ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଜାତକ-ଅଟ୍ଠକଥା

(ଦୁତିଯୋ ଭାଗୋ)

୨। ଦୁକନିପାତୋ

୧। ଦଳ୍ହୱଗ୍ଗୋ

[୧୫୧] ୧। ରାଜୋୱାଦଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଦଳ୍ହଂଦଳ୍ହସ୍ସ ଖିପତୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ରାଜୋୱାଦଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ ତେସକୁଣଜାତକେ (ଜା। ୨।୧୭।୧ ଆଦଯୋ) ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ଏକସ୍ମିଂ ପନ ଦିୱସେ କୋସଲରାଜା ଏକଂ ଅଗତିଗତଂ ଦୁବ୍ବିନିଚ୍ଛଯଂ ଅଡ୍ଡଂ ୱିନିଚ୍ଛିନିତ୍ୱା ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ଅଲ୍ଲହତ୍ଥୋୱ ଅଲଙ୍କତରଥଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଫୁଲ୍ଲପଦୁମସସ୍ସିରିକେସୁ ପାଦେସୁ ନିପତିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ହନ୍ଦ କୁତୋ ନୁ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ଆଗଚ୍ଛସି ଦିୱା ଦିୱସ୍ସା’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜ ଏକଂ ଅଗତିଗତଂ ଦୁବ୍ବିନିଚ୍ଛଯଂ ଅଡ୍ଡଂ ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତୋ ଓକାସଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଇଦାନି ତଂ ତୀରେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅଲ୍ଲହତ୍ଥୋୱ ତୁମ୍ହାକଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗତୋମ୍ହୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ମହାରାଜ, ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଅଡ୍ଡୱିନିଚ୍ଛଯଂ ନାମ କୁସଲଂ, ସଗ୍ଗମଗ୍ଗୋ ଏସ। ଅନଚ୍ଛରିଯଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଯଂ ତୁମ୍ହେ ମାଦିସସ୍ସ ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକା ଓୱାଦଂ ଲଭମାନା ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଅଡ୍ଡଂ ୱିନିଚ୍ଛିନେଯ୍ୟାଥ। ଏତଦେୱ ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଯଂ ପୁବ୍ବେ ରାଜାନୋ ଅସବ୍ବଞ୍ଞୂନମ୍ପି ପଣ୍ଡିତାନଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଅଡ୍ଡଂ ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତା ଚତ୍ତାରି ଅଗତିଗମନାନି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦସ ରାଜଧମ୍ମେ ଅକୋପେତ୍ୱା ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱା ସଗ୍ଗପୁରଂ ପୂରଯମାନା ଅଗମିଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଗବ୍ଭପରିହାରୋ ସୋତ୍ଥିନା ମାତୁକୁଚ୍ଛିମ୍ହା ନିକ୍ଖମି। ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ପନସ୍ସ ‘‘ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତକୁମାରୋ’’ତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ସୋଳସୱସ୍ସକାଲେ ତକ୍କସିଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବସିପ୍ପେସୁ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ପତ୍ୱା ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଧମ୍ମେନ ସମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେସି, ଛନ୍ଦାଦିୱସେନ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ଅନୁସାସି। ତସ୍ମିଂ ଏୱଂ ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ଅମଚ୍ଚାପି ଧମ୍ମେନେୱ ୱୋହାରଂ ୱିନିଚ୍ଛିନିଂସୁ। ୱୋହାରେସୁ ଧମ୍ମେନ ୱିନିଚ୍ଛଯମାନେସୁ କୂଟଡ୍ଡକାରକା ନାମ ନାହେସୁଂ, ତେସଂ ଅଭାୱା ଅଡ୍ଡତ୍ଥାଯ ରାଜଙ୍ଗଣେ ଉପରୱୋ ପଚ୍ଛିଜ୍ଜି। ଅମଚ୍ଚା ଦିୱସମ୍ପି ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କଞ୍ଚି ୱିନିଚ୍ଛଯତ୍ଥାଯ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଅଦିସ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ପକ୍କମନ୍ତି, ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନଂ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବଭାୱଂ ପାପୁଣି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯି ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥି, ଉପରୱୋ ପଚ୍ଛିଜ୍ଜି, ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନଂ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବଭାୱଂ ପତ୍ତଂ, ଇଦାନି ମଯା ଅତ୍ତନୋ ଅଗୁଣଂ ପରିଯେସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ‘ଅଯଂ ନାମ ମେ ଅଗୁଣୋ’ତି ସୁତ୍ୱା ତଂ ପହାଯ ଗୁଣେସୁଯେୱ ୱତ୍ତିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ମେ କୋଚି ଅଗୁଣୱାଦୀ’’ତି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅନ୍ତୋୱଳଞ୍ଜକାନଂ ଅନ୍ତରେ କଞ୍ଚି ଅଗୁଣୱାଦିଂ ଅଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣକଥମେୱ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଏତେ ମଯ୍ହଂ ଭଯେନାପି ଅଗୁଣଂ ଅୱତ୍ୱା ଗୁଣମେୱ ୱଦେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ବହିୱଳଞ୍ଜନକେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତତ୍ଥାପି ଅଦିସ୍ୱା ଅନ୍ତୋନଗରେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହି। ବହିନଗରେ ଚତୂସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଚତୁଗାମକେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହି। ତତ୍ଥାପି କଞ୍ଚି ଅଗୁଣୱାଦିଂ ଅଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣକଥମେୱ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଜନପଦଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅମଚ୍ଚେ ରଜ୍ଜଂ ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା ରଥଂ ଆରୁଯ୍ହ ସାରଥିମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାତକୱେସେନ ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଜନପଦଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହମାନୋ ଯାୱ ପଚ୍ଚନ୍ତଭୂମିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କଞ୍ଚି ଅଗୁଣୱାଦିଂ ଅଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣକଥମେୱ ସୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚନ୍ତସୀମତୋ ମହାମଗ୍ଗେନ ନଗରାଭିମୁଖୋଯେୱ ନିୱତ୍ତି।

ତସ୍ମିଂ ପନ କାଲେ ବଲ୍ଲିକୋ ନାମ କୋସଲରାଜାପି ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତୋ ଅଗୁଣକଥଂ ଗୱେସନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଅନ୍ତୋୱଳଞ୍ଜକାଦୀସୁ ଅଗୁଣୱାଦିଂ ଅଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣକଥମେୱ ସୁତ୍ୱା ଜନପଦଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତଂ ପଦେସଂ ଅଗମାସି। ତେ ଉଭୋପି ଏକସ୍ମିଂ ନିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ସକଟମଗ୍ଗେ ଅଭିମୁଖା ଅହେସୁଂ, ରଥସ୍ସ ଉକ୍କମନଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥି। ଅଥ ବଲ୍ଲିକରଞ୍ଞୋ ସାରଥି ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ସାରଥିଂ ‘‘ତୱ ରଥଂ ଉକ୍କମାପେହୀ’’ତି ଆହ। ସୋପି

‘‘ଅମ୍ଭୋ ସାରଥି, ତୱ ରଥଂ ଉକ୍କମାପେହି, ଇମସ୍ମିଂ ରଥେ ବାରାଣସିରଜ୍ଜସାମିକୋ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତମହାରାଜା ନିସିନ୍ନୋ’’ତି ଆହ। ଇତରୋପି ନଂ ‘‘ଅମ୍ଭୋ ସାରଥି, ଇମସ୍ମିଂ ରଥେ କୋସଲରଜ୍ଜସାମିକୋ ବଲ୍ଲିକମହାରାଜା ନିସିନ୍ନୋ, ତୱ ରଥଂ ଉକ୍କମାପେତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞୋ ରଥସ୍ସ ଓକାସଂ ଦେହୀ’’ତି ଆହ। ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ସାରଥି ‘‘ଅୟମ୍ପି କିର ରାଜାୟେୱ, କିଂ ନୁ ଖୋ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ‘‘ଅତ୍ଥେସୋ ଉପାୟୋ’’ତି ୱୟଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଦହରସ୍ସ ରଥଂ ଉକ୍କମାପେତ୍ୱା ମହଲ୍ଲକସ୍ସ ଓକାସଂ ଦାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ତଂ ସାରଥିଂ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ୱୟଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ସମାନୱୟଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ରଜ୍ଜପରିମାଣଂ ବଲଂ ଧନଂ ୟସଂ ଜାତିଂ ଗୋତ୍ତଂ କୁଲପଦେସନ୍ତି ସବ୍ବଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଉଭୋପି ତିୟୋଜନସତିକସ୍ସ ରଜ୍ଜସ୍ସ ସାମିନୋ ସମାନବଲଧନୟସଜାତିଗୋତ୍ତକୁଲପଦେସା’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ସୀଲୱନ୍ତସ୍ସ ଓକାସଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଭୋ ସାରଥି, ତୁମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞୋ ସୀଲାଚାରୋ କୀଦିସୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ‘‘ଅୟଞ୍ଚ ଅୟଞ୍ଚ ଅମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞୋ ସୀଲାଚାରୋ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ରଞ୍ଞୋ ଅଗୁଣମେୱ ଗୁଣତୋ ପକାସେନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧।

‘‘ଦଳ୍ହଂ ଦଳ୍ହସ୍ସ ଖିପତି, ବଲ୍ଲିକୋ ମୁଦୁନା ମୁଦୁଂ;

ସାଧୁମ୍ପି ସାଧୁନା ଜେତି, ଅସାଧୁମ୍ପି ଅସାଧୁନା;

ଏତାଦିସୋ ଅୟଂ ରାଜା, ମଗ୍ଗା ଉୟ୍ୟାହି ସାରଥୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦଳ୍ହଂ ଦଳ୍ହସ୍ସ ଖିପତୀତି ୟୋ ଦଳ୍ହୋ ହୋତି ବଲୱଦଳ୍ହେନ ପହାରେନ ୱା ୱଚନେନ ୱା ଜିନିତବ୍ବୋ, ତସ୍ସ ଦଳ୍ହମେୱ ପହାରଂ ୱା ୱଚନଂ ୱା ଖିପତି। ଏୱଂ ଦଳ୍ହୋୱ ହୁତ୍ୱା ତଂ ଜିନାତୀତି ଦସ୍ସେତି। ବଲ୍ଲିକୋତି ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ନାମଂ। ମୁଦୁନା ମୁଦୁନ୍ତି ମୁଦୁପୁଗ୍ଗଲଂ ସୟମ୍ପି ମୁଦୁ ହୁତ୍ୱା ମୁଦୁନାୱ ଉପାୟେନ ଜିନାତି। ସାଧୁମ୍ପି ସାଧୁନା ଜେତୀତି ୟେ ସାଧୂ ସପ୍ପୁରିସା, ତେ ସୟମ୍ପି ସାଧୁ ହୁତ୍ୱା ସାଧୁନାୱ ଉପାୟେନ ଜିନାତି। ଅସାଧୁମ୍ପି ଅସାଧୁନାତି ୟେ ପନ ଅସାଧୂ, ତେ ସୟମ୍ପି ଅସାଧୁ ହୁତ୍ୱା ଅସାଧୁନାୱ ଉପାୟେନ ଜିନାତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏତାଦିସୋ ଅୟଂ ରାଜାତି ଅୟଂ ଅମ୍ହାକଂ କୋସଲରାଜା ସୀଲାଚାରେନ ଏୱରୂପୋ। ମଗ୍ଗା ଉୟ୍ୟାହି ସାରଥୀତି ଅତ୍ତନୋ ରଥଂ ମଗ୍ଗା ଉକ୍କମାପେତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାହି, ଉପ୍ପଥେନ ୟାହି, ଅମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞୋ ମଗ୍ଗଂ ଦେହୀତି ୱଦତି।

ଅଥ ନଂ ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ସାରଥି ‘‘ଅମ୍ଭୋ, କିଂ ପନ ତୟା ଅତ୍ତନୋ ରଞ୍ଞୋ ଗୁଣକଥା କଥିତା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଆମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ୟଦି ପନ ଏତେ ଗୁଣାତି ୱଦସି, ଅଗୁଣା ପନ କୀଦିସା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଏତେ ତାୱ ଅଗୁଣା ହୋନ୍ତୁ, ତୁମ୍ହାକଂ ପନ ରଞ୍ଞୋ କୀଦିସୋ ଗୁଣୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତେନ ହି ସୁଣାହୀ’’ତି ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୨।

‘‘ଅକ୍କୋଧେନ ଜିନେ କୋଧଂ, ଅସାଧୁଂ ସାଧୁନା ଜିନେ;

ଜିନେ କଦରିୟଂ ଦାନେନ, ସଚ୍ଚେନାଲିକୱାଦିନଂ;

ଏତାଦିସୋ ଅୟଂ ରାଜା, ମଗ୍ଗା ଉୟ୍ୟାହି ସାରଥୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଏତାଦିସୋତି ଏତେହି ‘‘ଅକ୍କୋଧେନ ଜିନେ କୋଧ’’ନ୍ତିଆଦିୱସେନ ୱୁତ୍ତେହି ଗୁଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅୟଞ୍ହି କୁଦ୍ଧଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସୟଂ ଅକ୍କୋଧୋ ହୁତ୍ୱା ଅକ୍କୋଧେନ ଜିନାତି, ଅସାଧୁଂ ପନ ସୟଂ ସାଧୁ ହୁତ୍ୱା ସାଧୁନାୱ ଉପାୟେନ ଜିନାତି, କଦରିୟଂ ଥଦ୍ଧମଚ୍ଛରିଂ ସୟଂ ଦାୟକୋ ହୁତ୍ୱା ଦାନେନ ଜିନାତି। ସଚ୍ଚେନାଲିକୱାଦିନନ୍ତି ମୁସାୱାଦିଂ ସୟଂ ସଚ୍ଚୱାଦୀ ହୁତ୍ୱା ସଚ୍ଚେନ ଜିନାତି। ମଗ୍ଗା ଉୟ୍ୟାହି ସାରଥୀତି, ସମ୍ମ ସାରଥି, ମଗ୍ଗତୋ ଅପଗଚ୍ଛ। ଏୱଂୱିଧସୀଲାଚାରଗୁଣୟୁତ୍ତସ୍ସ ଅମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞୋ ମଗ୍ଗଂ ଦେହି, ଅମ୍ହାକଂ ରାଜା ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ବଲ୍ଲିକରାଜା ଚ ସାରଥି ଚ ଉଭୋପି ରଥା ଓତରିତ୍ୱା ଅସ୍ସେ ମୋଚେତ୍ୱା ରଥଂ ଅପନେତ୍ୱା ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ମଗ୍ଗଂ ଅଦଂସୁ। ବାରାଣସିରାଜା ବଲ୍ଲିକରଞ୍ଞୋ ‘‘ରଞ୍ଞା ନାମ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଓୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା

ଜୀୱିତପରିୟୋସାନେ ସଗ୍ଗପୁରଂ ପୂରେସି। ବଲ୍ଲିକରାଜାପି ତସ୍ସ ଓୱାଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଜନପଦଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଗୁଣୱାଦିଂ ଅଦିସ୍ୱାୱ ସକନଗରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ଜୀୱିତପରିୟୋସାନେ ସଗ୍ଗପୁରମେୱ ପୂରେସି।

ସତ୍ଥା କୋସଲରାଜସ୍ସ ଓୱାଦତ୍ଥାୟ ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ବଲ୍ଲିକରଞ୍ଞୋ ସାରଥି ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଅହୋସି, ବଲ୍ଲିକରାଜା ଆନନ୍ଦୋ, ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ସାରଥି ସାରିପୁତ୍ତୋ, ବାରାଣସିରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ରାଜୋୱାଦଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଠମା।

[୧୫୨] ୨। ସିଙ୍ଗାଲଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅସମେକ୍ଖିତକମ୍ମନ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା କୂଟାଗାରସାଲାୟଂ ୱିହରନ୍ତୋ ୱେସାଲିୱାସିକଂ ଏକଂ ନ୍ହାପିତପୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତସ୍ସ କିର ପିତା ରାଜୂନଂ ରାଜୋରୋଧାନଂ ରାଜକୁମାରାନଂ ରାଜକୁମାରିକାନଞ୍ଚ ମସ୍ସୁକରଣକେସସଣ୍ଠପନଅଟ୍ଠପଦଟ୍ଠପନାଦୀନି ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି କରୋତି ସଦ୍ଧୋ ପସନ୍ନୋ ତିସରଣଗତୋ ସମାଦିନ୍ନପଞ୍ଚସୀଲୋ, ଅନ୍ତରନ୍ତରେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ କାଲଂ ୱୀତିନାମେତି। ସୋ ଏକସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ରାଜନିୱେସନେ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତୋ। ସୋ ତତ୍ଥ ଏକଂ ଦେୱଚ୍ଛରାପଟିଭାଗଂ ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତଂ ଲିଚ୍ଛୱିକୁମାରିକଂ ଦିସ୍ୱା କିଲେସୱସେନ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ପିତରା ସଦ୍ଧିଂ ରାଜନିୱେସନା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ‘‘ଏତଂ କୁମାରିକଂ ଲଭମାନୋ ଜୀୱିସ୍ସାମି, ଅଲଭମାନସ୍ସ ମେ ଏତ୍ଥେୱ ମରଣ’’ନ୍ତି ଆହାରୁପଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ମଞ୍ଚକଂ ପରିସ୍ସଜିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି।

ଅଥ ନଂ ପିତା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ତାତ, ଅୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗଂ ମା କରି, ହୀନଜଚ୍ଚୋ ତ୍ୱଂ ନ୍ହାପିତପୁତ୍ତୋ, ଲିଚ୍ଛୱିକୁମାରିକା ଖତ୍ତିୟଧୀତା ଜାତିସମ୍ପନ୍ନା, ନ ସା ତୁୟ୍ହଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା, ଅଞ୍ଞଂ ତେ ଜାତିଗୋତ୍ତେହି ସଦିସଂ କୁମାରିକଂ ଆନେସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ପିତୁ କଥଂ ନ ଗଣ୍ହି। ଅଥ ନଂ ମାତା ଭାତା ଭଗିନୀ ଚୂଳପିତା ଚୂଳମାତାତି ସବ୍ବେପି ଞାତକା ଚେୱ ମିତ୍ତସୁହଜ୍ଜା ଚ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ସଞ୍ଞାପେନ୍ତାପି ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ସୋ ତତ୍ଥେୱ ସୁସ୍ସିତ୍ୱା ପରିସୁସ୍ସିତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପାପୁଣି। ଅଥସ୍ସ ପିତା ସରୀରକିଚ୍ଚପେତକିଚ୍ଚାନି କତ୍ୱା ତନୁସୋକୋ ‘‘ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ବହୁଂ ଗନ୍ଧମାଲାୱିଲେପନଂ ଗହେତ୍ୱା ମହାୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଉପାସକ, ବହୂନି ଦିୱସାନି ନ ଦିସ୍ସସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ନ ଖୋ, ଉପାସକ, ଇଦାନେୱ ତୱ ପୁତ୍ତୋ ଅୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ୱିନାସଂ ପାପୁଣି, ପୁବ୍ବେପି ପତ୍ତୋୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ୟାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ସୀହୟୋନିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ଛ କନିଟ୍ଠଭାତରୋ ଏକା ଚ ଭଗିନୀ ଅହୋସି, ସବ୍ବେପି କଞ୍ଚନଗୁହାୟଂ ୱସନ୍ତି। ତସ୍ସା ପନ ଗୁହାୟ ଅୱିଦୂରେ ରଜତପବ୍ବତେ ଏକା ଫଲିକଗୁହା ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥେକୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ ୱସତି। ଅପରଭାଗେ ସୀହାନଂ ମାତାପିତରୋ କାଲମକଂସୁ। ତେ ଭଗିନିଂ ସୀହପୋତିକଂ କଞ୍ଚନଗୁହାୟଂ ଠପେତ୍ୱା ଗୋଚରାୟ ପକ୍କମିତ୍ୱା ମଂସଂ ଆହରିତ୍ୱା ତସ୍ସା ଦେନ୍ତି। ସୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ ତଂ ସୀହପୋତିକଂ ଦିସ୍ୱା ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ଅହୋସି। ତସ୍ସା ପନ ମାତାପିତୂନଂ ଧରମାନକାଲେ ଓକାସଂ ନାଲତ୍ଥ, ସୋ ସତ୍ତନ୍ନମ୍ପି ତେସଂ ଗୋଚରାୟ ପକ୍କନ୍ତକାଲେ ଫଲିକଗୁହାୟ ଓତରିତ୍ୱା କଞ୍ଚନଗୁହାୟ ଦ୍ୱାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୀହପୋତିକାୟ ପୁରତୋ ଲୋକାମିସପଟିସଂୟୁତ୍ତଂ ଏୱରୂପଂ ରହସ୍ସକଥଂ କଥେସି – ‘‘ସୀହପୋତିକେ, ଅହମ୍ପି ଚତୁପ୍ପଦୋ, ତ୍ୱମ୍ପି ଚତୁପ୍ପଦା, ତ୍ୱଂ ମେ ପଜାପତୀ ହୋହି, ଅହଂ ତେ ପତି ଭୱିସ୍ସାମି, ତେ ମୟଂ ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ୱସିସ୍ସାମ, ତ୍ୱଂ ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମଂ କିଲେସୱସେନ ସଙ୍ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି। ସା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅୟଂ ସିଙ୍ଗାଲୋ ଚତୁପ୍ପଦାନଂ ଅନ୍ତରେ ହୀନୋ ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ଚଣ୍ଡାଲସଦିସୋ, ମୟଂ ଉତ୍ତମରାଜକୁଲସମ୍ମତା, ଏସ ଖୋ ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ଅସବ୍ଭିଂ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ କଥଂ କଥେତି, ଅହଂ ଏୱରୂପଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଜୀୱିତେନ କିଂ କରିସ୍ସାମି, ନାସାୱାତଂ ସନ୍ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ମରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସା ଏତଦହୋସି – ‘‘ମୟ୍ହଂ ଏୱମେୱ ମରଣଂ ଅୟୁତ୍ତଂ, ଭାତିକା ତାୱ ମେ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ, ତେସଂ କଥେତ୍ୱା ମରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସିଙ୍ଗାଲୋପି ତସ୍ସା ସନ୍ତିକା ପଟିୱଚନଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ଏସା ମୟ୍ହଂ କୁଜ୍ଝତୀ’’ତି ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ ଫଲିକଗୁହାୟଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି।

ଅଥେକୋ ସୀହପୋତକୋ ମହିଂସୱାରଣାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ୱଧିତ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଭଗିନିୟା ଭାଗଂ ଆହରିତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ମ, ମଂସଂ ଖାଦସ୍ସୂ’’ତି ଆହ। ‘‘ଭାତିକ, ନାହଂ ମଂସଂ ଖାଦାମି, ମରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି? ସା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖି। ‘‘ଇଦାନି କହଂ ସୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ଫଲିକଗୁହାୟଂ ନିପନ୍ନଂ ସିଙ୍ଗାଲଂ ‘‘ଆକାସେ ନିପନ୍ନୋ’’ତି ମଞ୍ଞମାନା ‘‘ଭାତିକ, କିଂ ନ ପସ୍ସସି, ଏସୋ ରଜତପବ୍ବତେ ଆକାସେ ନିପନ୍ନୋ’’ତି। ସୀହପୋତକୋ ତସ୍ସ ଫଲିକଗୁହାୟଂ ନିପନ୍ନଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ‘‘ଆକାସେ ନିପନ୍ନୋ’’ତି ସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ‘‘ମାରେସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ସୀହୱେଗେନ ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ଫଲିକଗୁହଂ ହଦୟେନେୱ ପହରି। ସୋ ହଦୟେନ ଫଲିତେନ ତତ୍ଥେୱ ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପତ୍ୱା ପବ୍ବତପାଦେ ପତି। ଅଥାପରୋ ଆଗଚ୍ଛି, ସା

ତସ୍ସପି ତଥେଓ୍ୱ କଥେସି। ସୋପି ତଥେଓ୍ୱ କତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପତ୍ୱା ପବ୍ବତପାଦେ ପତି।

ଏୱଂ ଛସୁପି ଭାତିକେସୁ ମତେସୁ ସବ୍ବପଚ୍ଛା ବୋଧିସତ୍ତୋ ଆଗଚ୍ଛି। ସା ତସ୍ସପି ତଂ କାରଣଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ସୋ କୁହି’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଏସୋ ରଜତପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ଆକାସେ ନିପନ୍ନୋ’’ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସିଙ୍ଗାଲାନଂ ଆକାସେ ପତିଟ୍ଠା ନାମ ନତ୍ଥି, ଫଲିକଗୁହାଯଂ ନିପନ୍ନକୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ସୋ ପବ୍ବତପାଦଂ ଓତରିତ୍ୱା ଛ ଭାତିକେ ମତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମେ ଅତ୍ତନୋ ବାଲତାଯ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନପଞ୍ଞାଯ ଅଭାୱେନ ଫଲିକଗୁହଭାୱଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ହଦଯେନ ପହରିତ୍ୱା ମତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଅସମେକ୍ଖିତ୍ୱା ଅତିତୁରିତଂ କରୋନ୍ତାନଂ କମ୍ମଂ ନାମ ଏୱରୂପଂ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୩।

‘‘ଅସମେକ୍ଖିତକମ୍ମନ୍ତଂ, ତୁରିତାଭିନିପାତିନଂ;

ସାନି କମ୍ମାନି ତପ୍ପେନ୍ତି, ଉଣ୍ହଂୱଜ୍ଝୋହିତଂ ମୁଖେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅସମେକ୍ଖିତକମ୍ମନ୍ତଂ, ତୁରିତାଭିନିପାତିନନ୍ତି ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଂ କମ୍ମଂ କତ୍ତୁକାମୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ଦୋସଂ ଅସମେକ୍ଖିତ୍ୱା ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା ତୁରିତୋ ହୁତ୍ୱା ୱେଗେନେୱ ତଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ଅଭିନିପତତି ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପଟିପଜ୍ଜତି, ତଂ ଅସମେକ୍ଖିତକମ୍ମନ୍ତଂ ତୁରିତାଭିନିପାତିନଂ ଏୱଂ ସାନି କମ୍ମାନି ତପ୍ପେନ୍ତି, ସୋଚେନ୍ତି କିଲମେନ୍ତି। ଯଥା କିଂ? ଉଣ୍ହଂୱଜ୍ଝୋହିତଂ ମୁଖେତି, ଯଥା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନ ‘‘ଇଦଂ ସୀତଲଂ ଇଦଂ ଉଣ୍ହ’’ନ୍ତି ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା ଉଣ୍ହଂ ଅଜ୍ଝୋହରଣୀଯଂ ମୁଖେ ଅଜ୍ଝୋହରିତଂ ଠପିତଂ ମୁଖମ୍ପି କଣ୍ଠମ୍ପି କୁଚ୍ଛିମ୍ପି ଦହତି ସୋଚେତି କିଲମେତି, ଏୱଂ ତଥାରୂପଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସାନି କମ୍ମାନି ତପ୍ପେନ୍ତି।

ଇତି ସୋ ସୀହୋ ଇମଂ ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ‘‘ମମ ଭାତିକା ଅନୁପାଯକୁସଲତାଯ ‘ସିଙ୍ଗାଲଂ ମାରେସ୍ସାମା’ତି ଅତିୱେଗେନ ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ସଯଂ ମତା, ଅହଂ ପନ ଏୱରୂପଂ ଅକତ୍ୱା ସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ଫଲିକଗୁହାଯଂ ନିପନ୍ନସ୍ସେୱ ହଦଯଂ ଫାଲେସ୍ସାମୀ’’ତି ସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ଆରୋହନଓରୋହନମଗ୍ଗଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ତଦଭିମୁଖୋ ହୁତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସୀହନାଦଂ ନଦି, ପଥୱିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଆକାସଂ ଏକନିନ୍ନାଦଂ ଅହୋସି। ସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ଫଲିକଗୁହାଯଂ ନିପନ୍ନସ୍ସେୱ ସୀତତସିତସ୍ସ ହଦଯଂ ଫଲି, ସୋ ତତ୍ଥେୱ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପୁଣି।

ସତ୍ଥା ‘‘ଏୱଂ ସୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ ସୀହନାଦଂ ସୁତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୪।

‘‘ସୀହୋ ଚ ସୀହନାଦେନ, ଦଦ୍ଦରଂ ଅଭିନାଦଯି;

ସୁତ୍ୱା ସୀହସ୍ସ ନିଗ୍ଘୋସଂ, ସିଙ୍ଗାଲୋ ଦଦ୍ଦରେ ୱସଂ;

ଭୀତୋ ସନ୍ତାସମାପାଦି, ହଦଯଞ୍ଚସ୍ସ ଅପ୍ଫଲୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସୀହୋତି ଚତ୍ତାରୋ ସୀହା – ତିଣସୀହୋ, ପଣ୍ଡୁସୀହୋ, କାଠଅସୀହୋ, ସୁରତ୍ତହତ୍ଥପାଦୋ କେସରସୀହୋତି। ତେସୁ କେସରସୀହୋ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଦଦ୍ଦରଂ ଅଭିନାଦଯୀତି ତେନ ଅସନିପାତସଦ୍ଦସଦିସେନ ଭେରୱତରେନ ସୀହନାଦେନ ତଂ ରଜତପବ୍ବତଂ ଅଭିନାଦଯି ଏକନିନ୍ନାଦଂ ଅକାସି। ଦଦ୍ଦରେ ୱସନ୍ତି ଫଲିକମିସ୍ସକେ ରଜତପବ୍ବତେ ୱସନ୍ତୋ। ଭୀତୋ ସନ୍ତାସମାପାଦୀତି ମରଣଭଯେନ ଭୀତୋ ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସଂ ଆପାଦି। ହଦଯଞ୍ଚସ୍ସ ଅପ୍ଫଲୀତି ତେନ ଚସ୍ସ ଭଯେନ ହଦଯଂ ଫଲୀତି।

ଏୱଂ ସୀହୋ ସିଙ୍ଗାଲଂ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେତ୍ୱା ଭାତରୋ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ତେସଂ ମତଭାୱଂ ଭଗିନିଯା ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ତଂ ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ କଞ୍ଚନଗୁହାଯଂ ୱସିତ୍ୱା ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉପାସକୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ସିଙ୍ଗାଲୋ ନ୍ହାପିତପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି, ସୀହପୋତିକା ଲିଚ୍ଛୱିକୁମାରିକା, ଛ କନିଟ୍ଠଭାତରୋ ଅଞ୍ଞତରଥେରା ଅହେସୁଂ, ଜେଟ୍ଠଭାତିକସୀହୋ

ପନ ଅହମେଵ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସିଙ୍ଗାଲଜାତକଵଣ୍ଣନା ଦୁତିଯା।

[୧୫୩] ୩। ସୂକରଜାତକଵଣ୍ଣନା

ଚତୁପ୍ପଦୋ ଅହଂ, ସମ୍ମାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ମହଲ୍ଲକଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଦିଵସେ ରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମସ୍ସଵନେ ଵତ୍ତମାନେ ସତ୍ଥରି ଗନ୍ଧକୁଟିଦ୍ଵାରେ ରମଣୀଯେ ସୋପାନଫଲକେ ଠତ୍ଵା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସୁଗତୋଵାଦଂ ଦତ୍ଵା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପଵିଟ୍ଠେ ଧମ୍ମସେନାପତି ସତ୍ଥାରଂ ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ପରିଵେଣଂ ଅଗମାସି। ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋପି ପରିଵେଣମେଵ ଗନ୍ତ୍ଵା ମୁହୁତ୍ତଂ ଵିସ୍ସମିତ୍ଵା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି, ପୁଚ୍ଛିତପୁଚ୍ଛିତଂ ଧମ୍ମସେନାପତି ଗଗନତଲେ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦଂ ଉଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ ଵିଯ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ଵା ପାକଟମକାସି। ଚତସ୍ସୋପି ପରିସା ଧମ୍ମଂ ସୁଣମାନା ନିସୀଦିଂସୁ। ତତ୍ଥେକୋ ମହଲ୍ଲକଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚାହଂ ଇମିସ୍ସା ପରିସାଯ ମଜ୍ଝେ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଆଲୁଳେନ୍ତୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି, ଅଯଂ ମେ ପରିସା ‘ବହୁସ୍ସୁତୋ ଅଯ’ନ୍ତି ଞତ୍ଵା ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ କରିସ୍ସତୀ’’ତି ପରିସନ୍ତରା ଉଟ୍ଠାଯ ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ଠତ୍ଵା ‘‘ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ମଯମ୍ପି ତଂ ଏକଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛାମ, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଓକାସଂ କରୋହି, ଦେହି ମେ ଵିନିଚ୍ଛଯଂ ଆଵେଧିକାଯ ଵା ନିଵେଧିକାଯ ଵା ନିଗ୍ଗହେ ଵା ପଗ୍ଗହେ ଵା ଵିସେସେ ଵା ପଟିଵିସେସେ ଵା’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ତଂ ଓଲୋକେତ୍ଵା ‘‘ଅଯଂ ମହଲ୍ଲକୋ ଇଚ୍ଛାଚାରେ ଠିତୋ ତୁଚ୍ଛୋ ନ କିଞ୍ଚି ଜାନାତୀ’’ତି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅକଥେତ୍ଵାଵ ଲଜ୍ଜମାନୋ ବୀଜନିଂ ଠପେତ୍ଵା ଆସନା ଓତରିତ୍ଵା ପରିଵେଣଂ ପାଵିସି, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋପି ଅତ୍ତନୋ ପରିଵେଣମେଵ ଅଗମାସି।

ମନୁସ୍ସା ଉଟ୍ଠାଯ ‘‘ଗଣ୍ହଥେତଂ ତୁଚ୍ଛମହଲ୍ଲକଂ, ମଧୁରଧମ୍ମସ୍ସଵନଂ ନୋ ସୋତୁଂ ନ ଅଦାସୀ’’ତି ଅନୁବନ୍ଧିଂସୁ। ସୋ ପଲାଯନ୍ତୋ ଵିହାରପଚ୍ଚନ୍ତେ ଭିନ୍ନପଦରାଯ ଵଚ୍ଚକୁଟିଯା ପତିତ୍ଵା ଗୂଥମକ୍ଖିତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ମନୁସ୍ସା ତଂ ଦିସ୍ଵା ଵିପ୍ପଟିସାରିନୋ ହୁତ୍ଵା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେ ଦିସ୍ଵା ‘‘କିଂ ଉପାସକା ଅଵେଲାଯ ଆଗତତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି, ମନୁସ୍ସା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ନ ଖୋ ଉପାସକା ଇଦାନେଵେସ ମହଲ୍ଲକୋ ଉପ୍ପିଲାଵିତୋ ହୁତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ବଲଂ ଅଜାନିତ୍ଵା ମହାବଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଯୋଜେତ୍ଵା ଗୂଥମକ୍ଖିତୋ ଜାତୋ, ପୁବ୍ବେପେସ ଉପ୍ପିଲାଵିତୋ ହୁତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ବଲଂ ଅଜାନିତ୍ଵା ମହାବଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଯୋଜେତ୍ଵା ଗୂଥମକ୍ଖିତୋ ଅହୋସୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ତେହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସୀହୋ ହୁତ୍ଵା ହିମଵନ୍ତପଦେସେ ପବ୍ବତଗୁହାଯ ଵାସଂ କପ୍ପେସି। ତସ୍ସା ଅଵିଦୂରେ ଏକଂ ସରଂ ନିସ୍ସାଯ ବହୂ ସୂକରା ନିଵାସଂ କପ୍ପେସୁଂ। ତମେଵ ସରଂ ନିସ୍ସାଯ ତାପସାପି ପଣ୍ଣସାଲାସୁ ଵାସଂ କପ୍ପେସୁଂ। ଅଥେକଦିଵସଂ ସୀହୋ ମହିଂସଵାରଣାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଵଧିତ୍ଵା ଯାଵଦତ୍ଥଂ ମଂସଂ ଖାଦିତ୍ଵା ତଂ ସରଂ ଓତରିତ୍ଵା ପାନୀଯଂ ପିଵିତ୍ଵା ଉତ୍ତରି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଏକୋ ଥୂଲସୂକରୋ ତଂ ସରଂ ନିସ୍ସାଯ ଗୋଚରଂ ଗଣ୍ହାତି। ସୀହୋ ତଂ ଦିସ୍ଵା ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ଏକଦିଵସଂ ଇମଂ ଖାଦିସ୍ସାମି, ମଂ ଖୋ ପନ ଦିସ୍ଵା ପୁନ ନ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯା’’ତି ତସ୍ସ ଅନାଗମନଭଯେନ ସରତୋ ଉତ୍ତରିତ୍ଵା ଏକେନ ପସ୍ସେନ ଗନ୍ତୁଂ ଆରଭି। ସୂକରୋ ଓଲୋକେତ୍ଵା ‘‘ଏସ ମଂ ଦିସ୍ଵା ମମ ଭଯେନ ଉପଗନ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଭଯେନ ପଲାଯତି, ଅଜ୍ଜ ମଯା ଇମିନା ସୀହେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଯୋଜେତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ଵା ତଂ ଯୁଦ୍ଧତ୍ଥାଯ ଅଵ୍ହଯନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୫।

‘‘ଚତୁପ୍ପଦୋ ଅହଂ ସମ୍ମ, ତ୍ଵମ୍ପି ସମ୍ମ ଚତୁପ୍ପଦୋ;

ଏହି ସମ୍ମ ନିଵତ୍ତସ୍ସୁ, କିଂ ନୁ ଭୀତୋ ପଲାଯସୀ’’ତି।

ସୀହୋ ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ଵା ‘‘ସମ୍ମ ସୂକର, ଅଜ୍ଜ ଅମ୍ହାକଂ ତଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଗାମୋ ନତ୍ଥି, ଇତୋ ପନ ସତ୍ତମେ ଦିଵସେ ଇମସ୍ମିଂଯେଵ ଠାନେ ସଙ୍ଗାମୋ ହୋତୂ’’ତି ଵତ୍ଵା ପକ୍କାମି। ସୂକରୋ ‘‘ସୀହେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଗାମେସ୍ସାମୀ’’ତି ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠୋ ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ଞାତକାନଂ ଆରୋଚେସି। ତେ ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ଵା ଭୀତତସିତା ‘‘ଇଦାନି ତ୍ଵଂ ସବ୍ବେପି ଅମ୍ହେ ନାସେସ୍ସସି, ଅତ୍ତନୋ ବଲଂ ଅଜାନିତ୍ଵା ସୀହେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଗାମଂ କତ୍ତୁକାମୋତି, ସୀହୋ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ସବ୍ବେପି ଅମ୍ହେ ଜୀଵିତକ୍ଖଯଂ ପାପେସ୍ସତି, ସାହସିକକମ୍ମଂ ମା କରୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋପି ଭୀତତସିତୋ ‘‘ଇଦାନି କିଂ କରୋମୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୂକରା ‘‘ସମ୍ମ, ତ୍ଵଂ ଏତେସଂ ତାପସାନଂ ଉଚ୍ଚାରଭୂମିଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ପୂତିଗୂଥେ ସତ୍ତ ଦିଵସାନି ସରୀରଂ ପରିଵତ୍ତେତ୍ଵା ସୁକ୍ଖାପେତ୍ଵା ସତ୍ତମେ ଦିଵସେ ସରୀରଂ ଉସ୍ସାଵବିନ୍ଦୂହି ତେମେତ୍ଵା ସୀହସ୍ସ ଆଗମନତୋ ପୁରିମତରଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଵାତଯୋଗଂ ଞତ୍ଵା ଉପରିଵାତେ ତିଟ୍ଠ, ସୁଚିଜାତିକୋ ସୀହୋ ତଵ ସରୀରଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ଵା ତୁଯ୍ହଂ

ଜଯଂ ଦତ୍ୱା ଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ତଥା କତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠାସି। ସୀହୋ ତସ୍ସ ସରୀରଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା ଗୂଥମକ୍ଖିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ସମ୍ମ ସୂକର, ସୁନ୍ଦରୋ ତେ ଲେସୋ ଚିନ୍ତିତୋ, ସଚେ ତ୍ୱଂ ଗୂଥମକ୍ଖିତୋ ନାଭୱିସ୍ସ, ଇଧେୱ ତଂ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ଅପାପେସ୍ସଂ, ଇଦାନି ପନ ତେ ସରୀରଂ ନେୱ ମୁଖେନ ଡଂସିତୁଂ, ନ ପାଦେନ ପହରିତୁଂ ସକ୍କା, ଜଯଂ ତେ ଦମ୍ମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୬।

‘‘ଅସୁଚି ପୂତିଲୋମୋସି, ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ୱାସି ସୂକର;

ସଚେ ଯୁଜ୍ଝିତୁକାମୋସି, ଜଯଂ ସମ୍ମ ଦଦାମି ତେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ପୂତିଲୋମୋତି ମୀଳ୍ହମକ୍ଖିତତ୍ତା ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଲୋମୋ। ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ୱାସୀତି ଅନିଟ୍ଠଜେଗୁଚ୍ଛପଟିକୂଲଗନ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ୱାଯସି। ଜଯଂ, ସମ୍ମ, ଦଦାମି ତେତି ‘‘ତୁଯ୍ହଂ ଜଯଂ ଦେମି, ଅହଂ ପରାଜିତୋ, ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ସୀହୋ ତତୋୱ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଗୋଚରଂ ଗହେତ୍ୱା ସରେ ପାନୀଯଂ ପିୱିତ୍ୱା ପବ୍ବତଗୁହମେୱ ଗତୋ। ସୂକରୋପି ‘‘ସୀହୋ ମେ ଜିତୋ’’ତି ଞାତକାନଂ ଆରୋଚେସି । ତେ ଭୀତତସିତା ‘‘ପୁନ ଏକଦିୱସଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସୀହୋ ସବ୍ବେୱ ଅମ୍ହେ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେସ୍ସତୀ’’ତି ପଲାଯିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗମଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ସୂକରୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଅହୋସି, ସୀହୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସୂକରଜାତକୱଣ୍ଣନା ତତିଯା।

[୧୫୪] ୪। ଉରଗଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଇଧୂରଗାନଂ ପୱରୋ ପୱିଟ୍ଠୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସେଣିଭଣ୍ଡନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। କୋସଲରଞ୍ଞୋ କିର ସେୱକା ସେଣିପମୁଖା ଦ୍ୱେ ମହାମତ୍ତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଦିଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ କଲହଂ କରୋନ୍ତି, ତେସଂ ୱେରିଭାୱୋ ସକଲନଗରେ ପାକଟୋ ଜାତୋ। ତେ ନେୱ ରାଜା, ନ ଞାତିମିତ୍ତା ସମଗ୍ଗେ କାତୁଂ ସକ୍ଖିଂସୁ। ଅଥେକଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ବୋଧନେଯ୍ୟବନ୍ଧୱେ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତେସଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଏକକୋୱ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା ତେସୁ ଏକସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଅନ୍ତୋନିୱେସନଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ନିସୀଦାପେସି। ସତ୍ଥା ନିସୀଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ମେତ୍ତାଭାୱନାଯ ଆନିସଂସଂ କଥେତ୍ୱା କଲ୍ଲଚିତ୍ତତଂ ଞତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେସି, ସୋ ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ସୋତାପନ୍ନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତମେୱ ପତ୍ତଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ଇତରସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। ସୋପି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ପୱିସଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଘରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ନିସୀଦାପେସି। ଇତରୋପି ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ପାୱିସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଏକାଦସ ମେତ୍ତାନିସଂସେ ୱଣ୍ଣେତ୍ୱା କଲ୍ଲଚିତ୍ତତଂ ଞତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ସୋପି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ଇତି ତେ ଉଭୋପି ସୋତାପନ୍ନା ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅଚ୍ଚଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଖମାପେତ୍ୱା ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ଏକଜ୍ଝାସଯା ଅହେସୁଂ। ତଂ ଦିୱସଞ୍ଞେୱ ଚ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖାୱ ଏକତୋ ଭୁଞ୍ଜିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ତେ ବହୂନି ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନାନି ଚେୱ ସପ୍ପିମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ଚ ଆଦାଯ ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ୱତ୍ତେ ଦସ୍ସିତେ ସୁଗତୋୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପାୱିସି।

ଭିକ୍ଖୂ ସାଯନ୍ହସମଯେ ଧମ୍ମସଭାଯଂ ସତ୍ଥୁ ଗୁଣକଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ‘‘ଆୱୁସୋ, ସତ୍ଥା ଅଦନ୍ତଦମକୋ, ଯେ ନାମ ଦ୍ୱେ ମହାମତ୍ତେ ଚିରଂ ୱାଯମମାନୋପି ନେୱ ରାଜା ସମଗ୍ଗେ କାତୁଂ ସକ୍ଖି, ନ ଞାତିମିତ୍ତାଦଯୋ ସକ୍ଖିଂସୁ, ତେ ଏକଦିୱସେନେୱ ତଥାଗତେନ ଦମିତା’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱାହଂ ଇମେ ଦ୍ୱେ ଜନେ ସମଗ୍ଗେ ଅକାସିଂ, ପୁବ୍ବେପେତେ ମଯା ସମଗ୍ଗା କତାଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବାରାଣସିଯଂ ଉସ୍ସୱେ ଘୋସିତେ ମହାସମଜ୍ଜଂ ଅହୋସି। ବହୂ ମନୁସ୍ସା ଚେୱ ଦେୱନାଗସୁପଣ୍ଣାଦଯୋ ଚ ସମଜ୍ଜଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସନ୍ନିପତିଂସୁ। ତତ୍ରେକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏକୋ ନାଗୋ ଚ ସୁପଣ୍ଣୋ ଚ ସମଜ୍ଜଂ ପସ୍ସମାନା ଏକତୋ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ନାଗୋ ସୁପଣ୍ଣସ୍ସ ସୁପଣ୍ଣଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ଅଂସେ ହତ୍ଥଂ ଠପେସି। ସୁପଣ୍ଣୋ ‘‘କେନ ମେ ଅଂସେ ହତ୍ଥୋ ଠପିତୋ’’ତି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ

ନାଗଂ ସଞ୍ଜାନି। ନାଗୋପି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସୁପଣ୍ଣଂ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ମରଣଭଯତଜ୍ଜିତୋ ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ନଦୀପିଟ୍ଠେନ ପଲାଯି। ସୁପଣ୍ଣୋପି ‘‘ତଂ ଗହେସ୍ସାମୀ’’ତି ଅନୁବନ୍ଧି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତାପସୋ ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସା ନଦିଯା ତୀରେ ପଣ୍ଣସାଲାଯ ୱସମାନୋ ଦିୱା ଦରଥପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନତ୍ଥଂ ଉଦକସାଟିକଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ୱକ୍କଲଂ ବହି ଠପେତ୍ୱା ନଦିଂ ଓତରିତ୍ୱା ନ୍ହାଯତି। ନାଗୋ ‘‘ଇମଂ ପବ୍ବଜିତଂ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିତଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ପକତିୱଣ୍ଣଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ମଣିକ୍ଖନ୍ଧୱଣ୍ଣଂ ମାପେତ୍ୱା ୱକ୍କଲନ୍ତରଂ ପାୱିସି। ସୁପଣ୍ଣୋ ଅନୁବନ୍ଧମାନୋ ତଂ ତତ୍ଥ ପୱିଟ୍ଠଂ ଦିସ୍ୱା ୱକ୍କଲେ ଗରୁଭାୱେନ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ଛାତୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ୱକ୍କଲଂ ଗଣ୍ହଥ, ଇମଂ ନାଗଂ ଖାଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଇମମତ୍ଥଂ ପକାସେତୁଂ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୭।

‘‘ଇଧୂରଗାନଂ ପୱରୋ ପୱିଟ୍ଠୋ, ସେଲସ୍ସ ୱଣ୍ଣେନ ପମୋକ୍ଖମିଚ୍ଛଂ;

ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଚ ୱଣ୍ଣଂ ଅପଚାଯମାନୋ, ବୁଭୁକ୍ଖିତୋ ନୋ ୱିତରାମି ଭୋତ୍ତୁ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଇଧୂରଗାନଂ ପୱରୋ ପୱିଟ୍ଠୋତି ଇମସ୍ମିଂ ୱକ୍କଲେ ଉରଗାନଂ ପୱରୋ ନାଗରାଜା ପୱିଟ୍ଠୋ। ସେଲସ୍ସ ୱଣ୍ଣେନାତି ମଣିୱଣ୍ଣେନ, ମଣିକ୍ଖନ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ପୱିଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପମୋକ୍ଖମିଚ୍ଛନ୍ତି ମମ ସନ୍ତିକା ମୋକ୍ଖଂ ଇଚ୍ଛମାନୋ। ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଚ ୱଣ୍ଣଂ ଅପଚାଯମାନୋତି ଅହଂ ପନ ତୁମ୍ହାକଂ ବ୍ରହ୍ମୱଣ୍ଣଂ ସେଟ୍ଠୱଣ୍ଣଂ ପୂଜେନ୍ତୋ ଗରୁଂ କରୋନ୍ତୋ। ବୁଭୁକ୍ଖିତୋ ନୋ ୱିତରାମି ଭୋତ୍ତୁନ୍ତି ଏତଂ ନାଗଂ ୱକ୍କଲନ୍ତରଂ ପୱିଟ୍ଠଂ ଛାତୋପି ସମାନୋ ଭକ୍ଖିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମୀତି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ଉଦକେ ଠିତୋଯେୱ ସୁପଣ୍ଣରାଜସ୍ସ ଥୁତିଂ କତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୮।

‘‘ସୋ ବ୍ରହ୍ମଗୁତ୍ତୋ ଚିରମେୱ ଜୀୱ, ଦିବ୍ୟା ଚ ତେ ପାତୁଭୱନ୍ତୁ ଭକ୍ଖା;

ଯୋ ବ୍ରହ୍ମୱଣ୍ଣଂ ଅପଚାଯମାନୋ, ବୁଭୁକ୍ଖିତୋ ନୋ ୱିତରାସି ଭୋତ୍ତୁ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସୋ ବ୍ରହ୍ମଗୁତ୍ତୋତି ସୋ ତ୍ୱଂ ବ୍ରହ୍ମଗୋପିତୋ ବ୍ରହ୍ମରକ୍ଖିତୋ ହୁତ୍ୱା। ଦିବ୍ୟା ଚ ତେ ପାତୁଭୱନ୍ତୁ ଭକ୍ଖାତି ଦେୱତାନଂ ପରିଭୋଗାରହା ଭକ୍ଖା ଚ ତୱ ପାତୁଭୱନ୍ତୁ, ମା ପାଣାତିପାତଂ କତ୍ୱା ନାଗମଂସଖାଦକୋ ଅହୋସି।

ଇତି ବୋଧିସତ୍ତୋ ଉଦକେ ଠିତୋୱ ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ୱକ୍କଲଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ତେ ଉଭୋପି ଗହେତ୍ୱା ଅସ୍ସମପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମେତ୍ତାଭାୱନାଯ ୱଣ୍ଣଂ କଥେତ୍ୱା ଦ୍ୱେପି ଜନେ ସମଗ୍ଗେ ଅକାସି। ତେ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ସୁଖଂ ୱସିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ନାଗୋ ଚ ସୁପଣ୍ଣୋ ଚ ଇମେ ଦ୍ୱେ ମହାମତ୍ତା ଅହେସୁଂ, ତାପସୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଉରଗଜାତକୱଣ୍ଣନା ଚତୁତ୍ଥା।

[୧୫୫] ୫। ଭଗ୍ଗଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଜୀୱୱସ୍ସସତଂ ଭଗ୍ଗାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନସମୀପେ ପସେନଦିକୋସଲେନ ରଞ୍ଞା କାରିତେ ରାଜକାରାମେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଖିପିତକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଦିୱସେ ସତ୍ଥା ରାଜକାରାମେ ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଖିପି। ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଜୀୱତୁ, ଭନ୍ତେ ଭଗୱା, ଜୀୱତୁ, ସୁଗତୋ’’ତି ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦଂ ମହାସଦ୍ଦଂ ଅକଂସୁ, ତେନ ସଦ୍ଦେନ ଧମ୍ମକଥାଯ ଅନ୍ତରାଯୋ ଅହୋସି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଅପି ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖିପିତେ ‘ଜୀୱା’ତି ୱୁତ୍ତୋ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ଜୀୱେଯ୍ୟ ୱା ମରେଯ୍ୟ ୱା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖିପିତେ ‘ଜୀୱା’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଯୋ ୱଦେଯ୍ୟ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ଚୂଳୱ॰ ୨୮୮)। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ମନୁସ୍ସା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଖିପିତେ ‘‘ଜୀୱଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯନ୍ତା ନାଲପନ୍ତି। ମନୁସ୍ସା ଉଜ୍ଝାଯନ୍ତି – ‘‘କଥଞ୍ହି ନାମ ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ‘ଜୀୱଥ, ଭନ୍ତେ’ତି ୱୁଚ୍ଚମାନା

ନାଲପିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ଗିହୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଙ୍ଗଲିକା, ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିହୀନଂ ‘‘ଜୀୱଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁଚ୍ଚମାନେନ ‘‘ଚିରଂ ଜୀୱା’’ତି ୱତ୍ତୁନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଜୀୱପଟିଜୀୱଂ ନାମ କଦା ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି? ସତ୍ଥା ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଜୀୱପଟିଜୀୱଂ ନାମ ପୋରାଣକାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାସିରଟ୍ଠେ ଏକସ୍ମିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ପିତା ୱୋହାରଂ କତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତି, ସୋ ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକଂ ବୋଧିସତ୍ତଂ ମଣିକଭଣ୍ଡଂ ଉକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ଗାମନିଗମାଦୀସୁ ଚରନ୍ତୋ ବାରାଣସିଂ ପତ୍ୱା ଦୋୱାରିକସ୍ସ ଘରେ ଭତ୍ତଂ ପଚାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ନିୱାସଟ୍ଠାନଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ‘‘ଅୱେଲାଯ ଆଗତା ଆଗନ୍ତୁକା କତ୍ଥ ୱସନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ମନୁସ୍ସା ‘‘ବହିନଗରେ ଏକା ସାଲା ଅତ୍ଥି, ସା ପନ ଅମନୁସ୍ସପରିଗ୍ଗହିତା। ସଚେ ଇଚ୍ଛଥ, ତତ୍ଥ ୱସଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଏଥ, ତାତ, ଗଚ୍ଛାମ, ମା ଯକ୍ଖସ୍ସ ଭାଯିତ୍ଥ, ଅହଂ ତଂ ଦମେତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ପାଦେସୁ ପାତେସ୍ସାମୀ’’ତି ପିତରଂ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗତୋ। ଅଥସ୍ସ ପିତା ଫଲକେ ନିପଜ୍ଜି, ସଯଂ ପିତୁ ପାଦେ ସମ୍ବାହନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ତତ୍ଥ ଅଧିୱତ୍ଥୋ ଯକ୍ଖୋ ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ୱେସ୍ସୱଣଂ ଉପଟ୍ଠହିତ୍ୱା ତଂ ସାଲଂ ଲଭନ୍ତୋ ‘‘ଇମଂ ସାଲଂ ପୱିଟ୍ଠମନୁସ୍ସେସୁ ଯୋ ଖିପିତେ ‘ଜୀୱା’ତି ୱଦତି, ଯୋ ଚ ‘ଜୀୱା’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘ପଟିଜୀୱା’ତି ୱଦତି, ତେ ଜୀୱପଟିଜୀୱଭାଣିନୋ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସେ ଖାଦେଯ୍ୟାସୀ’’ତି ଲଭି। ସୋ ପିଟ୍ଠିୱଂସଥୂଣାଯ ୱସତି। ସୋ ‘‘ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପିତରଂ ଖିପାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ସୁଖୁମଚୁଣ୍ଣଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ଚୁଣ୍ଣୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ନାସପୁଟେ ପାୱିସି। ସୋ ଫଲକେ ନିପନ୍ନକୋୱ ଖିପି, ବୋଧିସତ୍ତୋ ନ ‘‘ଜୀୱା’’ତି ଆହ। ଯକ୍ଖୋ ତଂ ଖାଦିତୁଂ ଥୂଣାଯ ଓତରତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଓତରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମିନା ମେ ପିତା ଖିପାପିତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଅଯଂ ସୋ ଖିପିତେ ‘ଜୀୱା’ତି ଅୱଦନ୍ତଂ ଖାଦକଯକ୍ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ପିତରଂ ଆରବ୍ଭ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୯।

‘‘ଜୀୱ ୱସ୍ସସତଂ ଭଗ୍ଗ, ଅପରାନି ଚ ୱୀସତିଂ;

ମା ମଂ ପିସାଚା ଖାଦନ୍ତୁ, ଜୀୱ ତ୍ୱଂ ସରଦୋସତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଭଗ୍ଗାତି ପିତରଂ ନାମେନାଲପତି। ଅପରାନି ଚ ୱୀସତିନ୍ତି ଅପରାନି ଚ ୱୀସତି ୱସ୍ସାନି ଜୀୱ। ମା ମଂ ପିସାଚା ଖାଦନ୍ତୂତି ମଂ ପିସାଚା ମା ଖାଦନ୍ତୁ। ଜୀୱ ତ୍ୱଂ ସରଦୋସତନ୍ତି ତ୍ୱଂ ପନ ୱୀସୁତ୍ତରଂ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱାତି। ସରଦୋସତଞ୍ହି ଗଣିଯମାନଂ ୱସ୍ସସତମେୱ ହୋତି, ତଂ ପୁରିମେହି ୱୀସାଯ ସଦ୍ଧିଂ ୱୀସୁତ୍ତରଂ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତଂ।

ଯକ୍ଖୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ତାୱ ମାଣୱଂ ‘ଜୀୱା’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଖାଦିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ପିତରଂ ପନସ୍ସ ଖାଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ପିତୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ସୋ ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ସୋ ‘ପଟିଜୀୱା’ତି ଅଭଣନ୍ତାନଂ ଖାଦକଯକ୍ଖୋ ଭୱିସ୍ସତି, ପଟିଜୀୱଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ପୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୦।

‘‘ତ୍ୱମ୍ପି ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱ, ଅପରାନି ଚ ୱୀସତିଂ;

ୱିସଂ ପିସାଚା ଖାଦନ୍ତୁ, ଜୀୱ ତ୍ୱଂ ସରଦୋସତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ୱିସଂ ପିସାଚା ଖାଦନ୍ତୂତି ପିସାଚା ହଲାହଲୱିସଂ ଖାଦନ୍ତୁ।

ଯକ୍ଖୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଉଭୋପି ମେ ନ ସକ୍କା ଖାଦିତୁ’’ନ୍ତି ପଟିନିୱତ୍ତି। ଅଥ ନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭୋ ଯକ୍ଖ, କସ୍ମା ତ୍ୱଂ ଇମଂ ସାଲଂ ପୱିଟ୍ଠମନୁସ୍ସେ ଖାଦସୀ’’ତି? ‘‘ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ୱେସ୍ସୱଣଂ ଉପଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧତ୍ତା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ସବ୍ବେୱ ଖାଦିତୁଂ ଲଭସୀ’’ତି? ‘‘ଜୀୱପଟିଜୀୱଭାଣିନୋ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସେ ଖାଦାମୀ’’ତି। ‘‘ଯକ୍ଖ, ତ୍ୱଂ ପୁବ୍ବେପି ଅକୁସଲଂ କତ୍ୱା କକ୍ଖଳୋ ଫରୁସୋ ପରୱିହିଂସକୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଇଦାନିପି ତାଦିସଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତମୋ ତମପରାଯଣୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପାଣାତିପାତାଦୀହି ୱିରମସ୍ସୂ’’ତି ତଂ ଯକ୍ଖଂ ଦମେତ୍ୱା ନିରଯଭଯେନ ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଞ୍ଚସୁ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଯକ୍ଖଂ ପେସନକାରକଂ ୱିଯ ଅକାସି।

ପୁନଦିୱସେ ସଞ୍ଚରନ୍ତା ମନୁସ୍ସା ଯକ୍ଖଂ ଦିସ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତେନ ତସ୍ସ ଦମିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ – ''ଦେୱ, ଏକୋ ମାଣୱୋ ତଂ ଯକ୍ଖଂ ଦମେତ୍ୱା ପେସନକାରକଂ ୱିଯ କତ୍ୱା ଠିତୋ''ତି। ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସେନାପତିଟ୍ଠାନେ ଠପେସି, ପିତୁ ଚସ୍ସ ମହନ୍ତଂ ଯସଂ ଅଦାସି। ସୋ ଯକ୍ଖଂ ବଲିପଟିଗ୍ଗାହକଂ କତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ସଗ୍ଗପୁରଂ ପୂରେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ''ଜୀୱପଟିଜୀୱଂ ନାମ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ଯକ୍ଖୋ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋ ଅହୋସି, ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ, ପିତା କସ୍ସପୋ, ପୁତ୍ତୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ଭଗ୍ଗଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଞ୍ଚମା।

[୧୫୬] ୬। ଅଲୀନଚିତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅଲୀନଚିତ୍ତଂ ନିସ୍ସାଯାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଓସ୍ସଟ୍ଠୱୀରିଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ଏକାଦସନିପାତେ ସଂୱରଜାତକେ (ଜା। ୧।୧୧।୯୭ ଆଦଯୋ) ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ସୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥାରା ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ୱୀରିଯଂ ଓସ୍ସଜୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ସଚ୍ଚଂ, ଭଗୱା''ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''ନନୁ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ପୁବ୍ବେ ୱୀରିଯଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ମଂସପେସିସଦିସସ୍ସ ଦହରକୁମାରସ୍ସ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକେ ବାରାଣସିନଗରେ ରଜ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଦାସି, ଇଦାନି କସ୍ମା ଏୱରୂପେ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱୀରିଯଂ ଓସ୍ସଜସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବାରାଣସିତୋ ଅୱିଦୂରେ ୱଡ୍ଢକୀଗାମୋ ଅହୋସି, ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚସତା ୱଡ୍ଢକୀ ୱସନ୍ତି। ତେ ନାୱାଯ ଉପରିସୋତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ଗେହସମ୍ଭାରଦାରୂନି କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଏକଭୂମିକଦ୍ୱିଭୂମିକାଦିଭେଦେ ଗେହସମ୍ଭାରେ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଥମ୍ଭତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବଦାରୂସୁ ସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ନଦୀତୀରଂ ନେତ୍ୱା ନାୱଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଅନୁସୋତେନ ନଗରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଯେ ଯାଦିସାନି ଗେହାନି ଆକଙ୍ଖନ୍ତି, ତେସଂ ତାଦିସାନି କତ୍ୱା କହାପଣେ ଗହେତ୍ୱା ପୁନ ତତ୍ଥେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗେହସମ୍ଭାରେ ଆହରନ୍ତି। ଏୱଂ ତେସଂ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତାନଂ ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ଖନ୍ଧାୱାରଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଦାରୂନି କୋଟ୍ଟେନ୍ତାନଂ ଅୱିଦୂରେ ଏକୋ ହତ୍ଥୀ ଖଦିରଖାଣୁକଂ ଅକ୍କମି। ତସ୍ସ ସୋ ଖାଣୁକୋ ପାଦଂ ୱିଜ୍ଝି, ବଲୱୱେଦନା ୱତ୍ତନ୍ତି, ପାଦୋ ଉଦ୍ଧୁମାଯିତ୍ୱା ପୁବ୍ବଂ ଗଣ୍ହି। ସୋ ୱେଦନାପ୍ପତ୍ତୋ ତେସଂ ଦାରୁକୋଟ୍ଟନସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ''ଇମେ ୱଡ୍ଢକୀ ନିସ୍ସାଯ ମଯ୍ହଂ ସୋତ୍ଥି ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ତୀହି ପାଦେହି ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅୱିଦୂରେ ନିପଜ୍ଜି, ୱଡ୍ଢକୀ ତଂ ଉଦ୍ଧୁମାତପାଦଂ ଦିସ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପାଦେ ଖାଣୁକଂ ଦିସ୍ୱା ତିଖିଣୱାସିଯା ଖାଣୁକସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ ଓଧିଂ ଦତ୍ୱା ରଜ୍ଜୁଯା ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଆକଡ୍ଢନ୍ତା ଖାଣୁଂ ନୀହରିତ୍ୱା ପୁବ୍ବଂ ମୋଚେତ୍ୱା ଉଣ୍ହୋଦକେନ ଧୋୱିତ୍ୱା ତଦନୁରୂପେହି ଭେସଜ୍ଜେହି ମକ୍ଖେତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ୱଣଂ ଫାସୁକଂ କରିଂସୁ।

ହତ୍ଥୀ ଅରୋଗୋ ହୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ମଯା ଇମେ ୱଡ୍ଢକୀ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିତଂ ଲଦ୍ଧଂ, ଇଦାନି ତେସଂ ମଯା ଉପକାରଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱଡ୍ଢକୀହି ସଦ୍ଧିଂ ରୁକ୍ଖେ ନୀହରତି, ତଚ୍ଛେନ୍ତାନଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଦେତି, ୱାସିଆଦୀନି ଉପସଂହରତି, ସୋଣ୍ଡାଯ ୱେଠେତ୍ୱା କାଳସୁତ୍ତକୋଟିଯଂ ଗଣ୍ହାତି। ୱଡ୍ଢକୀପିସ୍ସ ଭୋଜନୱେଲାଯ ଏକେକଂ ପିଣ୍ଡଂ ଦେନ୍ତା ପଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡସତାନି ଦେନ୍ତି। ତସ୍ସ ପନ ହତ୍ଥିସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ସବ୍ବସେତୋ ହତ୍ଥାଜାନୀଯପୋତକୋ ଅତ୍ଥି, ତେନସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ଅହଂ ଏତରହି ମହଲ୍ଲକୋ। ଇଦାନି ମଯା ଇମେସଂ ୱଡ୍ଢକୀନଂ କମ୍ମକରଣତ୍ଥାଯ ପୁତ୍ତଂ ଦତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ସୋ ୱଡ୍ଢକୀନଂ ଅନାଚିକ୍ଖିତ୍ୱାୱ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ଆନେତ୍ୱା ''ଅଯଂ ହତ୍ଥିପୋତକୋ ମମ ପୁତ୍ତୋ, ତୁମ୍ହେହି ମଯ୍ହଂ ଜୀୱିତଂ ଦିନ୍ନଂ, ଅହଂ ୱୋ ୱେଜ୍ଜୱେତନତ୍ଥାଯ ଇମଂ ଦମ୍ମି, ଅଯଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ କମ୍ମାନି କରିସ୍ସତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ, ପୁତ୍ତକ, ଯଂ ମଯା କତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମଂ, ତଂ ତ୍ୱଂ କରୋହୀ''ତି ପୁତ୍ତଂ ଓୱଦିତ୍ୱା ୱଡ୍ଢକୀନଂ ଦତ୍ୱା ସଯଂ ଅରଞ୍ଞଂ ପାୱିସି।

ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହତ୍ଥିପୋତକୋ ୱଡ୍ଢକୀନଂ ୱଚନକରୋ ଓୱାଦକ୍ଖମୋ ହୁତ୍ୱା ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି କରୋତି। ତେପି ତଂ ପଞ୍ଚହି ପିଣ୍ଡସତେହି ପୋସେନ୍ତି, ସୋ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ନଦିଂ ଓତରିତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା କୀଳିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ୱଡ୍ଢକୀଦାରକାପି ତଂ ସୋଣ୍ଡାଦୀସୁ ଗହେତ୍ୱା ଉଦକେପି ଥଲେପି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କୀଳନ୍ତି। ଆଜାନୀଯା ପନ ହତ୍ଥିନୋପି ଅସ୍ସାପି ପୁରିସାପି ଉଦକେ ଉଚ୍ଚାରଂ ୱା ପସ୍ସାୱଂ ୱା ନ କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ସୋପି ଉଦକେ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱଂ ଅକତ୍ୱା ବହିନଦୀତୀରେଯେୱ କରୋତି। ଅଥେକସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଉପରିନଦିଯା ଦେୱୋ ୱସ୍ସି, ଅଥ ସୁକ୍ଖଂ ହତ୍ଥିଲଣ୍ଡଂ ଉଦକେନ ନଦିଂ ଓତରିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ବାରାଣସୀନଗରତିତ୍ଥେ ଏକସ୍ମିଂ ଗୁମ୍ବେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ରଞ୍ଞୋ ହତ୍ଥିଗୋପକା ''ହତ୍ଥୀ ନ୍ହାପେସ୍ସାମା''ତି ପଞ୍ଚ ହତ୍ଥିସତାନି ନଯିଂସୁ। ଆଜାନୀଯଲଣ୍ଡସ୍ସ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା ଏକୋପି ହତ୍ଥୀ ନଦିଂ ଓତରିତୁଂ ନ ଉସ୍ସହି। ସବ୍ବେପି ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଲାଯିତୁଂ ଆରଭିଂସୁ, ହତ୍ଥିଗୋପକା ହତ୍ଥାଚରିଯାନଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ତେ ''ଉଦକେ ପରିପନ୍ଥେନ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଉଦକଂ ସୋଧାପେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଗୁମ୍ବେ ତଂ ଆଜାନୀଯଲଣ୍ଡଂ ଦିସ୍ୱା

‘‘ଇଦମେତ୍ଥ କାରଣ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ଚାଟିଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ଉଦକସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ତଂ ତତ୍ଥ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ହତ୍ଥୀନଂ ସରୀରେ ସିଞ୍ଚାପେସୁଂ, ସରୀରାନି ସୁଗନ୍ଧାନି ଅହେସୁଂ। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ତେ ନଦିଂ ଓତରିତ୍ୱା ନ୍ହାୟିଂସୁ।

ହତ୍ଥାଚରିୟା ରଞ୍ଞୋ ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘ତଂ ହତ୍ଥାଜାନୀୟଂ ପରିୟେସିତ୍ୱା ଆନେତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ଦେଵା’’ତି ଆହଂସୁ। ରାଜା ନାଵାସଙ୍ଘାଟେହି ନଦିଂ ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଂଗାମୀହି ନାଵାସଙ୍ଘାଟେହି ଵଡ୍ଢକୀନଂ ଵସନଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ପାପୁଣି। ହତ୍ଥିପୋତକୋ ନଦିୟଂ କୀଳନ୍ତୋ ଭେରିସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଵଡ୍ଢକୀନଂ ସନ୍ତିକେ ଅଟ୍ଠାସି। ଵଡ୍ଢକୀ ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ‘‘ଦେଵ, ସଚେ ଦାରୂହି ଅତ୍ଥୋ, କିଂ କାରଣା ଆଗତତ୍ଥ, କିଂ ପେସେତ୍ୱା ଆହରାପେତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘ନାହଂ, ଭଣେ, ଦାରୂନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଆଗତୋ, ଇମସ୍ସ ପନ ହତ୍ଥିସ୍ସ ଅତ୍ଥାୟ ଆଗତୋମ୍ହୀ’’ତି। ‘‘ଗାହାପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥ, ଦେଵା’’ତି। ହତ୍ଥିପୋତକୋ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି। ‘‘କିଂ କାରାପେତି, ଭଣେ, ହତ୍ଥୀ’’ତି? ‘‘ଵଡ୍ଢକୀନଂ ପୋସାଵନିକଂ ଆହରାପେତି, ଦେଵା’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭଣେ’’ତି ରାଜା ହତ୍ଥିସ୍ସ ଚତୁନ୍ନଂ ପାଦାନଂ ସୋଣ୍ଡାୟ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠସ୍ସ ଚ ସନ୍ତିକେ ସତସହସ୍ସସତସହସ୍ସକହାପଣେ ଠପାପେସି। ହତ୍ଥୀ ଏତ୍ତକେନାପି ଅଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବଵଡ୍ଢକୀନଂ ଦୁସ୍ସୟୁଗେସୁ ଵଡ୍ଢକୀଭରିୟାନଂ ନିଵାସନସାଟକେସୁ ଦିନ୍ନେସୁ ସଦ୍ଧିଂକୀଳିତାନଂ ଦାରକାନଞ୍ଚ ଦାରକପରିହାରେ କତେ ନିଵତ୍ତିତ୍ୱା ଵଡ୍ଢକୀ ଚ ଇତ୍ଥିୟୋ ଚ ଦାରକେ ଚ ଓଲୋକେତ୍ୱା ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ଅଗମାସି।

ରାଜା ତଂ ଆଦାୟ ନଗରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନଗରଞ୍ଚ ହତ୍ଥିସାଲଞ୍ଚ ଅଲଙ୍କାରାପେତ୍ୱା ହତ୍ଥିଂ ନଗରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କାରେତ୍ୱା ହତ୍ଥିସାଲଂ ପଵେସେତ୍ୱା ସବ୍ବାଲଙ୍କାରେହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଅଭିସେକଂ ଦତ୍ୱା ଓପଵୟ୍ହଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସହାୟଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢରଜ୍ଜଂ ହତ୍ଥିସ୍ସ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ସମାନପରିହାରଂ ଅକାସି। ହତ୍ଥିସ୍ସ ଆଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ରଞ୍ଞୋ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ରଜ୍ଜଂ ହତ୍ଥଗତମେଵ ଅହୋସି। ଏଵଂ କାଲେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗମହେସିୟା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ତସ୍ସା ଗବ୍ଭପରିପାକକାଲେ ରାଜା କାଲମକାସି। ହତ୍ଥୀ ପନ ସଚେ ରଞ୍ଞୋ କାଲକତଭାଵଂ ଜାନେୟ୍ୟ, ତତ୍ଥେଵସ୍ସ ହଦୟଂ ଫଲେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ହତ୍ଥିଂ ରଞ୍ଞୋ କାଲକତଭାଵଂ ଅଜାନାପେତ୍ୱାଵ ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ। ରଞ୍ଞୋ ପନ କାଲକତଭାଵଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ତୁଚ୍ଛଂ କିର ରଜ୍ଜ’’ନ୍ତି ଅନନ୍ତରସାମନ୍ତକୋସଲରାଜା ମହତିୟା ସେନାୟ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନଗରଂ ପରିଵାରେସି। ନଗରଵାସିନୋ ଦ୍ୱାରାନି ପିଦହିତ୍ୱା କୋସଲରଞ୍ଞୋ ସାସନଂ ପହିଣିଂସୁ – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗମହେସୀ ପରିପୁଣ୍ଣଗବ୍ଭା ‘ଇତୋ କିର ସତ୍ତମେ ଦିଵସେ ପୁତ୍ତଂ ଵିଜାୟିସ୍ସତୀ’ତି ଅଙ୍ଗଵିଜ୍ଜାପାଠକା ଆହଂସୁ। ସଚେ ସା ପୁତ୍ତଂ ଵିଜାୟିସ୍ସତି, ମୟଂ ସତ୍ତମେ ଦିଵସେ ୟୁଦ୍ଧଂ ଦସ୍ସାମ, ନ ରଜ୍ଜଂ, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଆଗମେଥା’’ତି। ରାଜା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି।

ଦେଵୀ ସତ୍ତମେ ଦିଵସେ ପୁତ୍ତଂ ଵିଜାୟି। ତସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିଵସେ ପନ ମହାଜନସ୍ସ ଅଲୀନଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଜାତୋତି ‘‘ଅଲୀନଚିତ୍ତକୁମାରୋ’’ତ୍ୱେଵସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ଜାତଦିଵସତୋୟେଵ ପନସ୍ସ ପଟ୍ଠାୟ ନାଗରା କୋସଲରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ୟୁଜ୍ଝିଂସୁ। ନିନ୍ନାୟକତ୍ତା ସଙ୍ଗାମସ୍ସ ମହନ୍ତମ୍ପି ବଲଂ ୟୁଜ୍ଝମାନଂ ଥୋକଂ ଥୋକଂ ଓସକ୍କତି। ଅମଚ୍ଚା ଦେଵିୟା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘ମୟଂ ଏଵଂ ଓସକ୍କମାନେ ବଲେ ପରାଜୟଭାଵସ୍ସ ଭାୟାମ, ଅମ୍ହାକଂ ପନ ରଞ୍ଞୋ କାଲକତଭାଵଂ, ପୁତ୍ତସ୍ସ ଜାତଭାଵଂ, କୋସଲରଞ୍ଞୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୟୁଜ୍ଝନଭାଵଞ୍ଚ ରଞ୍ଞୋ ସହାୟକୋ ମଙ୍ଗଲହତ୍ଥୀ ନ ଜାନାତି, ଜାନାପେମ ନ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଦୁକୂଲଚୁମ୍ବଟକେ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ପାସାଦା ଓରୁୟ୍ହ ଅମଚ୍ଚଗଣପରିଵୁତା ହତ୍ଥିସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ହତ୍ଥିସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ‘‘ସାମି, ସହାୟୋ ତେ କାଲକତୋ, ମୟଂ ତୁୟ୍ହଂ ହଦୟଫାଲନଭୟେନ ନାରୋଚୟିମ୍ହ, ଅୟଂ ତେ ସହାୟସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ, କୋସଲରାଜା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନଗରଂ ପରିଵାରେତ୍ୱା ତଵ ପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ୟୁଜ୍ଝତି, ବଲଂ ଓସକ୍କତି, ତଵ ପୁତ୍ତଂ ତ୍ୱଞ୍ଞେଵ ଵା ମାରେହି, ରଜ୍ଜଂ ଵାସ୍ସ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଦେହୀ’’ତି ଆହ।

ତସ୍ମିଂ କାଲେ ହତ୍ଥୀ ବୋଧିସତ୍ତଂ ସୋଣ୍ଡାୟ ପରାମସିତ୍ୱା ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା କୁମ୍ଭେ ଠପେତ୍ୱା ରୋଦିତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଦେଵିୟା ହତ୍ଥେ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ‘‘କୋସଲରାଜଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ହତ୍ଥିସାଲତୋ ନିକ୍ଖମି। ଅଥସ୍ସ ଅମଚ୍ଚା ଵମ୍ମଂ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରଂ ଅଵାପୁରିତ୍ୱା ତଂ ପରିଵାରେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ହତ୍ଥୀ ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା କୋଞ୍ଚନାଦଂ କତ୍ୱା ମହାଜନଂ ସନ୍ତାସେତ୍ୱା ପଲାପେତ୍ୱା ବଲକୋଟ୍ଟକଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା କୋସଲରାଜାନଂ ଚୂଳାୟ ଗହେତ୍ୱା ଆନେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ମାରଣତ୍ଥାୟସ୍ସ ଉଟ୍ଠିତେ ଵାରେତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୋହି, ‘କୁମାରୋ ଦହରୋ’ତି ସଞ୍ଞଂ ମା କରୀ’’ତି ଓଵଦିତ୍ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ରଜ୍ଜଂ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥଗତମେଵ ଜାତଂ, ଅଞ୍ଞୋ ପଟିସତ୍ତୁ ନାମ ଉଟ୍ଠହିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାହୋସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ସତ୍ତଵସ୍ସିକକାଲେ ଅଭିସେକଂ କତ୍ୱା ଅଲୀନଚିତ୍ତରାଜା ନାମ ହୁତ୍ୱା ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱା ଜୀଵିତପରିୟୋସାନେ ସଗ୍ଗପୁରଂ ପୂରେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥାଦ୍ୱୟମାହ –

୧୧।

‘‘ଅଲୀନଚିତ୍ତଂ ନିସ୍ସାୟ, ପହଟ୍ଠା ମହତୀ ଚମୂ;

କୋସଲଂ ସେନାସନ୍ତୁଟ୍ଠଂ, ଜୀୱଗ୍ଗାହଂ ଅଗାହୟି।

୧୨।

‘‘ଏୱଂ ନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ;

ଭାୱୟଂ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ, ୟୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ପତ୍ତିୟା;

ପାପୁଣେ ଅନୁପୁବ୍ବେନ, ସବ୍ବସଂୟୋଜନକ୍ଖୟ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅଲୀନଚିତ୍ତଂ ନିସ୍ସାୟାତି ଅଲୀନଚିତ୍ତଂ ରାଜକୁମାରଂ ନିସ୍ସାୟ। ପହଟ୍ଠା ମହତୀ ଚମୂତି ‘‘ପୱେଣୀରଜ୍ଜଂ ନୋ ଦିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା ମହତୀ ସେନା। କୋସଲଂ ସେନାସନ୍ତୁଟ୍ଠନ୍ତି କୋସଲରାଜାନଂ ସେନ ରଜ୍ଜେନ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠଂ ପରରଜ୍ଜଲୋଭେନ ଆଗତଂ। ଜୀୱଗ୍ଗାହଂ ଅଗାହୟୀତି ଅମାରେତ୍ୱାୱ ସା ଚମୂ ତଂ ରାଜାନଂ ହତ୍ଥିନା ଜୀୱଗ୍ଗାହଂ ଗଣ୍ହାପେସି। ଏୱଂ ନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନୋତି ୟଥା ସା ଚମୂ, ଏୱଂ ଅଞ୍ଞୋପି କୁଲପୁତ୍ତୋ ନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧଂ ୱା ବୁଦ୍ଧସାୱକଂ ୱା ନିସ୍ସୟଂ ଲଭିତ୍ୱା। ଭିକ୍ଖୂତି ପରିସୁଦ୍ଧାଧିୱଚନମେତଂ। ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋତି ପଗ୍ଗହିତୱୀରିୟୋ ଚତୁଦୋସାପଗତେନ ୱୀରିୟେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଭାୱୟଂ କୁସଲଂ ଧମ୍ମନ୍ତି କୁସଲଂ ନିରୱଜ୍ଜଂ ସତ୍ତତିଂସବୋଧିପକ୍ଖିୟସଙ୍ଖାତଂ ଧମ୍ମଂ ଭାୱେନ୍ତୋ। ୟୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ପତ୍ତିୟାତି ଚତୂହି ୟୋଗେହି ଖେମସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ପାପୁଣନତ୍ଥାୟ ତଂ ଧମ୍ମଂ ଭାୱେନ୍ତୋ। ପାପୁଣେ ଅନୁପୁବ୍ବେନ, ସବ୍ବସଂୟୋଜନକ୍ଖୟନ୍ତି ଏୱଂ ୱିପସ୍ସନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଇମଂ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ସୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୂପନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱିପସ୍ସନାଞାଣାନି ଚ ହେଟ୍ଠିମମଗ୍ଗଫଲାନି ଚ ପାପୁଣନ୍ତୋ ପରିୟୋସାନେ ଦସନ୍ନମ୍ପି ସଂୟୋଜନାନଂ ଖୟନ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ସବ୍ବସଂୟୋଜନକ୍ଖୟସଙ୍ଖାତଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ୟସ୍ମା ୱା ନିବ୍ବାନଂ ଆଗମ୍ମ ସବ୍ବସଂୟୋଜନାନି ଖୀୟନ୍ତି, ତସ୍ମା ତମ୍ପି ସବ୍ବସଂୟୋଜନକ୍ଖୟମେୱ, ଏୱଂ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ନିବ୍ବାନସଙ୍ଖାତଂ ସବ୍ବସଂୟୋଜନକ୍ଖୟଂ ପାପୁଣାତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇତି ଭଗୱା ଅମତମହାନିବ୍ବାନେନ ଧମ୍ମଦେସନାୟ କୂଟଂ ଗହେତ୍ୱା ଉତ୍ତରିପି ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ଓସ୍ସଟ୍ଠୱୀରିୟୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ମାତା ମହାମାୟା, ପିତା ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜା ଅହୋସି, ରଜ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ଦିନ୍ନହତ୍ଥୀ ଅୟଂ ଓସ୍ସଟ୍ଠୱୀରିୟୋ ଭିକ୍ଖୁ, ହତ୍ଥିସ୍ସ ପିତା ସାରିପୁତ୍ତୋ, ସାମନ୍ତକୋସଲରାଜା ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ, ଅଲୀନଚିତ୍ତକୁମାରୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଅଲୀନଚିତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା ଛଟ୍ଠା।

[୧୫୭] ୭। ଗୁଣଜାତକୱଣ୍ଣନା

ୟେନ କାମଂ ପଣାମେତୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ସାଟକସହସ୍ସଲାଭଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଥେରସ୍ସ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ଅନ୍ତେପୁରେ ଧମ୍ମୱାଚନୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା ମହାସାରଜାତକେ (ଜା। ୧।୧।୯୨) ଆଗତମେୱ। ଇତି ଥେରେ ରଞ୍ଞୋ ଅନ୍ତେପୁରେ ଧମ୍ମଂ ୱାଚେନ୍ତେ ରଞ୍ଞୋ ସହସ୍ସଗ୍ଘନିକାନଂ ସାଟକାନଂ ସହସ୍ସଂ ଆହରିୟିତ୍ଥ। ରାଜା ତତୋ ପଞ୍ଚ ସାଟକସତାନି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଦେୱୀସତାନଂ ଅଦାସି। ତା ସବ୍ବାପି ତେ ସାଟକେ ଠପେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଦତ୍ୱା ସୟଂ ପୁରାଣସାଟକେୟେୱ ପାରୁପିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ପାତରାସଟ୍ଠାନଂ ଅଗମଂସୁ।

ରାଜା ‘‘ମୟା ତୁମ୍ହାକଂ ସହସ୍ସଗ୍ଘନିକା ସାଟକା ଦାପିତା, କସ୍ମା ତୁମ୍ହେ ତେ ଅପାରୁପିତ୍ୱାୱ ଆଗତା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଦେୱ, ଅମ୍ହେହି ତେ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଦିନ୍ନା’’ତି। ‘‘ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ସବ୍ବେ ଗହିତା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ତିଚୀୱରଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଦୁସ୍ସୱଣିଜ୍ଜଂ ମଞ୍ଞେ କରିସ୍ସତି, ଅତିବହୂ ତେନ ସାଟକା ଗହିତା’’ତି ଥେରସ୍ସ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପରିୱେଣଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅପି, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଘରେ ଇତ୍ଥିୟୋ ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି ୱା ସୁଣନ୍ତି ୱା’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଗହେତବ୍ବୟୁତ୍ତକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ସୋତବ୍ବୟୁତ୍ତକଂ ସୁଣନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ତା ସୁଣନ୍ତିୟେୱ, ଉଦାହୁ ତୁମ୍ହାକଂ ନିୱାସନଂ ୱା ପାରୁପନଂ ୱା ଦଦନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ତା ଅଜ୍ଜ, ମହାରାଜ, ସହସ୍ସଗ୍ଘନିକାନି ପଞ୍ଚ ସାଟକସତାନି ଅଦଂସୂ’’ତି। ‘‘ତୁମ୍ହେହି ଗହିତାନି ତାନି, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ନନୁ, ଭନ୍ତେ,

ସନ୍ତାରା ତିଚୀୱରମେୱ ଅନୁଞ୍ଞାତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତିଚୀୱରମେୱ ପରିଭୋଗସୀସେନ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ପନ ଅୱାରିତଂ, ତସ୍ମା ମଯାପି ଅଞ୍ଞେସଂ ଜିଣ୍ଣଚୀୱରିକାନଂ ଦାତୁଂ ତେ ସାଟକା ପଟିଗ୍ଗହିତା’’ତି। ‘‘ତେ ପନ ଭିକ୍ଖୂ ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକା ସାଟକେ ଲଭିତ୍ୱା ପୋରାଣଚୀୱରାନି କିଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ପୋରାଣସଙ୍ଘାଟିଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ପୋରାଣୌତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କିଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଅନ୍ତରୱାସକଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ପୋରାଣଅନ୍ତରୱାସକଂ କିଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ପୋରାଣପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ କିଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଭୁମ୍ମତ୍ଥରଣଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ପୋରାଣଭୁମ୍ମତ୍ଥରଣଂ କିଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ପାଦପୁଞ୍ଛନଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ପୋରାଣପାଦପୁଞ୍ଛନଂ କିଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ମହାରାଜ, ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ୟଂ ନାମ ୱିନିପାତେତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମା ପୋରାଣପାଦପୁଞ୍ଛନଂ ୱାସିଯା କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ମତ୍ତିକାଯ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ସେନାସନେସୁ ମତ୍ତିକାଲେପନଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦିନ୍ନଂ ଯାୱ ପାଦପୁଞ୍ଛନାପି ନସ୍ସିତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଅମ୍ହାକଂ ଦିନ୍ନଂ ନସ୍ସିତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତି, ପରିଭୋଗମେୱ ହୋତୀ’’ତି।

ରାଜା ତୁଟ୍ଠୋ ସୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଇତରାନିପି ଗେହେ ଠପିତାନି ପଞ୍ଚ ସାଟକସତାନି ଆହରାପେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଦତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଥେରୋ ପଠମଲଦ୍ଧାନି ପଞ୍ଚ ସାଟକସତାନି ଜିଣ୍ଣଚୀୱରିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଦାସି। ଥେରସ୍ସ ପନ ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ସଦ୍ଧିୱିହାରିକସତାନି , ତେସୁ ଏକୋ ଦହରଭିକ୍ଖୁ ଥେରସ୍ସ ବହୂପକାରୋ ପରିୱେଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜତି, ପାନୀଯପରିଭୋଜନୀଯଂ ଉପଟ୍ଠପେତି, ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ମୁଖୋଦକଂ ନ୍ହାନୋଦକଂ ଦେତି, ୱଚ୍ଚକୁଟିଜନ୍ତାଘରସେନାସନାନି ପଟିଜଗ୍ଗତି, ହତ୍ଥପରିକମ୍ମପାଦପରିକମ୍ମପିଟ୍ଠିପରିକମ୍ମାଦୀନି କରୋତି। ଥେରୋ ପଚ୍ଛା ଲଦ୍ଧାନି ପଞ୍ଚ ସାଟକସତାନି ‘‘ଅଯଂ ମେ ବହୂପକାରୋ’’ତି ଯୁତ୍ତୱସେନ ସବ୍ବାନି ତସ୍ସେୱ ଅଦାସି। ସୋପି ସବ୍ବେ ତେ ସାଟକେ ଭାଜେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସମାନୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ଅଦାସି।

ଏୱଂ ସବ୍ବେପି ତେ ଲଦ୍ଧସାଟକା ଭିକ୍ଖୂ ସାଟକେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ରଜିତ୍ୱା କଣିକାରପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣାନି କାସାଯାନି ନିୱାସେତ୍ୱା ଚ ପାରୁପିତ୍ୱା ଚ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଏୱମାହଂସୁ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ମୁଖୋଲୋକନଦାନଂ ନାମ ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକାନଂ ମୁଖୋଲୋକନଦାନଂ ନାମ ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ଧମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକତ୍ଥେରେନ ସହସ୍ସଗ୍ଘନିକାନଂ ସାଟକାନଂ ପଞ୍ଚ ସତାନି ଏକସ୍ସେୱ ଦହରଭିକ୍ଖୁନୋ ଦିନ୍ନାନି, ସୋ ପନ ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧେ ଭାଜେତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଅଦାସୀ’’ତି। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନନ୍ଦୋ ମୁଖୋଲୋକନଭିକ୍ଖଂ ଦେତି , ସୋ ପନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁ ବହୂପକାରୋ, ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ଉପକାରସ୍ସ ଉପକାରୱସେନ ଗୁଣୱସେନ ଯୁତ୍ତୱସେନ ‘ଉପକାରସ୍ସ ନାମ ପଚ୍ଚୁପକାରୋ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି କତଞ୍ଞୁକତୱେଦିଭାୱେନ ଅଦାସି। ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାପି ହି ଅତ୍ତନୋ ଉପକାରାନଞ୍ଞେୱ ପଚ୍ଚୁପକାରଂ କରିଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସୀହୋ ହୁତ୍ୱା ପବ୍ବତଗୁହାଯଂ ୱସତି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଗୁହାଯ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବତପାଦଂ ଓଲୋକେସି, ତଂ ପନ ପବ୍ବତପାଦଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମହାସରୋ ଅହୋସି। ତସ୍ସ ଏକସ୍ମିଂ ଉନ୍ନତଟ୍ଠାନେ ଉପରିଥଦ୍ଧକଦ୍ଦମପିଟ୍ଠେ ମୁଦୂନି ହରିତତିଣାନି ଜାଯିଂସୁ। ସସକା ଚେୱ ହରିଣାଦଯୋ ଚ ସଲ୍ଲହୁକମିଗା କଦ୍ଦମମତ୍ଥକେ ୱିଚରନ୍ତା ତାନି ଖାଦନ୍ତି। ତଂ ଦିୱସମ୍ପି ଏକୋ ମିଗୋ ତାନି ଖାଦନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ସୀହୋ ‘‘ତଂ ମିଗଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ପବ୍ବତମତ୍ଥକା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ସୀହୱେଗେନ ପକ୍ଖନ୍ଦି, ମିଗୋ ମରଣଭଯତଜ୍ଜିତୋ ୱିରୱନ୍ତୋ ପଲାଯି। ସୀହୋ ୱେଗଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ କଲଲପିଟ୍ଠେ ନିପତିତ୍ୱା ଓସୀଦିତ୍ୱା ଉଗ୍ଗନ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ପାଦା ଥମ୍ଭା ୱିଯ ଓସୀଦିତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ନିରାହାରୋ ଅଟ୍ଠାସି।

ଅଥ ନଂ ଏକୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ ଗୋଚରପ୍ପସୁତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଭଯେନ ପଲାଯି। ସୀହୋ ତଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ‘‘ଭୋ ସିଙ୍ଗାଲ, ମା ପଲାଯି, ଅହଂ କଲଲେ ଲଗ୍ଗୋ, ଜୀୱିତଂ ମେ ଦେହୀ’’ତି ଆହ। ସିଙ୍ଗାଲୋ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ତଂ ଉଦ୍ଧରେଯ୍ୟଂ, ଉଦ୍ଧଟୋ ପନ ମଂ ଖାଦେଯ୍ୟାସୀତି ଭାଯାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ମା ଭାଯି, ନାହଂ ତଂ ଖାଦିସ୍ସାମି, ମହନ୍ତଂ ପନ ତେ ଗୁଣଂ କରିସ୍ସାମି, ଏକେନୁପାଯେନ ମଂ ଉଦ୍ଧରାହୀ’’ତି। ସିଙ୍ଗାଲୋ ତସ୍ସ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ଚତୁନ୍ନଂ ପାଦାନଂ ସମନ୍ତା କଲଲେ ଅପନେତ୍ୱା ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ପାଦାନଂ ଚତସ୍ସୋ ମାତିକା ଖଣିତ୍ୱା ଉଦକାଭିମୁଖଂ ଅକାସି, ଉଦକଂ ପୱିସିତ୍ୱା କଲଲଂ ମୁଦୁଂ ଅକାସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସିଙ୍ଗାଲୋ ସୀହସ୍ସ ଉଦରନ୍ତରଂ ଅତ୍ତନୋ ସୀସଂ ପୱେସେତ୍ୱା ‘‘ୱାଯାମଂ କରୋହି, ସାମୀ’’ତି ଉନ୍ନାଦନ୍ତଂ କରୋନ୍ତୋ ସୀସେନ ଉଦରଂ ପହରି। ସୀହୋ ୱେଗଂ ଜନେତ୍ୱା କଲଲା ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ଥଲେ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ମୁହୁତ୍ତଂ ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ସରଂ ଓରୁଯ୍ହ କଦ୍ଦମଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ନ୍ହାଯିତ୍ୱା ଦରଥଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତ୍ୱା ଏକଂ ମହିଂସଂ ୱଧିତ୍ୱା ଦାଠାହି ଓୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମଂସଂ ଉବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଖାଦ, ସମ୍ମା’’ତି ସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ପୁରତୋ ଠପେତ୍ୱା ତେନ ଖାଦିତେ ପଚ୍ଛା ଅତ୍ତନା ଖାଦି। ପୁନ ସିଙ୍ଗାଲୋ ଏକଂ ମଂସପେସିଂ ଡଂସିତ୍ୱା ଗଣ୍ହି। ‘‘ଇଦଂ କିମତ୍ଥାଯ, ସମ୍ମା’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଦାସୀ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସା ଭାଗୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ। ସୀହୋ ‘‘ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସଯମ୍ପି ସୀହିଯା ଅତ୍ଥାଯ ମଂସଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ‘‘ଏହି, ସମ୍ମ, ଅମ୍ହାକଂ ପବ୍ବତମୁଦ୍ଧନି ଠତ୍ୱା ସଖିଯା ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦାପେତ୍ୱା ସିଙ୍ଗାଲଞ୍ଚ ସିଙ୍ଗାଲିଞ୍ଚ ଅସ୍ସାସେତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ

ପଚ୍ଛାଯ ଇଦାନି ଅହଂ ତୁମ୍ହେ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ନେତ୍ୱା ଗୁହାଯ ଦ୍ୱାରେ ଅଞ୍ଚିତ୍ୱା ଗୁହାଯ ୱସାପେସି। ତେ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗୋଚରାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ସୀହିଞ୍ଚ ସିଙ୍ଗାଲିଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ସିଙ୍ଗାଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନାନାମିଗେ ୱଧିତ୍ୱା ଉଭୋପି ତତ୍ଥେୱ ମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଇତରାସମ୍ପି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଦେନ୍ତି।

ଏୱଂ କାଲେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ସୀହୀ ଦ୍ୱେ ପୁତ୍ତେ ୱିଜାଯି, ସିଙ୍ଗାଲୀପି ଦ୍ୱେ ପୁତ୍ତେ ୱିଜାଯି। ତେ ସବ୍ବେପି ସମଗ୍ଗୱାସଂ ୱସିଂସୁ। ଅଥେକଦିୱସଂ ସୀହିଯା ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅଯଂ ସୀହୋ ସିଙ୍ଗାଲଞ୍ଚ ସିଙ୍ଗାଲିଞ୍ଚ ସିଙ୍ଗାଲପୋତକେ ଚ ଅତିୱିଯ ପିଯାଯତି, ନୂନମସ୍ସ ସିଙ୍ଗାଲିଯା ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥୱୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଏୱଂ ସିନେହଂ କରୋତି, ଯଂନୂନାହଂ ଇମଂ ପୀଳେତ୍ୱା ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ଇତୋ ପଲାପେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି । ସା ସୀହସ୍ସ ସିଙ୍ଗାଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଗୋଚରାଯ ଗତକାଲେ ସିଙ୍ଗାଲିଂ ପୀଳେସି ତଜ୍ଜେସି ‘‘କିଂକାରଣା ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱସତି , ନ ପଲାଯସୀ’’ତି? ପୁତ୍ତାପିସ୍ସା ସିଙ୍ଗାଲିପୁତ୍ତେ ତଥେୱ ତଜ୍ଜଯିଂସୁ। ସିଙ୍ଗାଲୀ ତମତ୍ଥଂ ସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ କଥେତ୍ୱା ‘‘ସୀହସ୍ସ ୱଚନେନ ଏତାଯ ଏୱଂ କତଭାୱମ୍ପି ନ ଜାନାମ, ଚିରଂ ୱସିମ୍ହା, ନାସାପେଯ୍ୟାପି ନୋ, ଅମ୍ହାକଂ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ଆହ। ସିଙ୍ଗାଲୋ ତସ୍ସା ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସୀହଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ସାମି, ଚିରଂ ଅମ୍ହେହି ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ନିୱୁତ୍ଥଂ, ଅତିଚିରଂ ୱସନ୍ତା ନାମ ଅପ୍ପିଯା ହୋନ୍ତି, ଅମ୍ହାକଂ ଗୋଚରାଯ ପକ୍କନ୍ତକାଲେ ସୀହୀ ସିଙ୍ଗାଲିଂ ୱିହେଠେତି ‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ କସ୍ମା ୱସଥ, ପଲାଯଥା’ତି ତଜ୍ଜେତି, ସୀହପୋତକାପି ସିଙ୍ଗାଲପୋତକେ ତଜ୍ଜେନ୍ତି। ଯୋ ନାମ ଯସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ୱାସଂ ନ ରୋଚେତି, ତେନ ସୋ ‘ଯାହୀ’ତି ନୀହରିତବ୍ବୋୱ, ୱିହେଠନଂ ନାମ କିମତ୍ଥିଯ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୩।

‘‘ଯେନ କାମଂ ପଣାମେତି, ଧମ୍ମୋ ବଲୱତଂ ମିଗୀ;

ଉନ୍ନଦନ୍ତୀ ୱିଜାନାହି, ଜାତଂ ସରଣତୋ ଭଯ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯେନ କାମଂ ପଣାମେତି, ଧମ୍ମୋ ବଲୱତନ୍ତି ବଲୱା ନାମ ଇସ୍ସରୋ ଅତ୍ତନୋ ସେୱକଂ ଯେନ ଦିସାଭାଗେନ ଇଚ୍ଛତି, ତେନ ଦିସାଭାଗେନ ସୋ ପଣାମେତି ନୀହରତି। ଏସ ଧମ୍ମୋ ବଲୱତଂ ଅଯଂ ଇସ୍ସରାନଂ ସଭାୱୋ ପୱେଣିଧମ୍ମୋୱ, ତସ୍ମା ସଚେ ଅମ୍ହାକଂ ୱାସଂ ନ ରୋଚେଥ, ଉଜୁକମେୱ ନୋ ନୀହରଥ , ୱିହେଠନେନ କୋ ଅତ୍ଥୋତି ଦୀପେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ମିଗୀତି ସୀହଂ ଆଲପତି। ସୋ ହି ମିଗରାଜତାଯ ମିଗା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ମିଗୀ। ଉନ୍ନଦନ୍ତୀତିପି ତମେୱ ଆଲପତି। ସୋ ହି ଉନ୍ନତାନଂ ଦନ୍ତାନଂ ଅତ୍ଥିତାଯ ଉନ୍ନତା ଦନ୍ତା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଉନ୍ନଦନ୍ତୀ। ‘‘ଉନ୍ନତଦନ୍ତୀ’’ତିପି ପାଠୋଯେୱ। ୱିଜାନାହୀତି ‘‘ଏସ ଇସ୍ସରାନଂ ଧମ୍ମୋ’’ତି ଏୱଂ ଜାନାହି। ଜାତଂ ସରଣତୋ ଭଯନ୍ତି ଅମ୍ହାକଂ ତୁମ୍ହେ ପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ସରଣଂ, ତୁମ୍ହାକଞ୍ଞେୱ ସନ୍ତିକା ଭଯଂ ଜାତଂ, ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଗମିସ୍ସାମାତି ଦୀପେତି।

ଅପରୋ ନଯୋ – ତୱ ମିଗୀ ସୀହୀ ଉନ୍ନଦନ୍ତୀମମ ପୁତ୍ତଦାରଂ ତଜ୍ଜେନ୍ତୀ ଯେନ କାମଂ ପଣାମେତି, ଯେନ ଯେନାକାରେନ ଇଚ୍ଛତି, ତେନ ପଣାମେତି ପୱତ୍ତତି, ୱିହେଠେତିପି ପଲାପେତିପି, ଏୱଂ ତ୍ୱଂ ୱିଜାନାହି, ତତ୍ଥ କିଂ ସକ୍କା ଅମ୍ହେହି କାତୁଂ। ଧମ୍ମୋ ବଲୱତଂ ଏସ ବଲୱନ୍ତାନଂ ସଭାୱୋ, ଇଦାନି ମଯଂ ଗମିସ୍ସାମ। କସ୍ମା? ଜାତଂ ସରଣତୋ ଭଯନ୍ତି।

ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସୀହୋ ସୀହିଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ କାଲେ ମମ ଗୋଚରତ୍ଥାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଇମିନା ସିଙ୍ଗାଲେନ ଇମାଯ ଚ ସିଙ୍ଗାଲିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତଭାୱଂ ସରସୀ’’ତି। ‘‘ଆମ, ସରାମୀ’’ତି। ‘‘ଜାନାସି ପନ ମଯ୍ହଂ ସତ୍ତାହଂ ଅନାଗମନସ୍ସ କାରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ଜାନାମି, ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ଅହଂ ‘ଏକଂ ମିଗଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’ତି ୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା କଲଲେ ଲଗ୍ଗୋ, ତତୋ ନିକ୍ଖମିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସତ୍ତାହଂ ନିରାହାରୋ ଅଟ୍ଠାସିଂ, ସ୍ୱାହଂ ଇମଂ ସିଙ୍ଗାଲଂ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିତଂ ଲଭିଂ, ଅଯଂ ମେ ଜୀୱିତଦାଯକୋ ସହାଯୋ। ମିତ୍ତଧମ୍ମେ ଠାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ହି ମିତ୍ତୋ ଦୁବ୍ବଲୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମଯ୍ହଂ ସହାଯସ୍ସ ଚ ସହାଯିକାଯ ଚ ପୁତ୍ତକାନଞ୍ଚ ଏୱରୂପଂ ଅୱମାନଂ ମା ଅକାସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସୀହୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୪।

‘‘ଅପି ଚେପି ଦୁବ୍ବଲୋ ମିତ୍ତୋ, ମିତ୍ତଧମ୍ମେସୁ ତିଟ୍ଠତି;

ସୋ ଞାତକୋ ଚ ବନ୍ଧୁ ଚ, ସୋ ମିତ୍ତୋ ସୋ ଚ ମେ ସଖା;

ଦାଠିନି ମାତିମଞ୍ଞତ୍ତି ସିଙ୍ଗାଲୋ ମମ ପାଣଦୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅପି ଚେପୀତି ଏକୋ ଅପିସଦ୍ଦୋ ଅନୁଗ୍ଗହତ୍ଥୋ, ଏକୋ ସମ୍ଭାୱନତ୍ଥୋ। ତତ୍ରାୟଂ ଯୋଜନା – ଦୁବ୍ବଲୋପି ଚେ ମିତ୍ତୋ ମିତ୍ତଧମ୍ମେସୁ ଅପି ତିଟ୍ଠତି, ସଚେ ଠାତୁଂ ସକ୍କୋତି, ସୋ ଞାତକୋ ଚ ବନ୍ଧୁ ଚ, ସୋ ମେତ୍ତଚିତ୍ତତାୟ ମିତ୍ତୋ, ସୋ ଚ ମେ ସହାୟଟ୍ଠେନ ସଖା। ଦାଠିନି ମାତିମଞ୍ଞିତ୍ଥୋତି, ଭଦ୍ଦେ, ଦାଠାସମ୍ପନ୍ନେ ସୀହି ମା ମୟ୍ହଂ ସହାୟଂ ୱା ସହାୟିଂ ୱା ଅତିମଞ୍ଞି, ଅୟଞ୍ହି ସିଙ୍ଗାଲୋ ମମ ପାଣଦୋତି।

ସା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସିଙ୍ଗାଲିଂ ଖମାପେତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସପୁତ୍ତାୟ ତାୟ ସଦ୍ଧିଂ ସମଗ୍ଗୱାସଂ ୱସି। ସୀହପୋତକାପି ସିଙ୍ଗାଲପୋତକେହି ସଦ୍ଧିଂ କୀଳମାନା ସମ୍ମୋଦମାନା ମାତାପିତୂନଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲେପି ମିତ୍ତଭାୱଂ ଅଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ସମ୍ମୋଦମାନା ୱସିଂସୁ। ତେସଂ କିର ସତ୍ତକୁଲପରିୱଟ୍ଟେ ଅଭିଜ୍ଜମାନା ମେତ୍ତି ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ କେଚି ସୋତାପନ୍ନା, କେଚି ସକଦାଗାମିନୋ, କେଚି ଅନାଗାମିନୋ, କେଚି ଅରହନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ। ‘‘ତଦା ସିଙ୍ଗାଲୋ ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ସୀହୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଗୁଣଜାତକୱଣ୍ଣନା ସତ୍ତମା।

[୧୫୮] ୮। ସୁହନୁଜାତକୱଣ୍ଣନା

ନୟିଦଂୱିସମସୀଲେନାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦ୍ୱେ ଚଣ୍ଡଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତସ୍ମିଞ୍ହି ସମୟେ ଜେତୱନେପି ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଚଣ୍ଡୋ ଅହୋସି ଫରୁସୋ ସାହସିକୋ ଜନପଦେପି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଜାନପଦୋ ଭିକ୍ଖୁ କେନଚିଦେୱ କରଣୀୟେନ ଜେତୱନଂ ଅଗମାସି, ସାମଣେରା ଚେୱ ଦହରଭିକ୍ଖୂ ଚ ତସ୍ସ ଚଣ୍ଡଭାୱଂ ଜାନନ୍ତି। ‘‘ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଚଣ୍ଡାନଂ କଲହଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି କୁତୂହଲେନ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଜେତୱନୱାସିକସ୍ସ ପରିୱେଣଂ ପହିଣିଂସୁ। ତେ ଉଭୋପି ଚଣ୍ଡା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଦିସ୍ୱାୱ ପିୟସଂୱାସଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ, ହତ୍ଥପାଦପିଟ୍ଠିସମ୍ବାହନାଦୀନି ଅକଂସୁ। ଧମ୍ମସଭାୟଂ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଚଣ୍ଡା ଭିକ୍ଖୂ ଅଞ୍ଞେସଂ ଉପରି ଚଣ୍ଡା ଫରୁସା ସାହସିକା, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପନ ଉଭୋପି ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ପିୟସଂୱାସା ଜାତା’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପେତେ ଅଞ୍ଞେସଂ ଚଣ୍ଡା ଫରୁସା ସାହସିକା, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପନ ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ପିୟସଂୱାସା ଚ ଅହେସୁ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ସବ୍ବତ୍ଥସାଧକୋ ଅତ୍ଥଧମ୍ମାନୁସାସକୋ ଅମଚ୍ଚୋ ଅହୋସି। ସୋ ପନ ରାଜା ଥୋକଂ ଧନଲୋଭପକତିକୋ, ତସ୍ସ ମହାସୋଣୋ ନାମ କୂଟଅସ୍ସୋ ଅତ୍ଥି। ଅଥ ଉତ୍ତରାପଥକା ଅସ୍ସୱାଣିଜା ପଞ୍ଚ ଅସ୍ସସତାନି ଆନେସୁଂ, ଅସ୍ସାନଂ ଆଗତଭାୱଂ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ତତୋ ପୁବ୍ବେ ପନ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅସ୍ସେ ଅଗ୍ଘାପେତ୍ୱା ମୂଲଂ ଅପରିହାପେତ୍ୱା ଦାପେସି। ରାଜା ତଂ ପରିହାୟମାନୋ ଅଞ୍ଞଂ ଅମଚ୍ଚଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ତାତ, ଅସ୍ସେ ଅଗ୍ଘାପେହି, ଅଗ୍ଘାପେନ୍ତୋ ଚ ପଠମଂ ମହାସୋଣଂ ଯଥା ତେସଂ ଅସ୍ସାନଂ ଅନ୍ତରଂ ପୱିସତି, ତଥା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅସ୍ସେ ଡଂସାପେତ୍ୱା ୱଣିତେ କାରାପେତ୍ୱା ଦୁବ୍ବଲକାଲେ ମୂଲଂ ହାପେତ୍ୱା ଅସ୍ସେ ଅଗ୍ଘାପେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଥା ଅକାସି।

ଅସ୍ସୱାଣିଜା ଅନତ୍ତମନା ହୁତ୍ୱା ତେନ କତକିରିୟଂ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘କିଂ ପନ ତୁମ୍ହାକଂ ନଗରେ କୂଟଅସ୍ସୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଅତ୍ଥି ସାମି, ସୁହନୁ ନାମ କୂଟଅସ୍ସୋ ଚଣ୍ଡୋ ଫରୁସୋ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ପୁନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ତଂ ଅସ୍ସଂ ଆନେୟ୍ୟାଥା’’ତି। ତେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ପୁନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ତଂ କୂଟସ୍ସଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛିଂସୁ। ରାଜା ‘‘ଅସ୍ସୱାଣିଜା ଆଗତା’’ତି ସୁତ୍ୱା ସୀହପଞ୍ଜରଂ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା ଅସ୍ସେ ଓଲୋକେତ୍ୱା ମହାସୋଣଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସି। ଅସ୍ସୱାଣିଜାପି ମହାସୋଣଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସୁହନୁଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସୁଂ। ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପତ୍ୱା ସରୀରାନି ଲେହନ୍ତା ସମ୍ମୋଦମାନା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ପସ୍ସସି ଇମେ ଦ୍ୱେ କୂଟସ୍ସା ଅଞ୍ଞେସଂ ଚଣ୍ଡା ଫରୁସା ସାହସିକା, ଅଞ୍ଞେ ଅସ୍ସେ ଡଂସିତ୍ୱା ଗେଲଞ୍ଞଂ ପାପେନ୍ତି, ଇଦାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପନ ସରୀରଂ ଲେହନ୍ତା ସମ୍ମୋଦମାନା ଅଟ୍ଠଂସୁ, କିଂ ନାମେତ’’ନ୍ତି? ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ନୟିମେ, ମହାରାଜ, ୱିସମସୀଲା, ସମସୀଲା ସମଧାତୁକା ଚ ଏତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥାଦ୍ୱୟମାହ –

‘‘ନୟିଦଂ ୱିସମସୀଲେନ, ସୋଣେନ ସୁହନୂ ସହ;

ସୁହନୂପି ତାଦିସୋୟେୱ, ଯୋ ସୋଣସ୍ସ ସଗୋଚରୋ।

୧୬।

‘‘ପକ୍ଖନ୍ଦିନା ପଗବ୍ଭେନ, ନିଚ୍ଚଂ ସନ୍ଦାନଖାଦିନା;

ସମେତି ପାପଂ ପାପେନ, ସମେତି ଅସତା ଅସ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ନୟିଦଂ ୱିସମସୀଲେନ, ସୋଣେନ ସୁହନୂ ସହାତି ଯଂ ଇଦଂ ସୁହନୁ କୂଟସ୍ସୋ ସୋଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ପେମଂ କରୋତି, ଇଦଂ ନ ଅତ୍ତନୋ ୱିସମସୀଲେନ, ଅଥ ଖୋ ଅତ୍ତନୋ ସମସୀଲେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ କରୋତି। ଉଭୋପି ହେତେ ଅତ୍ତନୋ ଅନାଚାରତାଯ ଦୁସ୍ସୀଲତାଯ ସମସୀଲା ସମଧାତୁକା। ସୁହନୂପି ତାଦିସୋୟେୱ, ଯୋ ସୋଣସ୍ସ ସଗୋଚରୋତି ଯାଦିସୋ ସୋଣୋ, ସୁହନୁପି ତାଦିସୋୟେୱ, ଯୋ ସୋଣସ୍ସ ସଗୋଚରୋ ଯଂଗୋଚରୋ ସୋଣୋ, ସୋପି ତଂଗୋଚରୋୟେୱ। ଯଥେୱ ହି ସୋଣୋ ଅସ୍ସଗୋଚରୋ ଅସ୍ସେ ଡଂସେନ୍ତୋୱ ଚରତି, ତଥା ସୁହନୁପି। ଇମିନା ନେସଂ ସମାନଗୋଚରତଂ ଦସ୍ସେତି।

ତେ ପନ ଆଚାରଗୋଚରେ ଏକତୋ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପକ୍ଖନ୍ଦିନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପକ୍ଖନ୍ଦିନାତି ଅସ୍ସାନଂ ଉପରି ପକ୍ଖନ୍ଦନସୀଲେନ ପକ୍ଖନ୍ଦନଗୋଚରେନ। ପଗବ୍ଭେନାତି କାଯପାଗବ୍ଭିଯାଦିସମନ୍ନାଗତେନ ଦୁସ୍ସୀଲେନ। ନିଚ୍ଚଂ ସନ୍ଦାନଖାଦିନାତି ସଦା ଅତ୍ତନୋ ବନ୍ଧନଯୋତ୍ତଂ ଖାଦନସୀଲେନ ଖାଦନଗୋଚରେନ ଚ। ସମେତି ପାପଂ ପାପେନାତି ଏତେସୁ ଅଞ୍ଞତରେନ ପାପେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ପାପଂ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ସମେତି। ଅସତା ଅସନ୍ତି ଏତେସ୍ୱେ ଅଞ୍ଞତରେନ ଅସତା ଅନାଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନେନ ସହ ଇତରସ୍ସ ଅସଂ ଅସାଧୁକମ୍ମଂ ସମେତି, ଗୂଥାଦୀନି ୱିଯ ଗୂଥାଦୀହି ଏକତୋ ସଂସନ୍ଦତି ସଦିସଂ ନିବ୍ବିସେସମେୱ ହୋତୀତି।

ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଚ ପନ ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞା ନାମ ଅତିଲୁଦ୍ଧେନ ନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ପରସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ନାମ ନାସେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ରାଜାନଂ ଓୱଦିତ୍ୱା ଅସ୍ସେ ଅଗ୍ଘାପେତ୍ୱା ଭୂତମେୱ ମୂଲଂ ଦାପେସି। ଅସ୍ସୱାଣିଜା ଯଥାସଭାୱମେୱ ମୂଲଂ ଲଭିତ୍ୱା ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠା ଅଗମଂସୁ। ରାଜାପି ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଦ୍ୱେ ଅସ୍ସା ଇମେ ଦ୍ୱେ ଦୁଟ୍ଠଭିକ୍ଖୂ ଅହେସୁଂ, ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ, ପଣ୍ଡିତାମଚ୍ଚୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସୁହନୁଜାତକୱଣ୍ଣନା ଅଟ୍ଠମା।

[୧୫୯] ୯। ମୋରଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଉଦେତଯଂଚକ୍ଖୁମା ଏକରାଜାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂହି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନୀତୋ ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର, ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଦିସ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଏକଂ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତସରୀରଂ ମାତୁଗାମଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଭିକ୍ଖୁ ମାତୁଗାମୋ ନାମ କସ୍ମା ତୁମ୍ହାଦିସାନଂ ଚିତ୍ତଂ ନାଲୁଠେସ୍ସତି, ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାନମ୍ପି ହି ମାତୁଗାମସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ତ ୱସ୍ସସତାନି ଅସମୁଦାଚିଣ୍ଣକିଲେସା ଓକାସଂ ଲଭିତ୍ୱା ଖଣେନେୱ ସମୁଦାଚରିଂସୁ। ୱିସୁଦ୍ଧାପି ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି, ଉତ୍ତମଯସସମଙ୍ଗିନୋପି ଆଯସକ୍ୟଂ ପାପୁଣନ୍ତି, ପଗେୱ ଅପରିସୁଦ୍ଧା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ମୋରଯୋନିଯଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଣ୍ଡକାଲେପି କଣିକାରମକୁଳୱଣ୍ଣଅଣ୍ଡକୋସୋ ହୁତ୍ୱା ଅଣ୍ଡଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ଅହୋସି ଦସ୍ସନୀଯୋ ପାସାଦିକୋ ପକ୍ଖାନଂ ଅନ୍ତରେ ସୁରତ୍ତରାଜିୱିରାଜିତୋ, ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ତିସ୍ସୋ ପବ୍ବତରାଜିଯୋ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଚତୁତ୍ଥାଯ ପବ୍ବତରାଜିଯା ଏକସ୍ମିଂ ଦଣ୍ଡକହିରଞ୍ଞପବ୍ବତତଲେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ସୋ ପଭାତାଯ ରତ୍ତିଯା ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ନିସିନ୍ନୋ ସୂରିଯଂ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ

ଗୋଚରଭୂମିଯଂ ରକ୍ଖାୱରଣତ୍ଥାଯ ବ୍ରହ୍ମମନ୍ତଂ ବନ୍ଧନ୍ତୋ ‘‘ଉଦେତଯ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ।

୧୭।

‘‘ଉଦେତଯଂ ଚକ୍ଖୁମା ଏକରାଜା,

ହରିସ୍ସୱଣ୍ଣୋ ପଥୱିପ୍ପଭାସୋ;

ତଂ ତଂ ନମସ୍ସାମି ହରିସ୍ସୱଣ୍ଣଂ ପଥୱିପ୍ପଭାସଂ,

ତଯାଜ୍ଜ ଗୁତ୍ତା ୱିହରେମୁ ଦିୱସ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଉଦେତୀତି ପାଚୀନଲୋକଧାତୁତୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି। ଚକ୍ଖୁମାତି ସକଲଚକ୍କୱାଳୱାସୀନଂ ଅନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମିତ୍ୱା ଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭକରଣେନ ଯଂ ତେନ ତେସଂ ଦିନ୍ନଂ ଚକ୍ଖୁ, ତେନ ଚକ୍ଖୁନା ଚକ୍ଖୁମା। ଏକରାଜାତି ସକଲଚକ୍କୱାଳେ ଆଲୋକକରାନଂ ଅନ୍ତରେ ସେଟ୍ଠୱିସିଟ୍ଠଟ୍ଠେନ ଏକରାଜା। ହରିସ୍ସୱଣ୍ଣୋତି ହରିସମାନୱଣ୍ଣୋ, ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପଥୱିପ୍ପଭାସୋତି ପଥୱିଯା ପଭାସୋ। ତଂ ତଂ ନମସ୍ସାମୀତି ତସ୍ମା ତଂ ଏୱରୂପଂ ଭୱନ୍ତଂ ନମସ୍ସାମି ୱନ୍ଦାମି। ତଯାଜ୍ଜ ଗୁତ୍ତା ୱିହରେମୁ ଦିୱସନ୍ତି ତଯା ଅଜ୍ଜ ରକ୍ଖିତା ଗୋପିତା ହୁତ୍ୱା ଇମଂ ଦିୱସଂ ଚତୁଇରିଯାପଥୱିହାରେନ ସୁଖଂ ୱିହରେଯ୍ୟାମ।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଇମାଯ ଗାଥାଯ ସୂରିଯଂ ନମସ୍ସିତ୍ୱା ଦୁତିଯଗାଥାଯ ଅତୀତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ବୁଦ୍ଧେ ଚେୱ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଚ ନମସ୍ସତି।

‘‘ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱେଦଗୂ ସବ୍ବଧମ୍ମେ, ତେ ମେ ନମୋ ତେ ଚ ମଂ ପାଲଯନ୍ତୁ;

ନମତ୍ଥୁ ବୁଦ୍ଧାନଂ ନମତ୍ଥୁ ବୋଧିଯା, ନମୋ ୱିମୁତ୍ତାନଂ ନମୋ ୱିମୁତ୍ତିଯା;

ଇମଂ ସୋ ପରିତ୍ତଂ କତ୍ୱା, ମୋରୋ ଚରତି ଏସନା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ଯେ ବାହିତପାପା ୱିସୁଦ୍ଧିବ୍ରାହ୍ମଣା। ୱେଦଗୂତି ୱେଦାନଂ ପାରଂ ଗତାତିପି ୱେଦଗୂ, ୱେଦେହି ପାରଂ ଗତାତିପି ୱେଦଗୂ। ଇଧ ପନ ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖତାସଙ୍ଖତଧମ୍ମେ ୱିଦିତେ ପାକଟେ କତ୍ୱା ଗତାତି ୱେଦଗୂ। ତେନେୱାହ ‘‘ସବ୍ବଧମ୍ମେ’’ତି। ସବ୍ବେ ଖନ୍ଧାଯତନଧାତୁଧମ୍ମେ ସଲକ୍ଖଣସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣୱସେନ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣସ୍ସ ୱିଦିତେ ପାକଟେ କତ୍ୱା ଗତା, ତିଣ୍ଣଂ ମାରାନଂ ମତ୍ଥକଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଉନ୍ନାଦେତ୍ୱା ବୋଧିତଲେ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା ସଂସାରଂ ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେ ମେ ନମୋତି ତେ ମମ ଇମଂ ନମକ୍କାରଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୁ। ତେ ଚ ମଂ ପାଲଯନ୍ତୂତି ଏୱଂ ମଯା ନମସ୍ସିତା ଚ ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ମଂ ପାଲେନ୍ତୁ ରକ୍ଖନ୍ତୁ ଗୋପେନ୍ତୁ। ନମତ୍ଥୁ ବୁଦ୍ଧାନଂ ନମତ୍ଥୁ ବୋଧିଯା, ନମୋ ୱିମୁତ୍ତାନଂ ନମୋ ୱିମୁତ୍ତିଯାତି ଅଯଂ ମମ ନମକ୍କାରୋ ଅତୀତାନଂ ପରିନିବ୍ବୁତାନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅତ୍ଥୁ, ତେସଞ୍ଞେୱ ଚତୂସୁ ଚ ମଗ୍ଗେସୁ ଚତୂସୁ ଫଲେସୁ ଞାଣସଙ୍ଖାତାଯ ବୋଧିଯା ଅତ୍ଥୁ, ତଥା ତେସଞ୍ଞେୱ ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତିଯା ୱିମୁତ୍ତାନଂ ଅତ୍ଥୁ, ଯା ଚ ନେସଂ ତଦଙ୍ଗୱିମୁତ୍ତି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିମୁତ୍ତି ସମୁଚ୍ଛେଦୱିମୁତ୍ତି ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୱିମୁତ୍ତି ନିସ୍ସରଣୱିମୁତ୍ତୀତି ପଞ୍ଚୱିଧା ୱିମୁତ୍ତି, ତସ୍ସା ନେସଂ ୱିମୁତ୍ତିଯାପି ଅଯଂ ମଯ୍ହଂ ନମକ୍କାରୋ ଅତ୍ଥୂତି। ‘‘ଇମଂ ସୋ ପରିତ୍ତଂ କତ୍ୱା, ମୋରୋ ଚରତି ଏସନା’’ତି ଇଦଂ ପନ ପଦଦ୍ୱଯଂ ସତ୍ଥା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଆହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ ମୋରୋ ଇମଂ ପରିତ୍ତଂ ଇମଂ ରକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗୋଚରଭୂମିଯଂ ପୁପ୍ଫଫଲାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ନାନପ୍ପକାରାଯ ଏସନାଯ ଚରତି।

ଏୱଂ ଦିୱସଂ ଚରିତ୍ୱା ସାଯଂ ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅତ୍ଥଙ୍ଗତଂ ସୂରିଯଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ନିୱାସଟ୍ଠାନେ ରକ୍ଖାୱରଣତ୍ଥାଯ ପୁନ ବ୍ରହ୍ମମନ୍ତଂ ବନ୍ଧନ୍ତୋ ‘‘ଅପେତଯ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ।

୧୮।

‘‘ଅପେତଯଂ ଚକ୍ଖୁମା ଏକରାଜା, ହରିସ୍ସୱଣ୍ଣୋ ପଥୱିପ୍ପଭାସୋ;

ତଂ ତଂ ନମସ୍ସାମି ହରିସ୍ସୱଣ୍ଣଂ ପଥୱିପ୍ପଭାସଂ, ତଯାଜ୍ଜ ଗୁତ୍ତା ୱିହରେମୁ ରତ୍ତିଂ।

‘‘ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱେଦଗୂ ସବ୍ବଧମ୍ମେ, ତେ ମେ ନମୋ ତେ ଚ ମଂ ପାଲଯନ୍ତୁ;

ନମତ୍ଥୁ ବୁଦ୍ଧାନଂ ନମତ୍ଥୁ ବୋଧିଯା, ନମୋ ୱିମୁତ୍ତାନଂ ନମୋ ୱିମୁତ୍ତିଯା;

ଇମଂ ସୋ ପରିତ୍ତଂ କତ୍ୱା, ମୋରୋ ୱାସମକପ୍ପଯୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅପେତୀତି ଅପଯାତି ଅତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛତି। ଇମଂ ସୋ ପରିତ୍ତଂ କତ୍ୱା, ମୋରୋ ୱାସମକପ୍ପଯୀତି ଇଦମ୍ପି ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଆହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଭିକ୍ଖୱେ , ସୋ ମୋରୋ ଇମଂ ପରିତ୍ତଂ ଇମଂ ରକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିୱାସଟ୍ଠାନେ ୱାସଂ କପ୍ପଯିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ରତ୍ତିଂ ୱା ଦିୱା ୱା ଇମସ୍ସ ପରିତ୍ତସ୍ସାନୁଭାୱେନ ନେୱ ଭଯଂ, ନ ଲୋମହଂସୋ ଅହୋସି।

ଅଥେକୋ ବାରାଣସିଯା ଅୱିଦୂରେ ନେସାଦଗାମୱାସୀ ନେସାଦୋ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ୱିଚରନ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଦଣ୍ଡକହିରଞ୍ଞପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ନିସିନ୍ନଂ ବୋଧିସତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଖେମା ନାମ ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ଦେୱୀ ସୁପିନେନ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ମୋରଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପବୁଦ୍ଧକାଲେ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି – ‘‘ଅହଂ, ଦେୱ, ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣସ୍ସ ମୋରସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମା’’ତି। ରାଜା ଅମଚ୍ଚେ ପୁଚ୍ଛି। ଅମଚ୍ଚା ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣା ଜାନିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ବ୍ରାହ୍ମଣା ତଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣା ମୋରା ନାମ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କତ୍ଥ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନେସାଦା ଜାନିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ରାଜା ନେସାଦେ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ସୋ ନେସାଦପୁତ୍ତୋ ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଦଣ୍ଡକହିରଞ୍ଞପବ୍ବତୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ମୋରୋ ୱସତୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ତେନ ହି ତଂ ମୋରଂ ଅମାରେତ୍ୱା ବନ୍ଧିତ୍ୱାୱ ଆନେହୀ’’ତି। ନେସାଦୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ଗୋଚରଭୂମିଯଂ ପାସେ ଓଡ୍ଡେସି। ମୋରେନ ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେପି ପାସୋ ନ ସଞ୍ଚରତି। ନେସାଦୋ ଗଣ୍ହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ୱିଚରିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ କାଲମକାସି। ଖେମାପି ଦେୱୀ ପତ୍ଥିତଂ ଅଲଭମାନା କାଲମକାସି।

ରାଜା ‘‘ମୋରଂ ମେ ନିସ୍ସାଯ ଦେୱୀ କାଲକତା’’ତି କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ‘‘ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଦଣ୍ଡକହିରଞ୍ଞପବ୍ବତୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ମୋରୋ ୱସତି, ଯେ ତସ୍ସ ମଂସଂ ଖାଦନ୍ତି, ତେ ଅଜରା ଅମରା ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଅକ୍ଖରଂ ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖାପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟଂ ମଞ୍ଜୁସାଯ ନିକ୍ଖିପାପେସି। ତସ୍ମିଂ କାଲକତେ ଅଞ୍ଞୋ ରାଜା ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟଂ ୱାଚେତ୍ୱା ‘‘ଅଜରୋ ଅମରୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅଞ୍ଞଂ ନେସାଦଂ ପେସେସି। ସୋପି ଗନ୍ତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଗହେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱ କାଲମକାସି। ଏତେନେୱ ନିଯାମେନ ଛ ରାଜପରିୱଟ୍ଟା ଗତା। ଅଥ ସତ୍ତମୋ ରାଜା ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ୱା ଏକଂ ନେସାଦଂ ପହିଣି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତେନ ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେପି ପାସସ୍ସ ଅସଞ୍ଚରଣଭାୱଂ, ଅତ୍ତନୋ ପରିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଗୋଚରଭୂମିଗମନଭାୱଞ୍ଚସ୍ସ ଞତ୍ୱା ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ଓତରିତ୍ୱା ଏକଂ ମୋରିଂ ଗହେତ୍ୱା ଯଥା ହତ୍ଥତାଳସଦ୍ଦେନ ନଚ୍ଚତି, ଅଚ୍ଛରାସଦ୍ଦେନ ଚ ୱସ୍ସତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖାପେତ୍ୱା ତଂ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ମୋରେନ ପରିତ୍ତେ ଅକତେ ପାତୋୱେୱ ପାସଯଟ୍ଠିଯୋ ରୋପେତ୍ୱା ପାସେ ଓଡ୍ଡେତ୍ୱା ମୋରିଂ ୱସ୍ସାପେସି। ମୋରୋ ୱିସଭାଗଂ ମାତୁଗାମସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା କିଲେସାତୁରୋ ହୁତ୍ୱା ପରିତ୍ତଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ପାସେ ବଜ୍ଝି। ଅଥ ନଂ ନେସାଦୋ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ଅଦାସି।

ରାଜା ତସ୍ସ ରୂପସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ଆସନଂ ଦାପେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘ମହାରାଜ, କସ୍ମା ମଂ ଗଣ୍ହାପେସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଯେ କିର ତୱ ମଂସଂ ଖାଦନ୍ତି, ତେ ଅଜରା ଅମରା ହୋନ୍ତି, ସ୍ୱାହଂ ତୱ ମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଅଜରୋ ଅମରୋ ହୋତୁକାମୋ ତଂ ଗଣ୍ହାପେସି’’ନ୍ତି। ‘‘ମହାରାଜ, ମମ ତାୱ ମଂସଂ ଖାଦନ୍ତା ଅଜରା ଅମରା ହୋନ୍ତୁ, ଅହଂ ପନ ମରିସ୍ସାମୀ’’ତି ? ‘‘ଆମ, ମରିସ୍ସସୀ’’ତି। ‘‘ମଯି ମରନ୍ତେ ପନ ମମ ମଂସମେୱ ଖାଦିତ୍ୱା କିନ୍ତି କତ୍ୱା ନ ମରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ତ୍ୱଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ, ତସ୍ମା କିର ତୱ ମଂସଂ ଖାଦକା ଅଜରା ଅମରା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ମହାରାଜ, ଅହଂ ପନ ନ ଅକାରଣା ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ଜାତୋ, ପୁବ୍ବେ ପନାହଂ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ନଗରେ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ରାଜା ହୁତ୍ୱା ସଯମ୍ପି ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ରକ୍ଖିଂ, ସକଲଚକ୍କୱାଳୱାସିନୋପି ରକ୍ଖାପେସିଂ, ସ୍ୱାହଂ କାଲଂ କରିତ୍ୱା ତାୱତିଂସଭୱନେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅକୁସଲସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ମୋରଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱାପି ପୋରାଣସୀଲାନୁଭାୱେନ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ଜାତୋ’’ତି। ‘‘‘ତ୍ୱଂ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ରାଜା ହୁତ୍ୱା ସୀଲଂ ରକ୍ଖିତ୍ୱା ସୀଲଫଲେନ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ଜାତୋ’ତି କଥମିଦଂ ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧାତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥି ନୋ କୋଚି ସକ୍ଖୀ’’ତି ? ‘‘ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କୋ ନାମା’’ତି? ‘‘ମହାରାଜ, ଅହଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିକାଲେ ରତନମଯେ ରଥେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଆକାସେ ୱିଚରିଂ, ସୋ ମେ ରଥୋ ମଙ୍ଗଲପୋକ୍ଖରଣିଯା ଅନ୍ତୋଭୂମିଯଂ ନିଦହାପିତୋ, ତଂ ମଙ୍ଗଲପୋକ୍ଖରଣିତୋ ଉକ୍ଖିପାପେହି, ସୋ ମେ ସକ୍ଖି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

ରାଜା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ପୋକ୍ଖରଣିତୋ ଉଦକଂ ହରାପେତ୍ୱା ରଥଂ ନୀହରାପେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଦହି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ମହାରାଜ, ଠପେତ୍ୱା ଅମତମହାନିବ୍ବାନଂ ଅୱସେସା ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖତଧମ୍ମା ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱିନୋ ଅନିଚ୍ଚା ଖଯୱଯଧମ୍ମାଯେୱା’’ତି ରଞ୍ଞୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ରାଜାନଂ ପଞ୍ଚସୁ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ରାଜା ପସନ୍ନୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ରଜ୍ଜେନ ପୂଜେତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ ଅକାସି। ସୋ ରଜ୍ଜଂ ତସ୍ସେୱ ପଟିନିୟ୍ୟାଦେତ୍ୱା କତିପାହଂ

ୱସିତ୍ୱା ‘‘ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୋହି, ମହାରାଜା’’ତି ଓୱଦିତ୍ୱା ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଦଣ୍ଡକହିରଞ୍ଞପବ୍ବତମେୱ ଅଗମାସି। ରାଜାପି ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ସୁୱଣ୍ଣମୋରୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ମୋରଜାତକୱଣ୍ଣନା ନୱମା।

[୧୬୦] ୧୦। ୱିନୀଲଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଏୱମେୱ ନୂନ ରାଜାନନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ସୁଗତାଲଯଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଦେୱଦତ୍ତେ ହି ଗଯାସୀସଗତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଗ୍ଗସାୱକାନଂ ସୁଗତାଲଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ନିପନ୍ନେ ଉଭୋପି ଥେରା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସିତକେ ଆଦାଯ ୱେଳୁୱନଂ ଅଗମିଂସୁ। ତେ ସତ୍ଥାରା ‘‘ସାରିପୁତ୍ତ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ତୁମ୍ହେ ଦିସ୍ୱା କିଂ ଅକାସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠା ‘‘ଭନ୍ତେ, ସୁଗତାଲଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ମହାୱିନାସଂ ପାପୁଣୀ’’ତି ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ନ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ଇଦାନେୱ ମମ ଅନୁକିରିଯଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିନାସଂ ପତ୍ତୋ, ପୁବ୍ବେପି ପାପୁଣିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଥେରେହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ୱିଦେହରଟ୍ଠେ ମିଥିଲାଯଂ ୱିଦେହରାଜେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତି। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାଯଂ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠାସି। ତଦା ଏକସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣହଂସରାଜସ୍ସ ଗୋଚରଭୂମିଯଂ କାକିଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱାସୋ ଅହୋସି। ସା ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି। ସୋ ନେୱ ମାତୁପତିରୂପକୋ ଅହୋସି, ନ ପିତୁ। ଅଥସ୍ସ ୱିନୀଲକଧାତୁକତ୍ତା ‘‘ୱିନୀଲକୋ’’ତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ହଂସରାଜା ଅଭିଣ୍ହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ପସ୍ସତି। ଅପରେ ପନସ୍ସ ଦ୍ୱେ ହଂସପୋତକା ପୁତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ତେ ପିତରଂ ଅଭିଣ୍ହଂ ମନୁସ୍ସପଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ତାତ, ତୁମ୍ହେ କସ୍ମା ଅଭିଣ୍ହଂ ମନୁସ୍ସପଥଂ ଗଚ୍ଛଥା’’ତି? ‘‘ତାତା, ଏକାଯ ମେ କାକିଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱାସମନ୍ୱାଯ ଏକୋ ପୁତ୍ତୋ ଜାତୋ, ‘ୱିନୀଲକୋ’ତିସ୍ସ ନାମଂ, ତମହଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି। ‘‘କହଂ ପନେତେ ୱସନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ୱିଦେହରଟ୍ଠେ ମିଥିଲାଯ ଅୱିଦୂରେ ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଠାନେ ଏକସ୍ମିଂ ତାଲଗ୍ଗେ ୱସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତାତ, ମନୁସ୍ସପଥୋ ନାମ ସାସଙ୍କୋ ସପ୍ପଟିଭଯୋ, ତୁମ୍ହେ ମା ଗଚ୍ଛଥ, ମଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଆନେସ୍ସାମା’’ତି ଦ୍ୱେ ହଂସପୋତକା ପିତରା ଆଚିକ୍ଖିତସଞ୍ଞାଯ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ୱିନୀଲକଂ ଏକସ୍ମିଂ ଦଣ୍ଡକେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ମୁଖତୁଣ୍ଡକେନ ଦଣ୍ଡକୋଟିଯଂ ଡଂସିତ୍ୱା ମିଥିଲାନଗରମତ୍ଥକେନ ପାଯିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ୱିଦେହରାଜା ସବ୍ବସେତଚତୁସିନ୍ଧୱଯୁତ୍ତରଥୱରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ନଗରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କରୋତି। ୱିନୀଲକୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯ୍ହଂ ୱିଦେହରଞ୍ଞୋ କିଂ ନାନାକାରଣଂ, ଏସ ଚତୁସିନ୍ଧୱଯୁତ୍ତରଥେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ନଗରଂ ଅନୁସଞ୍ଚରତି, ଅହଂ ପନ ହଂସଯୁତ୍ତରଥେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି। ସୋ ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୯।

‘‘ଏୱମେୱ ନୂନ ରାଜାନଂ, ୱେଦେହଂ ମିଥିଲଗ୍ଗହଂ;

ଅସ୍ସା ୱହନ୍ତି ଆଜଞ୍ଞା, ଯଥା ହଂସା ୱିନୀଲକ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଏୱମେୱାତି ଏୱଂ ଏୱ, ନୂନାତି ପରିୱିତକ୍କେ ନିପାତୋ। ଏକଂସେପି ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ୱେଦେହନ୍ତି ୱିଦେହରଟ୍ଠସାମିକଂ। ମିଥିଲଗ୍ଗହନ୍ତି ମିଥିଲଗେହଂ, ମିଥିଲାଯଂ ଘରଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱସମାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଜଞ୍ଞାତି କାରଣାକାରଣାଜାନନକା। ଯଥା ହଂସା ୱିନୀଲକନ୍ତି ଯଥା ଇମେ ହଂସା ମଂ ୱିନୀଲକଂ ୱହନ୍ତି, ଏୱମେୱ ୱହନ୍ତୀତି।

ହଂସପୋତକା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ‘‘ଇଧେୱ ନଂ ପାତେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱାପି ‘‘ଏୱଂ କତେ ପିତା ନୋ କିଂ ୱକ୍ଖତୀ’’ତି ଗରହଭଯେନ ପିତୁ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା ତେନ କତକିରିଯଂ ପିତୁ ଆଚିକ୍ଖିଂସୁ। ଅଥ ନଂ ପିତା କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ‘‘କିଂ ତ୍ୱଂ ମମ ପୁତ୍ତେହି ଅଧିକତରୋସି, ଯୋ ମମ ପୁତ୍ତେ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ରଥେ ଯୁତ୍ତସିନ୍ଧୱେ ୱିଯ କରୋସି, ଅତ୍ତନୋ ପମାଣଂ ନ ଜାନାସି। ଇମଂ ଠାନଂ ତୱ ଅଗୋଚରୋ, ଅତ୍ତନୋ ମାତୁ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଗଚ୍ଛାହୀ’’ତି ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୨୦।

‘‘ୱିନୀଲ ଦୁଗ୍ଗଂ ଭଜସି, ଅଭୂମିଂ ତାତ ସେୱସି;

ଗାମନ୍ତକାନି ସେୱସ୍ସୁ, ଏତଂ ମାତାଲଯଂ ତୱା’’ତି।

ତତ୍ଥ ୱିନୀଲାତି ତଂ ନାମେନାଲପତି। ଦୁଗ୍ଗଂ ଭଜସୀତି ଇମେସଂ ୱସେନ ଗିରିଦୁଗ୍ଗଂ ଭଜସି। ଅଭୂମିଂ, ତାତ, ସେୱସୀତି, ତାତ, ଗିରିୱିସମଂ ନାମ ତୱ ଅଭୂମି , ତଂ ସେୱସି ଉପଗଚ୍ଛସି। ଏତଂ ମାତାଲଯଂ ତୱାତି ଏତଂ ଗାମନ୍ତଂ ଉକ୍କାରଟ୍ଠାନଂ ଆମକସୁସାନଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ତୱ ମାତୁ ଆଲଯଂ ଗେହଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ, ତତ୍ଥ ଗଚ୍ଛାହୀତି। ଏୱଂ ତଂ ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ନଂ ମିଥିଲନଗରସ୍ସ ଉକ୍କାରଭୂମିଯଞ୍ଞେୱ ଓତାରେତ୍ୱା ଏଥା’’ତି ପୁତ୍ତେ ଆଣାପେସି, ତେ ତଥା ଅକଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ୱିନୀଲକୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ଦ୍ୱେ ହଂସପୋତକା ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ଅହେସୁଂ, ପିତା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ୱିଦେହରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ୱିନୀଲଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦସମା।

ଦଳ୍ହୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ରାଜୋୱାଦଞ୍ଚ ସିଙ୍ଗାଲଂ, ସୂକରଂ ଉରଗଂ ଭଗ୍ଗଂ;

ଅଲୀନଚିତ୍ତଗୁଣଞ୍ଚ, ସୁହନୁ ମୋରୱିନୀଲଂ।

୨। ସନ୍ଥୱୱଗ୍ଗୋ

[୧୬୧] ୧। ଇନ୍ଦସମାନଗୋତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା

ନସନ୍ଥୱଂ କାପୁରିସେନ କଯିରାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଦୁବ୍ବଚଜାତିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ନୱକନିପାତେ ଗିଜ୍ଝଜାତକେ (ଜା। ୧।୯।୧ ଆଦଯୋ) ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ସତ୍ଥା ପନ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ‘‘ପୁବ୍ବେପି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଦୁବ୍ବଚତାଯ ପଣ୍ଡିତାନଂ ୱଚନଂ ଅକତ୍ୱା ମତ୍ତହତ୍ଥିପାଦେହି ସଞ୍ଚୁଣ୍ଣିତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୁଡ୍ଢିପ୍ପତ୍ତୋ ଘରାୱାସଂ ପହାଯ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇସିସତାନଂ ଗଣସତ୍ଥା ହୁତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ତଦା ତେସୁ ତାପସେସୁ ଇନ୍ଦସମାନଗୋତ୍ତୋ ନାମେକୋ ତାପସୋ ଅହୋସି ଦୁବ୍ବଚୋ ଅନୋୱାଦକୋ। ସୋ ଏକଂ ହତ୍ଥିପୋତକଂ ପୋସେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ସୁତ୍ୱା ତଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ ହତ୍ଥିପୋତକଂ ପୋସେସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଆଚରିଯ, ମତମାତିକଂ ଏକଂ ହତ୍ଥିପୋତକଂ ପୋସେମୀ’’ତି। ‘‘ହତ୍ଥିନୋ ନାମ ୱୁଡ୍ଢିପ୍ପତ୍ତା ପୋସକେଯେୱ ମାରେନ୍ତି, ମା ତଂ ପୋସେହୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ୱିନା ୱତ୍ତିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି ଆଚରିଯା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସସୀ’’ତି। ସୋ ତେନ ପୋସିଯମାନୋ ଅପରଭାଗେ ମହାସରୀରୋ ଅହୋସି।

ଅଥେକସ୍ମିଂ କାଲେ ତେ ଇସଯୋ ୱନମୂଲଫଲାଫଲତ୍ଥାଯ ଦୂରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ କତିପାହଂ ୱସିଂସୁ। ହତ୍ଥୀପି ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣୱାତେ ପଭିନ୍ନମଦୋ ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲଂ ୱିଦ୍ଧଂସେତ୍ୱା ପାନୀଯଘଟଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପାସାଣଫଲକଂ ଖିପିତ୍ୱା ଆଲମ୍ବନଫଲକଂ ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ‘‘ତଂ ତାପସଂ ମାରେତ୍ୱାୱ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏକଂ ଗହନଟ୍ଠାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଆଗମନମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଇନ୍ଦସମାନଗୋତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଗୋଚରଂ ଗହେତ୍ୱା ସବ୍ବେସଂ ପୁରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ପକତିସଞ୍ଞାଯେୱସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ସୋ ହତ୍ଥୀ ଗହନଟ୍ଠାନା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସୋଣ୍ଡାଯ ପରାମସିତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ପାତେତ୍ୱା ସୀସଂ ପାଦେନ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେତ୍ୱା ମଦ୍ଦିତ୍ୱା କୋଞ୍ଚନାଦଂ କତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପାୱିସି। ସେସତାପସା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ

ଆରୋଚେସୁଂ । ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘କାପୁରିସେହି ନାମ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସଗ୍ଗୋ ନ କାତବ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଆହ –

୨୧।

‘‘ନ ସନ୍ଥୱଂ କାପୁରିସେନ କୟିରା, ଅରିୟୋ ଅନରିୟେନ ପଜାନମତ୍ଥଂ;

ଚିରାନୁୱୁତ୍ଥୋପି କରୋତି ପାପଂ, ଗଜୋ ଯଥା ଇନ୍ଦସମାନଗୋତ୍ତଂ।

୨୨।

‘‘ଯଂ ତ୍ୱେୱ ଜଞ୍ଞା ସଦିସୋ ମମନ୍ତି, ସୀଲେନ ପଞ୍ଞାୟ ସୁତେନ ଚାପି;

ତେନେୱ ମେତ୍ତିଂ କୟିରାଥ ସଦ୍ଧିଂ, ସୁଖୋ ହୱେ ସପ୍ପୁରିସେନ ସଙ୍ଗମୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନ ସନ୍ଥୱଂ କାପୁରିସେନ କୟିରାତି କୁଚ୍ଛିତେନ କୋଧପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ତଣ୍ହାସନ୍ଥୱଂ ୱା ମିତ୍ତସନ୍ଥୱଂ ୱା ନ କୟିରାଥ। ଅରିୟୋ ଅନରିୟେନ ପଜାନମତ୍ଥନ୍ତି ଅରିୟୋତି ଚତ୍ତାରୋ ଅରିୟା ଆଚାରଅରିୟୋ ଲିଙ୍ଗଅରିୟୋ ଦସ୍ସନଅରିୟୋ ପଟିୱେଧଅରିୟୋତି। ତେସୁ ଆଚାରଅରିୟୋ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସୋ ପଜାନମତ୍ଥଂ ଅତ୍ଥଂ ପଜାନନ୍ତୋ ଅତ୍ଥାନତ୍ଥକୁସଲୋ ଆଚାରେ ଠିତୋ ଅରିୟପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନରିୟେନ ନିଲ୍ଲଜ୍ଜେନ ଦୁସ୍ସୀଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥୱଂ ନ କରେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। କିଂ କାରଣା? ଚିରାନୁୱୁତ୍ଥୋପି କରୋତି ପାପନ୍ତି, ଯସ୍ମା ଅନରିୟୋ ଚିରଂ ଏକତୋ ଅନୁୱୁତ୍ଥୋପି ତଂ ଏକତୋ ନିୱାସଂ ଅଗଣେତ୍ୱା କରୋତି ପାପଂ ଲାମକକମ୍ମଂ କରୋତିୟେୱ। ଯଥା କିଂ? ଗଜୋ ଯଥା ଇନ୍ଦସମାନଗୋତ୍ତନ୍ତି, ଯଥା ସୋ ଗଜୋ ଇନ୍ଦସମାନଗୋତ୍ତଂ ମାରେନ୍ତୋ ପାପଂ ଅକାସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଂ ତ୍ୱେୱ ଜଞ୍ଞା ସଦିସୋ ମମନ୍ତିଆଦୀସୁ ଯଂ ତ୍ୱେୱ ପୁଗ୍ଗଲଂ ‘‘ଅୟଂ ମମ ସୀଲାଦୀହି ସଦିସୋ’’ତି ଜାନେୟ୍ୟ, ତେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ମେତ୍ତିଂ କୟିରାଥ, ସପ୍ପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମାଗମୋ ସୁଖାୱହୋତି।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଅନୋୱାଦକେନ ନାମ ନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ସୁସିକ୍ଖିତେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇସିଗଣଂ ଓୱଦିତ୍ୱା ଇନ୍ଦସମାନଗୋତ୍ତସ୍ସ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କାରେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ ଭାୱେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପଗୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଇନ୍ଦସମାନଗୋତ୍ତୋ ଅୟଂ ଦୁବ୍ବଚୋ ଅହୋସି, ଗଣସତ୍ଥା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଇନ୍ଦସମାନଗୋତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଠମା।

[୧୬୨] ୨। ସନ୍ଥୱଜାତକୱଣ୍ଣନା

ନସନ୍ଥୱସ୍ମା ପରମତ୍ଥି ପାପିୟୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିଜୁହନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଜାତକେ (ଜା। ୧।୧।୧୪୪ ଆଦୟୋ) କଥିତସଦିସମେୱ। ଭିକ୍ଖୂ ତେ ଅଗ୍ଗିଂ ଜୁହନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, ଜଟିଲା ନାନପ୍ପକାରଂ ମିଚ୍ଛାତପଂ କରୋନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଏତ୍ଥ ୱୁଡ୍ଢୀ’’ତି ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତ୍ଥକାଚି ୱୁଡ୍ଢି ନାମ ଅତ୍ଥି, ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାପି ଅଗ୍ଗିଜୁହନେ ୱୁଡ୍ଢି ଅତ୍ଥୀତି ସଞ୍ଞାୟ ଚିରଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଜୁହିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ କମ୍ମେ ଅୱୁଡ୍ଢିମେୱ ଦିସ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଉଦକେନ ନିବ୍ବାପେତ୍ୱା ସାଖାଦୀହି ପୋଥେତ୍ୱା ପୁନ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱାପି ନ ଓଲୋକେସୁ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ମାତାପିତରୋ ତସ୍ସ ଜାତଗ୍ଗିଂ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସେ ଠିତଂ ଆହଂସୁ – ‘‘କିଂ, ତାତ, ଜାତଗ୍ଗିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚରିସ୍ସସି, ଉଦାହୁ ତୟୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା କୁଟୁମ୍ବଂ ସଣ୍ଠପେତ୍ୱା ଘରାୱାସଂ ୱସିସ୍ସସୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ନ ମେ ଘରାୱାସେନ ଅତ୍ଥୋ, ଅରଞ୍ଞେ ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାୟଣୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଜାତଗ୍ଗିଂ ଗହେତ୍ୱା ମାତାପିତରୋ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲାୟ ୱାସଂ କପ୍ପେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚରି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ନିମନ୍ତିତଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସପ୍ପିନା ପାୟାସଂ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ପାୟାସଂ ମହାବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଯଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂ ପାୟାସଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେତ୍ୱା ‘‘ଅଗ୍ଗିଂ ତାୱ ଭୱନ୍ତଂ ସପ୍ପିଯୁତ୍ତଂ ପାୟାସଂ ପାୟେମୀ’’ତି ପାୟାସଂ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ପକ୍ଖିପି। ବହୁସିନେହେ ପାୟାସେ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ପକ୍ଖିତ୍ତମତ୍ତେୟେୱ ଅଗ୍ଗି ଜଲିତ୍ୱା ପଟ୍ଟୁଗ୍ଗତାହି ଅଚ୍ଚୀହି ପଣ୍ଣସାଲଂ ଝାପେସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭୀତତସିତୋ ପଲାୟିତ୍ୱା ବହି ଠତ୍ୱା ‘‘କାପୁରିସେହି ନାମ ସନ୍ଥୱୋ ନ କାତବ୍ବୋ, ଇଦାନି ମେ ଇମିନା ଅଗ୍ଗିନା କିଚ୍ଛେନ କତା

ପଣ୍ଣସାଲା ଝାପିତା’’ତି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୨୩।

‘‘ନ ସନ୍ଥଵସ୍ମା ପରମତ୍ଥି ପାପିୟୋ, ୟୋ ସନ୍ଥଵୋ କାପୁରିସେନ ହୋତି;

ସନ୍ତପ୍ପିତୋ ସପ୍ପିନା ପାୟସେନ, କିଚ୍ଛାକତଂ ପଣ୍ଣକୁଟିଂ ଅଦୟ୍ହୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନ ସନ୍ଥଵସ୍ମାତି ତଣ୍ହାସନ୍ଥଵାପି ଚ ମିତ୍ତସନ୍ଥଵାପି ଚାତି ଦୁୱିଧାପି ଏତସ୍ମା ସନ୍ଥଵା ପରଂ ଉତ୍ତରି ଅଞ୍ଞଂ ପାପତରଂ ନତ୍ଥି, ଲାମକତରଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୟୋ ସନ୍ଥଵୋ କାପୁରିସେନାତି ୟୋ ପାପକେନ କାପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦୁୱିଧୋପି ସନ୍ଥଵୋ, ତତୋ ପାପତରଂ ଅଞ୍ଞଂ ନତ୍ଥି। କସ୍ମା? ସନ୍ତପ୍ପିତୋ…ପେ…ଅଦୟ୍ହୀତି, ୟସ୍ମା ସପ୍ପିନା ଚ ପାୟାସେନ ଚ ସନ୍ତପ୍ପିତୋପି ଅୟଂ ଅଗ୍ଗି ମୟା କିଚ୍ଛେନ କତଂ ପଣ୍ଣସାଲଂ ଝାପେସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୋ ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ‘‘ନ ମେ ତୟା ମିତ୍ତଦୁବ୍ଭିନା ଅତ୍ଥୋ’’ତି ତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଉଦକେନ ନିବ୍ବାପେତ୍ୱା ସାଖାହି ପୋଥେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋହିମୱନ୍ତଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଏକଂ ସାମମିଗିଂ ସୀହସ୍ସ ଚ ବ୍ୟଗ୍ଘସ୍ସ ଚ ଦୀପିନୋ ଚ ମୁଖଂ ଲେହନ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସପ୍ପୁରିସେହି ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥଵା ପରଂ ସେୟ୍ୟୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୨୪।

‘‘ନ ସନ୍ଥଵସ୍ମା ପରମତ୍ଥି ସେୟ୍ୟୋ, ୟୋ ସନ୍ଥଵୋ ସପ୍ପୁରିସେନ ହୋତି;

ସୀହସ୍ସ ବ୍ୟଗ୍ଘସ୍ସ ଚ ଦୀପିନୋ ଚ, ସାମା ମୁଖଂ ଲେହତି ସନ୍ଥଵେନା’’ତି।

ତତ୍ଥ ସାମା ମୁଖଂ ଲେହତି ସନ୍ଥଵେନାତି ସାମା ନାମ ମିଗୀ ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ଜନାନଂ ସନ୍ଥଵେନ ସିନେହେନ ମୁଖଂ ଲେହତୀତି।

ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅନ୍ତୋହିମୱନ୍ତଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିୟୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଜୀୱିତପରିୟୋସାନେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପଗୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତେନ ସମୟେନ ତାପସୋ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସନ୍ଥଵଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦୁତିୟା।

[୧୬୩] ୩। ସୁସୀମଜାତକୱଣ୍ଣନା

କାଳଆ ମିଗା ସେତଦନ୍ତା ତୱୀମେତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଛନ୍ଦକଦାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାୱତ୍ଥିୟଞ୍ହି କଦାଚି ଏକମେୱ କୁଲଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦେତି, କଦାଚି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ଦେତି, କଦାଚି ଗଣବନ୍ଧନେନ ବହୂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଦେନ୍ତି, କଦାଚି ୱୀଥିସଭାଗେନ, କଦାଚି ସକଲନଗରୱାସିନୋ ଛନ୍ଦକଂ ସଂହରିତ୍ୱା ଦାନଂ ଦେନ୍ତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ କାଲେ ସକଲନଗରୱାସିନୋ ଛନ୍ଦକଂ ସଂହରିତ୍ୱା ସବ୍ବପରିକ୍ଖାରଦାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସା ହୁତ୍ୱା ଏକଚ୍ଚେ ‘‘ଇମଂ ସବ୍ବପରିକ୍ଖାରଦାନଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ଦସ୍ସାମା’’ତି ଆହଂସୁ, ଏକଚ୍ଚେ ‘‘ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି। ଏୱଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ କଥାୟ ୱତ୍ତମାନାୟ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟସାୱକେହି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଞ୍ଞେୱ , ବୁଦ୍ଧସାୱକେହି ‘‘‘ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସେୱା’ତି ୱୁତ୍ତେ ସମ୍ବହୁଲଂ କରିସାମା’’ତି ସମ୍ବହୁଲାୟ କଥାୟ ‘‘ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦସ୍ସାମା’’ତି ୱଦନ୍ତାୟେୱ ବହୁକା ଜାତା, ତେସଞ୍ଞେୱ କଥା ପତିଟ୍ଠାସି । ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟସାୱକା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦାତବ୍ବଦାନସ୍ସ ଅନ୍ତରାୟଂ କାତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ନାଗରା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସବ୍ବପରିକ୍ଖାରେ ଅଦଂସୁ। ସତ୍ଥା ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ମହାଜନଂ ମଗ୍ଗଫଲେହି ପବୋଧେତ୍ୱା ଜେତୱନୱିହାରମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ୱତ୍ତେ ଦସ୍ସିତେ ଗନ୍ଧକୁଟିପ୍ପମୁଖେ ଠତ୍ୱା ସୁଗତୋୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପାୱିସି।

ସାୟନ୍ହସମୟେ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟସାୱକା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦାତବ୍ବଦାନସ୍ସ

ଅନ୍ତରାଯକରଣତ୍ଥାଯ ୱାଯମନ୍ତାପି ଅନ୍ତରାଯଂ କାତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ, ତଂ ସଵ୍ବପରିକ୍ଖାରଦାନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂଯେୱ ପାଦମୂଲଂ ଆଗତଂ, ଅହୋ ବୁଦ୍ଧବଲଂ ନାମ ମହନ୍ତ''ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯସାୱକା ଇଦାନେୱ ମଯ୍ହଂ ଦାତଵ୍ବଦାନସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯକରଣତ୍ଥାଯ ୱାଯମନ୍ତି, ପୁବ୍ବେପି ୱାଯମିଂସୁ, ସୋ ପନ ପରିକ୍ଖାରୋ ସଵ୍ବକାଲେପି ମମେୱ ପାଦମୂଲଂ ଆଗଚ୍ଛତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ସୁସୀମୋ ନାମ ରାଜା ଅହୋସି। ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ପୁରୋହିତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ତସ୍ସ ସୋଳସୱସ୍ସିକକାଲେ ପିତା କାଲମକାସି। ସୋ ପନ ଧରମାନକାଲେ ରଞ୍ଞୋ ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲକାରକୋ ଅହୋସି। ହତ୍ଥୀନଂ ମଙ୍ଗଲକରଣଟ୍ଠାନେ ଆଭତୌପକରଣଭଣ୍ଡଞ୍ଚ ହତ୍ଥାଲଙ୍କାରଞ୍ଚ ସଵ୍ବଂ ସୋଯେୱ ଅଲଭି। ଏୱମସ୍ସ ଏକେକସ୍ମିଂ ମଙ୍ଗଲେ କୋଟିମତ୍ତଂ ଧନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅଥ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲଛଣୋ ସମ୍ପାପୁଣି। ସେସା ବ୍ରାହ୍ମଣା ରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ମହାରାଜ, ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲଛଣୋ ସମ୍ପତ୍ତୋ, ମଙ୍ଗଲଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ପୁରୋହିତବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପନ ପୁତ୍ତୋ ଅତିଦହରୋ, ନେୱ ତଯୋ ୱେଦେ ଜାନାତି, ନ ହତ୍ଥିସୁତ୍ତଂ, ମଯଂ ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲଂ କରିସ୍ସାମା''ତି ଆହଂସୁ। ରାଜା ''ସାଧୂ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ବ୍ରାହ୍ମଣା ପୁରୋହିତପୁତ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲଂ କାତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ''ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲଂ କତ୍ୱା ମଯଂ ଧନଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା''ତି ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠା ୱିଚରନ୍ତି। ଅଥ ''ଚତୁତ୍ଥେ ଦିୱସେ ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମାତା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ''ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲକରଣଂ ନାମ ଯାୱ ସତ୍ତମା କୁଲପରିୱଟ୍ଟା ଅମ୍ହାକଂ ୱଂସୋ, ୱଂସୋ ଚ ନୋ ଓସକ୍କିସ୍ସତି, ଧନା ଚ ପରିହାଯିସ୍ସାମା''ତି ଅନୁସୋଚମାନା ପରୋଦି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ''କସ୍ମା, ଅମ୍ମ, ରୋଦସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତଂ କାରଣଂ ସୁତ୍ୱା ''ନନୁ, ଅମ୍ମ, ଅହଂ ମଙ୍ଗଲଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ''ତାତ, ତ୍ୱଂ ନେୱ ତଯୋ ୱେଦେ ଜାନାସି, ନ ହତ୍ଥିସୁତ୍ତଂ, କଥଂ ମଙ୍ଗଲଂ କରିସ୍ସସୀ''ତି। ''ଅମ୍ମ, କଦା ପନ ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲଂ କରିସ୍ସତୀ''ତି? ''ଇତୋ ଚତୁତ୍ଥେ ଦିୱସେ, ତାତା''ତି। ''ଅମ୍ମ, ତଯୋ ପନ ୱେଦେ ପଗୁଣେ କତ୍ୱା ହତ୍ଥିସୁତ୍ତଂ ଜାନନକଆଚରିଯୋ କହଂ ୱସତୀ''ତି? ''ତାତ, ଏୱରୂପୋ ଦିସାପାମୋକ୍ଖୋ ଆଚରିଯୋ ଇତୋ ୱୀସଯୋଜନସତମତ୍ଥକେ ଗନ୍ଧାରରଟ୍ଠେ ତକ୍କସିଲାଯଂ ୱସତୀ''ତି। ''ଅମ୍ମ, ଅମ୍ହାକଂ ୱଂସଂ ନ ନାସେସ୍ସାମି, ଅହଂ ସ୍ୱେ ଏକଦିୱସେନେୱ ତକ୍କସିଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକରତ୍ତେନେୱ ତଯୋ ୱେଦେ ଚ ହତ୍ଥିସୁତ୍ତଞ୍ଚ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥେ ଦିୱସେ ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲଂ କରିସ୍ସାମି, ମା ରୋଦୀ''ତି ମାତରଂ ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପାତୋୱ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଏକକୋୱ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଏକଦିୱସେନେୱ ତକ୍କସିଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଚରିଯଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ଅଥ ନଂ ଆଚରିଯୋ ''କୁତୋ ଆଗତୋସି, ତାତା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ବାରାଣସିତୋ, ଆଚରିଯା''ତି। ''କେନତ୍ଥେନା''ତି? ''ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ତଯୋ ୱେଦେ ଚ ହତ୍ଥିସୁତ୍ତଞ୍ଚ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥାଯା''ତି। ''ସାଧୁ, ତାତ, ଉଗ୍ଗଣ୍ହା''ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ଆଚରିଯ, ମଯ୍ହଂ କମ୍ମଂ ଅଚ୍ଚାଯିକ''ନ୍ତି ସଵ୍ବଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ''ଅହଂ ଏକଦିୱସେନେୱ ୱୀସଯୋଜନସତଂ ଆଗତୋ, ଅଜ୍ଜେୱେକରତ୍ତିଂ ମଯ୍ହମେୱ ଓକାସଂ କରୋଥ, ଇତୋ ତତିଯଦିୱସେ ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଅହଂ ଏକେନେୱ ଉଦ୍ଦେସମଗ୍ଗେନ ସଵ୍ବଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଆଚରିଯଂ ଓକାସଂ କାରେତ୍ୱା ଆଚରିଯସ୍ସ ଭୁତ୍ତକାଲେ ସଯଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଆଚରିଯସ୍ସ ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ସହସ୍ସତ୍ଥୱିକଂ ପୁରତୋ ଠପେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ପରିଯତ୍ତିଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ତଯୋ ୱେଦେ ଚ ହତ୍ଥିସୁତ୍ତଞ୍ଚ ନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ''ଅଞ୍ଞୋପି ଅତ୍ଥି, ଆଚରିଯା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ନତ୍ଥି ତାତ, ସଵ୍ବଂ ନିଟ୍ଠିତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଆଚରିଯ, ଇମସ୍ମିଂ ଗନ୍ଥେ ଏତ୍ତକଂ ପଦପଚ୍ଚାଭଟ୍ଠଂ, ଏତ୍ତକଂ ସଜ୍ଝାଯସମ୍ମୋହଟ୍ଠାନଂ, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତୁମ୍ହେ ଅନ୍ତେୱାସିକେ ଏୱଂ ୱାଚେଯ୍ୟାଥା''ତି ଆଚରିଯସ୍ସ ସିପ୍ପଂ ସୋଧେତ୍ୱା ପାତୋୱ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଆଚରିଯଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକଦିୱସେନେୱ ବାରାଣସିଂ ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ମାତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ''ଉଗ୍ଗହିତଂ ତେ, ତାତ, ସିପ୍ପ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଆମ, ଅମ୍ମା''ତି ୱତ୍ୱା ମାତରଂ ପରିତୋସେସି।

ପୁନଦିୱସେ ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲଛଣୋ ପଟିଯାଦିଯିତ୍ଥ। ସତମତ୍ତେ ହତ୍ଥିସୋଣ୍ଡାଲଙ୍କାରେ ଚ ସୁୱଣ୍ଣଦ୍ଧଜେ ହେମଜାଲସଞ୍ଛନ୍ନେ କତ୍ୱା ଠପେସୁଂ, ରାଜଙ୍ଗଣଂ ଅଲଙ୍କରିଂସୁ। ବ୍ରାହ୍ମଣା ''ମଯଂ ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲଂ କରିସ୍ସାମ, ମଯଂ କରିସ୍ସାମା''ତି ମଣ୍ଡିତପସାଧିତା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ସୁସୀମୋପି ରାଜା ସଵ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତୋ ଉପକରଣଭଣ୍ଡଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋପି କୁମାରପରିହାରେନ ଅଲଙ୍କତୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିସାଯ ପୁରକ୍ଖତପରିୱାରିତୋ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ସଚ୍ଚଂ କିର, ମହାରାଜ, ତୁମ୍ହେ ଅମ୍ହାକଂ ୱଂସଞ୍ଚ ଅତ୍ତନୋ ୱଂସଞ୍ଚ ନାସେତ୍ୱା 'ଅଞ୍ଞେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲଂ କାରେତ୍ୱା ହତ୍ଥାଲଙ୍କାରଞ୍ଚ ଉପକରଣାନି ଚ ତେସଂ ଦସ୍ସାମା'ତି ଅୱଚୁତ୍ଥା''ତି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୨୫।

''କାଠଆ ମିଗା ସେତଦନ୍ତା ତୱୀମେ, ପରୋସତଂ ହେମଜାଲାଭିଛନ୍ନା;

ତେ ତେ ଦଦାମୀତି ସୁସୀମ ବ୍ରୂସି, ଅନୁସ୍ସରଂ ପେତ୍ତିପିତାମହାନ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ତେ ତେ ଦଦାମୀତି ସୁସୀମ ବ୍ରୂସୀତି ତେ ଏତେ ତଓ ସନ୍ତକେ ‘‘କାଳଆ ମିଗା ସେତଦନ୍ତା’’ତି ଏଓଂ ଗତେ ପରୋସତଂ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତେ ହତ୍ଥୀ ଅଞ୍ଞେସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଦଦାମୀତି ସଚ୍ଚଂ କିର, ଭୋ ସୁସୀମ, ଏଓଂ ବ୍ରୂସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନୁସ୍ସରଂ ପେତ୍ତିପିତାମହାନନ୍ତି ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ଅତ୍ତନୋ ଚ ଓଂସେ ପିତୁପିତାମହାନଂ ଆଚିଣ୍ଣଂ ସରନ୍ତୋଯେଓ। ଇଦଂ ଓୁତ୍ତଂ ହୋତି – ମହାରାଜ, ଯାଓ ସତ୍ତମକୁଲପରିଓଟ୍ଟା ତୁମ୍ହାକଂ ପେତ୍ତିପିତାମହାନଂ ଅମ୍ହାକଂ ପେତ୍ତିପିତାମହା ଚ ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲଂ କରୋନ୍ତି, ସୋ ତ୍ୱଂ ଏଓଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋପି ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ଅତ୍ତନୋ ଚ ଓଂସଂ ନାସେତ୍ୱା ସଚ୍ଚଂ କିର ଏଓଂ ବ୍ରୂସୀତି।

ସୁସୀମୋ ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଓଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୨୬।

‘‘କାଳଆ ମିଗା ସେତଦନ୍ତା ମମୀମେ, ପରୋସତଂ ହେମଜାଲାଭିଛନ୍ନା;

ତେ ତେ ଦଦାମୀତି ଓଦାମି ମାଣଓ, ଅନୁସ୍ସରଂ ପେତ୍ତିପିତାମହାନ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ତେ ତେ ଦଦାମୀତି ତେ ଏତେ ହତ୍ଥୀ ଅଞ୍ଞେସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଦଦାମୀତି ସଚ୍ଚମେଓ ମାଣଓ ଓଦାମି, ନେଓ ହତ୍ଥୀ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଦଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନୁସ୍ସରନ୍ତି ପେତ୍ତିପିତାମହାନଂ କିରିଯଂ ଅନୁସ୍ସରାମିଯେଓ, ନୋ ନାନୁସ୍ସରାମି, ଅମ୍ହାକଂ ପେତ୍ତିପିତାମହାନଂ ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲଂ ତୁମ୍ହାକଂ ପେତ୍ତିପିତାମହା କରୋନ୍ତୀତି ପନ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋପି ଏଓଂ ଓଦାମିଯେଓାତି ଅଧିପ୍ପାଯେନେଓମାହ।

ଅଥ ନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏତଦଓୋଚ – ‘‘ମହାରାଜ, ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ଅତ୍ତନୋ ଚ ଓଂସଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋଯେଓ କସ୍ମା ମଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେହି ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲଂ କାରାପେଥା’’ତି। ‘‘ତ୍ୱଂ କିର, ତାତ, ତଯୋ ଓେଦେ ହତ୍ଥିସୁତ୍ତଞ୍ଚ ନ ଜାନାସୀ’’ତି ମଯ୍ହଂ ଆରୋଚେସୁଂ, ତେନାହଂ ଅଞ୍ଞେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି କାରାପେମୀତି। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ଏତ୍ତକେସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଏକବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ତୀସୁ ଓେଦେସୁ ଓା ହତ୍ଥିସୁତ୍ତେସୁ ଓା ଏକଦେସମ୍ପି ଯଦି ମଯା ସଦ୍ଧିଂ କଥେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥି, ଉଟ୍ଠହତୁ, ତଯୋପି ଓେଦେ ହତ୍ଥିସୁତ୍ତଞ୍ଚ ସଦ୍ଧିଂ ହତ୍ଥିମଙ୍ଗଲକରଣେନ ମଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞୋ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେପି ଜାନନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ସୀହନାଦଂ ନଦି। ଏକବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ତସ୍ସ ପଟିସତ୍ତୁ ହୁତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ କୁଲଓଂସଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲଂ କତ୍ୱା ବହୁଂ ଧନଂ ଆଦାଯ ଅତ୍ତନୋ ନିଓେସନଂ ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ କେଚି ସୋତାପନ୍ନା ଅହେସୁଂ, କେଚି ସକଦାଗାମିନୋ, କେଚି ଅନାଗାମିନୋ, କେଚି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ‘‘ତଦା ମାତା ମହାମାଯା ଅହୋସି, ପିତା ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜା, ସୁସୀମୋ ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ, ଦିସାପାମୋକ୍ଖୋ ଆଚରିଯୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ମାଣଓୋ ପନ ଅହମେଓ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସୁସୀମଜାତକଓଣ୍ଣନା ତତିଯା।

[୧୬୪] ୪। ଗିଜ୍ଝଜାତକଓଣ୍ଣନା

ଯଂନୁ ଗିଜ୍ଝୋ ଯୋଜନସତନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଓନେ ଓିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ମାତୁପୋସକଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଓତ୍ଥୁ ସାମଜାତକେ (ଜା। ୨।୨୨। ୨୯୬ ଆଦଯୋ) ଆଓିଭଓିସ୍ସତି। ସତ୍ଥା ପନ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଗିହୀ ପୋସେସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଓୁତ୍ତେ ‘‘କିଂ ପନ ତେ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ମାତାପିତରୋ ମେ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଓୁତ୍ତେ ‘‘ସାଧୁ ସାଧୂ’’ତି ତସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ମା, ଭିକ୍ଖଓେ, ଇମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉଜ୍ଝାଯିତ୍ଥ, ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାପି ଗୁଣଓସେନ ଅଞ୍ଞାତକାନମ୍ପି ଉପକାରଂ ଅକଂସୁ, ଇମସ୍ସ ପନ ମାତାପିତୂନଂ ଉପକାରକରଣଂ ଭାରୋଯେଓା’’ତି ଓତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଗିଜ୍ଝକୂଟପବ୍ବତେ ଗିଜ୍ଝଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ମାତାପିତରୋ ପୋସେତି। ଅଥେକସ୍ମିଂ କାଲେ ମହତୀ ଓାତଓୁଟ୍ଠି ଅହୋସି। ଗିଜ୍ଝା ଓାତଓୁଟ୍ଠିଂ ସହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ସୀତଭଯେନ ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାକାରସମୀପେ ଚ ପରିଖାସମୀପେ ଚ

ସୀତେନ କମ୍ପମାନା ନିସୀଦିଂସୁ। ତଦା ବାରାଣସିସେଟ୍ଠି ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ନ୍ହାୟିତୁଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତେ ଗିଜ୍ଝେ କିଲମନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଅନୋୱସ୍ସକଟ୍ଠାନେ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ କାରାପେତ୍ୱା ଗୋସୁସାନଂ ପେସେତ୍ୱା ଗୋମଂସଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ତେସଂ ଦାପେତ୍ୱା ଆରକ୍ଖଂ ଠପେସି। ଗିଜ୍ଝା ୱୂପସନ୍ତାୟ ୱାତୱୁଟ୍ଠିୟା କଲ୍ଲସରୀରା ହୁତ୍ୱା ପବ୍ବତମେୱ ଅଗମଂସୁ। ତେ ତତ୍ଥେୱ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଏୱଂ ମନ୍ତୟିଂସୁ – ‘‘ବାରାଣସିସେଟ୍ଠିନା ଅମ୍ହାକଂ ଉପକାରୋ କତୋ, କତୂପକାରସ୍ସ ଚ ନାମ ପଚ୍ଚୁପକାରଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତୁମ୍ହେସୁ ଯୋ ଯଂ ୱତ୍ଥଂ ୱା ଆଭରଣଂ ୱା ଲଭତି, ତେନ ତଂ ବାରାଣସିସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହେ ଆକାସଙ୍ଗଣେ ପାତେତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଗିଜ୍ଝା ମନୁସ୍ସାନଂ ୱତ୍ଥାଭରଣାନି ଆତପେ ସୁକ୍ଖାପେନ୍ତାନଂ ପମାଦଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ସେନା ୱିୟ ମଂସପେସିଂ ସହସା ଗହେତ୍ୱା ବାରାଣସିସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହେ ଆକାସଙ୍ଗଣେ ପାତେନ୍ତି। ସୋ ଗିଜ୍ଝାନଂ ଆହରଣଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସବ୍ବାନି ତାନି ୱିସୁଂଯେୱ ଠପେସି। ‘‘ଗିଜ୍ଝା ନଗରଂ ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତୀ’’ତି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ରାଜା ‘‘ଏକଂ ଗିଜ୍ଝମ୍ପି ତାୱ ଗଣ୍ହଥ, ସବ୍ବଂ ଆହରାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପାସେ ଚେୱ ଜାଲାନି ଚ ଓଡ୍ଡାପେସି। ମାତୁପୋସକଗିଜ୍ଝୋ ପାସେ ବଜ୍ଝି, ତଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେସ୍ସାମା’’ତି ନେନ୍ତି। ବାରାଣସିସେଟ୍ଠି ରାଜୁପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତେ ମନୁସ୍ସେ ଗିଜ୍ଝଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମା ଇମଂ ଗିଜ୍ଝଂ ବାଧୟିଂସୂ’’ତି ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଅଗମାସି। ଗିଜ୍ଝଂ ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେସୁଂ। ଅଥ ନଂ ରାଜା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ତୁମ୍ହେ ନଗରଂ ୱିଲୁମ୍ପିତ୍ୱା ୱତ୍ଥାଦୀନି ଗଣ୍ହଥା’’ତି। ‘‘ଆମ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କସ୍ସ ତାନି ଦିନ୍ନାନୀ’’ତି? ‘‘ବାରାଣସିସେଟ୍ଠିସ୍ସା’’ତି। ‘‘କିଂକାରଣା’’ତି? ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ତେନ ଜୀୱିତଂ ଦିନ୍ନଂ, ଉପକାରସ୍ସ ନାମ ପଚ୍ଚୁପକାରଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ଅଦମ୍ହା’’ତି। ଅଥ ନଂ ରାଜା ‘‘ଗିଜ୍ଝା କିର ଯୋଜନସତମତ୍ଥକେ ଠତ୍ୱା କୁଣପଂ ପସ୍ସନ୍ତି, କସ୍ମା ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଓଡ୍ଡିତଂ ପାସଂ ନ ପସ୍ସସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୨୭।

‘‘ଯଂ ନୁ ଗିଜ୍ଝୋ ଯୋଜନସତଂ, କୁଣପାନି ଅୱେକ୍ଖତି;

କସ୍ମା ଜାଲଞ୍ଚ ପାସଞ୍ଚ, ଆସଜ୍ଜାପି ନ ବୁଜ୍ଝସୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ନୂତି ନାମତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଗିଜ୍ଝୋ ନାମ ଯୋଜନସତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତାନି କୁଣପାନି ଅୱେକ୍ଖତି, ପସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଆସଜ୍ଜାପୀତି ଆସାଦେତ୍ୱାପି, ସମ୍ପାପୁଣିତ୍ୱାପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ଓଡ୍ଡିତଂ ଜାଲଞ୍ଚ ପାସଞ୍ଚ ପତ୍ୱାପି କସ୍ମା ନ ବୁଜ୍ଝସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି।

ଗିଜ୍ଝୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୨୮।

‘‘ଯଦା ପରାଭୱୋ ହୋତି, ପୋସୋ ଜୀୱିତସଙ୍ଖୟେ;

ଅଥ ଜାଲଞ୍ଚ ପାସଞ୍ଚ, ଆସଜ୍ଜାପି ନ ବୁଜ୍ଝତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ପରାଭୱୋତି ୱିନାସୋ। ପୋସୋତି ସତ୍ତୋ।

ଗିଜ୍ଝସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ସେଟ୍ଠିଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର, ମହାସେଟ୍ଠି, ଗିଜ୍ଝେହି ତୁମ୍ହାକଂ ଗେହେ ୱତ୍ଥାଦୀନି ଆଭତାନୀ’’ତି। ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘କହଂ ତାନୀ’’ତି? ‘‘ଦେୱ, ମୟା ତାନି ସବ୍ବାନି ୱିସୁଂ ଠପିତାନି, ଯଂ ଯେସଂ ସନ୍ତକଂ, ତଂ ତେସଂ ଦସ୍ସାମି, ଇମଂ ଗିଜ୍ଝଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଥା’’ତି ଗିଜ୍ଝଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ମହାସେଟ୍ଠିଂ ସବ୍ବେସଂ ସନ୍ତକାନି ଦାପେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ମାତୁପୋସକଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି । ‘‘ତଦା ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ବାରାଣସିସେଟ୍ଠି ସାରିପୁତ୍ତୋ, ମାତୁପୋସକଗିଜ୍ଝୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଗିଜ୍ଝଜାତକୱଣ୍ଣନା ଚତୁତ୍ଥା।

[୧୬୫] ୫। ନକୁଲଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସନ୍ଧିଂ କତ୍ୱା ଅମିତ୍ତେନାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସେଣିଭଣ୍ଡନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା ଉରଗଜାତକେ (ଜା। ୧।୨।୭-୮) କଥିତସଦିସମେୱ। ଇଧାପି ସତ୍ଥା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ଦ୍ୱେ ମହାମତ୍ତା ଇଦାନେୱ ମଯା ସମଗ୍ଗା କତା, ପୁବ୍ବେପାହଂ ଇମେ ସମଗ୍ଗେ ଅକାସିଂଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମକେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାଯଂ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଘରାୱାସଂ ପହାଯ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଉଞ୍ଛାଚରିଯାଯ ୱନମୂଲଫଲାହାରୋ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ତସ୍ସ ଚଙ୍କମନକୋଟିଯଂ ଏକସ୍ମିଂ ୱମ୍ମିକେ ନକୁଲୋ, ତସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ ଏକସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖବିଲେ ସପ୍ପୋ ଚ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ତେ ଉଭୋପି ଅହିନକୁଲା ନିଚ୍ଚକାଲଂ କଲହଂ କରୋନ୍ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତେସଂ କଲହେ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ମେତ୍ତାଭାୱନାଯ ଚ ଆନିସଂସଂ କଥେତ୍ୱା ''କଲହଂ ନାମ ଅକତ୍ୱା ସମଗ୍ଗୱାସଂ ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଓୱଦିତ୍ୱା ଉଭୋପି ତେ ସମଗ୍ଗେ ଅକାସି। ଅଥ ସପ୍ପସ୍ସ ବହିନିକ୍ଖନ୍ତକାଲେ ନକୁଲୋ ଚଙ୍କମନକୋଟିଯଂ ୱମ୍ମିକସ୍ସ ବିଲଦ୍ୱାରେ ସୀସଂ ନୀହରିତ୍ୱା ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ନିପନ୍ନୋ ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ପସ୍ସସନ୍ତୋ ନିଦ୍ଦଂ ଉପଗଞ୍ଛି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ତଥା ନିଦ୍ଦାଯମାନଂ ଦିସ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ତେ ନିସ୍ସାଯ ଭଯଂ ଉପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୨୯।

''ସନ୍ଧିଂ କତ୍ୱା ଅମିତ୍ତେନ, ଅଣ୍ଡଜେନ ଜଲାବୁଜ;

ୱିୱରିଯ ଦାଠଂ ସେସି, କୁତୋ ତେ ଭଯମାଗତ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସନ୍ଧିଂ କତ୍ୱାତି ମିତ୍ତଭାୱଂ କରିତ୍ୱା। ଅଣ୍ଡଜେନାତି ଅଣ୍ଡକୋସେ ନିବ୍ବତ୍ତେନ ନାଗେନ। ଜଲାବୁଜାତି ନକୁଲଂ ଆଲପତି। ସୋ ହି ଜଲାବୁମ୍ହି ଜାତତ୍ତା ''ଜଲାବୁଜୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିୱରିଯାତି ୱିୱରିତ୍ୱା।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତେନ ୱୁତ୍ତୋ ନକୁଲୋ ''ଅୟ୍ୟ, ପଚ୍ଚାମିତ୍ତୋ ନାମ ନ ଅୱଜାନିତବ୍ବୋ ଆସଙ୍କିତବ୍ବୋଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୩୦।

''ସଙ୍କେଥେୱ ଅମିତ୍ତସ୍ମିଂ, ମିତ୍ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ୱିସ୍ସସେ;

ଅଭଯା ଭଯମୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଅପି ମୂଲାନି କନ୍ତତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ଅଭଯା ଭଯମୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ନ ଇତୋ ତେ ଭଯମୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଅଭଯୋ, କୋ ସୋ? ମିତ୍ତୋ। ଯଞ୍ହି ମିତ୍ତସ୍ମିମ୍ପି ୱିସ୍ସାସେ ସତି ତତୋ ଭଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ମୂଲାନିପି କନ୍ତତି, ମିତ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବରନ୍ଧାନଂ ୱିଦିତତ୍ତା ମୂଲଘଚ୍ଚାଯ ସଂୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଥ ନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ମା ଭାଯି, ଯଥା ସପ୍ପୋ ତଯି ନ ଦୁବ୍ଭତି, ଏୱମହଂ କରିସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତସ୍ମିଂ ଆସଙ୍କଂ ମା କରୀ''ତି ଓୱଦିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ ଭାୱେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାଯଣୋ ଅହୋସି। ତେପି ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତା।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ସପ୍ପୋ ଚ ନକୁଲୋ ଚ ଇମେ ଦ୍ୱେ ମହାମତ୍ତା ଅହେସୁଂ, ତାପସୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ନକୁଲଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଞ୍ଚମା।

[୧୬୬] ୬। ଉପସାଳ୍ହକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଉପସାଳ୍ହକନାମାନୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଉପସାଳ୍ହକଂ ନାମ ସୁସାନସୁଦ୍ଧିକଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ କିର ଅଡ୍ଢୋ ଅହୋସି ମହଦ୍ଧନୋ, ଦିଟ୍ଠିଗତିକତ୍ତା ପନ ଧୁରୱିହାରେ ୱସନ୍ତାନମ୍ପି ବୁଦ୍ଧାନଂ ସଙ୍ଗହଂ ନାମ ନ ଅକାସି। ପୁତ୍ତୋ ପନସ୍ସ ପଣ୍ଡିତୋ ଅହୋସି

ଞାଣସମ୍ପନ୍ନୋ। ସୋ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପୁତ୍ତଂ ଆହ – ‘‘ମା ଖୋ ମଂ, ତାତ, ଅଞ୍ଞେସ୍ସ ୱସଲସ୍ସ ଝାପିତସୁସାନେ ଝାପେହି, ଏକସ୍ମିଂ ପନ ଅନୁଚ୍ଛିଟ୍ଠସୁସାନେଯେୱ ମଂ ଝାପେୟ୍ୟାସୀ’’ତି। ‘‘ତାତ, ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଝାପେତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ଠାନଂ ନ ଜାନାମି, ସାଧୁ ୱତ ମଂ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ମଂ ଝାପେୟ୍ୟାସୀ’ତି ତୁମ୍ହେୱ ଆଚିକ୍ଖଥା’’ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ସାଧୁ, ତାତା’’ତି ତଂ ଆଦାଯ ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗିଜ୍ଝକୂଟମତ୍ଥକଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ‘‘ତାତ, ଇଦଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱସଲସ୍ସ ଅଝାପିତଟ୍ଠାନଂ, ଏତ୍ଥ ମଂ ଝାପେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପବ୍ବତା ଓତରିତୁଂ ଆରଭି।

ସତ୍ଥା ପନ ତଂ ଦିୱସଂ ପଚ୍ଚୁସକାଲେ ବୋଧନେୟ୍ୟବନ୍ଧୱେ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତେସଂ ପିତାପୁତ୍ତାନଂ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଅଦ୍ଦସ। ତସ୍ମା ମଗ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତଲୁଦ୍ଦକୋ ୱିଯ ପବ୍ବତପାଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ପବ୍ବତମତ୍ଥକା ଓତରନ୍ତାନଂ ଆଗମଯମାନୋ ନିସୀଦି, ତେ ଓତରନ୍ତା ସତ୍ଥାରଂ ଅଦ୍ଦସଂସୁ। ସତ୍ଥା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘କହଂ ଗମିସ୍ସଥ ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ମାଣୱୋ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ତେନ ହି ଏହି, ତୱ ପିତରା ଆଚିକ୍ଖିତଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ଉଭୋ ପିତାପୁତ୍ତେ ଗହେତ୍ୱା ପବ୍ବତମତ୍ଥକଂ ଆରୁଯ୍ହ ‘‘କତରଂ ଠାନ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ମାଣୱୋ ‘‘ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ପବ୍ବତାନଂ ଅନ୍ତରଂ ଆଚିକ୍ଖି, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ‘‘ନ ଖୋ, ମାଣୱ, ତୱ ପିତା ଇଦାନେୱ ସୁସାନସୁଦ୍ଧିକୋ, ପୁବ୍ବେପି ସୁସାନସୁଦ୍ଧିକୋୱ, ନ ଚେସ ଇଦାନେୱ ‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ମଂ ଝାପେୟ୍ୟାସୀ’ତି ତୱ ଆଚିକ୍ଖତି, ପୁବ୍ବେପି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ଅତ୍ତନୋ ଝାପିତଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ଇମସ୍ମିଞ୍ଞେୱ ରାଜଗହେ ଅଯମେୱ ଉପସାଳ୍ହକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅଯମେୱସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି। ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ମଗଧରଟ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପରିପୁଣ୍ଣସିପ୍ପୋ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଝାନକୀଳ୍ହଂ କୀଳନ୍ତୋ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଚିରଂ ୱସିତ୍ୱା ଲୋଣମ୍ବିଲସେୱନତ୍ଥାଯ ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପଣ୍ଣସାଲାଯଂ ୱିହାସି। ତଦା ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଇମିନାୱ ନିଯାମେନ ପୁତ୍ତଂ ୱତ୍ୱା ପୁତ୍ତେନ ‘‘ତୁମ୍ହେଯେୱ ମେ ତଥାରୂପଂ ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଇଦମେୱ ଠାନ’’ନ୍ତି ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଓତରନ୍ତୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଉପସଙ୍କମି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଇମିନାୱ ନିଯାମେନ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ମାଣୱସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଏହି, ତୱ ପିତରା ଆଚିକ୍ଖିତଟ୍ଠାନସ୍ସ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଭାୱଂ ୱା ଅନୁଚ୍ଛିଟ୍ଠଭାୱଂ ୱା ଜାନିସ୍ସାମା’’ତି ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପବ୍ବତମତ୍ଥକଂ ଆରୁଯ୍ହ ‘‘ଇଦଂ ତିଣ୍ଣଂ ପବ୍ବତାନଂ ଅନ୍ତରଂ ଅନୁଚ୍ଛିଟ୍ଠଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ମାଣୱେନ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ମାଣୱ, ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ଝାପିତକାନଂ ପମାଣଂ ନତ୍ଥି, ତୱେୱ ପିତା ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ରାଜଗହେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେଯେୱ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଉପସାଳ୍ହକୋଯେୱ ନାମ ହୁତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ପବ୍ବତନ୍ତରେ ଚୁଦ୍ଦସ ଜାତିସହସ୍ସାନି ଝାପିତୋ। ପଥୱିଯଞ୍ହି ଅଝାପିତଟ୍ଠାନଂ ୱା ଅସୁସାନଟ୍ଠାନଂ ୱା ସୀସାନଂ ଅନିକ୍ଖିପିତଟ୍ଠାନଂ ୱା ଲଦ୍ଧୁଂ ନ ସକ୍କା’’ତି ପୁବ୍ବେନିୱାସଞାଣେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ –

୩୧।

‘‘ଉପସାଳ୍ହକନାମାନି , ସହସ୍ସାନି ଚତୁଦ୍ଦସ;

ଅସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଦଡ୍ଢାନି, ନତ୍ଥି ଲୋକେ ଅନାମତଂ।

୩୨।

‘‘ଯମ୍ହି ସଚ୍ଚଞ୍ଚ ଧମ୍ମୋ ଚ, ଅହିଂସା ସଂଯମୋ ଦମୋ;

ଏତଂ ଅରିଯା ସେୱନ୍ତି, ଏତଂ ଲୋକେ ଅନାମତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅନାମତନ୍ତି ମତଟ୍ଠାନଂ। ତଞ୍ହି ଉପଚାରୱସେନ ‘‘ଅମତ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ପଟିସେଧେନ୍ତୋ ‘‘ଅନାମତ’’ନ୍ତି ଆହ। ‘‘ଅନମତ’’ନ୍ତିପି ପାଠୋ, ଲୋକସ୍ମିଞ୍ହି ଅନମତଟ୍ଠାନଂ ଅସୁସାନଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯମ୍ହି ସଚ୍ଚଞ୍ଚ ଧମ୍ମୋ ଚାତି ଯସ୍ମିଂ ପୁଗ୍ଗଲେ ଚତୁସଚ୍ଚୱତ୍ଥୁକଂ ପୁବ୍ବଭାଗସଚ୍ଚଞାଣଞ୍ଚ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ଚ ଅତ୍ଥି। ଅହିଂସାତି ପରେସଂ ଅୱିହେସା ଅୱିହେଠନା। ସଂଯମୋତି ସୀଲସଂଯମୋ। ଦମୋତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯଦମନଂ। ଇଦଞ୍ଚ ଗୁଣଜାତଂ ଯମ୍ହି ପୁଗ୍ଗଲେ ଅତ୍ଥି, ଏତଂ ଅରିଯା ସେୱନ୍ତୀତି, ଅରିଯା ବୁଦ୍ଧା ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଚ ବୁଦ୍ଧସାୱକା ଚ ଏତଂ ଠାନଂ ସେୱନ୍ତି, ଏୱରୂପଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତି ଭଜନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତଂ ଲୋକେ ଅନାମତନ୍ତି ଏତଂ ଗୁଣଜାତଂ ଲୋକେ ଅମତଭାୱସାଧନତୋ ଅନାମତଂ ନାମ।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପିତାପୁତ୍ତାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ ଭାୱେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାଯଣୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉଭୋ ପିତାପୁତ୍ତା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ

ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ‘‘ତଦା ପିତାପୁତ୍ତାୱ ଏତରହି ପିତାପୁତ୍ତା ଅହେସୁଂ, ତାପସୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଉପସାଳ୍ହଅକଜାତକୱଣ୍ଣନା ଛଟ୍ଠା।

[୧୬୭] ୭। ସମିଦ୍ଧିଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅଭୁତ୍ୱାଭିକ୍ଖସି ଭିକ୍ଖୂତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ତପୋଦାରାମେ ୱିହରନ୍ତୋ ସମିଦ୍ଧିଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକଦିୱସଞ୍ହି ଆଯସ୍ମା ସମିଦ୍ଧି ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ପଧାନଂ ପଦହିତ୍ୱା ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନୱେଲାଯ ନ୍ହତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ସୁକ୍ଖାପଯମାନୋ ଅନ୍ତରୱାସକଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି ସୁପରିକମ୍ମକତା ୱିଯ ସୁୱଣ୍ଣପଟିମା। ଅତ୍ତଭାୱସମିଦ୍ଧିଯାଯେୱ ହିସ୍ସ ‘‘ସମିଦ୍ଧୀ’’ତି ନାମଂ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ସରୀରସୋଭଗ୍ଗଂ ଦିସ୍ୱା ଏକା ଦେୱଧୀତା ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା ଥେରଂ ଏୱମାହ – ‘‘ତ୍ୱଂ ଖୋସି, ଭିକ୍ଖୁ, ଦହରୋ ଯୁୱା ସୁସୁ କାଳଅକେସୋ ଭଦ୍ରେନ ଯୋବ୍ବନେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଭିରୂପୋ ଦସ୍ସନୀଯୋ ପାସାଦିକୋ, ଏୱରୂପସ୍ସ ତୱ କାମେ ଅପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା କୋ ଅତ୍ଥୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ, କାମେ ତାୱ ପରିଭୁଞ୍ଜସ୍ସୁ, ପଚ୍ଛା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ଆହ – ‘‘ଦେୱଧୀତେ, ‘ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ୱଯେ ଠିତୋ ମରିସ୍ସାମୀ’ତି ମମ ମରଣକାଲଂ ନ ଜାନାମି, ଏସ ମେ କାଲୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ତରୁଣକାଲେଯେୱ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକା ପଟିସନ୍ଥାରଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଅନ୍ତରଧାଯି। ଥେରୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ନ ଖୋ, ସମିଦ୍ଧି, ତ୍ୱଞ୍ଞେୱ ଏତରହି ଦେୱଧୀତାଯ ପଲୋଭିତୋ, ପୁବ୍ବେପି ଦେୱଧୀତରୋ ପବ୍ବଜିତେ ପଲୋଭିଂସୁଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ କାସିଗାମକେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ସବ୍ବସିପ୍ପେସୁ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ପତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଏକଂ ଜାତସ୍ସରଂ ନିସ୍ସାଯ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ସୋ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ପଧାନଂ ପଦହିତ୍ୱା ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନୱେଲାଯ ନ୍ହତ୍ୱା ଏକଂ ୱକ୍କଲଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଏକଂ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ସରୀରଂ ୱୋଦକଂ କରୋନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥସ୍ସ ରୂପସୋଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା ଏକା ଦେୱଧୀତା ବୋଧିସତ୍ତଂ ପଲୋଭଯମାନା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୩୩।

‘‘ଅଭୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖସି ଭିକ୍ଖୁ, ନ ହି ଭୁତ୍ୱାନ ଭିକ୍ଖସି;

ଭୁତ୍ୱାନ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖସ୍ସୁ, ମା ତଂ କାଲୋ ଉପଚ୍ଚଗା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅଭୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖସି ଭିକ୍ଖୂତି ଭିକ୍ଖୁ ତ୍ୱଂ ଦହରକାଲେ କିଲେସକାମୱସେନ ୱତ୍ଥୁକାମେ ଅଭୁତ୍ୱାୱ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରସି। ନ ହି ଭୁତ୍ୱାନ ଭିକ୍ଖସୀତି ନନୁ ନାମ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ଭୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଯ ଚରିତବ୍ବଂ, କାମେ ଅଭୁତ୍ୱାୱ ଭିକ୍ଖାଚରିଯଂ ଉପଗତୋସି। ଭୁତ୍ୱାନ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖସ୍ସୂତି ଭିକ୍ଖୁ ଦହରକାଲେ ତାୱ କାମେ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ମହଲ୍ଲକକାଲେ ଭିକ୍ଖସ୍ସୁ। ମା ତଂ କାଲୋ ଉପଚ୍ଚଗାତି ଅଯଂ କାମେ ଭୁଞ୍ଜନକାଲୋ ଦହରକାଲୋ, ତଂ ମା ଅତିକ୍କମତୂତି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦେୱତାଯ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୩୪।

‘‘କାଲଂ ୱୋହଂ ନ ଜାନାମି, ଛନ୍ନୋ କାଲୋ ନ ଦିସ୍ସତି;

ତସ୍ମା ଅଭୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାମି, ମା ମଂ କାଲୋ ଉପଚ୍ଚଗା’’ତି।

ତତ୍ଥ କାଲଂ ୱୋହଂ ନ ଜାନାମୀତି ୱୋତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଅହଂ ପନ ‘‘ପଠମୱଯେ ୱା ମଯା ମରିତବ୍ବଂ ମଜ୍ଝିମୱଯେ ୱା ପଚ୍ଛିମୱଯେ ୱା’’ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ମରଣକାଲଂ ନ ଜାନାମି। ପଣ୍ଡିତେନ ହି ପୁଗ୍ଗଲେନ –

‘‘ଜୀୱିତଂ ବ୍ୟାଧି କାଲୋ ଚ, ଦେହନିକ୍ଖେପନଂ ଗତି;

ପଞ୍ଚେତେ ଜୀୱଲୋକସ୍ମିଂ, ଅନିମିତ୍ତା ନ ନାଯରେ’’ତି।

ଛନ୍ନୋ କାଲୋ ନ ଦିସ୍ସତୀତି ଯସ୍ମା ‘‘ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ୱଯକାଲେ ହେମନ୍ତାଦିଉତୁକାଲେ ୱା ମଯା ମରିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ମଯ୍ହମ୍ପେସ ଛନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା କାଲୋ ନ ଦିସ୍ସତି, ସୁପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ଠିତୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି। ତସ୍ମା ଅଭୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାମୀତି ତେନ କାରଣେନ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ଅଭୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାମି। ମା ମଂ କାଲୋ ଉପଚ୍ଚଗାତି ମଂ ସମଣଧମ୍ମକରଣକାଲୋ ମା ଅତିକ୍କମତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା କାରଣେନ ଦହରୋୱ ସମାନୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋମୀତି। ଦେୱଧୀତା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଅନ୍ତରଧାଯି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଦେୱଧୀତା ଅଯଂ ଦେୱଧୀତା ଅହୋସି, ଅହମେୱ ତେନ ସମଯେନ ତାପସୋ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସମିଦ୍ଧିଜାତକୱଣ୍ଣନା ସତ୍ତମା।

[୧୬୮] ୮। ସକୁଣଗ୍ଘିଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସେନୋବଲସା ପତମାନୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅତ୍ତଜ୍ଝାସଯଂ ସକୁଣୋୱାଦସୁତ୍ତଂ (ସଂ। ନି। ୫।୩୭୨) ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକଦିୱସଞ୍ହି ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଗୋଚରେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚରଥ ସକେ ପେତ୍ତିକେ ୱିସଯେ’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୩୭୨) ଇମଂ ସଂଯୁତ୍ତମହାୱଗ୍ଗେ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ କଥେନ୍ତୋ ‘‘ତୁମ୍ହେ ତାୱ ତିଟ୍ଠଥ, ପୁବ୍ବେ ତିରଚ୍ଛାନଗତାପି ସକଂ ପେତ୍ତିକୱିସଯଂ ପହାଯ ଅଗୋଚରେ ଚରନ୍ତା ପଚ୍ଚାମିତ୍ତାନଂ ହତ୍ଥପଥଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପତ୍ତିଯା ଉପାଯକୋସଲ୍ଲେନ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତାନଂ ହତ୍ଥା ମୁଚ୍ଚିଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଲାପସକୁଣଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ନଙ୍ଗଲକଟ୍ଠକରଣେ ଲେଡ୍ଡୁଟ୍ଠାନେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ‘‘ସକୱିସଯେ ଗୋଚରଗହଣଂ ପହାଯ ପରୱିସଯେ ଗୋଚରଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅଟୱିପରିଯନ୍ତଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ତତ୍ଥ ଗୋଚରଂ ଗଣ୍ହନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସକୁଣଗ୍ଘି ସହସା ଅଜ୍ଝପ୍ପତ୍ତା ଅଗ୍ଗହେସି। ସୋ ସକୁଣଗ୍ଘିଯା ହରିଯମାନୋ ଏୱଂ ପରିଦେୱସି – ‘‘ମଯମେୱମ୍ହ ଅଲକ୍ଖିକା, ମଯଂ ଅପ୍ପପୁଞ୍ଞା, ଯେ ମଯଂ ଅଗୋଚରେ ଚରିମ୍ହ ପରୱିସଯେ, ସଚେଜ୍ଜ ମଯଂ ଗୋଚରେ ଚରେଯ୍ୟାମ ସକେ ପେତ୍ତିକେ ୱିସଯେ, ନ ଯ୍ୱାଯଂ ସକୁଣଗ୍ଘି ଅଲଂ ଅଭୱିସ୍ସ ଯଦିଦଂ ଯୁଦ୍ଧାଯା’’ତି। ‘‘କୋ ପନ, ତେ ଲାପ, ଗୋଚରୋ ସକୋ ପେତ୍ତିକୋ ୱିସଯୋ’’ତି? ‘‘ଯଦିଦଂ ନଙ୍ଗଲକଟ୍ଠକରଣଂ ଲେଡ୍ଡୁଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ସକୁଣଗ୍ଘି ସକେ ବଲେ ଅପତ୍ଥଦ୍ଧା ଅମୁଞ୍ଚି – ‘‘ଗଚ୍ଛ ଖୋ, ତ୍ୱଂ ଲାପ, ତତ୍ରପି ମେ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ ମୋକ୍ଖସୀ’’ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ଲେଡ୍ଡୁଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ‘‘ଏହି ଖୋ ଦାନି ସକୁଣଗ୍ଘୀ’’ତି ସେନଂ ଅୱ୍ହଯନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ସକୁଣଗ୍ଘି ସକେ ବଲେ ଅପତ୍ଥଦ୍ଧା ଉଭୋ ପକ୍ଖେ ସନ୍ନଯ୍ହ ଲାପସକୁଣଂ ସହସା ଅଜ୍ଝପ୍ପତ୍ତା। ଯଦା ପନ ତଂ ଲାପୋ ‘‘ବହୁଆଗତା ଖୋ ମ୍ୟାଯଂ ସକୁଣଗ୍ଘୀ’’ତି ଅଞ୍ଞାସି, ଅଥ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ଲେଡ୍ଡୁସ୍ସ ଅନ୍ତରଂ ପଚ୍ଚାପାଦି। ସକୁଣଗ୍ଘି ୱେଗଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ତତ୍ଥେୱ ଉରଂ ପଚ୍ଚତାଠଏସି। ଏୱଂ ସା ଭିନ୍ନେନ ହଦଯେନ ନିକ୍ଖନ୍ତେହି ଅକ୍ଖୀହି ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପୁଣି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ଏୱଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତାପି ଅଗୋଚରେ ଚରନ୍ତା ସପତ୍ତହତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଗୋଚରେ ପନ ସକେ ପେତ୍ତିକେ ୱିସଯେ ଚରନ୍ତା ସପତ୍ତେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତସ୍ମା ତୁମ୍ହେପି ମା ଅଗୋଚରେ ଚରଥ ପରୱିସଯେ। ଅଗୋଚରେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଚରତଂ ପରୱିସଯେ ଲଚ୍ଛତି ମାରୋ ଓତାରଂ, ଲଚ୍ଛତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ। କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଗୋଚରୋ ପରୱିସଯୋ? ଯଦିଦଂ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା…ପେ… ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଗୋଚରୋ ପରୱିସଯୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୩୫।

‘‘ସେନୋ ବଲସା ପତମାନୋ, ଲାପଂ ଗୋଚରଠାଯିନଂ;

ସହସା ଅଜ୍ଝପ୍ପତ୍ତୋୱ, ମରଣଂ ତେନୁପାଗମୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ବଲସା ପତମାନୋତି ‘‘ଲାପଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ବଲେନ ଥାମେନ ପତମାନୋ। ଗୋଚରଠାଯିନନ୍ତି ସକୱିସଯା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗୋଚରତ୍ଥାଯ ଅଟୱିପରିଯନ୍ତେ ଠିତଂ। ଅଜ୍ଝପ୍ପତ୍ତୋତି ସମ୍ପତ୍ତୋ। ମରଣଂ ତେନୁପାଗମୀତି ତେନ କାରଣେନ ମରଣଂ ପତ୍ତୋ।

ତସ୍ମିଂ ପନ ମରଣଂ ପତ୍ତେ ଲାପୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ‘‘ଦିଟ୍ଠା ୱତ ମେ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠୀ’’ତି ତସ୍ସ ହଦଯେ ଠତ୍ୱା ଉଦାନଂ ଉଦାନେନ୍ତୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୩୬।

‘‘ସୋହଂ ନଯେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ, ପେତ୍ତିକେ ଗୋଚରେ ରତୋ;

ଅପେତସତ୍ତୁ ମୋଦାମି, ସମ୍ପସ୍ସଂ ଅତ୍ତମତ୍ତନୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନଯେନାତି ଉପାଯେନ। ଅତ୍ତମତ୍ତନୋତି ଅତ୍ତନୋ ଅରୋଗଭାୱସଙ୍ଖାତଂ ୱୁଡ୍ଢିଂ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ବହୂ ଭିକ୍ଖୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ। ‘‘ତଦା ସେନୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ଲାପୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସକୁଣଗ୍ଘିଜାତକୱଣ୍ଣନା ଅଟ୍ଠମା।

[୧୬୯] ୯। ଅରକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଯୋୱେ ମେତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମେତ୍ତସୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ମେତ୍ତାଯ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା ଆସେୱିତାଯ ଭାୱିତାଯ ବହୁଲୀକତାଯ ଯାନୀକତାଯ ୱତ୍ଥୁକତାଯ ଅନୁଟ୍ଠିତାଯ ପରିଚିତାଯ ସୁସମାରଦ୍ଧାଯ ଏକାଦସାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା। କତମେ ଏକାଦସ? ସୁଖଂ ସୁପତି, ସୁଖଂ ପଟିବୁଜ୍ଝତି, ନ ପାପକଂ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ମନୁସ୍ସାନଂ ପିଯୋ ହୋତି, ଅମନୁସ୍ସାନଂ ପିଯୋ ହୋତି, ଦେୱତା ରକ୍ଖନ୍ତି, ନାସ୍ସ ଅଗ୍ଗି ୱା ୱିସଂ ୱା ସତ୍ଥଂ ୱା କମତି, ତୁୱଟଂ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି, ମୁଖୱଣ୍ଣୋ ୱିପ୍ପସୀଦତି, ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ କାଲଂ କରୋତି, ଉତ୍ତରି ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପଗୋ ହୋତି। ମେତ୍ତାଯ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା ଆସେୱିତାଯ…ପେ… ସୁସମାରଦ୍ଧାଯ ଇମେ ଏକାଦସାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧୧।୧୫)। ଇମେ ଏକାଦସାନିସଂସେ ଗହେତ୍ୱା ଠିତଂ ମେତ୍ତାଭାୱନଂ ୱଣ୍ଣେତ୍ୱା ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ଓଦିସ୍ସକାନୋଦିସ୍ସକୱସେନ ମେତ୍ତା ଭାୱେତବ୍ବା, ହିତୋପି ହିତେନ ଫରିତବ୍ବୋ, ଅହିତୋପି ହିତେନ ଫରିତବ୍ବୋ, ମଜ୍ଝତ୍ତୋପି ହିତେନ ଫରିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ଓଦିସ୍ସକାନୋଦିସ୍ସକୱସେନ ମେତ୍ତା ଭାୱେତବ୍ବା, କରୁଣା ମୁଦିତା ଉପେକ୍ଖା ଭାୱେତବ୍ବା, ଚତୂସୁ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେସୁ କମ୍ମଂ କାତବ୍ବମେୱ। ଏୱଂ କରୋନ୍ତୋ ହି ମଗ୍ଗଂ ୱା ଫଲଂ ୱା ଅଲଭନ୍ତୋପି ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାଯଣୋ ଅହୋସି, ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାପି ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ମେତ୍ତଂ ଭାୱେତ୍ୱା ସତ୍ତ ସଂୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକସ୍ମିଂଯେୱ ୱସିଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ଏକସ୍ମିଂ କପ୍ପେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ କାମେ ପହାଯ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଚତୁନ୍ନଂ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରାନଂ ଲାଭୀ ଅରକୋ ନାମ ସତ୍ଥା ହୁତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି, ତସ୍ସ ମହା ପରିୱାରୋ ଅହୋସି। ସୋ ଇସିଗଣଂ ଓୱଦନ୍ତୋ ‘‘ପବ୍ବଜିତେନ ନାମ ମେତ୍ତା ଭାୱେତବ୍ବା, କରୁଣା ମୁଦିତା ଉପେକ୍ଖା ଭାୱେତବ୍ବା। ମେତ୍ତଚିତ୍ତଞ୍ହି ନାମେତଂ ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାଯଣତଂ ସାଧେତୀ’’ତି ମେତ୍ତାଯ ଆନିସଂସଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଆହ –

୩୭।

‘‘ଯୋ ୱେ ମେତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ, ସବ୍ବଲୋକାନୁକମ୍ପତି;

ଉଦ୍ଧଂ ଅଧୋ ଚ ତିରିଯଂ, ଅପ୍ପମାଣେନ ସବ୍ବସୋ।

୩୮।

‘‘ଅପ୍ପମାଣଂ ହିତଂ ଚିତ୍ତଂ, ପରିପୁଣ୍ଣଂ ସୁଭାୱିତଂ;

ଯଂ ପମାଣକତଂ କମ୍ମଂ, ନ ତଂ ତତ୍ରାୱସିସ୍ସତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯୋ ୱେ ମେତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ, ସବ୍ବଲୋକାନୁକମ୍ପତୀତି ଖତ୍ତିୟାଦୀସୁ ୱା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ଯୋ କୋଚି ଅପ୍ପମାଣେନ ମେତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ ସକଲଂ ସତ୍ତଲୋକଂ ଅନୁକମ୍ପତି। ଉଦ୍ଧନ୍ତି ପଥୱିତୋ ଯାୱ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନବ୍ରହ୍ମଲୋକା। ଅଧୋତି ପଥୱିଯା ହେଟ୍ଠା ଉସ୍ସଦେ ମହାନିରୟୋ। ତିରିୟନ୍ତି ମନୁସ୍ସଲୋକେ, ଯତ୍ତକାନି ଚକ୍କୱାଳଆନି ଚ ତେସୁ ସବ୍ବେସୁ ଏତ୍ତକେ ଠାନେ ନିବ୍ବତ୍ତା ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଅୱେରା ହୋନ୍ତୁ, ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜା ଅନୀଘା, ସୁଖୀ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରନ୍ତୂତି ଏୱଂ ଭାୱିତେନ ମେତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପ୍ପମାଣେନାତି ଅପ୍ପମାଣସତ୍ତାନଂ ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣତ୍ତା ଅପ୍ପମାଣେନ। ସବ୍ବସୋତି ସବ୍ବାକାରେନ, ଉଦ୍ଧଂ ଅଧୋ ତିରିୟନ୍ତି ଏୱଂ ସବ୍ବସୁଗତିଦୁଗ୍ଗତିୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅପ୍ପମାଣଂ ହିତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଅପ୍ପମାଣଂ କତ୍ୱା ଭାୱିତଂ ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ହିତଚିତ୍ତଂ। ପରିପୁଣ୍ଣନ୍ତି ଅୱିକଲଂ। ସୁଭାୱିତନ୍ତି ସୁୱଡ୍ଢିତଂ, ଅପ୍ପନାଚିତ୍ତସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ଯଂ ପମାଣକତଂ କମ୍ମନ୍ତି ଯଂ ''ଅପ୍ପମାଣଂ ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଆରମ୍ମଣଭିକୱସେନ ଚ ୱସୀଭାୱପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ଚ ଅୱଡ୍ଢିତ୍ୱା କତଂ ପରିତ୍ତଂ କାମାୱଚରକମ୍ମଂ। ନ ତଂ ତତ୍ରାୱସିସ୍ସତୀତି ତଂ ପରିତ୍ତଂ କମ୍ମଂ ଯଂ ତଂ ''ଅପ୍ପମାଣଂ ହିତଂ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତି ସଙ୍ଖଗତଂ ରୂପାୱଚରକମ୍ମଂ, ତତ୍ର ନ ଅୱସିସ୍ସତି। ଯଥା ନାମ ମହୋଘେନ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟଂ ପରିତ୍ତୋଦକଂ ଓଘସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ତେନ ଅସଂହୀରମାନଂ ନାୱସିସ୍ସତି ନ ତିଟ୍ଠତି, ଅଥ ଖୋ ମହୋଘୋୱ ତଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଏୱମେୱ ତଂ ପରିତ୍ତକମ୍ମଂ ତସ୍ସ ମହଗ୍ଗତକମ୍ମସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ତେନ ମହଗ୍ଗତକମ୍ମେନ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗହିତୱିପାକୋକାସଂ ହୁତ୍ୱା ନ ଅୱସିସ୍ସତି ନ ତିଟ୍ଠତି, ନ ସକ୍କୋତି ଅତ୍ତନୋ ୱିପାକଂ ଦାତୁଂ, ଅଥ ଖୋ ମହଗ୍ଗତକମ୍ମମେୱ ତଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି ୱିପାକଂ ଦେତୀତି।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ମେତ୍ତାଭାୱନାୟ ଆନିସଂସଂ କଥେତ୍ୱା ଅପରିହୀନଜ୍ଝାନୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସତ୍ତ ସଂୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ନ ଇମଂ ଲୋକଂ ପୁନ ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ଇସିଗଣୋ ବୁଦ୍ଧପରିସା ଅହୋସି, ଅରକୋ ପନ ସତ୍ଥା ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ଅରକଜାତକୱଣ୍ଣନା ନୱମା।

[୧୭୦] ୧୦। କକଣ୍ଟକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ନାୟଂପୁରେ ଉଣ୍ଣମତୀତି ଇଦଂ କକଣ୍ଟକଜାତକଂ ମହାଉମଙ୍ଗଜାତକେ (ଜା। ୨।୨୨।୫୯୦ ଆଦୟୋ) ଆୱିଭୱିସ୍ସତି।

କକଣ୍ଟକଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦସମା।

ସନ୍ଥୱୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଇନ୍ଦସମାନଗୋତ୍ତଞ୍ଚ, ସନ୍ଥୱଂ ସୁସୀମଂ ଗିଜ୍ଝଂ;

ନକୁଲଂ ଉପସାଳ୍ହକଂ, ସମିଦ୍ଧି ଚ ସକୁଣଗ୍ଘି;

ଅରକଞ୍ଚ କକଣ୍ଟକଂ।

୩। କଲ୍ୟାଣୱଗ୍ଗୋ

[୧୭୧] ୧। କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମଜାତକୱଣ୍ଣନା

କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ବଧିରସସ୍ସୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାୱତ୍ଥିୟଞ୍ହି ଏକୋ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ସଦ୍ଧୋ ପସନ୍ନୋ ତିସରଣଗତୋ ପଞ୍ଚସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ବହୂନି ସପ୍ପିଆଦୀନି ଭେସଜ୍ଜାନି ଚେୱ ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୱତ୍ଥାଦୀନି ଚ ଗହେତ୍ୱା ''ଜେତୱନେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୋସ୍ସାମୀ''ତି ଅଗମାସି। ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ଗତକାଲେ ସସ୍ସୁ ଖାଦନୀୟଭୋଜନୀୟଂ ଗହେତ୍ୱା ଧୀତରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମା ତଂ ଗେହଂ

ଅଗମାସି, ସା ଚ ଥୋକଂ ବଧିରଧାତୁକା ହୋତି। ସା ଧୀତରା ସଦ୍ଧିଂ ଭୁତ୍ତଭୋଜନା ଭତ୍ତସମ୍ମଦଂ ୱିନୋଦୟମାନା ଧୀତରଂ ପୁଚ୍ଛି – ''କିଂ, ଅମ୍ମ, ଭତ୍ତା ତେ ସମ୍ମୋଦମାନୋ ଅୱିୱଦମାନୋ ପିୟସଂୱାସଂ ୱସତୀ''ତି। ''କିଂ, ଅମ୍ମ, କଥେଥ ଯାଦିସୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଜାମାତା ସୀଲେନ ଚେୱ ଆଚାରସମ୍ପଦାୟ ଚ, ତାଦିସୋ ପବ୍ବଜିତୋପି ଦୁଲ୍ଲଭୋ''ତି। ଉପାସିକା ଧୀତୁ ୱଚନଂ ସାଧୁକଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ''ପବ୍ବଜିତୋ''ତି ପଦମେୱ ଗହେତ୍ୱା ''ଅମ୍ମ, କସ୍ମା ତେ ଭତ୍ତା ପବ୍ବଜିତୋ''ତି ମହାସଦ୍ଦଂ ଅକାସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସକଲଗେହୱାସିନୋ ''ଅମ୍ହାକଂ କିର କୁଟୁମ୍ବିକୋ ପବ୍ବଜିତୋ''ତି ୱିରୱିଂସୁ। ତେସଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଦ୍ୱାରେନ ସଞ୍ଚରନ୍ତା ''କିଂ ନାମ କିରେତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ''ଇମସ୍ମିଂ କିର ଗେହେ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ପବ୍ବଜିତୋ''ତି। ସୋପି ଖୋ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଦସବଲସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ୱିହାରା ନିକ୍ଖମ୍ମ ନଗରଂ ପାୱିସି।

ଅଥ ନଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେୟେୱ ଏକୋ ପୁରିସୋ ଦିସ୍ୱା ''ସମ୍ମ, ତ୍ୱଂ କିର ପବ୍ବଜିତୋତି ତୱ ଗେହେ ପୁତ୍ତଦାରପରିଜନୋ ପରିଦେୱତୀ''ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ଅୟଂ ଅପବ୍ବଜିତମେୱ କିର ମଂ 'ପବ୍ବଜିତୋ'ତି ୱଦତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଖୋ ପନ ମେ କଲ୍ୟାଣସଦ୍ଦୋ ନ ଅନ୍ତରଧାପେତବ୍ବୋ, ଅଜ୍ଜେୱ ମୟା ପବ୍ବଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ତତୋୱ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଉପାସକ, ଇଦାନେୱ ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଇଦାନେୱ ପଚ୍ଚାଗତୋସୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ''ଭନ୍ତେ, କଲ୍ୟାଣସଦ୍ଦୋ ନାମ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ନ ଅନ୍ତରଧାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ଆଗତୋମ୍ହୀ''ତି ଆହ। ସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଲଭିତ୍ୱା ସମ୍ମା ପଟିପନ୍ନୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଇଦଂ କିର କାରଣଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ପାକଟଂ ଜାତଂ। ଅଥେକଦିୱସଂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଆୱୁସୋ, ଅସୁକୋ ନାମ କୁଟୁମ୍ବିକୋ 'ଉପ୍ପନ୍ନୋ କଲ୍ୟାଣସଦ୍ଦୋ ନ ଅନ୍ତରଧାପେତବ୍ବୋ'ତି ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଇଦାନି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାୟ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଭିକ୍ଖୱେ, ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାପି 'ଉପ୍ପନ୍ନୋ କଲ୍ୟାଣସଦ୍ଦୋ ୱିରାଧେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ'ତି ପବ୍ବଜିଂସୁୟେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ପିତୁ ଅଚ୍ଚୟେନ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ପାପୁଣି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ନିୱେସନା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ରାଜୁପଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ଅଥସ୍ସ ସସ୍ସୁ ''ଧୀତରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ''ତି ତଂ ଗେହଂ ଅଗମାସି, ସା ଥୋକଂ ବଧିରଧାତୁକାତି ସବ୍ବଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱତ୍ଥୁସଦିସମେୱ। ତଂ ପନ ରାଜୁପଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଘରଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଏକୋ ପୁରିସୋ ''ତୁମ୍ହେ କିର ପବ୍ବଜିତାତି ତୁମ୍ହାକଂ ଗେହେ ମହାପରିଦେୱୋ ପୱତ୍ତତୀ''ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ଉପ୍ପନ୍ନୋ କଲ୍ୟାଣସଦ୍ଦୋ ନାମ ନ ଅନ୍ତରଧାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ତତୋୱ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''କିଂ, ମହାସେଟ୍ଠି, ଇଦାନେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନ ଆଗତୋସୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଦେୱ, ଗେହଜନୋ କିର ମଂ ଅପବ୍ବଜିତମେୱ 'ପବ୍ବଜିତୋ'ତି ୱତ୍ୱା ପରିଦେୱତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଖୋ ପନ କଲ୍ୟାଣସଦ୍ଦୋ ନ ଅନ୍ତରଧାପେତବ୍ବୋ, ପବ୍ବଜିସ୍ସାମହଂ, ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ମେ ଅନୁଜାନାହୀ''ତି ଏତମତ୍ଥଂ ପକାସେତୁଂ ଇମା ଗାଥା ଆହ –

୪୧।

''କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋତି ଯଦା ଜନିନ୍ଦ, ଲୋକେ ସମଞ୍ଞଂ ଅନୁପାପୁଣାତି;

ତସ୍ମା ନ ହିୟ୍ୟେଥ ନରୋ ସପଞ୍ଞୋ, ହିରିୟାପି ସନ୍ତୋ ଘୁରମାଦିୟନ୍ତି।

୪୨।

''ସାୟଂ ସମଞ୍ଞା ଇଧ ମଜ୍ଜ ପତ୍ତା, କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋତି ଜନିନ୍ଦ ଲୋକେ;

ତାହଂ ସମେକ୍ଖଂ ଇଧ ପବ୍ବଜିସ୍ସଂ, ନ ହି ମତ୍ଥି ଛନ୍ଦୋ ଇଧ କାମଭୋଗେ''ତି।

ତତ୍ଥ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋତି ସୁନ୍ଦରଧମ୍ମୋ। ସମଞ୍ଞଂ ଅନୁପାପୁଣାତୀତି ଯଦା ସୀଲୱା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ ପବ୍ବଜିତୋତି ଇଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିୱୋହାରଂ ପାପୁଣାତି। ତସ୍ମା ନ ହିୟ୍ୟେଥାତି ତତୋ ସାମଞ୍ଞତୋ ନ ପରିହାୟେଥ। ହିରିୟାପି ସନ୍ତୋ ଧୁରମାଦିୟନ୍ତୀତି, ମହାରାଜ, ସପ୍ପୁରିସା ନାମ ଅଜ୍ଝତ୍ତସମୁଟ୍ଠିତାୟ ହିରିୟା ବହିଦ୍ଧସମୁଟ୍ଠିତେନ ଓତ୍ତପ୍ପେନପି ଏତଂ ପବ୍ବଜିତଧୁରଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ଇଧ ମଜ୍ଜ ପତ୍ତାତି ଇଧ ମୟା ଅଜ୍ଜ ପତ୍ତା। ତାହଂ ସମେକ୍ଖନ୍ତି ତଂ ଅହଂ ଗୁଣୱସେନ ଲଦ୍ଧସମଞ୍ଞଂ ସମେକ୍ଖନ୍ତୋ ପସ୍ସନ୍ତୋ। ନ ହି ମତ୍ଥି ଛନ୍ଦୋତି ନ ହି ମେ ଅତ୍ଥି ଛନ୍ଦୋ। ଇଧ କାମଭୋଗେତି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ କିଲେସକାମୱତ୍ଥୁକାମପରିଭୋଗେହି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ରାଜାନଂ ପଦ୍ଦଜ୍ଜଂ ଅନୁଜାନାପେତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଇସିପଦ୍ଦଜ୍ଜଂ ପଦ୍ଦଜିତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ନିଦ୍ଦତ୍ତେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାଯଣୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ବାରାଣସିସେଟ୍ଠି ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଠମା।

[୧୭୨] ୨। ଦଦ୍ଦରଜାତକୱଣ୍ଣନା

କୋ ନୁ ସଦ୍ଦେନ ମହତାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋକାଲିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତସ୍ମିଞ୍ହି କାଲେ ବହୂ ବହୁସ୍ସୁତା ଭିକ୍ଖୂ ମନୋସିଲାତଲେ ନଦମାନା ତରୁଣସୀହା ୱିଯ ଆକାସଗଙ୍ଗଂ ଓତାରେନ୍ତା ୱିଯ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ସରଭାଣଂ ଭଣନ୍ତି। କୋକାଲିକୋ ତେସୁ ସରଭାଣଂ ଭଣନ୍ତେସୁ ଅତ୍ତନୋ ତୁଚ୍ଛଭାୱଂ ଅଜାନିତ୍ୱାୱ ''ଅହମ୍ପି ସରଭାଣଂ ଭଣିସ୍ସାମୀ''ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନ୍ତରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ''ଅମ୍ହାକଂ ସରଭାଣଂ ନ ପାପେନ୍ତି। ସଚେ ଅମ୍ହାକମ୍ପି ପାପେଯ୍ୟୁଂ, ମଯମ୍ପି ଭଣେଯ୍ୟାମା''ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ନାମଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାୱ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କଥେନ୍ତୋ ଆହିଣ୍ଡତି। ତସ୍ସ ସା କଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ପାକଟା ଜାତା। ଭିକ୍ଖୂ ''ୱୀମଂସିସ୍ସାମ ତାୱ ନ''ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ ଏୱମାହଂସୁ – ''ଆୱୁସୋ କୋକାଲିକ, ଅଜ୍ଜ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସରଭାଣଂ ଭଣାହୀ''ତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ବଲଂ ଅଜାନିତ୍ୱାୱ ''ସାଧୂ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଅଜ୍ଜ ସରଭାଣଂ ଭଣିସ୍ସାମୀ''ତି ଅତ୍ତନୋ ସପ୍ପାଯଂ ଯାଗୁଂ ପିୱି, ଖଜ୍ଜକଂ ଖାଦି, ସପ୍ପାଯେନେୱ ସୂପେନ ଭୁଞ୍ଜି।

ସୂରିଯେ ଅତ୍ଥଙ୍ଗତେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନକାଲେ ଘୋସିତେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ସନ୍ନିପତି। ସୋ କଣ୍ଟକୁରଣ୍ଡକୱଣ୍ଣଂ କାସାୱଂ ନିୱାସେତ୍ୱା କଣିକାରପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣଂ ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଥେରେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଲଙ୍କତରତନମଣ୍ଡପେ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରଧମ୍ମାସନଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଚିତ୍ରବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ''ସରଭାଣଂ ଭଣିସ୍ସାମୀ''ତି ନିସୀଦି, ତାୱଦେୱସ୍ସ ସରୀରା ସେଦା ମୁଚ୍ଚିଂସୁ, ସାରଜ୍ଜଂ ଓକ୍କମି, ପୁବ୍ବଗାଥାଯ ପଠମଂ ପଦଂ ଉଦାହରିତ୍ୱା ଅନନ୍ତରଂ ନ ପସ୍ସି। ସୋ କମ୍ପମାନୋ ଆସନା ଓରୁଯ୍ହ ଲଜ୍ଜିତୋ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝତୋ ଅପକ୍କମ୍ମ ଅତ୍ତନୋ ପରିୱେଣଂ ଅଗମାସି। ଅଞ୍ଞୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସରଭାଣଂ ଭଣି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ତୁଚ୍ଛଭାୱଂ ଜାନିଂସୁ। ଅଥେକଦିୱସଂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଆୱୁସୋ, ପଠମଂ କୋକାଲିକସ୍ସ ତୁଚ୍ଛଭାୱୋ ଦୁଜ୍ଜାନୋ, ଇଦାନି ପନେସ ସଯଂ ନଦିତ୍ୱା ପାକଟୋ ଜାତୋ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୋକାଲିକୋ ଇଦାନେୱ ନଦିତ୍ୱା ପାକଟୋ ଜାତୋ, ପୁବ୍ବେପି ନଦିତ୍ୱା ପାକଟୋ ଅହୋସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ସୀହଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ବହୂନଂ ସୀହାନଂ ରାଜା ଅହୋସି। ସୋ ଅନେକସୀହପରିୱାରୋ ରଜତଗୁହାଯଂ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ତସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଏକିସ୍ସାଯ ଗୁହାଯ ଏକୋ ସିଙ୍ଗାଲୋପି ୱସତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଦେୱେ ୱସ୍ସିତ୍ୱା ୱିଗତେ ସବ୍ବେ ସୀହା ସୀହରାଜସ୍ସେୱ ଗୁହଦ୍ୱାରେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତା ସୀହକୀଳଂ କୀଳିଂସୁ। ତେସଂ ଏୱଂ ନଦିତ୍ୱା କୀଳନକାଲେ ସୋପି ସିଙ୍ଗାଲୋ ନଦତି। ସୀହା ତସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ''ଅଯଂ ସିଙ୍ଗାଲୋ ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ନଦତୀ''ତି ଲଜ୍ଜିତା ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ। ତେସଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତକାଲେ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ସୀହପୋତକୋ ''ତାତ, ଇମେ ସୀହା ନଦିତ୍ୱା ସୀହକୀଳଂ କୀଳନ୍ତା ଏତସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଲଜ୍ଜାଯ ତୁଣ୍ହୀ ଜାତା, କୋ ନାମେସ ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଦେନ ଅତ୍ତାନଂ ଜାନାପେତୀ''ତି ପିତରଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୪୩।

''କୋ ନୁ ସଦ୍ଦେନ ମହତା, ଅଭିନାଦେତି ଦଦ୍ଦରଂ;

ତଂ ସୀହା ନପ୍ପଟିନଦନ୍ତି, କୋ ନାମେସୋ ମିଗାଧିଭୂ''ତି।

ତତ୍ଥ ଅଭିନାଦେତି ଦଦ୍ଦରନ୍ତି ଦଦ୍ଦରଂ ରଜତପଦ୍ଦତଂ ଏକନାଦଂ କରୋତି। ମିଗାଧିଭୂତି ପିତରଂ ଆଲପତି। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ମିଗାଧିଭୂ ମିଗଜେଟ୍ଠକ ସୀହରାଜ ପୁଚ୍ଛାମି ତଂ ''କୋ ନାମେସୋ''ତି।

ଅଥସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ପିତା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୪୪।

‘‘ଅଧମୋ ମିଗଜାତାନଂ, ସିଙ୍ଗାଲୋ ତାତ ୱସ୍ସତି;

ଜାତିମସ୍ସ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତା, ତୁଣ୍ହୀ ସୀହା ସମଚ୍ଛରେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସମଚ୍ଛରେତି ସନ୍ତି ଉପସଗ୍ଗମତ୍ତଂ, ଅଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱା ନିସୀଦନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପୋତ୍ଥକେସୁ ପନ ‘‘ସମଚ୍ଛରେ’’ତି ଲିଖନ୍ତି।

ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୋକାଲିକୋ ଇଦାନେୱ ଅତ୍ତନୋ ନାଦେନ ଅତ୍ତାନଂ ପାକଟଂ କରୋତି, ପୁବ୍ବେପି ଅକାସିୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ସିଙ୍ଗାଲୋ କୋକାଲିକୋ ଅହୋସି, ସୀହପୋତକୋ ରାହୁଲୋ, ସୀହରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଦଦ୍ଦରଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦୁତିୟା।

[୧୭୩] ୩। ମକ୍କଟଜାତକୱଣ୍ଣନା

ତାତମାଣୱକୋ ଏସୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ କୁହକଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ପକିଣ୍ଣକନିପାତେ ଉଦ୍ଦାଲକଜାତକେ (ଜା। ୧।୧୪।୬୨ ଆଦୟୋ) ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ତଦା ପନ ସତ୍ଥା ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ନାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଇଦାନେୱ କୁହକୋ, ପୁବ୍ବେପି ମକ୍କଟୋ ହୁତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିସ୍ସ କାରଣା କୋହଞ୍ଞଂ ଅକାସିୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ କାସିଗାମକେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାୟଂ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଘରାୱାସଂ ସଣ୍ଠପେସି। ଅଥସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଏକଂ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାୟିତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ ଆଧାୱିତ୍ୱା ପରିଧାୱିତ୍ୱା ୱିଚରଣକାଲେ କାଲମକାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସା ପେତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ‘‘କିଂ ମେ ଦାନି ଘରାୱାସେନ, ପୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅସ୍ସୁମୁଖଂ ଞାତିମିତ୍ତୱଗ୍ଗଂ ପହାୟ ପୁତ୍ତଂ ଆଦାୟ ହିମୱନ୍ତଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱନମୂଲଫଲାହାରୋ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ୱସ୍ସାନକାଲେ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ସାରଦାରୂନି ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେତ୍ୱା ୱିସିବ୍ବନ୍ତୋ ଫଲକତ୍ଥରେ ନିପଜ୍ଜି, ପୁତ୍ତୋପିସ୍ସ ତାପସକୁମାରକୋ ପିତୁ ପାଦେ ସମ୍ବାହନ୍ତୋୱ ନିସୀଦି।

ଅଥେକୋ ୱନମକ୍କଟୋ ସୀତେନ ପୀଳିୟମାନୋ ତସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲାୟ ତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସଚାହଂ ଏତ୍ଥ ପୱିସିସ୍ସାମି, ‘ମକ୍କଟୋ ମକ୍କଟୋ’ତି ମଂ ପୋଥେତ୍ୱା ନୀହରିସ୍ସନ୍ତି, ଅଗ୍ଗିଂ ୱିସିବ୍ବେତୁଂ ନ ଲଭିସ୍ସାମି, ଅତ୍ଥି ଦାନି ମେ ଉପାୟୋ, ତାପସୱେସଂ ଗହେତ୍ୱା କୋହଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ପୱିସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏକସ୍ସ ମତତାପସସ୍ସ ୱକ୍କଲାନି ନିୱାସେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିଞ୍ଚ ଅଙ୍କୁସୟଟ୍ଠିଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲଦ୍ୱାରେ ଏକଂ ତାଲରୁକ୍ଖଂ ନିସ୍ସାୟ ସଂକୁଟିତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ତାପସକୁମାରକୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ମକ୍କଟଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ‘‘ଏକୋ ମହଲ୍ଲକତାପସୋ ସୀତେନ ପୀଳିତୋ ଅଗ୍ଗିଂ ୱିସିବ୍ବେତୁଂ ଆଗତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ପିତୁ ତାପସସ୍ସ କଥେତ୍ୱା ‘‘ଏତଂ ପଣ୍ଣସାଲଂ ପୱେସେତ୍ୱା ୱିସିବ୍ବାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପିତରଂ ଆଲପନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୪୫।

‘‘ତାତ ମାଣୱକୋ ଏସୋ, ତାଲମୂଲଂ ଅପସ୍ସିତୋ;

ଅଗାରକଞ୍ଚିଦଂ ଅତ୍ଥି, ହନ୍ଦ ଦେମସ୍ସଗାରକ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ମାଣୱକୋତି ସତ୍ତାଧିୱଚନଂ। ତେନ ‘‘ତାତ, ଏସୋ ଏକୋ ମାଣୱକୋ ସତ୍ତୋ ଏକୋ ତାପସୋ’’ତି ଦୀପେତି। ତାଲମୂଲଂ ଅପସ୍ସିତୋତି ତାଲକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିସ୍ସାୟ ଠିତୋ। ଅଗାରକଞ୍ଚିଦଂ ଅତ୍ଥୀତି ଇଦଞ୍ଚ ଅମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜିତାଗାରଂ ଅତ୍ଥି, ପଣ୍ଣସାଲଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ହନ୍ଦାତି ୱୱସ୍ସଗ୍ଗତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଦେମସ୍ସଗାରକନ୍ତି ଏତସ୍ସ ଏକମନ୍ତେ ୱସନତ୍ଥାୟ ଅଗାରକଂ ଦେମ।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟ ପଣ୍ଣସାଲଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ମକ୍କଟଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ତାତ, ମନୁସ୍ସାନଂ ନାମ ନ ଏୱରୂପଂ ମୁଖଂ ହୋତି, ମକ୍କଟୋ ଏସ, ନୟିଧ ପକ୍କୋସିତବ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୪୬।

‘‘ମା ଖୋ ତ୍ୱଂ ତାତ ପକ୍କୋସି, ଦୂସେଥ୍ୟ ନୋ ଅଗାରକଂ;

ନେତାଦିସଂ ମୁଖଂ ହୋତି, ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସୁସୀଲିନୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦୂସେଥ୍ୟ ନୋ ଅଗାରକନ୍ତି ଅୟଞ୍ହି ଇଧ ପୱିଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ଇମଂ କିଚ୍ଛେନ କତଂ ପଣ୍ଣସାଲଂ ଅଗ୍ଗିନା ୱା ଝାପେନ୍ତୋ ଉଚ୍ଚାରାଦୀନି ୱା କରୋନ୍ତୋ ଦୂସେଥ୍ୟ। ନେତାଦିସନ୍ତି ‘‘ଏତାଦିସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସୁସୀଲିନୋ ମୁଖଂ ନ ହୋତି, ମକ୍କଟୋ ଏସୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକଂ ଉମ୍ମୁକଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଏତ୍ଥ ତିଟ୍ଠସୀ’’ତି ଖିପିତ୍ୱା ତଂ ପଲାପେସି। ମକ୍କଟୋ ୱକ୍କଲାନି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ରୁକ୍ଖଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ୱନସଣ୍ଡଂ ପାୱିସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ ଭାୱେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପଗୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ମକ୍କଟୋ ଅୟଂ କୁହକଭିକ୍ଖୁ ଅହୋସି, ତାପସକୁମାରୋ ରାହୁଲୋ, ତାପସୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ମକ୍କଟଜାତକୱଣ୍ଣନା ତତିୟା।

[୧୭୪] ୪। ଦୁବ୍ଭିୟମକ୍କଟଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅଦମ୍ହ ତେ ୱାରି ପହୂତରୂପନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକଦିୱସଞ୍ହି ଧମ୍ମସଭାୟଂ ଭିକ୍ଖୂ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଅକତଞ୍ଞୁମିତ୍ତଦୁବ୍ଭିଭାୱଂ କଥେନ୍ତା ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ଇଦାନେୱ ଅକତଞ୍ଞୂ ମିତ୍ତଦୁବ୍ଭୀ, ପୁବ୍ବେପି ଏୱରୂପୋ ଅହୋସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ କାସିଗାମକେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ଘରାୱାସଂ ସଣ୍ଠପେସି। ତସ୍ମିଂ ପନ ସମୟେ କାସିରଟ୍ଠେ ୱତ୍ତନିମହାମଗ୍ଗେ ଏକୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଉଦପାନୋ ହୋତି ଅନୋତରଣୀୟୋ ତିରଚ୍ଛାନାନଂ, ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନା ପୁଞ୍ଞତ୍ଥିକା ମନୁସ୍ସା ଦୀଘରଜ୍ଜୁକେନ ୱାରକେନ ଉଦକଂ ଉସ୍ସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ଏକିସ୍ସା ଦୋଣିୟା ପୂରେତ୍ୱା ତିରଚ୍ଛାନାନଂ ପାନୀୟଂ ଦେନ୍ତି। ତସ୍ସ ସାମନ୍ତତୋ ମହନ୍ତଂ ଅରଞ୍ଞଂ, ତତ୍ଥ ବହୂ ମକ୍କଟା ୱସନ୍ତି। ଅଥ ତସ୍ମିଂ ମଗ୍ଗେ ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଦିୱସାନି ମନୁସ୍ସସଞ୍ଚାରୋ ପଚ୍ଛିଜ୍ଜି, ତିରଚ୍ଛାନା ପାନୀୟଂ ନ ଲଭିଂସୁ। ଏକୋ ମକ୍କଟୋ ପିପାସାତୁରୋ ହୁତ୍ୱା ପାନୀୟଂ ପରିୟେସନ୍ତୋ ଉଦପାନସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ୱିଚରତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ କେନଚିଦେୱ କରଣୀୟେନ ତଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପାନୀୟଂ ଉତ୍ତାରେତ୍ୱା ପିୱିତ୍ୱା ହତ୍ଥପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ଠିତୋ ତଂ ମକ୍କଟଂ ଅଦ୍ଦସ। ଅଥସ୍ସ ପିପାସିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପାନୀୟଂ ଉସ୍ସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ଦୋଣିୟଂ ଆକିରିତ୍ୱା ଅଦାସି, ଦତ୍ୱା ଚ ପନ ‘‘ୱିସ୍ସମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏକସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିପଜ୍ଜି। ମକ୍କଟୋ ପାନୀୟଂ ପିୱିତ୍ୱା ଅୱିଦୂରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମୁଖମକ୍କଟିକଂ କରୋନ୍ତୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ଭିଂସାପେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ତଂ କିରିୟଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅରେ ଦୁଟ୍ଠମକ୍କଟ, ଅହଂ ତୱ ପିପାସିତସ୍ସ କିଲନ୍ତସ୍ସ ବହୁଂ ପାନୀୟଂ ଅଦାସିଂ, ଇଦାନି ତ୍ୱଂ ମୟ୍ହଂ ମୁଖମକ୍କଟିକଂ କରୋସି, ଅହୋ ପାପଜନସ୍ସ ନାମ କତୋ ଉପକାରୋ ନିରତ୍ଥକୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୪୭।

‘‘ଅଦମ୍ହ ତେ ୱାରି ପହୂତରୂପଂ, ଘମ୍ମାଭିତତ୍ତସ୍ସ ପିପାସିତସ୍ସ;

ସୋ ଦାନି ପିତ୍ୱାନ କିରିଙ୍କରୋସି, ଅସଙ୍ଗମୋ ପାପଜନେନ ସେଯ୍ୟୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସୋ ଦାନି ପିତ୍ୱାନ କିରିଙ୍କରୋସୀତି ସୋ ଇଦାନି ତ୍ୱଂ ମୟା ଦିନ୍ନପାନୀୟଂ ପିୱିତ୍ୱା ମୁଖମକ୍କଟିକଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘କିରି କିରୀ’’ତି ସଦ୍ଦଂ କରୋସି। ଅସଙ୍ଗମୋ ପାପଜନେନ ସେଯ୍ୟୋତି ପାପଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଗମୋ ନ ସେଯ୍ୟୋ, ଅସଙ୍ଗମୋୱ ସେଯ୍ୟୋତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ସୋ ମିତ୍ତଦୁବ୍ଭୀ ମକ୍କଟୋ ‘‘ତ୍ୱଂ ‘ଏତ୍ତକେନୱେତଂ ନିଟ୍ଠିତ’ନ୍ତି ସଞ୍ଞଂ କରୋସି, ଇଦାନି ତେ ସୀସେ ୱଚ୍ଚଂ ପାତେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା

ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୪୮।

‘‘କୋ ତେ ସୁତୋ ୱା ଦିଟ୍ଠୋ ୱା, ସୀଲୱା ନାମ ମକ୍କଟୋ;

ଇଦାନି ଖୋ ତଂ ଓହଚ୍ଛଂ, ଏସା ଅସ୍ମାକ ଧମ୍ମତା’’ତି।

ତତ୍ରାଯଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଭୋ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ‘‘ମକ୍କଟୋ କତଗୁଣଜାନନକୋ ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନୋ ସୀଲୱା ନାମ ଅତ୍ଥୀ’’ତି କହଂ ତଯା ସୁତୋ ୱା ଦିଟ୍ଠୋ ୱା, ଇଦାନି ଖୋ ଅହଂ ତଂ ଓହଚ୍ଛଂ ୱଚ୍ଚଂ ତେ ସୀସେ କତ୍ୱା ପକ୍କମିସ୍ସାମି, ଅସ୍ମାକଞ୍ହି ମକ୍କଟାନଂ ନାମ ଏସା ଧମ୍ମତା ଅଯଂ ଜାତିସଭାୱୋ, ଯଦିଦଂ ଉପକାରକସ୍ସ ସୀସେ ୱଚ୍ଚଂ କାତବ୍ବନ୍ତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ଉଟ୍ଠାଯ ଗନ୍ତୁଂ ଆରଭି। ମକ୍କଟୋ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ସାଖାଯଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଓଲମ୍ବକଂ ଓତରନ୍ତୋ ୱିଯ ତସ୍ସ ସୀସେ ୱଚ୍ଚଂ ପାତେତ୍ୱା ୱିରୱନ୍ତୋ ୱନସଣ୍ଡଂ ପାୱିସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ନ୍ହତ୍ୱା ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ଦେୱଦତ୍ତୋ, ପୁବ୍ବେପି ମଯା କତଗୁଣଂ ନ ଜାନାସିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ମକ୍କଟୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଦୁବ୍ଭିଯମକ୍କଟଜାତକୱଣ୍ଣନା ଚତୁତ୍ଥା।

[୧୭୫] ୫। ଆଦିଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସବ୍ବେସୁକିର ଭୂତେସୂତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ କୁହକଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା କଥିତସଦିସମେୱ।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାସିରଟ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାଯଂ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ମହାପରିୱାରୋ ଗଣସତ୍ଥା ହୁତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ସୋ ତତ୍ଥ ଚିରଂ ୱସିତ୍ୱା ଲୋଣମ୍ବିଲସେୱନତ୍ଥାଯ ପବ୍ବତା ଓରୁଯ୍ହ ପଚ୍ଚନ୍ତେ ଏକଂ ଗାମଂ ନିସ୍ସାଯ ପଣ୍ଣସାଲାଯଂ ୱାସଂ ଉପଗଚ୍ଛି। ଅଥେକୋ ଲୋଲମକ୍କଟୋ ଇସିଗଣେ ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ଗତେ ଅସ୍ସମପଦଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲା ଉତ୍ତିଣ୍ଣା କରୋତି, ପାନୀଯଘଟେସୁ ଉଦକଂ ଛଡ୍ଡେତି, କୁଣ୍ଡିକଂ ଭିନ୍ଦତି, ଅଗ୍ଗିସାଲାଯଂ ୱଚ୍ଚଂ କରୋତି। ତାପସା ୱସ୍ସଂ ୱସିତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ହିମୱନ୍ତୋ ପୁପ୍ଫଫଲସମିଦ୍ଧୋ ରମଣୀଯୋ, ତତ୍ଥେୱ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ପଚ୍ଚନ୍ତଗାମୱାସିକେ ଆପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ମନୁସ୍ସା ‘‘ସ୍ୱେ, ଭନ୍ତେ, ମଯଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗହେତ୍ୱା ଅସ୍ସମପଦଂ ଆଗମିସ୍ସାମ, ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱାୱ ଗମିସ୍ସଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଦୁତିଯଦିୱସେ ପହୂତଂ ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯଂ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅଗମଂସୁ। ତଂ ଦିସ୍ୱା ସୋ ମକ୍କଟୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘କୋହଞ୍ଚଞ୍ଚ କତ୍ୱା ମନୁସ୍ସେ ଆରାଧେତ୍ୱା ମଯ୍ହମ୍ପି ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯଂ ଆହରାପେସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ତାପସଚରଣଂ ଚରନ୍ତୋ ୱିଯ ସୀଲୱା ୱିଯ ଚ ହୁତ୍ୱା ତାପସାନଂ ଅୱିଦୂରେ ସୂରିଯଂ ନମସ୍ସମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି। ମନୁସ୍ସା ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସୀଲୱନ୍ତାନଂ ସନ୍ତିକେ ୱସନ୍ତା ସୀଲୱନ୍ତା ହୋନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୪୯।

‘‘ସବ୍ବେସୁ କିର ଭୂତେସୁ, ସନ୍ତି ସୀଲସମାହିତା;

ପସ୍ସ ସାଖମିଗଂ ଜମ୍ମଂ, ଆଦିଚ୍ଚମୁପତିଟ୍ଠତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସନ୍ତି ସୀଲସମାହିତାତି ସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତା ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ସୀଲୱନ୍ତା ଚ ସମାହିତା ଚ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତୀତିପି ଅତ୍ଥୋ। ଜମ୍ମନ୍ତି ଲାମକଂ। ଆଦିଚ୍ଚମୁପତିଟ୍ଠତୀତି ସୂରିଯଂ ନମସ୍ସମାନୋ ତିଟ୍ଠତି।

ଏୱଂ ତେ ମନୁସ୍ସେ ତସ୍ସ ଗୁଣଂ କଥେନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ତୁମ୍ହେ ଇମସ୍ସ ଲୋଲମକ୍କଟସ୍ସ ସୀଲାଚାରଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଅୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂଯେୱ ପସନ୍ନା’’ତି

ୱତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୫୦।

‘‘ନାସ୍ସ ସୀଲଂ ୱିଜାନାଥ, ଅନଞ୍ଞାଯ ପସଂସଥ;

ଅଗ୍ଗିହୁତ୍ତଞ୍ଚ ଉହନ୍ନଂ, ଦ୍ୱେ ଚ ଭିନ୍ନା କମଣ୍ଡଲୂ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅନଞ୍ଞାଯାତି ଅଜାନିତ୍ୱା। ଉହନ୍ନନ୍ତି ଇମିନା ପାପମକ୍କଟେନ ଉହଦଂ। କମଣ୍ଡଲୂତି କୁଣ୍ଡିକା। ‘‘ଦ୍ୱେ ଚ କୁଣ୍ଡିକା ତେନ ଭିନ୍ନା’’ତି ଏୱମସ୍ସ ଅଗୁଣଂ କଥେସି।

ମନୁସ୍ସା ମକ୍କଟସ୍ସ କୁହକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଲେଡ୍ଡୁଞ୍ଚ ଯଟ୍ଠିଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ପୋଥେତ୍ୱା ପଲାପେତ୍ୱା ଇସିଗଣସ୍ସ ଭିକ୍ଖଂ ଅଦଂସୁ। ଇସଯୋପି ହିମୱନ୍ତମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅପରିହୀନଜ୍ଝାନା ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାଯଣା ଅହେସୁଂ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ମକ୍କଟୋ ଅଯଂ କୁହକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅହୋସି, ଇସିଗଣୋ ବୁଦ୍ଧପରିସା, ଗଣସତ୍ଥା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଆଦିଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଞ୍ଚମା।

[୧୭୬] ୬। କଳାଯମୁଟ୍ଠିଜାତକୱଣ୍ଣନା

ବାଲୋ ୱତାଯଂ ଦୁମସାଖଗୋଚରୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋସଲରାଜାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ୱସ୍ସକାଲେ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚନ୍ତୋ କୁପି। ତତ୍ଥ ଠିତା ଯୋଧା ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଯୁଦ୍ଧାନି କତ୍ୱା ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେ ଅଭିଭୱିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ରଞ୍ଞୋ ସାସନଂ ପେସେସୁଂ। ରାଜା ଅକାଲେ ୱସ୍ସାନେଯେୱ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଜେତୱନସମୀପେ ଖନ୍ଧାୱାରଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ଅକାଲେ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, କନ୍ଦରପଦରାଦଯୋ ଉଦକପୂରା, ଦୁଗ୍ଗମୋ ମଗ୍ଗୋ, ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିସ୍ସାମି, ସୋ ମଂ ‘କହଂ ଗଚ୍ଛସି, ମହାରାଜା’ତି ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି, ଅଥାହଂ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସ୍ସାମି, ନ ଖୋ ପନ ମଂ ସତ୍ଥା ସମ୍ପରାଯିକେନେୱତ୍ଥେନ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକେନାପି ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହାତିଯେୱ, ତସ୍ମିଂ ସଚେ ମେ ଗମନେନ ଅୱୁଡ୍ଢି ଭୱିସ୍ସତି, ‘ଅକାଲୋ, ମହାରାଜା’ତି ୱକ୍ଖତି। ସଚେ ପନ ୱୁଡ୍ଢି ଭୱିସ୍ସତି, ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ସୋ ଜେତୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ‘‘ହନ୍ଦ କୁତୋ ନୁ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ଆଗଚ୍ଛସି ଦିୱା ଦିୱସ୍ସା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ୱୂପସମେତୁଂ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ‘ତୁମ୍ହେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ’ତି ଆଗତୋମ୍ହୀ’’ତି । ସତ୍ଥା ‘‘ପୁବ୍ବେପି, ମହାରାଜ, ରାଜାନୋ ସେନାଯ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛମାନାଯ ପଣ୍ଡିତାନଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଅକାଲେ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗମନଂ ନାମ ନ ଗମିଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଧମ୍ମାନୁସାସକୋ ସବ୍ବତ୍ଥକଅମଚ୍ଚୋ ଅହୋସି। ଅଥ ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚନ୍ତେ କୁପିତେ ପଚ୍ଚନ୍ତଯୋଧା ପଣ୍ଣଂ ପେସେସୁଂ। ରାଜା ୱସ୍ସକାଲେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନେ ଖନ୍ଧାୱାରଂ ବନ୍ଧି, ବୋଧିସତ୍ତୋ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ଅଟ୍ଠାସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅସ୍ସାନଂ କଳାଯେ ସେଦେତ୍ୱା ଆହରିତ୍ୱା ଦୋଣିଯଂ ପକ୍ଖିପିଂସୁ। ଉଯ୍ୟାନେ ମକ୍କଟେସୁ ଏକୋ ମକ୍କଟୋ ରୁକ୍ଖା ଓତରିତ୍ୱା ତତୋ କଳାଯେ ଗହେତ୍ୱା ମୁଖଂ ପୂରେତ୍ୱା ହତ୍ଥେହିପି ଗହେତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ରୁକ୍ଖେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଖାଦିତୁଂ ଆରଭି, ଅଥସ୍ସ ଖାଦମାନସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ଏକୋ କଳାଯୋ ଭୂମିଯଂ ପତି। ସୋ ମୁଖେନ ଚ ହତ୍ଥେହି ଚ ଗହିତେ ସବ୍ବେ କଳାଯେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ରୁକ୍ଖା ଓରୁଯ୍ହ ତମେୱ କଳାଯଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ କଳାଯଂ ଅଦିସ୍ୱାୱ ପୁନ ରୁକ୍ଖଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗେ ସହସ୍ସପରାଜିତୋ ୱିଯ ସୋଚମାନୋ ଦୁମ୍ମୁଖୋ ରୁକ୍ଖସାଖାଯଂ ନିସୀଦି। ରାଜା ମକ୍କଟସ୍ସ କିରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ପସ୍ସଥ, କିଂ ନାମେତଂ ମକ୍କଟେନ କତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ମହାରାଜ, ବହୁଂ ଅନୱଲୋକେତ୍ୱା ଅପ୍ପଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଦୁବ୍ବୁଦ୍ଧିନୋ ବାଲା ଏୱରୂପଂ କରୋନ୍ତିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୫୧।

‘‘ବାଲୋ ୱତାଯଂ ଦୁମସାଖଗୋଚରୋ, ପଞ୍ଞା ଜନିନ୍ଦ ନଯିମସ୍ସ ୱିଜ୍ଜତି;

କଟ୍ଠଆୟମୁଟ୍ଠିଂ ଅୱକିରିୟ କେୱଲଂ, ଏକଂ କଟ୍ଠଆୟଂ ପତିତଂ ଗୱେସତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦୁମସାଖଗୋଚରୋତି ମକ୍କଟୋ। ସୋ ହି ଦୁମସାଖାସୁ ଗୋଚରଂ ଗଣ୍ହାତି, ସାୱ ଅସ୍ସ ଗୋଚରୋ ସଞ୍ଚରଣଭୂମିଭୂତା, ତସ୍ମା ‘‘ଦୁମସାଖଗୋଚରୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଜନିନ୍ଦାତି ରାଜାନଂ ଆଲପତି। ରାଜା ହି ପରମିସ୍ସରଭାୱେନ ଜନସ୍ସ ଇନ୍ଦୋତି ଜନିନ୍ଦୋ। କଟ୍ଠଆୟମୁଟ୍ଠିନ୍ତି ଚଣକମୁଟ୍ଠିଂ। ‘‘କାଠଅରାଜମାସମୁଟ୍ଠି’’ନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତିଯେୱ। ଅୱକିରିୟାତି ଅୱକିରିତ୍ୱା। କେୱଲନ୍ତି ସଞ୍ବଂ। ଗୱେସତୀତି ଭୂମିୟଂ ପତିତଂ ଏକମେୱ ପରିୟେସତି।

ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ପୁନ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୫୨।

‘‘ଏୱମେୱ ମୟଂ ରାଜ, ଯେ ଚଞ୍ଞେ ଅତିଲୋଭିନୋ;

ଅପ୍ପେନ ବହୁଂ ଜିୟ୍ୟାମ, କଟ୍ଠଆୟେନେୱ ୱାନରୋ’’ତି।

ତତ୍ରାୟଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ମହାରାଜ, ଏୱମେୱ ମୟଞ୍ଚ ଯେ ଚଞ୍ଞେ ଲୋଭାଭିଭୂତା ଜନା ସଞ୍ବେପି ଅପ୍ପେନ ବହୁଂ ଜିୟ୍ୟାମ। ମୟଞ୍ହି ଏତରହି ଅକାଲେ ୱସ୍ସାନସମୟେ ମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଅପ୍ପକସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ କାରଣା ବହୁକା ଅତ୍ଥା ପରିହାୟାମ। କଟ୍ଠଆୟେନେୱ ୱାନରୋତି ଯଥା ଅୟଂ ୱାନରୋ ଏକଂ କଟ୍ଠଆୟଂ ପରିୟେସମାନୋ ତେନେକେନ କଟ୍ଠଆୟେନ ସଞ୍ବକଟ୍ଠଆୟେହି ପରିହୀନୋ, ଏୱଂ ମୟମ୍ପି ଅକାଲେନ କନ୍ଦରପଦରାଦୀସୁ ପୂରେସୁ ଗଚ୍ଛମାନା ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଅତ୍ଥଂ ପରିୟେସମାନା ବହୂହି ହତ୍ଥିୱାହନଅସ୍ସୱାହନାଦୀହି ଚେୱ ବଲକାୟେନ ଚ ପରିହାୟିସ୍ସାମ। ତସ୍ମା ଅକାଲେ ଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ରଞ୍ଞୋ ଓୱାଦଂ ଅଦାସି।

ରାଜା ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ତତୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ବାରାଣସିମେୱ ପାୱିସି। ଚୋରାପି ‘‘ରାଜା କିର ଚୋରମଦ୍ଦନଂ କରିସ୍ସାମୀତି ନଗରା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚନ୍ତତୋ ପଲାୟିଂସୁ। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେପି ଚୋରା ‘‘କୋସଲରାଜା କିର ନିକ୍ଖନ୍ତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ପଲାୟିଂସୁ। ରାଜା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିମେୱ ପାୱିସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ପଣ୍ଡିତାମଚ୍ଚୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

କଟ୍ଠଆୟମୁଟ୍ଠିଜାତକୱଣ୍ଣନା ଛଟ୍ଠା।

[୧୭୭] ୭। ତିନ୍ଦୁକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଧନୁହତ୍ଥକଲାପେହୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଞ୍ଞାପାରମିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସତ୍ଥା ହି ମହାବୋଧିଜାତକେ (ଜା। ୨।୧୮।୧୨୪ ଆଦୟୋ) ୱିୟ ଉମଙ୍ଗଜାତକେ (ଜା। ୨।୨୨।୫୯୦ ଆଦୟୋ) ୱିୟ ଚ ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞାୟ ୱଣ୍ଣଂ ୱଣ୍ଣିତଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ତଥାଗତୋ ପଞ୍ଞୱା, ପୁବ୍ବେପି ପଞ୍ଞୱା ଉପାୟକୁସଲୋୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ୱାନରଯୋନିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଅସୀତିସହସ୍ସୱାନରଗଣପରିୱାରୋ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ତସ୍ସାସନ୍ନେ ଏକୋ ପଚ୍ଚନ୍ତଗାମକୋ କଦାଚି ୱସତି, କଦାଚି ଉଚ୍ଚସତି। ତସ୍ସ ପନ ଗାମସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ସାଖାୱିଟପସମ୍ପନ୍ନୋ ମଧୁରଫଲୋ ଏକୋ ତିନ୍ଦୁକରୁକ୍ଖୋ ଅତ୍ଥି, ୱାନରଗଣୋ ଉଚ୍ଚସିତକାଲେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ଫଲାନି ଖାଦତି। ଅଥାପରସ୍ମିଂ ଫଲୱାରେ ସୋ ଗାମୋ ପୁନ ଆୱାସୋ ଅହୋସି ଦଳ୍ହପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଦ୍ୱାରଯୁତ୍ତୋ, ସୋପି ରୁକ୍ଖୋ ଫଲଭାରନମିତସାଖୋ ଅଟ୍ଠାସି। ୱାନରଗଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମୟଂ ପୁବ୍ବେ ଅସୁକଗାମେ ତିନ୍ଦୁକଫଲାନି ଖାଦାମ, ଫଲିତୋ ନୁ ଖୋ ସୋ ଏତରହି ରୁକ୍ଖୋ, ଉଦାହୁ ନୋ, ଆୱସିତୋ ସୋ ଗାମୋ, ଉଦାହୁ ନୋ’’ତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛ ଇମଂ ପୱତ୍ତିଂ ଜାନାହୀ’’ତି ଏକଂ ୱାନରଂ ପେସେସି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଫଲିତଭାୱଂ ଗାମସ୍ସ ଚ ଗାଳ୍ହୱାସଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାନରାନଂ ଆରୋଚେସି।

ୱାନରା ତସ୍ସ ଫଲିତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ମଧୁରାନି ତିନ୍ଦୁକଫଲାନି ଖାଦିସ୍ସାମା’’ତି ଉସ୍ସାହଜାତା ୱାନରିନ୍ଦସ୍ସ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ୱାନରିନ୍ଦୋ ‘‘ଗାମୋ

ଆୱାସୋ ଅନାୱାସୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆୱାସୋ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ନ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ମନୁସ୍ସା ହି ବହୁମାୟା ହୋନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଦେୱ, ମନୁସ୍ସାନଂ ପଟିସଲ୍ଲାନୱେଲାୟ ଅଡ୍ଢରତ୍ତସମୟେ ଖାଦିସ୍ସାମା’’ତି ବହୂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱାନରିନ୍ଦଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତା ଓତରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ମନୁସ୍ସାନଂ ପଟିସଲ୍ଲାନକାଲଂ ଆଗମୟମାନା ମହାପାସାଣପିଟ୍ଠେ ସୟିତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମୟାମେ ମନୁସ୍ସେସୁ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମନ୍ତେସୁ ରୁକ୍ଖଂ ଆରୁୟ୍ହ ଫଲାନି ଖାଦିଂସୁ। ଅଥେକୋ ପୁରିସୋ ସରୀରକିଚ୍ଚେନ ଗେହା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗାମମଜ୍ଝଗତୋ ୱାନରେ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ଆଚିକ୍ଖି। ବହୂ ମନୁସ୍ସା ଧନୁକଲାପଂ ସନ୍ନୟ୍ହିତ୍ୱା ନାନାୱୁଧହତ୍ଥା ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀନି ଆଦାୟ ‘‘ପଭାତାୟ ରତ୍ତିୟା ୱାନରେ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’ତି ରୁକ୍ଖଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଅସୀତିସହସ୍ସୱାନରା ମନୁସ୍ସେ ଦିସ୍ୱା ମରଣଭୟତଜ୍ଜିତା ‘‘ନତ୍ଥି ନୋ ଅଞ୍ଞଂ ପଟିସ୍ସରଣଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱାନରିନ୍ଦେନା’’ତି ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହଂସୁ –

୫୩।

‘‘ଧନୁହତ୍ଥକଲାପେହି, ନେତ୍ତିଂସୱରଧାରିଭି;

ସମନ୍ତା ପରିକିଣ୍ଣମ୍ହ, କଥଂ ମୋକ୍ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଧନୁହତ୍ଥକଲାପେହୀତି ଧନୁକଲାପହତ୍ଥେହି, ଧନୂନି ଚେୱ ସରକଲାପେ ଚ ଗହେତ୍ୱା ଠିତେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନେତ୍ତିଂସୱରଧାରିଭୀତି ନେତ୍ତିଂସା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଖଗ୍ଗା, ଉତ୍ତମଖଗ୍ଗଧାରୀହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିକିଣ୍ଣମ୍ହାତି ପରିୱାରିତମ୍ହା। କଥନ୍ତି କେନ ନୁ ଖୋ ଉପାୟେନ ଅମ୍ହାକଂ ମୋକ୍ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି।

ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ୱାନରିନ୍ଦୋ ‘‘ମା ଭାୟିତ୍ଥ, ମନୁସ୍ସା ନାମ ବହୁକିଚ୍ଚା, ଅଜ୍ଜପି ମଜ୍ଝିମୟାମୋ ୱତ୍ତତି, ଅପି ନାମ ତେସଂ ‘ଅମ୍ହେ ମାରେସ୍ସାମା’ତି ପରିୱାରିତାନଂ ଇମସ୍ସ କିଚ୍ଚସ୍ସ ଅନ୍ତରାୟକରଂ ଅଞ୍ଞଂ କିଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟା’’ତି ୱାନରେ ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୫୪।

‘‘ଅପ୍ପେୱ ବହୁକିଚ୍ଚାନଂ, ଅତ୍ଥୋ ଜାୟେଥ କୋଚି ନଂ;

ଅତ୍ଥି ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ଖଜ୍ଜଥଞ୍ଞେୱ ତିନ୍ଦୁକ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ନନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ଅପ୍ପେୱ ବହୁକିଚ୍ଚାନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଅତ୍ଥୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି ଅୟମେୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ଥି ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଅଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ଇମସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଫଲାନଂ ଆକଡ୍ଢନପରିକଡ୍ଢନୱସେନ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଂ ବହୁ ଠାନଂ ଅତ୍ଥି। ଖଜ୍ଜଥଞ୍ଞେୱ ତିନ୍ଦୁକନ୍ତି ତିନ୍ଦୁକଫଲଂ ଖଜ୍ଜଥଞ୍ଞେୱ। ତୁମ୍ହେ ହି ୟାୱତକେନ ୱୋ ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ତକଂ ଖାଦଥ, ଅମ୍ହାକଂ ପହରଣକାଲଂ ଜାନିସ୍ସାମାତି।

ଏୱଂ ମହାସତ୍ତୋ କପିଗଣଂ ସମସ୍ସାସେସି। ଏତ୍ତକଞ୍ହି ଅସ୍ସାସଂ ଅଲଭମାନା ସବ୍ବେପି ତେ ଫଲିତେନ ହଦୟେନ ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପାପୁଣେୟ୍ୟୁଂ। ମହାସତ୍ତୋ ପନ ଏୱଂ ୱାନରଗଣଂ ଅସ୍ସାସେତ୍ୱା ‘‘ସବ୍ବେ ୱାନରେ ସମାନେଥା’’ତି ଆହ। ସମାନେନ୍ତା ତସ୍ସ ଭାଗିନେୟ୍ୟଂ ସେନକଂ ନାମ ୱାନରଂ ଅଦିସ୍ୱା ‘‘ସେନକୋ ନାଗତୋ’’ତି ଆରୋଚେସୁଂ। ‘‘ସଚେ ସେନକୋ ନାଗତୋ, ତୁମ୍ହେ ମା ଭାୟିତ୍ଥ, ଇଦାନି ୱୋ ସୋ ସୋତ୍ଥିଂ କରିସ୍ସତୀ’’ତି। ସେନକୋପି ଖୋ ୱାନରଗଣସ୍ସ ଗମନକାଲେ ନିଦ୍ଦାୟିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ପବୁଦ୍ଧୋ କଞ୍ଚି ଅଦିସ୍ୱା ପଦାନୁପଦିକୋ ହୁତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ମନୁସ୍ସେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ୱାନରଗଣସ୍ସ ଭୟଂ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ପରିୟନ୍ତେ ଗେହେ ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେତ୍ୱା ସୁତ୍ତଂ କନ୍ତନ୍ତିୟା ମହଲ୍ଲକିତ୍ଥିୟା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଖେତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗାମଦାରକୋ ୱିୟ ଏକଂ ଉମ୍ମୁକଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପରିୱାତେ ଠତ୍ୱା ଗାମଂ ପଦୀପେସି। ମନୁସ୍ସା ମକ୍କଟେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ନିବ୍ବାପେତୁଂ ଅଗମଂସୁ। ୱାନରା ପଲାୟନ୍ତା ସେନକସ୍ସତ୍ଥାୟ ଏକେକଂ ଫଲଂ ଗହେତ୍ୱା ପଲାୟିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଭାଗିନେୟ୍ୟୋ ସେନକୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଅହୋସି, ୱାନରଗଣୋ ବୁଦ୍ଧପରିସା, ୱାନରିନ୍ଦୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ତିନ୍ଦୁକଜାତକୱଣ୍ଣନା ସତ୍ତମା।

[୧୭୮] ୮। କଚ୍ଛପଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଜନିତ୍ତଂ ମେ ଭତ୍ତିତ୍ତଂ ମେତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଅହିୱାତକରୋଗମୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ଏକସ୍ମିଂ କୁଲେ ଅହିୱାତକରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ମାତାପିତରୋ ପୁତ୍ତଂ ଆହଂସୁ – ''ତାତ, ମା ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ୱସ, ଭିତ୍ତିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଲାଯିତ୍ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଗନ୍ତ୍ୱା ଜୀୱିତଂ ରକ୍ଖ, ପଚ୍ଛା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ନାମ ଠାନେ ମହାନିଧାନଂ ଅତ୍ଥି, ତଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା କୁଟୁମ୍ବଂ ସଣ୍ଠପେତ୍ୱା ସୁଖେନ ଜୀୱେଯ୍ୟାସୀ''ତି। ପୁତ୍ତୋ ତେସଂ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଭିତ୍ତିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଲାଯିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରୋଗେ ୱୂପସନ୍ତେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମହାନିଧାନଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା କୁଟୁମ୍ବଂ ସଣ୍ଠପେତ୍ୱା ଘରାୱାସଂ ୱସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ସପ୍ପିତେଲାଦୀନି ଚେୱ ୱତ୍ଥଚ୍ଛାଦନାଦୀନି ଚ ଗାହାପେତ୍ୱା ଜେତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହାକଂ ଗେହେ ଅହିୱାତକରୋଗୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋତି ଅସ୍ସୁମ୍ହ, କିନ୍ତି କତ୍ୱା ମୁତ୍ତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି, ସୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖି। ସତ୍ଥା ''ପୁବ୍ବେପି ଖୋ, ଉପାସକ, ଭଯେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଆଲଯଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗତା ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପୁଣିଂସୁ, ଅନାଲଯଂ ପନ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗତା ଜୀୱିତଂ ଲଭିଂସୂ''ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାସିଗାମକେ କୁମ୍ଭକାରକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା କୁମ୍ଭକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପୁତ୍ତଦାରଂ ପୋସେସି। ତଦା ପନ ବାରାଣସିଯଂ ମହାନଦିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଏକାବଦ୍ଧୋ ମହାଜାତସ୍ସରୋ ଅହୋସି। ସୋ ବହୁଉଦକକାଲେ ନଦିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଏକୋଦକୋ ହୋତି, ଉଦକେ ମନ୍ଦୀଭୂତେ ୱିସୁଂ ହୋତି। ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପା ପନ ''ଇମସ୍ମିଂ ସଂୱଚ୍ଛରେ ସୁୱୁଟ୍ଠିକା ଭୱିସ୍ସତି, ଇମସ୍ମିଂ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଦୁବ୍ବୁଟ୍ଠିକା''ତି ଜାନନ୍ତି। ଅଥ ତସ୍ମିଂ ସରେ ନିବ୍ବତ୍ତମଚ୍ଛକଚ୍ଛପା ''ଇମସ୍ମିଂ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଦୁବ୍ବୁଟ୍ଠିକା ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ଉଦକସ୍ସ ଏକାବଦ୍ଧକାଲେଯେୱ ତମ୍ହା ସରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ନଦିଂ ଅଗମିଂସୁ। ଏକୋ ପନ କଚ୍ଛପୋ ''ଇଦଂ ମେ ଜାତଟ୍ଠାନଂ ୱଡ୍ଢିତଟ୍ଠାନଂ, ମାତାପିତୂହି ୱସିତଟ୍ଠାନଂ, ନ ସକ୍କୋମି ଇମଂ ଜହିତୁ''ନ୍ତି ନଦିଂ ନ ଅଗମାସି। ଅଥ ନିଦାଘସମଯେ ତତ୍ଥ ଉଦକଂ ଛିଜ୍ଜି, ସୋ କଚ୍ଛପୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମତ୍ତିକଗହଣଟ୍ଠାନେ ଭୂମିଂ ଖଣିତ୍ୱା ପାୱିସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ମତ୍ତିକଂ ଗହେସ୍ସାମୀ''ତି ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାକୁଦ୍ଦାଲେନ ଭୂମିଂ ଖଣନ୍ତୋ କଚ୍ଛପସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ମତ୍ତିକପିଣ୍ଡଂ ୱିଯ କୁଦ୍ଦାଲେନେୱ ନଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଥଲେ ପାତେସି। ସୋ ୱେଦନାପ୍ପତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ''ୱସନଟ୍ଠାନେ ଆଲଯଂ ଜହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଏୱଂ ୱିନାସଂ ପାପୁଣି''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପରିଦେୱମାନୋ ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୫୫।

''ଜନିତ୍ତଂ ମେ ଭୱିତ୍ତଂ ମେ, ଇତି ପଙ୍କେ ଅୱସ୍ସଯିଂ;

ତଂ ମଂ ପଙ୍କୋ ଅଜ୍ଝଭୱି, ଯଥା ଦୁବ୍ବଲକଂ ତଥା;

ତଂ ତଂ ୱଦାମି ଭଗ୍ଗୱ, ସୁଣୋହି ୱଚନଂ ମମ।

୫୬।

''ଗାମେ ୱା ଯଦି ୱାରଞ୍ଞେ, ସୁଖଂ ଯତ୍ରାଧିଗଚ୍ଛତି;

ତଂ ଜନିତ୍ତଂ ଭୱିତ୍ତଞ୍ଚ, ପୁରିସସ୍ସ ପଜାନତୋ;

ଯମ୍ହି ଜୀୱେ ତମ୍ହି ଗଚ୍ଛେ, ନ ନିକେତହତୋ ସିଯା''ତି।

ତତ୍ଥ ଜନିତ୍ତଂ ମେ ଭୱିତ୍ତଂ ମେତି ଇଦଂ ମମ ଜାତଟ୍ଠାନଂ, ଇଦଂ ମମ ୱଡ୍ଢିତଟ୍ଠାନଂ। ଇତି ପଙ୍କେ ଅୱସ୍ସଯିନ୍ତି ଇମିନା କାରଣେନାହଂ ଇମସ୍ମିଂ କଦ୍ଦମେ ଅୱସ୍ସଯିଂ ନିପଜ୍ଜିଂ, ୱାସଂ କପ୍ପେସିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଜ୍ଝଭୱୀତି ଅଧିଅଭୱି ୱିନାସଂ ପାପେସି। ଭଗ୍ଗୱାତି କୁମ୍ଭକାରଂ ଆଲପତି। କୁମ୍ଭକାରାନଞ୍ହି ନାମଗୋତ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତି ଏସା, ଯଦିଦଂ ଭଗ୍ଗୱାତି। ସୁଖନ୍ତି କାଯିକଚେତସିକସ୍ସାଦଂ। ତଂଜନିତ୍ତଂ ଭୱିତ୍ତଞ୍ଚାତି ତଂ ଜାତଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ୱଡ୍ଢିତଟ୍ଠାନଞ୍ଚ। ''ଜାନିତ୍ତଂ ଭାୱିତ୍ତ''ନ୍ତି ଦୀଘୱସେନପି ପାଠୋ, ସୋଯେୱତ୍ଥୋ। ପଜାନତୋତି ଅତ୍ଥାନତ୍ଥଂ କାରଣାକାରଣଂ ଜାନନ୍ତସ୍ସ। ନ ନିକେତହତୋ ସିଯାତି ନିକେତେ ଆଲଯଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ନିକେତେନ ହତୋ, ଏୱରୂପଂ ମରଣଦୁକ୍ଖଂ ପାପିତୋ ନ ଭୱେଯ୍ୟାତି।

ଏୱଂ ସୋ ବୋଧିସତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତୋ କାଲମକାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସକଲଗାମୱାସିନୋ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ତେ ମନୁସ୍ସେ ୱୋଦନ୍ତୋ ଏୱମାହ – ''ପସ୍ସଥ ଇମଂ କଚ୍ଛପଂ, ଅଯଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପାନଂ ମହାନଦିଂ ଗମନକାଲେ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଆଲଯଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ମମ ମତ୍ତିକଗହଣଟ୍ଠାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ଅଥସ୍ସାହଂ ମତ୍ତିକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ମହାକୁଦ୍ଦାଲେନ ପିଟ୍ଠିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା

ମତ୍ତିକପିଣ୍ଡଂ ୱିଯ ନଂ ଥଲେ ପାତେସିଂ, ଅଯଂ ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମଂ ସରିତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହି ଗାଥାହି ପରିଦେୱିତ୍ୱା କାଲମକାସି। ଏୱମେସ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଆଲଯଂ କତ୍ୱା ମରଣଂ ପତ୍ତୋ, ତୁମ୍ହେପି ମା ଇମିନା କଚ୍ଛପେନ ସଦିସା ଅହୁୱତ୍ଥ, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ 'ମଯ୍ହଂ ରୂପଂ ମଯ୍ହଂ ସଦ୍ଦୋ ମଯ୍ହଂ ଗନ୍ଧୋ ମଯ୍ହଂ ରସୋ ମଯ୍ହଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ମଯ୍ହଂ ଧୀତା ମଯ୍ହଂ ଦାସଦାସିପରିଚ୍ଛେଦୋ ମଯ୍ହଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣ'ନ୍ତି ତଣ୍ହାୱସେନ ଉପଭୋଗୱସେନ ମା ଗଣ୍ହିତ୍ଥ, ଏକକୋୱେସ ସତ୍ତୋ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ପରିୱତ୍ତତୀ''ତି। ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧଲୀଳାଯ ମହାଜନସ୍ସ ଓୱାଦମଦାସି, ସୋ ଓୱାଦୋ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଅଟ୍ଠାସି। ମହାଜନୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ଆଯୁପରିଯୋସାନେ ସଗ୍ଗପୁରଂ ପୂରେସି, ବୋଧିସତ୍ତୋପି ତଥେୱ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ସଗ୍ଗପୁରଂ ପୂରେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ସୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି। ''ତଦା କଚ୍ଛପୋ ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, କୁମ୍ଭକାରୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

କଚ୍ଛପଜାତକୱଣ୍ଣନା ଅଟ୍ଠମା।

[୧୭୯] ୯। ସତଧମ୍ମଜାତକୱଣ୍ଣନା

ତଞ୍ଚଅପ୍ପନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକୱୀସତିୱିଧଂ ଅନେସନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି କାଲେ ବହୂ ଭିକ୍ଖୂ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମେନ ଦୂତକମ୍ମେନ ପହିଣକମ୍ମେନ ଜଙ୍ଘପେସନିକେନ ପିଣ୍ଡପଟିପିଣ୍ଡେନାତି ଏୱରୂପାଯ ଏକୱୀସତିୱିଧାଯ ଅନେସନାଯ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସୁଂ। ସା ସାକେତଜାତକେ (ଜା। ୧।୨।୧୭୩-୧୭୪) ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ ତଥା ଜୀୱିକକପ୍ପନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ଏତରହି ଖୋ ବହୂ ଭିକ୍ଖୂ ଅନେସନାଯ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ତେ ପନ ଏୱଂ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତ୍ୱା ଯକ୍ଖତ୍ତଭାୱା ପେତତ୍ତଭାୱା ନ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତି, ଧୁରଗୋଣା ହୁତ୍ୱାୱ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସନ୍ତି, ନିରଯେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତି, ଏତେସଂ ହିତତ୍ଥାଯ ସୁଖତ୍ଥାଯ ଅତ୍ତଜ୍ଝାସଯଂ ସକପଟିଭାନଂ ଏକଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକୱୀସତିୱିଧାଯ ଅନେସନାଯ ପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବା। ଅନେସନାଯ ହି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ ଆଦିତ୍ତଲୋହଗୁଳସଦିସୋ ହଲାହଲୱିସୂପମୋ। ଅନେସନା ହି ନାମେସା ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସାୱକେହି ଗରହିତବ୍ବା ପଟିକୁଟ୍ଠା। ଅନେସନାଯ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ହି ହାସୋ ୱା ସୋମନସ୍ସଂ ୱା ନତ୍ଥି। ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ହି ପିଣ୍ଡପାତୋ ମମ ସାସନେ ଚଣ୍ଡାଲସ୍ସ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଭୋଜନସଦିସୋ, ତସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ ସତଧମ୍ମମାଣୱସ୍ସ ଚଣ୍ଡାଲୁଚ୍ଛିଟ୍ଠଭତ୍ତପରିଭୋଗୋ ୱିଯ ହୋତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଚଣ୍ଡାଲଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନ ପାଥେଯ୍ୟତଣ୍ଡୁଲେ ଚ ଭତ୍ତପୁଟଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ତସ୍ମିଞ୍ହି କାଲେ ବାରାଣସିଯଂ ଏକୋ ମାଣୱୋ ଅତ୍ଥି ସତଧମ୍ମୋ ନାମ ଉଦିଚ୍ଚବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ସୋପି କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନ ତଣ୍ଡୁଲେ ଚ ଭତ୍ତପୁଟଞ୍ଚ ଅଗହେତ୍ୱାୱ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି, ତେ ଉଭୋପି ମହାମଗ୍ଗେ ସମାଗଚ୍ଛିଂସୁ। ମାଣୱୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ''କିଂଜାତିକୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ''ଅହଂ ଚଣ୍ଡାଲୋ''ତି ୱତ୍ୱା ''ତ୍ୱଂ କିଂଜାତିକୋସୀ''ତି ମାଣୱଂ ପୁଚ୍ଛି । ''ଉଦିଚ୍ଚବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହ''ନ୍ତି। ''ସାଧୁ ଗଚ୍ଛାମା''ତି ତେ ଉଭୋପି ମଗ୍ଗଂ ଅଗମଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ପାତରାସୱେଲାଯ ଉଦକଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ହତ୍ଥେ ଧୋୱିତ୍ୱା ଭତ୍ତପୁଟଂ ମୋଚେତ୍ୱା ''ମାଣୱ, ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜାହୀ''ତି ଆହ। ''ନତ୍ଥି, ଅରେ ଚଣ୍ଡାଲ, ମମ ଭତ୍ତେନ ଅତ୍ଥୋ''ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ସାଧୂ''ତି ପୁଟକଭତ୍ତଂ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଂ ଅକତ୍ୱାୱ ଅତ୍ତନୋ ଯାପନମତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପଣ୍ଣେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁଟକଭତ୍ତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପିୱିତ୍ୱା ଧୋତହତ୍ଥପାଦୋ ତଣ୍ଡୁଲେ ଚ ସେସଭତ୍ତଞ୍ଚ ଆଦାଯ ''ଗଚ୍ଛାମ, ମାଣୱା''ତି ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି।

ତେ ସକଲଦିୱସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାଯଂ ଉଭୋପି ଏକସ୍ମିଂ ଉଦକଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ନ୍ହତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁତ୍ତରିଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭତ୍ତପୁଟଂ ମୋଚେତ୍ୱା ମାଣୱଂ ଅନାପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଆରଭି। ମାଣୱୋ ସକଲଦିୱସଂ ମଗ୍ଗଗମନେନ କିଲନ୍ତୋ ଛାତଜ୍ଝତ୍ତୋ ''ସଚେ ମେ ଭତ୍ତଂ ଦସ୍ସତି, ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ''ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଇତରୋ କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତେୱ। ମାଣୱୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ଚଣ୍ଡାଲୋ ମଯ୍ହଂ ଅୱତ୍ୱାୱ ସବ୍ବଂ ଭୁଞ୍ଜତି ନିପ୍ପୀଳେତ୍ୱାପି ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପରି ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଭତ୍ତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ସେସଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ସୋ ତଥା କତ୍ୱା ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜି। ଅଥସ୍ସ ଭୁତ୍ତମତ୍ତସ୍ସେୱ ''ମଯା ଅତ୍ତନୋ ଜାତିଗୋତ୍ତକୁଲପଦେସାନଂ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ କତଂ, ଚଣ୍ଡାଲସ୍ସ ନାମ ମେ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଭତ୍ତଂ ଭୁତ୍ତ''ନ୍ତି ବଲୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ତାୱଦେୱସ୍ସ ସଲୋହିତଂ ଭତ୍ତଂ ମୁଖତୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛି। ସୋ ''ଅପ୍ପମତ୍ତକସ୍ସ ୱତ ମେ କାରଣା ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ କମ୍ମଂ କତ''ନ୍ତି ଉପ୍ପନ୍ନବଲୱସୋକତାଯ ପରିଦେୱମାନୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ତଞ୍ଚ ଅପ୍ପଞ୍ଚ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଂ, ତଞ୍ଚ କିଚ୍ଛେନ ନୋ ଅଦା;

ସୋହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତିକୋ, ଯଂ ଭୁତ୍ତଂ ତମ୍ପି ଉଗ୍ଗତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ରାଯଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଯଂ ମଯା ଭୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅପ୍ପଞ୍ଚ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଞ୍ଚ, ତଞ୍ଚ ସୋ ଚଣ୍ଡାଲୋ ନ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ମଂ ଅଦାସି, ଅଥ ଖୋ ନିପ୍ପୀଳିଯମାନୋ କିଚ୍ଛେନ କସିରେନ ଅଦାସି, ସୋହଂ ପରିସୁଦ୍ଧବ୍ରାହ୍ମଣଜାତିକୋ, ତେନେୱ ମେ ଯଂ ଭୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ସଦ୍ଧିଂ ଲୋହିତେନ ଉଗ୍ଗତନ୍ତି।

ଏୱଂ ମାଣୱୋ ପରିଦେୱିତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଦାନି ମେ ଏୱରୂପଂ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଜୀୱିତେନା’’ତି ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା କସ୍ସଚି ଅତ୍ତାନଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱାୱ ଅନାଥମରଣଂ ପତ୍ତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତଧମ୍ମମାଣୱସ୍ସ ତଂ ଚଣ୍ଡାଲୁଚ୍ଛିଟ୍ଠକଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଯୁତ୍ତଭୋଜନସ୍ସ ଭୁତ୍ତତ୍ତା ନେୱ ହାସୋ, ନ ସୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ଏୱମେୱ ଯୋ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତୋ ଅନେସନାଯ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତୋ ତଥାଲଦ୍ଧପଚ୍ଚଯଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ତସ୍ସ ବୁଦ୍ଧପଟିକୁଟ୍ଠଗରହିତଜୀୱିତଭାୱତୋ ନେୱ ହାସୋ, ନ ସୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୫୮।

‘‘ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ନିରଂକତ୍ୱା, ଯୋ ଅଧମ୍ମେନ ଜୀୱତି;

ସତଧମ୍ମୋୱ ଲାଭେନ, ଲଦ୍ଧେନପି ନ ନନ୍ଦତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମନ୍ତି ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଧମ୍ମଂ। ନିରଂକତ୍ୱାତି ନୀହରିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା। ଅଧମ୍ମେନାତି ଏକୱୀସତିଯା ଅନେସନସଙ୍ଖାତେନ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ। ସତଧମ୍ମୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ, ‘‘ସନ୍ତଧମ୍ମୋ’’ତିପି ପାଠୋ। ନ ନନ୍ଦତୀତି ଯଥା ସତଧମ୍ମୋ ମାଣୱୋ ‘‘ଚଣ୍ଡାଲୁଚ୍ଛିଟ୍ଠକଂ ମେ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ତେନ ଲାଭେନ ନ ନନ୍ଦତି, ଏୱଂ ଇମସ୍ମିମ୍ପି ସାସନେ ପବ୍ବଜିତୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଅନେସନାଯ ଲଦ୍ଧଲାଭଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ନ ନନ୍ଦତି ନ ତୁସ୍ସତି, ‘‘ବୁଦ୍ଧଗରହିତଜୀୱିକାଯ ଜୀୱାମୀ’’ତି ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ଅନେସନାଯ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତସ୍ସ ସତଧମ୍ମମାଣୱସ୍ସେୱ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅନାଥମରଣଂ ମରିତୁଂ ୱରନ୍ତି।

ଏୱଂ ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଦେସେତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ବହୂ ଭିକ୍ଖୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ। ‘‘ତଦା ମାଣୱୋ ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ଅହମେୱ ଚଣ୍ଡାଲପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସତଧମ୍ମଜାତକୱଣ୍ଣନା ନୱମା।

[୧୮୦] ୧୦। ଦୁଦ୍ଦଦଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଦୁଦ୍ଦଦଂଦଦମାନାନନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଗଣଦାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ଦ୍ୱେ ସହାଯକା କୁଟୁମ୍ବିଯପୁତ୍ତା ଛନ୍ଦକଂ ସଂହରିତ୍ୱା ସବ୍ବପରିକ୍ଖାରଦାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସବ୍ବପରିକ୍ଖାରେ ଅଦଂସୁ। ତେସୁ ଗଣଜେଟ୍ଠକୋ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ଦାନେ ବହୁଦାଯକାପି ଅତ୍ଥି ଅପ୍ପଦାଯକାପି, ତେସଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ‘ଇଦଂ ଦାନଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତୂ’’’ତି ଦାନଂ ନିଯ୍ୟାଦେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ତୁମ୍ହେହି ଖୋ ଉପାସକା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଏୱଂ ନିଯ୍ୟାଦେନ୍ତେହି ମହାକମ୍ମଂ କତଂ, ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାପି ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଏୱମେୱ ନିଯ୍ୟାଦିଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାସିରଟ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାଯଂ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଘରାୱାସଂ ପହାଯ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଗଣସତ୍ଥା ହୁତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଚିରଂ ୱସିତ୍ୱା ଲୋଣମ୍ବିଲସେୱନତ୍ଥାଯ ଜନପଦଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ବାରାଣସିଂ ପତ୍ୱା ରାଜୁଯ୍ୟାନେ ୱସିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଦ୍ୱାରଗାମେ ସପରିୱାରୋ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରି। ମନୁସ୍ସା ଭିକ୍ଖଂ ଅଦଂସୁ। ପୁନଦିୱସେ ବାରାଣସିଯଂ ଚରି, ମନୁସ୍ସା ସମ୍ପିଯାଯମାନା ଭିକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ଗଣବନ୍ଧନେନ ଛନ୍ଦକଂ ସଂହରିତ୍ୱା ଦାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଇସିଗଣସ୍ସ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତଯିଂସୁ। ଦାନପରିଯୋସାନେ

ଗଣଜେଟ୍ଠକୋ ଏୱମେୱ ୱତ୍ୱା ଇମିନାୱ ନିୟାମେନ ଦାନଂ ନିପ୍ଫାଦେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଆୱୁସୋ, ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦେ ସତି ଅପ୍ପକଂ ନାମ ଦାନଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୫୯।

‘‘ଦୁଦ୍ଦଦଂ ଦଦମାନାନଂ, ଦୁକ୍କରଂ କମ୍ମ କୁବ୍ବତଂ;

ଅସନ୍ତୋ ନାନୁକୁବ୍ବନ୍ତି, ସତଂ ଧମ୍ମୋ ଦୁରନ୍ନୟୋ।

୬୦।

‘‘ତସ୍ମା ସତଞ୍ଚ ଅସତଂ, ନାନା ହୋତି ଇତୋ ଗତି;

ଅସନ୍ତୋ ନିରୟଂ ୟନ୍ତି, ସନ୍ତୋ ସଗ୍ଗପରାୟଣା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦୁଦ୍ଦଦନ୍ତି ଦାନଂ ନାମ ଲୋଭଦୋସୱସିକେହି ଅପଣ୍ଡିତେହି ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ‘‘ଦୁଦ୍ଦଦ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂ ଦଦମାନାନଂ। ଦୁକ୍କରଂ କମ୍ମ କୁବ୍ବତନ୍ତି ତଦେୱ ଦାନକମ୍ମଂ ସବ୍ବେହି କାତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ଦୁକ୍କରଂ। ତଂ କୁରୁମାନାନଂ। ଅସନ୍ତୋତି ଅପଣ୍ଡିତା ବାଲା। ନାନୁକୁବ୍ବନ୍ତୀତି ତଂ କମ୍ମଂ ନାନୁକରୋନ୍ତି। ସତଂ ଧମ୍ମୋତି ପଣ୍ଡିତାନଂ ସଭାୱୋ। ଦାନଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁରନ୍ନୟୋତି ଫଲସମ୍ବନ୍ଧୱସେନ ଦୁଜ୍ଜାନୋ, ଏୱରୂପସ୍ସ ଦାନସ୍ସ ଏୱରୂପୋ ଫଲୱିପାକୋ ହୋତୀତି ଦୁରନୁବୋଧୋ। ଅପିଚ ଦୁରନ୍ନୟୋତି ଦୁରଧିଗମୋ, ଅପଣ୍ଡିତେହି ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଦାନଫଲଂ ନାମ ଲଦ୍ଧୁଂ ନ ସକ୍କାତିପି ଅତ୍ଥୋ। ନାନା ହୋତି ଇତୋ ଗତୀତି ଇତୋ ଚୱିତ୍ୱା ପରଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣଂ ନାନା ହୋତି। ଅସନ୍ତୋ ନିରୟଂ ୟନ୍ତୀତି ଅପଣ୍ଡିତା ଦୁସ୍ସୀଲା ଦାନଂ ଅଦତ୍ୱା ସୀଲଂ ଅରକ୍ଖିତ୍ୱା ନିରୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସନ୍ତୋ ସଗ୍ଗପରାୟଣାତି ପଣ୍ଡିତା ପନ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସୀଲଂ ରକ୍ଖିତ୍ୱା ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରିତ୍ୱା ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ପୂରେତ୍ୱା ସଗ୍ଗପରାୟଣା ହୋନ୍ତି, ମହନ୍ତଂ ସଗ୍ଗସୁଖସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୀତି।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ୱସ୍ସିକେ ମାସେ ତତ୍ଥେୱ ୱସିତ୍ୱା ୱସ୍ସାତିକ୍କମେ ହିମୱନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଅପରିହୀନଜ୍ଝାନୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପଗୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଇସିଗଣୋ ବୁଦ୍ଧପରିସା ଅହୋସି, ଗଣସତ୍ଥା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଦୁଦ୍ଦଦଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦସମା।

କଲ୍ୟାଣୱଗ୍ଗୋ ତତିୟୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମଂ ଦଦ୍ଦରଂ, ମକ୍କଟି ଦୁବ୍ଭିମକ୍କଟଂ;

ଆଦିଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଞ୍ଚେୱ, କଳାୟମୁଟ୍ଠି ତିନ୍ଦୁକଂ;

କଚ୍ଛପଂ ସତଧମ୍ମଞ୍ଚ, ଦୁଦ୍ଦଦନ୍ତି ଚ ତେ ଦସ।

୪। ଅସଦିସୱଗ୍ଗୋ

[୧୮୧] ୧। ଅସଦିସଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଧନୁଗ୍ଗହୋଅସଦିସୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକଦିୱସଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନା ଭଗୱତୋ

ମହାନିକ୍ଖମପାରମିଂ ୱଣ୍ଣେନ୍ତା ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଇଦାନେୱ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ପୁବ୍ବେପି ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ ପହାଯ ନିକ୍ଖନ୍ତୋଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ତସ୍ସ ସୋତ୍ଥିନା ଜାତସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ‘‘ଅସଦିସକୁମାରୋ’’ତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ଅଥସ୍ସ ଆଧାୱିତ୍ୱା ପରିଧାୱିତ୍ୱା ୱିଚରଣକାଲେ ଅଞ୍ଞୋ ପୁଞ୍ଞୱା ସତ୍ତୋ ଦେୱିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ତସ୍ସ ସୋତ୍ଥିନା ଜାତସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ‘‘ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତକୁମାରୋ’’ତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ତେସୁ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସୋଳସୱସ୍ସକାଲେ ତକ୍କସିଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦିସାପାମୋକ୍ଖସ୍ସ ଆଚରିଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ତଯୋ ୱେଦେ ଅଟ୍ଠାରସ ଚ ସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତେସୁ ଇସ୍ସାସସିପ୍ପେ ଅସଦିସୋ ହୁତ୍ୱା ବାରାଣସିଂ ପଚ୍ଚାଗମି। ରାଜା କାଲଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ଅସଦିସକୁମାରସ୍ସ ରଜ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତସ୍ସ ଓପରଜ୍ଜଂ ଦେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା କାଲମକାସି। ତସ୍ମିଂ କାଲକତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ରଜ୍ଜେ ଦୀଯମାନେ ‘‘ନ ମଯ୍ହଂ ରଜ୍ଜେନତ୍ଥୋ’’ତି ପଟିକ୍ଖିପି, ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତଂ ରଜ୍ଜେ ଅଭିସିଞ୍ଚିଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ମଯ୍ହଂ ରଜ୍ଜେନ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି କିଞ୍ଚିପି ନ ଇଚ୍ଛି, କନିଟ୍ଠେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ପକତିଯା ୱସନାକାରେନେୱ ୱସି। ରାଜପାଦମୂଲିକା ‘‘ଅସଦିସକୁମାରୋ ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ଥେତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ବୋଧିସତ୍ତଂ ପରିଭିନ୍ଦିଂସୁ। ସୋପି ତେସଂ ୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ‘‘ଭାତରଂ ମେ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ମନୁସ୍ସେ ପଯୋଜେସି।

ଅଥେକୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଚରକୋ ତଂ କାରଣଂ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ କନିଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ରଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଏକୋ ଧନୁଗ୍ଗହୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜଦ୍ୱାରେ ଠିତୋ’’ତି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚାପେସି। ରାଜା ‘‘କିତ୍ତକଂ ଭୋଗଂ ଇଚ୍ଛସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି । ‘‘ଏକସଂୱଚ୍ଛରେନ ସତସହସ୍ସ’’ନ୍ତି। ‘‘ସାଧୁ ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି। ଅଥ ନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସମୀପେ ଠିତଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ତ୍ୱଂ ଧନଗ୍ଗହୋସୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ସାଧୁ ମଂ ଉପଟ୍ଠହସ୍ସୂ’’ତି। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ରାଜାନଂ ଉପଟ୍ଠହି। ତସ୍ସ ପରିବ୍ବଯଂ ଦୀଯମାନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅତିବହୁଂ ଲଭତୀ’’ତି ପୋରାଣକଧନୁଗ୍ଗହା ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ। ଅଥେକଦିୱସଂ ରାଜା ଉଯ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲସିଲାପଟ୍ଟସମୀପେ ସାଣିପାକାରଂ ପରିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ଅମ୍ବରୁକ୍ଖମୂଲେ ମହାସଯନେ ନିପନ୍ନୋ ଉଦ୍ଧଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ରୁକ୍ଖଗ୍ଗେ ଏକଂ ଅମ୍ବପିଣ୍ଡିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ନ ସକ୍କା ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତୁ’’ନ୍ତି ଧନୁଗ୍ଗହେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ଅମ୍ବପିଣ୍ଡିଂ ସରେନ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପାତେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସଥା’’ତି ଆହ। ନ ତଂ, ଦେୱ, ଅମ୍ହାକଂ ଗରୁ, ଦେୱେନ ପନ ନୋ ବହୁୱାରେ କମ୍ମଂ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ, ଅଧୁନାଗତୋ ଧନୁଗ୍ଗହୋ ଅମ୍ହେହି ବହୁତରଂ ଲଭତି, ତଂ ପାତାପେଥାତି।

ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ସକ୍ଖିସ୍ସସି, ତାତ, ଏତଂ ପାତେତୁ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଏକଂ ଓକାସଂ ଲଭମାନୋ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘କତରୋକାସ’’ନ୍ତି? ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ସଯନସ୍ସ ଅନ୍ତୋକାସ’’ନ୍ତି। ରାଜା ସଯନଂ ହରାପେତ୍ୱା ଓକାସଂ କାରେସି। ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଧନୁ ନତ୍ଥି, ନିୱାସନନ୍ତରେ ଧନୁଂ ସନ୍ନଯ୍ହିତ୍ୱା ୱିଚରତି, ତସ୍ମା ‘‘ସାଣିଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହ। ରାଜା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସାଣିଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ପରିକ୍ଖିପାପେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅନ୍ତୋସାଣିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଉପରିନିୱତ୍ଥଂ ସେତୱତ୍ଥଂ ହରିତ୍ୱା ଏକଂ ରତ୍ତପଟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା କଚ୍ଛଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଏକଂ ରତ୍ତପଟଂ ଉଦରେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପସିବ୍ବକତୋ ସନ୍ଧିଯୁତ୍ତଂ ଖଗ୍ଗଂ ନୀହରିତ୍ୱା ୱାମପସ୍ସେ ସନ୍ନଯ୍ହିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣକଞ୍ଚୁକଂ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଚାପନାଳିଂ ପିଟ୍ଠିଯଂ ସନ୍ନଯ୍ହିତ୍ୱା ସନ୍ଧିଯୁତ୍ତମେଣ୍ଡକମହାଧନୁଂ ଆଦାଯ ପୱାଳୱଣ୍ଣଂ ଜିଯଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଉଣ୍ହୀସଂ ସୀସେ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ତିଖିଣଖୁରପ୍ପଂ ନଖେହି ପରିୱତ୍ତଯମାନୋ ସାଣିଂ ଦ୍ୱିଧା କତ୍ୱା ପଥୱିଂ ଫାଲେତ୍ୱା ଅଲଙ୍କତନାଗକୁମାରୋ ୱିଯ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସରଖିପନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଖୁରପ୍ପଂ ସନ୍ନଯ୍ହିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଆହ – ‘‘କିଂ, ମହାରାଜ, ଏତଂ ଅମ୍ବପିଣ୍ଡିଂ ଉଦ୍ଧଂ ଆରୋହନକଣ୍ଡେନ ପାତେମି, ଉଦାହୁ ଅଧୋ ଓରୋହନକଣ୍ଡେନା’’ତି । ‘‘ତାତ, ବହୂ ମଯା ଆରୋହନକଣ୍ଡେନ ପାତେନ୍ତା ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା, ଓରୋହନକଣ୍ଡେନ ପନ ପାତେନ୍ତା ମଯା ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା, ଓରୋହନକଣ୍ଡେନ ପାତେହୀ’’ତି। ‘‘ମହାରାଜ, ଇଦଂ କଣ୍ଡଂ ଦୂରଂ ଆରୋହିସ୍ସତି, ଯାୱ ଚାତୁମହାରାଜିକଭୱନଂ, ତାୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଯଂ ଓରୋହିସ୍ସତି, ଯାୱସ୍ସ ଓରୋହନଂ, ତାୱ ତୁମ୍ହେହି ଅଧିୱାସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ରାଜା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି।

ଅଥ ନଂ ପୁନ ଆହ – ‘‘ମହାରାଜ, ଇଦଂ କଣ୍ଡଂ ପନ ଆରୋହମାନଂ ଅମ୍ବପିଣ୍ଡିୱଣ୍ଟଂ ଯାୱମଜ୍ଝଂ କନ୍ତମାନଂ ଆରୋହିସ୍ସତି, ଓରୋହମାନଂ କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଇତୋ ୱା ଏତ୍ତୋ ୱା ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଉଜୁକଞ୍ଞେୱ ପତିତ୍ୱା ଅମ୍ବପିଣ୍ଡିଂ ଗହେତ୍ୱା ଓତରିସ୍ସତି, ପସ୍ସ, ମହାରାଜା’’ତି ୱେଗଂ ଜନେତ୍ୱା କଣ୍ଡଂ ଖିପି। ତଂ କଣ୍ଡଂ ଅମ୍ବପିଣ୍ଡିୱଣ୍ଟଂ ଯାୱମଜ୍ଝଂ କନ୍ତମାନଂ ଅଭିରୁହି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଇଦାନି ତଂ କଣ୍ଡଂ ଯାୱ ଚାତୁମହାରାଜିକଭୱନଂ ଗତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ପଠମଂ ଖିତ୍ତକଣ୍ଡତୋ ଅଧିକତରଂ ୱେଗଂ ଜନେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ କଣ୍ଡଂ ଖିପି, ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁରିମକଣ୍ଡପୁଙ୍ଖେ ପହରିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ସଯଂ ତାୱତିଂସଭୱନଂ ଅଭିରୁହି। ତତ୍ଥ ନଂ ଦେୱତା ଅଗ୍ଗହେସୁଂ, ନିୱତ୍ତନକଣ୍ଡସ୍ସ ୱାତଚ୍ଛିନ୍ନସଦ୍ଦୋ ଅସନିସଦ୍ଦୋ ୱିଯ ଅହୋସି। ମହାଜନେନ ‘‘କିଂ ଏସୋ ସଦ୍ଦୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ନିୱତ୍ତନକଣ୍ଡସ୍ସ ସଦ୍ଦୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ସରୀରେ କଣ୍ଡସ୍ସ ପତନଭାଯଂ ଞତ୍ୱା ଭୀତତସିତଂ ମହାଜନଂ ‘‘ମା ଭାଯିତ୍ଥା’’ତି ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ‘‘କଣ୍ଡସ୍ସ ଭୂମିଯଂ ପତିତୁଂ ନ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। କଣ୍ଡଂ ଓତରମାନଂ କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଇତୋ ୱା ଏତ୍ତୋ ୱା ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଉଜୁକଞ୍ଞେୱ ପତିତ୍ୱା

ଅମ୍ବପିଣ୍ଡିଂ ଛିନ୍ଦି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅମ୍ବପିଣ୍ଡିୟା ଚ କଣ୍ଡସ୍ସ ଚ ଭୂମିୟଂ ପତିତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ଆକାସେଯେୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ଅମ୍ବପିଣ୍ଡିଂ, ଏକେନ ହତ୍ଥେନ କଣ୍ଡଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ମହାଜନୋ ତଂ ଅଚ୍ଛରିୟଂ ଦିସ୍ୱା ''ନ ନୋ ଏୱରୂପଂ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବ''ନ୍ତି ମହାପୁରିସଂ ପସଂସତି ଉନ୍ନଦତି ଅପ୍ଫୋଟେତି ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ ୱିଧୂନତି, ଚେଲୁକ୍ଖେପସହସ୍ସାନି ପୱତ୍ତେତି। ରାଜପରିସାୟ ତୁଟ୍ଠପହଟ୍ଠାୟ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଦିନ୍ନଧନଂ କୋଟିମତ୍ତଂ ଅହୋସି। ରାଜାପିସ୍ସ ଧନୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସେନ୍ତୋ ୱିୟ ବହୁଂ ଧନଂ ମହନ୍ତଞ୍ଚ ୟସଂ ଅଦାସି।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତେ ତେନ ରଞ୍ଞା ସକ୍କତେ ଗରୁକତେ ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତେ ''ଅସଦିସକୁମାରୋ କିର ବାରାଣସିୟଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ସତ୍ତ ରାଜାନୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ବାରାଣସିନଗରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ''ରଜ୍ଜଂ ୱା ଦେତୁ ୟୁଦ୍ଧଂ ୱା''ତି ରଞ୍ଞୋ ପଣ୍ଣଂ ପେସେସୁଂ। ରାଜା ମରଣଭୟଭୀତୋ ''କୁହିଂ ମେ ଭାତା ୱସତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଏକଂ ସାମନ୍ତରାଜାନଂ ଉପଟ୍ଠହତୀ''ତି ସୁତ୍ୱା ''ମମ ଭାତିକେ ଅନାଗଚ୍ଛନ୍ତେ ମୟ୍ହଂ ଜୀୱିତଂ ନତ୍ଥି, ଗଚ୍ଛଥ ତସ୍ସ ମମ ୱଚନେନ ପାଦେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଖମାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛଥା''ତି ଦୂତେ ପାହେସି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ରାଜାନଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ବାରାଣସିଂ ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ''ମା ଭାୟୀ''ତି ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା କଣ୍ଡେ ଅକ୍ଖରାନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ''ଅହଂ ଅସଦିସକୁମାରୋ ଆଗତୋ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକକଣ୍ଡଂ ଖିପନ୍ତୋ ସବ୍ବେସଂ ୱୋ ଜୀୱିତଂ ହରିସ୍ସାମି, ଜୀୱିତେନ ଅତ୍ଥିକା ପଲାୟନ୍ତୂ''ତି ଅଟ୍ଟାଲକେ ଠତ୍ୱା ସତ୍ତନ୍ନଂ ରାଜୂନଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତାନଂ କଞ୍ଚନପାତିମକୁଲେୟେୱ କଣ୍ଡଂ ପାତେସି। ତେ ଅକ୍ଖରାନି ଦିସ୍ୱା ମରଣଭୟଭୀତା ସବ୍ବେୱ ପଲାୟିଂସୁ। ଏୱଂ ମହାସତ୍ତୋ ଖୁଦ୍ଦକମକ୍ଖିକାୟ ପିୱନମତ୍ତମ୍ପି ଲୋହିତଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା ସତ୍ତ ରାଜାନୋ ପଲାପେତ୍ୱା କନିଟ୍ଠଭାତରଂ ଅପଲୋକେତ୍ୱା କାମେ ପହାୟ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିୟୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଜୀୱିତପରିୟୋସାନେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପଗୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ''ଏୱଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଦିସକୁମାରୋ ସତ୍ତ ରାଜାନୋ ପଲାପେତ୍ୱା ୱିଜିତସଙ୍ଗାମୋ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତୋ''ତି ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୬୧।

''ଧନୁଗ୍ଗହୋ ଅସଦିସୋ, ରାଜପୁତ୍ତୋ ମହବ୍ବଲୋ;

ଦୂରେପାତୀ ଅକ୍ଖଣୱେଧୀ, ମହାକାୟପ୍ପଦାଲନୋ।

୬୨।

''ସବ୍ବାମିତ୍ତେ ରଣଂ କତ୍ୱା, ନ ଚ କଞ୍ଚି ୱିହେଠୟି;

ଭାତରଂ ସୋତ୍ଥିଂ କତ୍ୱାନ, ସଂୟମଂ ଅଜ୍ଝୁପାଗମୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ଅସଦିସୋତି ନ କେୱଲଂ ନାମେନେୱ, ବଲୱୀରିୟପଞ୍ଞାହିପି ଅସଦିସୋୱ। ମହବ୍ବଲୋତି କାୟବଲେନପି ପଞ୍ଞାବଲେନପି ମହବ୍ବଲୋ। ଦୂରେପାତୀତି ୟାୱ ଚାତୁମହାରାଜିକଭୱନା ତାୱତିଂସଭୱନା ଚ କଣ୍ଡଂ ପେସେତୁଂ ସମତ୍ଥତାୟ ଦୂରେପାତୀ। ଅକ୍ଖଣୱେଧୀତି ଅୱିରାଧିତୱେଧୀ। ଅଥ ୱା ଅକ୍ଖଣା ୱୁଚ୍ଚତି ୱିଜ୍ଜୁ, ୟାୱ ଏକା ୱିଜ୍ଜୁ ନିଚ୍ଛରତି, ତାୱ ତେନୋଭାସେନ ସଉଟ୍ଠ ୱାରେ କଣ୍ଡାନି ଗହେତ୍ୱା ୱିଜ୍ଝତୀତି ଅକ୍ଖଣୱେଧୀ। ମହାକାୟପ୍ପଦାଲନୋତି ମହନ୍ତେ କାୟେ ପଦାଲେତି। ଚମ୍ମକାୟୋ, ଦାରୁକାୟୋ, ଲୋହକାୟୋ, ଅୟୋକାୟୋ, ୱାଲିକକାୟୋ, ଉଦକକାୟୋ, ଫଲକକାୟୋତି ଇମେ ସତ୍ତ ମହାକାୟା ନାମ। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞୋ ଚମ୍ମକାୟପଦାଲନୋ ମହିଂସଚମ୍ମଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝତି, ସୋ ପନ ସତମ୍ପି ମହିଂସଚମ୍ମାନଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝତିୟେୱ। ଅଞ୍ଞୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲବହଲଂ ଉଦୁମ୍ବରପଦରଂ, ଚତୁରଙ୍ଗୁଲବହଲଂ ଅସନପଦରଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝତି, ସୋ ପନ ଫଲକସତମ୍ପି ଏକତୋ ବଦ୍ଧଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝତି, ତଥା ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲବହଲଂ ତମ୍ବଲୋହପଟ୍ଟଂ, ଅଙ୍ଗୁଲବହଲଂ ଅୟପଟ୍ଟଂ। ୱାଲିକସକଟସ୍ସ ବଦରସକଟସ୍ସ ପଲାଲସକଟସ୍ସ ୱା ପଚ୍ଛାଭାଗେନ କଣ୍ଡଂ ପୱେସେତ୍ୱା ପୁରେଭାଗେନ ଅତିପାତେତି, ପକତିୟା ଉଦକେ ଚତୁଉସଭଟ୍ଠାନଂ କଣ୍ଡଂ ପେସେତି, ଥଲେ ଅଟ୍ଠୋସଭନ୍ତି ଏୱଂ ଇମେସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ମହାକାୟାନଂ ପଦାଲନତୋ ମହାକାୟପ୍ପଦାଲନୋ। ସବ୍ବାମିତ୍ତେତି ସବ୍ବେ ଅମିତ୍ତେ। ରଣଂ କତ୍ୱାତି ୟୁଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ପଲାପେସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ଚ କଞ୍ଚି ୱିହେଠୟୀତି ଏକମ୍ପି ନ ୱିହେଠେସି। ଅୱିହେଠୟନ୍ତୋୟେୱ ପନ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ କଣ୍ଡପେସନେନେୱ ରଣଂ କତ୍ୱା। ସଂୟମଂ ଅଜ୍ଝୁପାଗମୀତି ସୀଲସଂୟମଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପଗତୋ।

ଏୱଂ ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା କନିଟ୍ଠଭାତା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ଅସଦିସକୁମାରୋ ପନ ଅହମେୱ

ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଅସଦିସଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଠମା।

[୧୮୨] ୨। ସଙ୍ଗାମାୱଚରଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସଙ୍ଗାମାୱଚରୋସୂରୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସତ୍ଥରି ହି ପଠମଗମନେନ କପିଲପୁରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କନିଟ୍ଠଭାତିକଂ ନନ୍ଦରାଜକୁମାରଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା କପିଲପୁରା ନିକ୍ଖମ୍ମ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତେ ଆୟସ୍ମା ନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ପତ୍ତଂ ଆଦାୟ ତଥାଗତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗେହା ନିକ୍ଖମନକାଲେ ‘‘ନନ୍ଦକୁମାରୋ କିର ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ଅଡ୍ଢୁଲ୍ଲିଖିତେହି କେସେହି ୱାତପାନନ୍ତରେନ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ତୁୱଟଂ ଖୋ, ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତ, ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ଇଦଂ ଜନପଦକଲ୍ୟାଣିୟା ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ଅନଭିରତୋ ଉପ୍ପଣ୍ଡୁପ୍ପଣ୍ଡୁକଜାତୋ ଧମନିସନ୍ଥତଗତ୍ତୋ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ୟଂନୂନାହଂ ନନ୍ଦଂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱସନପରିୱେଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ‘‘କଚ୍ଚି, ନନ୍ଦ, ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଅଭିରମସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଜନପଦକଲ୍ୟାଣିୟା ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନାଭିରମାମୀ’’ତି। ‘‘ହିମୱନ୍ତଚାରିକଂ ଗତପୁବ୍ବୋସି ନନ୍ଦା’’ତି? ‘‘ନ ଗତପୁବ୍ବୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଗଚ୍ଛାମା’’ତି। ‘‘ନତ୍ଥି ମେ, ଭନ୍ତେ, ଇଦ୍ଧି, କଥାହଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ଅହଂ ତଂ, ନନ୍ଦ, ମମ ଇଦ୍ଧିବଲେନ ନେସ୍ସାମୀ’’ତି ଥେରଂ ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଏକସ୍ମିଂ ଝାମଖେତ୍ତେ ଝାମଖାଣୁକେ ନିସିନ୍ନଂ ଛିନ୍ନକଣ୍ଣନାସନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଝାମଲୋମଂ ଛିନ୍ନଛୱିଂ ଚମ୍ମମତ୍ତଂ ଲୋହିତପଲିଗୁଣ୍ଠିତଂ ଏକଂ ପଲୁଟ୍ଠମକ୍କଟିଂ ଦସ୍ସେସି – ‘‘ପସ୍ସସି, ନନ୍ଦ, ଏତଂ ମକ୍କଟି’’ନ୍ତି। ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ସୁଟ୍ଠୁ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କରୋହୀ’’ତି।

ଅଥ ନଂ ଗହେତ୍ୱା ସଟ୍ଠିୟୋଜନିକଂ ମନୋସିଲାତଲଂ, ଅନୋତତ୍ତଦହାଦୟୋ ସତ୍ତ ମହାସରେ, ପଞ୍ଚ ମହାନଦିୟୋ, ସୁୱଣ୍ଣପବ୍ବତରଜତପବ୍ବତମଣିପବ୍ବତପଟିମଣ୍ଡିତଂ ଅନେକସତରାମଣେୟ୍ୟକଂ ହିମୱନ୍ତପବ୍ବତଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ତାୱତିଂସଭୱନଂ ତେ, ନନ୍ଦ, ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ନ , ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଏହି, ନନ୍ଦ, ତାୱତିଂସଭୱନଂ ତେ ଦସ୍ସୟିସ୍ସାମୀ’’ତି ତତ୍ଥ ନେତ୍ୱା ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାସନେ ନିସୀଦି। ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଦ୍ୱୀସୁ ଦେୱଲୋକେସୁ ଦେୱସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଅଡ୍ଢତିୟକୋଟିସଙ୍ଖା ତସ୍ସ ପରିଚାରିକା ପଞ୍ଚସତା କକୁଟପାଦା ଦେୱଚ୍ଛରାୟୋପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦଂ ତା ପଞ୍ଚସତା ଅଚ୍ଛରା କିଲେସୱସେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଓଲୋକାପେସି। ‘‘ପସ୍ସସି, ନନ୍ଦ, ଇମା କକୁଟପାଦିନିୟୋ ଅଚ୍ଛରାୟୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତା ସୋଭନ୍ତି, ଉଦାହୁ ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ’’ତି। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ, ଜନପଦକଲ୍ୟାଣିଂ ଉପନିଧାୟ ସା ପଲୁଟ୍ଠମକ୍କଟୀ, ଏୱମେୱ ଇମା ଉପନିଧାୟ ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ’’ତି। ‘‘ଇଦାନି କିଂ କରିସ୍ସସି ନନ୍ଦା’’ତି? ‘‘କିଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା, ଭନ୍ତେ, ଇମା ଅଚ୍ଛରା ଲଭନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା’’ତି। ‘‘ସଚେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଇମାସଂ ପଟିଲାଭତ୍ଥାୟ ଭଗୱା ପାଟିଭୋଗୋ ହୋତି, ଅହଂ ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘କରୋହି, ନନ୍ଦ, ଅହଂ ତେ ପାଟିଭୋଗୋ’’ତି। ଏୱଂ ଥେରୋ ଦେୱସଙ୍ଘସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ତଥାଗତଂ ପାଟିଭୋଗଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ମା, ଭନ୍ତେ, ଅତିପପଞ୍ଚଂ କରୋଥ, ଏଥ ଗଚ୍ଛାମ, ଅହଂ ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ତଂ ଆଦାୟ ଜେତୱନମେୱ ପଚ୍ଚାଗମି। ଥେରୋ ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ଆରଭି।

ସତ୍ଥା ଧମ୍ମସେନାପତିଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ସାରିପୁତ୍ତ, ମୟ୍ହଂ କନିଟ୍ଠଭାତା ନନ୍ଦୋ ତାୱତିଂସଦେୱଲୋକେ ଦେୱସଙ୍ଘସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ଦେୱଚ୍ଛରାନଂ କାରଣା ମଂ ପାଟିଭୋଗଂ ଅଗ୍ଗହେସୀ’’ତି ତସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖି। ଏତେନୁପାୟେନ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରସ୍ସ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସାତି ଅସୀତିୟା ମହାସାୱକାନଂ ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ଚ ସେସଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଚିକ୍ଖି। ଧମ୍ମସେନାପତି ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ନନ୍ଦ, ତାୱତିଂସଦେୱଲୋକେ ଦେୱସଙ୍ଘସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ‘ଦେୱଚ୍ଛରା ଲଭନ୍ତୋ ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି ଦସବଲଂ ପାଟିଭୋଗଂ ଗଣ୍ହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ନନୁ ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତୱ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ ମାତୁଗାମସନ୍ନିସ୍ସିତୋ କିଲେସସନ୍ନିସ୍ସିତୋ, ତସ୍ସ ତେ ଇତ୍ଥୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଭତିୟା କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେନ କମ୍ମକାରକେନ ସଦ୍ଧିଂ କିଂ ନାନାକରଣ’’ନ୍ତି ଥେରଂ ଲଜ୍ଜାପେସି ନିତ୍ତେଜଂ ଅକାସି। ଏତେନୁପାୟେନ ସବ୍ବେପି ଅସୀତିମହାସାୱକା ଅୱସେସଭିକ୍ଖୂ ଚ ତଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦଂ ଲଜ୍ଜାପୟିଂସୁ।

ସୋ ‘‘ଅୟୁତ୍ତଂ ୱତ ମେ କତ’’ନ୍ତି ହିରିୟା ଚ ଓତ୍ତପ୍ପେନ ଚ ୱୀରିୟଂ ଦଳ୍ହଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୱଂ ମୁଞ୍ଚାମୀ’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥାପି ‘‘ୟଦା ତ୍ୱଂ, ନନ୍ଦ, ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ, ତଦାୟେୱାହଂ ପଟିସ୍ସୱା ମୁତ୍ତୋ’’ତି ଆହ। ଏତମତ୍ଥଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମସଭାୟଂ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ୟାୱ ଓୱାଦକ୍ଖମୋ ଚାୟଂ, ଆୱୁସୋ, ନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଏକୋୱାଦେନେୱ ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ନନ୍ଦୋ ଓୱାଦକ୍ଖମୋୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ହତ୍ଥାଚରିଯକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ହତ୍ଥାଚରିଯସିପ୍ପେ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ପତ୍ତୋ ଏକଂ ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ସପତ୍ତରାଜାନଂ ଉପଟ୍ଠାସି। ସୋ ତସ୍ସ ମଙ୍ଗଲହତ୍ଥିଂ ସୁସିକ୍ଖିତଂ କତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପେସି। ସୋ ରାଜା ''ବାରାଣସିରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ବୋଧିସତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲହତ୍ଥିଂ ଆରୁଯ୍ହ ମହତିଯା ସେନାଯ ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିୱାରେତ୍ୱା ''ରଜ୍ଜଂ ୱା ଦେତୁ ଯୁଦ୍ଧଂ ୱା''ତି ରଞ୍ଞୋ ପଣ୍ଣଂ ପେସେସି। ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ ''ଯୁଦ୍ଧଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ପାକାରଦ୍ୱାରଟ୍ଟାଲକଗୋପୁରେସୁ ବଲକାଯଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଯୁଦ୍ଧଂ ଅଦାସି। ସପତ୍ତରାଜା ମଙ୍ଗଲହତ୍ଥିଂ ୱମ୍ମେନ ଛାଦେତ୍ୱା ସଯମ୍ପି ୱମ୍ମଂ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧୱରଗତୋ ତିଖିଣଂ ଅଙ୍କୁସଂ ଆଦାଯ ''ନଗରଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଚ୍ଚାମିତ୍ତଂ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ ହତ୍ଥଗତଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ହତ୍ଥିଂ ନଗରାଭିମୁଖଂ ପେସେସି। ସୋ ଉଣ୍ହକଲଲାନି ଚେୱ ଯନ୍ତପାସାଣେ ଚ ନାନପ୍ପକାରାନି ଚ ପହରଣାନି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ମରଣଭଯଭୀତୋ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ପଟିକ୍କମି। ଅଥ ନଂ ହତ୍ଥାଚରିଯୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ତାତ, ତ୍ୱଂ ସୂରୋ ସଙ୍ଗାମାୱଚରୋ, ଏୱରୂପେ ଠାନେ ପଟିକ୍କମନଂ ନାମ ତୁଯ୍ହଂ ନାନୁଚ୍ଛୱିକ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ହତ୍ଥିଂ ଓୱଦନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୬୩।

''ସଙ୍ଗାମାୱଚରୋ ସୂରୋ, ବଲୱା ଇତି ୱିସ୍ସୁତୋ;

କିଂ ନୁ ତୋରଣମାସଜ୍ଜ, ପଟିକ୍କମସି କୁଞ୍ଜର।

୬୪।

''ଓମଦ୍ଦ ଖିପ୍ପଂ ପଲିଘଂ, ଏସିକାନି ଚ ଅବ୍ବହ;

ତୋରଣାନି ଚ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା, ଖିପ୍ପଂ ପୱିସ କୁଞ୍ଜରା''ତି।

ତତ୍ଥ ଇତି ୱିସ୍ସୁତୋତି, ତାତ, ତ୍ୱଂ ପୱତ୍ତସମ୍ପହାରଂ ସଙ୍ଗାମଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଅୱଚରଣତୋ ସଙ୍ଗାମାୱଚରୋ, ଥିରହଦଯତାଯ ସୂରୋ, ଥାମସମ୍ପତ୍ତିଯା ବଲୱାତି ଏୱଂ ୱିସ୍ସୁତୋ ପଞ୍ଞାତୋ ପାକଟୋ। ତୋରଣମାସଜ୍ଜାତି ନଗରଦ୍ୱାରସଙ୍ଖାତଂ ତୋରଣଂ ପତ୍ୱା। ପଟିକ୍କମସୀତି କିଂ ନୁ ଖୋ ଓସକ୍କସି, କେନ କାରଣେନ ନିୱତ୍ତସୀତି ୱଦତି। ଓମଦ୍ଦାତି ଅୱମଦ୍ଦ ଅଧୋ ପାତଯ। ଏସିକାନି ଚ ଅବ୍ବହାତି ନଗରଦ୍ୱାରେ ସୋଳସରତନଂ ଅଟ୍ଠରତନଂ ଭୂମିଯଂ ପୱେସେତ୍ୱା ନିଚ୍ଚଲଂ କତ୍ୱା ନିଖାତା ଏସିକତ୍ଥମ୍ଭା ହୋନ୍ତି, ତେ ଖିପ୍ପଂ ଉଦ୍ଧର ଲୁଞ୍ଚାହୀତି ଆଣାପେତି। ତୋରଣାନି ଚ ମଦ୍ଦିତ୍ୱାତି ନଗରଦ୍ୱାରସ୍ସ ପିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଟେ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା। ଖିପ୍ପଂ ପୱିସାତି ସୀଘଂ ନଗରଂ ପୱିସ। କୁଞ୍ଜରାତି ନାଗଂ ଆଲପତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ନାଗୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏକୋୱାଦେନେୱ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଏସିକତ୍ଥମ୍ଭେ ସୋଣ୍ଡାଯ ପଲିୱେଠେତ୍ୱା ଅହିଚ୍ଛତ୍ତକାନି ୱିଯ ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ତୋରଣଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପଲିଘଂ ଓତାରେତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଦାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ହତ୍ଥୀ ନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ, ହତ୍ଥାଚରିଯୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ସଙ୍ଗାମାୱଚରଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦୁତିଯା।

[୧୮୩] ୩। ୱାଲୋଦକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ୱାଲୋଦକଂଅପ୍ପରସଂ ନିହୀନନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଞ୍ଚସତେ ୱିଘାସାଦେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ପଞ୍ଚସତା ଉପାସକା ଘରାୱାସପଲିବୋଧଂ ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସ ନିଯ୍ୟାଦେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତା ଏକତୋୱ ୱିଚରନ୍ତି। ତେସୁ କେଚି ସୋତାପନ୍ନା, କେଚି ସକଦାଗାମିନୋ, କେଚି ଅନାଗାମିନୋ, ଏକୋପି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେନ୍ତାପି ତେ ଉପାସକେ ଅନ୍ତୋକରିତ୍ୱାୱ ନିମନ୍ତେନ୍ତି। ତେସଂ ପନ ଦନ୍ତକଟ୍ଠମୁଖୋଦକୱତ୍ଥଗନ୍ଧମାଲଦାଯକା ପଞ୍ଚସତା ଚୂଳୂପଟ୍ଠାକା ୱିଘାସାଦା ହୁତ୍ୱା ୱସନ୍ତି। ତେ ଭୁତ୍ତପାତରାସା ନିଦ୍ଦାଯିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ଅଚିରୱତିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନଦୀତୀରେ ଉନ୍ନଦନ୍ତା ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧଂ ଯୁଜ୍ଝନ୍ତି। ତେ ପନ ପଞ୍ଚସତା ଉପାସକା ଅପ୍ପସଦ୍ଦା ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସା ପଟିସଲ୍ଲାନମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ ୱିଘାସାଦାନଂ ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ''କିଂ ଏସୋ, ଆନନ୍ଦ, ସଦ୍ଦୋ''ତି ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ୱିଘାସାଦସଦ୍ଦୋ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଇମେ

ୱିଘାସାଦା ଇଦାନେଓ ୱିଘାସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଉନ୍ନଦନ୍ତି, ପୁବ୍ବେପି ଉନ୍ନଦନ୍ତିଯେୱ, ଇମେପି ଉପାସକା ନ ଇଦାନେଓ ସନ୍ନିସିନ୍ନା, ପୁବ୍ବେପି ସନ୍ନିସିନ୍ନାଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଥେରେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅମଚ୍ଚକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ରଞ୍ଞୋ ଅତ୍ଥଧମ୍ମାନୁସାସକୋ ଅହୋସି। ଅଥେକସ୍ମିଂ କାଲେ ସୋ ରାଜା ''ପଚ୍ଚନ୍ତୋ କୁପିତୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତେ ସିନ୍ଧୱେ କପ୍ପାପେତ୍ୱା ଚତୁରଙ୍ଗିନିଯା ସେନାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ବାରାଣସିମେୱ ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ''ସିନ୍ଧୱା କିଲନ୍ତା ଅଲ୍ଲରସମେୱ ନେସଂ ମୁଦ୍ଦିକପାନଂ ଦେଥା''ତି ଆଣାପେସି। ସିନ୍ଧୱା ଗନ୍ଧପାନଂ ପିୱିତ୍ୱା ଅସ୍ସସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଠାନେସୁ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ତେସଂ ପନ ଦିନ୍ନାୱସିଟ୍ଠଂ ଅପ୍ପରସଂ ବହୁକସଟଂ ଅହୋସି। ମନୁସ୍ସା ''ଇଦଂ କିଂ କରୋମା''ତି ରାଜାନଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ରାଜା ଉଦକେନ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ମକଚିପିଲୋତିକାହି ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ''ଯେ ଗଦ୍ରଭା ସିନ୍ଧୱାନଂ ନିୱାପଂ ପହିଂସୁ, ତେସଂ ଦାପେଥା''ତି ଦାପେସି। ଗଦ୍ରଭା କସଟୋଦକଂ ପିୱିତ୍ୱା ମତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ୱିରୱନ୍ତା ରାଜଙ୍ଗଣେ ୱିଚରିଂସୁ। ରାଜା ମହାୱାତପାନଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ରାଜଙ୍ଗଣଂ ଓଲୋକଯମାନୋ ସମୀପେ ଠିତଂ ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ପସ୍ସ, ଇମେ ଗଦ୍ରଭା କସଟୋଦକଂ ପିୱିତ୍ୱା ମତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ୱିରୱନ୍ତା ଉପ୍ପତନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି, ସିନ୍ଧୱକୁଲେ ଜାତସିନ୍ଧୱା ପନ ଗନ୍ଧପାନଂ ପିୱିତ୍ୱା ନିସ୍ସଦ୍ଦା ସନ୍ନିସିନ୍ନା ନ ଉପ୍ପିଲୱନ୍ତି, କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୬୫।

''ୱାଲୋଦକଂ ଅପ୍ପରସଂ ନିହୀନଂ, ପିତ୍ୱା ମଦୋ ଜାଯତି ଗଦ୍ରଭାନଂ;

ଇମଞ୍ଚ ପିତ୍ୱାନ ରସଂ ପଣୀତଂ, ମଦୋ ନ ସଞ୍ଜାଯତି ସିନ୍ଧୱାନ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ୱାଲୋଦକନ୍ତି ମକଚିୱାଲେହି ପରିସ୍ସାୱିତୌଦକଂ। ''ୱାଲୁଦକ''ନ୍ତିପି ପାଠୋ। ନିହୀନନ୍ତି ନିହୀନରସଭାୱେନ ନିହୀନଂ। ନ ସଞ୍ଜାଯତୀତି ସିନ୍ଧୱାନଂ ମଦୋ ନ ଜାଯତି, କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି।

ଅଥସ୍ସ କାରଣଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୬୬।

''ଅପ୍ପଂ ପିୱିତ୍ୱାନ ନିହୀନଜଚ୍ଚୋ, ସୋ ମଜ୍ଜତୀ ତେନ ଜନିନ୍ଦ ପୁଟ୍ଠୋ;

ଧୋରଯ୍ହସୀଲୀ ଚ କୁଲମ୍ହି ଜାତୋ, ନ ମଜ୍ଜତୀ ଅଗ୍ଗରସଂ ପିୱିତ୍ୱା''ତି।

ତତ୍ଥ ତେନ ଜନିନ୍ଦ ପୁଟ୍ଠୋତି ଜନିନ୍ଦ ଉତ୍ତମରାଜ ଯୋ ନିହୀନଜଚ୍ଚୋ, ତେନ ନିହୀନଜଚ୍ଚଭାୱେନ ପୁଟ୍ଠୋ ମଜ୍ଜତି ପମଜ୍ଜତି। ଧୋରଯ୍ହସୀଲୀତି ଧୋରଯ୍ହସୀଲୋ ଧୁରୱହନକଆଚାରେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ ଜାତିସିନ୍ଧୱୋ। ଅଗ୍ଗରସନ୍ତି ସବ୍ବପଠମଂ ଗହିତଂ ମୁଦ୍ଦିକରସଂ ପିୱିତ୍ୱାପି ନ ମଜ୍ଜତି।

ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଗଦ୍ରଭେ ରାଜଙ୍ଗଣା ନୀହରାପେତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ଓୱାଦେ ଠିତୋ ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ପଞ୍ଚସତା ଗଦ୍ରଭା ଇମେ ୱିଘାସାଦା ଅହେସୁଂ, ପଞ୍ଚସତା ସିନ୍ଧୱା ଇମେ ଉପାସକା, ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ, ପଣ୍ଡିତାମଚ୍ଚୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ୱାଲୋଦକଜାତକୱଣ୍ଣନା ତତିଯା।

[୧୮୪] ୪। ଗିରିଦତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଦୂସିତୋଗିରିଦତ୍ତେନାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ୱିପକ୍ଖସେୱିଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା ମହିଳାମୁଖଜାତକେ (ଜା। ୧।୧।୨୬) କଥିତମେୱ। ସତ୍ଥା ପନ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଇଦାନେୱ ୱିପକ୍ଖଂ ସେୱତି, ପୁବ୍ବେପେସ ୱିପକ୍ଖସେୱକୋଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ସାମରାଜା ରଜ୍ଜଂ କାରେସି। ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅମଚ୍ଚକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଧମ୍ମାନୁସାସକୋ ଅହୋସି। ରଞ୍ଞୋ ପନ ପଣ୍ଡୱୋ ନାମ ମଙ୍ଗଲସ୍ସୋ, ତସ୍ସ ଗିରିଦତ୍ତୋ ନାମ ଅସ୍ସବନ୍ଧୋ, ସୋ ଖଞ୍ଜୋ ଅହୋସି। ଅସ୍ସୋ ମୁଖରଜ୍ଜୁକେ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ପୁରତୋ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ମଂ ଏସ ସିକ୍ଖାପେତୀ''ତି ସଞ୍ଞାୟ ତସ୍ସ ଅନୁସିକ୍ଖନ୍ତୋ ଖଞ୍ଜୋ ଅହୋସି। ତସ୍ସ ଅସ୍ସସ୍ସ ଖଞ୍ଜଭାୱଂ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ, ରାଜା ୱେଜ୍ଜେ ପେସେସି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅସ୍ସସ୍ସ ସରୀରେ ରୋଗଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ''ରୋଗମସ୍ସ ନ ପସ୍ସାମା''ତି ରଞ୍ଞୋ କଥୟିଂସୁ। ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତଂ ପେସେସି – ''ଗଚ୍ଛ ୱୟସ୍ସ, ଏତ୍ଥ କାରଣଂ ଜାନାହୀ''ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଖଞ୍ଜଅସ୍ସବନ୍ଧସଂସଗ୍ଗେନ ତସ୍ସ ଖଞ୍ଜଭୂତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ''ସଂସଗ୍ଗଦୋସେନ ନାମ ଏୱଂ ହୋତୀ''ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –-

୬୭।

''ଦୂସିତୋ ଗିରିଦତ୍ତେନ, ହୟୋ ସାମସ୍ସ ପଣ୍ଡୱୋ;

ପୋରାଣଂ ପକତିଂ ହିତ୍ୱା, ତସ୍ସେୱାନୁୱିଧିୟ୍ୟତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ହୟୋ ସାମସ୍ସାତି ସାମସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ମଙ୍ଗଲସ୍ସୋ। ପୋରାଣଂ ପକତିଂ ହିତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନୋ ପୋରାଣପକତିଂ ସିଙ୍ଗାରଭାୱଂ ପହାୟ। ଅନୁୱିଧିୟ୍ୟତୀତି ଅନୁସିକ୍ଖତି।

ଅଥ ନଂ ରାଜା ''ଇଦାନି ୱୟସ୍ସ କିଂ କତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ସୁନ୍ଦରଂ ଅସ୍ସବନ୍ଧଂ ଲଭିତ୍ୱା ୟଥା ପୋରାଣୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୬୮।

''ସଚେ ଚ ତନୁଜୋ ପୋସୋ, ସିଖରାକାରକପ୍ପିତୋ;

ଆନନେ ନଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ମଣ୍ଡଲେ ପରିୱତ୍ତୟେ;

ଖିପ୍ପମେୱ ପହନ୍ତ୍ୱାନ, ତସ୍ସେୱାନୁୱିଧିୟ୍ୟତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ତନୁଜୋତି ତସ୍ସ ଅନୁଜୋ। ଅନୁରୂପଂ ଜାତୋ ହି ଅନୁଜୋ, ତସ୍ସ ଅନୁଜୋ ତନୁଜୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସଚେ ହି, ମହାରାଜ, ତସ୍ସ ସିଙ୍ଗାରସ୍ସ ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅସ୍ସସ୍ସ ଅନୁରୂପଂ ଜାତୋ ସିଙ୍ଗାରୋ ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନୋ ପୋସୋ। ସିଖରାକାରକପ୍ପିତୋତି ସିଖରେନ ସୁନ୍ଦରେନ ଆକାରେନ କପ୍ପିତକେସମସ୍ସୁ ତଂ ଅସ୍ସଂ ଆନନେ ଗହେତ୍ୱା ଅସ୍ସମଣ୍ଡଲେ ପରିୱତ୍ତେୟ୍ୟ, ଖିପ୍ପମେୱେସ ତଂ ଖଞ୍ଜଭାୱଂ ପହାୟ ''ଅୟଂ ସିଙ୍ଗାରୋ ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅସ୍ସଗୋପକୋ ମଂ ସିକ୍ଖାପେତୀ''ତି ସଞ୍ଞାୟ ଖିପ୍ପମେୱ ତସ୍ସ ଅନୁୱିଧିୟ୍ୟତି ଅନୁସିକ୍ଖିସ୍ସତି, ପକତିଭାୱେୟେୱ ଠସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ରାଜା ତଥା କାରେସି, ଅସ୍ସୋ ପକତିଭାୱେ ପତିଟ୍ଠାସି। ରାଜା ''ତିରଚ୍ଛାନାନମ୍ପି ନାମ ଆସୟଂ ଜାନିସ୍ସତୀ''ତି ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମହନ୍ତଂ ୟସଂ ଅଦାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ଗିରିଦତ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ଅସ୍ସୋ ୱିପକ୍ଖସେୱକୋ ଭିକ୍ଖୁ, ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ, ଅମଚ୍ଚପଣ୍ଡିତୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ଗିରିଦତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା ଚତୁତ୍ଥା।

[୧୮୫] ୫। ଅନଭିରତିଜାତକୱଣ୍ଣନା

ୟଥୋଦକେ ଆୱିଲେ ଅପ୍ପସନ୍ନେତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁମାରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାୱତ୍ଥିୟଂ କିର ଏକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁମାରୋ ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ପାରଗୂ ବହୂ ଖତ୍ତିୟକୁମାରେ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁମାରେ ଚ ମନ୍ତେ ୱାଚେସି। ସୋ ଅପରଭାଗେ ଘରାୱାସଂ ସଣ୍ଠପେତ୍ୱା ୱତ୍ଥାଲଙ୍କାରଦାସଦାସିଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁଗୋମହିଂସପୁତ୍ତଦାରାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଚିନ୍ତୟମାନୋ ରାଗଦୋସମୋହୱସିକୋ ହୁତ୍ୱା ଆୱିଲଚିତ୍ତୋ ଅହୋସି, ମନ୍ତେ ପଟିପାଟିୟା ପରିୱତ୍ତେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ମନ୍ତା ନ ପଟିଭଂସୁ। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ବହୁଂ ଗନ୍ଧମାଲାଦିଂ ଗହେତ୍ୱା ଜେତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ

ପୂଜେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି । ସତ୍ଥା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ମାଣୱ, ମନ୍ତେ ୱାଚେସି, ପଗୁଣା ତେ ମନ୍ତା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ପୁବ୍ବେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ମନ୍ତା ପଗୁଣା ଅହେସୁଂ, ଘରାୱାସସ୍ସ ପନ ଗହିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚିତ୍ତଂ ମେ ଆୱିଲଂ ଜାତଂ, ତେନ ମେ ମନ୍ତା ନ ପଗୁଣା’’ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ନ ଖୋ, ମାଣୱ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ତେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନାୱିଲକାଲେ ତୱ ମନ୍ତା ପଗୁଣା ଅହେସୁଂ, ରାଗାଦୀହି ପନ ଆୱିଲକାଲେ ତୱ ମନ୍ତା ନ ପଟିଭଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାଯଂ ମନ୍ତେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଦିସାପାମୋକ୍ଖୋ ଆଚରିଯୋ ହୁତ୍ୱା ବାରାଣସିଯଂ ବହୂ ଖତ୍ତିଯକୁମାରେ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁମାରେ ଚ ମନ୍ତେ ୱାଚେସି। ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଏକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣମାଣୱୋ ତଯୋ ୱେଦେ ପଗୁଣେ ଅକାସି, ଏକପଦେପି ନିକ୍କଙ୍ଖୋ ପିଟ୍ଠିଆଚରିଯୋ ହୁତ୍ୱା ମନ୍ତେ ୱାଚେସି। ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ଘରାୱାସଂ ଗହେତ୍ୱା ଘରାୱାସଚିନ୍ତାଯ ଆୱିଲଚିତ୍ତୋ ମନ୍ତେ ପରିୱତ୍ତେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଅଥ ନଂ ଆଚରିଯୋ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତଂ ‘‘କିଂ, ମାଣୱ, ପଗୁଣା ତେ ମନ୍ତା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଘରାୱାସଗହିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମେ ଚିତ୍ତଂ ଆୱିଲଂ ଜାତଂ, ମନ୍ତେ ପରିୱତ୍ତେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତାତ, ଆୱିଲେ ଚିତ୍ତମ୍ହି ପଗୁଣାପି ମନ୍ତା ନ ପଟିଭନ୍ତି, ଅନାୱିଲେ ପନ ଚିତ୍ତେ ଅପ୍ପଟିଭାଣଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଆହ –

୬୯।

‘‘ଯଥୋଦକେ ଆୱିଲେ ଅପ୍ପସନ୍ନେ, ନ ପସ୍ସତି ସିପ୍ପିକସମ୍ବୁକଞ୍ଚ;

ସକ୍ଖରଂ ୱାଲୁକଂ ମଚ୍ଛଗୁମ୍ବଂ, ଏୱଂ ଆୱିଲମ୍ହି ଚିତ୍ତେ;

ନ ସୋ ପସ୍ସତି ଅତ୍ତଦତ୍ଥଂ ପରତ୍ଥଂ।

୭୦।

‘‘ଯଥୋଦକେ ଅଚ୍ଛେ ୱିପ୍ପସନ୍ନେ, ସୋ ପସ୍ସତି ସିପ୍ପିକସମ୍ବୁକଞ୍ଚ;

ସକ୍ଖରଂ ୱାଲୁକଂ ମଚ୍ଛଗୁମ୍ବଂ, ଏୱଂ ଅନାୱିଲମ୍ହି ଚିତ୍ତେ;

ସୋ ପସ୍ସତି ଅତ୍ତଦତ୍ଥଂ ପରତ୍ଥ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଆୱିଲେତି କଦ୍ଦମାଲୁଳିତେ। ଅପ୍ପସନ୍ନେତି ତାଯେୱ ଆୱିଲତାଯ ଅୱିପ୍ପସନ୍ନେ। ସିପ୍ପିକସମ୍ବୁକଞ୍ଚାତି ସିପ୍ପିକଞ୍ଚ ସମ୍ବୁକଞ୍ଚ। ମଚ୍ଛଗୁମ୍ବନ୍ତି ମଚ୍ଛଘଟଂ। ଏୱଂ ଆୱିଲମ୍ହୀତି ଏୱମେୱ ରାଗାଦୀହି ଆୱିଲେ ଚିତ୍ତେ। ଅତ୍ତଦତ୍ଥଂ ପରତ୍ଥନ୍ତି ନେୱ ଅତ୍ତଦତ୍ଥଂ ନ ପରତ୍ଥଂ ପସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ପସ୍ସତୀତି ଏୱମେୱ ଅନାୱିଲେ ଚିତ୍ତେ ସୋ ପୁରିସୋ ଅତ୍ତଦତ୍ଥଂ ପରତ୍ଥଞ୍ଚ ପସ୍ସତୀତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁମାରୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ମାଣୱୋ ଅଯମେୱ ମାଣୱୋ ଅହୋସି, ଆଚରିଯୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଅନଭିରତିଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଞ୍ଚମା।

[୧୮୬] ୬। ଦଧିୱାହନଜାତକୱଣ୍ଣନା

ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧରସୂପେତୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ୱିପକ୍ଖସେୱିଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା କଥିତମେୱ। ସତ୍ଥା ପନ ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସାଧୁସନ୍ନିୱାସୋ ନାମ ପାପୋ ଅନତ୍ଥକରୋ, ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସଭୂତାନଂ ତାୱ ପାପସନ୍ନିୱାସସ୍ସ ଅନତ୍ଥକରତାଯ କିଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ପୁବ୍ବେ ପନ ଅସାତେନ ଅମଧୁରେନ ନିମ୍ବରୁକ୍ଖେନ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ନିୱାସମାଗମ୍ମ ମଧୁରରସୋ ଦିବ୍ବରସପଟିଭାଗୋ ଅଚେତନୋ ଅମ୍ବରୁକ୍ଖୋପି ଅମଧୁରୋ ତିତ୍ତକୋ ଜାତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ କାସିରଟ୍ଠେ ଚତ୍ତାରୋ ଭାତରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ପଟିପାଟିୟା ପଣ୍ଣସାଲା କତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେସୁଂ। ତେସଂ ଜେଟ୍ଠକଭାତା କାଲଂ କତ୍ୱା ସକ୍କତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସୋ ତଂ କାରଣଂ ଞତ୍ୱା ଅନ୍ତରନ୍ତରା ସତ୍ତଟ୍ଠଦିୱସଚ୍ଚୟେନ ତେସଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଜେଟ୍ଠକତାପସଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା – ‘‘ଭନ୍ତେ, କେନ ତେ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ପଣ୍ଡୁରୋଗୋ ତାପସୋ ‘‘ଅଗ୍ଗିନା ମେ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଆହ। ସୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱାସିଫରସୁକଂ ଅଦାସି। ୱାସିଫରସୁକୋ ନାମ ଦଣ୍ଡେ ପୱେସନୱସେନ ୱାସିପି ହୋତି ଫରସୁପି। ତାପସୋ ‘‘କୋ ମେ ଇମଂ ଆଦାୟ ଦାରୂନି ଆହରିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସକ୍କୋ ଏୱମାହ – ‘‘ଯଦା ତେ, ଭନ୍ତେ, ଦାରୂହି ଅତ୍ଥୋ, ଇମଂ ଫରସୁଂ ହତ୍ଥେନ ପହରିତ୍ୱା ‘ଦାରୂନି ମେ ଆହରିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ କରୋହୀ’ତି ୱଦେୟ୍ୟାସି, ଦାରୂନି ଆହରିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସତୀ’’ତି। ତସ୍ସ ୱାସିଫରସୁକଂ ଦତ୍ୱା ଦୁତିୟମ୍ପି ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, କେନ ତେ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ତସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲାୟ ହତ୍ଥିମଗ୍ଗୋ ହୋତି, ସୋ ହତ୍ଥୀହି ଉପଦ୍ଦୁତୋ ‘‘ହତ୍ଥୀନଂ ମେ ୱସେନ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତେ ପଲାପେହୀ’’ତି ଆହ। ସକ୍କୋ ତସ୍ସ ଏକଂ ଭେରିଂ ଉପନାମେତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ତଲେ ପହଟେ ତୁମ୍ହାକଂ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତା ପଲାୟିସ୍ସନ୍ତି, ଇମସ୍ମିଂ ତଲେ ପହଟେ ମେତ୍ତଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଚତୁରଙ୍ଗିନିୟା ସେନାୟ ପରିୱାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ଭେରିଂ ଦତ୍ୱା କନିଟ୍ଠସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, କେନ ତେ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋପି ପଣ୍ଡୁରୋଗଧାତୁକୋୱ, ତସ୍ମା ‘‘ଦଧିନା ମେ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଆହ। ସକ୍କୋ ତସ୍ସ ଏକଂ ଦଧିଘଟଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ତୁମ୍ହେ ଇଚ୍ଛମାନା ଇମଂ ଆସିଞ୍ଚେୟ୍ୟାଥ, ମହାନଦୀ ହୁତ୍ୱା ମହୋଘଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ରଜ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ଦାତୁଂ ସମତ୍ଥୋପି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱାସିଫରସୁକୋ ଜେଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ ଅଗ୍ଗିଂ କରୋତି, ଇତରେନ ଭେରିତଲେ ପହଟେ ହତ୍ଥୀ ପଲାୟନ୍ତି, କନିଟ୍ଠୋ ଦଧିଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତି।

ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଏକୋ ସୂକରୋ ଏକସ୍ମିଂ ପୁରାଣଗାମଟ୍ଠାନେ ଚରନ୍ତୋ ଆନୁଭାୱସମ୍ପନ୍ନଂ ଏକଂ ମଣିକ୍ଖନ୍ଧଂ ଅଦ୍ଦସ। ସୋ ତଂ ମଣିକ୍ଖନ୍ଧଂ ମୁଖେନ ଡଂସିତ୍ୱା ତସ୍ସାନୁଭାୱେନ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ଏକଂ ଦୀପକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଏତ୍ଥ ଦାନି ମୟା ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଓତରିତ୍ୱା ଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ଏକସ୍ସ ଉଦୁମ୍ବରରୁକ୍ଖସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ମଣିକ୍ଖନ୍ଧଂ ପୁରତୋ ଠପେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମି। ଅଥେକୋ କାସିରଟ୍ଠୱାସୀ ମନୁସ୍ସୋ ‘‘ନିରୁପକାରୋ ଏସ ଅମ୍ହାକ’’ନ୍ତି ମାତାପିତୂହି ଗେହା ନିକ୍କଡ୍ଢିତୋ ଏକଂ ପଟ୍ଟନଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନାୱିକାନଂ କମ୍ମକାରୋ ହୁତ୍ୱା ନାୱଂ ଆରୁୟ୍ହ ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ନାୟ ନାୱାୟ ଫଲକେ ନିପନ୍ନୋ ତଂ ଦୀପକଂ ପତ୍ୱା ଫଲାଫଲାନି ପରିୟେସନ୍ତୋ ତଂ ସୂକରଂ ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସଣିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଣିକ୍ଖନ୍ଧଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଉଦୁମ୍ବରରୁକ୍ଖେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅୟଂ ସୂକରୋ ଇମସ୍ସ ମଣିକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ ଆକାସଚାରିକୋ ହୁତ୍ୱା ଇଧ ୱସତି ମଞ୍ଞେ, ମୟା ପଠମମେୱ ଇମଂ ସୂକରଂ ମାରେତ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସୋ ଏକଂ ଦଣ୍ଡକଂ ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ତସ୍ସ ସୀସେ ପାତେସି। ସୂକରୋ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ମଣିଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ କମ୍ପମାନୋ ୱିଧାୱତି, ରୁକ୍ଖେ ନିସିନ୍ନପୁରିସୋ ହସି। ସୂକରୋ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ସୀସେନ ପହରିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ମତୋ।

ସୋ ପୁରିସୋ ଓତରିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସ ମଂସଂ ପଚିତ୍ୱା ଖାଦିତ୍ୱା ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତମତ୍ଥକେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅସ୍ସମପଦଂ ଦିସ୍ୱା ଜେଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ ତାପସସ୍ସ ଅସ୍ସମେ ଓତରିତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହତୀହଂ ୱସିତ୍ୱା ତାପସସ୍ସ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ ଅକାସି, ୱାସିଫରସୁକସ୍ସ ଆନୁଭାୱଞ୍ଚ ପସ୍ସି। ସୋ ‘‘ଇମଂ ମୟା ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ମଣିକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଆନୁଭାୱଂ ତାପସସ୍ସ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ମଣିଂ ଗହେତ୍ୱା ୱାସିଫରସୁକଂ ଦେଥା’’ତି ଆହ। ତାପସୋ ଆକାସେନ ଚରିତୁକାମୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ୱାସିଫରସୁକଂ ଅଦାସି। ସୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସିଫରସୁକଂ ପହରିତ୍ୱା ‘‘ୱାସିଫରସୁକ ତାପସସ୍ସ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ମଣିକ୍ଖନ୍ଧଂ ମେ ଆହରା’’ତି ଆହ। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତାପସସ୍ସ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ମଣିକ୍ଖନ୍ଧଂ ଆହରି। ସୋ ୱାସିଫରସୁକଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମତାପସସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କତିପାହଂ ୱସିତ୍ୱା ଭେରିୟା ଆନୁଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ମଣିକ୍ଖନ୍ଧଂ ଦତ୍ୱା ଭେରିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପୁରିମନୟେନେୱ ତସ୍ସପି ସୀସଂ ଛିନ୍ଦାପେତ୍ୱା କନିଟ୍ଠଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଦଧିଘଟସ୍ସ ଆନୁଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ମଣିକ୍ଖନ୍ଧଂ ଦତ୍ୱା ଦଧିଘଟଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁରିମନୟେନେୱ ତସ୍ସ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦାପେତ୍ୱା ମଣିକ୍ଖନ୍ଧଞ୍ଚ ୱାସିଫରସୁକଞ୍ଚ ଭେରିଞ୍ଚ ଦଧିଘଟଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ବାରାଣସିୟା ଅୱିଦୂରେ ଠତ୍ୱା ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ‘‘ଯୁଦ୍ଧଂ ୱା ମେ ଦେତୁ ରଜ୍ଜଂ ୱା’’ତି ଏକସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ହତ୍ଥେ ପଣ୍ଣଂ ପାହେସି।

ରାଜା ସାସନଂ ସୁତ୍ୱାୱ ‘‘ଚୋରଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ନିକ୍ଖମି। ସୋ ଏକଂ ଭେରିତଲଂ ପହରି, ଚତୁରଙ୍ଗିନୀ ସେନା ପରିୱାରେସି। ରଞ୍ଞୋ ଅୱତ୍ଥରଣଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଦଧିଘଟଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ମହାନଦୀ ପୱତ୍ତି। ମହାଜନୋ ଦଧିମ୍ହି ଓସୀଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ୱାସିଫରସୁକଂ ପହରିତ୍ୱା ‘‘ରଞ୍ଞୋ ସୀସଂ ଆହରା’’ତି ଆହ, ୱାସିଫରସୁକୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସୀସଂ ଆହରିତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ନିକ୍ଖିପି। ଏକୋପି ଆୱୁଧଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ସୋ ମହନ୍ତେନ ବଲେନ ପରିୱୁତୋ ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅଭିସେକଂ କାରେତ୍ୱା ଦଧିୱାହନୋ ନାମ ରାଜା ହୁତ୍ୱା ଧମ୍ମେନ ସମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେସି।

ତସ୍ସେକଦିୱସଂ ମହାନଦିୟଂ ଜାଲକରଣ୍ଡକେ କୀଳନ୍ତସ୍ସ କଣ୍ଣମୁଣ୍ଡଦହତୋ ଦେୱପରିଭୋଗଂ ଏକଂ ଅମ୍ବପକ୍କଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଜାଲେ ଲଗ୍ଗି, ଜାଲଂ ଉକ୍ଖିପନ୍ତା ତଂ ଦିସ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଅଦଂସୁ। ତଂ ମହନ୍ତଂ ଘଟପ୍ପମାଣଂ ପରିମଣ୍ଡଲଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ଅହୋସି। ରାଜା ‘‘କିସ୍ସ ଫଲଂ ନାମେତ’’ନ୍ତି ୱନଚରକେ

ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ବଫଲ’’ନ୍ତି ସୁତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅଟ୍ଠିଂ ଅତ୍ତନୋ ଉୟ୍ୟାନେ ରୋପାପେତ୍ୱା ଖୀରୋଦକେନ ସିଞ୍ଚାପେସି। ରୁକ୍ଖୋ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତିଯେ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଫଲଂ ଅଦାସି। ଅମ୍ବସ୍ସ ସକ୍କାରୋ ମହା ଅହୋସି, ଖୀରୋଦକେନ ସିଞ୍ଚନ୍ତି, ଗନ୍ଧପଞ୍ଚଙ୍ଗୁଲିକଂ ଦେନ୍ତି, ମାଲାଦାମାନି ପରିକ୍ଖିପନ୍ତି, ଗନ୍ଧତେଲେନ ଦୀପଂ ଜାଲେନ୍ତି, ପରିକ୍ଖେପୋ ପନସ୍ସ ପଟସାଣିଯା ଅହୋସି। ଫଲାନି ମଧୁରାନି ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣାନି ଅହେସୁଂ। ଦଧିୱାହନରାଜା ଅଞ୍ଞେସଂ ରାଜୂନଂ ଅମ୍ବଫଲଂ ପେସେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠିତୋ ରୁକ୍ଖନିବ୍ବତ୍ତନଭଯେନ ଅଙ୍କୁରନିବ୍ବତ୍ତନଟ୍ଠାନଂ ମଣ୍ଡୂକକଣ୍ଟକେନ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପେସେସି। ତେସଂ ଅମ୍ବଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠି ରୋପିତଂ ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ତେ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ୍ଥ କାରଣ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତା ତଂ କାରଣଂ ଜାନିଂସୁ।

ଅଥେକୋ ରାଜା ଉୟ୍ୟାନପାଲଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ‘‘ଦଧିୱାହନସ୍ସ ଅମ୍ବଫଲାନଂ ରସଂ ନାସେତ୍ୱା ତିତ୍ତକଭାୱଂ କାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଆମ, ଦେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତେନ ହି ଗଚ୍ଛାହୀ’’ତି ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ପେସେସି। ସୋ ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଏକୋ ଉୟ୍ୟାନପାଲୋ ଆଗତୋ’’ତି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚାପେତ୍ୱା ତେନ ପକ୍କୋସାପିତୋ ପୱିସିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ଉୟ୍ୟାନପାଲୋ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ଆମ, ଦେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱଂ ୱଣ୍ଣେସି। ରାଜା ‘‘ଗଚ୍ଛ ଅମ୍ହାକଂ ଉୟ୍ୟାନପାଲସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ହୋହୀ’’ତି ଆହ। ତେ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦ୍ୱେ ଜନା ଉୟ୍ୟାନଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତି। ଅଧୁନାଗତୋ ଉୟ୍ୟାନପାଲୋ ଅକାଲପୁପ୍ଫାନି ପୁପ୍ଫାପେନ୍ତୋ ଅକାଲଫଲାନି ଗଣ୍ହାପେନ୍ତୋ ଉୟ୍ୟାନଂ ରମଣୀଯଂ ଅକାସି। ରାଜା ତସ୍ସ ପସୀଦିତ୍ୱା ପୋରାଣକୌୟ୍ୟାନପାଲଂ ନୀହରିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ଉୟ୍ୟାନଂ ଅଦାସି। ସୋ ଉୟ୍ୟାନସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅମ୍ବରୁକ୍ଖଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିମ୍ବେ ଚ ଫଗ୍ଗୱଲ୍ଲିଯୋ ଚ ରୋପେସି, ଅନୁପୁବ୍ବେନ ନିମ୍ବା ୱଡ୍ଢିଂସୁ, ମୂଲେହି ମୂଲାନି, ସାଖାହି ଚ ସାଖା ସଂସଟ୍ଠା ଓନଦ୍ଧୱିନଦ୍ଧା ଅହେସୁଂ। ତେନ ଅସାତଅମଧୁରସଂସଗ୍ଗେନ ତାୱମଧୁରଫଲୋ ଅମ୍ବୋ ତିତ୍ତକୋ ଜାତୋ ନିମ୍ବପଣ୍ଣସଦିସରସୋ, ଅମ୍ବଫଲାନଂ ତିତ୍ତକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାନପାଲୋ ପଲାଯି।

ଦଧିୱାହନୋ ଉୟ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅମ୍ବଫଲଂ ଖାଦନ୍ତୋ ମୁଖେ ପୱିଟ୍ଠଂ ଅମ୍ବରସଂ ନିମ୍ବକସଟଂ ୱିଯ ଅଜ୍ଝୋହରିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ କକ୍କାରେତ୍ୱା ନିଟ୍ଠୁଭି। ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଧମ୍ମାନୁସାସକୋ ଅମଚ୍ଚୋ ଅହୋସି। ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ପଣ୍ଡିତ, ଇମସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ପୋରାଣକପରିହାରତୋ ପରିହୀନଂ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପିସ୍ସ ଫଲଂ ତିତ୍ତକଂ ଜାତଂ, କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୭୧।

‘‘ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧରସୂପେତୋ , ଅମ୍ବୋଯଂ ଅହୁୱା ପୁରେ;

ତମେୱ ପୂଜଂ ଲଭମାନୋ, କେନମ୍ବୋ କଟୁକପ୍ଫଲୋ’’ତି।

ଅଥସ୍ସ କାରଣଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୭୨।

‘‘ପୁଚିମନ୍ଦପରିୱାରୋ, ଅମ୍ବୋ ତେ ଦଧିୱାହନ;

ମୂଲଂ ମୂଲେନ ସଂସଟ୍ଠଂ, ସାଖା ସାଖା ନିସେୱରେ;

ଅସାତସନ୍ନିୱାସେନ, ତେନମ୍ବୋ କଟୁକପ୍ଫଲୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ପୁଚିମନ୍ଦପରିୱାରୋତି ନିମ୍ବରୁକ୍ଖପରିୱାରୋ। ସାଖା ସାଖା ନିସେୱରେତି ପୁଚିମନ୍ଦସ୍ସ ସାଖାଯୋ ଅମ୍ବରୁକ୍ଖସ୍ସ ସାଖାଯୋ ନିସେୱନ୍ତି। ଅସାତସନ୍ନିୱାସେନାତି ଅମଧୁରେହି ପୁଚିମନ୍ଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ନିୱାସେନ। ତେନାତି ତେନ କାରଣେନ ଅଯଂ ଅମ୍ବୋ କଟୁକପ୍ଫଲୋ ଅସାତଫଲୋ ତିତ୍ତକଫଲୋ ଜାତୋତି।

ରାଜା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ପୁଚିମନ୍ଦେ ଚ ଫଗ୍ଗୱଲ୍ଲିଯୋ ଚ ଛିନ୍ଦାପେତ୍ୱା ମୂଲାନି ଉଦ୍ଧରାପେତ୍ୱା ସମନ୍ତା ଅମଧୁରପଂସୁଂ ହରାପେତ୍ୱା ମଧୁରପଂସୁଂ ପକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ଖୀରୋଦକସକ୍ଖରୋଦକଗନ୍ଧୋଦକେହି ଅମ୍ବଂ ପଟିଜଗ୍ଗାପେସି। ସୋ ମଧୁରସଂସଗ୍ଗେନ ପୁନ ମଧୁରୋୱ ଅହୋସି। ରାଜା ପକତିଉୟ୍ୟାନପାଲସ୍ସେୱ ଉୟ୍ୟାନଂ ନିୟ୍ୟାଦେତ୍ୱା ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଅହମେୱ ପଣ୍ଡିତାମଚ୍ଚୋ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଦଧିୱାହନଜାତକୱଣ୍ଣନା ଛଟ୍ଠା।

[୧୮୭] ୭। ଚତୁମଟ୍ଟଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଉଚ୍ଚେୱିଟଭିମାରୁୟ୍ହାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ମହଲ୍ଲକଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକଦିୱସଂ କିର ଦ୍ୱୀସୁ ଅଗ୍ଗସାୱକେସୁ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନୱିସ୍ସଜ୍ଜନକଥାୟ ନିସିନ୍ନେସୁ ଏକୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତିୟୋ ହୁତ୍ୱା ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, ମୟମ୍ପି ତୁମ୍ହେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହେପି ଅତ୍ତନୋ କଙ୍ଖଂ ଅମ୍ହେ ପୁଚ୍ଛଥା’’ତି ଆହ। ଥେରା ତଂ ଜିଗୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟ ପକ୍କମିଂସୁ। ଥେରାନଂ ଧମ୍ମଂ ସୋତୁଂ ନିସିନ୍ନପରିସା ସମାଗମସ୍ସ ଭିନ୍ନକାଲେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଅକାଲେ ଆଗତତ୍ଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତଂ କାରଣଂ ଆରୋଚୟିଂସୁ। ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା ଏତଂ ଜିଗୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅକଥେତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତି, ପୁବ୍ବେପି ପକ୍କମିଂସୁ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞାୟତନେ ରୁକ୍ଖଦେୱତା ଅହୋସି। ଅଥ ଦ୍ୱେ ହଂସପୋତକା ଚିତ୍ତକୂଟପବ୍ବତା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଗୋଚରାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତନ୍ତାପି ତସ୍ମିଂୟେୱ ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ଚିତ୍ତକୂଟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ତେସଂ ବୋଧିସତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସୋ ଅହୋସି। ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଚ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମ୍ମୋଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। ଅଥେକଦିୱସଂ ତେସୁ ରୁକ୍ଖଗ୍ଗେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତେସୁ ଏକୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ ତସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ଠତ୍ୱା ତେହି ହଂସପୋତକେହି ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୭୩।

‘‘ଉଚ୍ଚେ ୱିଟଭିମାରୁୟ୍ହ, ମନ୍ତୟୱ୍ହୋ ରହୋଗତା;

ନୀଚେ ଓରୁୟ୍ହ ମନ୍ତୱ୍ହୋ, ମିଗରାଜାପି ସୋସ୍ସତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଉଚ୍ଚେ ୱିଟଭିମାରୁୟ୍ହାତି ପକତିୟା ଚ ଉଚ୍ଚେ ଇମସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଉଚ୍ଚତରଂ ଏକଂ ୱିଟପଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା। ମନ୍ତୟୱ୍ହୋତି ମନ୍ତେଥ କଥେଥ। ନୀଚେ ଓରୁୟ୍ହାତି ଓତରିତ୍ୱା ନୀଚେ ଠାନେ ଠତ୍ୱା ମନ୍ତେଥ। ମିଗରାଜାପି ସୋସ୍ସତୀତି ଅତ୍ତାନଂ ମିଗରାଜାନଂ କତ୍ୱା ଆହ। ହଂସପୋତକା ଜିଗୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟ ଚିତ୍ତକୂଟମେୱ ଗତା।

ତେସଂ ଗତକାଲେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୭୪।

‘‘ୟଂ ସୁୱଣ୍ଣୋ ସୁୱଣ୍ଣେନ, ଦେୱୋ ଦେୱେନ ମନ୍ତୟେ;

କିଂ ତେତ୍ଥ ଚତୁମଟ୍ଟସ୍ସ, ବିଲଂ ପୱିସ ଜମ୍ବୁକା’’ତି।

ତତ୍ଥ ସୁୱଣ୍ଣୋତି ସୁନ୍ଦରୱଣ୍ଣୋ। ସୁୱଣ୍ଣେନାତି ଦୁତିୟେନ ହଂସପୋତକେନ। ଦେୱୋ ଦେୱେନାତି ତେୟେୱ ଦ୍ୱେ ଦେୱେ କତ୍ୱା କଥେତି। ଚତୁମଟ୍ଟସ୍ସାତି ସରୀରେନ ଜାତିୟା ସରେନ ଗୁଣେନାତି ଇମେହି ଚତୂହି ମଟ୍ଟସ୍ସ ସୁଦ୍ଧସ୍ସାତି ଅକ୍ଖରତ୍ଥୋ। ଅସୁଦ୍ଧଂୟେୱ ପନ ତଂ ପସଂସାୱଚନେନ ନିନ୍ଦନ୍ତୋ ଏୱମାହ, ଚତୂହି ଲାମକସ୍ସ କିଂ ତେ ଏତ୍ଥ ସିଙ୍ଗାଲସ୍ସାତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ‘‘ବିଲଂ ପୱିସା’’ତି ଇଦଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଭେରୱାରମ୍ମଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତଂ ପଲାପେନ୍ତୋ ଆହ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ସିଙ୍ଗାଲୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଅହୋସି, ଦ୍ୱେ ହଂସପୋତକା ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା, ରୁକ୍ଖଦେୱତା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଚତୁମଟ୍ଠଜାତକୱଣ୍ଣନା ସତ୍ତମା।

[୧୮୮] ୮। ସୀହକୋତ୍ଥୁଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସୀହଙ୍ଗୁଲୀ ସୀହନଖୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋକାଲିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକଦିୱସଂ କିର କୋକାଲିକୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ବହୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତେସୁ ସୟମ୍ପି କଥେତୁକାମୋ ଅହୋସୀତି ସବ୍ବଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ତଂ ପନ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୋକାଲିକୋ ଇଦାନେୱ ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଦେନ ପାକଟୋ ଜାତୋ, ପୁବ୍ବେପି ପାକଟୋ ଅହୋସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ସୀହୋ ହୁତ୍ୱା ଏକାୟ ସିଙ୍ଗାଲିୟା ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱାସମନ୍ୱାୟ ପୁତ୍ତଂ ପଟିଲଭି। ସୋ ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ନଖେହି କେସରେନ ୱଣ୍ଣେନ ସଣ୍ଠାନେନାତି ଇମେହି ଆକାରେହି ପିତୁସଦିସୋ ଅହୋସି, ସଦ୍ଦେନ ମାତୁସଦିସୋ। ଅଥେକଦିୱସଂ ଦେୱେ ୱସ୍ସିତ୍ୱା ୱିଗତେ ସୀହେସୁ ନଦିତ୍ୱା ସୀହକୀଳଂ କୀଳନ୍ତେସୁ ସୋପି ତେସଂ ଅନ୍ତରେ ନଦିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ସିଙ୍ଗାଲିକଂ ନାଦଂ ନଦି। ଅଥସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ସୀହା ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ। ତସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଅପରୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସଜାତିପୁତ୍ତୋ ''ତାତ, ଅୟଂ ସୀହୋ ୱଣ୍ଣାଦୀହି ଅମ୍ହେହି ସମାନୋ, ସଦ୍ଦୋ ପନସ୍ସ ଅଞ୍ଞାଦିସୋ, କୋ ନାମେସୋ''ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୭୫।

''ସୀହଙ୍ଗୁଲୀ ସୀହନଖୋ, ସୀହପାଦପତିଟ୍ଠିତୋ;

ସୋ ସୀହୋ ସୀହସଙ୍ଘମ୍ହି, ଏକୋ ନଦତି ଅଞ୍ଞଥା''ତି।

ତତ୍ଥ ସୀହପାଦପତିଟ୍ଠିତୋତି ସୀହପାଦେହେୱ ପତିଟ୍ଠିତୋ। ଏକୋ ନଦତି ଅଞ୍ଞଥାତି ଏକୋୱ ଅୱସେସସୀହେହି ଅସଦିସେନ ସିଙ୍ଗାଲସଦ୍ଦେନ ନଦନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଥା ନଦତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ତାତ, ଏସ ତୱ ଭାତା ସିଙ୍ଗାଲିୟା ପୁତ୍ତୋ, ରୂପେନ ମୟା ସଦିସୋ, ସଦ୍ଦେନ ମାତରା ସଦିସୋ''ତି ୱତ୍ୱା ସିଙ୍ଗାଲିପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ତାତ, ତ୍ୱଂ ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଇଧ ୱସନ୍ତୋ ଅପ୍ପସଦ୍ଦୋ ୱସ, ସଚେ ପୁନ ନଦିସ୍ସସି, ସିଙ୍ଗାଲଭାୱଂ ତେ ଜାନିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଓୱଦନ୍ତୋ ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୭୬।

''ମା ତ୍ୱଂ ନଦି ରାଜପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପସଦ୍ଦୋ ୱନେ ୱସ;

ସରେନ ଖୋ ତଂ ଜାନେୟ୍ୟୁଂ, ନ ହି ତେ ପେତ୍ତିକୋ ସରୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ରାଜପୁତ୍ତାତି ସୀହସ୍ସ ମିଗରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତ। ଇମଞ୍ଚ ପନ ଓୱାଦଂ ସୁତ୍ୱା ପୁନ ସୋ ନଦିତୁଂ ନାମ ନ ଉସ୍ସହି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ସିଙ୍ଗାଲୋ କୋକାଲିକୋ ଅହୋସି, ସଜାତିପୁତ୍ତୋ ରାହୁଲୋ, ମିଗରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ସୀହକୋତ୍ଥୁଜାତକୱଣ୍ଣନା ଅଟ୍ଠମା।

[୧୮୯] ୯। ସୀହଚମ୍ମଜାତକୱଣ୍ଣନା

ନେତଂ ସୀହସ୍ସ ନଦିତନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋକାଲିକଞ୍ଞେୱ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ସରଭଞ୍ଞଂ ଭଣିତୁକାମୋ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କସ୍ସକକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ କସିକମ୍ମେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଏକୋ ୱାଣିଜୋ ଗଦ୍ରଭଭାରକେନ ୱୋହାରଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ସୋ ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ଗଦ୍ରଭସ୍ସ ପିଟ୍ଠିତୋ ଭଣ୍ଡିକଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଗଦ୍ରଭଂ ସୀହଚମ୍ମେନ ପାରୁପିତ୍ୱା ସାଲିଯୱଖେତ୍ତେସୁ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ଖେତ୍ତରକ୍ଖକା ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସୀହୋ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ସୋ ୱାଣିଜୋ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମଦ୍ୱାରେ ନିୱାସଂ ଗହେତ୍ୱା ପାତରାସଂ ପଚାପେନ୍ତୋ ତତୋ ଗଦ୍ରଭଂ ସୀହଚମ୍ମଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଯୱଖେତ୍ତେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଖେତ୍ତରକ୍ଖକା ‘‘ସୀହୋ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ତଂ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚେସୁଂ। ସକଲଗାମୱାସିନୋ ଆୱୁଧାନି ଗହେତ୍ୱା ସଙ୍ଖେ ଧମେନ୍ତା ଭେରିଯୋ ୱାଦେନ୍ତା ଖେତ୍ତସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉନ୍ନଦିଂସୁ, ଗଦ୍ରଭୋ ମରଣଭଯଭୀତୋ ଗଦ୍ରଭରୱଂ ରୱି। ଅଥସ୍ସ ଗଦ୍ରଭଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୭୭।

‘‘ନେତଂ ସୀହସ୍ସ ନଦିତଂ, ନ ବ୍ୟଗ୍ଘସ୍ସ ନ ଦୀପିନୋ;

ପାରୁତୋ ସୀହଚମ୍ମେନ, ଜମ୍ମୋ ନଦତି ଗଦ୍ରଭୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଜମ୍ମୋତି ଲାମକୋ। ଗାମୱାସିନୋପି ତସ୍ସ ଗଦ୍ରଭଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତଂ ଅଟ୍ଠୀନି ଭଞ୍ଜନ୍ତା ପୋଥେତ୍ୱା ସୀହଚମ୍ମଂ ଆଦାଯ ଅଗମଂସୁ।

ଅଥ ସୋ ୱାଣିଜୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ବ୍ୟସନପ୍ପତ୍ତଂ ଗଦ୍ରଭଂ ଦିସ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୭୮।

‘‘ଚିରମ୍ପି ଖୋ ତଂ ଖାଦେଯ୍ୟ, ଗଦ୍ରଭୋ ହରିତଂ ଯୱଂ;

ପାରୁତୋ ସୀହଚମ୍ମେନ, ରୱମାନୋୱ ଦୂସଯୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ତନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ଅଯଂ ଗଦ୍ରଭୋ ଅତ୍ତନୋ ଗଦ୍ରଭଭାୱଂ ଅଜାନାପେତ୍ୱା ସୀହଚମ୍ମେନ ପାରୁତୋ ଚିରମ୍ପି କାଲଂ ହରିତଂ ଯୱଂ ଖାଦେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ରୱମାନୋୱ ଦୂସଯୀତି ଅତ୍ତନୋ ପନ ଗଦ୍ରଭରୱଂ ରୱମାନୋୱେସ ଅତ୍ତାନଂ ଦୂସଯି, ନତ୍ଥେତ୍ଥ ସୀହଚମ୍ମସ୍ସ ଦୋସୋତି। ତସ୍ମିଂ ଏୱଂ କଥେନ୍ତେଯେୱ ଗଦ୍ରଭୋ ତତ୍ଥେୱ ନିପନ୍ନୋ ମରି, ୱାଣିଜୋପି ତଂ ପହାଯ ପକ୍କାମି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ୱାଣିଜୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ଗଦ୍ରଭୋ କୋକାଲିକୋ, ପଣ୍ଡିତକସ୍ସକୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସୀହଚମ୍ମଜାତକୱଣ୍ଣନା ନୱମା।

[୧୯୦] ୧୦। ସୀଲାନିସଂସଜାତକୱଣ୍ଣନା

ପସ୍ସ ସଦ୍ଧାଯ ସୀଲସ୍ସାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ସଦ୍ଧଂ ଉପାସକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ କିର ସଦ୍ଧୋ ପସନ୍ନୋ ଅରିଯସାୱକୋ ଏକଦିୱସଂ ଜେତୱନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସାଯଂ ଅଚିରୱତିନଦୀତୀରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନାୱିକେ ନାୱଂ ତୀରେ ଠପେତ୍ୱା ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥାଯ ଗତେ ତିତ୍ଥେ ନାୱଂ ଅଦିସ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାରମ୍ମଣଂ ପୀତିଂ ଗହେତ୍ୱା ନଦିଂ ଓତରି, ପାଦା ଉଦକମ୍ହି ନ ଓସୀଦିଂସୁ। ସୋ ପଥୱୀତଲେ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱିଯ ୱେମଜ୍ଝଂ ଗତକାଲେ ୱୀଚିଂ ପସ୍ସି। ଅଥସ୍ସ ବୁଦ୍ଧାରମ୍ମଣା ପୀତି ମନ୍ଦା ଜାତା, ପାଦା ଓସୀଦିତୁଂ ଆରଭିଂସୁ, ସୋ ପୁନ ବୁଦ୍ଧାରମ୍ମଣଂ ପୀତିଂ ଦଳ୍ହଂ କତ୍ୱା ଉଦକପିଟ୍ଠେନେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଜେତୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ‘‘ଉପାସକ, କଚ୍ଚି ମଗ୍ଗଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅପ୍ପକିଲମଥେନ ଆଗତୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧାରମ୍ମଣଂ ପୀତିଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଦକପିଟ୍ଠେ ପତିଟ୍ଠଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଥୱିଂ ମଦ୍ଦନ୍ତୋ ୱିଯ ଆଗତୋମ୍ହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ ଖୋ ପନ, ଉପାସକ, ତ୍ୱଞ୍ଞେୱ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠଂ ଲଦ୍ଧୋ, ପୁବ୍ବେପି ଉପାସକା ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେ ନାୱାଯ ଭିନ୍ନାଯ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତା ପତିଟ୍ଠଂ ଲଭିଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅରିଯସାଓ୍ୱକୋ ଏକେନ ନ୍ହାପିତକୁଟୁମ୍ବିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ନାଓ୍ୱଂ ଅଭିରୁହି, ତସ୍ସ ନ୍ହାପିତସ୍ସ ଭରିଯା "ଅଯ୍ୟ, ଇମସ୍ସ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ତଓ୍ୱ ଭାରୋ"ତି ନ୍ହାପିତଂ ତସ୍ସ ଉପାସକସ୍ସ ହତ୍ଥେ ନିକ୍ଖିପି। ଅଥ ସା ନାଓ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିଓ୍ୱସେ ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ନା, ତେପି ଦ୍ୱେ ଜନା ଏକସ୍ମିଂ ଫଲକେ ନିପନ୍ନା ଏକଂ ଦୀପକଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ତତ୍ଥ ସୋ ନ୍ହାପିତୋ ସକୁଣେ ମାରେତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତୋ ଉପାସକସ୍ସପି ଦେତି। ଉପାସକୋ "ଅଲଂ ମଯ୍ହ"ନ୍ତି ନ ଖାଦତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – "ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅମ୍ହାକଂ ଠପେତ୍ୱା ତୀଣି ସରଣାନି ଅଞ୍ଞଂ ପତିଟ୍ଠା ନତ୍ଥୀ"ତି। ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରି। ଅଥସ୍ସାନୁସରନ୍ତସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଦୀପକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ନାଗରାଜା ଅତ୍ତନୋ ସରୀରଂ ମହାନାଓ୍ୱଂ କତ୍ୱା ମାପେସି, ସମୁଦ୍ଦଦେଓ୍ୱତା ନିଯାମକୋ ଅହୋସି, ନାଓ୍ୱା ସତ୍ତହି ରତନେହି ପୂରଯିତ୍ଥ, ତଯୋ କୂପକା ଇନ୍ଦନୀଲମଣିମଯା ଅହେସୁଂ, ସୁଓ୍ୱଣ୍ଣମଯୋ ଲଙ୍କାରୋ, ରଜତମଯାନି ଯୋତ୍ତାନି, ସୁଓ୍ୱଣ୍ଣମଯାନି ଯଟ୍ଠିଫିଯାନି।

ସମୁଦ୍ଦଦେଓ୍ୱତା ନାଓ୍ୱାଯ ଠତ୍ୱା "ଅତ୍ଥି ଜମ୍ବୁଦୀପଗମିକା"ତି ଘୋସେସି। ଉପାସକୋ "ମଯଂ ଗମିସ୍ସାମା"ତି ଆହ। ତେନ ହି ଏହି, ନାଓ୍ୱଂ ଅଭିରୁହାତି। ସୋ ନାଓ୍ୱଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ନ୍ହାପିତଂ ପକ୍କୋସି, ସମୁଦ୍ଦଦେଓ୍ୱତା – "ତୁଯ୍ହଞ୍ଞେଓ୍ୱ ଲବ୍ଭତି, ନ ଏତସ୍ସା"ତି ଆହ। "କିଂକାରଣା"ତି? "ଏତସ୍ସ ସୀଲଗୁଣାଚାରୋ ନତ୍ଥି, ତଂ କାରଣଂ। ଅହଞ୍ହି ତୁଯ୍ହଂ ନାଓ୍ୱଂ ଆହରିଂ, ନ ଏତସ୍ସା"ତି। "ହୋତୁ, ଅହଂ ଅତ୍ତନା ଦିନ୍ନଦାନେନ ରକ୍ଖିତସୀଲେନ ଭାଓ୍ୱିତଭାଓ୍ୱନାଯ ଏତସ୍ସ ପତ୍ତିଂ ଦମ୍ମୀ"ତି। ନ୍ହାପିତୋ "ଅନୁମୋଦାମି, ସାମୀ"ତି ଆହ। ଦେଓ୍ୱତା "ଇଦାନି ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ"ତି ତମ୍ପି ଆରୋପେତ୍ୱା ଉଭୋପି ଜନେ ସମୁଦ୍ଦା ନିକ୍ଖାମେତ୍ୱା ନଦିଯା ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାଓ୍ୱେନ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ତେସଂ ଗେହେ ଧନଂ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା "ପଣ୍ଡିତେହେଓ୍ୱ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସଗ୍ଗୋ ନାମ କାତବ୍ବୋ। ସଚେ ହି ଇମସ୍ସ ନ୍ହାପିତସ୍ସ ଇମିନା ଉପାସକେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସଗ୍ଗୋ ନାଭଓ୍ୱିସ୍ସ, ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେଯେଓ୍ୱ ନସ୍ସିସ୍ସା"ତି ପଣ୍ଡିତସଂସଗ୍ଗଗୁଣଂ କଥଯମାନା ଇମା ଗାଥା ଅଓ୍ୱୋଚ –

୭୯।

"ପସ୍ସ ସଦ୍ଧାଯ ସୀଲସ୍ସ, ଚାଗସ୍ସ ଚ ଅଯଂ ଫଲଂ;

ନାଗୋ ନାଓ୍ୱାଯ ଓ୍ୱଣ୍ଣେନ, ସଦ୍ଧଂ ଓ୍ୱହତୁପାସକଂ।

୮୦।

"ସବ୍ଭିରେଓ୍ୱ ସମାସେଥ, ସବ୍ଭି କୁବ୍ବେଥ ସନ୍ଥଓ୍ୱଂ;

ସତଞ୍ହି ସନ୍ନିଓ୍ୱାସେନ, ସୋତ୍ଥିଂ ଗଚ୍ଛତି ନ୍ହାପିତୋ"ତି।

ତତ୍ଥ ପସ୍ସାତି କଞ୍ଚି ଅନିଯମେତ୍ୱା ପସ୍ସଥାତି ଆଲପତି। ସଦ୍ଧାଯାତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାଯ ସଦ୍ଧାଯ। ସୀଲେପି ଏସେଓ୍ୱ ନଯୋ। ଚାଗସ୍ସାତି ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମପରିଚ୍ଚାଗସ୍ସ ଚେଓ୍ୱ କିଲେସପରିଚ୍ଚାଗସ୍ସ ଚ। ଅଯଂ ଫଲନ୍ତି ଇଦଂ ଫଲଂ, ଗୁଣଂ ଆନିସଂସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ଓ୍ୱା ଚାଗସ୍ସ ଚ ଫଲଂ ପସ୍ସ, ଅଯଂ ନାଗୋ ନାଓ୍ୱାଯ ଓ୍ୱଣ୍ଣେନାତି ଏଓ୍ୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ନାଓ୍ୱାଯ ଓ୍ୱଣ୍ଣେନାତି ନାଓ୍ୱାଯ ସଣ୍ଠାନେନ। ସଦ୍ଧନ୍ତି ତୀସୁ ରତନେସୁ ପତିଟ୍ଠିତସଦ୍ଧଂ। ସବ୍ଭିରେଓ୍ୱାତି ପଣ୍ଡିତେହିଯେଓ୍ୱ । ସମାସେଥାତି ଏକତୋ ଆଓ୍ୱସେଯ୍ୟ, ଉପଓ୍ୱସେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। କୁବ୍ବେଥାତି କରେଯ୍ୟ। ସନ୍ଥଓ୍ୱନ୍ତି ମିତ୍ତସନ୍ଥଓ୍ୱଂ। ତଣ୍ହାସନ୍ଥଓ୍ୱୋ ପନ କେନଚିପି ସଦ୍ଧିଂ ନ କାତବ୍ବୋ। ନ୍ହାପିତୋତି ନ୍ହାପିତକୁଟୁମ୍ବିକୋ। "ନହାପିତୋ"ତିପି ପାଠୋ।

ଏଓ୍ୱଂ ସମୁଦ୍ଦଦେଓ୍ୱତା ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ଓ୍ୱଦିତ୍ୱା ନାଗରାଜାନଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଓ୍ୱିମାନମେଓ୍ୱ ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉପାସକୋ ସକଦାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। "ତଦା ସୋତାପନ୍ନୋପାସକୋ ପରିନିବ୍ବାଯି, ନାଗରାଜା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି, ସମୁଦ୍ଦଦେଓ୍ୱତା ପନ ଅହମେଓ୍ୱ ଅହୋସି"ନ୍ତି।

ସୀଲାନିସଂସଜାତକଓ୍ୱଣ୍ଣନା ଦସମା।

ଅସଦିସଓ୍ୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅସଦିସଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାମଂ, ୱାଲୋଦକଂ ଗିରିଦତ୍ତଂ;

ନଭିରତି ଦଧିୱାହଂ, ଚତୁମଟ୍ଟଂ ସୀହକୋଟ୍ଠଂ;

ସୀହଚମ୍ମଂ ସୀଲାନିସଂସଂ।

୫। ରୁହକୱଗ୍ଗୋ

[୧୯୧] ୧। ରୁହକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅପିରୁହକ ଛିନ୍ନାପୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପୁରାଣଦୁତିଯିକାପଲୋଭନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠକନିପାତେ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଜାତକେ (ଜା। ୧।୮।୬୦ ଆଦଯୋ) ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ସତ୍ଥା ପନ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ''ଅଯଂ ତେ ଭିକ୍ଖୁ ଇତ୍ଥୀ ଅନତ୍ଥକାରିକା, ପୁବ୍ବେପି ତେ ଏସା ସରାଜିକାଯ ପରିସାଯ ମଜ୍ଝେ ଲଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଗେହା ନିକ୍ଖମନାକାରଂ କାରେସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେସି। ତସ୍ସ ରୁହକୋ ନାମ ପୁରୋହିତୋ ଅହୋସି, ତସ୍ସ ପୁରାଣୀ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଭରିଯା। ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅସ୍ସଭଣ୍ଡକେନ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଅସ୍ସଂ ଅଦାସି। ସୋ ତଂ ଅସ୍ସଂ ଆରୁଯ୍ହ ରଞ୍ଞୋ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅଥ ନଂ ଅଲଙ୍କତଅସ୍ସସ୍ସ ପିଟ୍ଠେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ତହିଂ ତହିଂ ଠିତା ମନୁସ୍ସା ''ଅହୋ ଅସ୍ସସ୍ସ ରୂପଂ, ଅହୋ ଅସ୍ସୋ ସୋଭତୀ''ତି ଅସ୍ସମେୱ ପସଂସନ୍ତି। ସୋ ଗେହଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପାସାଦଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ ଭରିଯଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭଦ୍ଦେ , ଅମ୍ହାକଂ ଅସ୍ସୋ ଅତିୱିଯ ସୋଭତି, ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ଠିତା ମନୁସ୍ସା ଅମ୍ହାକଂ ଅସ୍ସମେୱ ୱଣ୍ଣେନ୍ତୀ''ତି। ସା ପନ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଥୋକଂ ଛିନ୍ନିକା ଧୁତ୍ତିକଧାତୁକା, ତେନ ନଂ ଏୱମାହ – ''ଅଯ୍ୟ, ତ୍ୱଂ ଅସ୍ସସ୍ସ ସୋଭନକାରଣଂ ନ ଜାନାସି, ଅଯଂ ଅସ୍ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଅଲଙ୍କତଂ ଅସ୍ସଭଣ୍ଡକଂ ନିସ୍ସାଯ ସୋଭତି, ସଚେ ତ୍ୱମ୍ପି ଅସ୍ସୋ ୱିଯ ସୋଭିତୁକାମୋ ଅସ୍ସଭଣ୍ଡକଂ ପିଳନ୍ଧିତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱୀଥିଂ ଓରୁଯ୍ହ ଅସ୍ସୋ ୱିଯ ପାଦେ କୋଟ୍ଟଯମାନୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ପସ୍ସ, ରାଜାପି ତଂ ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସତି, ମନୁସ୍ସାପି ତଞ୍ଞେୱ ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି।

ସୋ ଉମ୍ମତ୍ତକଜାତିକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତସ୍ସା ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ''ଇମିନା ନାମ କାରଣେନ ସା ମଂ ୱଦତୀ''ତି ଅଜାନିତ୍ୱା ତଥାସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ତଥା ଅକାସି। ଯେ ଯେ ପସ୍ସନ୍ତି, ତେ ତେ ପରିହାସଂ କରୋନ୍ତା ''ସୋଭତି ଆଚରିଯୋ''ତି ୱଦିଂସୁ। ରାଜା ପନ ନଂ ''କିଂ, ଆଚରିଯ, ପିତ୍ତଂ ତେ କୁପିତଂ , ଉମ୍ମତ୍ତକୋସି ଜାତୋ''ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଲଜ୍ଜାପେସି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ''ଅଯୁତ୍ତଂ ମଯା କତ''ନ୍ତି ଲଜ୍ଜିତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ''ତାଯମ୍ହି ସରାଜିକାଯ ପରିସାଯ ଅନ୍ତରେ ଲଜ୍ଜାପିତୋ, ପୋଥେତ୍ୱା ତଂ ନିକ୍କଡ୍ଢିସ୍ସାମୀ''ତି ଗେହଂ ଅଗମାସି। ଧୁତ୍ତିକବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତସ୍ସ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଆଗମନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପୁରେତରଞ୍ଞେୱ ଚୂଳଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ରାଜନିୱେସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚତୂହପଞ୍ଚାହଂ ତତ୍ଥେୱ ଅହୋସି। ରାଜା ତଂ କାରଣଂ ଞତ୍ୱା ପୁରୋହିତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ''ଆଚରିଯ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ନାମ ଦୋସୋ ହୋତିଯେୱ, ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ଖମିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଖମାପନତ୍ଥାଯ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୮୧।

''ଅପି ରୁହକ ଛିନ୍ନାପି, ଜିଯା ସନ୍ଧୀଯତେ ପୁନ;

ସନ୍ଧୀଯସ୍ସୁ ପୁରାଣିଯା, ମା କୋଧସ୍ସ ୱସଂ ଗମୀ''ତି।

ତତ୍ରାଯଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଭୋ ରୁହକ, ନନୁ ଛିନ୍ନାପି ଧନୁଜିଯା ପୁନ ସନ୍ଧୀଯତି ଘଟୀଯତି, ଏୱମେୱ ତ୍ୱମ୍ପି ପୁରାଣିଯା ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଧୀଯସ୍ସୁ, କୋଧସ୍ସ ୱସଂ ମା ଗମୀତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ରୁହକୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୮୨।

‘‘ୱିଜମାନେସୁ ୱାକେସୁ, ୱିଜମାନେସୁ କାରିସୁ;

ଅଞ୍ଜଞ୍ଜଂ ଜିଯଂ କରିସ୍ସାମି, ଅଲଞ୍ଜ୍ଞେୱ ପୁରାଣିଯା’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ମହାରାଜ, ଧନୁକାରମୁଦୁୱାକେସୁ ଚ ଜିଯକାରକେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ୱିଜମାନେସୁ ଅଞ୍ଜଞ୍ଜଂ ଜିଯଂ କରିସ୍ସାମି, ଇମାଯ ଛିନ୍ନାଯ ପୁରାଣିଯା ଜିଯାଯ ଅଲଂ, ନତ୍ଥି ମେ କୋଚି ଅତ୍ଥୋତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ତଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଂ ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଆନେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ପୁରାଣଦୁତିଯିକା ଅହୋସି, ଚୁହକୋ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ, ବାରାଣସିରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଚୁହକଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଠମା।

[୧୯୨] ୨। ସିରିକାଳକଣ୍ଣିଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଇତ୍ଥୀସିଯା ରୂପୱତୀତି ଇଦଂ ସିରିକାଳକଣ୍ଣିଜାତକଂ ମହାଉମଙ୍ଗଜାତକେ ଆୱିଭୱିସ୍ସତି।

ସିରିକାଳକଣ୍ଣିଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦୁତିଯା।

[୧୯୩] ୩। ଚୂଳପଦୁମଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅଯମେୱ ସା ଅହମପି ସୋ ଅନଞ୍ଞୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ଉମ୍ମାଦନ୍ତୀଜାତକେ (ଜା। ୨। ୨୦।୫୭ ଆଦଯୋ) ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ସୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥାରା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଭଗୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କେନ ପନ ତ୍ୱଂ ଉକ୍କଣ୍ଠାପିତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏକଂ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତଂ ମାତୁଗାମଂ ଦିସ୍ୱା କିଲେସାନୁୱତ୍ତକୋ ହୁତ୍ୱା ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋମ୍ହୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଭିକ୍ଖୁ, ମାତୁଗାମୋ ନାମ ଅକତଞ୍ଞୂ ମିତ୍ତଦୁବ୍ଭୀ ବହୁମାଯା, ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାପି ଅତ୍ତନୋ ଦକ୍ଖିଣଜାଣୁଲୋହିତଂ ପାଯେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱିତଦାନମ୍ପି ଦତ୍ୱା ମାତୁଗାମସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଲଭିଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତି, ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ଚସ୍ସ ‘‘ପଦୁମକୁମାରୋ’’ତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ତସ୍ସ ଅପରେନ ଛ କନିଟ୍ଠଭାତିକା ଅହେସୁଂ। ତେ ସତ୍ତପି ଜନା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱୁଡ୍ଢିପ୍ପତ୍ତା ଘରାୱାସଂ ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସହାଯା ୱିଯ ୱିଚରନ୍ତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ରାଜା ରାଜଙ୍ଗଣଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଠିତୋ ତେ ମହାପରିୱାରେନ ରାଜୁପଟ୍ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମେ ମଂ ୱଧିତ୍ୱା ରଜ୍ଜମ୍ପି ଗଣ୍ହେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଆସଙ୍କଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା – ‘‘ତାତା, ତୁମ୍ହେ ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ୱସିତୁଂ ନ ଲଭଥ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ମମ ଅଚ୍ଚଯେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା କୁଲସନ୍ତକଂ ରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଆହ। ତେ ପିତୁ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ରୋଦିତ୍ୱା କନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଘରାନି ଗନ୍ତ୍ୱା ପଜାପତିଯୋ ଆଦାଯ ‘‘ଯତ୍ଥ ୱା ତତ୍ଥ ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଜୀୱିସ୍ସାମା’’ତି ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଏକଂ କନ୍ତାରଂ ପତ୍ୱା ଅନ୍ନପାନଂ ଅଲଭମାନା ଖୁଦଂ ଅଧିୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ‘‘ମଯଂ ଜୀୱମାନା ଇତ୍ଥିଯୋ ଲଭିସ୍ସାମା’’ତି କନିଟ୍ଠସ୍ସ ଭରିଯଂ ମାରେତ୍ୱା ତେରସ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦିଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଚ ଭରିଯାଯ ଚ ଲଦ୍ଧକୋଟ୍ଠାସେସୁ ଏକଂ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ଦ୍ୱେପି ଖାଦିଂସୁ। ଏୱଂ ଛ ଦିୱସେ ଛ ଇତ୍ଥିଯୋ ମାରେତ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦିଂସୁ।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ପନ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଏକେକଂ ଠପେତ୍ୱା ଛ କୋଟ୍ଠାସେ ଠପେସି। ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ‘‘ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଭରିଯଂ ମାରେସ୍ସାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତେ ଛ କୋଟ୍ଠାସେ ତେସଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ ତାୱ ଇମେ ଛ କୋଟ୍ଠାସେ ଖାଦଥ, ସ୍ୱେ ଜାନିସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେସଂ ମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯନକାଲେ ଭରିଯଂ ଗହେତ୍ୱା ପଲାଯି। ସା ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଖନ୍ଧେନାଦାଯ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନୱେଲାଯ କନ୍ତାରା ନିକ୍ଖମି। ସା ସୂରିଯେ ଉଗ୍ଗତେ ‘‘ପିପାସିତାମ୍ହି, ସାମୀ’’ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଉଦକଂ ନତ୍ଥି, ଭଦ୍ଦେ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ କଥିତେ ଖଗ୍ଗେନ ଦକ୍ଖିଣଜାଣୁକଂ ପହରିତ୍ୱା – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ପାନୀଯଂ ନତ୍ଥି, ଇଦଂ ପନ ମେ ଦକ୍ଖିଣଜାଣୁଲୋହିତଂ ପିୱମାନା ନିସୀଦାହୀ’’ତି ଆହ। ସା ତଥା ଅକାସି। ତେ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ମହାଗଙ୍ଗଂ ପତ୍ୱା ପିୱିତ୍ୱା ଚ ନହ୍ୱତ୍ୱା ଚ ଫଲାଫଲଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଗଙ୍ଗାନିୱତ୍ତନେ ଅସ୍ସମପଦଂ ମାପେତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେସୁଂ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଉପରିଗଙ୍ଗାୟ ରାଜାପରାଧିକଂ ଚୋରଂ ହତ୍ଥପାଦେ ଚ କଣ୍ଣନାସଞ୍ଚ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଅମ୍ବଣକେ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ମହାଗଙ୍ଗାୟ ପୱାହେସୁଂ। ସୋ ମହନ୍ତଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋନ୍ତୋ ତଂ ଠାନଂ ପାପୁଣି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ କରୁଣଂ ପରିଦେୱିତସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା "ଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ତୋ ମୟି ଠିତେ ମା ନସ୍ସୀ"ତି ଗଙ୍ଗାତୀରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଉତ୍ତାରେତ୍ୱା ଅସ୍ସମପଦଂ ଆନେତ୍ୱା କାସାୱଧୋୱନଲେପନାଦୀହି ୱଣପଟିକମ୍ମଂ ଅକାସି। ଭରିୟା ପନସ୍ସ "ଏୱରୂପଂ ନାମ ଦୁସ୍ସୀଲଂ କୁଣ୍ଠଂ ଗଙ୍ଗାୟ ଆୱାହେତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତୋ ୱିଚରତୀ"ତି ୱତ୍ୱା ତଂ କୁଣ୍ଠଂ ଜିଗୁଚ୍ଛମାନା ନିଟ୍ଠୁଭନ୍ତୀ ୱିଚରତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ୱଣେସୁ ସଂୱିରୁଳ୍ହେସୁ ଭରିୟାୟ ସଦ୍ଧିଂ ତଂ ଅସ୍ସମପଦେୟେୱ ଠପେତ୍ୱା ଅଟୱିତୋ ଫଲାଫଲାନି ଆହରିତ୍ୱା ତଞ୍ଚ ଭରିୟଞ୍ଚ ପୋସେସି। ତେସୁ ଏୱଂ ୱସନ୍ତେସୁ ସା ଇତ୍ଥୀ ଏତସ୍ମିଂ କୁଣ୍ଠେ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅନାଚାରଂ ଚରିତ୍ୱା ଏକେନୁପାୟେନ ବୋଧିସତ୍ତଂ ମାରେତୁକାମା ହୁତ୍ୱା ଏୱମାହ – "ସାମି, ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଅଂସେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କନ୍ତାରା ନିକ୍ଖମମାନା ଏକଂ ପବ୍ବତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ପବ୍ବତମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତଦେୱତେ 'ସଚେ ଅହଂ ସାମିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅରୋଗା ଜୀୱିତଂ ଲଭିସ୍ସାମି, ବଲିକମ୍ମଂ ତେ କରିସ୍ସାମୀ'ତି ଆୟାଚିଂ, ସା ମଂ ଇଦାନି ଉତ୍ତାସେତି, କରୋମସ୍ସା ବଲିକମ୍ମ"ନ୍ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ମାୟଂ ଅଜାନନ୍ତୋ "ସାଧୂ"ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ବଲିକମ୍ମଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତାୟ ବଲିଭାଜନଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ପବ୍ବତମତ୍ଥକଂ ଅଭିରୁହି। ଅଥ ନଂ ସା ଏୱମାହ – "ସାମି, ଦେୱତାୟପି ତ୍ୱଞ୍ଞେୱ ଉତ୍ତମଦେୱତା, ପଠମଂ ତାୱ ତଂ ୱନପୁପ୍ଫେହି ପୂଜେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଦେୱତାୟ ବଲିକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ"ତି। ସା ବୋଧିସତ୍ତଂ ପପାତାଭିମୁଖଂ ଠପେତ୍ୱା ୱନପୁପ୍ଫେହି ପୂଜେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତୁକାମା ୱିୟ ହୁତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେ ଠତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିୟଂ ପହରିତ୍ୱା ପପାତେ ପାତେତ୍ୱା "ଦିଟ୍ଠା ମେ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠୀ"ତି ତୁଟ୍ଠମାନସା ପବ୍ବତା ଓରୋହିତ୍ୱା କୁଣ୍ଠସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି।

ବୋଧିସତ୍ତୋପି ପପାତାନୁସାରେନ ପବ୍ବତା ପତନ୍ତୋ ଉଦୁମ୍ବରରୁକ୍ଖମତ୍ଥକେ ଏକସ୍ମିଂ ଅକଣ୍ଟକେ ପତ୍ତସଞ୍ଛନ୍ନେ ଗୁମ୍ବେ ଲଗ୍ଗି, ହେଟ୍ଠାପବ୍ବତଂ ପନ ଓରୋହିତୁଂ ନ ସକ୍କା। ସୋ ଉଦୁମ୍ବରଫଲାନି ଖାଦିତ୍ୱା ସାଖନ୍ତରେ ନିସୀଦି। ଅଥେକୋ ମହାସରୀରୋ ଗୋଧରାଜା ହେଟ୍ଠାପବ୍ବତପାଦତୋ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଉଦୁମ୍ବରଫଲାନି ଖାଦତି। ସୋ ତଂ ଦିୱସଂ ବୋଧିସତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପଲାୟି, ପୁନଦିୱସେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ପସ୍ସେ ଫଲାନି ଖାଦିତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ସୋ ଏୱଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ବୋଧିସତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା "ତ୍ୱଂ ଇମଂ ଠାନଂ କେନ କାରଣେନ ଆଗତୋସୀ"ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା "ଇମିନା ନାମ କାରଣେନା"ତି ୱୁତ୍ତେ "ତେନ ହି ମା ଭାୟୀ"ତି ୱତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ପିଟ୍ଠିୟଂ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଓତାରେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ମହାମଗ୍ଗେ ଠପେତ୍ୱା "ତ୍ୱଂ ଇମିନା ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛାହୀ"ତି ଉୟ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞମେୱ ପାୱିସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକଂ ଗାମକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ୱସନ୍ତୋ ପିତୁ କାଲକତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କୁଲସନ୍ତକେ ରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠାୟ ପଦୁମରାଜା ନାମ ହୁତ୍ୱା ଦସ ରାଜଧମ୍ମେ ଅକୋପେତ୍ୱା ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତୋ ଚତୂସୁ ନଗରଦ୍ୱାରେସୁ ନଗରମଜ୍ଝେ ନିୱେସନଦ୍ୱାରେତି ଛ ଦାନସାଲାୟୋ କାରେତ୍ୱା ଦେୱସିକଂ ଛ ସତସହସ୍ସାନି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦାନଂ ଅଦାସି।

ସାପି ଖୋ ଇତ୍ଥୀ ତଂ କୁଣ୍ଠଂ ଖନ୍ଧେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସପଥେ ଭିକ୍ଖଂ ଚରମାନା ୟାଗୁଭତ୍ତଂ ସଂହରିତ୍ୱା ତଂ କୁଣ୍ଠଂ ପୋସେସି। ମନୁସ୍ସା "ଅୟଂ ତେ କିଂ ହୋତୀ"ତି ପୁଚ୍ଛିୟମାନା "ଅହଂ ଏତସ୍ସ ମାତୁଲଧୀତା, ପିତୁଚ୍ଛାପୁତ୍ତୋ ମେ ଏସୋ, ଏତସ୍ସେୱ ମଂ ଅଦଂସୁ, ସାହଂ ୱଜ୍ଝପ୍ପତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ସାମିକଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିହରନ୍ତୀ ଭିକ୍ଖଂ ଚରିତ୍ୱା ପୋସେମୀ"ତି। ମନୁସ୍ସା "ଅୟଂ ପତିବ୍ବତା"ତି ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ବହୁତରଂ ୟାଗୁଭତ୍ତଂ ଅଦଂସୁ। ଅପରେ ପନ ଜନା ଏୱମାହଂସୁ – "ତ୍ୱଂ ମା ଏୱଂ ୱିଚରି, ପଦୁମରାଜା ବାରାଣସିୟଂ ରଜ୍ଜଂ କାରେତି, ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ସଙ୍ଖୋଭେତ୍ୱା ଦାନଂ ଦେତି, ସୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ତୁସ୍ସିସ୍ସତି, ତୁଟ୍ଠୋ ତେ ବହୁଂ ଧନଂ ଦସ୍ସତି, ତୱ ସାମିକଂ ଇଧେୱ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛା"ତି ଥିରଂ କତ୍ୱା ୱେତ୍ତପଚ୍ଛିଂ ଅଦଂସୁ। ସା ଅନାଚାରା ତଂ କୁଣ୍ଠଂ ୱେତ୍ତପଚ୍ଛିୟଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦାନସାଲାସୁ ଭୁଞ୍ଜମାନା ୱିଚରତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅଲଙ୍କତହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧୱରଗତୋ ଦାନଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ୱା ଦସନ୍ନଂ ୱା ସହତ୍ଥା ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପୁନ ଗେହଂ ଗଚ୍ଛତି । ସା ଅନାଚାରା ତଂ କୁଣ୍ଠଂ ପଚ୍ଛିୟଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଗମନମଗ୍ଗେ ଅଟ୍ଠାସି।

ରାଜା ଦିସ୍ୱା "କିଂ ଏତ"ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। "ଏକା, ଦେୱ, ପତିବ୍ବତା"ତି। ଅଥ ନଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା କୁଣ୍ଠଂ ପଚ୍ଛିୟା ନୀହରାପେତ୍ୱା "ଅୟଂ ତେ କିଂ ହୋତୀ"ତି ପୁଚ୍ଛି। ସା "ପିତୁଚ୍ଛାପୁତ୍ତୋ ମେ, ଦେୱ, କୁଲଦତ୍ତିକୋ ସାମିକୋ"ତି ଆହ। ମନୁସ୍ସା ତଂ ଅନ୍ତରଂ ଅଜାନନ୍ତା "ଅହୋ ପତିବ୍ବତା"ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ତଂ ଅନାଚାରିତ୍ଥିଂ ୱଣ୍ଣୟିଂସୁ। ପୁନ ରାଜା "ଅୟଂ ତେ କୁଣ୍ଠୋ କୁଲଦତ୍ତିକୋ ସାମିକୋ"ତି ପୁଚ୍ଛି। ସା ରାଜାନଂ ଅସଞ୍ଜାନନ୍ତୀ "ଆମ, ଦେୱା"ତି ସୂରା ହୁତ୍ୱା କଥେସି। ଅଥ ନଂ ରାଜା "କିଂ ଏସ ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ, ନନୁ ତ୍ୱଂ ପଦୁମକୁମାରସ୍ସ ଭରିୟା ଅସୁକରଞ୍ଞୋ ଧୀତା, ଅସୁକା ନାମ ମମ ଜାଣୁଲୋହିତଂ ପିୱିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ କୁଣ୍ଠେ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା ମଂ ପପାତେ ପାତେସି। ସା ଇଦାନି ତ୍ୱଂ ନଲାଟେନ ମଚ୍ଚୁଂ ଗହେତ୍ୱା ମଂ 'ମତୋ'ତି ମଞ୍ଞମାନା ଇମଂ ଠାନଂ ଆଗତା, ନନୁ ଅହଂ ଜୀୱାମୀ"ତି ୱତ୍ୱା ଅମଚ୍ଚେ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା "ଭୋ, ଅମଚ୍ଚା ନନୁ ଚାହଂ ତୁମ୍ହେହି ପୁଟ୍ଠୋ ଏୱଂ କଥେସିଂ 'ମମ କନିଟ୍ଠଭାତିକା ଛ ଇତ୍ଥିୟୋ ମାରେତ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦିଂସୁ, ଅହଂ ପନ ମୟ୍ହଂ ଭରିୟଂ ଅରୋଗଂ କତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାତୀରଂ ନେତ୍ୱା ଅସ୍ସମପଦେ ୱସନ୍ତୋ

ଏକଂ ୱଜ୍ଝପ୍ପତ୍ତଂ କୁଣ୍ଟଂ ଉଦ୍ଧାରେତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗିଂ। ସା ଇତ୍ଥୀ ଏତସ୍ମିଂ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା ମଂ ପଜ୍ଜତପାଦେ ପାତେସି। ଅହଂ ଅତ୍ତନୋ ମେତ୍ତଚିତ୍ତତାଯ ଜୀୱିତଂ ଲଭିଂନ୍ତି। ଯାଯ ଅହଂ ପଜ୍ଜତା ପାତିତୋ, ନ ସା ଅଞ୍ଞା, ଏସା ଦୁସ୍ସୀଲା, ସୋପି ୱଜ୍ଝପ୍ପତ୍ତୋ କୁଣ୍ଟୋ ନ ଅଞ୍ଞୋ, ଅଯମେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୮୫।

‘‘ଅଯମେୱ ସା ଅହମପି ସୋ ଅନଞ୍ଞୋ, ଅଯମେୱ ସୋ ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନୋ ଅନଞ୍ଞୋ;

ଯମାହ ‘କୋମାରପତୀ ମମ’ନ୍ତି, ୱଜ୍ଝିତ୍ଥିଯୋ ନତ୍ଥି ଇତ୍ଥୀସୁ ସଚ୍ଚଂ।

୮୬।

‘‘ଇମଞ୍ଚ ଜମ୍ମଂ ମୁସଲେନ ହନ୍ତ୍ୱା, ଲୁଦ୍ଦଂ ଛୱଂ ପରଦାରୂପସେୱିଂ;

ଇମିସ୍ସା ଚ ନଂ ପାପପତିବ୍ବତାଯ, ଜୀୱନ୍ତିଯା ଛିନ୍ଦଥ କଣ୍ଣନାସ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯମାହ କୋମାରପତୀ ମମନ୍ତି ଯଂ ଏସା ‘‘ଅଯଂ ମେ, କୋମାରପତି, କୁଲଦତ୍ତିକୋ ସାମିକୋ’’ତି ଆହ, ଅଯମେୱ ସୋ, ନ ଅଞ୍ଞୋ। ‘‘ଯମାହୁ , କୋମାରପତୀ’’ତିପି ପାଠୋ। ଅଯମେୱ ହି ପୋତ୍ଥକେସୁ ଲିଖିତୋ, ତସ୍ସାପି ଅଯମେୱତ୍ଥୋ, ୱଚନୱିପଲ୍ଲାସୋ ପନେତ୍ଥ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଞ୍ହି ରଞ୍ଞା ୱୁତ୍ତଂ, ତଦେୱ ଇଧ ଆଗତଂ। ୱଜ୍ଝିତ୍ଥିଯୋତି ଇତ୍ଥିଯୋ ନାମ ୱଜ୍ଝା ୱଧିତବ୍ବା ଏୱ। ନତ୍ଥି ଇତ୍ଥୀସୁ ସଚ୍ଚନ୍ତି ଏତାସୁ ସଭାୱୋ ନାମେକୋ ନତ୍ଥି। ‘‘ଇମଞ୍ଚ ଜମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦି ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ତେସଂ ଦଣ୍ଡାଣାପନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଜମ୍ମନ୍ତି ଲାମକଂ। ମୁସଲେନ ହନ୍ତ୍ୱାତି ମୁସଲେନ ହନିତ୍ୱା ପୋଥେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠୀନି ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା। ଲୁଦ୍ଦନ୍ତି ଦାରୁଣଂ। ଛୱନ୍ତି ଗୁଣାଭାୱେନ ନିଜ୍ଜୀୱଂ ମତସଦିସଂ। ଇମିସ୍ସାଚ ନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ଇମିସ୍ସା ଚ ପାପପତିବ୍ବତାଯ ଅନାଚାରାଯ ଦୁସ୍ସୀଲାଯ ଜୀୱନ୍ତିଯାୱ କଣ୍ଣନାସଂ ଛିନ୍ଦଥାତି ଅତ୍ଥୋ।

ବୋଧିସତ୍ତୋ କୋଧଂ ଅଧିୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଏୱଂ ତେସଂ ଦଣ୍ଡଂ ଆଣାପେତ୍ୱାପି ନ ତଥା କାରେସି । କୋପଂ ପନ ମନ୍ଦଂ କତ୍ୱା ଯଥା ସା ପଚ୍ଛିଂ ସୀସତୋ ଓରୋପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଏୱଂ ଗାଳ୍ହତରଂ ବନ୍ଧାପେତ୍ୱା କୁଣ୍ଟଂ ତତ୍ଥ ପକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱିଜିତା ନୀହରାପେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ଛ ଭାତରୋ ଅଞ୍ଞତରା ଥେରା ଅହେସୁଂ, ଭରିଯା ଚିଞ୍ଚମାଣୱିକା, କୁଣ୍ଟୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ, ଗୋଧରାଜା ଆନନ୍ଦୋ, ପଦୁମରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଚୂଳପଦୁମଜାତକୱଣ୍ଣନା ତତିଯା।

[୧୯୪] ୪। ମଣିଚୋରଜାତକୱଣ୍ଣନା

ନ ସନ୍ତି ଦେୱା ପୱସନ୍ତି ନୂନାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ୱଧାଯ ପରିସକ୍କନ୍ତଂ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଦା ପନ ସତ୍ଥା ‘‘ଦେୱଦତ୍ତୋ ୱଧାଯ ପରିସକ୍କତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ଦେୱଦତ୍ତୋ ମଯ୍ହଂ ୱଧାଯ ପରିସକ୍କତିଯେୱ, ପରିସକ୍କନ୍ତୋପି ପନ ମଂ ୱଧିତୁଂ ନାସକ୍ଖୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବାରାଣସିତୋ ଅୱିଦୂରେ ଗାମକେ ଗହପତିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ୱଯପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ବାରାଣସିତୋ କୁଲଧୀତରଂ ଆନେସୁଂ, ସା ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣା ଅହୋସି ଅଭିରୂପା ଦସ୍ସନୀଯା ଦେୱଚ୍ଛରା ୱିଯ ପୁପ୍ଫଲତା ୱିଯ ଲଳମାନା ମତ୍ତକିନ୍ନରୀ ୱିଯ ଚ ସୁଜାତାତି ନାମେନ ପତିବ୍ବତା ସୀଲାଚାରସମ୍ପନ୍ନା ୱତ୍ତସମ୍ପନ୍ନା। ନିଚ୍ଚକାଲମ୍ପିସ୍ସା ପତିୱତ୍ତଂ ସସ୍ସୁୱତ୍ତଂ ସସୁରୱତ୍ତଞ୍ଚ କତମେୱ ହୋତି, ସା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପିଯା ଅହୋସି ମନାପା। ଇତି ଉଭୋପି ତେ ସମ୍ମୋଦମାନା ଏକଚିତ୍ତା ସମଗ୍ଗୱାସଂ ୱସିଂସୁ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ସୁଜାତା ‘‘ମାତାପିତରୋ ଦଟ୍ଠୁକାମାମ୍ହୀ’’ତି ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ‘‘ସାଧୁ, ଭଦ୍ଦେ, ମଗ୍ଗପାଥେଯ୍ୟଂ ପହୋନକଂ

ପଟିଯାଦେହୀ’’ତି ଖଜ୍ଜୱିକତିଂ ପଚାପେତ୍ୱା ଖଜ୍ଜକାଦୀନି ଯାନକେ ଠପେତ୍ୱା ଯାନକଂ ପାଜେନ୍ତୋ ଯାନକସ୍ସ ପୁରତୋ ଅହୋସି, ଇତରା ପଚ୍ଛତୋ। ତେ ନଗରସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯାନକଂ ମୋଚେତ୍ୱା ନହ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିଂସୁ। ପୁନ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଯାନକଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ପୁରତୋ ନିସୀଦି, ସୁଜାତା ୱତ୍ଥାନି ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛତୋ ନିସୀଦି। ଯାନକସ୍ସ ଅନ୍ତୋନଗରଂ ପୱିଟ୍ଠକାଲେ ବାରାଣସିରାଜା ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧୱରଗତୋ ନଗରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କରୋନ୍ତୋ ତଂ ପଦେସଂ ଅଗମାସି। ସୁଜାତା ଓତରିତ୍ୱା ଯାନକସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ପଦସା ପାଯାସି। ରାଜା ତଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସା ରୂପସମ୍ପତ୍ତିଯା ଆକଡ୍ଢିଯମାନଲୋଚନୋ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଏକଂ ଅମଚ୍ଚଂ ଆଣାପେସି – ‘‘ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଂ ଏତିସ୍ସା ସସ୍ସାମିକଭାୱଂ ୱା ଅସ୍ସାମିକଭାୱଂ ୱା ଜାନାହୀ’’ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସା ସସ୍ସାମିକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ସସ୍ସାମିକା କିର, ଦେୱ, ଯାନକେ ନିସିନ୍ନୋ ପୁରିସୋ ଏତିସ୍ସା ସାମିକୋ’’ତି ଆହ।

ରାଜା ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତଂ ୱିନୋଦେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ କିଲେସାତୁରୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଏକେନ ନଂ ଉପାଯେନ ମାରାପେତ୍ୱା ଇତ୍ଥିଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏକଂ ପୁରିସଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛ, ଭୋ, ଇମଂ ଚୂଳାମଣିଂ ୱୀଥିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଏତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଯାନକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏହୀ’’ତି ଚୂଳାମଣିଂ ଦତ୍ୱା ଉଯ୍ୟୋଜେସି। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଯାନକେ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ଠପିତୋ ମେ, ଦେୱା’’ତି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚେସି। ରାଜା ‘‘ଚୂଳାମଣି ମେ ନଟ୍ଠୋ’’ତି ଆହ, ମନୁସ୍ସା ଏକକୋଲାହଲଂ ଅକଂସୁ। ରାଜା ‘‘ସଜ୍ଜଦ୍ୱାରାନି ପିଦହିତ୍ୱା ସଞ୍ଚାରଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚୋରଂ ପରିଯେସଥା’’ତି ଆହ, ରାଜପୁରିସା ତଥା ଅକଂସୁ, ନଗରଂ ଏକସଙ୍ଖୋଭଂ ଅହୋସି। ଇତରୋ ପୁରିସୋ ମନୁସ୍ସେ ଗହେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଭୋ, ଯାନକଂ ଠପେହି, ରଞ୍ଞୋ ଚୂଳାମଣି ନଟ୍ଠୋ, ଯାନକଂ ସୋଧେସ୍ସାମୀ’’ତି ଯାନକଂ ସୋଧେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନା ଠପିତମଣିଂ ଗହେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ମଣିଚୋରୋ’’ତି ହତ୍ଥେହି ଚ ପାଦେହି ଚ ପୋଥେତ୍ୱା ପଚ୍ଛାବାହଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନେତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ମଣିଚୋରୋ’’ତି ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେସି। ରାଜାପି ‘‘ସୀସମସ୍ସ ଛିନ୍ଦଥା’’ତି ଆଣାପେସି।

ଅଥ ନଂ ରାଜପୁରିସା ଚତୁକ୍କେ ଚତୁକ୍କେ କସାହି ତାଳେନ୍ତା ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେନ ନଗରା ନିକ୍ଖମାପେସୁଂ। ସୁଜାତାପି ଯାନକଂ ପହାଯ ବାହା ପଗ୍ଗୟ୍ହ ପରିଦେୱମାନା ‘‘ସାମି, ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଇମଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପତ୍ତୋସୀ’’ତି ପରିଦେୱମାନା ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଅଗମାସି। ରାଜପୁରିସା ‘‘ସୀସମସ୍ସ ଛିନ୍ଦିସ୍ସାମା’’ତି ବୋଧିସତ୍ତଂ ଉତ୍ତାନଂ ନିପଜ୍ଜାପେସୁଂ। ତଂ ଦିସ୍ୱା ସୁଜାତା ଅତ୍ତନୋ ସୀଲଗୁଣଂ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘‘ନତ୍ଥି ୱତ ମଞ୍ଞେ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ସୀଲୱନ୍ତାନଂ ୱିହେଠକେ ପାପସାହସିକମନୁସ୍ସେ ନିସେଧେତୁଂ ସମତ୍ଥା ଦେୱତା ନାମା’’ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୮୭।

‘‘ନ ସନ୍ତି ଦେୱା ପୱସନ୍ତି ନୂନ, ନ ହି ନୂନ ସନ୍ତି ଇଧ ଲୋକପାଲା;

ସହସା କରୋନ୍ତାନମସଞ୍ଞତାନଂ, ନ ହି ନୂନ ସନ୍ତି ପଟିସେଧିତାରୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନ ସନ୍ତି, ଦେୱାତି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ସୀଲୱନ୍ତାନଂ ଓଲୋକନକା ପାପାନଞ୍ଚ ନିସେଧକା ନ ସନ୍ତି ନୂନ ଦେୱା। ପୱସନ୍ତି ନୂନାତି ଏୱରୂପେସୁ ୱା କିଚ୍ଚେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ନୂନ ପୱସନ୍ତି ପୱାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଇଧ, ଲୋକପାଲାତି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଲୋକପାଲସମ୍ମତା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାପି ସୀଲୱନ୍ତାନଂ ଅନୁଗ୍ଗାହକା ନ ହି ନୂନ ସନ୍ତି। ସହସା କରୋନ୍ତାନମସଞ୍ଞତାନନ୍ତି ସହସା ଅୱୀମଂସିତ୍ୱା ସାହସିକଂ ଦାରୁଣଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଂ ଦୁସ୍ସୀଲାନଂ। ପଟିସେଧିତାରୋତି ଏୱରୂପଂ କମ୍ମଂ ମା କରିତ୍ଥ, ନ ଲବ୍ଭା ଏତଂ କାତୁନ୍ତି ପଟିସେଧେନ୍ତା ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ତାଯ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନାଯ ପରିଦେୱମାନାଯ ସକ୍କସ୍ସ ଦେୱରଞ୍ଞୋ ନିସିନ୍ନାସନଂ ଉଣ୍ହାକାରଂ ଦସ୍ସେସି, ସକ୍କୋ ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ ମଂ ସକ୍କତ୍ତତୋ ଚାୱେତୁକାମୋ’’ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଇମଂ କାରଣଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ବାରାଣସିରାଜା ଅତିଫରୁସକମ୍ମଂ କରୋତି, ସୀଲସମ୍ପନ୍ନଂ ସୁଜାତଂ କିଲମେତି, ଗନ୍ତୁଂ ଦାନି ମେ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଦେୱଲୋକା ଓରୁୟ୍ହ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ହତ୍ଥିପିଟ୍ଠେ ନିସିନ୍ନଂ ତଂ ପାପରାଜାନଂ ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧତୋ ଓତାରେତ୍ୱା ଧମ୍ମଗଣ୍ଡିକାଯ ଉତ୍ତାନଂ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସବ୍ବାଲଙ୍କାରେହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ରାଜୱେସଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧେ ନିସୀଦାପେସି। ରାଜପୁରିସା ଫରସୁଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସୀସଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତା ରଞ୍ଞୋ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦିଂସୁ, ଛିନ୍ନକାଲେଯେୱ ଚସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ସୀସଭାୱଂ ଜାନିଂସୁ। ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଦିସ୍ସମାନକସରୀରେନେୱ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ରାଜାଭିସେକଂ କତ୍ୱା ସୁଜାତାଯ ଚ ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନଂ ଦାପେସି। ଅମଚ୍ଚା ଚେୱ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକାଦଯୋ ଚ ସକ୍କଂ ଦେୱରାଜାନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଧମ୍ମିକରାଜା ମାରିତୋ, ଇଦାନି ଅମ୍ହେହି ସକ୍କଦତ୍ତିକୋ ଧମ୍ମିକରାଜା ଲଦ୍ଧୋ’’ତି ସୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତା ଅହେସୁଂ।

ସକ୍କୋପି ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ୱୋ ସକ୍କଦତ୍ତିକୋ ରାଜା, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେସ୍ସତି। ସଚେ ହି ରାଜା ଅଧମ୍ମିକୋ ହୋତି, ଦେୱୋ

ଅକାଲେ ୱସ୍ସତି, କାଲେ ନ ୱସ୍ସତି, ଛାତଭଯଂ ରୋଗଭଯଂ ସତ୍ଥଭଯନ୍ତି ଇମାନି ତୀଣି ଭଯାନି ଉପଗତାନେୱ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଓୱଦନ୍ତୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୮୮।

‘‘ଅକାଲେ ୱସ୍ସତୀ ତସ୍ସ, କାଲେ ତସ୍ସ ନ ୱସ୍ସତି;

ସଗ୍ଗା ଚ ଚୱତି ଠାନା, ନନୁ ସୋ ତାୱତା ହତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅକାଲେତି ଅଧମ୍ମିକରଞ୍ଞୋ ରଜ୍ଜେ ଅଯୁତ୍ତକାଲେ ସସ୍ସାନଂ ପକ୍କକାଲେ ୱା ଲାଯନମଦ୍ଦନାଦିକାଲେ ୱା ଦେୱୋ ୱସ୍ସତି। କାଲେତି ଯୁତ୍ତପଯୁତ୍ତକାଲେ ୱପନକାଲେ ତରୁଣସସ୍ସକାଲେ ଗବ୍ଭଗ୍ଗହଣକାଲେ ଚ ନ ୱସ୍ସତି। ସଗ୍ଗା ଚ ଚୱତି ଠାନାତି ସଗ୍ଗସଙ୍ଖାତା ଠାନା ଦେୱଲୋକା ଚୱତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଧମ୍ମିକରାଜା ହି ଅପ୍ପଟିଲାଭୱସେନ ଦେୱଲୋକା ଚୱତି ନାମ, ସଗ୍ଗେପି ୱା ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତୋ ଅଧମ୍ମିକରାଜା ତତୋ ଚୱତୀତିପି ଅତ୍ଥୋ। ନନୁ ସୋ ତାୱତା ହତୋତି ନନୁ ସୋ ଅଧମ୍ମିକୋ ରାଜା ଏତ୍ତକେନ ହତୋ ହୋତି। ଅଥ ୱା ଏକଂସୱାଚୀ ଏତ୍ଥ ନୁ-କାରୋ, ନେସୋ ଏକଂସେନ ଏତ୍ତାୱତା ହତୋ, ଅଟ୍ଠସୁ ପନ ମହାନିରଯେସୁ ସୋଳସସୁ ଚ ଉସ୍ସଦନିରଯେସୁ ଦୀଘରତ୍ତଂ ସୋ ହଞ୍ଞିସ୍ସତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ସକ୍କୋ ମହାଜନସ୍ସ ଓୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଦେୱଟ୍ଠାନମେୱ ଅଗମାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋପି ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱା ସଗ୍ଗପୁରଂ ପୂରେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଅଧମ୍ମିକରାଜା ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ସକ୍କୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ, ସୁଜାତା ରାହୁଲମାତା, ସକ୍କଦତ୍ତିଯରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ମଣିଚୋରଜାତକୱଣ୍ଣନା ଚତୁତ୍ଥା।

[୧୯୫] ୫। ପବ୍ବତୂପତ୍ଥରଜାତକୱଣ୍ଣନା

ପବ୍ବତୂପତ୍ଥରେ ରମ୍ମେତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋସଲରାଜାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। କୋସଲରଞ୍ଞୋ କିର ଏକୋ ଅମଚ୍ଚୋ ଅନ୍ତେପୁରେ ପଦୁସ୍ସି। ରାଜାପି ପରିୱୀମଂସମାନୋ ତଂ ତଥତୋ ଞତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ଜେତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଅନ୍ତେପୁରେ ଏକୋ ଅମଚ୍ଚୋ ପଦୁସ୍ସି, ତସ୍ସ କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଉପକାରକୋ ତେ, ମହାରାଜ, ସୋ ଚ ଅମଚ୍ଚୋ ସା ଚ ଇତ୍ଥୀ ପିଯା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅତିୱିଯ ଉପକାରକୋ ସକଲଂ ରାଜକୁଲଂ ସନ୍ଧାରେତି, ସାପି ମେ ଇତ୍ଥୀ ପିଯା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ମହାରାଜ, ‘ଅତ୍ତନୋ ଉପକାରକେସୁ ସେୱକେସୁ ପିଯାସୁ ଚ ଇତ୍ଥୀସୁ ଦୁବ୍ଭିତୁଂ ନ ସକ୍କା’ତି ପୁବ୍ବେପି ରାଜାନୋ ପଣ୍ଡିତାନଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ମଜ୍ଝତ୍ତାୱ ଅହେସୁ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅମଚ୍ଚକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଧମ୍ମାନୁସାସକୋ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଏକୋ ଅମଚ୍ଚୋ ଅନ୍ତେପୁରେ ପଦୁସ୍ସି। ରାଜା ନଂ ତଥତୋ ଞତ୍ୱା ‘‘ଅମଚ୍ଚୋପି ମେ ବହୂପକାରୋ, ଅଯଂ ଇତ୍ଥୀପି ମେ ପିଯା, ଦ୍ୱେପି ଇମେ ନାସେତୁଂ ନ ସକ୍କା , ପଣ୍ଡିତାମଚ୍ଚଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସଚେ ସହିତବ୍ବଂ ଭୱିସ୍ସତି, ସହିସ୍ସାମି, ନୋ ଚେ, ନ ସହିସ୍ସାମୀ’’ତି ବୋଧିସତ୍ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆସନଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ପଣ୍ଡିତ, ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ପୁଚ୍ଛଥ, ମହାରାଜ, ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୮୯।

‘‘ପବ୍ବତୂପତ୍ଥରେ ରମ୍ମେ, ଜାତା ପୋକ୍ଖରଣୀ ସିୱା;

ତଂ ସିଙ୍ଗାଲୋ ଅପାପାଯି, ଜାନଂ ସୀହେନ ରକ୍ଖିତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପବ୍ବତୂପତ୍ଥରେ ରମ୍ମେତି ହିମୱନ୍ତପବ୍ବତପାଦେ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ଠିତେ ଅଙ୍ଗଣଟ୍ଠାନେତି ଅତ୍ଥୋ। ଜାତା ପୋକ୍ଖରଣୀ ସିୱାତି ସିୱା ସୀତଲା ମଧୁରୋଦକା ପୋକ୍ଖରଣୀ ନିବ୍ବତ୍ତା, ଅପିଚ ଖୋ ପୋକ୍ଖରସଞ୍ଛନ୍ନା ନଦୀପି ପୋକ୍ଖରଣୀଯେୱ। ଅପାପାଯୀତି ଅପ-ଇତି ଉପସଗ୍ଗୋ, ଅପାଯୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଜାନଂ

ସୀହେନ ରକ୍ଖିତନ୍ତି ସା ପୋକ୍ଖରଣୀ ସୀହପରିଭୋଗା ସୀହେନ ରକ୍ଖିତା, ସୋପି ନଂ ସିଙ୍ଗାଲୋ ‘‘ସୀହେନ ରକ୍ଖିତା ଅଯ’’ନ୍ତି ଜାନନ୍ତୋଵ ଅପାୟି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞତି, ବାଲୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ ସୀହସ୍ସ ଅଭାଯିତ୍ଵା ପିଵେଯ୍ଯ ଏଵରୂପଂ ପୋକ୍ଖରଣିନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥାଧିପ୍ପାଯୋ।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଅଦ୍ଧା ଏତସ୍ସ ଅନ୍ତେପୁରେ ଏକୋ ଅମଚ୍ଚୋ ପଦୁଟ୍ଠୋ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ଵା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୯୦।

‘‘ପିଵନ୍ତି ଚେ ମହାରାଜ, ସାପଦାନି ମହାନଦିଂ;

ନ ତେନ ଅନଦୀ ହୋତି, ଖମସ୍ସୁ ଯଦି ତେ ପିଯା’’ତି।

ତତ୍ଥ ସାପଦାନୀତି ନ କେଵଲଂ ସିଙ୍ଗାଲୋଵ, ଅଵସେସାନି ସୁନଖପସଦବିଳାରମିଗାଦୀନି ସବ୍ବସାପଦାନି ତଂ ପୋକ୍ଖରସଞ୍ଞନ୍ତରା ‘‘ପୋକ୍ଖରଣୀ’’ତି ଲଦ୍ଧନାମଂ ନଦିଂ ପିଵନ୍ତି ଚେ। ନ ତେନ ଅନଦୀ ହୋତୀତି ନଦିଯଞ୍ହି ଦ୍ଵିପଦଚତୁପ୍ପଦାପି ଅହିମଚ୍ଛାପି ସବ୍ବେ ପିପାସିତା ପାନୀଯଂ ପିଵନ୍ତି, ନ ସା ତେନ କାରଣେନ ଅନଦୀ ନାମ ହୋତି, ନାପି ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠନଦୀ। କସ୍ମା? ସବ୍ବେସଂ ସାଧାରଣତ୍ତା। ଯଥା ନଦୀ ଯେନ କେନଚି ପୀତା ନ ଦୁସ୍ସତି, ଏଵଂ ଇତ୍ଥୀପି କିଲେସଵସେନ ସାମିକଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ଵା ଅଞ୍ଞେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂଵାସଂ ଗତା ନେଵ ଅନିତ୍ଥୀ ହୋତି। କସ୍ମା? ସବ୍ବେସଂ ସାଧାରଣଭାଵେନ। ନାପି ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠିତ୍ଥୀ। କସ୍ମା? ଓଦକନ୍ତିକତାଯ ସୁଦ୍ଧଭାଵେନ। ଖମସ୍ସୁ ଯଦି ତେ ପିଯାତି ଯଦି ପନ ତେ ସା ଇତ୍ଥୀ ପିଯା, ସୋ ଚ ଅମଚ୍ଚୋ ବହୂପକାରୋ, ତେସଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଖମସ୍ସୁ ମଜ୍ଝତ୍ତଭାଵେନ ତିଟ୍ଠାହୀତି।

ଏଵଂ ମହାସତ୍ତୋ ରଞ୍ଞୋ ଓଵାଦଂ ଅଦାସି। ରାଜା ତସ୍ସ ଓଵାଦେ ଠତ୍ଵା ‘‘ପୁନ ଏଵରୂପଂ ପାପକମ୍ମଂ ମା କରିତ୍ଥା’’ତି ଵତ୍ଵା ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଖମି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତେ ଓରମିଂସୁ। ରାଜାପି ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ଵା ଜୀଵିତପରିଯୋସାନେ ସଗ୍ଗପୁରଂ ପୂରେସି। କୋସଲରାଜାପି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ଵା ତେସଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଖମିତ୍ଵା ମଜ୍ଝତ୍ତୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ଵା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ପଣ୍ଡିତାମଚ୍ଚୋ ପନ ଅହମେଵ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ପଞ୍ଚୁପୋସଥଜାତକଵଣ୍ଣନା ପଞ୍ଚମା।

[୧୯୬] ୬। ଵଲାହକସ୍ସଜାତକଵଣ୍ଣନା

ଯେ ନ କାହନ୍ତି ଓଵାଦନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥାରା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ସଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଵତ୍ଵା ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ଏକଂ ଅଲଙ୍କତଂ ମାତୁଗାମଂ ଦିସ୍ଵା କିଲେସଵସେନା’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଇତ୍ଥିଯୋ ନାମେତା ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନୋ ରୂପସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହି ଚେଵ ଇତ୍ଥିକୁତ୍ତଵିଲାସେହି ଚ ପୁରିସେ ପଲୋଭେତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଵସେ କତ୍ଵା ଵସଂ ଉପଗତଭାଵଂ ଞତ୍ଵା ସୀଲଵିନାସଞ୍ଚେଵ ଧନଵିନାସଞ୍ଚ ପାପନଟ୍ଠେନ ‘ଯକ୍ଖିନିଯୋ’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। ପୁବ୍ବେପି ହି ଯକ୍ଖିନିଯୋ ଇତ୍ଥିକୁତ୍ତେନ ଏକଂ ପୁରିସସତ୍ଥଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଵାଣିଜେ ପଲୋଭେତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଵସେ କତ୍ଵା ପୁନ ଅଞ୍ଞେ ପୁରିସେ ଦିସ୍ଵା ତେ ସବ୍ବେପି ଜୀଵିତକ୍ଖଯଂ ପାପେତ୍ଵା ଉଭୋହି ହନୁକପସ୍ସେହି ଲୋହିତେନ ପଗ୍ଘରନ୍ତେନ ମୁଖଂ ପୂରାପେତ୍ଵା ଖାଦିଂସୂ’’ତି ଵତ୍ଵା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପେ ସିରୀସଵତ୍ଥୁ ନାମ ଯକ୍ଖନଗରଂ ଅହୋସି, ତତ୍ଥ ଯକ୍ଖିନିଯୋ ଵସିଂସୁ। ତା ଭିନ୍ନନାଵାନଂ ଵାଣିଜାନଂ ଆଗତକାଲେ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତା ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯଂ ଗାହାପେତ୍ଵା ଦାସିଗଣପରିଵୁତା ଦାରକେ ଅଙ୍କେନାଦାଯ ଵାଣିଜେ ଉପସଙ୍କମନ୍ତି। ତେସଂ ‘‘ମନୁସ୍ସାଵାସଂ ଆଗତମ୍ହା’’ତି ସଞ୍ଞାନନତ୍ଥଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କସିଗୋରକ୍ଖାଦୀନି କରୋନ୍ତେ ମନୁସ୍ସେ ଗୋଗଣେ ସୁନଖେତି ଏଵମାଦୀନି ଦସ୍ସେନ୍ତି, ଵାଣିଜାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ‘‘ଇମଂ ଯାଗୁଂ ପିଵଥ, ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜଥ, ଖାଦନୀଯଂ ଖାଦଥା’’ତି ଵଦନ୍ତି। ଵାଣିଜା ଅଜାନନ୍ତା ତାହି ଦିନ୍ନଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ଅଥ ତେସଂ ଖାଦିତ୍ଵା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ଵା ପିଵିତ୍ଵା ଵିସ୍ସମିତକାଲେ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କରୋନ୍ତି, ‘‘ତୁମ୍ହେ କତ୍ଥ ଵାସିକା, କୁତୋ ଆଗତା, କହଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସଥ, କେନ କମ୍ମେନ ଇଧାଗତତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ‘‘ଭିନ୍ନନାଵା ହୁତ୍ଵା ଇଧାଗତମ୍ହା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ସାଧୁ, ଅଯ୍ଯା, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ସାମିକାନଂ ନାଵଂ ଅଭିରୁହିତ୍ଵା ଗତାନଂ ତୀଣି ସଂଵଚ୍ଛରାନି ଅତିକ୍କନ୍ତାନି, ତେ ମତା ଭଵିସ୍ସନ୍ତି; ତୁମ୍ହେପି ଵାଣିଜାଯେଵ, ମଯଂ ତୁମ୍ହାକଂ ପାଦପରିଚାରିକା ଭଵିସ୍ସାମା’’ତି ଵତ୍ଵା ତେ ଵାଣିଜେ ଇତ୍ଥିକୁତ୍ତହାଵଭାଵଵିଲାସେହି ପଲୋଭେତ୍ଵା ଯକ୍ଖନଗରଂ ନେତ୍ଵା ସଚେ ପଠମଗହିତା ମନୁସ୍ସା ଅତ୍ଥି, ତେ ଦେଵସଙ୍ଖଲିକାଯ ବନ୍ଧିତ୍ଵା କାରଣଘରେ ପକ୍ଖିପନ୍ତି , ଅତ୍ତନୋ ଵସନଟ୍ଠାନେ ଭିନ୍ନନାଵେ

ମନୁସ୍ସେ ଅଲଭନ୍ତିଯୋ ପନ ପରତୋ କଲ୍ୟାଣିଂ ଓରତୋ ନାଗଦୀପନ୍ତି ଏୱଂ ସମୁଦ୍ଦତୀରଂ ଅନୁସଞ୍ଚରନ୍ତି। ଅଯଂ ତାସଂ ଧମ୍ମତା।

ଅଥେକଦିୱସଂ ପଞ୍ଚସତା ଭିନ୍ନନାୱା ୱାଣିଜା ତାସଂ ନଗରସମୀପେ ଉତ୍ତରିଂସୁ। ତା ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଲୋଭେତ୍ୱା ଯକ୍ଖନଗରଂ ନେତ୍ୱା ପଠମଂ ଗହିତେ ମନୁସ୍ସେ ଦେୱସଙ୍ଖଲିକାଯ ବନ୍ଧିତ୍ୱା କାରଣଘରେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠଯକ୍ଖିନୀ ଜେଟ୍ଠକୱାଣିଜଂ, ସେସା ସେସେତି ତା ପଞ୍ଚସତା ଯକ୍ଖିନିଯୋ ତେ ପଞ୍ଚସତେ ୱାଣିଜେ ଅତ୍ତନୋ ସାମିକେ ଅକଂସୁ। ଅଥ ସା ଜେଟ୍ଠଯକ୍ଖିନୀ ରତ୍ତିଭାଗେ ୱାଣିଜେ ନିଦ୍ଦଂ ଉପଗତେ ଉଟ୍ଠାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା କାରଣଘରେ ମନୁସ୍ସେ ମାରେତ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ସେସାପି ତଥେୱ କରୋନ୍ତି। ଜେଟ୍ଠଯକ୍ଖିନିଯା ମନୁସ୍ସମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଆଗତକାଲେ ସରୀରଂ ସୀତଲଂ ହୋତି। ଜେଟ୍ଠୱାଣିଜୋ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତସ୍ସା ଯକ୍ଖିନିଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ଇମା ପଞ୍ଚସତା ଯକ୍ଖିନିଯୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଅମ୍ହେହି ପଲାଯିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ପୁନଦିୱସେ ପାତୋୱ ମୁଖଧୋୱନତ୍ଥାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେସୱାଣିଜାନଂ ଆରୋଚେସି – ''ଇମା ଯକ୍ଖିନିଯୋ, ନ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଯୋ, ଅଞ୍ଞେସଂ ଭିନ୍ନନାୱାନଂ ଆଗତକାଲେ ତେ ସାମିକେ କତ୍ୱା ଅମ୍ହେପି ଖାଦିସ୍ସନ୍ତି, ଏଥ ଇତୋ ପଲାଯିସ୍ସାମା''ତି ତେସୁ ପଞ୍ଚସତେସୁ ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟସତା ''ନ ମଯଂ ଏତା ୱିଜହିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛଥ, ମଯଂ ନ ପଲାଯିସ୍ସାମା''ତି ଆହଂସୁ। ଜେଟ୍ଠୱାଣିଜୋ ଅତ୍ତନୋ ୱଚନକାରେ ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟସତେ ଗହେତ୍ୱା ତାସଂ ଭୀତୋ ପଲାଯି।

ତସ୍ମିଂ ପନ କାଲେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ୱଲାହକସ୍ସଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତି, ସବ୍ବସେତୋ କାଳସୀସୋ ମୁଞ୍ଜକେସୋ ଇଦ୍ଧିମା ୱେହାସଙ୍ଗମୋ ଅହୋସି। ସୋ ହିମୱନ୍ତତୋ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତମ୍ବପଣ୍ଣିସରେ ପଲ୍ଲଲେ ସଯଂଜାତସାଲିଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଚ ''ଜନପଦଂ ଗନ୍ତୁକାମା ଅତ୍ଥୀ''ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ କରୁଣାପରିଭାୱିତଂ ମାନୁସିଂ ୱାଚଂ ଭାସତି। ତେ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ''ସାମି, ମଯଂ ଜନପଦଂ ଗମିସ୍ସାମା''ତି ଆହଂସୁ। ତେନ ହି ମଯ୍ହଂ ପିଟ୍ଠିଂ ଅଭିରୁହଥାତି। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଅଭିରୁହିଂସୁ, ତେସୁ ଏକଚ୍ଚେ ୱାଲଧିଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ, ଏକଚ୍ଚେ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁଯେୱ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅନ୍ତମସୋ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଠିତେ ସବ୍ବେପି ତେ ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟସତେ ୱାଣିଜେ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ଜନପଦଂ ନେତ୍ୱା ସକସକଟ୍ଠାନେସୁ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଆଗମାସି। ତାପି ଖୋ ଯକ୍ଖିନିଯୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ଆଗତକାଲେ ତତ୍ଥ ଓହୀନକେ ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟସତେ ମନୁସ୍ସେ ୱଧିତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଥା ତେ ଯକ୍ଖିନୀନଂ ୱସଂ ଗତା ୱାଣିଜା ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତା, ୱଲାହକସ୍ସରାଜସ୍ସ ୱଚନକରା ୱାଣିଜା ସକସକଟ୍ଠାନେସୁ ପତିଟ୍ଠିତା, ଏୱମେୱ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଓୱାଦଂ ଅକରୋନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂପି ଭିକ୍ଖୁନିଯୋପି ଉପାସକାପି ଉପାସିକାଯୋପି ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ପଞ୍ଚୱିଧବନ୍ଧନକମ୍ମକରଣଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ପାପୁଣନ୍ତି। ଓୱାଦକରା ପନ ତିସ୍ସୋ କୁଲସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ଚ ଛ କାମସଗ୍ଗେ ୱୀସତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକେତି ଇମାନି ଚ ଠାନାନି ପତ୍ୱା ଅମତମହାନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ସୁଖଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୯୧।

''ଯେ ନ କାହନ୍ତି ଓୱାଦଂ, ନରା ବୁଦ୍ଧେନ ଦେସିତଂ;

ବ୍ୟସନଂ ତେ ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ରକ୍ଖସୀହିୱ ୱାଣିଜା।

୯୨।

''ଯେ ଚ କାହନ୍ତି ଓୱାଦଂ, ନରା ବୁଦ୍ଧେନ ଦେସିତଂ;

ସୋତ୍ଥିଂ ପାରଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ୱଲାହେନେୱ ୱାଣିଜା''ତି।

ତତ୍ଥ ଯେ ନ କାହନ୍ତୀତି ଯେ ନ କରିସ୍ସନ୍ତି। ବ୍ୟସନଂ ତେ ଗମିସ୍ସନ୍ତୀତି ତେ ମହାୱିନାସଂ ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତି। ରକ୍ଖସୀହିୱ ୱାଣିଜାତି ରକ୍ଖସୀହି ପଲୋଭିତୱାଣିଜା ୱିଯ। ସୋତ୍ଥିଂ ପାରଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅନନ୍ତରାଯେନ ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତି। ୱଲାହେନେୱ ୱାଣିଜାତି ୱଲାହେନେୱ ''ଆଗଚ୍ଛଥା''ତି ୱୁତ୍ତା ତସ୍ସ ୱଚନକରା ୱାଣିଜା ୱିଯ। ଯଥା ହି ତେ ସମୁଦ୍ଦପାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସକସକଟ୍ଠାନଂ ଅଗମଂସୁ, ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଓୱାଦକରା ସଂସାରପାରଂ ନିବ୍ବାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅମତମହାନିବ୍ବାନେନ ଧମ୍ମଦେସନାଯ କୂଟଂ ଗଣ୍ହି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସକଦାଗାମିଫଲଅନାଗାମିଫଲଅରହତ୍ତଫଲାନି ପାପୁଣିଂସୁ। ''ତଦା ୱଲାହକସ୍ସରାଜସ୍ସ ୱଚନକରା ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟସତା

ୱାଣିଜା ବୁଦ୍ଧପରିସା ଅହେସୁଂ, ୱଲାହକସ୍ସରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ୱଲାହକସ୍ସଜାତକୱଣ୍ଣନା ଛଟ୍ଠା।

[୧୯୭] ୭। ମିତ୍ତାମିତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା

ନ ନଂ ଉମ୍ହୟତେ ଦିସ୍ୱାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ମୟା ଗହିତେ ମୟ୍ହଂ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ନ କୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀ’’ତି ଉପଜ୍ଝାୟେନ ଠପିତଂ ୱିସ୍ସାସେନ ଏକଂ ୱତ୍ଥଖଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପାହନତ୍ଥୱିକଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଉପଜ୍ଝାୟଂ ଆପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ‘‘କିଂକାରଣା ଗଣ୍ହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ମୟା ଗହିତେ ନ କୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି ତୁମ୍ହାକଂ ୱିସ୍ସାସେନା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କୋ ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ତୁୟ୍ହଂ ୱିସ୍ସାସୋ ନାମା’’ତି ୱତ୍ୱା କୁଦ୍ଧୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପହରି। ତସ୍ସ ସା କିରିୟା ଭିକ୍ଖୂସୁ ପାକଟା ଜାତା। ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅସୁକୋ କିର ଦହରୋ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ୱିସ୍ସାସେନ ୱତ୍ଥଖଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପାହନତ୍ଥୱିକଂ ଅକାସି। ଅଥ ନଂ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ‘କୋ ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ତୁୟ୍ହଂ ୱିସ୍ସାସୋ ନାମା’ତି ୱତ୍ୱା କୁଦ୍ଧୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପହରୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱେସ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅୱିସ୍ସାସିକୋ, ପୁବ୍ବେପି ଅୱିସ୍ସାସିକୋୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାସିରଟ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିୟୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଗଣସତ୍ଥା ହୁତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ତସ୍ମିଂ ଇସିଗଣେ ଏକୋ ତାପସୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ ଅକତ୍ୱା ଏକଂ ମତମାତିକଂ ହତ୍ଥିପୋତକଂ ପଟିଜଗ୍ଗି। ଅଥ ନଂ ସୋ ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତୋ ମାରେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପାୱିସି। ତସ୍ସ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଇସିଗଣୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା – ‘‘ଭନ୍ତେ, କେନ ନୁ କୋ କାରଣେନ ମିତ୍ତଭାୱୋ ୱା ଅମିତ୍ତଭାୱୋ ୱା ସକ୍କା ଜାନିତୁ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ କାରଣେନା’’ତି ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୯୩।

‘‘ନ ନଂ ଉମ୍ହୟତେ ଦିସ୍ୱା, ନ ଚ ନଂ ପଟିନନ୍ଦତି;

ଚକ୍ଖୂନି ଚସ୍ସ ନ ଦଦାତି, ପଟିଲୋମଞ୍ଚ ୱତ୍ତତି।

୯୪।

‘‘ଏତେ ଭୱନ୍ତି ଆକାରା, ଅମିତ୍ତସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠିତା;

ଯେହି ଅମିତ୍ତଂ ଜାନେୟ୍ୟ, ଦିସ୍ୱା ସୁତ୍ୱା ଚ ପଣ୍ଡିତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନ ନଂ ଉମ୍ହୟତେ ଦିସ୍ୱାତି ଯୋ ହି ଯସ୍ସ ଅମିତ୍ତୋ ହୋତି, ସୋ ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଦିସ୍ୱା ନ ଉମ୍ହୟତେ, ହସିତଂ ନ କରୋତି, ପହଟ୍ଠାକାରଂ ନ ଦସ୍ସେତି। ନଚ ନଂ ପଟିନନ୍ଦତୀତି ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱାପି ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନ ପଟିନନ୍ଦତି, ସାଧୁ ସୁଭାସିତନ୍ତି ନ ଚାନୁମୋଦତି। ଚକ୍ଖୂନି ଚସ୍ସ ନ ଦଦାତୀତି ଚକ୍ଖୁନା ଚକ୍ଖୁଂ ଆହଚ୍ଚ ପଟିମୁଖୋ ହୁତ୍ୱା ନ ଓଲୋକେତି, ଅଞ୍ଞତୋ ଚକ୍ଖୂନି ହରତି। ପଟିଲୋମଞ୍ଚ ୱତ୍ତତୀତି ତସ୍ସ କାୟକମ୍ମମ୍ପି ୱଚୀକମ୍ମମ୍ପି ନ ରୋଚେତି, ପଟିଲୋମଗାହଂ ଗଣ୍ହାତି ପଚ୍ଚନୀକଗାହଂ। ଆକାରାତି କାରଣାନି। ଯେହି ଅମିତ୍ତନ୍ତି ଯେହି କାରଣେହି ତାନି କାରଣାନି ଦିସ୍ୱା ସୁତ୍ୱା ଚ ପଣ୍ଡିତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅୟଂ ମେ ଅମିତ୍ତୋ’’ତି ଜାନେୟ୍ୟ, ତତୋ ୱିପରୀତେହି ପନ ମିତ୍ତଭାୱୋ ଜାନିତବ୍ବୋତି।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ମିତ୍ତାମିତ୍ତଭାୱକାରଣାନି ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ ଭାୱେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପଗୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ହତ୍ଥିପୋସକତାପସୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ ଅହୋସି, ହତ୍ଥୀ ଉପଜ୍ଝାୟୋ, ଇସିଗଣୋ ବୁଦ୍ଧପରିସା, ଗଣସତ୍ଥା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ମିତ୍ତାମିତ୍ତଜାତକଵଣ୍ଣନା ସତ୍ତମା।

[୧୯୮] ୮. ରାଧଜାତକଵଣ୍ଣନା

ପଵାସା ଆଗତୋ ତାତାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ ହି ସତ୍ଥାରା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର, ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଵତ୍ୱା ‘‘କିଂକାରଣା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ଏକଂ ଅଲଙ୍କତମାତୁଗାମଂ ଦିସ୍ୱା କିଲେସଵସେନା’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ମାତୁଗାମୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ନ ସକ୍କା ରକ୍ଖିତୁଂ, ପୁବ୍ବେପି ଦୋଵାରିକେ ଠପେତ୍ୱା ରକ୍ଖନ୍ତାପି ରକ୍ଖିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିଂସୁ, କିଂ ତେ ଇତ୍ଥିୟା, ଲଦ୍ଧାପି ସା ରକ୍ଖିତୁଂ ନ ସକ୍କା’’ତି ଵତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସୁଵଯୋନିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତି, ‘‘ରାଧୋ’’ତିସ୍ସ ନାମଂ, କନିଟ୍ଠଭାତା ପନସ୍ସ ପୋଟ୍ଠପାଦୋ ନାମ। ତେ ଉଭୋପି ତରୁଣକାଲେୟେଵ ଏକୋ ଲୁଦ୍ଦକୋ ଗହେତ୍ୱା ବାରାଣସିୟଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅଦାସି, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତେ ପୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗି। ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପନ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଅରକ୍ଖିତା ଦୁସ୍ସୀଲା। ସୋ ଵୋହାରକରଣତ୍ଥାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତେ ସୁଵପୋତକେ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ତାତା, ଅହଂ ଵୋହାରକରଣତ୍ଥାୟ ଗଚ୍ଛାମି, କାଲେ ଵା ଵିକାଲେ ଵା ତୁମ୍ହାକଂ ମାତୁ କରଣକମ୍ମଂ ଓଲୋକେୟ୍ୟାଥ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଗମନଭାଵଂ ଵା ଅଗମନଭାଵଂ ଵା ଜାନେୟ୍ୟାଥା’’ତି ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ସୁଵପୋତକାନଂ ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା ଅଗମାସି। ସା ତସ୍ସ ନିକ୍ଖନ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅନାଚାରଂ ଚରି, ରତ୍ତିମ୍ପି ଦିଵାପି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତାନଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଞ୍ଚ ପମାଣଂ ନତ୍ଥି।

ତଂ ଦିସ୍ୱା ପୋଟ୍ଠପାଦୋ ରାଧଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଇମଂ ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଅମ୍ହାକଂ ନିୟ୍ୟାଦେତ୍ୱା ଗତୋ, ଅୟଞ୍ଚ ପାପକମ୍ମଂ କରୋତି, ଵଦାମି ନ’’ନ୍ତି। ରାଧୋ ‘‘ମା ଵଦାହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ତସ୍ସ ଵଚନଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ମ, କିଂକାରଣା ପାପକମ୍ମଂ କରୋସୀ’’ତି ଆହ। ସା ତଂ ମାରେତୁକାମା ହୁତ୍ୱା ‘‘ତାତ, ତ୍ୱଂ ନାମ ମୟ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ, ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନ କରିସ୍ସାମି, ଏହି, ତାତ, ତାଵା’’ତି ପିୟାୟମାନା ଵିୟ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ଆଗତଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ମଂ ଓଵଦସି, ଅତ୍ତନୋ ପମାଣଂ ନ ଜାନାସୀ’’ତି ଗୀଵଂ ପରିଵତ୍ତେତ୍ୱା ମାରେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧନନ୍ତରେସୁ ପକ୍ଖିପି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଵିସ୍ସମିତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ‘‘କିଂ, ତାତ ରାଧ, ମାତା ତେ ଅନାଚାରଂ କରୋତି, ନ କରୋତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୯୫।

‘‘ପଵାସା ଆଗତୋ ତାତ, ଇଦାନି ନଚିରାଗତୋ;

କଚ୍ଚିନ୍ନୁ ତାତ ତେ ମାତା, ନ ଅଞ୍ଞମୁପସେଵତୀ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅହଂ, ତାତ ରାଧ, ପଵାସା ଆଗତୋ, ସୋ ଚମ୍ହି ଇଦାନେଵ ଆଗତୋ ନଚିରାଗତୋ, ତେନ ପଵତ୍ତିଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ତଂ ପୁଚ୍ଛାମି – ‘‘କଚ୍ଚି ନୁ ତେ, ତାତ, ମାତା ଅଞ୍ଞଂ ପୁରିସଂ ନ ଉପସେଵତୀ’’ତି।

ରାଧୋ ‘‘ତାତ, ପଣ୍ଡିତା ନାମ ଭୂତଂ ଵା ଅଭୂତଂ ଵା ଅନିୟ୍ୟାନିକଂ ନାମ ନ କଥେସୁ’’ନ୍ତି ଞାପେନ୍ତୋ ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୯୬।

‘‘ନ ଖୋ ପନେତଂ ସୁଭଣଂ, ଗିରଂ ସଚ୍ଚୁପସଂହିତଂ;

ସୟେଥ ପୋଟ୍ଠପାଦୋଵ, ମୁମ୍ମୁରେ ଉପକୂଥିତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଗିରନ୍ତି ଵଚନଂ। ତଞ୍ହି ଯଥା ଇଦାନି ଗିରା, ଏଵଂ ତଦା ‘‘ଗିର’’ନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି, ସୋ ସୁଵପୋତକୋ ଲିଙ୍ଗଂ ଅନାଦିୟିତ୍ୱା ଏଵମାହ। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ତାତ, ପଣ୍ଡିତେନ ନାମ ସଚ୍ଚୁପସଂହିତଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅତ୍ଥୟୁତ୍ତଂ ସଭାଵଵଚନମ୍ପି ଅନିୟ୍ୟାନିକଂ ନ ସୁଭଣଂ। ଅନିୟ୍ୟାନିକଞ୍ଚ ସଚ୍ଚଂ ଭଣନ୍ତୋ ସୟେଥ ପୋଟ୍ଠପାଦୋଵ, ମୁମ୍ମୁରେ ଉପକୂଥିତୋ, ଯଥା ପୋଟ୍ଠପାଦୋ କୁକ୍କୁଳେ ଝାମୋ ସୟତି, ଏଵଂ ସୟେୟ୍ୟାତି। ‘‘ଉପକୂଧିତୋ’’ତିପି ପାଠୋ, ଅୟମେଵତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ‘‘ମଯାପି ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱସିତୁଂ ନ ସକ୍କା’’ତି ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞମେୱ ପାୱିସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ପୋଟ୍ଠପାଦୋ ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ରାଧୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ରାଧଜାତକୱଣ୍ଣନା ଅଟ୍ଠମା।

[୧୯୯] ୯। ଗହପତିଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଉଭଯଂମେ ନ ଖମତୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଉକ୍କଣ୍ଠିତମେୱ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। କଥେନ୍ତୋ ଚ ‘‘ମାତୁଗାମୋ ନାମ ଅରକ୍ଖିତୋ, ପାପକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଯେନ କେନଚି ଉପାଯେନ ସାମିକଂ ୱଞ୍ଚେତିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାସିରଟ୍ଠେ ଗହପତିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଘରାୱାସଂ ଗଣ୍ହି। ତସ୍ସ ଭରିଯା ଦୁସ୍ସୀଲା ଗାମଭୋଜକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅନାଚାରଂ ଚରତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଞତ୍ୱା ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଚରତି । ତଦା ପନ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ବୀଜେସୁ ନୀହଟେସୁ ଛାତକଂ ଅହୋସି, ସସ୍ସାନଂ ଗବ୍ଭଗହଣକାଲୋ ଜାତୋ। ସକଲଗାମୱାସିନୋ ‘‘ଇତୋ ମାସଦ୍ୱଯେନ ସସ୍ସାନି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱୀହିଂ ଦସ୍ସାମା’’ତି ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଗାମଭୋଜକସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ଏକଂ ଜରଗୋଣଂ ଗହେତ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦିଂସୁ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଗାମଭାଜକୋ ଖଣଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ବହିଗତୱେଲାଯଂ ଗେହଂ ପାୱିସି। ତେସଂ ସୁଖନିପନ୍ନକ୍ଖଣେଯେୱ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଗାମଦ୍ୱାରେନ ପୱିସିତ୍ୱା ଗେହାଭିମୁଖୋ ପାଯାସି। ସା ଇତ୍ଥୀ ଗାମଦ୍ୱାରାଭିମୁଖୀ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ ଏସୋ’’ତି ଉମ୍ମାରେ ଠତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୀ ‘‘ସୋଯେୱା’’ତି ଞତ୍ୱା ଗାମଭୋଜକସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖି, ଗାମଭୋଜକୋ ଭୀତୋ ପକମ୍ପି। ଅଥ ନଂ ସା ‘‘ମା ଭାଯି, ଅତ୍ଥେକୋ ଉପାଯୋ, ଅମ୍ହେହି ତୱ ହତ୍ଥତୋ ଗୋଣମଂସଂ ଖାଦିତଂ, ତ୍ୱଂ ମଂସମୂଲଂ ସୋଧେନ୍ତୋ ୱିଯ ହୋହି, ଅହଂ କୋଟ୍ଠଂ ଆରୁଯ୍ହ କୋଟ୍ଠଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ‘ୱୀହି ନତ୍ଥୀ’ତି ୱକ୍ଖାମି। ତ୍ୱଂ ଗେହମଜ୍ଝେ ଠତ୍ୱା ‘ଅମ୍ହାକଂ ଘରେ ଦାରକା ଛାତା, ମଂସମୂଲଂ ମେ ଦେହୀ’ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଚୋଦେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା କୋଟ୍ଠଂ ଆରୁଯ୍ହ କୋଟ୍ଠଦ୍ୱାରେ ନିସୀଦି। ଇତରୋ ଗେହମଜ୍ଝେ ଠତ୍ୱା ‘‘ମଂସମୂଲଂ ଦେହୀ’’ତି ୱଦତି। ସା କୋଟ୍ଠଦ୍ୱାରେ ନିସିନ୍ନା ‘‘କୋଟ୍ଠେ ୱୀହି ନତ୍ଥି, ସସ୍ସେ ଉଦ୍ଧରନ୍ତେ ଦସ୍ସାମି ଗଚ୍ଛାହୀ’’ତି ଆହ।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତେସଂ କିରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ପାପାଯ କତୌପାଯୋ ଏସ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ଗାମଭୋଜକଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ସୋ ଗାମଭୋଜକ ଅମ୍ହେ ତୱ ଜରଗୋଣସ୍ସ ମଂସଂ ଖାଦନ୍ତା ‘ଇତୋ ମାସଦ୍ୱଯେନ ୱୀହିଂ ଦସ୍ସାମା’ତି ଖାଦିମ୍ହ, ତ୍ୱଂ ଅଡ୍ଢମାସମ୍ପି ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ଇଦାନେୱ କସ୍ମା ଆହରାପେସି, ନ ତ୍ୱଂ ଇମିନା କାରଣେନ ଆଗତୋ, ଅଞ୍ଞେନ କାରଣେନ ଆଗତୋ ଭୱିସ୍ସସି, ମଯ୍ହଂ ତୱ କିରିଯା ନ ରୁଚ୍ଚତି, ଅଯମ୍ପି ଅନାଚାରା ପାପଧମ୍ମା କୋଟ୍ଠେ ୱୀହୀନଂ ଅଭାୱଂ ଜାନାତି, ସା ଦାନି କୋଟ୍ଠଂ ଆରୁଯ୍ହ ‘ୱୀହି ନତ୍ଥୀ’ତି ୱଦତି, ତ୍ୱମ୍ପି ‘ଦେହୀ’ତି ୱଦତି, ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ୱୋ କରଣଂ ମଯ୍ହଂ ନ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଏତମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୯୭।

‘‘ଉଭଯଂ ମେ ନ ଖମତି, ଉଭଯଂ ମେ ନ ରୁଚ୍ଚତି;

ଯାଚାଯଂ କୋଟ୍ଠମୋତିଣ୍ଣା, ନଦସ୍ସଂ ଇତି ଭାସତି।

୯୮।

‘‘ତଂ ତଂ ଗାମପତି ବ୍ରୂମି, କଦରେ ଅପ୍ପସ୍ମି ଜୀୱିତେ;

ଦ୍ୱେ ମାସେ ସଙ୍ଗରଂ କତ୍ୱା, ମଂସଂ ଜରଗ୍ଗୱଂ କିସଂ;

ଅପ୍ପତ୍ତକାଲେ ଚୋଦେସି, ତମ୍ପି ମଯ୍ହଂ ନ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ତଂ ତଂ ଗାମପତି ବ୍ରୂମୀତି, ଅଙ୍ଗୋ ଗାମଜେଟ୍ଠକ, ତେନ କାରଣେନ ତଂ ୱଦାମି। କଦରେ ଅପ୍ପସ୍ମି ଜୀୱିତେତି ଅମ୍ହାକଂ ଜୀୱିତଂ ନାମ କଦରଞ୍ଚେୱ ଥଦ୍ଧଂ ଲୁଖଂ କସିରଂ ଅପ୍ପଞ୍ଚ ମନ୍ଦଂ ପରିତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଂ ନୋ ଏୱରୂପେ ଜୀୱିତେ ୱତ୍ତମାନେ। ଦ୍ୱେ ମାସେ ସଙ୍ଗରଂ କତ୍ୱା, ମଂସଂ ଜରଗ୍ଗୱଂ କିସନ୍ତି ଅମ୍ହାକଂ ମଂସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ଜରଗ୍ଗୱଂ କିସଂ ଦୁବ୍ବଲଂ ଜରଗୋଣଂ ଦଦମାନୋ ତ୍ୱଂ ''ଦ୍ୱୀହି ମାସେହି ମୂଲଂ ଦାତବ୍ବ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଦ୍ୱେ ମାସେ ସଙ୍ଗରଂ ପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା। ଅପ୍ପତ୍ତକାଲେ ଚୋଦେସୀତି ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଅସମ୍ପତ୍ତେ ଅନ୍ତରାୱ ଚୋଦେସି। ତମ୍ପି ମୟ୍ହଂ ନ ରୁଚ୍ଚତୀତି ଯା ଚାୟଂ ପାପଧମ୍ମା ଦୁସ୍ସୀଲା ଅନ୍ତୋକୋଟ୍ଠେ ୱୀହୀନଂ ନତ୍ଥିଭାୱଂ ଜାନମାନାୱ ଅଜାନନ୍ତୀ ୱିୟ ହୁତ୍ୱା କୋଟ୍ଠମୋତିଣ୍ଣା କୋଟ୍ଠଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ନ ଦସ୍ସଂ ଇତି ଭାସତି, ଯଞ୍ଚ ତ୍ୱଂ ଅକାଲେ ଚୋଦେସି, ତମ୍ପୀତି ଇଦଂ ଉଭୟମ୍ପି ମମ ନେୱ ଖମତି ନ ରୁଚ୍ଚତୀତି।

ଏୱଂ ସୋ କଥେନ୍ତୋୱ ଗାମଭୋଜକଂ ଚୂଳାୟ ଗହେତ୍ୱା କଡ୍ଢିତ୍ୱା ଗେହମଜ୍ଝେ ପାତେତ୍ୱା ''ଗାମଭୋଜକୋମ୍ହୀତି ପରସ୍ସ ରକ୍ଖିତଗୋପିତଭଣ୍ଡେ ଅପରଜ୍ଝସୀ''ତିଆଦୀହି ପରିଭାସିତ୍ୱା ପୋଥେତ୍ୱା ଦୁବ୍ବଲଂ କତ୍ୱା ଗୀୱାୟ ଗହେତ୍ୱା ଗେହା ନିକ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ତମ୍ପି ଦୁଟ୍ଠିତ୍ଥିଂ କେସେସୁ ଗହେତ୍ୱା କୋଟ୍ଠା ଓତାରେତ୍ୱା ନିପ୍ପୋଥେତ୍ୱା ''ସଚେ ପୁନ ଏୱରୂପଂ କରୋସି, ଜାନିସ୍ସସୀ''ତି ସନ୍ତଜ୍ଜେସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଗାମଭୋଜକୋ ତଂ ଗେହଂ ଓଲୋକେତୁମ୍ପି ନ ୱିସହି, ସାପି ପାପା ପୁନ ମନସାପି ଅତିଚରିତୁଂ ନାସକ୍ଖି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ''ତଦା ଗାମଭୋଜକୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ, ନିଗ୍ଗହକାରକୋ ଗହପତି ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ଗହପତିଜାତକୱଣ୍ଣନା ନୱମା।

[୨୦୦] ୧୦। ସାଧୁସୀଲଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସରୀରଦବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତସ୍ସ କିର ଚତସ୍ସୋ ଧୀତରୋ ଅହେସୁଂ। ତା ଚତ୍ତାରୋ ଜନା ପତ୍ଥେନ୍ତି, ତେସୁ ଏକୋ ଅଭିରୂପୋ ସରୀରସମ୍ପନ୍ନୋ, ଏକୋ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ମହଲ୍ଲକୋ, ଏକୋ ଜାତିସମ୍ପନ୍ନୋ, ଏକୋ ସୀଲୱା। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଧୀତରୋ ନିୱେସେନ୍ତେନ ପତିଟ୍ଠାପେନ୍ତେନ କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଦାତବ୍ବା, କିଂ ରୂପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ, ଉଦାହୁ ୱୟପ୍ପତ୍ତସ୍ସ, ଜାତିସମ୍ପନ୍ନସୀଲୱନ୍ତାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସା''ତି। ସୋ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋପି ଅଜାନିତ୍ୱା ''ଇମଂ କାରଣଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଜାନିସ୍ସତି, ତଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଏତେସଂ ଅନ୍ତରେ ଅନୁଚ୍ଛୱିକସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଗନ୍ଧମାଲାଦୀନି ଗାହାପେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ''ଭନ୍ତେ, ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ଜନେସୁ କସ୍ସ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ''ପୁବ୍ବେପି ପଣ୍ଡିତା ଏତଂ ପଞ୍ହଂ କଥୟିଂସୁ, ଭୱସଙ୍ଖେପଗତତ୍ତା ପନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ ନ ସକ୍କୋସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାୟଂ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ବାରାଣସିୟଂ ଦିସାପାମୋକ୍ଖୋ ଆଚରିୟୋ ଅହୋସି। ଅଥେକସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଚତସ୍ସୋ ଧୀତରୋ ଅହେସୁଂ, ତା ଏୱମେୱ ଚତ୍ତାରୋ ଜନା ପତ୍ଥୟିଂସୁ। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ''କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଦାତବ୍ବା''ତି ଅଜାନନ୍ତୋ ''ଆଚରିୟଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଯୁତ୍ତକସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୯୯।

''ସରୀରଦବ୍ବଂ ୱୁଡ୍ଢବ୍ୟଂ, ସୋଜଚ୍ଚଂ ସାଧୁସୀଲିୟଂ;

ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ତେୱ ପୁଚ୍ଛାମ, କନ୍ନୁ ତେସଂ ୱନିମ୍ହସେ''ତି।

ତତ୍ଥ ''ସରୀରଦବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦୀହି ତେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ୱିଜ୍ଜମାନେ ଗୁଣେ ପକାସେତି। ଅୟଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ଧୀତରୋ ମେ ଚତ୍ତାରୋ ଜନା ପତ୍ଥେନ୍ତି, ତେସୁ ଏକସ୍ସ ସରୀରଦବ୍ବମତ୍ଥି, ସରୀରସମ୍ପଦା ଅଭିରୂପଭାୱୋ ସଂୱିଜ୍ଜତି। ଏକସ୍ସ ୱୁଡ୍ଢବ୍ୟଂ ୱୁଡ୍ଢିଭାୱୋ ମହଲ୍ଲକତା ଅତ୍ଥି। ଏକସ୍ସ ସୋଜଚ୍ଚଂ ସୁଜାତିତା ଜାତିସମ୍ପଦା ଅତ୍ଥି। ''ସୁଜଚ୍ଚ''ନ୍ତିପି ପାଠୋ। ଏକସ୍ସ ସାଧୁସୀଲିୟଂ ସୁନ୍ଦରସୀଲଭାୱୋ ସୀଲସମ୍ପଦା ଅତ୍ଥି। ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ତେୱ ପୁଚ୍ଛାମାତି ତେସୁ ଅସୁକସ୍ସ ନାମେତା ଦାତବ୍ବାତି ଅଜାନନ୍ତା ମୟଂ ଭୱନ୍ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଞ୍ଞେୱ ପୁଚ୍ଛାମ। କନ୍ନୁ ତେସଂ ୱନିମ୍ହସେତି ତେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଜନାନଂ କଂ ୱନିମ୍ହସେ, କଂ ଇଚ୍ଛାମ,

କସ୍ସ ତା କୁମାରିକା ଦଦାମାତି ପୁଚ୍ଛତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଆଚରିୟୋ ‘‘ରୂପସମ୍ପଦାଦୀସୁ ୱିଜ୍ଜମାନାସୁପି ୱିପନ୍ନସୀଲୋ ଗାରୟ୍ହୋ, ତସ୍ମା ତଂ ନପ୍ପମାଣଂ, ଅମ୍ହାକଂ ସୀଲୱନ୍ତଭାୱୋ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଇମମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୦୦।

‘‘ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥି ସରୀରସ୍ମିଂ, ୱୁଡ୍ଢବ୍ୟସ୍ସ ନମୋ କରେ;

ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥି ସୁଜାତସ୍ମିଂ, ସୀଲଂ ଅସ୍ମାକ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥି ସରୀରସ୍ମିନ୍ତି ରୂପସମ୍ପନ୍ନେ ସରୀରେପି ଅତ୍ଥୋ ୱିସେସୋ ୱୁଦ୍ଧି ଅତ୍ଥିୟେୱ, ‘‘ନତ୍ଥୀ’’ତି ନ ୱଦାମି। ୱୁଡ୍ଢବ୍ୟସ୍ସ ନମୋ କରେତି ୱୁଡ୍ଢଭାୱସ୍ସ ପନ ନମକ୍କାରମେୱ କରୋମି। ୱୁଡ୍ଢଭାୱୋ ହି ୱନ୍ଦନମାନନଂ ଲଭତି। ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥି ସୁଜାତସ୍ମିନ୍ତି ସୁଜାତେପି ପୁରିସେ ୱୁଡ୍ଢି ଅତ୍ଥି, ଜାତିସମ୍ପତ୍ତିପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାୟେୱ। ସୀଲଂ ଅସ୍ମାକ ରୁଚ୍ଚତୀତି ଅମ୍ହାକଂ ପନ ସୀଲମେୱ ରୁଚ୍ଚତି। ସୀଲୱା ହି ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନୋ ସରୀରଦବ୍ବୱିରହିତୋପି ପୁଜ୍ଜୋ ପାସଂସୋତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସୀଲୱନ୍ତସ୍ସେୱ ଧୀତରୋ ଅଦାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅୟମେୱ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସି, ଦିସାପାମୋକ୍ଖୋ ଆଚରିୟୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସାଧୁସୀଲଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦସମା।

ରୁହକୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ରୁହକଂ ସିରିକାଳକଣ୍ଣିଅକଂ, ପଦୁମଂ ମଣିଚୋରକଂ;

ପଦ୍ଧତୂପତ୍ଥରୱଲାହଂ, ମିତ୍ତାମିତ୍ତଞ୍ଚ ରାଧଞ୍ଚ;

ଗହପତି ସାଧୁସୀଲଂ।

୬। ନତଂଦଳ୍ହୱଗ୍ଗୋ

[୨୦୧] ୧। ବନ୍ଧନାଗାରଜାତକୱଣ୍ଣନା

ନତଂ ଦଳ୍ହଂ ବନ୍ଧନମାହୁ ଧୀରାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ବନ୍ଧନାଗାରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତସ୍ମିଂ କିର କାଲେ ବହୂ ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦକପନ୍ଥଘାତକଚୋରେ ଆନେତ୍ୱା କୋସଲରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେସୁଂ। ତେ ରାଜା ଅଦ୍ଦୁବନ୍ଧନରଜ୍ଜୁବନ୍ଧନସଙ୍ଖଲିକବନ୍ଧନେହି ବନ୍ଧାପେସି। ତିଂସମତ୍ତା ଜାନପଦା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦିସ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତା ବନ୍ଧନାଗାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେ ଚୋରେ ଦିସ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତା ସାୟନ୍ହସମୟେ ତଥାଗତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜ ଅମ୍ହେହି ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତେହି ବନ୍ଧନାଗାରେ ବହୂ ଚୋରା ଅଦ୍ଦୁବନ୍ଧନାଦୀହି ବଦ୍ଧା ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱନ୍ତା ଦିଟ୍ଠା, ତେ ତାନି ବନ୍ଧନାନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଲାୟିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ତେହି ବନ୍ଧନେହି ଥିରତରଂ ନାମ ଅଞ୍ଞଂ ବନ୍ଧନ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସତ୍ଥା ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, କିଂ ବନ୍ଧନାନି ନାମେତାନି, ଯଂ ପନେତଂ ଧନଧଞ୍ଞପୁତ୍ତଦାରାଦୀସୁ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତଂ କିଲେସବନ୍ଧନଂ, ଏତଂ ଏତେହି ବନ୍ଧନେହି ସତଗୁଣେନ ସହସ୍ସଗୁଣେନ ଥିରତରଂ, ଏୱଂ ମହନ୍ତମ୍ପି ପନେତଂ ଦୁଚ୍ଛିନ୍ଦନିୟଂ ବନ୍ଧନଂ ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଦୁଗ୍ଗତଗହପତିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ତସ୍ସ ୱୟପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପିତା କାଲମକାସି। ସୋ

ଭତିଂ କତ୍ୱା ମାତରଂ ପୋସେସି, ଅଥସ୍ସ ମାତା ଅନିଚ୍ଛମାନସ୍ସେୱ ଏକଂ କୁଲଧୀତରଂ ଗେହେ କତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ କାଲମକାସି। ଭରିୟାୟପିସ୍ସ କୁଚ୍ଛିୟଂ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠାସି। ସୋ ଗବ୍ଭସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ତ୍ୱଂ ଭତିଂ କତ୍ୱା ଜୀୱାହି, ଅହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ । ସାପି ‘‘ଗବ୍ଭୋ ମେ ପତିଟ୍ଠିତୋ, ମୟି ୱିଜାତାୟ ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସସୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତସ୍ସା ୱିଜାତକାଲେ ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ତ୍ୱଂ ସୋତ୍ଥିନା ୱିଜାତା, ଇଦାନାହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ସା ‘‘ପୁତ୍ତକସ୍ସ ତାୱ ଥନପାନତୋ ଅପଗମନକାଲଂ ଆଗମେହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହି।

ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଇମିସ୍ସା ଅନାଚିକ୍ଖିତ୍ୱାୱ ପଲାୟିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ତସ୍ସା ଅନାଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ରତ୍ତିଭାଗେ ଉଟ୍ଠାୟ ପଲାୟି। ଅଥ ନଂ ନଗରଗୁତ୍ତିକା ଅଗ୍ଗହେସୁଂ। ସୋ ‘‘ଅହଂ, ସାମି, ମାତୁପୋସକୋ ନାମ, ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଥ ମ’’ନ୍ତି ତେହି ଅତ୍ତାନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱସିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଦ୍ୱାରେନେୱ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିୟୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଝାନକୀଳଂ କୀଳନ୍ତୋ ୱିହାସି। ସୋ ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତୋ ‘‘ଏୱରୂପମ୍ପି ନାମ ମେ ଦୁଚ୍ଛିନ୍ଦନିୟଂ ପୁତ୍ତଦାରବନ୍ଧନଂ କିଲେସବନ୍ଧନଂ ଛିନ୍ଦିତ’’ନ୍ତି ଉଦାନଂ ଉଦାନେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧୦୧।

‘‘ନ ତଂ ଦଳ୍ହଂ ବନ୍ଧନମାହୁ ଧୀରା, ୟଦାୟସଂ ଦାରୁଜପବ୍ବଜଞ୍ଚ;

ସାରତ୍ତରତ୍ତା ମଣିକୁଣ୍ଡଲେସୁ, ପୁତ୍ତେସୁ ଦାରେସୁ ଚ ୟା ଅପେକ୍ଖା।

୧୦୨।

‘‘ଏତଂ ଦଳ୍ହଂ ବନ୍ଧନମାହୁ ଧୀରା, ଓହାରିନଂ ସୀଥିଲଂ ଦୁପ୍ପମୁଞ୍ଚଂ;

ଏତମ୍ପି ଛେତ୍ୱାନ ୱଜନ୍ତି ଧୀରା, ଅନପେକ୍ଖିନୋ କାମସୁଖଂ ପହାୟା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଧୀରାତି ଧିତିମନ୍ତା, ଧିକ୍କତପାପାତି ଧୀରା। ଅଥ ୱା ଧୀ ୱୁଚ୍ଚତି ପଞ୍ଞା, ତାୟ ପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତାତି ଧୀରା, ବୁଦ୍ଧା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ବୁଦ୍ଧସାୱକା ବୋଧିସତ୍ତା ଚ ଇମେ ଧୀରା ନାମ। ୟଦାୟସନ୍ତିଆଦୀସୁ ୟଂ ସଙ୍ଖଲିକସଙ୍ଖାତଂ ଅୟସା ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଆୟସଂ, ୟଂ ଅଦ୍ଦୁବନ୍ଧନସଙ୍ଖାତଂ ଦାରୁଜଂ, ୟଞ୍ଚ ପବ୍ବଜତିଣେହି ୱା ଅଞ୍ଞେହି ୱା ୱାକାଦୀହି ରଜ୍ଜୁଂ କତ୍ୱା କତରଜ୍ଜୁବନ୍ଧନଂ, ତଂ ଆୟସାଦିଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଭାୱେନ ଧୀରା ଦଳ୍ହଂ ଥିରନ୍ତି ନାହୁ ନ କଥେନ୍ତି। ସାରତ୍ତରତ୍ତାତି ସାରତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ରତ୍ତା, ବଲୱରାଗରତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ମଣିକୁଣ୍ଡଲେସୂତି ମଣୀସୁ ଚ କୁଣ୍ଡଲେସୁ ଚ, ମଣିୟୁତ୍ତେସୁ ୱା କୁଣ୍ଡଲେସୁ।

ଏତଂଦଳ୍ହନ୍ତି ୟେ ମଣିକୁଣ୍ଡଲେସୁ ସାରତ୍ତରତ୍ତା, ତେସଂ ୟୋ ଚ ସାରାଗୋ, ୟା ଚ ତେସଂ ପୁତ୍ତଦାରେସୁ ଅପେକ୍ଖା ତଣ୍ହା, ଏତଂ କିଲେସମୟଂ ବନ୍ଧନଂ ଦଳ୍ହଂ ଥିରନ୍ତି ଧୀରା ଆହୁ। ଓହାରିନନ୍ତି ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଅପାୟେସୁ ପାତନତୋ ଅୱହରତି ହେଟ୍ଠା ହରତୀତି ଓହାରିନଂ। ସିଥିଲନ୍ତି ବନ୍ଧନଟ୍ଠାନେ ଛୱିଚମ୍ମମଂସାନି ନ ଛିନ୍ଦତି, ଲୋହିତଂ ନ ନୀହରତି, ବନ୍ଧନଭାୱମ୍ପି ନ ଜାନାପେତି, ଥଲପଥଜଲପଥାଦୀସୁ କମ୍ମାନି କାତୁଂ ଦେତୀତି ସିଥିଲଂ। ଦୁପ୍ପମୁଞ୍ଚନ୍ତି ତଣ୍ହାଲୋଭୱସେନ ହି ଏକୱାରମ୍ପି ଉପ୍ପନ୍ନଂ କିଲେସବନ୍ଧନଂ ଦଟ୍ଠଟ୍ଠାନତୋ କଚ୍ଛପୋ ୱିୟ ଦୁମ୍ମୋଚୟଂ ହୋତୀତି ଦୁପ୍ପମୁଞ୍ଚଂ। ଏତମ୍ପି ଛେତ୍ୱାନାତି ଏତଂ ଏୱଂ ଦଳ୍ହମ୍ପି କିଲେସବନ୍ଧନଂ ଞାଣଖଗ୍ଗେନ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅୟଦାମାନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ମତ୍ତୱରୱାରଣା ୱିୟ ପଞ୍ଜରେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସୀହପୋତକା ୱିୟ ଚ ଧୀରା ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମେ ଉକ୍କାରଭୂମିଂ ୱିୟ ଜିଗୁଚ୍ଛମାନା ଅନପେକ୍ଖିନୋ ହୁତ୍ୱା କାମସୁଖଂ ପହାୟ ୱଜନ୍ତି ପକ୍କମନ୍ତି, ପକ୍କମିତ୍ୱା ଚ ପନ ହିମୱନ୍ତଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଝାନସୁଖେନ ୱୀତିନାମେନ୍ତୀତି।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେତ୍ୱା ଅପରିହୀନଜ୍ଝାନୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାୟଣୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ କେଚି ସୋତାପନ୍ନା, କେଚି ସକଦାଗାମିନୋ, କେଚି ଅନାଗାମିନୋ, କେଚି ଅରହନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ। ‘‘ତଦା ମାତା ମହାମାୟା ଅହୋସି, ପିତା ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜା, ଭରିୟା ରାହୁଲମାତା, ପୁତ୍ତୋ ରାହୁଲୋ, ପୁତ୍ତଦାରଂ ପହାୟ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ପୁରିସୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ବନ୍ଧନାଗାରଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଠମା।

[୨୦୨] ୨। କେଳିସୀଲଜାତକୱଣ୍ଣନା

ହଂସାକୋଞ୍ଚା ମଯୂରା ଚାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଲକୁଣ୍ଟକଭଦ୍ଦିଯଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ କିରାଯସ୍ମା ବୁଦ୍ଧସାସନେ ପାକଟୋ ଅହୋସି ପଞ୍ଞାତୋ ମଧୁରସ୍ସରୋ ମଧୁରଧମ୍ମକଥିକୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାପ୍ପତ୍ତୋ ମହାଖୀଣାସୱୋ ଅସୀତିଯା ମହାଥେରାନଂ ଅନ୍ତରୋ ପମାଣେନ ଓମକୋ ଲକୁଣ୍ଟକୋ ସାମଣେରୋ ୱିଯ, ଖୁଦ୍ଦକୋ କୀଳନତ୍ଥାଯ କତୋ ୱିଯ। ତସ୍ମିଂ ଏକଦିୱସଂ ତଥାଗତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଜେତୱନକୋଟ୍ଠକଂ ଗତେ ଜନପଦା ତିଂସମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଦସବଲଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମା’’ତି ଜେତୱନଂ ପୱିସନ୍ତା ୱିହାରକୋଟ୍ଠକେ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସାମଣେରୋ ଏସୋ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ଥେରଂ ଚୀୱରକଣ୍ଣେ ଗଣ୍ହନ୍ତା ହତ୍ଥେ ଗଣ୍ହନ୍ତା ସୀସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତା ନାସାଯ ପରାମସନ୍ତା କଣ୍ଣେସୁ ଗହେତ୍ୱା ଚାଲେତ୍ୱା ହତ୍ଥକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ମଧୁରପଟିସନ୍ଥାରେ କତେ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଲକୁଣ୍ଟକଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରୋ କିର ନାମେକୋ ତୁମ୍ହାକଂ ସାୱକୋ ମଧୁରଧମ୍ମକଥିକୋ ଅତ୍ଥି, କହଂ ସୋ ଇଦାନୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦଟ୍ଠୁକାମତ୍ଥା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହେ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଦିସ୍ୱା ଚୀୱରକଣ୍ଣାଦୀସୁ ଗଣ୍ହନ୍ତା ହତ୍ଥକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଆଗତା, ଏସ ସୋ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏୱରୂପୋ ପତ୍ଥିତପତ୍ଥନୋ ଅଭିନୀହାରସମ୍ପନ୍ନୋ ସାୱକୋ କିଂକାରଣା ଅପ୍ପେସକ୍ଖୋ ଜାତୋ’’ତି? ସତ୍ଥା ‘‘ଅତ୍ତନା କତପାପକମ୍ମଂ ନିସ୍ସାଯା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଅହୋସି। ତଦା ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତସ୍ସ ଜିଣ୍ଣଂ ଜରାପତ୍ତଂ ହତ୍ଥିଂ ୱା ଅସ୍ସଂ ୱା ଗୋଣଂ ୱା ଦଟ୍ଠୁଂ ନ ସକ୍କା, କେଳିସୀଲୋ ହୁତ୍ୱା ତଥାରୂପଂ ଦିସ୍ୱାୱ ଅନୁବନ୍ଧାପେତି, ଜିଣ୍ଣସକଟମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ଭିନ୍ଦାପେତି, ଜିଣ୍ଣମାତୁଗାମେ ଦିସ୍ୱା ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଉଦରେ ପହରାପେତ୍ୱା ପାତାପେତ୍ୱା ପୁନ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଭାଯାପେତି , ଜିଣ୍ଣପୁରିସେ ଦିସ୍ୱା ଲଙ୍ଘକେ ୱିଯ ଭୂମିଯଂ ସଂପରିୱତ୍ତକାଦିକୀଳଂ କୀଳାପେତି, ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ‘‘ଅସୁକଘରେ କିର ମହଲ୍ଲକୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ସୁତ୍ୱାପି ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା କୀଳଅତି। ମନୁସ୍ସା ଲଜ୍ଜନ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ମାତାପିତରୋ ତିରୋରଟ୍ଠାନି ପେସେନ୍ତି, ମାତୁପଟ୍ଠାନଧମ୍ମୋ ପିତୁପଟ୍ଠାନଧମ୍ମୋ ପଚ୍ଛିଜ୍ଜି, ରାଜସେୱକାପି କେଳିସୀଲାୱ ଅହେସୁଂ। ମତମତା ଚତ୍ତାରୋ ଅପାଯେ ପୂରେନ୍ତି, ଦେୱପରିସା ପରିହାଯତି।

ସକ୍କୋ ଅଭିନୱେ ଦେୱପୁତ୍ତେ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ’’ନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ତଂ କାରଣଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଦମେସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ମହଲ୍ଲକୱଣ୍ଣଂ ଅଭିନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ଜିଣ୍ଣଯାନକେ ଦ୍ୱେ ତକ୍କଚାଟିଯୋ ଆରୋପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଜରଗୋଣେ ଯୋଜେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଛଣଦିୱସେ ଅଲଙ୍କତହତ୍ଥିଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ଅଲଙ୍କତନଗରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କରୋନ୍ତେ ପିଲୋତିକନିୱତ୍ଥୋ ତଂ ଯାନକଂ ପାଜେନ୍ତୋ ରଞ୍ଞୋ ଅଭିମୁଖୋ ଅଗମାସି। ରାଜା ଜିଣ୍ଣଯାନକଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଏତଂ ଯାନକଂ ଅପନେଥା’’ତି ୱଦତି। ମନୁସ୍ସା ‘‘କହଂ, ଦେୱ, ନ ପସ୍ସାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ସକ୍କୋ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ରଞ୍ଞୋଯେୱ ଦସ୍ସେସି। ଅଥ ନଂ ବହୁସମ୍ପତ୍ତେ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ସ ଉପରିଭାଗେନ ପାଜେନ୍ତୋ ରଞ୍ଞୋ ମତ୍ଥକେ ଏକଂ ଚାଟିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତାପେନ୍ତୋ ଦୁତିଯଂ ଭିନ୍ଦି। ଅଥସ୍ସ ସୀସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ତକ୍କଂ ପଗ୍ଘରତି, ସୋ ତେନ ଅଟ୍ଟୀଯତି ହରାଯତି ଜିଗୁଚ୍ଛତି। ଅଥସ୍ସ ତଂ ଉପଦ୍ଦୁତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସକ୍କୋ ଯାନକଂ ଅନ୍ତରଧାପେତ୍ୱା ସକ୍କତ୍ତଭାୱଂ ମାପେତ୍ୱା ୱଜିରହତ୍ଥୋ ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ‘‘ପାପ ଅଧମ୍ମିକରାଜ, କିଂ ତ୍ୱଂ ମହଲ୍ଲକୋ ନ ଭୱିସ୍ସସି, ତୱ ସରୀରଂ ଜରା ନ ପହରିସ୍ସତି, କେଳିସୀଲୋ ହୁତ୍ୱା ୱୁଡ୍ଢେ ୱିହେଠନକମ୍ମଂ କରୋସି, ଏକକଂ ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଏତଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ମତମତା ଅପାଯେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ମନୁସ୍ସା ମାତାପିତରୋ ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତି। ସଚେ ଇମମ୍ହା କମ୍ମା ନ ୱିରମିସ୍ସସି, ୱଜିରେନ ତେ ସୀସଂ ପଦାଲେସ୍ସାମି, ମା ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯେତଂ କମ୍ମଂ ଅକତ୍ଥା’’ତି ସନ୍ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ମାତାପିତୂନଂ ଗୁଣଂ କଥେତ୍ୱା ୱୁଡ୍ଢାପଚାଯିକକମ୍ମସ୍ସ ଆନିସଂସଂ ପକାସେତ୍ୱା ଓୱଦିତ୍ୱା ସକଟ୍ଠାନମେୱ ଅଗମାସି। ରାଜା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଥାରୂପଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ଚିତ୍ତମ୍ପି ନ ଉପ୍ପାଦେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧୦୩।

‘‘ହଂସା କୋଞ୍ଚା ମଯୂରା ଚ, ହତ୍ଥଯୋ ପସଦା ମିଗା;

ସବ୍ବେ ସୀହସ୍ସ ଭାଯନ୍ତି, ନତ୍ଥି କାଯସ୍ମିଂ ତୁଲ୍ୟତା।

୧୦୪।

‘‘ଏୱମେୱ ମନୁସ୍ସେସୁ, ଦହରୋ ଚେପି ପଞ୍ଞୱା;

ସୋ ହି ତତ୍ଥ ମହା ହୋତି, ନେଓ ବାଲୋ ସରୀରଓା’’ତି।

ତତ୍ଥ ପସଦା ମିଗାତି ପସଦସଙ୍ଖାତା ମିଗା, ପସଦା ମିଗା ଚ ଅଓସେସା ମିଗା ଚାତିପି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ପସଦମିଗା’’ତିପି ପାଠୋ, ପସଦା ମିଗାତି ଅତ୍ଥୋ। ନତ୍ଥି କାଯସ୍ମି ତୁଲ୍ଯତାତି ସରୀରେ ପମାଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଯଦି ଭଓେଯ୍ଯ, ମହାସରୀରା ହତ୍ଥିନୋ ଚେଓ ପସଦମିଗା ଚ ସୀହଂ ମାରେଯ୍ଯୁଂ, ସୀହୋ ହଂସାଦଯୋ ଖୁଦ୍ଦକସରୀରେଯେଓ ମାରେଯ୍ଯ, ଖୁଦ୍ଦକାଯେଓ ସୀହସ୍ସ ଭାଯେଯ୍ଯୁଂ, ନ ମହନ୍ତା। ଯସ୍ମା ପନେତଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ସବ୍ବେପି ତେ ସୀହସ୍ସ ଭାଯନ୍ତି। ସରୀରଓାତି ବାଲୋ ମହାସରୀରୋପି ମହା ନାମ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯୋ ସରୀରେନ ଖୁଦ୍ଦକୋପି ମା ତଂ ଞାଣେନପି ଖୁଦ୍ଦକୋତି ମଞ୍ଞିତ୍ଥାତି ଅତ୍ଥୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ତେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ କେଚି ସୋତାପନ୍ନା, କେଚି ସକଦାଗାମିନୋ, କେଚି ଅନାଗାମିନୋ, କେଚି ଅରହନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ। ‘‘ତଦା ରାଜା ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯୋ ଅହୋସି, ସୋ ତାଯ କେଠଇସୀଲତାଯ ପରେସଂ କେଠଇନିସ୍ସଯୋ ଜାତୋ, ସକ୍କୋ ପନ ଅହମେଓ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

କେଠଇସୀଲଜାତକଓଣ୍ଣନା ଦୁତିଯା।

[୨୦୩] ୩। ଖନ୍ଧଜାତକଓଣ୍ଣନା

ୱିରୂପକ୍ଖେହି ମେ ମେତ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଓନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଂ କିର ଜନ୍ତାଘରଦ୍ୱାରେ କଟ୍ଠାନି ଫାଲେନ୍ତଂ ପୂତିରୁକ୍ଖନ୍ତରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଏକୋ ସପ୍ପୋ ପାଦଙ୍ଗୁଲିଯଂ ଡଂସି, ସୋ ତତ୍ଥେଓ ମତୋ। ତସ୍ସ ମତଭାଓୋ ସକଲୱିହାରେ ପାକଟୋ ଅହୋସି। ଧମ୍ମସଭାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆଓୁସୋ, ଅସୁକୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ଜନ୍ତାଘରଦ୍ୱାରେ କଟ୍ଠାନି ଫାଲେନ୍ତୋ ସପ୍ପେନ ଦଟ୍ଠୋ ତତ୍ଥେଓ ମତୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସଚେ ସୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରି ଅହିରାଜକୁଲାନି ଆରବ୍ଭ ମେତ୍ତଂ ଅଭାଓଯିସ୍ସ, ନ ନଂ ସପ୍ପୋ ଡଂସେଯ୍ଯ। ପୋରାଣକତାପସାପି ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ଚତୂସୁ ଅହିରାଜକୁଲେସୁ ମେତ୍ତଂ ଭାଓେତ୍ୱା ତାନି ଅହିରାଜକୁଲାନି ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଭଯତୋ ମୁଚ୍ଚିଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାସିରଟ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ କାମେ ପହାଯ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ହିମଓନ୍ତପଦେସେ ଏକସ୍ମିଂ ଗଙ୍ଗାନିଓତ୍ତନେ ଅସ୍ସମପଦଂ ମାପେତ୍ୱା ଝାନକୀଳଂ କୀଳନ୍ତୋ ଇସିଗଣପରିୱୁତୋ ୱିହାସି। ତଦା ଗଙ୍ଗାତୀରେ ନାନପ୍ପକାରା ଦୀଘଜାତିକା ଇସୀନଂ ପରିପନ୍ଥଂ କରୋନ୍ତି, ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଇସଯୋ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପୁଣନ୍ତି। ତାପସା ତମତ୍ଥଂ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ସବ୍ବେ ତାପସେ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ତୁମ୍ହେ ଚତୂସୁ ଅହିରାଜକୁଲେସୁ ମେତ୍ତଂ ଭାଓେଯ୍ଯାଥ, ନ ୱୋ ସପ୍ପା ଡଂସେଯ୍ଯୁଂ, ତସ୍ମା ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚତୂସୁ ଅହିରାଜକୁଲେସୁ ଏଓଂ ମେତ୍ତଂ ଭାଓେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୦୫।

‘‘ୱିରୂପକ୍ଖେହି ମେ ମେତ୍ତଂ, ମେତ୍ତଂ ଏରାପଥେହି ମେ;

ଛବ୍ଯାପୁତ୍ତେହି ମେ ମେତ୍ତଂ, ମେତ୍ତଂ କଣ୍ହାଗୋତମକେହି ଚା’’ତି।

ତତ୍ଥ ୱିରୂପକ୍ଖେହି ମେ ମେତ୍ତନ୍ତି ୱିରୂପକ୍ଖନାଗରାଜକୁଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ମଯ୍ହଂ ମେତ୍ତଂ। ଏରାପଥାଦୀସୁପି ଏସେଓ ନଯୋ। ଏତାନିପି ହି ଏରାପଥନାଗରାଜକୁଲଂ ଛବ୍ଯାପୁତ୍ତନାଗରାଜକୁଲଂ କଣ୍ହାଗୋତମକନାଗରାଜକୁଲନ୍ତି ନାଗରାଜକୁଲାନେଓ।

ଏଓଂ ଚତ୍ତାରି ନାଗରାଜକୁଲାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ତୁମ୍ହେ ଏତେସୁ ମେତ୍ତଂ ଭାଓେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସଥ, ଦୀଘଜାତିକା ୱୋ ନ ଡଂସିସ୍ସନ୍ତି ନ ୱିହେଠେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଅପାଦକେହି ମେ ମେତ୍ତଂ, ମେତ୍ତଂ ଦ୍ୱିପାଦକେହି ମେ;

ଚତୁପ୍ପଦେହି ମେ ମେତ୍ତଂ, ମେତ୍ତଂ ବହୁପ୍ପଦେହି ମେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ପଠମପଦେନ ଓଦିସ୍ସକଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବେସୁ ଅପାଦକେସୁ ଦୀଘଜାତିକେସୁ ଚେୱ ମଚ୍ଛେସୁ ଚ ମେତ୍ତାଭାୱନା ଦସ୍ସିତା, ଦୁତିଯପଦେନ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚେୱ ପକ୍ଖିଜାତେସୁ ଚ, ତତିଯପଦେନ ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦୀସୁ ସବ୍ବଚତୁପ୍ପଦେସୁ, ଚତୁତ୍ଥପଦେନ ୱିଚ୍ଛିକସତପଦିଉଚ୍ଚାଲିଙ୍ଗପାଣକମକ୍କଟକାଦୀସୁ।

ଏୱଂ ସରୂପେନ ମେତ୍ତାଭାୱନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଆଯାଚନୱସେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ମା ମଂ ଅପାଦକୋ ହିଂସି, ମା ମଂ ହିଂସି ଦ୍ୱିପାଦକୋ;

ମା ମଂ ଚତୁପ୍ପଦୋ ହିଂସି, ମା ମଂ ହିଂସି ବହୁପ୍ପଦୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ମା ମନ୍ତି ଏତେସୁ ଅପାଦକାଦୀସୁ କୋଚି ଏକୋପି ମା ମଂ ହିଂସତୁ, ମା ୱିହେଠେତୂତି ଏୱଂ ଆଯାଚନ୍ତୋ ମେତ୍ତଂ ଭାୱେଥାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ଅନୋଦିସ୍ସକୱସେନ ମେତ୍ତାଭାୱନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ସବ୍ବେ ପାଣା, ସବ୍ବେ ଭୂତା ଚ କେୱଲା;

ସବ୍ବେ ଭଦ୍ରାନି ପସ୍ସନ୍ତୁ, ମା କଞ୍ଚି ପାପମାଗମା’’ତି।

ତତ୍ଥ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିୱସେନ ୱଟ୍ଟେ ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଆସତ୍ତା ୱିସତ୍ତା ଲଗ୍ଗା ଲଗ୍ଗିତାତି ସତ୍ତା, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସପୱତ୍ତନସଙ୍ଖାତେନ ପାଣନୱସେନ ପାଣା, ଭୂତଭାୱିତନିବ୍ବତ୍ତନୱସେନ ଭୂତାତି ଏୱଂ ୱଚନମତ୍ତୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅୱିସେସେନ ପନ ସବ୍ବାନିପେତାନି ପଦାନି ସବ୍ବସତ୍ତସଙ୍ଗାହକାନେୱ। କେୱଲାତି ସକଲା। ଇଦଂ ସବ୍ବସଦ୍ଦସ୍ସେୱ ହି ପରିଯାଯୱଚନଂ। ଭଦ୍ରାନି ପସ୍ସନ୍ତୂତି ସବ୍ବେପେତେ ସତ୍ତା ଭଦ୍ରାନି ସାଧୂନି କଲ୍ୟାଣାନେୱ ପସ୍ସନ୍ତୁ। ମା କଞ୍ଚି ପାପମାଗମାତି ଏତେସୁ କଞ୍ଚି ଏକଂ ସତ୍ତମ୍ପି ପାପଂ ଲାମକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ମା ଆଗମା, ମା ଆଗଚ୍ଛତୁ ମା ପାପୁଣାତୁ, ସବ୍ବେ ଅୱେରା ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜା ସୁଖୀ ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖା ହୋନ୍ତୂତି।

ଏୱଂ ‘‘ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ଅନୋଦିସ୍ସକୱସେନ ମେତ୍ତଂ ଭାୱେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରାପେତୁଂ –

୧୦୬।

‘‘ଅପ୍ପମାଣୋ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅପ୍ପମାଣୋ ଧମ୍ମୋ;

ଅପ୍ପମାଣୋ ସଙ୍ଘୋ’’ତି ଆହ।

ତତ୍ଥ ପମାଣକରାନଂ କିଲେସାନଂ ଅଭାୱେନ ଗୁଣାନଞ୍ଚ ପମାଣାଭାୱେନ ବୁଦ୍ଧରତନଂ ଅପ୍ପମାଣଂ। ଧମ୍ମୋତି ନୱୱିଧୋ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ। ତସ୍ସପି ପମାଣଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ଅପ୍ପମାଣୋ। ତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଧମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ସଙ୍ଘୋପି ଅପ୍ପମାଣୋ।

ଇତି ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଅପ୍ପମାଣଗୁଣତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସପ୍ପମାଣେ ସତ୍ତେ ଦସ୍ସେତୁଂ –

‘‘ପମାଣୱନ୍ତାନି ସରୀସପାନି, ଅହି ୱିଚ୍ଛିକ ସତପଦୀ;

ଉଣ୍ଣନାଭି ସରବୂ ମୂସିକା’’ତି ଆହ।

ତତ୍ଥ ସରୀସପାନୀତି ସପ୍ପଦୀଘଜାତିକାନଂ ନାମଂ। ତେ ହି ସରନ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସିରେନ ୱା ସପନ୍ତୀତି ସରୀସପା। ‘‘ଅହୀ’’ତିଆଦି ତେସଂ ସରୂପତୋ ନିଦସ୍ସନଂ। ତତ୍ଥ ଉଣ୍ଣନାଭୀତି ମକ୍କଟକୋ। ତସ୍ସ ହି ନାଭିତୋ ଉଣ୍ଣାସଦିସଂ ସୁତ୍ତଂ ନିକ୍ଖମତି, ତସ୍ମା ‘‘ଉଣ୍ଣନାଭୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସରବୂତି ଘରଗୋଳିକା।

ଇତି ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ଯସ୍ମା ଏତେସଂ ଅନ୍ତୋରାଗାଦଯୋ ପମାଣକରା ଧମ୍ମା ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତାନି ସରୀସପାଦୀନି ପମାଣୱନ୍ତାନୀ''ତି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ଅପ୍ପମାଣାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଆନୁଭାୱେନ ଇମେ ପମାଣୱନ୍ତା ସତ୍ତା ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ପରିତ୍ତକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୂତି ଏୱଂ ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରଥା''ତି ୱତ୍ୱା ତତୋ ଉତ୍ତରି କତ୍ତବ୍ବଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''କତା ମେ ରକ୍ଖା କତା ମେ ପରିତ୍ତା, ପଟିକ୍କମନ୍ତୁ ଭୂତାନି;

ସୋହଂ ନମୋ ଭଗୱତୋ, ନମୋ ସତ୍ତନ୍ନଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧାନ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତା ମେ ରକ୍ଖାତି ମଯା ରତନତ୍ତଯଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତେନ ଅତ୍ତନୋ ରକ୍ଖା ଗୁତ୍ତି କତା। କତା ମେ ପରିତ୍ତାତି ପରିତ୍ତାଣମ୍ପି ମେ ଅତ୍ତନୋ କତଂ। ପଟିକ୍କମନ୍ତୁ ଭୂତାନୀତି ମଯି ଅହିତଜ୍ଝାସଯାନି ଭୂତାନି ପଟିକ୍କମନ୍ତୁ ଅପଗଚ୍ଛନ୍ତୁ। ସୋହଂ ନମୋ ଭଗୱତୋତି ସୋ ଅହଂ ଏୱଂ କତପରିତ୍ତୋ ଅତୀତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସପି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ନମୋ କରୋମି। ନମୋ ସତ୍ତନ୍ନଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧାନନ୍ତି ୱିସେସେନ ପନ ଅତୀତେ ପଟିପାଟିଯା ପରିନିବ୍ବୁତାନଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧାନଂ ନମୋ କରୋମୀତି।

ଏୱଂ ''ନମକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତାପି ସତ୍ତ ବୁଦ୍ଧେ ଅନୁସ୍ସରଥା''ତି ବୋଧିସତ୍ତୋ ଇସିଗଣସ୍ସ ଇମଂ ପରିତ୍ତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅଦାସି। ଆଦିତୋ ପନ ପଟ୍ଠାଯ ଦ୍ୱୀହି ଗାଥାହି ଚତୂସୁ ଅହିରାଜକୁଲେସୁ ମେତ୍ତାଯ ଦୀପିତତ୍ତା ଓଦିସ୍ସକାନୋଦିସ୍ସକୱସେନ ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମେତ୍ତାଭାୱନାନଂ ଦୀପିତତ୍ତା ଇଦଂ ପରିତ୍ତଂ ଇଧ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଂ ୱା କାରଣଂ ପରିଯେସିତବ୍ବଂ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଇସିଗଣୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ମେତ୍ତଂ ଭାୱେସି, ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରି। ଏୱମେତେସୁ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତେସ୍ୱେୱ ସବ୍ବେ ଦୀଘଜାତିକା ପଟିକ୍କମିଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋପି ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ ଭାୱେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାଯଣୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ଇସିଗଣୋ ବୁଦ୍ଧପରିସା ଅହୋସି, ଗଣସତ୍ଥା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ଖନ୍ଧଜାତକୱଣ୍ଣନା ତତିଯା।

[୨୦୪] ୪। ୱୀରକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅପି ୱୀରକ ପସ୍ସେସୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସୁଗତାଲଯଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ପରିସଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତେସୁ ହି ଥେରେସୁ ସତ୍ଥା ''ସାରିପୁତ୍ତ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ତୁମ୍ହେ ଦିସ୍ୱା କିଂ ଅକାସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ସୁଗତାଲଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଦସ୍ସେସୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଇଦାନେୱ ଦେୱଦତ୍ତୋ ମମ ଅନୁକିରିଯଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିନାସଂ ପତ୍ତୋ, ପୁବ୍ବେପି ୱିନାସଂ ପାପୁଣୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଥେରେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଉଦକକାକଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଏକଂ ସରଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱସି, ''ୱୀରକୋ''ତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ତଦା କାସିରଟ୍ଠେ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଂ ଅହୋସି, ମନୁସ୍ସା କାକଭତ୍ତଂ ୱା ଦାତୁଂ ଯକ୍ଖନାଗବଲିକମ୍ମଂ ୱା କାତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ଛାତକରଟ୍ଠତୋ କାକା ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିଂସୁ। ତତ୍ଥେକୋ ବାରାଣସିୱାସୀ ସୱିଟ୍ଠକୋ ନାମ କାକୋ କାକିଂ ଆଦାଯ ୱୀରକସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ସରଂ ନିସ୍ସାଯ ଏକମନ୍ତେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ତସ୍ମିଂ ସରେ ଗୋଚରଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱୀରକଂ ସରଂ ଓତରିତ୍ୱା ମଚ୍ଛେ ଖାଦିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁତ୍ତରିତ୍ୱା ସରୀରଂ ସୁକ୍ଖାପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇମଂ ଉଦକକାକଂ ନିସ୍ସାଯ ସକ୍କା ବହୂ ମଚ୍ଛେ ଲଦ୍ଧୁଂ, ଇମଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ''ତି ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''କିଂ, ସମ୍ମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଇଚ୍ଛାମି ତଂ ସାମି ଉପଟ୍ଠହିତୁ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''ସାଧୂ''ତି ତେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପଟ୍ଠାସି। ୱୀରକୋପି ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ତନୋ ଯାପନମତ୍ତଂ ଖାଦିତ୍ୱା ମଚ୍ଛେ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ସୱିଟ୍ଠକସ୍ସ ଦେତି। ସୋପି ଅତ୍ତନୋ ଯାପନମତ୍ତଂ ଖାଦିତ୍ୱା ସେସଂ କାକିଯା ଦେତି।

ତସ୍ସ ଅପରଭାଗେ ମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି – ''ଅଯମ୍ପି ଉଦକକାକୋ କାଳଅକୋ, ଅହମ୍ପି କାଳଅକୋ, ଅକ୍ଖିତୁଣ୍ଡପାଦେହିପି ଏତସ୍ସ ଚ ମଯ୍ହଞ୍ଚ ନାନାକରଣଂ ନତ୍ଥି, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଇମିନା ଗହିତମଚ୍ଛେହି ମଯ୍ହଂ କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି, ଅହମେୱ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ୱୀରକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ସମ୍ମ, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅହମେୱ ସରଂ ଓତରିତ୍ୱା ମଚ୍ଛେ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ନ ତ୍ୱଂ, ସମ୍ମ, ଉଦକଂ ଓତରିତ୍ୱା ମଚ୍ଛେ ଗଣ୍ହନକକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ମା ନସ୍ସୀ''ତି ତେନ ୱାରିଯମାନୋପି ୱଚନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ସରଂ ଓରୁଯ୍ହ ଉଦକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଉମ୍ମୁଜ୍ଜମାନୋ ସେୱାଲଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ସେୱାଲନ୍ତରେ ଲଗ୍ଗି, ଅଗ୍ଗତୁଣ୍ଡମେୱ ପଞ୍ଞାଯି। ସୋ ନିରସ୍ସାସୋ ଅନ୍ତୋଉଦକେଯେୱ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପୁଣି। ଅଥସ୍ସ ଭରିଯା ଆଗମନଂ ଅପସ୍ସମାନା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଜାନନତ୍ଥଂ ୱୀରକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ସାମି, ସୱିଟ୍ଠକୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି, କହଂ ନୁ ଖୋ ସୋ''ତି ପୁଚ୍ଛମାନା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୦୭।

''ଅପି ୱୀରକ ପସ୍ସେସି, ସକୁଣଂ ମଞ୍ଜୁଭାଣକଂ;

ମୟୂରଗୀୱସଙ୍କାସଂ, ପତିଂ ମୟ୍ହଂ ସୱିଟ୍ଠକ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅପି, ୱୀରକ, ପସ୍ସେସୀତି, ସାମି ୱୀରକ, ଅପି ପସ୍ସସି। ମଞ୍ଜୁଭାଣକନ୍ତି ମଞ୍ଜୁଭାଣିନଂ। ସା ହି ରାଗୱସେନ ''ମଧୁରସ୍ସରୋ ମେ ପତୀ''ତି ମଞ୍ଞତି, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ମୟୂରଗୀୱସଙ୍କାସନ୍ତି ମୋରଗୀୱସମାନୱଣ୍ଣଂ।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ୱୀରକୋ ''ଆମ, ଜାନାମି ତେ ସାମିକସ୍ସ ଗତଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୦୮।

''ଉଦକଥଲଚରସ୍ସ ପକ୍ଖିନୋ, ନିଚ୍ଚଂ ଆମକମଚ୍ଛଭୋଜିନୋ;

ତସ୍ସାନୁକରଂ ସୱିଟ୍ଠକୋ, ସେୱାଲେ ପଲିଗୁଣ୍ଠିତୋ ମତୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ଉଦକଥଲଚରସ୍ସାତି ଉଦକେ ଚ ଥଲେ ଚ ଚରିତୁଂ ସମତ୍ଥସ୍ସ। ପକ୍ଖିନୋତି ଅତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ତସ୍ସାନୁକରନ୍ତି ତସ୍ସ ଅନୁକରୋନ୍ତୋ। ସେୱାଲେ ପଲିଗୁଣ୍ଠିତୋ ମତୋତି ଉଦକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସେୱାଲଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସେୱାଲପରିୟୋନଦ୍ଧୋ ଅନ୍ତୋଉଦକେୟେୱ ମତୋ, ପସ୍ସ, ଏତସ୍ସ ତୁଣ୍ଡଂ ଦିସ୍ସତୀତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା କାକୀ ପରିଦେୱିତ୍ୱା ବାରାଣସିମେୱ ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ସୱିଟ୍ଠକୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ୱୀରକୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ୱୀରକଜାତକୱଣ୍ଣନା ଚତୁତ୍ଥା।

[୨୦୫] ୫। ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସୋଭତିମଚ୍ଛୋ ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦ୍ୱେ ଦହରଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତେ କିର ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ କୁଲପୁତ୍ତା ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅସୁଭଭାୱନଂ ଅନନୁୟୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ରୂପପସଂସକା ହୁତ୍ୱା ରୂପଂ ଉପଲାଳେନ୍ତା ୱିଚରିଂସୁ। ତେ ଏକଦିୱସଂ ''ତ୍ୱଂ ନ ସୋଭସି, ଅହଂ ସୋଭାମୀ''ତି ରୂପଂ ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନୱିୱାଦା ଅୱିଦୂରେ ନିସିନ୍ନଂ ଏକଂ ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ''ଏସୋ ଅମ୍ହାକଂ ସୋଭନଭାୱଂ ୱା ଅସୋଭନଭାୱଂ ୱା ଜାନିସ୍ସତୀ''ତି ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ଭନ୍ତେ, କୋ ଅମ୍ହେସୁ ସୋଭନୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋ ''ଆୱୁସୋ, ତୁମ୍ହେହି ଅହମେୱ ସୋଭନତରୋ''ତି ଆହ। ଦହରା ''ଅୟଂ ମହଲ୍ଲକୋ ଅମ୍ହେହି ପୁଚ୍ଛିତଂ ଅକଥେତ୍ୱା ଅପୁଚ୍ଛିତଂ କଥେତୀ''ତି ତଂ ପରିଭାସିତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। ସା ତେସଂ କିରିୟା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ପାକଟା ଜାତା। ଅଥେକଦିୱସଂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଆୱୁସୋ, ଅସୁକୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଥେରୋ କିର ତେ ରୂପନିସ୍ସିତକେ ଦହରେ ଲଜ୍ଜାପେସୀ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାୟ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ଦ୍ୱେ ଦହରା ଇଦାନେୱ ରୂପପସଂସକା, ପୁବ୍ବେପେତେ ରୂପମେୱ ଉପଲାଳେନ୍ତା ୱିଚରିଂସୂ''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ରୁକ୍ଖଦେୱତା ଅହୋସି। ତଦା ଗଙ୍ଗାୟମୁନାନଂ ସମାଗମଟ୍ଠାନେ ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟୋ ଚ ୟାମୁନେୟ୍ୟୋ ଚ ଦ୍ୱେ ମଚ୍ଛା ''ଅହଂ ସୋଭାମି, ତ୍ୱଂ ନ ସୋଭସୀ''ତି ରୂପଂ ନିସ୍ସାୟ ୱିୱଦମାନା ଅୱିଦୂରେ ଗଙ୍ଗାତୀରେ କଚ୍ଛପଂ ନିପନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ''ଏସୋ ଅମ୍ହାକଂ ସୋଭନଭାୱଂ ୱା ଅସୋଭନଭାୱଂ ୱା ଜାନିସ୍ସତୀ''ତି ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ସମ୍ମ କଚ୍ଛପ, ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟୋ ସୋଭତି, ଉଦାହୁ ୟାମୁନେୟ୍ୟୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। କଚ୍ଛପୋ ''ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟୋପି ସୋଭତି , ୟାମୁନେୟ୍ୟୋପି ସୋଭତି, ତୁମ୍ହେହି ପନ ଦ୍ୱୀହି ଅହମେୱ ଅତିରେକତରଂ ସୋଭାମୀ''ତି ଇମମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୦୯।

‘‘ସୋଭତି ମଚ୍ଛୋ ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟୋ, ଅଥୋ ସୋଭତି ଯାମୁନୋ;

ଚତୁପ୍ପଦୋୟଂ ପୁରିସୋ, ନିଗ୍ରୋଧପରିମଣ୍ଡଲୋ;

ଈସକାୟତଗୀୱୋ ଚ, ସବ୍ବେୱ ଅତିରୋଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଚତୁପ୍ପଦୋୟନ୍ତି ଚତୁପ୍ପଦୋ ଅୟଂ। ପୁରିସୋତି ଅତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ନିଗ୍ରୋଧପରିମଣ୍ଡଲୋତି ସୁଜାତୋ ନିଗ୍ରୋଧୋ ୱିୟ ପରିମଣ୍ଡଲୋ। ଈସକାୟତଗୀୱୋତି ରଥୀସା ୱିୟ ଆୟତଗୀୱୋ । ସବ୍ବେୱ ଅତିରୋଚତୀତି ଏୱଂ ସଣ୍ଠାନସମ୍ପନ୍ନୋ କଚ୍ଛପୋ ସବ୍ବେୱ ଅତିରୋଚତି, ଅହମେୱ ସବ୍ବେ ତୁମ୍ହେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ସୋଭାମୀତି ୱଦତି।

ମଚ୍ଛା ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ଭୋ! ପାପକଚ୍ଛପ ଅମ୍ହେହି ପୁଚ୍ଛିତଂ ଅକଥେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମେୱ କଥେସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୦।

‘‘ୟଂ ପୁଚ୍ଛିତୋ ନ ତଂ ଅକ୍ଖାସି, ଅଞ୍ଞଂ ଅକ୍ଖାସି ପୁଚ୍ଛିତୋ;

ଅତ୍ତପ୍ପସଂସକୋ ପୋସୋ, ନାୟଂ ଅସ୍ମାକ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅତ୍ତପ୍ପସଂସକୋତି ଅତ୍ତାନଂ ପସଂସନସୀଲୋ ଅତ୍ତୁକ୍କଂସକୋ ପୋସୋ। ନାୟଂ ଅସ୍ମାକ ରୁଚ୍ଚତୀତି ଅୟଂ ପାପକଚ୍ଛପୋ ଅମ୍ହାକଂ ନ ରୁଚ୍ଚତି ନ ଖମତୀତି କଚ୍ଛପସ୍ସ ଉପରି ଉଦକଂ ଖିପିତ୍ୱା ସକଟ୍ଠାନମେୱ ଗମିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଦ୍ୱେ ମଚ୍ଛା ଦ୍ୱେ ଦହରଭିକ୍ଖୂ ଅହେସୁଂ, କଚ୍ଛପୋ ମହଲ୍ଲକୋ, ଇମସ୍ସ କାରଣସ୍ସ ପଚ୍ଚକ୍ଖକାରିକା ଗଙ୍ଗାତୀରେ ନିବ୍ବତ୍ତରୁକ୍ଖଦେୱତା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଞ୍ଚମା।

[୨୦୬] ୬। କୁରୁଙ୍ଗମିଗଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଇଙ୍ଘ ୱଟ୍ଟମୟଂ ପାସନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଦା ହି ସତ୍ଥା ‘‘ଦେୱଦତ୍ତୋ ୱଧାୟ ପରିସକ୍କତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ଇଦାନେୱ ମୟ୍ହଂ ୱଧାୟ ପରିସକ୍କତି, ପୁବ୍ବେପି ପରିସକ୍କିୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କୁରୁଙ୍ଗମିଗୋ ହୁତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ଏକସ୍ସ ସରସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଏକସ୍ମିଂ ଗୁମ୍ବେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ତସ୍ସେୱ ସରସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଏକସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖଗ୍ଗେ ସତପତ୍ତୋ, ସରସ୍ମିଂ ପନ କଚ୍ଛପୋ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ଏୱଂ ତେ ତୟୋପି ସହାୟକା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପିୟସଂୱାସଂ ୱସିଂସୁ। ଅଥେକୋ ମିଗଲୁଦ୍ଦକୋ ଅରଞ୍ଞେ ଚରନ୍ତୋ ପାନୀୟତିତ୍ଥେ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପଦୱଲଞ୍ଜଂ ଦିସ୍ୱା ଲୋହନିଗଳସଦିସଂ ୱଟ୍ଟମୟଂ ପାସଂ ଓଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଗମାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ପାନୀୟଂ ପାତୁଂ ଆଗତୋ ପଠମୟାମେୟେୱ ପାସେ ବଜ୍ଝିତ୍ୱା ବଦ୍ଧରୱଂ ରୱି। ତସ୍ସ ତେନ ସଦ୍ଦେନ ରୁକ୍ଖଗ୍ଗତୋ ସତପତ୍ତୋ ଉଦକତୋ ଚ କଚ୍ଛପୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ମନ୍ତୟିଂସୁ। ଅଥ ସତପତ୍ତୋ କଚ୍ଛପଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ସମ୍ମ, ତୱ ଦନ୍ତା ଅତ୍ଥି, ତ୍ୱଂ ଇମଂ ପାସଂ ଛିନ୍ଦ, ଅହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୟଥା ସୋ ନାଗଚ୍ଛତି, ତଥା କରିସ୍ସାମି, ଏୱଂ ଅମ୍ହେହି ଦ୍ୱୀହିପି କତପରକ୍କମେନ ସହାୟୋ ନୋ ଜୀୱିତଂ ଲଭିସ୍ସତୀ’’ତି ଇମମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୧।

‘‘ଇଙ୍ଘ ୱଟ୍ଟମୟଂ ପାସଂ, ଛିନ୍ଦ ଦନ୍ତେହି କଚ୍ଛପ;

ଅହଂ ତଥା କରିସ୍ସାମି, ୟଥା ନେହିତି ଲୁଦ୍ଦକୋ’’ତି।

ଅଥ କଚ୍ଛପୋ ଚମ୍ମୱରତ୍ତଂ ଖାଦିତୁଂ ଆରଭି, ସତପତ୍ତୋ ଲୁଦ୍ଦକସ୍ସ ୱସନଗାମଂ ଗତୋ ଅୱିଦୂରେ ରୁକ୍ଖେ ନିସୀଦି। ଲୁଦ୍ଦକୋ ପଚ୍ଚୂସକାଲେଯେୱ ସତ୍ତିଂ ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମି। ସକୁଣୋ ତସ୍ସ ନିକ୍ଖମନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ୱସ୍ସିତ୍ୱା ପକ୍ଖେ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ତଂ ପୁରିମଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମନ୍ତଂ ମୁଖେ ପହରି। ଲୁଦ୍ଦୋ "କାଳକଣ୍ଣିନା ସକୁଣେନମ୍ହି ପହଟୋ"ତି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଥୋକଂ ସଯିତ୍ୱା ପୁନ ସତ୍ତିଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାସି। ସକୁଣୋ "ଅଯଂ ପଠମଂ ପୁରିମଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଇଦାନି ପଚ୍ଛିମଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିସ୍ସତୀ"ତି ଞତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଗେହେ ନିସୀଦି। ଲୁଦ୍ଦୋପି "ପୁରିମଦ୍ୱାରେନ ମେ ନିକ୍ଖନ୍ତେନ କାଳକଣ୍ଣୀ ସକୁଣୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ଇଦାନି ପଚ୍ଛିମଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିସ୍ସାମୀ"ତି ପଚ୍ଛିମଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମି, ସକୁଣୋ ପୁନ ୱସ୍ସିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ମୁଖେ ପହରି। ଲୁଦ୍ଦୋ "ପୁନପି କାଳକଣ୍ଣୀସକୁଣେନ ପହଟୋ, ନ ଦାନି ମେ ଏସ ନିକ୍ଖମିତୁଂ ଦେତୀ"ତି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଯାୱ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ସଯିତ୍ୱା ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନୱେଲାଯ ସତ୍ତିଂ ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମି। ସକୁଣୋ ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା "ଲୁଦ୍ଦୋ ଆଗଚ୍ଛତୀ"ତି ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ କଥେସି।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ କଚ୍ଛପେନ ଏକମେୱ ଚମ୍ମୱଦ୍ଧଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସୱରତ୍ତା ଖାଦିତା ହୋନ୍ତି। ଦନ୍ତା ପନସ୍ସ ପତନାକାରପ୍ପତ୍ତା ଜାତା, ମୁଖତୋ ଲୋହିତଂ ପଗ୍ଘରତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଲୁଦ୍ଦପୁତ୍ତଂ ସତ୍ତିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅସନିୱେଗେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ୱଦ୍ଧଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱନଂ ପାୱିସି, ସକୁଣୋ ରୁକ୍ଖଗ୍ଗେ ନିସୀଦି, କଚ୍ଛପୋ ପନ ଦୁବ୍ବଲତ୍ତା ତତ୍ଥେୱ ନିପଜ୍ଜି। ଲୁଦ୍ଦୋ କଚ୍ଛପଂ ଗହେତ୍ୱା ପସିବ୍ବକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଖାଣୁକେ ଲଗ୍ଗେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ କଚ୍ଛପସ୍ସ ଗହିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା "ସହାଯସ୍ସ ଜୀୱିତଦାନଂ ଦସ୍ସାମୀ"ତି ଦୁବ୍ବଲୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଲୁଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି। ସୋ "ଦୁବ୍ବଲୋ ଏସ ଭୱିସ୍ସତି, ମାରେସ୍ସାମି ନ"ନ୍ତି ସତ୍ତିଂ ଆଦାଯ ଅନୁବନ୍ଧି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ନାତିଦୂରେ ନାଚ୍ଚାସନ୍ନେ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତଂ ଆଦାଯ ଅରଞ୍ଞଂ ପାୱିସି, ଦୂରଂ ଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପଦଂ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ମଗ୍ଗେନ ୱାତୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସିଙ୍ଗେନ ପସିବ୍ବକଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ପାତେତ୍ୱା ଫାଲେତ୍ୱା କଚ୍ଛପଂ ନୀହରି। ସତପତ୍ତୋପି ରୁକ୍ଖା ଓତରି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଓୱାଦଂ ଦଦମାନୋ "ଅହଂ ତୁମ୍ହେ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିତଂ ଲଭିଂ, ତୁମ୍ହେହି ସହାଯକସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବଂ ମଯ୍ହଂ କତଂ, ଇଦାନି ଲୁଦ୍ଦୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟ, ତସ୍ମା, ସମ୍ମ ସତପତ୍ତ, ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତକେ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଯାହି, ତ୍ୱମ୍ପି, ସମ୍ମ କଚ୍ଛପ, ଉଦକଂ ପୱିସାହୀ"ତି ଆହ। ତେ ତଥା ଅକଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୨।

"କଚ୍ଛପୋ ପାୱିସୀ ୱାରିଂ, କୁରୁଙ୍ଗୋ ପାୱିସୀ ୱନଂ;

ସତପତ୍ତୋ ଦୁମଗ୍ଗମ୍ହା, ଦୂରେ ପୁତ୍ତେ ଅପାନଯୀ"ତି।

ତତ୍ଥ ଅପାନଯୀତି ଆନଯି, ଗହେତ୍ୱା ଅଗମାସୀତି ଅତ୍ଥୋ;

ଲୁଦ୍ଦୋପି ତଂ ଠାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା କଞ୍ଚି ଅପସ୍ସିତ୍ୱା ଛିନ୍ନପସିବ୍ବକଂ ଗହେତ୍ୱା ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ଅଗମାସି। ତେ ତଯୋପି ସହାଯା ଯାୱଜୀୱଂ ୱିସ୍ସାସଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତା।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – "ତଦା ଲୁଦ୍ଦକୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ସତପତ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ, କଚ୍ଛପୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ, କୁରୁଙ୍ଗମିଗୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି"ନ୍ତି।

କୁରୁଙ୍ଗମିଗଜାତକୱଣ୍ଣନା ଛଟ୍ଠା।

[୨୦୭] ୭। ଅସ୍ସକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅଯମସ୍ସକରାଜେନାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପୁରାଣଦୁତିଯିକାପଲୋଭନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥାରା "ସଚ୍ଚଂ କିର, ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସୀ"ତି ପୁଟ୍ଠୋ "ସଚ୍ଚ"ନ୍ତି ୱତ୍ୱା "କେନ ଉକ୍କଣ୍ଠାପିତୋସୀ"ତି ୱୁତ୍ତେ "ପୁରାଣଦୁତିଯିକାଯା"ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା "ନ ଇଦାନେୱ ତସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁ ଇତ୍ଥିଯା ତଯି ସିନେହୋ ଅତ୍ଥି, ପୁବ୍ବେପି ତ୍ୱଂ ତଂ ନିସ୍ସାଯ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ପତ୍ତୋ"ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ କାସିରଟ୍ଠେ ପାଟଲିନଗରେ ଅସ୍ସକୋ ନାମ ରାଜା ରଜ୍ଜଂ କାରେସି। ତସ୍ସ ଉପରୀ ନାମ ଅଗ୍ଗମହେସୀ ପିଯା ଅହୋସି ମନାପା ଅଭିରୂପା

ଦସ୍ସନୀଯା ପାସାଦିକା ଅତିକ୍କନ୍ତା ମାନୁସୱଣ୍ଣଂ, ଅପତ୍ତା ଦିବ୍ବୱଣ୍ଣଂ। ସା କାଲମକାସି, ତସ୍ସା କାଲକିରିଯାଯ ରାଜା ସୋକାଭିଭୂତୋ ଅହୋସି ଦୁକ୍ଖୀ ଦୁମ୍ମନୋ। ସୋ ତସ୍ସା ସରୀରଂ ଦୋଣିଯଂ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ତେଲକଲଲଂ ପକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚେ ଠପାପେତ୍ୱା ନିରାହାରୋ ରୋଦମାନୋ ପରିଦେୱମାନୋ ନିପଜ୍ଜି। ମାତାପିତରୋ ଅୱସେସଞ୍ଞାତକା ମିତ୍ତାମଚ୍ଚବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକାଦଯୋପି ''ମା ସୋଚି, ମହାରାଜ, ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖାରା''ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତା ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ତସ୍ସ ୱିଲପନ୍ତସ୍ସେୱ ସତ୍ତ ଦିୱସା ଅତିକ୍କନ୍ତା। ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ପଞ୍ଚାଭିଞ୍ଞଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭୀ ତାପସୋ ହୁତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ୱିହରନ୍ତୋ ଆଲୋକଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଜମ୍ବୁଦୀପଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ରାଜାନଂ ତଥା ପରିଦେୱମାନଂ ଦିସ୍ୱା ''ଏତସ୍ସ ମଯା ଅୱସ୍ସଯେନ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଇଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଉଯ୍ୟାନେ ଓତରିତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲସିଲାପଟ୍ଟେ କଞ୍ଚନପଟିମା ୱିଯ ନିସୀଦି।

ଅଥେକୋ ପାଟଲିନଗରୱାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାଣୱୋ ଉଯ୍ୟାନଂ ଗତୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ''କିଂ, ମାଣୱ, ରାଜା ଧମ୍ମିକୋ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମିକୋ ରାଜା, ଭରିଯା ପନସ୍ସ କାଲକତା, ସୋ ତସ୍ସା ସରୀରଂ ଦୋଣିଯଂ ପକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ୱିଲପମାନୋ ନିପନ୍ନୋ, ଅଜ୍ଜ ସତ୍ତମୋ ଦିୱସୋ, କିସ୍ସ ତୁମ୍ହେ ରାଜାନଂ ଏୱରୂପା ଦୁକ୍ଖା ନ ମୋଚେଥ, ଯୁତ୍ତଂ ନୁ ଖୋ ତୁମ୍ହାଦିସେସୁ ସୀଲୱନ୍ତେସୁ ସଂୱିଜ୍ଜମାନେସୁ ରଞ୍ଞୋ ଏୱରୂପଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱିତୁ''ନ୍ତି। ''ନ ଖୋ ଅହଂ , ମାଣୱ, ରାଜାନଂ ଜାନାମି, ସଚେ ପନ ସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଅହମେୱସ୍ସ ତସ୍ସା ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେଯେୱ ତଂ କଥାପେଯ୍ୟ''ନ୍ତି। ''ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଯାୱ ରାଜାନଂ ଆନେମି, ତାୱ ଇଧେୱ ନିସୀଦଥା''ତି ମାଣୱୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ''ତସ୍ସ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଆହ।

ରାଜା ''ଉପରିଂ କିର ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ରଥଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ – ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତୁମ୍ହେ ଦେୱିଯା ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଜାନାଥା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଆମ, ମହାରାଜା''ତି। ''କତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତା''ତି? ''ସା ଖୋ, ମହାରାଜ, ରୂପସ୍ମିଂଯେୱ ମତ୍ତା ପମାଦମାଗମ୍ମ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ ଅକତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଉଯ୍ୟାନେ ଗୋମଯପାଣକଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତା''ତି । ''ନାହଂ ସଦ୍ଦହାମୀ''ତି। ''ତେନ ହି ତେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା କଥାପେମୀ''ତି। ''ସାଧୁ କଥାପେଥା''ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ''ଉଭୋପି ଗୋମଯପିଣ୍ଡଂ ୱଟ୍ଟଯମାନା ରଞ୍ଞୋ ପୁରତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ''ତି ତେସଂ ଆଗମନଂ ଅକାସି। ତେ ତଥେୱ ଆଗମିଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅଯଂ ତେ , ମହାରାଜ, ଉପରିଦେୱୀ, ତଂ ଜହିତ୍ୱା ଗୋମଯପାଣକସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଗଚ୍ଛତି, ପସ୍ସଥ ନ''ନ୍ତି ଆହ। ଭନ୍ତେ '''ଉପରୀ ନାମ ଗୋମଯପାଣକଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତୀ'ତି ନ ସଦ୍ଦହାମହ''ନ୍ତି। ''କଥାପେମି ନଂ, ମହାରାଜା''ତି। ''କଥାପେଥ, ଭନ୍ତେ''ତି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ତଂ କଥାପେନ୍ତୋ ''ଉପରୀ''ତି ଆହ। ସା ମନୁସ୍ସଭାସାଯ ''କିଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଆହ। ''ତ୍ୱଂ ଅତୀତଭୱେ କା ନାମ ଅହୋସୀ''ତି? ''ଭନ୍ତେ, ଅସ୍ସକରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗମହେସୀ ଉପରୀ ନାମ ଅହୋସି''ନ୍ତି। ''କିଂ ପନ ତେ ଇଦାନି ଅସ୍ସକରାଜା ପିଯୋ, ଉଦାହୁ ଗୋମଯପାଣକୋ''ତି? ''ଭନ୍ତେ, ସୋ ମଯ୍ହଂ ପୁରିମଜାତିଯା ସାମିକୋ, ତଦା ଅହଂ ଇମସ୍ମିଂ ଉଯ୍ୟାନେ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ରୂପସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଅନୁଭୱମାନା ୱିଚରିଂ। ଇଦାନି ପନ ମେ ଭୱସଙ୍ଖେପଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସୋ କିଂ ହୋତି, ଅହଞ୍ହି ଇଦାନି ଅସ୍ସକରାଜାନଂ ମାରେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଗଲଲୋହିତେନ ମଯ୍ହଂ ସାମିକସ୍ସ ଗୋମଯପାଣକସ୍ସ ପାଦେ ମକ୍ଖେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପରିସମଜ୍ଝେ ମନୁସ୍ସଭାସାଯ ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧୧୩।

''ଅଯମସ୍ସକରାଜେନ , ଦେସୋ ୱିଚରିତୋ ମଯା;

ଅନୁକାମଯ କାମେନ, ପିଯେନ ପତିନା ସହ।

୧୧୪।

''ନୱେନ ସୁଖଦୁକ୍ଖେନ, ପୋରାଣଂ ଅପିଧୀଯତି;

ତସ୍ମା ଅସ୍ସକରଞ୍ଞାୱ, କୀଟୋ ପିଯତରୋ ମମା''ତି।

ତତ୍ଥ ଅଯମସ୍ସକରାଜେନ, ଦେସୋ ୱିଚରିତୋ ମଯାତି ଅଯଂ ରମଣୀଯୋ ଉଯ୍ୟାନପଦେସୋ ପୁବ୍ବେ ମଯା ଅସ୍ସକରାଜେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିଚରିତୋ।

ଅନୁକାମଯ କାମେନାତି ଅନୁତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ମଯା ତଂ କାମଯମାନାଯ ତେନ ମଂ କାମଯମାନେନ ସହାତି ଅତ୍ଥୋ। ପିଯେନାତି ତସ୍ମିଂ ଅଉଭାଓ୍ୱେ ପିଯେନ। ନଓ୍ୱେନ ସୁଖଦୁକ୍ଖେନ, ପୋରାଣଂ ଅପିଧୀଯତୀତି, ଭନ୍ତେ, ନଓ୍ୱେନ ହି ସୁଖେନ ପୋରାଣଂ ସୁଖଂ, ନଓ୍ୱେନ ଚ ଦୁକ୍ଖେନ ପୋରାଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପିଧୀଯତି ପଟିଚ୍ଛାଦୀଯତି, ଏସା ଲୋକସ୍ସ ଧମ୍ମତାତି ଦୀପେତି। ତସ୍ମା ଅସ୍ସକରଞ୍ଞୋଓ୍ୱ, କୀଟୋ ପିଯତରୋ ମମାତି ଯସ୍ମା ନଓ୍ୱେନ ପୋରାଣଂ ପିଧୀଯତି, ତସ୍ମା ମମ ଅସ୍ସକରାଜତୋ ସତଗୁଣେନ ସହସ୍ସଗୁଣେନ କୀଟୋଓ୍ୱ ପିଯତରୋତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଅସ୍ସକରାଜା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୁତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଠିତୋଓ୍ୱ କୁଣପଂ ନୀହରାପେତ୍ୱା ସୀସଂ ନ୍ହତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଅଗ୍ଗମହେସିଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋପି ରାଜାନଂ ଓଓ୍ୱଦିତ୍ୱା ନିସ୍ସୋକଂ କତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତମେଓ୍ୱ ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ଉପରୀ ପୁରାଣଦୁତିଯିକା ଅହୋସି, ଅସ୍ସକରାଜା ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ମାଣୱୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ତାପସୋ ପନ ଅହମେଓ୍ୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଅସ୍ସକଜାତକୱଣ୍ଣନା ସତ୍ତମା।

[୨୦୮] ୮। ସୁସୁମାରଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅଲଂମେତେହି ଅମ୍ବେହୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ୱଧାଯ ପରିସକ୍କନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଦା ହି ସତ୍ଥା ‘‘ଦେୱଦତ୍ତୋ ୱଧାଯ ପରିସକ୍କତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ଦେୱଦତ୍ତୋ ମଯ୍ହଂ ୱଧାଯ ପରିସକ୍କତି, ପୁବ୍ବେପି ପରିସକ୍କିଯେୱ, ସନ୍ତାସମତ୍ତମ୍ପି ପନ କାତୁଂ ନ ସକ୍ଖୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କପିଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ନାଗବଲୋ ଥାମସମ୍ପନ୍ନୋ ମହାସରୀରୋ ସୋଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାନିୱତ୍ତନେ ଅରଞ୍ଞାଯତନେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ତଦା ଗଙ୍ଗାଯ ଏକୋ ସୁସୁମାରୋ ୱସି। ଅଥସ୍ସ ଭରିଯା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସରୀରଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ହଦଯମଂସେ ଦୋହଳଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ସୁସୁମାରଂ ଆହ – ‘‘ଅହଂ ସାମି, ଏତସ୍ସ କପିରାଜସ୍ସ ହଦଯମଂସଂ ଖାଦିତୁକାମା’’ତି। ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ମଯଂ ଜଲଗୋଚରା, ଏସୋ ଥଲଗୋଚରୋ, କିନ୍ତି ନଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ଯେନ କେନଚି ଉପାଯେନ ଗଣ୍ହ, ସଚେ ନ ଲଭିସ୍ସାମି, ମରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ମା ସୋଚି, ଅତ୍ଥେକୋ ଉପାଯୋ, ଖାଦାପେସ୍ସାମି ତଂ ତସ୍ସ ହଦଯମଂସ’’ନ୍ତି ସୁସୁମାରିଂ ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଗଙ୍ଗାଯ ପାନୀଯଂ ପିୱିତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାତୀରେ ନିସିନ୍ନକାଲେ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ୱାନରିନ୍ଦ, ଇମସ୍ମିଂ ପଦେସେ କସାଯଫଲାନି ଖାଦନ୍ତୋ କିଂ ତ୍ୱଂ ନିବ୍ବିଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେୱ ଚରସି, ପାରଗଙ୍ଗାଯ ଅମ୍ବଲବୁଜାଦୀନଂ ମଧୁରଫଲାନଂ ଅନ୍ତୋ ନତ୍ଥି, କିଂ ତେ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଫଲାଫଲଂ ଖାଦିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ‘‘କୁମ୍ଭୀଲରାଜ, ଗଙ୍ଗା ମହୋଦକା ୱିତ୍ଥିଣ୍ଣା, କଥଂ ତତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି? ‘‘ସଚେ ଇଚ୍ଛସି, ଅହଂ ତଂ ମମ ପିଟ୍ଠିଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ନେସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ‘‘ତେନ ହି ଏହି ପିଟ୍ଠିଂ ମେ ଅଭିରୂହା’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ତଂ ଅଭିରୁହି। ସୁସୁମାରୋ ଥୋକଂ ନେତ୍ୱା ଉଦକେ ଓସୀଦାପେସି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ସମ୍ମ, ଉଦକେ ମଂ ଓସୀଦାପେସି, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ଆହ। ‘‘ନାହଂ ତଂ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତାଯ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛାମି, ଭରିଯାଯ ପନ ମେ ତୱ ହଦଯମଂସେ ଦୋହଳୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତମହଂ ତୱ ହଦଯଂ ଖାଦାପେତୁକାମୋ’’ତି। ‘‘ସମ୍ମ, କଥେନ୍ତେନ ତେ ସୁନ୍ଦରଂ କତଂ। ସଚେ ହି ଅମ୍ହାକଂ ଉଦରେ ହଦଯଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ସାଖଗ୍ଗେସୁ ଚରନ୍ତାନଂ ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଂ ଭୱେଯ୍ୟା’’ତି। ‘‘କହଂ ପନ ତୁମ୍ହେ ଠପେଥା’’ତି? ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅୱିଦୂରେ ଏକଂ ଉଦୁମ୍ବରଂ ପକ୍କଫଲପିଣ୍ଡିସଞ୍ଛନ୍ନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ପସ୍ସେତାନି ଅମ୍ହାକଂ ହଦଯାନି ଏତସ୍ମିଂ ଉଦୁମ୍ବରେ ଓଲମ୍ବନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ସଚେ ମେ ହଦଯଂ ଦସ୍ସସି, ଅହଂ ତଂ ନ ମାରେସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ମଂ ଏତ୍ଥ ନେହି, ଅହଂ ତେ ରୁକ୍ଖେ ଓଲମ୍ବନ୍ତଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ତଂ ଆଦାଯ ତତ୍ଥ ଅଗମାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିତୋ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଉଦୁମ୍ବରରୁକ୍ଖେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘ସମ୍ମ, ବାଲ ସୁସୁମାର, ‘ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ହଦଯଂ ନାମ ରୁକ୍ଖଗ୍ଗେ ହୋତୀ’ତି ସଞ୍ଞୀ ଅହୋସି, ବାଲୋସି, ଅହଂ ତଂ ୱଞ୍ଚେସିଂ, ତୱ ଫଲାଫଲଂ ତୱେୱ ହୋତୁ, ସରୀରମେୱ ପନ ତେ ମହନ୍ତଂ ପଞ୍ଞା ପନ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧୧୫।

‘‘ଅଲଂ ମେତେହି ଅମ୍ବେହି, ଜମ୍ବୂହି ପନସେହି ଚ;

ଯାନି ପାରଂ ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ, ୱରଂ ମୟ୍ହଂ ଉଦୁମ୍ବରୋ।

୧୧୬।

‘‘ମହତୀ ୱତ ତେ ବୋନ୍ଦି, ନ ଚ ପଞ୍ଞା ତଦୂପିକା;

ସୁସୁମାର ୱଞ୍ଚିତୋ ମେସି, ଗଚ୍ଛ ଦାନି ଯଥାସୁଖ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅଲଂ ମେତେହୀତି ଯାନି ତୟା ଦୀପକେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି, ଏତେହି ମୟ୍ହଂ ଅଲଂ। ୱରଂ ମୟ୍ହଂ ଉଦୁମ୍ବରୋତି ମୟ୍ହଂ ଅୟମେୱ ଉଦୁମ୍ବରରୁକ୍ଖୋ ୱରଂ। ବୋନ୍ଦୀତି ସରୀରଂ। ତଦୂପିକାତି ପଞ୍ଞା ପନ ତେ ତଦୂପିକା ତସ୍ସ ସରୀରସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା ନତ୍ଥି। ଗଚ୍ଛ ଦାନି ଯଥାସୁଖନ୍ତି ଇଦାନି ଯଥାସୁଖଂ ଗଚ୍ଛ, ନତ୍ଥି ତେ ହଦୟମଂସଗହଣୂପାୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁସୁମାରୋ ସହସ୍ସଂ ପରାଜିତୋ ୱିୟ ଦୁକ୍ଖୀ ଦୁମ୍ମନୋ ପଜ୍ଝାୟନ୍ତୋୱ ଅତ୍ତନୋ ନିୱାସଟ୍ଠାନମେୱ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ସୁସୁମାରୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ସୁସୁମାରୀ ଚିଞ୍ଚମାଣୱିକା, କପିରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସୁସୁମାରଜାତକୱଣ୍ଣନା ଅଟ୍ଠମା।

[୨୦୯] ୯। କୁକ୍କୁଟଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଦିଟ୍ଠାମୟା ୱନେ ରୁକ୍ଖାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ ଦହରଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ କିର ଅତ୍ତନୋ ସରୀରସ୍ସ ଗୁତ୍ତିକମ୍ମେ ଛେକୋ ଅହୋସି। ‘‘ସରୀରସ୍ସ ମେ ନ ସୁଖଂ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି ଭୟେନ ଅତିସୀତଂ ଅଚ୍ଚୁଣ୍ହଂ ପରିଭୋଗଂ ନ କରୋତି, ‘‘ସୀତୁଣ୍ହେହି ସରୀରଂ କିଲମେୟ୍ୟା’’ତି ଭୟେନ ବହି ନ ନିକ୍ଖମତି, ଅତିକିଲିନ୍ନୌତ୍ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ନ ଭୁଞ୍ଜତି। ତସ୍ସ ସା ସରୀରଗୁତ୍ତିକୁସଲତା ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ପାକଟା ଜାତା। ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅସୁକୋ ଦହରୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ସରୀରଗୁତ୍ତିକମ୍ମେ ଛେକୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୟଂ ଦହରୋ ଇଦାନେୱ ସରୀରଗୁତ୍ତିକମ୍ମେ ଛେକୋ, ପୁବ୍ବେପି ଛେକୋୱ ଅହୋସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞାୟତନେ ରୁକ୍ଖଦେୱତା ଅହୋସି। ଅଥେକୋ ସକୁଣଲୁଦ୍ଦକୋ ଏକଂ ଦୀପକକୁକ୍କୁଟମାଦାୟ ୱାଲରଜ୍ଜୁଞ୍ଚ ଯଟ୍ଠିଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ କୁକ୍କୁଟେ ବନ୍ଧନ୍ତୋ ଏକଂ ପଲାୟିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠଂ ପୋରାଣକୁକ୍କୁଟଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ଆରଭି। ସୋ ୱାଲପାସେ କୁସଲତାୟ ଅତ୍ତାନଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ନ ଦେତି, ଉଟ୍ଠାୟୁଟ୍ଠାୟ ନିଲୀୟତି। ଲୁଦ୍ଦକୋ ଅତ୍ତାନଂ ସାଖାପଲ୍ଲୱେହି ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯଟ୍ଠିଞ୍ଚ ପାସଞ୍ଚ ଓଡ୍ଡେତି। କୁକ୍କୁଟୋ ତଂ ଲଜ୍ଜାପେତୁକାମୋ ମାନୁସିଂ ୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୭।

‘‘ଦିଟ୍ଠା ମୟା ୱନେ ରୁକ୍ଖା, ଅସ୍ସକଣ୍ଣା ୱିଭୀଟକା;

ନ ତାନି ଏୱଂ ସକ୍କନ୍ତି, ଯଥା ତ୍ୱଂ ରୁକ୍ଖ ସକ୍କସୀ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସମ୍ମ ଲୁଦ୍ଦକ, ମୟା ଇମସ୍ମିଂ ୱନେ ଜାତା ବହୂ ଅସ୍ସକଣ୍ଣା ଚ ୱିଭୀଟକା ଚ ରୁକ୍ଖା ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା, ତାନି ପନ ରୁକ୍ଖାନି ଯଥା ତ୍ୱଂ ସକ୍କସି ସଙ୍କମସି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିଚରସି, ଏୱଂ ନ ସକ୍କନ୍ତି ନ ସଙ୍କମନ୍ତି ନ ୱିଚରନ୍ତୀତି।

ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଚ ପନ ସୋ କୁକ୍କୁଟୋ ପଲାୟିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗମାସି। ତସ୍ସ ପଲାୟିତ୍ୱା ଗତକାଲେ ଲୁଦ୍ଦକୋ ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୮।

‘‘ପୋରାଣକୁକ୍କୁଟୋ ଅୟଂ, ଭେତ୍ୱା ପଞ୍ଜରମାଗତୋ;

କୁସଲୋ ୱାଲପାସାନଂ, ଅପକ୍କମତି ଭାସତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ କୁସଲୋ ୱାଲପାସାନନ୍ତି ୱାଲମଯେସୁ ପାସେସୁ କୁସଲୋ ଅତ୍ତାନଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ଅପକ୍କମତି ଚେୱ ଭାସତି ଚ, ଭାସିତ୍ୱା ଚ ପନ ପଲାତୋତି ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଲୁଦ୍ଦକୋ ଅରଞ୍ଞେ ଚରିତ୍ୱା ଯଥାଲଦ୍ଧମାଦାଯ ଗେହମେୱ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଲୁଦ୍ଦକୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, କୁକ୍କୁଟୋ କାଯଗୁତ୍ତିକୁସଲୋ ଦହରଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ସ ପନ କାରଣସ୍ସ ପଚ୍ଚକ୍ଖକାରିକା ରୁକ୍ଖଦେୱତା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

କୁକ୍କୁଟଜାତକୱଣ୍ଣନା ନୱମା।

[୨୧୦] ୧୦। କନ୍ଦଗଲକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅମ୍ଭୋ କୋ ନାମଯଂ ରୁକ୍ଖୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସୁଗତାଲଯଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଦା ହି ସତ୍ଥା ‘‘ଦେୱଦତ୍ତୋ ସୁଗତାଲଯଂ ଅକାସୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ଦେୱଦତ୍ତୋ ମଯ୍ହଂ ଅନୁକିରିଯଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିନାସଂ ପତ୍ତୋ, ପୁବ୍ବେପି ପାପୁଣିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ରୁକ୍ଖକୋଟ୍ଟକସକୁଣଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତି, ‘‘ଖଦିରୱନିଯୋ’’ତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ଖଦିରୱନେଯେୱ ଗୋଚରଂ ଗଣ୍ହି, ତସ୍ସେକୋ କନ୍ଦଗଲକୋ ନାମ ସହାଯୋ ଅହୋସି, ସୋ ସିମ୍ବଲିପାଲିଭଦ୍ଦକୱନେ ଗୋଚରଂ ଗଣ୍ହାତି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଖଦିରୱନିଯସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ଖଦିରୱନିଯୋ ‘‘ସହାଯୋ ମେ ଆଗତୋ’’ତି କନ୍ଦଗଲକଂ ଗହେତ୍ୱା ଖଦିରୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଖଦିରଖନ୍ଧଂ ତୁଣ୍ଡେନ ପହରିତ୍ୱା ରୁକ୍ଖତୋ ପାଣକେ ନୀହରିତ୍ୱା ଅଦାସି। କନ୍ଦଗଲକୋ ଦିନ୍ନେ ଦିନ୍ନେ ମଧୁରପୂୱେ ୱିଯ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଖାଦି। ତସ୍ସ ଖାଦନ୍ତସ୍ସେୱ ମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି – ‘‘ଅଯମ୍ପି ରୁକ୍ଖକୋଟ୍ଟକଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଅହମ୍ପି, କିଂ ମେ ଏତେନ ଦିନ୍ନଗୋଚରେନ, ସଯମେୱ ଖଦିରୱନେ ଗୋଚରଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ଖଦିରୱନିଯଂ ଆହ – ‘‘ସମ୍ମ, ମା ତ୍ୱଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱି, ଅହମେୱ ଖଦିରୱନେ ଗୋଚରଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି।

ଅଥ ନଂ ସୋ ‘‘ହନ୍ଦ ତ୍ୱଂ ସମ୍ମ, ସିମ୍ବଲିପାଲିଭଦ୍ଦକାଦିୱନେ ନିସ୍ସାରେ ଗୋଚରଗ୍ଗହଣକୁଲେ ଜାତୋ, ଖଦିରା ନାମ ଜାତସାରା ଥଦ୍ଧା, ମା ତେ ଏତଂ ରୁଚ୍ଚୀ’’ତି ଆହ। କନ୍ଦଗଲକୋ ‘‘କିଂ ଦାନାହଂ ନ ରୁକ୍ଖକୋଟ୍ଟକଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି ତସ୍ସ ୱଚନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଖଦିରରୁକ୍ଖଂ ତୁଣ୍ଡେନ ପହରି। ତାୱଦେୱସ୍ସ ତୁଣ୍ଡଂ ଭିଜ୍ଜି, ଅକ୍ଖୀନି ନିକ୍ଖମନାକାରପ୍ପତ୍ତାନି ଜାତାନି, ସୀସଂ ଫଲିତଂ। ସୋ ଖନ୍ଧେ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଭୂମିଯଂ ପତିତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୯।

‘‘ଅମ୍ଭୋ କୋ ନାମଯଂ ରୁକ୍ଖୋ, ସିନ୍ନପତ୍ତୋ ସକଣ୍ଟକୋ;

ଯତ୍ଥ ଏକପ୍ପହାରେନ, ଉତ୍ତମଙ୍ଗଂ ୱିଭିଜ୍ଜିତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅମ୍ଭୋ କୋ ନାମଯଂ ରୁକ୍ଖୋତି, ଭୋ ଖଦିରୱନିଯ, କୋ ନାମ ଅଯଂ ରୁକ୍ଖୋ। ‘‘କୋ ନାମ ସୋ’’ତିପି ପାଠୋ। ସିନ୍ନପତ୍ତୋତି ସୁଖୁମପତ୍ତୋ। ଯତ୍ଥ ଏକପ୍ପହାରେନାତି ଯସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଏକେନେୱ ପହାରେନ। ଉତ୍ତମଙ୍ଗଂ ୱିଭିଜ୍ଜିତନ୍ତି ସୀସଂ ଭିନ୍ନଂ, ନ କେୱଲଞ୍ଚ ସୀସଂ, ତୁଣ୍ଡମ୍ପି ଭିନ୍ନଂ। ସୋ ୱେଦନାପ୍ପତ୍ତତାଯ ଖଦିରରୁକ୍ଖଂ ‘‘କିଂ ରୁକ୍ଖୋ ନାମେସୋ’’ତି ଜାନିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ୱେଦନାପ୍ପତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଇମାଯ ଗାଥାଯ ୱିପ୍ପଲପି।

ତଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଖଦିରୱନିଯୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୨୦।

‘‘ଅଚାରି ୱତାୟଂ ୱିତୁଦଂ ୱନାନି, କଟ୍ଠଙ୍ଗରୁକ୍ଖେସୁ ଅସାରକେସୁ;

ଅଥାସଦା ଖଦିରଂ ଜାତସାରଂ, ଯତ୍ଥବ୍ଭିଦା ଗରୁଳଓ ଉତ୍ତମଙ୍ଗ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅଚାରି ୱତାୟନ୍ତି ଅଚରି ୱତ ଅୟଂ। ୱିତୁଦଂ ୱନାନୀତି ନିସ୍ସାରସିମ୍ବଲିପାଲିଭଦ୍ଦକୱନାନି ୱିତୁଦନ୍ତୋ ୱିଜ୍ଝନ୍ତୋ। କଟ୍ଠଙ୍ଗରୁକ୍ଖେସୂତି ୱନକଟ୍ଠକୋଟ୍ଠାସେସୁ ରୁକ୍ଖେସୁ। ଅସାରକେସୂତି ନିସ୍ସାରେସୁ ପାଲିଭଦ୍ଦକସିମ୍ବଲିଆଦୀସୁ। ଅଥାସଦା ଖଦିରଂ ଜାତସାରନ୍ତି ଅଥ ପୋତକକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଜାତସାରଂ ଖଦିରଂ ସମ୍ପାପୁଣି। ଯତ୍ଥବ୍ଭିଦା ଗରୁଳଓ ଉତ୍ତମଙ୍ଗନ୍ତି ଯତ୍ଥବ୍ଭିଦାତି ଯସ୍ମିଂ ଖଦିରେ ଅଭିନ୍ଦି ପଦାଲଯି। ଗରୁଳଓତି ସକୁଣୋ। ସବ୍ବସକୁଣାନଞ୍ହେତଂ ସଗାରୱସପ୍ପତିସ୍ସ ୱଚନଂ।

ଇତି ନଂ ଖଦିରୱନିଯୋ ୱତ୍ୱା ‘‘ଭୋ କନ୍ଦଗଲକ, ଯତ୍ଥ ତ୍ୱଂ ଉତ୍ତମଙ୍ଗଂ ଅଭିନ୍ଦି, ଖଦିରୋ ନାମେସୋ ସାରରୁକ୍ଖୋ’’ତି ଆହ। ସୋ ତତ୍ଥେୱ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପୁଣି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା କନ୍ଦଗଲକୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ଖଦିରୱନିଯୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

କନ୍ଦଗଲକଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦସମା।

ନତଂଦଳ୍ହୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ବନ୍ଧନାଗାରଂ କେଳିଇସୀଲଂ, ଖଣ୍ଡଂ ୱୀରକଗଙ୍ଗେଯ୍ୟଂ;

କୁରୁଙ୍ଗମସ୍ସକଞ୍ଚେୱ, ସୁସୁମାରଞ୍ଚ କୁକ୍କୁଟଂ;

କନ୍ଦଗଲକନ୍ତି ତେ ଦସ।

୭। ବୀରଣଥମ୍ଭୱଗ୍ଗୋ

[୨୧୧] ୧। ସୋମଦତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅକାସିଯୋଗ୍ଗନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଲାଳୁଦାଯିତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ ହି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଜନାନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକୱଚନମ୍ପି ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା କଥେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ସାରଜ୍ଜବହୁଲୋ ‘‘ଅଞ୍ଞଂ କଥେସ୍ସାମୀ’’ତି ଅଞ୍ଞମେୱ କଥେସି। ତସ୍ସ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥେନ୍ତା ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଳୁଦାଯୀ ଇଦାନେୱ ସାରଜ୍ଜବହୁଲୋ, ପୁବ୍ବେପି ସାରଜ୍ଜବହୁଲୋଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାସିରଟ୍ଠେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାଯଂ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପୁନ ଗେହଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମାତାପିତୂନଂ ଦୁଗ୍ଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ପରିହୀନକୁଲତୋ ସେଟ୍ଠିକୁଲଂ ପତିଟ୍ଠପେସ୍ସାମୀ’’ତି ମାତାପିତରୋ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଉପଟ୍ଠାସି। ସୋ ରଞ୍ଞୋ ପିଯୋ ଅହୋସି ମନାପୋ। ଅଥସ୍ସ ପିତୁନୋ ‘‘ଦ୍ୱୀହିଯେୱ ଗୋଣେହି କସିଂ କତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତସ୍ସ ଏକୋ ଗୋଣୋ ମତୋ। ସୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ତାତ, ଏକୋ ଗୋଣୋ ମତୋ, କସିକମ୍ମଂ ନ ପୱତ୍ତତି, ରାଜାନଂ ଏକଂ ଗୋଣଂ ଯାଚାହୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ତାତ, ନଚିରସ୍ସେୱ ମେ ରାଜା ଦିଟ୍ଠୋ, ଇଦାନେୱ ଗୋଣଂ ଯାଚିତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ତୁମ୍ହେ ଯାଚଥା’’ତି। ‘‘ତାତ, ତ୍ୱଂ ମଯ୍ହଂ ସାରଜ୍ଜବହୁଲଭାୱଂ ନ ଜାନାସି, ଅହଞ୍ହି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ତିଣ୍ଣଂ ସମ୍ମୁଖେ କଥଂ ସମ୍ପାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି। ସଚେ ଅହଂ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗୋଣଂ ଯାଚିତୁଂ ଗମିସ୍ସାମି, ଇମମ୍ପି ଦତ୍ୱା ଆଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ତାତ, ଯଂ ହୋତି, ତଂ ହୋତୁ, ନ ସକ୍କା ମଯା ରାଜାନଂ ଯାଚିତୁଂ, ଅପିଚ ଖୋ ପନାହଂ ତୁମ୍ହେ ଯୋଗ୍ଗଂ କାରେସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ସାଧୁ ମଂ ଯୋଗ୍ଗଂ କାରେହୀ’’ତି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ପିତରଂ ଆଦାୟ ବୀରଣତ୍ଥମ୍ଭକସୁସାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ତିଣକଲାପେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା "ଅୟଂ ରାଜା, ଅୟଂ ଉପରାଜା, ଅୟଂ ସେନାପତୀ"ତି ନାମାନି କତ୍ୱା ପଟିପାଟିୟା ପିତୁ ଦସ୍ସେତ୍ୱା "ତାତ, ତ୍ୱଂ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା 'ଜୟତୁ, ମହାରାଜା'ତି ଏୱଂ ଇମଂ ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ଗୋଣଂ ଯାଚେୟ୍ୟାସୀ"ତି ଗାଥଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେସି –

"ଦ୍ୱେ ମେ ଗୋଣା ମହାରାଜ, ଯେହି ଖେତ୍ତଂ କସାମସେ;

ତେସୁ ଏକୋ ମତୋ ଦେୱ, ଦୁତିୟଂ ଦେହି ଖତ୍ତିୟା"ତି।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଏକେନ ସଂୱଚ୍ଛରେନ ଇମଂ ଗାଥଂ ପଗୁଣଂ କତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆହ – "ତାତ, ସୋମଦତ୍ତ, ଗାଥା ମେ ପଗୁଣା ଜାତା, ଇଦାନି ଅହଂ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ସନ୍ତିକେ ୱତ୍ତୁଂ ସକ୍କୋମି, ମଂ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ନେହୀ"ତି। ସୋ "ସାଧୁ, ତାତା"ତି ତଥାରୂପଂ ପଣ୍ଣାକାରଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ପିତରଂ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ନେସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ "ଜୟତୁ, ମହାରାଜା"ତି ୱତ୍ୱା ପଣ୍ଣାକାରଂ ଅଦାସି। ରାଜା "ଅୟଂ ତେ ସୋମଦତ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ କିଂ ହୋତୀ"ତି ଆହ। "ପିତା ମେ, ମହାରାଜା"ତି। "କେନଟ୍ଠେନାଗତୋ"ତି? ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଗୋଣଯାଚନତ୍ଥାୟ ଗାଥଂ ୱଦନ୍ତୋ –

"ଦ୍ୱେ ମେ ଗୋଣା ମହାରାଜ, ଯେହି ଖେତ୍ତଂ କସାମସେ;

ତେସୁ ଏକୋ ମତୋ ଦେୱ, ଦୁତିୟଂ ଗଣ୍ହ ଖତ୍ତିୟା"ତି। – ଆହ;

ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା କଥିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସିତଂ କତ୍ୱା "ସୋମଦତ୍ତ, ତୁମ୍ହାକଂ ଗେହେ ବହୂ ମଞ୍ଞେ ଗୋଣା"ତି ଆହ। "ତୁମ୍ହେହି ଦିନ୍ନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ମହାରାଜା"ତି। ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ତୁସ୍ସିତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସୋଳସ ଗୋଣେ ଅଲଙ୍କାରଭଣ୍ଡକେ ନିୱାସନଗାମଞ୍ଚସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମଦେୟ୍ୟଂ ଦତ୍ୱା ମହନ୍ତେନ ଯସେନ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସବ୍ବସେତସିନ୍ଧୱଯୁତ୍ତଂ ରଥଂ ଅଭିରୁୟ୍ହ ମହନ୍ତେନ ପରିୱାରେନ ଗାମଂ ଅଗମାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ପିତରା ସଦ୍ଧିଂ ରଥେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ "ତାତ, ଅହଂ ତୁମ୍ହେ ସକଲସଂୱଚ୍ଛରଂ ଯୋଗ୍ଗଂ କାରେସିଂ, ସନ୍ନିଟ୍ଠାନକାଲେ ପନ ତୁମ୍ହାକଂ ଗୋଣଂ ରଞ୍ଞୋ ଅଦତ୍ଥା"ତି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୨୧।

"ଅକାସି ଯୋଗ୍ଗଂ ଧୁୱମପ୍ପମତ୍ତୋ, ସଂୱଚ୍ଛରଂ ବୀରଣଥମ୍ଭକସ୍ମିଂ;

ବ୍ୟାକାସି ସଞ୍ଞଂ ପରିସଂ ୱିଗୟ୍ହ, ନ ନିୟ୍ୟମୋ ତାୟତି ଅପ୍ପପଞ୍ଞ"ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅକାସି ଯୋଗ୍ଗଂ ଧୁୱମପ୍ପମତ୍ତୋ, ସଂୱଚ୍ଛରଂ ବୀରଣଥମ୍ଭକସ୍ମିନ୍ତି, ତାତ, ତ୍ୱଂ ନିଚ୍ଚଂ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ବୀରଣତ୍ଥମ୍ଭମୟେ ସୁସାନେ ଯୋଗ୍ଗଂ ଅକାସି । ବ୍ୟାକାସି ସଞ୍ଞଂ ପରିସଂ ୱିଗୟ୍ହାତି ଅଥ ଚ ପନ ପରିସଂ ୱିଗାହିତ୍ୱା ତଂ ସଞ୍ଞଂ ୱିଅକାସି ୱିକାରଂ ଆପାଦେସି, ପରିୱତ୍ତେସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ନିୟ୍ୟମୋ ତାୟତି ଅପ୍ପପଞ୍ଞନ୍ତି ଅପ୍ପହଞ୍ଞଂ ନାମ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନିୟ୍ୟମୋ ଯୋଗ୍ଗାଚିଣ୍ଣଂ ଚରଣଂ ନ ତାୟତି ନ ରକ୍ଖତୀତି।

ଅଥସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୨୨।

"ଦ୍ୱୟଂ ଯାଚନକୋ ତାତ, ସୋମଦତ୍ତ ନିଗଚ୍ଛତି;

ଅଲାଭଂ ଧନଲାଭଂ ୱା, ଏୱଂଧମ୍ମା ହି ଯାଚନା"ତି।

ତତ୍ଥ ଏୱଂଧମ୍ମା ହି ଯାଚନାତି ଯାଚନା ହି ଏୱଂସଭାୱାତି।

ସତ୍ଥା "ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଳୁଦାୟୀ ଇଦାନେୱ ସାରଜ୍ଜବହୁଲୋ, ପୁବ୍ବେପି ସାରଜ୍ଜବହୁଲୋଯେୱା"ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ

ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ, ସୋମଦତ୍ତସ୍ସ ପିତା ଲାଳୁଦାଯୀ ଅହୋସି, ସୋମଦତ୍ତୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସୋମଦତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଠମା।

[୨୧୨] ୨। ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଭତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅଞ୍ଞୋଉପରିମୋ ୱଣ୍ଣୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପୁରାଣଦୁତିଯିକାପଲୋଭନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥାରା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର, ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ସଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କୋ ତଂ ଉକ୍କଣ୍ଠାପେସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ପୁରାଣଦୁତିଯିକା’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଭିକ୍ଖୁ ଅଯଂ ତେ ଇତ୍ଥୀ ଅନତ୍ଥକାରିକା, ପୁବ୍ବେପି ଅତ୍ତନୋ ଜାରସ୍ସ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠକଂ ଭୋଜେସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଭିକ୍ଖଂ ଚରିତ୍ୱା ଜୀୱିକକପ୍ପକେ କପଣେ ନଟକକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଦୁଗ୍ଗତୋ ଦୁରୂପକୋ ହୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ଚରିତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି। ତଦା କାସିରଟ୍ଠେ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମକେ ଏକସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଦୁସ୍ସୀଲା ପାପଧମ୍ମା ଅତିଚାରଂ ଚରତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣେ କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନ ବହି ଗତେ ତସ୍ସା ଜାରୋ ତଂ ଖଣଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତଂ ଗେହଂ ପାୱିସି। ସା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅତିଚରିତ୍ୱା ‘‘ମୁହୁତ୍ତଂ ଅଚ୍ଛ, ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱାୱ ଗମିସ୍ସସୀ’’ତି ଭତ୍ତଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ସୂପବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନଂ ଉଣ୍ହଭତ୍ତଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ଭୁଞ୍ଜା’’ତି ତସ୍ସ ଦତ୍ୱା ସଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଆଗମନଂ ଓଲୋକଯମାନା ଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ଜାରସ୍ସ ଭୁଞ୍ଜନଟ୍ଠାନେ ପିଣ୍ଡଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଗେହାଭିମୁଖୋ ଆଗଚ୍ଛତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ୱେଗେନ ପୱିସିତ୍ୱା ‘‘ଉଟ୍ଠେହି, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଜାରଂ କୋଟ୍ଠେ ଓତାରେତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନକାଲେ ଫଲକଂ ଉପନେତ୍ୱା ହତ୍ଥଧୋୱନଂ ଦତ୍ୱା ଇତରେନ ଭୁତ୍ତାୱସିଟ୍ଠସ୍ସ ସୀତଭତ୍ତସ୍ସ ଉପରି ଉଣ୍ହଭତ୍ତଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅଦାସି। ସୋ ଭତ୍ତେ ହତ୍ଥଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଉପରି ଉଣ୍ହଂ ହେଟ୍ଠା ଚ ଭତ୍ତଂ ସୀତଲଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମିନା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭୁତ୍ତାୱସେସେନ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଭତ୍ତେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୨୩।

‘‘ଅଞ୍ଞୋ ଉପରିମୋ ୱଣ୍ଣୋ, ଅଞ୍ଞୋ ୱଣ୍ଣୋ ଚ ହେଟ୍ଠିମୋ;

ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତ୍ୱେୱ ପୁଚ୍ଛାମି, କିଂ ହେଟ୍ଠା କିଞ୍ଚ ଉପ୍ପରୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ୱଣ୍ଣୋତି ଆକାରୋ। ଅଯଞ୍ହି ଉପରିମସ୍ସ ଉଣ୍ହଭାୱଂ ହେଟ୍ଠିମସ୍ସ ଚ ସୀତଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏୱମାହ। କିଂ ହେଟ୍ଠା କିଞ୍ଚ ଉପ୍ପରୀତି ୱୁଡ୍ଢିତଭତ୍ତେନ ନାମ ଉପରି ସୀତଲେନ, ହେଟ୍ଠା ଉଣ୍ହେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଇଦଞ୍ଚ ପନ ନ ତାଦିସଂ, ତେନ ତଂ ପୁଚ୍ଛାମି – ‘‘କେନ କାରଣେନ ଉପରି ଭତ୍ତଂ ଉଣ୍ହଂ, ହେଟ୍ଠିମଂ ସୀତଲ’’ନ୍ତି।

ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମସ୍ସ ଉତ୍ତାନଭାୱଭଯେନ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ପୁନପ୍ପୁନଂ କଥେନ୍ତେପି ତୁଣ୍ହୀଯେୱ ଅହୋସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ନଟପୁତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘କୋଟ୍ଠେ ନିସୀଦାପିତପାପପୁରିସେନ ଜାରେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଇମିନା ଗେହସ୍ସାମିକେନ, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ପନ ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମସ୍ସ ପାକଟଭାୱଭଯେନ କିଞ୍ଚି ନ କଥେତି, ହନ୍ଦାହଂ ଇମିସ୍ସା କତକମ୍ମଂ ପକାସେତ୍ୱା ଜାରସ୍ସ କୋଟ୍ଠକେ ନିସୀଦାପିତଭାୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ କଥେମୀ’’ତି। ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଗେହା ନିକ୍ଖନ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଇତରସ୍ସ ଗେହପୱେସନଂ ଅତିଚରଣଂ ଅଗ୍ଗଭତ୍ତଭୁଞ୍ଜନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକନଂ ଇତରସ୍ସ କୋଟ୍ଠେ ଓତାରିତଭାୱନ୍ତି ସବ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୨୪।

‘‘ଅହଂ ନଟୋସ୍ମି ଭଦ୍ଦନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖକୋସ୍ମି ଇଧାଗତୋ;

ଅଯଞ୍ହି କୋଟ୍ଠମୋତିଣ୍ଣୋ, ଅଯଂ ସୋ ଯଂ ଗୱେସସୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅହଂ ନଟୋସ୍ମି, ଭଦ୍ଦନ୍ତେତି, ସାମି, ଅହଂ ନଟଜାତିକୋ। ଭିକ୍ଖକୋସ୍ମି ଇଧାଗତୋତି ସ୍ୱାହଂ ଇମଂ ଠାନଂ ଭିକ୍ଖକୋ ଭିକ୍ଖଂ ପରିଯେସମାନୋ ଆଗତୋସ୍ମି। ଅଯଞ୍ହି କୋଟ୍ଠମୋତିଣ୍ଣୋତି ଅଯଂ ପନ ଏତିସ୍ସା ଜାରୋ ଇମଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ତଓ ଭଯେନ କୋଟ୍ଠଂ ଓତିଣ୍ଣୋ। ଅଯଂ ସୋ ଯଂ ଗଓ୍ୱେସସୀତି ଯଂ ତ୍ୱଂ କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଇମିନା ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠକେନ ଭଓ୍ତଇକନ୍ତି ଗଓ୍ୱେସସି, ଅଯଂ ସୋ। ଚୂଳଆଯ ନଂ ଗହେତ୍ୱା କୋଟ୍ଠା ନୀହରିତ୍ୱା ଯଥା ନ ପୁନେଓ୍ୱରୂପଂ ପାପଂ କରୋତି, ତଥା ଅସ୍ସ ସତିଂ ଜନେହୀତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଉଭୋପି ତେ ଯଥା ନଂ ନ ପୁନେଓ୍ୱରୂପଂ ପାପଂ କରୋନ୍ତି, ତଜ୍ଜନପୋଥନେହି ତଥା ସିକ୍ଖାପେତ୍ୱା ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ପୁରାଣଦୁତିଯିକା ଅହୋସି, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ନଟପୁତ୍ତୋ ପନ ଅହମେଓ୍ୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଭତ୍ତଜାତକଓ୍ୱଣ୍ଣନା ଦୁତିଯା।

[୨୧୩] ୩। ଭରୁଜାତକଓ୍ୱଣ୍ଣନା

ଇସୀନମନ୍ତରଂ କତ୍ୱାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଓ୍ୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋସଲରାଜାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଭଗଓ୍ୱତୋ ହି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଲାଭସକ୍କାରୋ ମହା ଅହୋସି। ଯଥାହ –

‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗଓ୍ୱା ସକ୍କତୋ ହୋତି ଗରୁକତୋ ମାନିତୋ ପୂଜିତୋ ଅପଚିତୋ ଲାଭୀ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋପି ଖୋ ସକ୍କତୋ ହୋତି…ପେ… ପରିକ୍ଖାରାନଂ। ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପନ ପରିବ୍ବାଜକା ଅସକ୍କତା ହୋନ୍ତି…ପେ… ପରିକ୍ଖାରାନ’’ନ୍ତି (ଉଦା। ୧୪)।

ତେ ଏଓ୍ୱଂ ପରିହୀନଲାଭସକ୍କାରା ଅହୋରତ୍ତଂ ଗୁଳ୍ହସନ୍ନିପାତଂ କତ୍ୱା ମନ୍ତଯନ୍ତି ‘‘ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମଯଂ ହତଲାଭସକ୍କାରା ଜାତା , ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଲାଭଗ୍ଗଯସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ଜାତୋ, କେନ ନୁ ଖୋ କାରଣେନସ୍ସ ଏସା ସମ୍ପତ୍ତୀ’’ତି। ତତ୍ରେକେ ଏଓ୍ୱମାହଂସୁ – ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପସ୍ସ ଉତ୍ତମଟ୍ଠାନେ ଭୂମିସୀସେ ୱସତି। ତେନସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି, ସେସା ‘‘ଅତ୍ଥେତଂ କାରଣଂ, ମଯମ୍ପି ଜେତଓ୍ୱନପିଟ୍ଠେ ତିତ୍ଥିଯାରାମଂ କାରେମ, ଏଓ୍ୱଂ ଲାଭିନୋ ଭୱିସ୍ସାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ତେ ସବ୍ବେପି ‘‘ଏଓ୍ୱମେତ’’ନ୍ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ‘‘ସଚେପି ମଯଂ ରଞ୍ଞୋ ଅନାରୋଚେତ୍ୱା ଆରାମଂ କାରେସ୍ସାମ, ଭିକ୍ଖୂ ୱାରେସ୍ସନ୍ତି, ଲଞ୍ଜଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅଭିଜ୍ଜନକୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ରଞ୍ଞୋ ଲଞ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ଆରାମଟ୍ଠାନଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’ତି ସମ୍ମନ୍ତେତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାକେ ଯାଚିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ମହାରାଜ, ମଯଂ ଜେତଓ୍ୱନପିଟ୍ଠିଯଂ ତିତ୍ଥିଯାରାମଂ କରିସ୍ସାମ, ସଚେ ଭିକ୍ଖୂ ‘କାତୁଂ ନ ଦସ୍ସାମା’ତି ତୁମ୍ହାକଂ ଆରୋଚେନ୍ତି, ନେସଂ ପଟିୱଚନଂ ନ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଆହଂସୁ। ରାଜା ଲଞ୍ଜଲୋଭେନ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି।

ତିତ୍ଥିଯା ରାଜାନଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱଡ୍ଢକିଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା କମ୍ମଂ ପଟ୍ଠପେସୁଂ, ମହାସଦ୍ଦୋ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ‘‘କେ ପନେତେ, ଆନନ୍ଦ, ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦମହାସଦ୍ଦା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା, ଭନ୍ତେ, ଜେତଓ୍ୱନପିଟ୍ଠିଯଂ ତିତ୍ଥିଯାରାମଂ କାରେନ୍ତି, ତତ୍ଥେସୋ ସଦ୍ଦୋ’’ତି। ‘‘ଆନନ୍ଦ, ନେତଂ ଠାନଂ ତିତ୍ଥିଯାରାମସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ, ତିତ୍ଥିଯା ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦକାମା, ନ ସକ୍କା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱସିତୁ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଞ୍ଞୋ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ତିତ୍ଥିଯାରାମକରଣଂ ନିୱାରେଥା’’ତି ଆହ। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ନିୱେସନଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି। ରାଜା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆଗତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱାପି ‘‘ତିତ୍ଥିଯାରାମଂ ନିସ୍ସାଯ ଆଗତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଲଞ୍ଜସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା ‘‘ରାଜା ଗେହେ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱଦାପେସି। ଭିକ୍ଖୂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ଲଞ୍ଜଂ ନିସ୍ସାଯ ଏଓ୍ୱଂ କରୋତୀ’’ତି ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକେ ପେସେସି। ରାଜା ତେସମ୍ପି ଆଗତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ତଥେଓ୍ୱ ୱଦାପେସି। ତେପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ନ ଇଦାନି, ସାରିପୁତ୍ତ, ରାଜା ଗେହେ ନିସୀଦିତୁଂ ଲଭିସ୍ସତି, ବହି ନିକ୍ଖମିସ୍ସତୀ’’ତି ପୁନଦିୱସେ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ରଞ୍ଞୋ ନିୱେସନଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। ରାଜା ସୁତ୍ୱା ପାସାଦା ଓତରିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ରଞ୍ଞୋ ଏକଂ ପରିଯାଯଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭନ୍ତୋ ‘‘ମହାରାଜ, ପୋରାଣକରାଜାନୋ ଲଞ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ସୀଲୱନ୍ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କଲହଂ କାରେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରଟ୍ଠସ୍ସ ଅସ୍ସାମିନୋ ହୁତ୍ୱା ମହାୱିନାସଂ ପାପୁଣିଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ଭରୁରଟ୍ଠେ ଭରୁରାଜା ନାମ ରଜ୍ଜଂ କାରେସି। ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ପଞ୍ଚାଭିଞ୍ଞୋ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭୀ ଗଣସତ୍ଥା ତାପସୋ ହୁତ୍ୱା

ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଚିରଂ ୱସିତ୍ୱା ଲୋଣମ୍ବିଲସେୱନତ୍ଥାଯ ପଞ୍ଚସତତାପସପରିୱୁତୋ ହିମୱନ୍ତା ଓତରିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଭରୁନଗରଂ ପତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରେ ସାଖାୱିଟପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱଟରୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ଏୱଂ ତସ୍ମିଂ ଇସିଗଣେ ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତେ ଅଦ୍ଧମାସଚ୍ଚଯେନ ଅଞ୍ଞୋ ଗଣସତ୍ଥା ପଞ୍ଚସତପରିୱାରୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନଗରେ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରିତ୍ୱା ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେ ତାଦିସସ୍ସେୱ ୱଟରୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ଇତି ତେ ଦ୍ୱେପି ଇସିଗଣା ତତ୍ଥ ଯଥାଭିରନ୍ତଂ ୱିହରିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତମେୱ ଅଗମଂସୁ।

ତେସଂ ଗତକାଲେ ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେ ୱଟରୁକ୍ଖୋ ସୁକ୍ଖୋ। ପୁନୱାରେ ତେସୁ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେ ୱଟରୁକ୍ଖୱାସିନୋ ପଠମତରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱଟରୁକ୍ଖସ୍ସ ସୁକ୍ଖଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଯ ଚରିତ୍ୱା ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରେ ୱଟରୁକ୍ଖମୂଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱାସଂ କପ୍ପେସୁଂ। ଇତରେ ପନ ଇସଯୋ ପଚ୍ଛା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନଗରେ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରୁକ୍ଖମୂଲମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେସୁଂ। ତେ ''ନ ସୋ ତୁମ୍ହାକଂ ରୁକ୍ଖୋ, ଅମ୍ହାକଂ ରୁକ୍ଖୋ''ତି ରୁକ୍ଖଂ ନିସ୍ସାଯ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କଲହଂ କରିଂସୁ, କଲହୋ ମହା ଅହୋସି। ଏକେ ''ଅମ୍ହାକଂ ପଠମଂ ୱସିତଟ୍ଠାନଂ ତୁମ୍ହେ ନ ଲଭିସ୍ସଥା''ତି ୱଦନ୍ତି। ଏକେ ''ମଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ୱାରେ ପଠମତରଂ ଇଧାଗତା, ତୁମ୍ହେ ନ ଲଭିସ୍ସଥା''ତି ୱଦନ୍ତି। ଇତି ତେ ''ମଯଂ ସାମିନୋ, ମଯଂ ସାମିନୋ''ତି କଲହଂ କରୋନ୍ତା ରୁକ୍ଖମୂଲସ୍ସତ୍ଥାଯ ରାଜକୁଲଂ ଅଗମଂସୁ। ରାଜା ପଠମଂ ୱୁଟ୍ଠେସିଗଣଞ୍ଞେୱ ସାମିକଂ ଅକାସି । ଇତରେ ''ନ ଦାନି ମଯଂ ଇମେହି ପରାଜିତାତି ଅତ୍ତାନଂ ୱଦାପେସ୍ସାମା''ତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ଓଲୋକେତ୍ୱା ଏକଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିପରିଭୋଗଂ ରଥପଞ୍ଜରଂ ଦିସ୍ୱା ଆହରିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଲଞ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ''ମହାରାଜ, ଅମ୍ହେପି ସାମିକେ କରୋହୀ''ତି ଆହଂସୁ।

ରାଜା ଲଞ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ''ଦ୍ୱେପି ଗଣା ୱସନ୍ତୂ''ତି ଦ୍ୱେପି ସାମିକେ ଅକାସି। ଇତରେ ଇସଯୋ ତସ୍ସ ରଥପଞ୍ଜରସ୍ସ ରଥଚକ୍କାନି ନୀହରିତ୍ୱା ଲଞ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ''ମହାରାଜ, ଅମ୍ହେଯେୱ ସାମିକେ କରୋହୀ''ତି ଆହଂସୁ। ରାଜା ତଥା ଅକାସି। ଇସିଗଣା ''ଅମ୍ହେହି ୱତ୍ଥୁକାମେ ଚ କିଲେସକାମେ ଚ ପହାଯ ପବ୍ବଜିତେହି ରୁକ୍ଖମୂଲସ୍ସ କାରଣା କଲହଂ କରୋନ୍ତେହି ଲଞ୍ଜଂ ଦଦନ୍ତେହି ଅଯୁତ୍ତଂ କତ''ନ୍ତି ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ହୁତ୍ୱା ୱେଗେନ ପଲାଯିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତମେୱ ଅଗମଂସୁ। ସକଲଭରୁରଟ୍ଠୱାସିନୋ ଦେୱତା ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ''ସୀଲୱନ୍ତେ କଲହଂ କରୋନ୍ତେନ ରଞ୍ଞା ଅଯୁତ୍ତଂ କତ''ନ୍ତି ଭରୁରଞ୍ଞୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ତିଯୋଜନସତିକଂ ଭରୁରଟ୍ଠଂ ସମୁଦ୍ଦଂ ଉବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଅରଟ୍ଠମକଂସୁ। ଇତି ଏକଂ ଭରୁରାଜାନଂ ନିସ୍ସାଯ ସକଲରଟ୍ଠୱାସିନୋପି ୱିନାସଂ ପତ୍ତାତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧୨୫।

''ଇସୀନମନ୍ତରଂ କତ୍ୱା, ଭରୁରାଜାତି ମେ ସୁତଂ;

ଉଚ୍ଛିନ୍ନୋ ସହ ରଟ୍ଠେହି, ସ ରାଜା ୱିଭୱଙ୍ଗତୋ।

୧୨୬।

''ତସ୍ମା ହି ଛନ୍ଦାଗମନଂ, ନପ୍ପସଂସନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା;

ଅଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ଭାସେଯ୍ଯ, ଗିରଂ ସଚ୍ଚୁପସଂହିତ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରଂ କତ୍ୱାତି ଛନ୍ଦାଗତିୱସେନ ୱିୱରଂ କତ୍ୱା। ଭରୁରାଜାତି ଭରୁରଟ୍ଠେ ରାଜା। ଇତି ମେ ସୁତନ୍ତି ଇତି ମଯା ପୁବ୍ବେ ଏତଂ ସୁତଂ। ତସ୍ମା ହି ଛନ୍ଦାଗମନନ୍ତି ଯସ୍ମା ହି ଛନ୍ଦାଗମନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭରୁରାଜା ସହ ରଟ୍ଠେନ ଉଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ଛନ୍ଦାଗମନଂ ପଣ୍ଡିତା ନପ୍ପସଂସନ୍ତି। ଅଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋତି କିଲେସେହି ଅଦୂସିତଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା। ଭାସେଯ୍ଯ ଗିରଂ ସଚ୍ଚୁପସଂହିତନ୍ତି ସଭାୱନିସ୍ସିତଂ ଅତ୍ଥନିସ୍ସିତଂ କାରଣନିସ୍ସିତମେୱ ଗିରଂ ଭାସେଯ୍ଯ। ଯେ ହି ତତ୍ଥ ଭରୁରଞ୍ଞୋ ଲଞ୍ଜଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଅଯୁତ୍ତଂ ଏତନ୍ତି ପଟିକ୍କୋସନ୍ତା ସଚ୍ଚୁପସଂହିତଂ ଗିରଂ ଭାସିଂସୁ, ତେସଂ ଠିତଟ୍ଠାନଂ ନାଳିକେରଦୀପେ ଅଜ୍ଜାପି ଦୀପକସହସ୍ସଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ''ମହାରାଜ, ଛନ୍ଦୱସିକେନ ନାମ ନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଦ୍ୱେ ପବ୍ବଜିତଗଣେ କଲହଂ କାରେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ଅହଂ ତେନ ସମଯେନ ଜେଟ୍ଠକିସି ଅହୋସି''ନ୍ତି, ରାଜା ତଥାଗତସ୍ସ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଗତକାଲେ ମନୁସ୍ସେ ପେସେତ୍ୱା

ତିଣ୍ଣିୟାରାମଂ ୱିଦ୍ଧଂସାପେସି, ତିଣ୍ଣିୟା ଅପ୍ପତିଟ୍ଠା ଅହେସୁଂ।

ଭରୁଜାତକୱଣ୍ଣନା ତତିୟା।

[୨୧୪] ୪। ପୁଣ୍ଣନଦୀଜାତକୱଣ୍ଣନା

ପୁଣ୍ଣଂ ନଦିନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଞ୍ଞାପାରମିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଦିୱସେ ଧମ୍ମସଭାୟଂ ଭିକ୍ଖୂ ତଥାଗତସ୍ସ ପଞ୍ଞଂ ଆରବ୍ଭ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଆୱୁସୋ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ମହାପଞ୍ଞୋ ପୁଥୁପଞ୍ଞୋ ହାସପଞ୍ଞୋ ଜୱନପଞ୍ଞୋ ତିକ୍ଖପଞ୍ଞୋ ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞୋ ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞୋ ଉପାୟପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାୟ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ତଥାଗତୋ ପଞ୍ଞୱା ଉପାୟକୁସଲୋଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପୁରୋହିତକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାୟଂ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପିତୁ ଅଚ୍ଚୟେନ ପୁରୋହିତଟ୍ଠାନଂ ଲଭିତ୍ୱା ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ଅତ୍ଥଧମ୍ମାନୁସାସକୋ ଅହୋସି। ଅପରଭାଗେ ରାଜା ପରିଭେଦକାନଂ କଥଂ ଗହେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ କୁଦ୍ଧୋ ''ମା ମମ ସନ୍ତିକେ ୱସୀ''ତି ବୋଧିସତ୍ତଂ ବାରାଣସିତୋ ପବ୍ବାଜେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ପୁତ୍ତଦାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ କାସିକଗାମକେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ଅପରଭାଗେ ରାଜା ତସ୍ସ ଗୁଣଂ ସରିତ୍ୱା ''ମୟ୍ହଂ କଞ୍ଚି ପେସେତ୍ୱା ଆଚରିୟଂ ପକ୍କୋସିତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ଏକଂ ପନ ଗାଥଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପଣ୍ଣଂ ଲିଖିତ୍ୱା କାକମଂସଂ ପଚାପେତ୍ୱା ପଣ୍ଣଞ୍ଚ ମଂସଞ୍ଚ ସେତୱତ୍ଥେନ ପଲିୱେଠେତ୍ୱା ରାଜମୁଦ୍ଦିକାୟ ଲଞ୍ଛେତ୍ୱା ପେସେସ୍ସାମି। ଯଦି ପଣ୍ଡିତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ପଣ୍ଣଂ ୱାଚେତ୍ୱା କାକମଂସଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଆଗମିସ୍ସତି, ନୋ ଚେ, ନାଗମିସ୍ସତୀ''ତି ''ପୁଣ୍ଣଂ ନଦି''ନ୍ତି ଇମଂ ଗାଥଂ ପଣ୍ଣେ ଲିଖି –

୧୨୭।

''ପୁଣ୍ଣଂ ନଦିଂ ଯେନ ଚ ପେୟ୍ୟମାହୁ, ଜାତଂ ଯୱଂ ଯେନ ଚ ଗୁୟ୍ହମାହୁ;

ଦୂରଂ ଗତଂ ଯେନ ଚ ଅୱ୍ହୟନ୍ତି, ସୋ ତ୍ୟାଗତୋ ହନ୍ଦ ଚ ଭୁଞ୍ଜ ବ୍ରାହ୍ମଣା''ତି।

ତତ୍ଥ ପୁଣ୍ଣଂ ନଦିଂ ଯେନ ଚ ପେୟ୍ୟମାହୂତି କାକପେୟ୍ୟା ନଦୀହି ୱଦନ୍ତା ଯେନ ପୁଣ୍ଣଂ ନଦିଂ କାକପେୟ୍ୟମାହୁ, ନ ହି ଅପୁଣ୍ଣା ନଦୀ ''କାକପେୟ୍ୟା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଦାପି ନଦୀତୀରେ ଠତ୍ୱା ଗୀୱଂ ପସାରେତ୍ୱା କାକେନ ପାତୁଂ ସକ୍କା ହୋତି, ତଦା ନଂ ''କାକପେୟ୍ୟା''ତି ୱଦନ୍ତି। ଜାତଂ ଯୱଂ ଯେନ ଚ ଗୁୟ୍ହମାହୂତି ଯୱନ୍ତି ଦେସନାସୀସମତ୍ତଂ, ଇଧ ପନ ସବ୍ବମ୍ପି ଜାତଂ ଉଗ୍ଗତଂ ସମ୍ପନ୍ନତରୁଣସସ୍ସଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତଞ୍ହି ଯଦା ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠକାକଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତଦା ଗୁୟ୍ହତୀତି ଗୁୟ୍ହଂ। କିଂ ଗୁୟ୍ହତି? କାକଂ। ଇତି କାକସ୍ସ ଗୁୟ୍ହଂ କାକଗୁୟ୍ହନ୍ତି ତଂ ୱଦମାନା କାକେନ ଗୁୟ୍ହୱଚନସ୍ସ କାରଣଭୂତେନ ''ଗୁୟ୍ହ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଯେନ ଚ ଗୁୟ୍ହମାହୂ''ତି। ଦୂରଂ ଗତଂ ଯେନ ଚ ଅୱ୍ହୟନ୍ତୀତି ଦୂରଂ ଗତଂ ୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥଂ ପିୟପୁଗ୍ଗଲଂ ଯଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ସଚେ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ୱସ୍ସ କାକାତି ୱା ୱସ୍ସନ୍ତଞ୍ଞେୱ ୱା ସୁତ୍ୱା ''ଯଥା କାକୋ ୱସ୍ସତି, ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଆଗମିସ୍ସତୀ''ତି ଏୱଂ ୱଦନ୍ତା ଯେନ ଚ ଅୱ୍ହୟନ୍ତି କଥେନ୍ତି ମନ୍ତେନ୍ତି, ଉଦାହରନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ତ୍ୟାଗତୋତି ସୋ ତେ ଆନୀତୋ। ହନ୍ଦ ଚ ଭୁଞ୍ଜ, ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ଗଣ୍ହ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭୁଞ୍ଜସ୍ସୁ ନଂ, ଖାଦ ଇଦଂ କାକମଂସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇତି ରାଜା ଇମଂ ଗାଥଂ ପଣ୍ଣେ ଲିଖିତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପେସେସି। ସୋ ପଣ୍ଣଂ ୱାଚେତ୍ୱା ''ରାଜା ମଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ''ତି ଞତ୍ୱା ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୨୮।

''ଯତୋ ମଂ ସରତୀ ରାଜା, ୱାୟସମ୍ପି ପହେତୱେ;

ହଂସା କୋଞ୍ଚା ମୟୂରା ଚ, ଅସତୀୟେୱ ପାପିୟା''ତି।

ତତ୍ଥ ଯତୋ ମଂ ସରତୀ ରାଜା, ୱାୟସମ୍ପି ପହେତୱେତି ଯଦା ରାଜା ୱାୟସମଂସଂ ଲଭିତ୍ୱା ତମ୍ପି ପହେତୁଂ ମଂ ସରତି। ହଂସା କୋଞ୍ଚା ମୟୂରା ଚାତି ଯଦା ପନସ୍ସ ଏତେ ହଂସାଦୟୋ ଉପନୀତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଏକାନି ହଂସମଂସାଦୀନି ଲଚ୍ଛତି, ତଦା ମଂ କସ୍ମା ନ ସରିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ? ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ''ହଂସକୋଞ୍ଚମୟୂରାନ''ନ୍ତି ପାଠୋ। ସୋ ସୁନ୍ଦରତରା, ଇମେସଂ ହଂସାଦୀନଂ ମଂସଂ ଲଭିତ୍ୱା କସ୍ମା ମଂ ନ ସରିସ୍ସତି, ସରିସ୍ସତିୟେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅସତୀଯେଵ ପାପିଯାତି ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ଲଭିତ୍ୱା ସରଣଂ ନାମ ସୁନ୍ଦରଂ, ଲୋକସ୍ମିଂ ପନ ଅସତିଯେଵ ପାପିଯା, ଅସତିକରଣଂଯେଵ ହୀନଂ ଲାମକଂ, ତଞ୍ଚ ଅମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞୋ ନତ୍ଥି। ସରତି ମଂ ରାଜା, ଆଗମନଂ ମେ ପଚ୍ଚାସୀସତି, ତସ୍ମା ଗମିସ୍ସାମୀତି ଯାନଂ ଯୋଜାପେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ପସ୍ସି, ରାଜା ତୁସ୍ସିତ୍ୱା ପୁରୋହିତଟ୍ଠାନେଯେଵ ପତିଟ୍ଠାପେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ପୁରୋହିତୋ ପନ ଅହମେଵ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ପୁଣ୍ଣନଦୀଜାତକଵଣ୍ଣନା ଚତୁତ୍ଥା।

[୨୧୫] ୫। କଚ୍ଛପଜାତକଵଣ୍ଣନା

ଅଵଧୀ ୱତ ଅତ୍ତାନନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋକାଲିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ମହାତକ୍କାରିଜାତକେ (ଜା। ୧।୧୩।୧୦୪ ଆଦଯୋ) ଆୱି-ଭୱିସ୍ସତି। ତଦା ପନ ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, କୋକାଲିକୋ ଇଦାନେଵ ୱାଚାଯ ହତୋ, ପୁବ୍ବେପି ୱାଚାଯ ହତୋଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅମଚ୍ଚକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଧମ୍ମାନୁସାସକୋ ଅହୋସି। ସୋ ପନ ରାଜା ବହୁଭାଣୀ ଅହୋସି, ତସ୍ମିଂ କଥେନ୍ତେ ଅଞ୍ଞେସଂ ୱଚନସ୍ସ ଓକାସୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ତଂ ବହୁଭାଣିତଂ ୱାରେତୁକାମୋ ଏକଂ ଉପାଯଂ ଉପଧାରେନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ କାଲେ ହିମଵନ୍ତପଦେସେ ଏକସ୍ମିଂ ସରେ କଚ୍ଛପୋ ୱସତି, ଦ୍ୱେ ହଂସପୋତକା ଗୋଚରାଯ ଚରନ୍ତା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସଂ ଅକଂସୁ। ତେ ଦଳ୍ହୱିସ୍ସାସିକା ହୁତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ କଚ୍ଛପଂ ଆହଂସୁ – ‘‘ସମ୍ମ କଚ୍ଛପ, ଅମ୍ହାକଂ ହିମଵନ୍ତେ ଚିତ୍ତକୂଟପବ୍ବତତଲେ କଞ୍ଚନଗୁହାଯଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ରମଣୀଯୋ ପଦେସୋ, ଗଚ୍ଛସି ଅମ୍ହାକଂ ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତି। ‘‘ଅହଂ କିନ୍ତି କତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି? ‘‘ମଯଂ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମ, ସଚେ ତ୍ୱଂ ମୁଖଂ ରକ୍ଖିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି, କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚି ନ କଥେସ୍ସସୀ’’ତି। ‘‘ରକ୍ଖିସ୍ସାମି, ସାମି, ଗହେତ୍ୱା ମଂ ଗଚ୍ଛଥା’’ତି। ତେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଏକଂ ଦଣ୍ଡକଂ କଚ୍ଛପେନ ଡଂସାପେତ୍ୱା ସଯଂ ତସ୍ସ ଉଭୋ କୋଟିଯୋ ଡଂସିତ୍ୱା ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦିଂସୁ। ତଂ ତଥା ହଂସେହି ନୀଯମାନଂ ଗାମଦାରକା ଦିସ୍ୱା ‘‘ଦ୍ୱେ ହଂସା କଚ୍ଛପଂ ଦଣ୍ଡକେନ ହରନ୍ତୀ’’ତି ଆହଂସୁ।

କଚ୍ଛପୋ ‘‘ଯଦି ମଂ ସହାଯକା ନେନ୍ତି, ତୁମ୍ହାକଂ ଏତ୍ଥ କିଂ ଦୁଟ୍ଠଚେଟକା’’ତି ୱତ୍ତୁକାମୋ ହଂସାନଂ ସୀଘଵେଗତାଯ ବାରାଣସିନଗରେ ରାଜନିଵେସନସ୍ସ ଉପରିଭାଗଂ ସମ୍ପତ୍ତକାଲେ ଦଟ୍ଠଟ୍ଠାନତୋ ଦଣ୍ଡକଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଆକାସଙ୍ଗଣେ ପତିତ୍ୱା ଦ୍ୱେଭାଗୋ ଅହୋସି, ‘‘କଚ୍ଛପୋ ଆକାସତୋ ପତିତ୍ୱା ଦ୍ୱେଧା ଭିନ୍ନୋ’’ତି ଏକକୋଲାହଲଂ ଅହୋସି। ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆଦାଯ ଅମଚ୍ଚଗଣପରିୱୁତୋ ତଂ ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କଚ୍ଛପଂ ଦିସ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ପଣ୍ଡିତ, କିନ୍ତି କତ୍ୱା ଏସ ପତିତୋ’’ତି? ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଚିରପଟିକଙ୍ଖୋହଂ ରାଜାନଂ ଓଵଦିତୁକାମୋ ଉପାଯଂ ଉପଧାରେନ୍ତୋ ଚରାମି, ଇମିନା କଚ୍ଛପେନ ହଂସେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସୋ କତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତେହି ଇମଂ ‘ହିମଵନ୍ତଂ ନେସ୍ସାମା’ତି ଦଣ୍ଡକଂ ଡଂସାପେତ୍ୱା ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ତେହି ଭୱିତବ୍ବଂ, ଅଥ ଇମିନା କସ୍ସଚି ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଅରକ୍ଖିତମୁଖତାଯ କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତୁକାମେନ ଦଣ୍ଡକା ୱିସ୍ସଟ୍ଠୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଏଵଂ ଆକାସତୋ ପତିତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତେନେଵ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଆମ ମହାରାଜ, ଅତିମୁଖରା ନାମ ଅପରିଯନ୍ତଵଚନା ଏଵରୂପଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପାପୁଣନ୍ତିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଵୋଚ –

୧୨୯।

‘‘ଅଵଧୀ ୱତ ଅତ୍ତାନଂ, କଚ୍ଛପୋ ବ୍ୟାହରଂ ଗିରଂ;

ସୁଗ୍ଗହୀତସ୍ମିଂ କଟ୍ଠସ୍ମିଂ, ୱାଚାଯ ସକିଯାୱଧି।

୧୩୦।

‘‘ଏତମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ନରୱୀରିଯସେଟ୍ଠ, ୱାଚଂ ପମୁଞ୍ଚେ କୁସଲଂ ନାତିଵେଲଂ;

ପସ୍ସସି ବହୁଭାଣେନ, କଚ୍ଛପଂ ବ୍ୟସନଂ ଗତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅଓ୍ଧୀ ଓ୍ତାତି ଘାଟେସି ଓ୍ତା। ବ୍ଯାହରନ୍ତି ବ୍ଯାହରନ୍ତୋ। ସୁଗ୍ଗହୀତସ୍ମିଂ କଟ୍ଠସ୍ମିନ୍ତି ମୁଖେନ ସୁଟ୍ଠୁ ଡଂସିତ୍ୱା ଗହିତେ ଦଣ୍ଡକେ। ୱାଚାଯ ସକିଯାଓ୍ଧୀତି ଅତିମୁଖରତାଯ ଅକାଲେ ୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେନ୍ତୋ ଦଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତାଯ ସକାଯ ୱାଚାଯ ଅତ୍ତାନଂ ଅଓ୍ଧି ଘାଟେସି। ଏୱମେସ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତୋ, ନ ଅଞ୍ଞଥାତି। ଏତମ୍ପି ଦିସ୍ୱାତି ଏତମ୍ପି କାରଣଂ ଦିସ୍ୱା। ନରୱୀରିଯସେଟ୍ଠାତି ନରେସୁ ୱୀରିଯେନ ସେଟ୍ଠ ଉତ୍ତମୱୀରିଯ ରାଜୱର। ୱାଚଂ ପମୁଞ୍ଚେ କୁସଲଂ ନାତିୱେଲନ୍ତି ସଚ୍ଚାଦିପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ କୁସଲମେୱ ପଣ୍ଡିତୋ ପୁରିସୋ ମୁଞ୍ଚେଯ୍ଯ ନିଚ୍ଛାରେଯ୍ଯ, ତମ୍ପି ହିତଂ କାଲଯୁତ୍ତଂ, ନ ଅତିୱେଲଂ, ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ଅପରିଯନ୍ତୱାଚଂ ନ ଭାସେଯ୍ଯ। ପସ୍ସସୀତି ନନୁ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ପସ୍ସସି। ବହୁଭାଣେନାତି ବହୁଭଣନେନ। କଚ୍ଛପଂ ବ୍ଯସନଂ ଗତନ୍ତି ଏତଂ କଚ୍ଛପଂ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତନ୍ତି।

ରାଜା ''ମଂ ସନ୍ଧାଯ ଭାସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ''ଅମ୍ହେ ସନ୍ଧାଯ କଥେସି, ପଣ୍ଡିତା''ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ମହାରାଜ, ତ୍ୱଂ ୱା ହୋହି ଅଞ୍ଞୋ ୱା, ଯୋ କୋଚି ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଂ ଭାସନ୍ତୋ ଏୱରୂପଂ ବ୍ଯସନଂ ପାପୁଣାତୀ''ତି ପାକଟଂ କତ୍ୱା କଥେସି। ରାଜା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱିରମିତ୍ୱା ମନ୍ଦଭାଣୀ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା କଚ୍ଛପୋ କୋକାଲିକୋ ଅହୋସି, ଦ୍ୱେ ହଂସପୋତକା ଦ୍ୱେ ମହାଥେରା, ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ, ଅମଚ୍ଚପଣ୍ଡିତୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

କଚ୍ଛପଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଞ୍ଚମା।

[୨୧୬] ୬। ମଚ୍ଛଜାତକୱଣ୍ଣନା

ନ ମାଯମଗ୍ଗି ତପତୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପୁରାଣଦୁତିଯିକାପଲୋଭନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୁଂ ସତ୍ଥା ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''କେନ ଉକ୍କଣ୍ଠାପିତୋସୀ''ତି ପୁଟ୍ଠୋ ''ପୁରାଣଦୁତିଯିକାଯା''ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''ଅଯଂ ତେ ଭିକ୍ଖୁ ଇତ୍ଥୀ ଅନତ୍ଥକାରିକା, ପୁବ୍ବେପି ତ୍ୱଂ ଏତଂ ନିସ୍ସାଯ ସୂଲେନ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରେସୁ ପଚିତ୍ୱା ଖାଦିତବ୍ବତଂ ପତ୍ତୋ ପଣ୍ଡିତେ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିତଂ ଅଲତ୍ଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ପୁରୋହିତୋ ଅହୋସି। ଅଥେକଦିୱସଂ କେୱଟ୍ଟା ଜାଲେ ଲଗ୍ଗଂ ମଚ୍ଛଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଉଣ୍ହୱାଲୁକାପିଟ୍ଠେ ଠପେତ୍ୱା ''ଅଙ୍ଗାରେସୁ ନଂ ପଚିତ୍ୱା ଖାଦିସ୍ସାମା''ତି ସୂଲଂ ତଚ୍ଛିଂସୁ। ମଚ୍ଛୋ ମଚ୍ଛିଂ ଆରବ୍ଭ ପରିଦେୱମାନୋ ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧୩୧।

''ନ ମାଯମଗ୍ଗି ତପତି, ନ ସୂଲୋ ସାଧୁତଚ୍ଛିତୋ;

ଯଞ୍ଚ ମଂ ମଞ୍ଞତେ ମଚ୍ଛୀ, ଅଞ୍ଞଂ ସୋ ରତିଯା ଗତୋ।

୧୩୨।

''ସୋ ମଂ ଦହତି ରାଗଗ୍ଗି, ଚିତ୍ତଂ ଚୂପତପେତି ମଂ;

ଜାଲିନୋ ମୁଞ୍ଚଥାଯିରା ମଂ, ନ କାମେ ହଞ୍ଞତେ କ୍ୱଚୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ନ ମାଯମଗ୍ଗି ତପତୀତି ନ ମଂ ଅଯଂ ଅଗ୍ଗି ତପତି, ନ ତାପଂ ଜନେତି, ନ ସୋଚଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ସୂଲୋତି ଅଯଂ ସୂଲୋପି ସାଧୁତଚ୍ଛିତୋ ମଂ ନ ତପତି, ନ ମେ ସୋକଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ଯଞ୍ଚ ମଂ ମଞ୍ଞତେତି ଯଂ ପନ ମଂ ମଚ୍ଛୀ ଏୱଂ ମଞ୍ଞତି ''ଅଞ୍ଞଂ ମଚ୍ଛିଂ ସୋ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣରତିଯା ଗତୋ''ତି, ତଦେୱ ମଂ ତପତି ସୋଚଯତି। ସୋ ମଂ ଦହତୀତି ଯୋ ପନେସ ରାଗଗ୍ଗି, ସୋ ମଂ ଦହତି ଝାପେତି। ଚିତ୍ତଂ ଚୂପତପେତି ମନ୍ତି ରାଗସମ୍ପଯୁତ୍ତକଂ ମମ ଚିତ୍ତମେୱ ଚ ମଂ ଉପତାପେତି କିଲମେତି ୱିହେଠେତି। ଜାଲିନୋତି କେୱଟ୍ଟେ ଆଲପତି। ତେ ହି ଜାଲସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାଯ ''ଜାଲିନୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ମୁଞ୍ଚଥାଯିରା ମନ୍ତି ମୁଞ୍ଚଥ ମଂ ସାମିନୋତି ଯାଚତି। ନ କାମେ ହଞ୍ଞତେ କ୍ୱଚୀତି କାମେ ପତିଟ୍ଠିତୋ କାମେନ ନୀଯମାନୋ ସତ୍ତୋ ନ କ୍ୱଚି ହଞ୍ଞତି। ନ ହି ତଂ ତୁମ୍ହାଦିସା ହନିତୁଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକାତି ପରିଦେୱତି। ଅଥ ୱା କାମେତି ହେତୁୱଚନେ ଭୁମ୍ମଂ, କାମହେତୁ ମଚ୍ଛିଂ

ଅନୁବନ୍ଧମାନୋ ନାମ ନ କ୍ୱଚି ତୁମ୍ହାଦିସେହି ହଞ୍ଞତୀତି ପରିଦେୱତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ନଦୀତୀରଂ ଗତୋ ତସ୍ସ ମଚ୍ଛସ୍ସ ପରିଦେୱିତସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା କେୱଟ୍ଟେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ମଚ୍ଛଂ ମୋଚେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି । ‘‘ତଦା ମଚ୍ଛୀ ପୁରାଣଦୁତିୟିକା ଅହୋସି, ମଚ୍ଛୋ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ, ପୁରୋହିତୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ମଚ୍ଛଜାତକୱଣ୍ଣନା ଛଟ୍ଠା।

[୨୧୭] ୭। ସେଗ୍ଗୁଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସବ୍ବୋ ଲୋକୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ପଣ୍ଣିକୌପାସକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ଏକକନିପାତେ ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ଇଧାପି ସତ୍ଥା ତଂ ‘‘କିଂ, ଉପାସକ, ଚିରସ୍ସଂ ଆଗତୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ପଣ୍ଣିକୌପାସକୋ ‘‘ଧୀତା ମେ, ଭନ୍ତେ, ନିଚ୍ଚଂ ପହଂସିତମୁଖୀ, ତମହଂ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଏକସ୍ସ କୁଲଦାରକସ୍ସ ଅଦାସିଂ, ତତ୍ଥ ଇତିକତ୍ତବ୍ବତାୟ ତୁମ୍ହାକଂ ଦସ୍ସନାୟ ଆଗନ୍ତୁଂ ଓକାସଂ ନ ଲଭି’’ନ୍ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ନ ଖୋ, ଉପାସକ, ଇଦାନେୱେସା ସୀଲୱତୀ, ପୁବ୍ବେପି ସୀଲୱତୀ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ନ ଇଦାନେୱେତଂ ୱୀମଂସସି, ପୁବ୍ବେପି ୱୀମଂସିୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ରୁକ୍ଖଦେୱତା ଅହୋସି। ତଦା ଅୟମେୱ ପଣ୍ଣିକୌପାସକୋ ‘‘ଧୀତରଂ ୱୀମଂସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅରଞ୍ଞଂ ନେତ୍ୱା କିଲେସୱସେନ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱିୟ ହତ୍ଥେ ଗଣ୍ହି। ଅଥ ନଂ ପରିଦେୱମାନଂ ପଠମଗାଥାୟ ଅଜ୍ଝଭାସି –

୧୩୩।

‘‘ସବ୍ବୋ ଲୋକୋ ଅତ୍ତମନୋ ଅହୋସି, ଅକୋୱିଦା ଗାମଧମ୍ମସ୍ସ ସେଗ୍ଗୁ;

କୋମାରି କୋ ନାମ ତୱଜ୍ଜ ଧମ୍ମୋ, ଯଂ ତ୍ୱଂ ଗହିତା ପୱନେ ପରୋଦସୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବୋ ଲୋକୋ ଅତ୍ତମନୋ ଅହୋସୀତି, ଅମ୍ମ, ସକଲୋପି ସତ୍ତଲୋକୋ ଏତିସ୍ସା କାମସେୱନାୟ ଅତ୍ତମନୋ ଜାତୋ। ଅକୋୱିଦା ଗାମଧମ୍ମସ୍ସ ସେଗ୍ଗୂତି ସେଗ୍ଗୂତି ତସ୍ସା ନାମଂ। ତେନ ତ୍ୱଂ ପନ, ଅମ୍ମ, ସେଗ୍ଗୁ ଅକୋୱିଦା ଗାମଧମ୍ମସ୍ସ, ଇମସ୍ମିଂ ଗାମଧମ୍ମେ ୱସଲଧମ୍ମେ ଅକୁସଲାସୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କୋମାରି କୋ ନାମ ତୱଜ୍ଜ ଧମ୍ମୋତି, ଅମ୍ମ, କୁମାରି କୋ ନାମେସ ତୱ ଅଜ୍ଜ ସଭାୱୋ। ଯଂ ତ୍ୱଂ ଗହିତା ପୱନେ ପରୋଦସୀତି ତ୍ୱଂ ମୟା ଇମସ୍ମିଂ ପୱନେ ସନ୍ଥୱୱସେନ ହତ୍ଥେ ଗହିତା ପରୋଦସି ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛସି, କୋ ଏସ ତୱ ସଭାୱୋ, କିଂ କୁମାରିକାୟେୱ ତ୍ୱନ୍ତି ପୁଚ୍ଛତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା କୁମାରିକା ‘‘ଆମ, ତାତ, କୁମାରିକାୟେୱାହଂ, ନାହଂ ମେଥୁନଧମ୍ମଂ ନାମ ଜାନାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପରିଦେୱମାନା ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୩୪।

‘‘ଯୋ ଦୁକ୍ଖଫୁଟ୍ଠାୟ ଭୱେୟ୍ୟ ତାଣଂ, ସୋ ମେ ପିତା ଦୁବ୍ଭି ୱନେ କରୋତି;

ସା କସ୍ସ କନ୍ଦାମି ୱନସ୍ସ ମଜ୍ଝେ, ଯୋ ତାୟିତା ସୋ ସହସଂ କରୋତୀ’’ତି।

ସା ହେଟ୍ଠା କଥିତାୟେୱ। ଇତି ସୋ ପଣ୍ଣିକୋ ତଦା ଧୀତରଂ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗେହଂ ନେତ୍ୱା କୁଲଦାରକସ୍ସ ଦତ୍ୱା ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ପଣ୍ଣିକୌପାସକୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ଧୀତା ଧୀତାୟେୱ, ପିତା ପିତାୟେୱ ଅହୋସି, ତସ୍ସ କାରଣସ୍ସ ପଚ୍ଚକ୍ଖକାରିକା ରୁକ୍ଖଦେୱତା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସେଗ୍ଗୁଜାତକୱଣ୍ଣନା ସତ୍ତମା।

[୨୧୮] ୮। କୂଟୱାଣିଜଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସଠସ୍ସସାଠେୟ୍ୟମିଦନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ କୂଟୱାଣିଜଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ ହି କୂଟୱାଣିଜୋ ଚ ପଣ୍ଡିତୱାଣିଜୋ ଚ ଦ୍ୱେ ୱାଣିଜା ମିତ୍ତିକା ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ଭଣ୍ଡସ୍ସ ପୂରାପେତ୍ୱା ପୁବ୍ବନ୍ତତୋ ଅପରନ୍ତଂ ୱିଚରମାନା ୱୋହାରଂ କତ୍ୱା ବହୁଂ ଲାଭଂ ଲଭିତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଂ ପଚ୍ଚାଗମିଂସୁ। ପଣ୍ଡିତୱାଣିଜୋ କୂଟୱାଣିଜଂ ଆହ – ''ସମ୍ମ, ଭଣ୍ଡଂ ଭାଜେମା''ତି। କୂଟୱାଣିଜୋ ''ଅଯଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖସେୟ୍ୟାଯ ଦୁବ୍ଭୋଜନେନ କିଲନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଘରେ ନାନଗ୍ଗରସଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅଜୀରକେନ ମରିସ୍ସତି, ଅଥ ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ଭଣ୍ଡଂ ମୟ୍ହମେୱ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ନକ୍ଖତ୍ତଂ ନ ମନାପଂ, ଦିୱସୋ ନ ମନାପୋ, ସ୍ୱେ ଜାନିସ୍ସାମି , ପୁନଦିୱସେ ଜାନିସ୍ସାମୀ''ତି କାଲଂ ଖେପେତି। ଅଥ ନଂ ପଣ୍ଡିତୱାଣିଜୋ ନିପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ଭାଜାପେତ୍ୱା ଗନ୍ଧମାଲଂ ଆଦାଯ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ''କଦା ଆଗତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଅଡ୍ଢମାସମତ୍ତୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଆଗତସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଅଥ କସ୍ମା ଏୱଂ ପପଞ୍ଚଂ କତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାନଂ ଆଗତୋସୀ''ତି ପୁଟ୍ଠୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ''ନ ଖୋ, ଉପାସକ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପେସ କୂଟୱାଣିଜୋୟେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅମଚ୍ଚକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତସ୍ସ ୱିନିଚ୍ଛଯାମଚ୍ଚୋ ଅହୋସି। ତଦା ଗାମୱାସୀ ଚ ନଗରୱାସୀ ଚ ଦ୍ୱେ ୱାଣିଜା ମିତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ଗାମୱାସୀ ନଗରୱାସିସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପଞ୍ଚ ଫାଲସତାନି ଠପେସି। ସୋ ତେ ଫାଲେ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ମୂଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଫାଲାନଂ ଠପିତଟ୍ଠାନେ ମୂସିକୱଚ୍ଚଂ ଆକିରିତ୍ୱା ଠପେସି। ଅପରଭାଗେ ଗାମୱାସୀ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''ଫାଲେ ମେ ଦେହୀ''ତି ଆହ। କୂଟୱାଣିଜୋ ''ଫାଲା ତେ ମୂସିକାହି ଖାଦିତା''ତି ମୂସିକୱଚ୍ଚଂ ଦସ୍ସେସି। ଇତରୋ ''ଖାଦିତାୱ ହୋନ୍ତୁ, ମୂସିକାହି ଖାଦିତେ କିଂ ସକ୍କା କାତୁ''ନ୍ତି ନ୍ହାନତ୍ଥାଯ ତସ୍ସ ପୁତ୍ତଂ ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏକସ୍ସ ସହାଯକସ୍ସ ଗେହେ ''ଇମସ୍ସ କସ୍ସଚି ଗନ୍ତୁଂ ମା ଅଦତ୍ଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ସଯଂ ନ୍ହାଯିତ୍ୱା କୂଟୱାଣିଜସ୍ସ ଗେହଂ ଅଗମାସି। ସୋ ''ପୁତ୍ତୋ ମେ କହ''ନ୍ତି ଆହ। ''ସମ୍ମ, ତୱ ପୁତ୍ତଂ ତୀରେ ଠପେତ୍ୱା ମମ ଉଦକେ ନିମୁଗ୍ଗକାଲେ ଏକୋ କୁଲଲୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତୱ ପୁତ୍ତଂ ନଖପଞ୍ଜରେନ ଗହେତ୍ୱା ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ତୋ, ଅହଂ ପାଣିଂ ପହରିତ୍ୱା ୱିରୱିତ୍ୱା ୱାଯମନ୍ତୋପି ମୋଚେତୁଂ ନାସକ୍ଖି''ନ୍ତି। ''ତ୍ୱଂ ମୁସା ଭଣସି, କୁଲଲା ଦାରକେ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥା ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି। ''ସମ୍ମ, ହୋତୁ, ଅଯୁତ୍ତେପି ହୋନ୍ତେ ଅହଂ କିଂ କରୋମି, କୁଲଲେନେୱ ତେ ପୁତ୍ତୋ ନୀତୋ''ତି। ସୋ ତଂ ସନ୍ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ''ଅରେ ଦୁଟ୍ଠଚୋର ମନୁସ୍ସମାରକ , ଇଦାନି ତଂ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କଡ୍ଢାପେସ୍ସାମୀ''ତି ନିକ୍ଖମି। ସୋ ''ମମ ରୁଚ୍ଚନକମେୱ କରୋସୀ''ତି ତେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି।

କୂଟୱାଣିଜୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆହ – ''ଅଯଂ, ସାମି, ମମ ପୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ନ୍ହାଯିତୁଂ ଗତୋ, 'କହଂ ମେ ପୁତ୍ତୋ'ତି ୱୁତ୍ତେ 'କୁଲଲେନ ହଟୋ'ତି ଆହ, ୱିନିଚ୍ଛିନଥ ମେ ଅଡ୍ଡ''ନ୍ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ସଚ୍ଚଂ ଭଣେ''ତି ଇତରଂ ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ଆହ – ''ଆମ, ସାମି, ଅହଂ ତଂ ଆଦାଯ ଗତୋ, ସେନେନ ପହଟଭାୱୋ ସଚ୍ଚମେୱ, ସାମୀ''ତି। ''କିଂ ପନ ଲୋକେ କୁଲଲା ନାମ ଦାରକେ ହରନ୍ତୀ''ତି? ''ସାମି, ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହେ ପୁଚ୍ଛାମି – ''କୁଲଲା ଦାରକେ ଗହେତ୍ୱା ଆକାସେ ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ମୂସିକା ପନ ଅଯଫାଲେ ଖାଦନ୍ତୀ''ତି। ''ଇଦଂ କିଂ ନାମା''ତି? ''ସାମି, ମଯା ଏତସ୍ସ ଘରେ ପଞ୍ଚ ଫାଲସତାନି ଠପିତାନି, ସ୍ୱାଯଂ 'ଫାଲା ତେ ମୂସିକାହି ଖାଦିତା'ତି ୱତ୍ୱା 'ଇଦଂ ତେ ଫାଲେ ଖାଦିତମୂସିକାନଂ ୱଚ୍ଚ'ନ୍ତି ୱଚ୍ଚଂ ଦସ୍ସେତି, ସାମି, ମୂସିକା ଚେ ଫାଲେ ଖାଦନ୍ତି, କୁଲଲାପି ଦାରକେ ହରିସ୍ସନ୍ତି। ସଚେ ନ ଖାଦନ୍ତି, ସେନାପି ତଂ ନ ହରିସ୍ସନ୍ତି। ଏସୋ ପନ 'ଫାଲା ତେ ମୂସିକାହି ଖାଦିତା'ତି ୱଦତି, ତେସଂ ଖାଦିତଭାୱଂ ୱା ଅଖାଦିତଭାୱଂ ୱା ଜାନାଥ, ଅଡ୍ଡଂ ମେ ୱିନିଚ୍ଛିନଥା''ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ସଠସ୍ସ ପଟିସାଠେୟ୍ୟଂ କତ୍ୱା ଜିନିସ୍ସାମୀତି ଇମିନା ଚିନ୍ତିତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ''ସୁଟ୍ଠୁ ତେ ଚିନ୍ତିତ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧୩୫।

''ସଠସ୍ସ ସାଠେୟ୍ୟମିଂଦ ସୁଚିନ୍ତିତଂ, ପଚ୍ଚୋଡ୍ଡିତଂ ପଟିକୂଟସ୍ସ କୂଟଂ;

ଫାଲଂ ଚେ ଖାଦେୟ୍ୟୁଂ ମୂସିକା, କସ୍ମା କୁମାରଂ କୁଲଲା ନ ହରେୟ୍ୟୁଂ।

୧୩୬।

''କୂଟସ୍ସ ହି ସନ୍ତି କୂଟକୂଟା, ଭୱତି ଚାପି ନିକତିନୋ ନିକତ୍ୟା;

ଦେହି ପୁତ୍ତନଟ୍ଠ ଫାଲନଟ୍ଠସ୍ସ ଫାଲଂ, ମା ତେ ପୁତ୍ତମହାସି ଫାଲନଟ୍ଠୋ''ତି।

ତଞ୍ଚ ସଠସ୍ସାତି ସଠଭାୱେନ କେରାଟିକେନ ‘‘ଏକଂ ଉପାୟଂ କତ୍ୱା ପରସନ୍ତକଂ ଖାଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ସଠସ୍ସ। ସାଠେୟ୍ୟମିଦଂ ସୁଚିନ୍ତିତନ୍ତି ଇଦଂ ପଟିସାଠେୟ୍ୟଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତେନ ତୟା ସୁଟ୍ଠୁ ଚିନ୍ତିତଂ। ପଚୋଡ୍ଡିତଂ ପଟିକୂଟସ୍ସ କୂଟନ୍ତି କୂଟସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତୟା ପଟିକୂଟଂ ସୁଟ୍ଠୁ ପଚୋଡ୍ଡିତଂ, ପଟିଭାଗଂ କତ୍ୱା ଓଡ୍ଡିତସଦିସମେୱ କତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଫାଲଂ ଚେ ଖାଦେୟ୍ୟୁଂ ମୂସିକାତି ଯଦି ମୂସିକା ଫାଲଂ ଖାଦେୟ୍ୟୁଂ। କସ୍ମା କୁମାରଂ କୁଲଲା ନ ହରେୟ୍ୟୁନ୍ତି ମୂସିକାସୁ ଫାଲେ ଖାଦନ୍ତୀସୁ କୁଲଲା କିଂ କାରଣା କୁମାରଂ ନୋ ହରେୟ୍ୟୁଂ।

କୂଟସ୍ସହି ସନ୍ତି କୂଟକୂଟାତି ତ୍ୱଂ ‘‘ଅହମେୱ ମୂସିକାହି ଫାଲେ ଖାଦାପିତପୁରିସୋ କୂଟୋ’’ତି ମଞ୍ଞସି, ତାଦିସସ୍ସ ପନ କୂଟସ୍ସ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ବହୂ କୂଟା ସନ୍ତି, କୂଟସ୍ସ କୂଟାତି କୂଟପଟିକୂଟାନଂ ଏତଂ ନାମଂ, କୂଟସ୍ସ ପଟିକୂଟା ନାମ ସନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଭୱତି ଚାପି ନିକତିନୋ ନିକତ୍ୟାତି ନିକତିନୋ ନେକତିକସ୍ସ ୱଞ୍ଚନକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନିକତ୍ୟା ଅପରୋ ନିକତିକାରକୋ ୱଞ୍ଚନକପୁରିସୋ ଭୱତିୟେୱ। ଦେହି ପୁତ୍ତନଟ୍ଠ ଫାଲନଟ୍ଠସ୍ସ ଫାଲନ୍ତି ଅୟ୍ୟୋ ନଟ୍ଠପୁତ୍ତ ପୁରିସ, ଏତସ୍ସ ନଟ୍ଠଫାଲସ୍ସ ଫାଲଂ ଦେହି। ମା ତେ ପୁତ୍ତମହାସି ଫାଲନଟ୍ଠୋତି ସଚେ ହିସ୍ସ ଫାଲଂ ନ ଦସ୍ସସି, ପୁତ୍ତଂ ତେ ହରିସ୍ସତି, ତଂ ତେ ଏସ ମା ହରତୁ, ଫାଲମସ୍ସ ଦେହୀତି। ‘‘ଦେମି, ସାମି, ସଚେ ମେ ପୁତ୍ତଂ ଦେତୀ’’ତି। ‘‘ଦେମି, ସାମି, ସଚେ ମେ ଫାଲେ ଦେତୀ’’ତି। ଏୱଂ ନଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ପୁତ୍ତଂ, ନଟ୍ଠଫାଲୋ ଚ ଫାଲଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଉଭୋପି ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତା।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା କୂଟୱାଣିଜୋ ଇଦାନି କୂଟୱାଣିଜୋୱ, ପଣ୍ଡିତୱାଣିଜୋ ପଣ୍ଡିତୱାଣିଜୋୟେୱ, ୱିନିଚ୍ଛୟାମଚ୍ଚୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

କୂଟୱାଣିଜଜାତକୱଣ୍ଣନା ଅଟ୍ଠମା।

[୨୧୯] ୯। ଗରହିତଜାତକୱଣ୍ଣନା

ହିରଞ୍ଞଂ ମେ ସୁୱଣ୍ଣଂ ମେତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଅନଭିରତିୟା ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏତସ୍ସ ହି ପଚ୍ଚେକଂ ଗହିତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅନଭିରତିୱାସଂ ୱସନ୍ତଂ ପନ ତଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆନେସୁଂ। ସୋ ସତ୍ଥାରା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ସଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କିଂକାରଣା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କିଲେସୱସେନା’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୁ, କିଲେସୋ ନାମ ପୁବ୍ବେ ତିରଚ୍ଛାନେହିପି ଗରହିତୋ, ତ୍ୱଂ ଏୱରୂପେ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତୋ କସ୍ମା ତିରଚ୍ଛାନେହିପି ଗରହିତକିଲେସୱସେନ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ୱାନରଯୋନିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତମେନଂ ଏକୋ ୱନଚରକୋ ଗହେତ୍ୱା ଆନେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଅଦାସି। ସୋ ଚିରଂ ରାଜଗେହେ ୱସମାନୋ ୱତ୍ତସମ୍ପନ୍ନୋ ଅହୋସି, ମନୁସ୍ସଲୋକେ ୱତ୍ତମାନଂ କିରିୟଂ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଅଞ୍ଞାସି। ରାଜା ତସ୍ସ ୱତ୍ତେ ପସୀଦିତ୍ୱା ୱନଚରକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ୱାନରଂ ଗହିତଟ୍ଠାନେୟେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେହୀ’’ତି ଆଣାପେସି , ସୋ ତଥା ଅକାସି। ୱାନରଗଣୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଆଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥାୟ ମହନ୍ତେ ପାସାଣପିଟ୍ଠେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ କତ୍ୱା ‘‘ସମ୍ମ, କହଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ୱୁତ୍ଥୋସୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ବାରାଣସିୟଂ ରାଜନିୱେସନେ’’ତି। ‘‘ଅଥ କଥଂ ମୁତ୍ତୋସୀ’’ତି? ‘‘ରାଜା ମଂ କେଳିମକ୍କଟଂ କତ୍ୱା ମମ ୱତ୍ତେ ପସନ୍ନୋ ମଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୀ’’ତି।

ଅଥ ନଂ ତେ ୱାନରା ‘‘ମନୁସ୍ସଲୋକେ ୱତ୍ତମାନକିରିୟଂ ନାମ ତୁମ୍ହେ ଜାନିସ୍ସଥ , ଅମ୍ହାକମ୍ପି ତାୱ କଥେଥ, ସୋତୁକାମମ୍ହା’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘ମା ମଂ ମନୁସ୍ସାନଂ କିରିୟଂ ପୁଚ୍ଛଥା’’ତି। ‘‘କଥେଥ ସୋତୁକାମମ୍ହା’’ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋପି ‘‘ମନୁସ୍ସା ନାମ ଖତ୍ତିୟାପି ବ୍ରାହ୍ମଣାପି ‘ମୟ୍ହଂ ମୟ୍ହ’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚତଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ସୁଣାଥ ଦାନି ତେସଂ ଅନ୍ଧବାଲାନଂ କାରଣ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧୩୭।

‘‘ହିରଞ୍ଞଂ ମେ ସୁୱଣ୍ଣଂ ମେ, ଏସା ରତ୍ତିଂ ଦିୱା କଥା;

ଦୁମ୍ମେଧାନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ, ଅରିୟଧମ୍ମଂ ଅପସ୍ସତଂ।

୧୩୮।

‘‘ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଗହପତୟୋ ଗେହେ, ଏକୋ ତତ୍ଥ ଅମସ୍ସୁକୋ;

ଲମ୍ବତ୍ଥନୋ ୱେଣିକତୋ, ଅଥୋ ଅଙ୍କିତକଣ୍ଣକୋ;

କୀତୋ ଧନେନ ବହୁନା, ସୋ ତଂ ୱିତୁଦତେ ଜନ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ହିରଞ୍ଞଂ ମେ ସୁୱଣ୍ଣଂ ମେତି ଦେସନାସୀସମତ୍ତମେତଂ, ଇମିନା ପନ ପଦଦ୍ୱୟେନ ଦସୱିଧମ୍ପି ରତନଂ ସବ୍ବଂ, ପୁବ୍ବଣ୍ଣାପରଣ୍ଣଂ ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁଂ ଦ୍ୱିପଦଚତୁପ୍ପଦଞ୍ଚ ସବ୍ବଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଇଦଂ ମେ ଇଦଂ ମେ’’ତି ଆହ। ଏସା ରତ୍ତିଂ ଦିୱା କଥାତି ଏସା ମନୁସ୍ସାନଂ ରତ୍ତିଞ୍ଚ ଦିୱା ଚ ନିଚ୍ଚକାଲଂ କଥା। ଅଞ୍ଞଂ ପନ ତେ ‘‘ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚା’’ତି ୱା ‘‘ହୁତ୍ୱା ନ ଭୱନ୍ତୀ’’ତି ୱା ନ ଜାନନ୍ତି, ଏୱମେୱ ପରିଦେୱନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି। ଦୁମ୍ମେଧାନନ୍ତି ଅପ୍ପପଞ୍ଞାନଂ। ଅରିୟଧମ୍ମଂ ଅପସ୍ସତନ୍ତି ଅରିୟାନଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଧମ୍ମଂ, ଅରିୟଂ ୱା ନିଦ୍ଦୋସଂ ନୱୱିଧଂ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ଅପସ୍ସନ୍ତାନଂ ଏସାୱ କଥା। ଅଞ୍ଞା ପନ ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା’’ତି ତେସଂ କଥା ନାମ ନତ୍ଥି।

ଗହପତୟୋତି ଗେହେ ଅଧିପତିଭୂତା। ଏକୋ ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଘରସାମିକେସୁ ‘‘ଏକୋ’’ତି ମାତୁଗାମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ତତ୍ଥ ୱେଣିକତୋତି କତୱେଣୀ, ନାନପ୍ପକାରେନ ସଣ୍ଠାପିତକେସକଲାପୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥୋ ଅଙ୍କିତକଣ୍ଣକୋତି ଅଥ ସ୍ୱେୱ ୱିଦ୍ଧକଣ୍ଣୋ ଛିଦ୍ଦକଣ୍ଣୋତି ଲମ୍ବକଣ୍ଣତଂ ସନ୍ଧାୟାହ। କୀତୋ ଧନେନ ବହୁନାତି ସୋ ପନେସ ଅମସ୍ସୁକୋ ଲମ୍ବତ୍ଥନୋ ୱେଣିକତୋ ଅଙ୍କିତକଣ୍ଣୋ ମାତାପିତୂନଂ ବହୁଂ ଧନଂ ଦତ୍ୱା କୀତୋ, ମଣ୍ଡେତ୍ୱା ପସାଧେତ୍ୱା ଯାନଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ମହନ୍ତେନ ପରିୱାରେନ ଘରଂ ଆନୀତୋ। ସୋ ତଂ ୱିତୁଦତେ ଜନନ୍ତି ସୋ ଗହପତି ଆଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତସ୍ମିଂ ଗେହେ ଦାସକମ୍ମକରାଦିଭେଦଂ ଜନଂ ‘‘ଅରେ ଦୁଟ୍ଠଦାସ ଦୁଟ୍ଠଦାସି, ଇମଂ ନ କରୋସୀ’’ତି ମୁଖସତ୍ତୀହି ୱିତୁଦତି, ସାମିକୋ ୱିୟ ହୁତ୍ୱା ମହାଜନଂ ୱିଚାରେତି। ଏୱଂ ତାୱ ‘‘ମନୁସ୍ସଲୋକେ ଅତିୱିୟ ଅଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ଗରହି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ସବ୍ବେ ୱାନରା ‘‘ମା କଥେଥ, ମା କଥେଥ, ଅସୋତବ୍ବୟୁତ୍ତକଂ ଅସ୍ସୁମ୍ହା’’ତି ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି କଣ୍ଣେ ଦଳ୍ହଂ ପିଦହିଂସୁ। ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅମ୍ହେହି ଇଦଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ସୁତ’’ନ୍ତି ତଂ ଠାନମ୍ପି ଗରହିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗମଂସୁ। ସୋ ପିଟ୍ଠିପାସାଣୋ ଗରହିତପିଟ୍ଠିପାସାଣୋୟେୱ କିର ନାମ ଜାତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ୱାନରଗଣୋ ବୁଦ୍ଧପରିସା ଅହୋସି, ୱାନରିନ୍ଦୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଗରହିତଜାତକୱଣ୍ଣନା ନୱମା।

[୨୨୦] ୧୦। ଧମ୍ମଧଜଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସୁଖଂ ଜୀୱିତରୂପୋସୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ୱଧାୟ ପରିସକ୍କନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଦା ହି ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ଦେୱଦତ୍ତୋ ମୟ୍ହଂ ୱଧାୟ ପରିସକ୍କିୟେୱ, ସନ୍ତାସମତ୍ତମ୍ପି ପନ କାତୁଂ ନାସକ୍ଖୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ୟସପାଣି ନାମ ରାଜା ରଜ୍ଜଂ କାରେସି, କାଳକୋ ନାମସ୍ସ ସେନାପତି ଅହୋସି। ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସେୱ ପୁରୋହିତୋ ଅହୋସି ନାମେନ ଧମ୍ମଧଜୋ ନାମ, ରଞ୍ଞୋ ପନ ସୀସପ୍ପସାଧନକପ୍ପକୋ ଛତ୍ତପାଣି ନାମ। ରାଜା ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେତି, ସେନାପତି ପନସ୍ସ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ କରୋନ୍ତୋ ଲଞ୍ଜଂ ଖାଦତି ପରପିଟ୍ଠିମଂସିକୋ, ଲଞ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ଅସ୍ସାମିକେ ସାମିକେ କରୋତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ୱିନିଚ୍ଛୟେ ପରାଜିତୋ ମନୁସ୍ସୋ ବାହା ପଗ୍ଗୟ୍ହ କନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ରାଜୁପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ବୋଧିସତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ପାଦେସୁ ପତିତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହାଦିସେସୁ ନାମ, ସାମି, ରଞ୍ଞୋ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଅନୁସାସନ୍ତେସୁ କାଳକସେନାପତି ଲଞ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ଅସ୍ସାମିକେ ସାମିକେ କରୋତୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ପରାଜିତଭାୱଂ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ କଥେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ କାରୁଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ‘‘ଏହି ଭଣେ, ଅଡ୍ଡଂ ତେ ୱିନିଚ୍ଛିନିସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛୟଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ମହାଜନୋ ସନ୍ନିପତି, ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଅଡ୍ଡଂ ପଟିୱିନିଚ୍ଛିନିତ୍ୱା ସାମିକଞ୍ଞେୱ ସାମିକଂ ଅକାସି।

ମହାଜନୋ ସାଧୁକାରଂ ଅଦାସି, ସୋ ସଦ୍ଦୋ ମହା ଅହୋସି। ରାଜା ତଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘କିଂ ସଦ୍ଦୋ ନାମେସୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଦେୱ, ଧମ୍ମଧଜପଣ୍ଡିତେନ ଦୁବ୍ବିନିଚ୍ଛିତୋ ଅଡ୍ଡୋ ସୁୱିନିଚ୍ଛିତୋ, ତତ୍ରେସ ସାଧୁକାରସଦ୍ଦୋ’’ତି। ରାଜା ତୁଟ୍ଠୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଅଡ୍ଡୋ କିର ତେ ଆଚରିୟ ୱିନିଚ୍ଛିତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, କାଳକେନ ଦୁବ୍ବିନିଚ୍ଛିତଂ ଅଡ୍ଡଂ ୱିନିଚ୍ଛିନି’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଇତୋ ଦାନି ପଟ୍ଠାୟ ତୁମ୍ହେୱ ଅଡ୍ଡଂ ୱିନିଚ୍ଛିନଥ,

ମୟ୍ହଞ୍ଚ କଣ୍ଠସୁଖଂ ଭୱିସ୍ସତି ଲୋକସ୍ସ ଚ ୱୁଡ୍ଢୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅନିଚ୍ଛନ୍ତମ୍ପି ତଂ ''ସତ୍ତାନୁଦ୍ଦୟାୟ ୱିନିଚ୍ଛୟେ ନିସୀଦଥା''ତି ଯାଚିତ୍ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ବୋଧିସତ୍ତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟେ ନିସୀଦତି, ସାମିକେଯେୱ ସାମିକେ କରୋତି।

କାଳଅକୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଲଞ୍ଚଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ଲାଭତୋ ପରିହାୟିତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ''ମହାରାଜ, ଧମ୍ମଧଜପଣ୍ଡିତୋ ତୱ ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ଥେତୀ''ତି ବୋଧିସତ୍ତଂ ରଞ୍ଞୋ ଅନ୍ତରେ ପରିଭିନ୍ଦି। ରାଜା ଅସଦ୍ଦହନ୍ତୋ ''ମା ଏୱଂ ଅୱଚା''ତି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁନ ତେନ ''ସଚେ ମେ ନ ସଦ୍ଦହଥ, ତସ୍ସାଗମନକାଲେ ୱାତପାନେନ ଓଲୋକେଥ। ଅଥାନେନ ସକଲନଗରସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥେ କତଭାୱଂ ପସ୍ସିସ୍ସଥା''ତି ୱୁତ୍ତେ ରାଜା ତସ୍ସ ଅଡ୍ଡକାରକପରିସଂ ଦିସ୍ୱା ''ଏତସ୍ସେୱ ପରିସା''ତି ସଞ୍ଞାୟ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ''କିଂ କରୋମ ସେନାପତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଦେୱ, ଏତଂ ମାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି । ''ଓଳାରିକଦୋସଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା କଥଂ ମାରେସ୍ସାମା''ତି? ''ଅତ୍ଥେକୋ ଉପାୟୋ''ତି। ''କତରୂପାୟୋ''ତି। ''ଅସୟ୍ହମସ୍ସ କମ୍ମଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ତଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତଂ ତଂ ତେନ ଦୋସେନ ମାରେସ୍ସାମା''ତି। ''କିଂ ପନ ଅସୟ୍ହକମ୍ମ''ନ୍ତି? ''ମହାରାଜ, ଉୟ୍ୟାନଂ ନାମ ସାରଭୂମିୟଂ ରୋପିତଂ ପଟିଜଗ୍ଗିୟମାନଂ ତୀହି ଚତୂହି ସଂୱଚ୍ଛରେହି ଫଲଂ ଦେତି। ତୁମ୍ହେ ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା 'ସ୍ୱେ ଉୟ୍ୟାନଂ କୀଳିସ୍ସାମ, ଉୟ୍ୟାନଂ ମେ ମାପେହୀ'ତି ୱଦଥ, ସୋ ମାପେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତି। ଅଥ ନଂ ତସ୍ମିଂ ଦୋସେ ମାରେସ୍ସାମା''ତି।

ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ପଣ୍ଡିତ, ମୟଂ ପୁରାଣୌୟ୍ୟାନେ ଚିରଂ କୀଳିମ୍ହ, ଇଦାନି ନୱୌୟ୍ୟାନେ କୀଳିତୁକାମମ୍ହ, ସ୍ୱେ କୀଳିସ୍ସାମ, ଉୟ୍ୟାନଂ ନୋ ମାପେହି, ସଚେ ମାପେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସସି, ଜୀୱିତଂ ତେ ନତ୍ଥୀ''ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ''କାଳଅକେନ ଲଞ୍ଚଂ ଅଲଭମାନେନ ରାଜା ଅନ୍ତରେ ପରିଭିନ୍ନୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ''ସକ୍କୋନ୍ତୋ ଜାନିସ୍ସାମି, ମହାରାଜା''ତି ୱତ୍ୱା ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୁଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଚିନ୍ତୟମାନୋ ସୟନେ ନିପଜ୍ଜି, ସକ୍କସ୍ସ ଭୱନଂ ଉଣ୍ହାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ସକ୍କୋ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ୱେଗେନାଗନ୍ତ୍ୱା ସିରିଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ''କିଂ ଚିନ୍ତେସି ପଣ୍ଡିତା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''କୋସି ତ୍ୱ''ନ୍ତି? ''ସକ୍କୋହମସ୍ମୀ''ତି। ''ରାଜା ମଂ 'ଉୟ୍ୟାନଂ ମାପେହୀ'ତି ଆହ, ତଂ ଚିନ୍ତେମୀ''ତି। ''ପଣ୍ଡିତ, ମା ଚିନ୍ତୟି, ଅହଂ ତେ ନନ୍ଦନୱନଚିତ୍ତଲତାୱନସଦିସଂ ଉୟ୍ୟାନଂ ମାପେସ୍ସାମି, କତରସ୍ମିଂ ଠାନେ ମାପେମୀ''ତି? ''ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ମାପେହୀ''ତି। ସକ୍କୋ ମାପେତ୍ୱା ଦେୱପୁରମେୱ ଗତୋ।

ପୁନଦିୱସେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଉୟ୍ୟାନଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଦିସ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି – ''ନିଟ୍ଠିତଂ ତେ, ମହାରାଜ, ଉୟ୍ୟାନଂ, କୀଳସ୍ସୂ''ତି। ରାଜା ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାରସହତ୍ଥେନ ମନୋସିଲାୱଣ୍ଣେନ ପାକାରେନ ପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଦ୍ୱାରଟ୍ଟାଲକସମ୍ପନ୍ନଂ ପୁପ୍ଫଫଲଭାରଭରିତନାନାରୁକ୍ଖପଟିମଣ୍ଡିତଂ ଉୟ୍ୟାନଂ ଦିସ୍ୱା କାଳଅକଂ ପୁଚ୍ଛି – ''ପଣ୍ଡିତେନ ଅମ୍ହାକଂ ୱଚନଂ କତଂ, ଇଦାନି କିଂ କରୋମା''ତି। ''ମହାରାଜ, ଏକରତ୍ତେନ ଉୟ୍ୟାନଂ ମାପେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତୋ ରଜ୍ଜଂ ଗହେତୁଂ କିଂ ନ ସକ୍କୋତୀ''ତି? ''ଇଦାନି କିଂ କରୋମା''ତି? ''ଅପରମ୍ପି ନଂ ଅସୟ୍ହକମ୍ମଂ କାରେମା''ତି। ''କିଂ କମ୍ମଂ ନାମା''ତି? ''ସତ୍ତରତନମୟଂ ପୋକ୍ଖରଣିଂ ମାପେମା''ତି। ରାଜା ''ସାଧୂ''ତି ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ଆଚରିୟ, ଉୟ୍ୟାନଂ ତାୱ ତେ ମାପିତଂ , ଏତସ୍ସ ପନ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ସତ୍ତରତନମୟଂ ପୋକ୍ଖରଣିଂ ମାପେହି। ସଚେ ମାପେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସସି, ଜୀୱିତଂ ତେ ନତ୍ଥୀ''ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ସାଧୁ, ମହାରାଜ, ସକ୍କୋନ୍ତୋ ମାପେସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ସକ୍କୋ ପୋକ୍ଖରଣିଂ ମାପେସି ସୋଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତଂ ସତତିତ୍ଥଂ ସହସ୍ସୱଙ୍କଂ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣପଦୁମସଞ୍ଛନ୍ନଂ ନନ୍ଦନପୋକ୍ଖରଣିସଦିସଂ।

ପୁନଦିୱସେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତମ୍ପି ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି – ''ମାପିତା, ଦେୱ, ପୋକ୍ଖରଣୀ''ତି। ରାଜା ତମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ''ଇଦାନି କିଂ କରୋମା''ତି କାଳଅକଂ ପୁଚ୍ଛି। ''ଉୟ୍ୟାନସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଗେହଂ ମାପେତୁଂ ଆଣାପେହି, ଦେୱା''ତି। ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ଇଦାନି, ଆଚରିୟ, ଇମସ୍ସ ଉୟ୍ୟାନସ୍ସ ଚେୱ ପୋକ୍ଖରଣିୟା ଚ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ସବ୍ବଦନ୍ତମୟଂ ଗେହଂ ମାପେହି, ନୋ ଚେ ମାପେସ୍ସସି, ଜୀୱିତଂ ତେ ନତ୍ଥୀ''ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ସକ୍କୋ ଗେହମ୍ପି ମାପେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ପୁନଦିୱସେ ତମ୍ପି ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ତମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ''ଇଦାନି କିଂ କରୋମା''ତି କାଳଅକଂ ପୁଚ୍ଛି। ''ଗେହସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ମଣିଂ ମାପେତୁଂ ଆଣାପେହି, ମହାରାଜା''ତି ଆହ। ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ପଣ୍ଡିତ, ଇମସ୍ସ ଦନ୍ତମୟଗେହସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ମଣିଂ ମାପେହି, ମଣିଆଲୋକେନ ୱିଚରିସ୍ସାମ। ସଚେ ମାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋସି, ଜୀୱିତଂ ତେ ନତ୍ଥୀ''ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ସକ୍କୋ ମଣିମ୍ପି ମାପେସି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ପୁନଦିୱସେ ତଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି । ରାଜା ତମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ''ଇଦାନି କିଂ କରିସ୍ସାମା''ତି କାଳଅକଂ ପୁଚ୍ଛି। ''ମହାରାଜ, ଧମ୍ମଧଜବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଦାୟିକା ଦେୱତା ଅତ୍ଥି ମଞ୍ଞେ, ଇଦାନି ୟଂ ଦେୱତାପି ମାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତଂ ଆଣାପେହି। ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ନାମ ମନୁସ୍ସଂ ଦେୱତାପି ମାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ମା 'ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ମେ ଉୟ୍ୟାନପାଲଂ ମାପେହୀ'ତି ତଂ ୱଦାହୀ''ତି। ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ଆଚରିୟ, ତୟା ଅମ୍ହାକଂ ଉୟ୍ୟାନଂ, ପୋକ୍ଖରଣୀ, ଦନ୍ତମୟପାସାଦୋ, ତସ୍ସ ଆଲୋକକରଣତ୍ଥାୟ ମଣିରତନଞ୍ଚ ମାପିତଂ, ଇଦାନି ମେ ଉୟ୍ୟାନରକ୍ଖକଂ ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଉୟ୍ୟାନପାଲଂ ମାପେହି, ନୋ ଚେ ମାପେସ୍ସସି, ଜୀୱିତଂ ତେ ନତ୍ଥୀ''ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ହୋତୁ,

ଲଭମାନୋ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୁଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ନିପନ୍ନୋ ପଚ୍ଚୁସକାଲେ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ସୟନପୀଠେ ନିସିନ୍ନୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ୟଂ ଅତ୍ତନା ସକ୍କା ମାପେତୁଂ, ତଂ ମାପେସି, ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ପନ ଉୟ୍ୟାନପାଲଂ ନ ସକ୍କା ମାପେତୁଂ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ପରେସଂ ହତ୍ଥେ ମରଣତୋ ଅରଞ୍ଞେ ଅନାଥମରଣମେୱ ୱରତର’’ନ୍ତି। ସୋ କସ୍ସଚି ଅନାରୋଚେତ୍ୱା ପାସାଦା ଓତରିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଦ୍ୱାରେନେୱ ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ସତଂ ଧମ୍ମଂ ଆୱଜ୍ଜମାନୋ ନିସୀଦି।

ସକ୍କୋ ତଂ କାରଣଂ ଞତ୍ୱା ୱନଚରକୋ ୱିୟ ହୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତ୍ୱଂ ସୁଖୁମାଲୋ, ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଦୁକ୍ଖରୂପୋ ୱିୟ ଇମଂ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା କିଂ କରୋନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋସୀ’’ତି ଇମମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୩୬।

‘‘ସୁଖଂ ଜୀୱିତରୂପୋସି, ରଟ୍ଠା ୱିୱନମାଗତୋ;

ସୋ ଏକକୋ ରୁକ୍ଖମୂଲେ, କପଣୋ ୱିୟ ଝାୟସୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସୁଖଂ ଜୀୱିତରୂପୋସୀତି ତ୍ୱଂ ସୁଖେନ ଜୀୱିତସଦିସୋ ସୁଖେଧିତୋ ସୁଖପରିହତୋ ୱିୟ। ରଟ୍ଠାତି ଆକିଣ୍ଣମନୁସ୍ସଟ୍ଠାନା। ୱିୱନମାଗତୋତି ନିରୁଦକଟ୍ଠାନଂ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠୋ। ରୁକ୍ଖମୂଲେତି ରୁକ୍ଖସମୀପେ। କପଣୋ ୱିୟଝାୟସୀତି କପଣୋ ୱିୟ ଏକକୋ ନିସିନ୍ନୋ ଝାୟସି ପଜ୍ଝାୟସି, କିଂ ନାମେତଂ ଚିନ୍ତେସୀତି ପୁଚ୍ଛି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୪୦।

‘‘ସୁଖଂ ଜୀୱିତରୂପୋସ୍ମି, ରଟ୍ଠା ୱିୱନମାଗତୋ;

ସୋ ଏକକୋ ରୁକ୍ଖମୂଲେ, କପଣୋ ୱିୟ ଝାୟାମି;

ସତଂ ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସର’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସତଂ ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତି, ସମ୍ମ, ସଚ୍ଚମେତଂ, ଅହଂ ସୁଖଂ ଜୀୱିତରୂପୋ ରଟ୍ଠା ଚ ୱିୱନମାଗତୋ, ସୋହଂ ଏକକୋୱ ଇମସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କପଣୋ ୱିୟ ଝାୟାମି। ୟଂ ପନ ୱଦେସି ‘‘କିଂ ନାମେତଂ ଚିନ୍ତେସୀ’’ତି, ତଂ ତେ ପୱେଦେମି ‘‘ସତଂ ଧମ୍ମ’’ନ୍ତି। ଅହଞ୍ହି ସତଂ ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ଇଧ ନିସିନ୍ନୋ। ସତଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧସାୱକାନଂ ସତଂ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ପଣ୍ଡିତାନଂ ଧମ୍ମଂ। ଲାଭୋ ଅଲାଭୋ ୟସୋ ଅୟସୋ ନିନ୍ଦା ପସଂସା ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଅୟଞ୍ହି ଅଟ୍ଠୱିଧୋ ଲୋକଧମ୍ମୋ। ଇମିନା ପନ ଅଭିହତା ସନ୍ତୋ ନ କମ୍ପନ୍ତି ନ ପୱେଧେନ୍ତି, ଅୟମେତ୍ଥ ଅକମ୍ପନସଙ୍ଖାତୋ ସତଂ ଧମ୍ମୋ ଇମଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋମ୍ହୀତି ଦୀପେତି।

ଅଥ ନଂ ସକ୍କୋ ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ କସ୍ମା ନିସିନ୍ନୋସୀ’’ତି। ‘‘ରାଜା ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଉୟ୍ୟାନପାଲଂ ଆହରାପେତି, ତାଦିସଂ ନ ସକ୍କୋମି ଲଦ୍ଧୁଂ, ସୋହଂ ‘କିଂ ମେ ପରସ୍ସ ହତ୍ଥେ ମରଣେନ, ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅନାଥମରଣଂ ମରିସ୍ସାମୀ’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଇଧାଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ’’ତି। ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅହଂ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା, ମୟା ତେ ଉୟ୍ୟାନାଦୀନି ମାପିତାନି, ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଉୟ୍ୟାନପାଲଂ ମାପେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତୁମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞୋ ସୀସପ୍ପସାଧନକପ୍ପକୋ ଛତ୍ତପାଣି ନାମ, ସୋ ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ, ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତେନ ଉୟ୍ୟାନପାଲେନ ଅତ୍ଥେ ସତି ଏତଂ କପ୍ପକଂ ଉୟ୍ୟାନପାଲଂ କାତୁଂ ୱଦେହୀ’’ତି। ଇତି ସକ୍କୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଓୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ମା ଭାୟୀ’’ତି ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଦେୱପୁରମେୱ ଗତୋ।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ରାଜଦ୍ୱାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଛତ୍ତପାଣିମ୍ପି ତତ୍ଥେୱ ଦିସ୍ୱା ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ କିର, ସମ୍ମ ଛତ୍ତପାଣି, ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘କୋ ତେ ମୟ୍ହଂ ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସକ୍କୋ, ଦେୱରାଜା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କିଂକାରଣା ଆଚିକ୍ଖୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ଇମିନା ନାମ କାରଣେନା’’ତି ସବ୍ବଂ ଆଚିକ୍ଖି। ସୋ ‘‘ଆମ, ଅହଂ ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱାୱ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ଛତ୍ତପାଣି, ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ, ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତେନ ଉୟ୍ୟାନପାଲେନ ଅତ୍ଥେ

ସତି ଇମଂ ଉୟ୍ୟାନପାଲଂ କରୋଥା’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ରାଜା ‘‘ତ୍ୱଂ କିର ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କତମେହି ଚତୁରଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋସୀ’’ତି?

‘‘ଅନୁସୂୟକୋ ଅହଂ ଦେୱ, ଅମଜ୍ଜପାୟକୋ ଅହଂ;

ନିସ୍ନେହକୋ ଅହଂ ଦେୱ, ଅକ୍କୋଧନଂ ଅଧିଟ୍ଠିତୋ’’ତି।

‘‘ମୟ୍ହଞ୍ହି, ମହାରାଜ, ଉସୂୟା ନାମ ନତ୍ଥି, ମଜ୍ଜଂ ମେ ନ ପିୱିତପୁବ୍ବଂ, ପରେସୁ ମେ ସ୍ନେହୋ ୱା କୋଧୋ ୱା ନ ଭୂତପୁବ୍ବୋ। ଇମେହି ଚତୂହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋମ୍ହୀ’’ତି।

ଅଥ ନଂ ରାଜା, ଭୋ ଛତ୍ତପାଣି, ‘‘ଅନୁସୂୟକୋସ୍ମୀ’’ତି ୱଦସୀତି। ‘‘ଆମ, ଦେୱ, ଅନୁସୂୟକୋମ୍ହୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଦିସ୍ୱା ଅନୁସୂୟକୋ ଜାତୋସୀ’’ତି? ‘‘ସୁଣାହି ଦେୱା’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଅନୁସୂୟକକାରଣଂ କଥେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଇତ୍ଥିୟା କାରଣା ରାଜ, ବନ୍ଧାପେସିଂ ପୁରୋହିତଂ;

ସୋ ମଂ ଅତ୍ଥେ ନିୱେଦେସି, ତସ୍ମାହଂ ଅନୁସୂୟକୋ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅହଂ, ଦେୱ, ପୁବ୍ବେ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ବାରାଣସିନଗରେ ତାଦିସୋୱ ରାଜା ହୁତ୍ୱା ଇତ୍ଥିୟା କାରଣା ପୁରୋହିତଂ ବନ୍ଧାପେସିଂ।

‘‘ଅବଦ୍ଧା ତତ୍ଥ ବଜ୍ଝନ୍ତି, ୟତ୍ଥ ବାଲା ପଭାସରେ;

ବଦ୍ଧାପି ତତ୍ଥ ମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ୟତ୍ଥ ଧୀରା ପଭାସରେ’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୨୦) –

ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ଜାତକେ ଆଗତନୟେନେୱ ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ଅୟଂ ଛତ୍ତପାଣି ରାଜା ହୁତ୍ୱା ଚତୁସଟ୍ଠିୟା ପାଦମୂଲିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପଦୁସ୍ସିତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ମନୋରଥଂ ଅପୂରେନ୍ତଂ ନାସେତୁକାମାୟ ଦେୱିୟା ପରିଭିନ୍ନୋ ବନ୍ଧାପେସି। ତଦା ନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଆନୀତୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ ୟଥାଭୂତଂ ଦେୱିୟା ଦୋସଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ସୟଂ ମୁତ୍ତୋ ରଞ୍ଞା ବନ୍ଧାପିତେ ସବ୍ବେପି ତେ ପାଦମୂଲିକେ ମୋଚେତ୍ୱା ‘‘ଏତେସଞ୍ଚ ଦେୱିୟା ଚ ଅପରାଧଂ ଖମଥ, ମହାରାଜା’’ତି ୱଦି। ସବ୍ବଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଂ ସନ୍ଧାୟାହ –

‘‘ଇତ୍ଥିୟା କାରଣା ରାଜ, ବନ୍ଧାପେସିଂ ପୁରୋହିତଂ;

ସୋ ମଂ ଅତ୍ଥେ ନିୱେଦେସି, ତସ୍ମାହଂ ଅନୁସୂୟକୋ’’ତି।

ତଦା ପନ ସୋହଂ ଚିନ୍ତେସିଂ – ‘‘ଅହଂ ସୋଳସ ସହସ୍ସିତ୍ଥିୟୋ ପହାୟ ଏତଂ ଏକମେୱ କିଲେସୱସେନ ସଙ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋପି ସନ୍ତପ୍ପେତୁଂ ନାସକ୍କିଂ, ଏୱଂ ଦୁପ୍ପୂରଣୀୟାନଂ ଇତ୍ଥୀନଂ କୁଜ୍ଝନଂ ନାମ ନିୱତ୍ଥୱତ୍ଥେ କିଲିସ୍ସନ୍ତେ ‘କସ୍ମା କିଲିସ୍ସସୀ’ତି କୁଜ୍ଝନସଦିସଂ ହୋତି, ଭୁତ୍ତଭତ୍ତେ ଗୂଥଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତେ ‘କସ୍ମା ଏତଂ ସଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜସୀ’ତି କୁଜ୍ଝନସଦିସଂ ହୋତି। ‘ଇତୋ ଦାନି ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ଅରହତ୍ତଂ ନ ପାପୁଣାମି, ତାୱ କିଲେସଂ ନିସ୍ସାୟ ମୟି ଉସୂୟା ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୂ’’’ତି ଅଧିଟ୍ଠହିଂ। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅନୁସୂୟକୋ ଜାତୋ। ଇଦଂ ସନ୍ଧାୟ – ‘‘ତସ୍ମାହଂ ଅନୁସୂୟକୋ’’ତି ଆହ।

ଅଥ ନଂ ରାଜା ‘‘ସମ୍ମ ଛତ୍ତପାଣି, କିଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଦିସ୍ୱା ଅମଜ୍ଜପୋ ଜାତୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ତଂ କାରଣଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ମତ୍ତୋ ଅହଂ ମହାରାଜ, ପୁତ୍ତମଂସାନି ଖାଦୟିଂ;

ତସ୍ସ ସୋକେନହଂ ଫୁଟ୍ଠୋ, ମଜ୍ଜପାନଂ ୱିୱଜ୍ଜୟି’’ନ୍ତି।

ଅହଂ, ମହାରାଜ, ପୁବ୍ବେ ତାଦିସୋ ବାରାଣସିରାଜା ହୁତ୍ୱା ମଜ୍ଜେନ ୱିନା ୱତ୍ତିତୁଂ ନାସକ୍କିଂ, ଅମଂସକଭତ୍ତମ୍ପି ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନାସକ୍କିଂ। ନଗରେ ଉପୋସଥଦିୱସେସୁ ମାଘାତୋ ହୋତି, ଭତ୍ତକାରକୋ ପକ୍ଖସ୍ସ ତେରସିୟଞ୍ଞେୱ ମଂସଂ ଗହେତ୍ୱା ଠପେସି, ତଂ ଦୁନ୍ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସୁନଖା ଖାଦିଂସୁ।

ଭତ୍ତକାରକୋ ଉପୋସଥଦିୱସେ ମଂସଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ରଞ୍ଜ୍ଞୋ ନାନଗ୍ଗରସଭୋଜନଂ ପଟିତ୍ୱା ପାସାଦଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଉପନାମେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଦେୱିଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ଦେୱି, ଅଜ୍ଜ ମେ ମଂସଂ ନ ଲଦ୍ଧଂ, ଅମଂସକଭୋଜନଂ ନାମ ଉପନାମେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, କିନ୍ତି କରୋମୀ''ତି ଆହ। ''ତାତ, ମୟ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ରଞ୍ଜ୍ଞା ପିୟୋ ମନାପୋ, ପୁତ୍ତଂ ମେ ଦିସ୍ୱା ରାଜା ତମେୱ ଚୁମ୍ବନ୍ତୋ ପରିସ୍ସଜନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅହିଭାୱମ୍ପି ନ ଜାନାତି, ଅହଂ ପୁତ୍ତଂ ମଣ୍ଡେତ୍ୱା ରଞ୍ଜ୍ଞୋ ଊରୁମ୍ହି ନିସୀଦାପେସ୍ସଂ, ରଞ୍ଜ୍ଞୋ ପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କୀଳନକାଲେ ତ୍ୱଂ ଭତ୍ତଂ ଉପନେୟ୍ୟାସୀ''ତି। ସା ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତଂ ଅଲଙ୍କତାଭରଣଂ ମଣ୍ଡେତ୍ୱା ରଞ୍ଜ୍ଞୋ ଊରୁମ୍ହି ନିସୀଦାପେସି। ରଞ୍ଜ୍ଞୋ ପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କୀଳନକାଲେ ଭତ୍ତକାରକୋ ଭତ୍ତଂ ଉପନାମେସି। ରାଜା ସୁରାମଦମତ୍ତୋ ପାତିୟଂ ମଂସଂ ଅଦିସ୍ୱା ''ମଂସଂ କହ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଅଜ୍ଜ, ଦେୱ, ଉପୋସଥଦିୱସଂ ମାଘାତତାୟ ମଂସଂ ନ ଲଦ୍ଧ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ''ମୟ୍ହଂ ମଂସଂ ନାମ ଦୁଲ୍ଲଭ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଊରୁମ୍ହି ନିସିନ୍ନସ୍ସ ପିୟପୁତ୍ତସ୍ସ ଗୀୱଂ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପାପେତ୍ୱା ଭତ୍ତକାରକସ୍ସ ପୁରତୋ ଖିପିତ୍ୱା ''ୱେଗେନ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଆହରା''ତି ଆହ। ଭତ୍ତକାରକୋ ତଥା ଅକାସି, ରାଜା ପୁତ୍ତମଂସେନ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜି। ରଞ୍ଜ୍ଞୋ ଭୟେନ ଏକୋପି କନ୍ଦିତୁଂ ୱା ରୋଦିତୁଂ ୱା କଥେତୁଂ ୱା ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନାହୋସି।

ରାଜା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସୟନପିଟ୍ଠେ ନିଦ୍ଦଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ୱିଗତମଦୋ ''ପୁତ୍ତଂ ମେ ଆନେଥା''ତି ଆହ। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଦେୱୀ କନ୍ଦମାନା ପାଦମୂଲେ ପତି। ''କିଂ, ଭଦ୍ଦେ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ , ''ଦେୱ, ହିୟ୍ୟୋ ତେ ପୁତ୍ତଂ ମାରେତ୍ୱା ପୁତ୍ତମଂସେନ ଭତ୍ତଂ ଭୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଆହ। ରାଜା ପୁତ୍ତସୋକେନ ରୋଦିତ୍ୱା କନ୍ଦିତ୍ୱା ''ଇଦଂ ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ସୁରାପାନଂ ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି ସୁରାପାନେ ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ଅରହତ୍ତଂ ନ ପାପୁଣାମି, ତାୱ ଏୱରୂପଂ ୱିନାସକାରକଂ ସୁରଂ ନାମ ନ ପିୱିସ୍ସାମୀ''ତି ପଂସୁଂ ଗହେତ୍ୱା ମୁଖଂ ପୁଞ୍ଛିତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମଜ୍ଜଂ ନାମ ନ ପିୱିଂ। ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟ – ''ମତ୍ତୋ ଅହଂ, ମହାରାଜା''ତି ଇମଂ ଗାଥମାହ।

ଅଥ ନଂ ରାଜା ''କିଂ ପନ, ସମ୍ମ ଛତ୍ତପାଣି, ଆରମ୍ମଣଂ ଦିସ୍ୱା ନିସ୍ନେହୋ ଜାତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ତଂ କାରଣଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''କିତୱାସୋ ନାମହଂ ରାଜ, ପୁତ୍ତୋ ପଚ୍ଚେକବୋଧି ମେ;

ପତ୍ତଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚୱିତୋ, ନିସ୍ନେହୋ ତସ୍ସ କାରଣା''ତି।

ମହାରାଜ, ପୁବ୍ବେ ଅହଂ ବାରାଣସିୟଂୟେୱ କିତୱାସୋ ନାମ ରାଜା। ତସ୍ସ ମେ ପୁତ୍ତୋ ୱିଜାୟି। ଲକ୍ଖଣପାଠକା ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ମହାରାଜ, ଅୟଂ କୁମାରୋ ପାନୀୟଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ମରିସ୍ସତୀ''ତି ଆହଂସୁ। ''ଦୁଟ୍ଠକୁମାରୋ''ତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଓପରଜ୍ଜଂ କାରେସି, ରାଜା କୁମାରଂ ପୁରତୋ ୱା ପଚ୍ଛତୋ ୱା କତ୍ୱା ୱିଚରି, ପାନୀୟଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ମରଣଭୟେନ ଚସ୍ସ ଚତୂସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଅନ୍ତୋନଗରେସୁ ଚ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପୋକ୍ଖରଣିୟୋ କାରେସି, ଚତୁକ୍କାଦୀସୁ ମଣ୍ଡପେ କାରେତ୍ୱା ପାନୀୟଚାଟିୟୋ ଠପାପେସି। ସୋ ଏକଦିୱସେ ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତୋ ପାତୋୱ ଉୟ୍ୟାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ପସ୍ସି। ମହାଜନୋପି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ତମେୱ ୱନ୍ଦତି ପସଂସତି, ଅଞ୍ଜଲିଞ୍ଚସ୍ସ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି।

କୁମାରୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ମାଦିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଇମଂ ମୁଣ୍ଡକଂ ୱନ୍ଦନ୍ତି ପସଂସନ୍ତି, ଅଞ୍ଜଲିଞ୍ଚସ୍ସ ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୀ''ତି। ସୋ କୁପିତୋ ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧତୋ ଓରୁୟ୍ହ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ଲଦ୍ଧଂ ତେ, ସମଣ, ଭତ୍ତ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''ଆମ, କୁମାରା''ତି ୱୁତ୍ତେ ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଭୂମିୟଂ ପାତେତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ଭତ୍ତେନ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପାଦପ୍ପହାରେନ ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଂ ଅକାସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ''ନଟ୍ଠୋ ୱତାୟଂ ସତ୍ତୋ''ତି ତସ୍ସ ମୁଖଂ ଓଲୋକେସି। କୁମାରୋ ''ଅହଂ, ସମଣ, କିତୱାସରଞ୍ଜ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ, ନାମେନ ଦୁଟ୍ଠକୁମାରୋ ନାମ, ତ୍ୱଂ ମେ କୁଦ୍ଧୋ ଅକ୍ଖୀନି ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ କିଂ କରିସ୍ସସୀ''ତି ଆହ।

ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଛିନ୍ନଭତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଉତ୍ତରହିମୱନ୍ତେ ନନ୍ଦନମୂଲପବ୍ଭାରମେୱ ଗତୋ। କୁମାରସ୍ସାପି ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ପାପକମ୍ମଂ ପରିପଚ୍ଚି। ସୋ ''ଡୟ୍ହାମି ଡୟ୍ହାମୀ''ତି ସମୁଗ୍ଗତସରୀରଡାହୋ ତତ୍ଥେୱ ପତି। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଯତ୍ତକଂ ପାନୀୟଂ, ତତ୍ତକଂ ପାନୀୟଂ ସଦ୍ଦଂ ଛିଜ୍ଜି, ମାତିକା ସୁସ୍ସିଂସୁ, ତତ୍ଥେୱ ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପତ୍ୱା ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତି। ରାଜା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ପୁତ୍ତସୋକେନ ଅଭିଭୂତୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅୟଂ ମେ ସୋକୋ ପିୟୱତ୍ଥୁତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ସଚେ ମେ ସ୍ନେହୋ ନାଭୱିସ୍ସ, ସୋକୋ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସ, ଇତୋ ଦାନି ମେ ପଟ୍ଠାୟ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ ୱା ଅୱିଞ୍ଞାଣକେ ୱା କିସ୍ମିଞ୍ଚି ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସ୍ନେହୋ ନାମ ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୂ''ତି ଅଧିଟ୍ଠାସି, ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସ୍ନେହୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ତଂ ସନ୍ଧାୟ ''କିତୱାସୋ ନାମାହ''ନ୍ତି ଗାଥମାହ।

ତତ୍ଥ ପୁତ୍ତୋ ପଚ୍ଚେକବୋଧି ମେ। ପତ୍ତଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚୱିତୋତି ମମ ପୁତ୍ତୋ ପଚ୍ଚେକବୋଧିପତ୍ତଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚୱିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନିସ୍ନେହୋ ତସ୍ସ କାରଣାତି ତଦା ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ନେହୱତ୍ଥୁସ୍ସ କାରଣା ଅହଂ ନିସ୍ନେହୋ ଜାତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଥ ନଂ ରାଜା ''କିଂ ପନ, ସମ୍ମ, ଆରମ୍ମଣଂ ଦିସ୍ୱା ନିକ୍କୋଧୋ ଜାତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ତଂ କାରଣଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଅରକୋ ହୁତ୍ୱା ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ, ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ଭାୱଯିଂ;

ସତ୍ତ କପ୍ପେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ, ତସ୍ମା ଅକ୍କୋଧନୋ ଅହ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅହଂ, ମହାରାଜ, ଅରକୋ ନାମ ତାପସୋ ହୁତ୍ୱା ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତ୍ୱା ସତ୍ତ ସଂୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ୱସିଂ, ତସ୍ମା ଅହଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ମେତ୍ତାଭାୱନାଯ ଆଚିଣ୍ଣପରିଚିଣ୍ଣତ୍ତା ଅକ୍କୋଧନୋ ଜାତୋତି।

ଏୱଂ ଛତ୍ତପାଣିନା ଅତ୍ତନୋ ଚତୂସୁ ଅଙ୍ଗେସୁ କଥିତେସୁ ରାଜା ପରିସାଯ ଇଙ୍ଗିତସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ଅମଚ୍ଚା ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକାଦଯୋ ଚ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ‘‘ଅରେ ଲଞ୍ଜଖାଦକ ଦୁଟ୍ଠଚୋର, ତ୍ୱଂ ଲଞ୍ଜଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତଂ ଉପୱଦିତ୍ୱା ମାରେତୁକାମୋ ଜାତୋ’’ତି କାଳଅକଂ ସେନାପତିଂ ହତ୍ଥପାଦେସୁ ଗହେତ୍ୱା ରାଜନିୱେସନା ଓତାରେତ୍ୱା ଗହିତଗହିତେହେୱ ପାସାଣମୁଗ୍ଗରେହି ସୀସଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେତ୍ୱା ପାଦେସୁ ଗହେତ୍ୱା କଡ୍ଢନ୍ତା ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନେ ଛଡ୍ଡେସୁଂ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ରାଜା ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତୋ ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା କାଳଅକସେନାପତି ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ଛତ୍ତପାଣିକପ୍ପକୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ସକ୍କୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ, ଧମ୍ମଧଜୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଧମ୍ମଧଜଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦସମା।

ବୀରଣଥମ୍ଭୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସୋମଦତ୍ତଞ୍ଚ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଂ, କୁରୁ ପୁଣ୍ଣନଦୀପି ଚ;

କଚ୍ଛପମଚ୍ଛସେଗ୍ଗୁ ଚ, କୂଟୱାଣିଜଗରହି;

ଧମ୍ମଧଜନ୍ତି ତେ ଦସ।

୮। କାସାୱୱଗ୍ଗୋ

[୨୨୧] ୧। କାସାୱଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅନିକ୍କସାୱୋକାସାୱନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ପନ ରାଜଗହେ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ଏକସ୍ମିଂ ସମଯେ ଧମ୍ମସେନାପତି ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱେଳୁୱନେ ୱିହରତି। ଦେୱଦତ୍ତୋପି ଅତ୍ତନୋ ଅନୁରୂପାଯ ଦୁସ୍ସୀଲପରିସାଯ ପରିୱୁତୋ ଗଯାସୀସେ ୱିହରତି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ରାଜଗହୱାସିନୋ ଛନ୍ଦକଂ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ଦାନଂ ସଜ୍ଜଯିଂସୁ। ଅଥେକୋ ୱୋହାରତ୍ଥାଯ ଆଗତୱାଣିଜୋ ଇମଂ ସାଟକଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘‘ମମ୍ପି ପତ୍ତିକଂ କରୋଥା’’ତି ମହଗ୍ଘଂ ଗନ୍ଧକାସାୱଂ ଅଦାସି। ନାଗରା ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତଯିଂସୁ, ସବ୍ବଂ ଛନ୍ଦକେନ ସଙ୍ଗହିତଂ କହାପଣେହେୱ ନିଟ୍ଠାସି। ସୋ ସାଟକୋ ଅତିରେକୋ ଅହୋସି। ମହାଜନୋ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ଗନ୍ଧକାସାୱସାଟକୋ ଅତିରେକୋ। କସ୍ସ ନଂ ଦେମ, କିଂ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ, ଉଦାହୁ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସା’’ତି ମନ୍ତଯିଂସୁ।

ତତ୍ଥେକେ ‘‘ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସା’’ତି ଆହଂସୁ। ଅପରେ ‘‘ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ କତିପାହଂ ୱସିତ୍ୱା ଯଥାରୁଚି ପକ୍କମିସ୍ସତି , ଦେୱଦତ୍ତତ୍ଥେରୋ ପନ ନିବଦ୍ଧଂ ଅମ୍ହାକଂ ନଗରମେୱ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରତି, ମଙ୍ଗଲାମଙ୍ଗଲେସୁ ଅଯମେୱ ଅମ୍ହାକଂ ଅୱସ୍ସଯୋ, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଦସ୍ସାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ସମ୍ବହୁଲିକଂ କରୋନ୍ତେସୁପି ‘‘ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଦସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ତାରୋ ବହୁତରା ଅହେସୁଂ, ଅଥ ନଂ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଅଦଂସୁ। ଦେୱଦତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଦସା ଛିନ୍ଦାପେତ୍ୱା ଓୱଟ୍ଟିକଂ ସିବ୍ବାପେତ୍ୱା ରଜାପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟୱଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ପାରୁପି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ତିଂସମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ରାଜଗହା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା କତପଟିସନ୍ଥାରା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତନୋ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଅରହଦ୍ଧଜଂ ପାରୁପୀ’’ତି ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ,

ଦେୱଦତ୍ତୋ ଇଦାନେୱ ଅତ୍ତନୋ ଅନନୁରୂପଂ ଅରହଦ୍ଧଜଂ ପରିଦହତି, ପୁବ୍ବେପି ପରିଦହିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ହତ୍ଥିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଅସୀତିସହସ୍ସମତ୍ତୱାରଣପରିୱାରୋ ଯୂଥପତି ହୁତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞାଯତନେ ୱସତି। ଅଥେକୋ ଦୁଗ୍ଗତମନୁସ୍ସୋ ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଦନ୍ତକାରୱୀଥିଯଂ ଦନ୍ତକାରେ ଦନ୍ତୱଲଯାଦୀନି କରୋନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ହତ୍ଥିଦନ୍ତେ ଲଭିତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ତେ ‘‘ଆମ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ଆୱୁଧଂ ଆଦାଯ କାସାୱୱତ୍ଥୱସନୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୱେସଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପଟିସୀସକଂ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ହତ୍ଥିୱୀଥିଯଂ ଠତ୍ୱା ଆୱୁଧେନ ହତ୍ଥିଂ ମାରେତ୍ୱା ଦନ୍ତେ ଆଦାଯ ବାରାଣସିଯଂ ୱିକ୍କିଣନ୍ତୋ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି। ସୋ ଅପରଭାଗେ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପରିୱାରହତ୍ଥୀନଂ ସବ୍ବପଚ୍ଛିମଂ ହତ୍ଥିଂ ମାରେତୁଂ ଆରଭି। ହତ୍ଥିନୋ ଦେୱସିକଂ ହତ୍ଥୀସୁ ପରିହାଯନ୍ତେସୁ ‘‘କେନ ନୁ ଖୋ କାରଣେନ ହତ୍ଥିନୋ ପରିହାଯନ୍ତୀ’’ତି ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ‘‘ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୱେସଂ ଗହେତ୍ୱା ହତ୍ଥିୱୀଥିପରିଯନ୍ତେ ଏକୋ ପୁରିସୋ ତିଟ୍ଠତି, କଚ୍ଚି ନୁ ଖୋ ସୋ ମାରେତି, ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ଏକଦିୱସଂ ହତ୍ଥୀ ପୁରତୋ କତ୍ୱା ସଯଂ ପଚ୍ଛତୋ ଅହୋସି। ସୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଆୱୁଧଂ ଆଦାଯ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଠିତୋ ‘‘ଭୂମିଯଂ ପୋଥେତ୍ୱା ମାରେସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ସୋଣ୍ଡଂ ପସାରେତ୍ୱା ତେନ ପରିଦହିତାନି କାସାୱାନି ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ଅରହଦ୍ଧଜଂ ମଯା ଗରୁଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ସୋଣ୍ଡଂ ପଟିସଂହରିତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନନୁ ଏସ ଅରହଦ୍ଧଜୋ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକୋ ତୁଯ୍ହଂ, କସ୍ମା ଏତଂ ପରିଦହସୀ’’ତି ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧୪୧।

‘‘ଅନିକ୍କସାୱୋ କାସାୱଂ, ଯୋ ୱତ୍ଥଂ ପରିଦହିସ୍ସତି;

ଅପେତୋ ଦମସଚ୍ଚେନ, ନ ସୋ କାସାୱମରହତି।

୧୪୨।

‘‘ଯୋ ଚ ୱନ୍ତକସାୱସ୍ସ, ସୀଲେସୁ ସୁସମାହିତୋ;

ଉପେତୋ ଦମସଚ୍ଚେନ, ସ ୱେ କାସାୱମରହତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅନିକ୍କସାୱୋତି କସାୱୋ ୱୁଚ୍ଚତି ରାଗୋ ଦୋସୋ ମୋହୋ ମକ୍ଖୋ ପଳାସୋ ଇସ୍ସା ମଚ୍ଛରିଯଂ ମାଯା ସାଠେଯ୍ୟଂ ଥମ୍ଭୋ ସାରମ୍ଭୋ ମାନୋ ଅତିମାନୋ ମଦୋ ପମାଦୋ, ସବ୍ବେ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସବ୍ବେ ଦୁଚ୍ଚରିତା ସବ୍ବଂ ଭୱଗାମିକମ୍ମଂ ଦିଯଡ୍ଢକିଲେସସହସ୍ସଂ, ଏସୋ କସାୱୋ ନାମ। ସୋ ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅପ୍ପହୀନୋ ସନ୍ତାନତୋ ଅନିସ୍ସଟ୍ଠୋ ଅନିକ୍କନ୍ତୋ, ସୋ ଅନିକ୍କସାୱୋ ନାମ। କାସାୱନ୍ତି କସାଯରସପୀତଂ ଅରହଦ୍ଧଜଭୂତଂ। ଯୋ ୱତ୍ଥଂ ପରିଦହିସ୍ସତୀତି ଯୋ ଏୱରୂପୋ ହୁତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ ୱତ୍ଥଂ ପରିଦହିସ୍ସତି ନିୱାସେତି ଚେୱ ପାରୁପତି ଚ। ଅପେତୋ ଦମସଚ୍ଚେନାତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯଦମସଙ୍ଖାତେନ ଦମେନ ଚ ନିବ୍ବାନସଙ୍ଖାତେନ ଚ ପରମତ୍ଥସଚ୍ଚେନ ଅପେତୋ ପରିୱଜ୍ଜିତୋ। ନିସ୍ସକ୍କତ୍ଥେ ୱା କରଣୱଚନଂ, ଏତସ୍ମା ଦମସଚ୍ଚା ଅପେତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ସଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ୱଚୀସଚ୍ଚଂ ଚତୁସଚ୍ଚମ୍ପି ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ନ ସୋ କାସାୱମରହତୀତି ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନିକ୍କସାୱତ୍ତା ଅରହଦ୍ଧଜଂ କାସାୱଂ ନ ଅରହତି ଅନନୁଚ୍ଛୱିକୋ ଏତସ୍ସ।

ଯୋ ଚ ୱନ୍ତକସାୱସ୍ସାତି ଯୋ ପନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସେୱ କସାୱସ୍ସ ୱନ୍ତତ୍ତା ୱନ୍ତକସାୱୋ ଅସ୍ସ। ସୀଲେସୁ ସୁସମାହିତୋତି ମଗ୍ଗସୀଲେସୁ ଚେୱ ଫଲସୀଲେସୁ ଚ ସମ୍ମା ଆହିତୋ, ଆନେତ୍ୱା ଠପିତୋ ୱିଯ ତେସୁ ପତିଟ୍ଠିତୋ। ତେହି ସୀଲେହି ସମଙ୍ଗୀଭୂତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଉପେତୋତି ସମନ୍ନାଗତୋ। ଦମସଚ୍ଚେନାତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଦମେନ ଚ ସଚ୍ଚେନ ଚ। ସ ୱେ କାସାୱମରହତୀତି ସୋ ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇମଂ ଅରହଦ୍ଧଜଂ କାସାୱଂ ଅରହତି।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଇମଂ କାରଣଂ କଥେତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମା ଇଧ ଆଗମି, ଆଗଚ୍ଛସି ଚେ, ଜୀୱିତଂ ତେ ନତ୍ଥୀ’’ତି ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଲାପେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ହତ୍ଥିମାରକପୁରିସୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ଯୂଥପତି ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

କାସାୱଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଠମା।

[୨୨୨] ୨। ଚୂଳନନ୍ଦିୟଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଇଦଂତଦାଚରିୟୱଚୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକଦିୱସଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ନାମ କକ୍ଖଳୋ ଫରୁସୋ ସାହସିକୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ଅଭିମାରେ ପୟୋଜେସି, ସିଲଂ ପୱିଜ୍ଝି, ନାଳାଗିରିଂ ପୟୋଜେସି, ଖନ୍ତିମେତ୍ତାନୁଦ୍ଦୟମତ୍ତମ୍ପିସ୍ସ ତଥାଗତେ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ଦେୱଦତ୍ତୋ କକ୍ଖଳୋ ଫରୁସୋ ନିକ୍କାରୁଣିକୋୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ମହାନନ୍ଦିୟୋ ନାମ ୱାନରୋ ଅହୋସି, କନିଟ୍ଠଭାତିକୋ ପନସ୍ସ ଚୂଳନନ୍ଦିୟୋ ନାମ। ତେ ଉଭୋପି ଅସୀତିସହସ୍ସୱାନରପରିୱାରା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଅନ୍ଧମାତରଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତା ୱାସଂ କପ୍ପେସୁଂ। ତେ ମାତରଂ ସୟନଗୁମ୍ବେ ଠପେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମଧୁରାନି ଫଲାଫଲାନି ମାତୁୟା ପେସେନ୍ତି। ଆହରଣକୱାନରା ତସ୍ସା ନ ଦେନ୍ତି, ସା ଖୁଦାପୀଳିତା ଅଟ୍ଠିଚମ୍ମାୱସେସା କିସା ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଆହ – ‘‘ମୟଂ, ଅମ୍ମ, ତୁମ୍ହାକଂ ମଧୁରଫଲାଫଲାନି ପେସେମ, ତୁମ୍ହେ କସ୍ମା ମିଲାୟଥା’’ତି। ‘‘ତାତ, ନାହଂ ଲଭାମୀ’’ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମୟି ଯୂଥଂ ପରିହରନ୍ତେ ମାତା ମେ ନସ୍ସିସ୍ସତି, ଯୂଥଂ ପହାୟ ମାତରଂୟେୱ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ଚୂଳନନ୍ଦିୟଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ‘‘ତାତ, ତ୍ୱଂ ଯୂଥଂ ପରିହର, ଅହଂ ମାତରଂ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ସୋପି ନଂ ‘‘ଭାତିକ, ମୟ୍ହଂ ଯୂଥପରିହରଣେନ କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି, ଅହମ୍ପି ମାତରମେୱ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଇତି ତେ ଉଭୋପି ଏକଚ୍ଛନ୍ଦା ହୁତ୍ୱା ଯୂଥଂ ପହାୟ ମାତରଂ ଗହେତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତା ଓରୁୟ୍ହ ପଚ୍ଚନ୍ତେ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖେ ୱାସଂ କପ୍ପେତ୍ୱା ମାତରଂ ପଟିଜଗ୍ଗିଂସୁ।

ଅଥେକୋ ବାରାଣସିୱାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାଣୱୋ ତକ୍କସିଲାୟଂ ଦିସାପାମୋକ୍ଖସ୍ସ ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ‘‘ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆଚରିୟଂ ଆପୁଚ୍ଛି। ଆଚରିୟୋ ଅଙ୍ଗୱିଜ୍ଜାନୁଭାୱେନ ତସ୍ସ କକ୍ଖଳଅଫରୁସସାହସିକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ତାତ, ତ୍ୱଂ କକ୍ଖଳୋ ଫରୁସୋ ସାହସିକୋ, ଏୱରୂପାନଂ ନ ସବ୍ବକାଲଂ ଏକସଦିସମେୱ ଇଜ୍ଝତି, ମହାୱିନାସଂ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ପାପୁଣିସ୍ସସି, ମା ତ୍ୱଂ କକ୍ଖଳୋ ହୋହି, ପଚ୍ଛାନୁତାପନକାରଣଂ କମ୍ମଂ ମା କରୀ’’ତି ଓୱଦିତ୍ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ସୋ ଆଚରିୟଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଘରାୱାସଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେହି ସିପ୍ପେହି ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ‘‘ଧନୁକୋଟିଂ ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱିସ୍ସାମି, ଲୁଦ୍ଦକକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସ୍ସାମୀ’’ତି ବାରାଣସିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଚ୍ଚନ୍ତଗାମକେ ୱସନ୍ତୋ ଧନୁକଲାପସନ୍ନଦ୍ଧୋ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନାନାମିଗେ ମାରେତ୍ୱା ମଂସୱିକ୍କୟେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଅରଞ୍ଞେ କିଞ୍ଚି ଅଲଭିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଙ୍ଗଣପରିୟନ୍ତେ ଠିତଂ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅପି ନାମେତ୍ଥ କିଞ୍ଚି ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖାଭିମୁଖୋ ପାୟାସି।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଉଭୋପି ତେ ଭାତରୋ ମାତରଂ ଫଲାନି ଖାଦାପେତ୍ୱା ପୁରତୋ କତ୍ୱା ୱିଟପବ୍ଭନ୍ତରେ ନିସିନ୍ନା ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୋ ମାତରଂ କରିସ୍ସତୀ’’ତି ସାଖନ୍ତରେ ନିଲୀୟିଂସୁ। ସୋପି ଖୋ ସାହସିକପୁରିସୋ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ତେସଂ ମାତରଂ ଜରାଦୁବ୍ବଲଂ ଅନ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘କିଂ ମେ ତୁଚ୍ଛହତ୍ଥଗମନେନ ଇମଂ ମକ୍କଟିଂ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ତସ୍ସା ୱିଜ୍ଝନତ୍ଥାୟ ଧନୁଂ ଗଣ୍ହି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ତାତ ଚୂଳନନ୍ଦିୟ, ଏସୋ ମେ ପୁରିସୋ ମାତରଂ ୱିଜ୍ଝିତୁକାମୋ, ଅହମସ୍ସା ଜୀୱିତଦାନଂ ଦସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ମମଚ୍ଚୟେନ ମାତରଂ ପଟିଜଗ୍ଗେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସାଖନ୍ତରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ‘‘ଭୋ ପୁରିସ, ମା ମେ ମାତରଂ ୱିଜ୍ଝି, ଏସା ଅନ୍ଧା ଜରାଦୁବ୍ବଲା, ଅହମସ୍ସା ଜୀୱିତଦାନଂ ଦେମି, ତ୍ୱଂ ଏତଂ ଅମାରେତ୍ୱା ମଂ ମାରେହୀ’’ତି ତସ୍ସ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ସରସ୍ସ ଆସନ୍ନଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦି। ସୋ ନିକ୍କରୁଣୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପାତେତ୍ୱା ମାତରମ୍ପିସ୍ସ ୱିଜ୍ଝିତୁଂ ପୁନ ଧନୁଂ ସନ୍ନୟ୍ହି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ଚୂଳନନ୍ଦିୟୋ ‘‘ଅୟଂ ମେ ମାତରଂ ୱିଜ୍ଝିତୁକାମୋ, ଏକଦିୱସମ୍ପି ଖୋ ମେ ମାତା ଜୀୱମାନା ଲଦ୍ଧଜୀୱିତାୟେୱ ନାମ ହୋତି, ଜୀୱିତଦାନମସ୍ସା ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ସାଖନ୍ତରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ‘‘ଭୋ ପୁରିସ, ମା ମେ ମାତରଂ ୱିଜ୍ଝି, ଅହମସ୍ସା ଜୀୱିତଦାନଂ ଦମ୍ମି, ତ୍ୱଂ ମଂ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ଦ୍ୱେ ଭାତିକେ ଗହେତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ମାତୁ ଜୀୱିତଦାନଂ ଦେହୀ’’ତି ତସ୍ସ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ସରସ୍ସ ଆସନ୍ନଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦି। ସୋ ତମ୍ପି ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପାତେତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ମକ୍କଟୀ ଘରେ ଦାରକାନଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ମାତରମ୍ପି ତେସଂ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପାତେତ୍ୱା ତୟୋପି କାଜେନାଦାୟ ଗେହାଭିମୁଖୋ ପାୟାସି।

ଅଥସ୍ସ ପାପପୁରିସସ୍ସ ଗେହେ ଅସନି ପତିତ୍ୱା ଭରିୟଞ୍ଚ ଦ୍ୱେ ଦାରକେ ଚ ଗେହେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଝାପେସି, ପିଟ୍ଠିୱଂସଥୂଣମତ୍ତଂ ଅୱସିସ୍ସି। ଅଥସ୍ସ ନଂ ଗାମଦ୍ୱାରେୟେୱ ଏକୋ ପୁରିସୋ ଦିସ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ସୋ ପୁତ୍ତଦାରସୋକେନ ଅଭିଭୂତୋ ତସ୍ମିଂୟେୱ ଠାନେ ମଂସକାଜଞ୍ଚ ଧନୁଞ୍ଚ

ଛଙ୍କେତ୍ୱା ୱନ୍ତଂ ପହାଯ ନଙ୍ଗୋ ବାହା ପଗ୍ଗଯ୍ହ ପରିଦେୱମାନୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଘରଂ ପାୱିସି। ଅଥସ୍ସ ସା ଥୂଣା ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ସୀସେ ପତିତ୍ୱା ସୀସଂ ଭିନ୍ଦି, ପଥୱୀ ୱିୱରଂ ଅଦାସି, ଅୱୀଚିତୋ ଜାଲା ଉଟ୍ଠହି। ସୋ ପଥୱିଯା ଗିଲିଯମାନୋ ଆଚରିଯସ୍ସ ଓୱାଦଂ ସରିତ୍ୱା ''ଇମଂ ୱତ କାରଣଂ ଦିସ୍ୱା ପାରାସରିଯବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମଯ୍ହଂ ଓୱାଦମଦାସୀ''ତି ପରିଦେୱମାନୋ ଇମଂ ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ –

୧୪୩।

''ଇଦଂ ତଦାଚରିଯୱଚୋ, ପାରାସରିଯୋ ଯଦବ୍ରୱି;

ମାସୁ ତ୍ୱଂ ଅକରି ପାପଂ, ଯଂ ତ୍ୱଂ ପଚ୍ଛା କତଂ ତପେ।

୧୪୪।

''ଯାନି କରୋତି ପୁରିସୋ, ତାନି ଅତ୍ତନି ପସ୍ସତି;

କଲ୍ଯାଣକାରୀ କଲ୍ଯାଣଂ, ପାପକାରୀ ଚ ପାପକଂ;

ଯାଦିସଂ ୱପତେ ବୀଜଂ, ତାଦିସଂ ହରତେ ଫଲ''ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯଂ ପାରାସରିଯୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅବ୍ରୱି – ''ମାସୁ ତ୍ୱଂ ପାପଂ ଅକରୀ, ଯଂ କତଂ ପଚ୍ଛା ତ୍ୱଞ୍ଞେୱ ତପେଯ୍ଯା''ତି, ଇଦଂ ତଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ୱଚନଂ। ଯାନି କାଯୱଚୀମନୋଦ୍ୱାରେହି କମ୍ମାନି ପୁରିସୋ କରୋତି, ତେସଂ ୱିପାକଂ ପଟିଲଭନ୍ତୋ ତାନିଯେୱ ଅତ୍ତନି ପସ୍ସତି। କଲ୍ଯାଣକମ୍ମକାରୀ କଲ୍ଯାଣଂ ଫଲମନୁଭୋତି, ପାପକାରୀ ଚ ପାପକମେୱ ହୀନଂ ଲାମକଂ ଅନିଟ୍ଠଫଲଂ ଅନୁଭୋତି। ଲୋକସ୍ମିମ୍ପି ହି ଯାଦିସଂ ୱପତେ ବୀଜଂ, ତାଦିସଂ ହରତେ ଫଲଂ, ବୀଜାନୁରୂପଂ ବୀଜାନୁଚ୍ଛୱିକମେୱ ଫଲଂ ହରତି ଗଣ୍ହାତି ଅନୁଭୱତୀତି। ଇତି ସୋ ପରିଦେୱନ୍ତୋ ପଥୱିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅୱୀଚିମହାନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ସତ୍ଥା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି କକ୍ଖଳୋ ଫରୁସୋ ନିକ୍କାରୁଣିକୋୟେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ଲୁଦ୍ଦକପୁରିସୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ଦିସାପାମୋକ୍ଖୋ ଆଚରିଯୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଚୂଳଅନନ୍ଦିଯୋ ଆନନ୍ଦୋ, ମାତା ମହାପଜାପତିଗୋତମୀ, ମହାନନ୍ଦିଯୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ଚୂଳଅନନ୍ଦିଯଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦୁତିଯା।

[୨୨୩] ୩। ପୁଟଭତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା

ନମେନମନ୍ତସ୍ସ ଭଜେ ଭଜନ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ କୁଟୁମ୍ବିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାୱତ୍ଥିନଗରୱାସୀ କିରେକୋ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଏକେନ ଜନପଦକୁଟୁମ୍ବିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱୋହାରଂ ଅକାସି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଭରିଯଂ ଆଦାଯ ତସ୍ସ ଧାରଣକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ଧାରଣକୋ ''ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋମୀ''ତି ନ କିଞ୍ଚି ଅଦାସି, ଇତରୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱାୱ ନିକ୍ଖମି। ଅଥ ନଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଛାତଜ୍ଝତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନା ପୁରିସା ''ଭରିଯାଯପି ଦତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜାହୀ''ତି ଭତ୍ତପୁଟଂ ଅଦଂସୁ। ସୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସା ଅଦାତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ''ଭଦ୍ଦେ, ଇଦଂ ଚୋରାନଂ ତିଟ୍ଠନଟ୍ଠାନଂ, ତ୍ୱଂ ପୁରତୋ ଯାହୀ''ତି ଉଯ୍ଯୋଜେତ୍ୱା ସକଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତୁଚ୍ଛପୁଟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ଭଦ୍ଦେ, ଅଭତ୍ତକଂ ତୁଚ୍ଛପୁଟମେୱ ଅଦଂସୂ''ତି ଆହ। ସା ତେନ ଏକକେନେୱ ଭୁତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତା ଅହୋସି। ତେ ଉଭୋପି ଜେତୱନପିଟ୍ଠିୱିହାରେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ''ପାନୀଯଂ ପିୱିସ୍ସାମା''ତି ଜେତୱନଂ ପୱିସିଂସୁ।

ସତ୍ଥାପି ତେସଞ୍ଞେୱ ଆଗମନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ମଗ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତଲୁଦ୍ଦକୋ ୱିଯ ଗନ୍ଧକୁଟିଚ୍ଛାଯାଯ ନିସୀଦି, ତେ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ''କିଂ, ଉପାସିକେ, ଅଯଂ ତେ ଭତ୍ତା ହିତକାମୋ ସସ୍ନେହୋ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ଏତସ୍ସ ସସ୍ନେହା, ଅଯଂ ପନ ମଯ୍ହଂ ନିସ୍ନେହୋ, ତିଟ୍ଠନ୍ତୁ ଅଞ୍ଞେପି ଦିୱସା, ଅଜ୍ଜେୱେସ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପୁଟଭତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ ଅଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନାୱ ଭୁଞ୍ଜୀ''ତି। ''ଉପାସିକେ, ନିଚ୍ଚକାଲମ୍ପି ତ୍ୱଂ ଏତସ୍ସ ହିତକାମା ସସ୍ନେହା, ଅଯଂ ପନ ନିସ୍ନେହୋୱ। ଯଦା ପନ ପଣ୍ଡିତେ ନିସ୍ସାଯ ତୱ ଗୁଣେ ଜାନାତି,

ତଦା ତେ ସଦ୍ଧିସ୍ସରିଯଂ ନିମ୍ମାଦେତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତାଯ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅମଚ୍ଚକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଧମ୍ମାନୁସାସକୋ ଅହୋସି। ଅଥ ରାଜା ‘‘ପଦୁଟ୍ଠେୟ୍ୟାପି ମେ ଅଯ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତଂ ଆସଙ୍କନ୍ତୋ ନୀହରି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଭରିଯଂ ଗହେତ୍ୱା ନଗରା ନିକ୍ଖମ୍ମ ଏକସ୍ମିଂ କାସିକଗାମକେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ସୋ ଅପରଭାଗେ ପିତୁ କାଲକତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘କୁଲସନ୍ତକଂ ରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ବାରାଣସିଂ ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ‘‘ଭରିଯାଯପି ଦତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜାହୀ’’ତି ଭତ୍ତପୁଟଂ ଲଭିତ୍ୱା ତସ୍ସା ଅଦତ୍ୱା ସଯମେୱ ତଂ ଭୁଞ୍ଜି। ସା ‘‘କକ୍ଖଳୋ ୱତାଯଂ ପୁରିସୋ’’ତି ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତା ଅହୋସି। ସୋ ବାରାଣସିଯଂ ରଜ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ଏତ୍ତକମେୱ ଏତିସ୍ସା ଅଲ’’ନ୍ତି ନ ଅଞ୍ଞଂ ସକ୍କାରଂ ୱା ସମ୍ମାନଂ ୱା କରୋତି, ‘‘କଥଂ ଯାପେସୀ’’ତିପି ନଂ ନ ପୁଚ୍ଛତି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ଦେୱୀ ରଞ୍ଞୋ ବହୂପକାରା ସସ୍ନେହା, ରାଜା ପନେତଂ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ନ ମଞ୍ଞତି, ସକ୍କାରସମ୍ମାନମସ୍ସା କାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଉପଚାରଂ କତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ତାତା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତୁଂ ମଯଂ, ଦେୱି, ତୁମ୍ହେ ଉପଟ୍ଠହାମ, କିଂ ନାମ ମହଲ୍ଲକାନଂ ପିତୂନଂ ୱତ୍ଥଖଣ୍ଡଂ ୱା ଭତ୍ତପିଣ୍ଡଂ ୱା ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ତାତ, ଅହଂ ଅତ୍ତନାୱ କିଞ୍ଚି ନ ଲଭାମି, ତୁମ୍ହାକଂ କିଂ ଦସ୍ସାମି, ନନୁ ଲଭନକାଲେ ଅଦାସିଂ, ଇଦାନି ପନ ମେ ରାଜା ନ କିଞ୍ଚି ଦେତି। ତିଟ୍ଠତୁ ଅଞ୍ଞଂ ଦାନଂ, ରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଭତ୍ତପୁଟଂ ଲଭିତ୍ୱା ଭତ୍ତମତ୍ତମ୍ପି ମେ ଅଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନାୱ ଭୁଞ୍ଜୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଅମ୍ମ, ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ଏୱଂ କଥେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ତାତା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଅଜ୍ଜେୱ ମମ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ଠିତକାଲେ ମଯି ପୁଚ୍ଛନ୍ତେ ଏୱଂ କଥେଥ ଅଜ୍ଜେୱ ୱୋ ଗୁଣଂ ଜାନାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ପୁରିମତରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ଅଟ୍ଠାସି। ସାପି ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସମୀପେ ଅଟ୍ଠାସି।

ଅଥ ନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଅମ୍ମ, ତୁମ୍ହେ ଅତିୱିଯ କକ୍ଖଳା, କିଂ ନାମ ପିତୂନଂ ୱତ୍ଥଖଣ୍ଡଂ ୱା ଭତ୍ତପିଣ୍ଡମତ୍ତଂ ୱା ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ତାତ, ଅହମେୱ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକା କିଞ୍ଚି ନ ଲଭାମି, ତୁମ୍ହାକଂ କିଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି? ‘‘ନନୁ ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନଂ ତେ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି? ‘‘ତାତ, କିସ୍ମିଞ୍ଚି ସମ୍ମାନେ ଅସତି ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନଂ କିଂ କରିସ୍ସତି, ଇଦାନି ମେ ତୁମ୍ହାକଂ ରାଜା କିଂ ଦସ୍ସତି, ସୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଭତ୍ତପୁଟଂ ଲଭିତ୍ୱା ତତୋ କିଞ୍ଚି ଅଦତ୍ୱା ସଯମେୱ ଭୁଞ୍ଜୀ’’ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଏୱଂ କିର, ମହାରାଜା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ରାଜା ଅଧିୱାସେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅଧିୱାସନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ‘‘ତେନ ହି, ଅମ୍ମ, ରଞ୍ଞୋ ଅପ୍ପିଯକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ କିଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଇଧ ୱାସେନ। ଲୋକସ୍ମିଞ୍ହି ଅପ୍ପିଯସମ୍ପଯୋଗୋ ଚ ଦୁକ୍ଖୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ଇଧ ୱାସେ ସତି ରଞ୍ଞୋ ଅପ୍ପିଯସମ୍ପଯୋଗୋୱ ଦୁକ୍ଖଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଇମେ ସତ୍ତା ନାମ ଭଜନ୍ତେ ଭଜନ୍ତି, ଅଭଜନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ମହନ୍ତୋ ଲୋକସନ୍ନିୱାସୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧୪୫।

‘‘ନମେ ନମନ୍ତସ୍ସ ଭଜେ ଭଜନ୍ତଂ, କିଚ୍ଚାନୁକୁବ୍ବସ୍ସ କରେଯ୍ୟ କିଚ୍ଚଂ;

ନାନତ୍ଥକାମସ୍ସ କରେଯ୍ୟ ଅତ୍ଥଂ, ଅସମ୍ଭଜନ୍ତମ୍ପି ନ ସମ୍ଭଜେଯ୍ୟ।

୧୪୬।

‘‘ଚଜେ ଚଜନ୍ତଂ ୱନଥଂ ନ କଯିରା, ଅପେତଚିତ୍ତେନ ନ ସମ୍ଭଜେଯ୍ୟ;

ଦିଜୋ ଦୁମଂ ଖୀଣଫଲନ୍ତି ଞତ୍ୱା, ଅଞ୍ଞଂ ସମେକ୍ଖେଯ୍ୟ ମହା ହି ଲୋକୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନମେ ନମନ୍ତସ୍ସ ଭଜେ ଭଜନ୍ତନ୍ତି ଯୋ ଅତ୍ତନୋ ନମତି, ତସ୍ସେୱ ପଟିନମେଯ୍ୟ। ଯୋ ଚ ଭଜତି, ତମେୱ ଭଜେଯ୍ୟ। କିଚ୍ଚାନୁକୁବ୍ବସ୍ସ କରେଯ୍ୟ କିଚ୍ଚନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଉପ୍ପନ୍ନକିଚ୍ଚଂ ଅନୁକୁବ୍ବନ୍ତସ୍ସେୱ ତସ୍ସପି ଉପ୍ପନ୍ନକିଚ୍ଚଂ ପଟିକରେଯ୍ୟ। ଚଜେ ଚଜନ୍ତଂ ୱନଥଂ ନ କଯିରାତି ଅତ୍ତାନଂ ଜହନ୍ତଂ ଜହେଯ୍ୟେୱ, ତସ୍ମିଂ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତଂ ୱନଥଂ ନ କରେଯ୍ୟ। ଅପେତଚିତ୍ତେନାତି ୱିଗତଚିତ୍ତେନ ୱିପଲ୍ଲତ୍ଥଚିତ୍ତେନ। ନ ସମ୍ଭଜେଯ୍ୟାତି ତଥାରୂପେନ ସଦ୍ଧିଂ ନ ସମାଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ। ଦିଜୋ ଦୁମନ୍ତି ଯଥା ସକୁଣୋ ପୁବ୍ବେ ଫଲିତମ୍ପି ରୁକ୍ଖଂ ଫଲେ ଖୀଣେ ‘‘ଖୀଣଫଲୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ସମେକ୍ଖତି ପରିଯେସତି, ଏୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସମେକ୍ଖେଯ୍ୟ। ମହା ହି ଏସ ଲୋକୋ, ଅଥ ତୁମ୍ହେ ସସ୍ନେହଂ ଏକଂ ପୁରିସଂ ଲଭିସ୍ସଥାତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବାରାଣସିରାଜା ଦେୱିୟା ସଙ୍ଗିସ୍ସରିୟଂ ଅଦାସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ୱସିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ଦ୍ୱେ ଜୟମ୍ପତିକା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ''ତଦା ଜୟମ୍ପତିକା ଇମେ ଦ୍ୱେ ଜୟମ୍ପତିକା ଅହେସୁଂ, ପଣ୍ଡିତାମଚ୍ଚୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ପୁଟଭତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା ତତିୟା।

[୨୨୪] ୪। କୁମ୍ଭିଲଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଯସ୍ସେତେଚତୁରୋ ଧମ୍ମାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

୧୪୭।

''ଯସ୍ସେତେ ଚତୁରୋ ଧମ୍ମା, ୱାନରିନ୍ଦ ଯଥା ତୱ;

ସଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମୋ ଧିତି ଚାଗୋ, ଦିଟ୍ଠଂ ସୋ ଅତିୱତ୍ତତି।

୧୪୮।

''ଯସ୍ସ ଚେତେ ନ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ଗୁଣା ପରମଭଦ୍ଦକା;

ସଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମୋ ଧିତି ଚାଗୋ, ଦିଟ୍ଠଂ ସୋ ନାତିୱତ୍ତତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ଗୁଣା ପରମଭଦ୍ଦକାତି ଯସ୍ସ ଏତେ ପରମଭଦ୍ଦକା ଚତ୍ତାରୋ ରାସଟ୍ଠେନ ପିଣ୍ଡଟ୍ଠେନ ଗୁଣା ନ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତଂ ଅତିକ୍କମିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି। ସେସମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖଂ ହେଟ୍ଠା କୁମ୍ଭିଲଜାତକେ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ ସଦ୍ଧିଂ ସମୋଧାନେନାତି।

କୁମ୍ଭିଲଜାତକୱଣ୍ଣନା ଚତୁତ୍ଥା।

[୨୨୫] ୫। ଖନ୍ତିୱଣ୍ଣଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅତ୍ଥି ମେ ପୁରିସୋ, ଦେୱାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋସଲରାଜାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତସ୍ସ କିରେକୋ ବହୂପକାରୋ ଅମଚ୍ଚୋ ଅନ୍ତେପୁରେ ପଦୁସ୍ସି। ରାଜା ''ଉପକାରକୋ ମେ''ତି ଞତ୍ୱାପି ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ''ପୋରାଣକରାଜାନୋପି, ମହାରାଜ, ଏୱଂ ଅଧିୱାସେସୁଂୟେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ଏକୋ ଅମଚ୍ଚୋ ତସ୍ସ ଅନ୍ତେପୁରେ ପଦୁସ୍ସି, ଅମଚ୍ଚସ୍ସାପି ସେୱକୋ ତସ୍ସ ଗେହେ ପଦୁସ୍ସି। ସୋ ତସ୍ସ ଅପରାଧଂ ଅଧିୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତଂ ଆଦାୟ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଦେୱ, ଏକୋ ମେ ଉପଟ୍ଠାକୋ ସବ୍ବକିଚ୍ଚକାରକୋ , ସୋ ମୟ୍ହଂ ଗେହେ ପଦୁସ୍ସି, ତସ୍ସ କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୪୯।

''ଅତ୍ଥି ମେ ପୁରିସୋ ଦେୱ, ସବ୍ବକିଚ୍ଚେସୁ ବ୍ୟାୱଟୋ;

ତସ୍ସ ଚେକୋପରାଧତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ତ୍ୱଂ କିନ୍ତି ମଞ୍ଞସୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ତସ୍ସ ଚେକୋପରାଧତ୍ଥୀତି ତସ୍ସ ଚ ପୁରିସସ୍ସ ଏକୋ ଅପରାଧୋ ଅତ୍ଥି। ତତ୍ଥ ତ୍ୱଂ କିନ୍ତି ମଞ୍ଞସୀତି ତତ୍ଥ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଅପରାଧେ ତ୍ୱଂ ''କିଂ କାତବ୍ବ''ନ୍ତି ମଞ୍ଞସି, ଯଥା ତେ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଦନୁରୂପମସ୍ସ ଦଣ୍ଡଂ ପଣେହୀତି ଦୀପେତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୫୦।

‘‘ଅମ୍ହାକମ୍ପତ୍ଥି ପୁରିସୋ, ଏଦିସୋ ଇଧ ୱିଜ୍ଜତି;

ଦୁଲ୍ଲଭୋ ଅଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନୋ, ଖନ୍ତିରସ୍ମାକ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅମ୍ହାକମ୍ପି ରାଜୂନଂ ସତଂ ଏଦିସୋ ବହୂପକାରୋ ଅଗାରେ ଦୁସ୍ସନକପୁରିସୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ ଚ ଖୋ ଇଧ ୱିଜ୍ଜତି, ଇଦାନିପି ଇଧେୱ ସଂୱିଜ୍ଜତି, ମଯଂ ରାଜାନୋପି ସମାନା ତସ୍ସ ବହୂପକାରତଂ ସନ୍ଧାଯ ଅଧିୱାସେମ, ତୁଯ୍ହଂ ପନ ଅରଞ୍ଞୋପି ସତୋ ଅଧିୱାସନଭାରୋ ଜାତୋ। ଅଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନୋ ହି ସବ୍ବେହି ଗୁଣକୋଟ୍ଠାସେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁରିସୋ ନାମ ଦୁଲ୍ଲଭୋ, ତେନ କାରଣେନ ଅସ୍ମାକଂ ଏୱରୂପେସୁ ଠାନେସୁ ଅଧିୱାସନଖନ୍ତିଯେୱ ରୁଚ୍ଚତୀତି।

ଅମଚ୍ଚୋ ଅତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାଯ ରଞ୍ଞୋ ୱୁତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନ୍ତେପୁରେ ପଦୁସ୍ସିତୁଂ ନ ୱିସହି, ସୋପିସ୍ସ ସେୱକୋ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ୱିସହି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଅହମେୱ ବାରାଣସିରାଜା ଅହୋସି’’ନ୍ତି। ସୋପି ଅମଚ୍ଚୋ ରଞ୍ଞୋ ସତ୍ଥୁ କଥିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନାସକ୍ଖୀତି।

ଖନ୍ତିୱଣ୍ଣଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଞ୍ଚମା।

[୨୨୬] ୬। କୋସିଯଜାତକୱଣ୍ଣନା

କାଲେନିକ୍ଖମନା ସାଧୂତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋସଲରାଜାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। କୋସଲରାଜା ପଚ୍ଚନ୍ତୱୂପସମନତ୍ଥାଯ ଅକାଲେ ନିକ୍ଖମି। ୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ସତ୍ଥା ପନ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ମହାରାଜ, ଅତୀତେ ବାରାଣସିରାଜା ଅକାଲେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନେ ଖନ୍ଧାୱାରଂ ନିୱେସଯି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଏକୋ ଉଲୂକସକୁଣୋ ୱେଳୁଗୁମ୍ବଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିଲୀଯି। କାକସେନା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘ନିକ୍ଖନ୍ତମେୱ ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’’ତି ପରିୱାରେସି। ସୋ ସୂରିଯତ୍ଥଙ୍ଗମନଂ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ଅକାଲେଯେୱ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଲାଯିତୁଂ ଆରଭି। ଅଥ ନଂ କାକା ପରିୱାରେତ୍ୱା ତୁଣ୍ଡେହି କୋଟ୍ଟେନ୍ତା ପରିପାତେସୁଂ। ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ପଣ୍ଡିତ, ଇମେ କାକା କୋସିଯଂ ପରିପାତେନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଅକାଲେ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନା ନିକ୍ଖମନ୍ତା ଏୱରୂପଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଟିଲଭନ୍ତିଯେୱ, ତସ୍ମା ଅକାଲେ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନା ନିକ୍ଖମିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇମମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ –

୧୫୧।

‘‘କାଲେ ନିକ୍ଖମନା ସାଧୁ, ନାକାଲେ ସାଧୁ ନିକ୍ଖମୋ;

ଅକାଲେନ ହି ନିକ୍ଖମ୍ମ, ଏକକମ୍ପି ବହୁଜ୍ଜନୋ;

ନ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥଂ ଜୋତେତି, ଧଙ୍କସେନାୱ କୋସିଯଂ।

୧୫୨।

‘‘ଧୀରୋ ଚ ୱିଧିୱିଧାନଞ୍ଞୂ, ପରେସଂ ୱିୱରାନୁଗୂ;

ସକ୍କାମିତ୍ତେ ୱସୀକତ୍ୱା, କୋସିୟୋୱ ସୁଖୀ ସିୟା’’ତି।

ତତ୍ଥ କାଲେ ନିକ୍ଖମନା ସାଧୂତି, ମହାରାଜ, ନିକ୍ଖମନା ନାମ ନିକ୍ଖମନଂ ୱା ପରକ୍କମନଂ ୱା ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତକାଲେ ସାଧୁ। ନାକାଲେ ସାଧୁ ନିକ୍ଖମୋତି ଅକାଲେ ପନ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ନିକ୍ଖମୋ ନାମ ନିକ୍ଖମନଂ ୱା ପରକ୍କମନଂ ୱା ନ ସାଧୁ। ‘‘ଅକାଲେନ ହୀ’’ତିଆଦୀସୁ ଚତୂସୁ ପଦେସୁ ପଠମେନ ସଦ୍ଧିଂ ତତିୟଂ, ଦୁତିୟେନ ଚତୁତ୍ଥଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଏୱଂ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନତୋ ହି କୋଚି ପୁରିସୋ ଅକାଲେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ୱା ପରକ୍କମିତ୍ୱା ୱା ନ କିଞ୍ଚିଅତ୍ଥଂ ଜୋତେତି, ଅତ୍ତନୋ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ୱୁଦ୍ଧିଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଥ ଖୋ ଏକକମ୍ପି ବହୁଜନୋ ବହୁପି ସୋ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକଜନୋ ଏତଂ ଅକାଲେ ନିକ୍ଖମନ୍ତଂ ୱା ପରକ୍କମନ୍ତଂ ୱା ଏକକଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ମହାୱିନାସଂ ପାପେତି। ତତ୍ରାୟଂ ଉପମା – ଧଙ୍କସେନାୱ କୋସିୟଂ, ଯଥା ଅୟଂ ଧଙ୍କସେନା ଇମଂ ଅକାଲେ ନିକ୍ଖମନ୍ତଞ୍ଚ ପରକ୍କମନ୍ତଞ୍ଚ କୋସିୟଂ ତୁଣ୍ଡେହି ୱିତୁଦନ୍ତି ମହାୱିନାସଂ ପାପେନ୍ତି, ତଥା ତସ୍ମା ତିରଚ୍ଛାନଗତେ ଆଦିଂ କତ୍ୱା କେନଚି ଅକାଲେ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନତୋ ନ ନିକ୍ଖମିତବ୍ବଂ ନ ପରକ୍କମିତବ୍ବନ୍ତି।

ଦୁତିୟଗାଥାୟ ଧୀରୋତି ପଣ୍ଡିତୋ। ୱିଧୀତି ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତେହି ଠପିତପୱେଣୀ। ୱିଧାନନ୍ତି କୋଟ୍ଠାସୋ ୱା ସଂୱିଦହନଂ ୱା। ୱିୱରାନୁଗୂତି ୱିୱରଂ ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଜାନନ୍ତୋ। ସକ୍କାମିତ୍ତେତି ସବ୍ବେ ଅମିତ୍ତେ। ୱସୀକତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନୋ ୱସେ କତ୍ୱା। କୋସିୟୋୱାତି ଇମମ୍ହା ବାଲକୋସିୟା ଅଞ୍ଞୋ ପଣ୍ଡିତକୋସିୟୋ ୱିୟ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯୋ ଚ ଖୋ ପଣ୍ଡିତୋ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ନିକ୍ଖମିତବ୍ବଂ ପରକ୍କମିତବ୍ବଂ, ଇମସ୍ମିଂ ନ ନିକ୍ଖମିତବ୍ବଂ ନ ପରକ୍କମିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତେହି ଠପିତସ୍ସ ପୱେଣିସଙ୍ଖାତସ୍ସ ୱିଧିନୋ କୋଟ୍ଠାସସଙ୍ଖାତଂ ୱିଧାନଂ ୱା ତସ୍ସ ୱା ୱିଧିନୋ ୱିଧାନଂ ସଂୱିଦହନଂ ଅନୁଟ୍ଠାନଂ ଜାନାତି, ସୋ ୱିଧିୱିଧାନଞ୍ଞୂ ପରେସଂ ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତାନଂ ୱିୱରଂ ଞତ୍ୱା ଯଥା ନାମ ପଣ୍ଡିତୋ କୋସିୟୋ ରତ୍ତିସଙ୍ଖାତେ ଅତ୍ତନୋ କାଲେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଚ ପରକ୍କମିତ୍ୱା ଚ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସୟିତାନଞ୍ଞେୱ କାକାନଂ ସୀସାନି ଛିନ୍ଦମାନୋ ତେ ସବ୍ବେ ଅମିତ୍ତେ ୱସୀକତ୍ୱା ସୁଖୀ ସିୟା, ଏୱଂ ଧୀରୋପି କାଲେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପରକ୍କମିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତେ ୱସୀକତ୍ୱା ସୁଖୀ ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖୋ ଭୱେୟ୍ୟାତି। ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ନିୱତ୍ତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ପଣ୍ଡିତାମଚ୍ଚୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

କୋସିୟଜାତକୱଣ୍ଣନା ଛଟ୍ଠା।

[୨୨୭] ୭। ଗୂଥପାଣଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସୂରୋ ସୂରେନ ସଙ୍ଗମ୍ମାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତସ୍ମିଂ କିର କାଲେ ଜେତୱନତୋ ତିଗାୱୁତଡ୍ଢୟୋଜନମତ୍ତେ ଏକୋ ନିଗମଗାମୋ, ତତ୍ଥ ବହୂନି ସଲାକଭତ୍ତପକ୍ଖିୟଭତ୍ତାନି ଅତ୍ଥି। ତତ୍ରେକୋ ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛକୋ କୋଣ୍ଡୋ ୱସତି। ସୋ ସଲାକଭତ୍ତପକ୍ଖିୟଭତ୍ତାନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଆଗତେ ଦହରେ ଚ ସାମଣେରେ ଚ ‘‘କେ ଖାଦନ୍ତି, କେ ପିୱନ୍ତି, କେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା କଥେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେ ଲଜ୍ଜାପେସି। ତେ ତସ୍ସ ଭୟେନ ସଲାକଭତ୍ତପକ୍ଖିୟଭତ୍ତତ୍ଥାୟ ତଂ ଗାମଂ ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଲାକଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅସୁକଗାମେ ସଲାକଭତ୍ତଂ ୱା ପକ୍ଖିୟଭତ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ଥୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥାୱୁସୋ, ତତ୍ଥ ପନେକୋ କୋଣ୍ଡୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି, ତଂ କଥେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେ ଅକ୍କୋସତି ପରିଭାସତି, ତସ୍ସ ଭୟେନ କୋଚି ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଭନ୍ତେ, ତତ୍ଥ ଭତ୍ତାନି ମୟ୍ହଂ ପାପେଥ, ଅହଂ ତଂ ଦମେତ୍ୱା ନିବ୍ବିସେୱନଂ କତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତୁମ୍ହେ ଦିସ୍ୱା ପଲାୟନକଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ଭତ୍ତାନି ପାପେସୁଂ।

ସୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗାମଦ୍ୱାରେ ଚୀୱରଂ ପାରୁପି। ତଂ ଦିସ୍ୱା କୋଣ୍ଡୋ ଚଣ୍ଡମେଣ୍ଡକୋ ୱିୟ ୱେଗେନ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ପଞ୍ହଂ ମେ, ସମଣ, କଥେହୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ଉପାସକ, ଗାମେ ଚରିତ୍ୱା ଯାଗୁଂ ଆଦାୟ ଆସନସାଲଂ ତାୱ ମେ ଆଗନ୍ତୁଂ ଦେହୀ’’ତି। ସୋ ଯାଗୁଂ ଆଦାୟ ଆସନସାଲଂ ଆଗତେପି ତସ୍ମିଂ ତଥେୱ ଆହ। ସୋପି ନଂ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ଯାଗୁଂ ତାୱ ମେ ପାତୁଂ ଦେହି, ଆସନସାଲଂ ତାୱ ସମ୍ମଜ୍ଜିତୁଂ ଦେହି, ସଲାକଭତ୍ତଂ ତାୱ ମେ ଆହରିତୁଂ ଦେହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସଲାକଭତ୍ତଂ ଆହରିତ୍ୱା ତମେୱ ପତ୍ତଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ‘‘ଏହି, ପଞ୍ହଂ ତେ କଥେସ୍ସାମୀ’’ତି ବହିଗାମଂ ନେତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ସଂହରିତ୍ୱା ଅଂସେ ଠପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ତତ୍ରାପି ନଂ ସୋ ‘‘ସମଣ, ପଞ୍ହଂ ମେ କଥେହୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ‘‘କଥେମି ତେ ପଞ୍ହ’’ନ୍ତି ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ପାତେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠୀନି ସଂଚୁଣ୍ଣେନ୍ତୋ ୱିୟ ପୋଥେତ୍ୱା ଗୂଥଂ ମୁଖେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ ଦାନି ପଟ୍ଠାୟ ଇମଂ ଗାମଂ ଆଗତଂ କଞ୍ଚି ଭିକ୍ଖୁଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତକାଲେ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ସନ୍ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱାୱ ପଲାୟତି। ଅପରଭାଗେ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସା କିରିୟା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ପାକଟା ଜାତା। ଅଥେକଦିୱସଂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅସୁକଭିକ୍ଖୁ କିର କୋଣ୍ଡସ୍ସ ମୁଖେ ଗୂଥଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗତୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ

ଇଦାନେଵ ତଂ ମୀଳ୍ହେନ ଆସାଦେତି, ପୁବ୍ବେପି ଆସାଦେସିଯେଵା’’ତି ଵତ୍ଵା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ଅଙ୍ଗମଗଧଵାସିନୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ରଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଏକଦିଵସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ରଟ୍ଠାନଂ ସୀମନ୍ତରେ ଏକଂ ସରଂ ନିସ୍ସାଯ ଵସିତ୍ଵା ସୁରଂ ପିଵିତ୍ଵା ମଚ୍ଛମଂସଂ ଖାଦିତ୍ଵା ପାତୋଵ ଯାନାନି ଯୋଜେତ୍ଵା ପକ୍କମିଂସୁ। ତେସଂ ଗତକାଲେ ଏକୋ ଗୂଥଖାଦକୋ ପାଣକୋ ଗୂଥଗନ୍ଧେନ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ତେସଂ ପୀତଟ୍ଠାନେ ଛଡ୍ଡିତଂ ସୁରଂ ଦିସ୍ଵା ପିପାସାଯ ପିଵିତ୍ଵା ମତ୍ତୋ ହୁତ୍ଵା ଗୂଥପୁଞ୍ଜଂ ଅଭିରୁହି, ଅଲ୍ଲଗୂଥଂ ତସ୍ମିଂ ଆରୁଳ୍ହେ ଥୋକଂ ଓନମି। ସୋ ‘‘ପଥଵୀ ମଂ ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀ’’ତି ଵିରଵି। ତସ୍ମିଞ୍ଞେଵ ଖଣେ ଏକୋ ମତ୍ତଵରଵାରଣୋ ତଂ ପଦେସଂ ପତ୍ଵା ଗୂଥଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ଵା ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଟିକ୍କମି। ସୋ ତଂ ଦିସ୍ଵା ‘‘ଏସ ମମ ଭଯେନ ପଲାଯତୀ’’ତି ସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ଵା ‘‘ଇମିନା ମେ ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଗାମଂ କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ତଂ ଅଵ୍ହଯନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୫୩।

‘‘ସୂରୋ ସୂରେନ ସଙ୍ଗମ୍ମ, ଵିକ୍କନ୍ତେନ ପହାରିନା;

ଏହି ନାଗ ନିଵତ୍ତସ୍ସୁ, କିଂ ନୁ ଭୀତୋ ପଲାଯସି;

ପସ୍ସନ୍ତୁ ଅଙ୍ଗମଗଧା, ମମ ତୁଯ୍ହଞ୍ଚ ଵିକ୍କମ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ତ୍ଵଂ ସୂରୋ ମଯା ସୂରେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମାଗନ୍ତ୍ଵା ଵୀରିଯଵିକ୍କମେନ ଵିକ୍କନ୍ତେନ ପହାରଦାନସମତ୍ଥତାଯ ପହାରିନା କିଂକାରଣା ଅସଙ୍ଗାମେତ୍ଵାଵ ଗଚ୍ଛସି, ନନୁ ନାମ ଏକସମ୍ପହାରୋପି ଦାତବ୍ବୋ ସିଯା, ତସ୍ମା ଏହି ନାଗ ନିଵତ୍ତସ୍ସୁ, ଏତ୍ତକେନେଵ ମରଣଭଯତଜ୍ଜିତୋ ହୁତ୍ଵା କିଂ ନୁ ଭୀତୋ ପଲାଯସି, ଇମେ ଇମଂ ସୀମଂ ଅନ୍ତରଂ କତ୍ଵା ଵସନ୍ତା ପସ୍ସନ୍ତୁ, ଅଙ୍ଗମଗଧା ମମ ତୁଯ୍ହଞ୍ଚ ଵିକ୍କମଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଅମ୍ହାକଂ ପରକ୍କମଂ ପସ୍ସନ୍ତୂତି।

ସୋ ହତ୍ଥୀ କଣ୍ଣଂ ଦତ୍ଵା ତସ୍ସ ଵଚନଂ ସୁତ୍ଵା ନିଵତ୍ତିତ୍ଵା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ତଂ ଅପସାଦେନ୍ତୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୫୪।

‘‘ନ ତଂ ପାଦା ଵଧିସ୍ସାମି, ନ ଦନ୍ତେହି ନ ସୋଣ୍ଡିଯା;

ମୀଳ୍ହେନ ତଂ ଵଧିସ୍ସାମି, ପୂତି ହଞ୍ଞତୁ ପୂତିନା’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ନ ତଂ ପାଦାଦୀହି ଵଧିସ୍ସାମି, ତୁଯ୍ହଂ ପନ ଅନୁଚ୍ଛଵିକେନ ମୀଳ୍ହେନ ତଂ ଵଧିସ୍ସାମୀତି।

ଏଵଞ୍ଚ ପନ ଵତ୍ଵା ‘‘ପୂତିଗୂଥପାଣକୋ ପୂତିନାଵ ହଞ୍ଞତୂ’’ତି ତସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ମହନ୍ତଂ ଲଣ୍ଡଂ ପାତେତ୍ଵା ଉଦକଂ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ଵା ତତ୍ଥେଵ ତଂ ଜୀଵିତକ୍ଖଯଂ ପାପେତ୍ଵା କୋଞ୍ଚନାଦଂ ନଦନ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞମେଵ ପାଵିସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ଵା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଗୂଥପାଣକୋ କୋକାଳିକୋ ଅହୋସି, ଵାରଣୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ତଂ କାରଣଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଦିସ୍ଵା ତସ୍ମିଂ ଵନସଣ୍ଡେ ନିଵୁତ୍ଥଦେଵତା ପନ ଅହମେଵ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଗୂଥପାଣଜାତକଵଣ୍ଣନା ସତ୍ତମା।

[୨୨୮] ୮। କାମନୀତଜାତକଵଣ୍ଣନା

ତଯୋଗିରିନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ କାମନୀତବ୍ରାହ୍ମଣଂ ନାମ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଵତ୍ଥୁ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଅତୀତଞ୍ଚ ଦ୍ୱାଦସକନିପାତେ କାମଜାତକେ (ଜା॰ ୧।୧୨।୩୭ ଆଦଯୋ) ଆଵିଭଵିସ୍ସତି। ତେସୁ ପନ ଦ୍ୱୀସୁ ରାଜପୁତ୍ତେସୁ ଜେଟ୍ଠକୋ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ବାରାଣସିଯଂ ରାଜା ଅହୋସି, କନିଟ୍ଠୋ ଉପରାଜା। ତେସୁ ରାଜା ଵତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମେସୁ ଅତିତ୍ତୋ ଧନଲୋଲୋ ଅହୋସି। ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ସକ୍କୋ ଦେଵରାଜା ହୁତ୍ଵା ଜମ୍ବୁଦୀପଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଦ୍ୱୀସୁପି କାମେସୁ ଅତିତ୍ତଭାଵଂ ଞତ୍ଵା ‘‘ଇମଂ ରାଜାନଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ଵା ଲଜ୍ଜାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ବ୍ରାହ୍ମଣମାଣଵଵଣ୍ଣେନ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ରାଜାନଂ ପସ୍ସି, ରଞ୍ଞା ଚ ‘‘କେନତ୍ଥେନ ଆଗତୋସି ମାଣଵା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ଅହଂ, ମହାରାଜ, ତୀଣି ନଗରାନି ପସ୍ସାମି ଖେମାନି ସୁଭିକ୍ଖାନି

ପହୂତହତ୍ଥିଅସ୍ସରଥପତ୍ତୀନି ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣାଲଙ୍କାରଭରିତାନି, ସକ୍କା ଚ ପନ ତାନି ଅପ୍ପକେନେୱ ବଲେନ ଗଣ୍ହିତୁଂ, ଅହଂ ତେ ତାନି ଗହେତ୍ୱା ଦାତୁଂ ଆଗତୋ’’ତି ଆହ। ‘‘କଦା ଗଚ୍ଛାମ, ମାଣୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସ୍ୱେ ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଗଚ୍ଛ, ପାତୋୱ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ମହାରାଜ, ୱେଗେନ ବଲଂ ସଜ୍ଜେହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସକ୍କୋ ସକଟ୍ଠାନମେୱ ଗତୋ।

ରାଜା ପୁନଦିୱସେ ଭେରିଂ ଚରାପେତ୍ୱା ବଲସଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱା ଅମଚ୍ଚେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ହିୟ୍ୟୋ ଏକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣମାଣୱୋ ‘‘ଉତ୍ତରପଞ୍ଚାଲେ ଇନ୍ଦପତ୍ତେ କେକକେତି ଇମେସୁ ତୀସୁ ନଗରେସୁ ରଜ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ, ତଂ ମାଣୱଂ ଆଦାୟ ତୀସୁ ନଗରେସୁ ରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମ, ୱେଗେନ ନଂ ପକ୍କୋସଥାତି। ‘‘କତ୍ଥସ୍ସ, ଦେୱ, ନିୱାସୋ ଦାପିତୋ’’ତି? ‘‘ନ ମେ ତସ୍ସ ନିୱାସଗେହଂ ଦାପିତ’’ନ୍ତି। ‘‘ନିୱାସପରିବ୍ବୟୋ ପନ ଦିନ୍ନୋ’’ତି? ‘‘ସୋପି ନ ଦିନ୍ନୋ’’ତି। ଅଥ ‘‘କହଂ ନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି? ‘‘ନଗରୱୀଥୀସୁ ଓଲୋକେଥା’’ତି। ତେ ଓଲୋକେନ୍ତା ଅଦିସ୍ୱା ‘‘ନ ପସ୍ସାମ, ମହାରାଜା’’ତି ଆହଂସୁ। ରଞ୍ଞୋ ମାଣୱଂ ଅପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ‘‘ଏୱଂ ମହନ୍ତା ନାମ ଇସ୍ସରିୟା ପରିହୀନୋମ୍ହୀ’’ତି ମହାସୋକୋ ଉଦପାଦି, ହଦୟୱତ୍ଥୁ ଉଣ୍ହଂ ଅହୋସି, ୱତ୍ଥୁଲୋହିତଂ କୁପ୍ପି, ଲୋହିତପକ୍ଖନ୍ଦିକା ଉଦପାଦି, ୱେଜ୍ଜା ତିକିଚ୍ଛିତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ।

ତତୋ ତୀହଚତୂହଚ୍ଚୟେନ ସକ୍କୋ ଆୱଜ୍ଜମାନୋ ତସ୍ସ ତଂ ଆବାଧଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ତିକିଚ୍ଛିସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣୱଣ୍ଣେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ‘‘ୱେଜ୍ଜବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତୁମ୍ହାକଂ ତିକିଚ୍ଛନତ୍ଥାୟ ଆଗତୋ’’ତି ଆରୋଚାପେସି। ରାଜା ତଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ମହନ୍ତମହନ୍ତା ରାଜୱେଜ୍ଜା ମଂ ତିକିଚ୍ଛିତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ, ପରିବ୍ବୟମସ୍ସ ଦାପେତ୍ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେଥା’’ତି ଆହ। ସକ୍କୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ମୟ୍ହଂ ନେୱ ନିୱାସପରିବ୍ବୟେନ ଅତ୍ଥୋ, ୱେଜ୍ଜଲାଭମ୍ପି ନ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି, ତିକିଚ୍ଛିସ୍ସାମି ନଂ, ପୁନ ରାଜା ମଂ ପସ୍ସତୂ’’ତି ଆହ। ରାଜା ତଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ତେନ ହି ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି ଆହ। ସକ୍କୋ ପୱିସିତ୍ୱା ଜୟାପେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି, ରାଜା ‘‘ତ୍ୱଂ ମଂ ତିକିଚ୍ଛସୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ଆମ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ତିକିଚ୍ଛସ୍ସୂ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ମହାରାଜ, ବ୍ୟାଧିନୋ ମେ ଲକ୍ଖଣଂ କଥେଥ, କେନ କାରଣେନ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, କିଂ ଖାଦିତଂ ୱା ପୀତଂ ୱା ନିସ୍ସାୟ, ଉଦାହୁ ଦିଟ୍ଠଂ ୱା ସୁତଂ ୱା’’ତି? ‘‘ତାତ, ମୟ୍ହଂ ବ୍ୟାଧି ସୁତଂ ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି। ‘‘କିଂ ତେ ସୁତ’’ନ୍ତି। ‘‘ତାତ ଏକୋ ମାଣୱୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ ‘ତୀସୁ ନଗରେସୁ ରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଦସ୍ସାମୀ’ତି ଆହ, ଅହଂ ତସ୍ସ ନିୱାସଟ୍ଠାନଂ ୱା ନିୱାସପରିବ୍ବୟଂ ୱା ନ ଦାପେସିଂ, ସୋ ମୟ୍ହଂ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଅଥ ମେ ‘ଏୱଂ ମହନ୍ତା ନାମ ଇସ୍ସରିୟା ପରିହୀନୋମ୍ହୀ’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ଅୟଂ ବ୍ୟାଧି ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ସଚେ ସକ୍କୋସି ତ୍ୱଂ ମେ କାମଚିତ୍ତଂ ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ବ୍ୟାଧିଂ ତିକିଚ୍ଛିତୁଂ, ତିକିଚ୍ଛାହୀ’’ତି ଏତମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୫୫।

‘‘ତୟୋ ଗିରିଂ ଅନ୍ତରଂ କାମୟାମି, ପଞ୍ଚାଲା କୁରୁୟୋ କେକକେ ଚ;

ତତୁତ୍ତରିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ କାମୟାମି, ତିକିଚ୍ଛ ମଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ କାମନୀତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ତୟୋ ଗିରିନ୍ତି ତୟୋ ଗିରୀ, ଅୟମେୱ ୱା ପାଠୋ। ୟଥା ‘‘ସୁଦସ୍ସନସ୍ସ ଗିରିନୋ, ଦ୍ୱାରଞ୍ହେତଂ ପକାସତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ସୁଦସ୍ସନଂ ଦେୱନଗରଂ ୟୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଦୁଗ୍ଗଣ୍ହତାୟ ଦୁଚ୍ଚଲନତାୟ ‘‘ସୁଦସ୍ସନଗିରୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱମିଧାପି ତୀଣି ନଗରାନି ‘‘ତୟୋ ଗିରି’’ନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତାନି। ତସ୍ମା ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ତୀଣି ଚ ନଗରାନି ତେସଞ୍ଚ ଅନ୍ତରଂ ତିୱିଧମ୍ପି ରଟ୍ଠଂ କାମୟାମି। ‘‘ପଞ୍ଚାଲା କୁରୁୟୋ କେକକେ ଚା’’ତି ଇମାନି ତେସଂ ରଟ୍ଠାନଂ ନାମାନି। ତେସୁ ପଞ୍ଚାଲାତି ଉତ୍ତରପଞ୍ଚାଲା, ତତ୍ଥ କପିଲଂ ନାମ ନଗରଂ। କୁରୁୟୋତି କୁରୁରଟ୍ଠଂ, ତତ୍ଥ ଇନ୍ଦପତ୍ତଂ ନାମ ନଗରଂ। କେକକେ ଚାତି ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଉପୟୋଗୱଚନଂ, ତେନ କେକକରଟ୍ଠଂ ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ କେକକରାଜଧାନୀୟେୱ ନଗରଂ। ତତୁତ୍ତରିନ୍ତି ତଂ ଅହଂ ଇତୋ ପଟିଲଦ୍ଧା ବାରାଣସିରଜ୍ଜା ତତୁତ୍ତରିଂ ତିୱିଧଂ ରଜ୍ଜଂ କାମୟାମି। ତିକିଚ୍ଛ ମଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, କାମନୀତନ୍ତି ଇମେହି ୱତ୍ଥୁକାମେହି ଚ କିଲେସକାମେହି ଚ ନୀତଂ ହତଂ ପହତଂ ସଚେ ସକ୍କୋସି, ତିକିଚ୍ଛ ମଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାତି।

ଅଥ ନଂ ସକ୍କୋ ‘‘ମହାରାଜ, ତ୍ୱଂ ମୂଲୋସଧାଦୀହି ଅତେକିଚ୍ଛୋ। ଞାଣୋସଧେନେୱ ତିକିଚ୍ଛିତବ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୫୬।

‘‘କଣ୍ହାହିଦଟ୍ଠସ୍ସ କରୋନ୍ତି ହେକେ, ଅମନୁସ୍ସପୱିଟ୍ଠସ୍ସ କରୋନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା;

ନ କାମନୀତସ୍ସ କରୋତି କୋଚି, ଓକ୍କନ୍ତସୁକ୍କସ୍ସ ହି କା ତିକିଚ୍ଛା’’ତି।

ତତ୍ଥ କଣ୍ଟାହିଦଟ୍ଠସ୍ସ କରୋନ୍ତି ହେକେଟି ଏକଚ୍ଚେ ହି ତିକିଚ୍ଛକା ଘୋରଓିସେନ କାଠଅସପ୍ପେନ ଦଟ୍ଠସ୍ସ ମନ୍ତେହି ଚେଓ ଓସଧେହି ଚ ତିକିଚ୍ଛଂ କରୋନ୍ତି। ଅମନୁସ୍ସପଓିଟ୍ଠସ୍ସ କରୋନ୍ତି ପଣ୍ଡିତାତି ଅପରେ ପଣ୍ଡିତା ଭୂତଓେଜ୍ଜା ଭୂତଯକ୍ଖାଦୀହି ଅମନୁସ୍ସେହି ପଓିଟ୍ଠସ୍ସ ଅଭିଭୂତସ୍ସ ଗହିତସ୍ସ ବଲିକମ୍ମପରିଭକରଣଓସଧପରିଭାଓିତାଦୀହି ତିକିଚ୍ଛଂ କରୋନ୍ତି। ନ କାମନୀତସ୍ସ କରୋତି କୋଚୀତି କାମେହି ପନ ନୀତସ୍ସ କାମଓସିକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଞ୍ଞତ୍ର ପଣ୍ଡିତେହି ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ତିକିଚ୍ଛଂ ନ କରୋତି, କରୋନ୍ତୋପି କାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। କିଂକାରଣା? ଓକ୍କନ୍ତସୁକ୍କସ୍ସ ହି କା ତିକିଚ୍ଛାତି, ଓକ୍କନ୍ତସୁକ୍କସ୍ସ ଅଓକ୍କନ୍ତସ୍ସ କୁସଲଧମ୍ମମରିଯାଦଂ ଅତିକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଅକୁସଲଧମ୍ମେ ପତିଟ୍ଠିତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ମନ୍ତୋସଧାଦୀହି କା ନାମ ତିକିଚ୍ଛା, ନ ସକ୍କା ଓସଧେହି ତିକିଚ୍ଛିତୁନ୍ତି।

ଇତିସ୍ସ ମହାସତ୍ତୋ ଇମଂ କାରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଉତ୍ତରି ଏଓମାହ – ''ମହାରାଜ, ସଚେ ତ୍ୱଂ ତାନି ତୀଣି ରଜ୍ଜାନି ଲଚ୍ଛସି, ଅପି ନୁ ଖୋ ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ନଗରେସୁ ରଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତୋ ଏକପ୍ପହାରେନେଓ ଚତ୍ତାରି ସାଟକଯୁଗାନି ପରିଦହେଯ୍ୟାସି, ଚତୂସୁ ଓା ସୁଓଣ୍ଣପାତୀସୁ ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟାସି, ଚତୂସୁ ଓା ସଯନେସୁ ସଯେଯ୍ୟାସି, ମହାରାଜ, ତଣ୍ହାଓସିକେନ ନାମ ଭଓିତୁଂ ନ ଓଟ୍ଟତି, ତଣ୍ହା ହି ନାମେସା ଓିପତ୍ତିମୂଲା। ସା ଓଡ୍ଢମାନା ଯୋ ତଂ ଓଡ୍ଢେତି, ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅଟ୍ଠସୁ ମହାନିରଯେସୁ ସୋଳସସୁ ଉସ୍ସଦନିରଯେସୁ ନାନପ୍ପକାରଭେଦେସୁ ଚ ଅଓସେସେସୁ ଅପାଯେସୁ ଖିପତୀ''ତି। ଏଓଂ ରାଜାନଂ ନିରଯାଦିଭଯେନ ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ମହାସତ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ରାଜାପିସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଓିଗତସୋକୋ ହୁତ୍ୱା ତାଓଦେଓ ନିବ୍ବାଧିତଂ ପାପୁଣି । ସକ୍କୋପିସ୍ସ ଓାଦଂ ଦତ୍ୱା ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଦେଓଲୋକମେଓ ଗତୋ। ସୋପି ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ରାଜା କାମନୀତବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସି, ସକ୍କୋ ପନ ଅହମେଓ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

କାମନୀତଜାତକଓଣ୍ଣନା ଅଟ୍ଠମା।

[୨୨୯] ୯। ପଲାଯିତଜାତକଓଣ୍ଣନା

ଗଜଗ୍ଗମେଘେହୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଓନେ ଓିହରନ୍ତୋ ପଲାଯିତପରିବ୍ବାଜକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ କିର ଓାଦତ୍ଥାଯ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ଓିଚରିତ୍ୱା କଞ୍ଚି ପଟିଓାଦିଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାଓତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ କୋଚି ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଓାଦଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ''ତି ମନୁସ୍ସେ ପୁଚ୍ଛି। ମନୁସ୍ସା ''ତାଦିସାନଂ ସହସ୍ସେନପି ସଦ୍ଧିଂ ଓାଦଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ଦ୍ୱିପଦାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ମହାଗୋତମୋ ଧମ୍ମିସ୍ସରୋ ପରପ୍ପଓାଦମଦ୍ଦନୋ, ସକଲେପି ଜମ୍ବୁଦୀପେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ପରପ୍ପଓାଦୋ ତଂ ଭଗଓନ୍ତଂ ଅତିକ୍କମିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଓେଲନ୍ତଂ ପତ୍ୱା ସମୁଦ୍ଦଉମିଯୋ ଓିଯ ହି ସବ୍ବଓାଦା ତସ୍ସ ପାଦମୂଲଂ ପତ୍ୱା ଚୁଣ୍ଣଓିଚୁଣ୍ଣା ହୋନ୍ତୀ''ତି ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ କଥେସୁଂ। ପରିବ୍ବାଜକୋ ''କହଂ ପନ ସୋ ଏତରହୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଜେତଓନେ''ତି ସୁତ୍ୱା ''ଇଦାନିସ୍ସ ଓାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସାମୀ''ତି ମହାଜନପରିଓୁତୋ ଜେତଓନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଜେତେନ ରାଜକୁମାରେନ ନଓକୋଟିଧନଂ ଓିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା କାରିତଂ ଜେତଓନଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅଯଂ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଓସନପାସାଦୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକୋ ଅଯ''ନ୍ତି ସୁତ୍ୱା ''ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକୋ ତାଓ ଏଓରୂପୋ, ଓସନଗେହଂ କୀଦିସଂ ଭଓିସ୍ସତୀ''ତି ଓତ୍ୱା ''ଗନ୍ଧକୁଟି ନାମ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟା''ତି ଓୁତ୍ତେ ''ଏଓରୂପେନ ସମଣେନ ସଦ୍ଧିଂ କୋ ଓାଦଂ କରିସ୍ସତୀ''ତି ତତୋଓ ପଲାଯି। ମନୁସ୍ସା ଉନ୍ନାଦିନୋ ହୁତ୍ୱା ଜେତଓନଂ ପଓିସିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ''କିଂ ଅକାଲେ ଆଗତତ୍ଥା''ତି ଓୁତ୍ତା ତଂ ପଓତ୍ତିଂ କଥଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ''ନ ଖୋ ଉପାସକା ଇଦାନେଓ, ପୁବ୍ବେପେସ ମମ ଓସନଟ୍ଠାନସ୍ସ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକଂ ଦିସ୍ୱା ପଲାଯତେଓା''ତି ଓତ୍ୱା ତେହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ଗନ୍ଧାରରଟ୍ଠେ ତକ୍କସିଲାଯଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ରଜ୍ଜଂ କାରେସି, ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ। ସୋ ''ତକ୍କସିଲଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ମହନ୍ତେନ ବଲକାଯେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ନଗରତୋ ଅଓିଦୂରେ ଠତ୍ୱା ''ଇମିନା ନିଯାମେନ ହତ୍ଥୀ ପେସେଥ, ଇମିନା ଅସ୍ସେ, ଇମିନା ରଥେ, ଇମିନା ପତ୍ତୀ, ଏଓଂ ଧାଓିତ୍ୱା ଆଓୁଧେହି ପହରଥ, ଏଓଂ ଘନଓସ୍ସଓଲାହକା ଓିଯ ସରଓସ୍ସଂ ଓସ୍ସଥା''ତି ତେନଂ ଓିଚାରେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ –

୧୫୭।

''ଗଜଗ୍ଗମେଘେହି ହଯଗ୍ଗମାଲିଭି, ରଥୂମିଜାତେହି ସରାଭିଓସ୍ସେଭି;

ଥରୁଗ୍ଗହାଓଚ୍ଚଦଳ୍ହପ୍ପହାରିଭି, ପରିଓାରିତା ତକ୍କସିଲା ସମନ୍ତତୋ।

୧୫୮।

‘‘ଅଭିଧାୱଥ ଚୂପଧାୱଥ ଚ, ୱିୱିଧା ୱିନାଦିତା ୱଦନ୍ତିଭି;

ୱଉତଜ୍ଜ ତୁମୁଲୋ ଘୋସୋ ଯଥା, ୱିଜ୍ଜୁଲତା ଜଲଧରସ୍ସ ଗଜ୍ଜତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଗଜଗ୍ଗମେଘେହୀତି ଅଗ୍ଗଗଜମେଘେହି, କୋଞ୍ଚନାଦଂ ଗଜ୍ଜନ୍ତେହି ମତ୍ତୱରୱାରଣୱଲାହକେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ହଯଗ୍ଗମାଲିଭୀତି ଅଗ୍ଗହଯମାଲୀହି, ୱରସିନ୍ଧୱୱଲାହକକୁଲେହି ଅସ୍ସାନୀକେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ରଥୂମିଜାତେହୀତି ସଞ୍ଜାତଊମିୱେଗେହି ସାଗରସଲିଲେହି ୱିଯ ସଞ୍ଜାତରଥୂମୀହି, ରଥାନୀକେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସରାଭିୱସ୍ସେଭୀତି ତେହିଯେୱ ରଥାନୀକେହି ଘନୱସ୍ସମେଘୋ ୱିଯ ସରୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସନ୍ତେହି । ଥରୁଗ୍ଗହାୱଚ୍ଛଦଢହପ୍ପହାରିଭୀତି ଥରୁଗ୍ଗହେହି ଆୱଚ୍ଛଦଢହପ୍ପହାରୀହି, ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଆୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ପରିୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ଦଢହଂ ପହରନ୍ତେହି ଗହିତଖଗ୍ଗରତନଥରୁଦଣ୍ଡେହି ପତ୍ତିଯୋଧେହି ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିୱାରିତା ତକ୍କସିଲା ସମନ୍ତତୋତି ଯଥା ଅଯଂ ତକ୍କସିଲା ପରିୱାରିତା ହୋତି, ସୀଘଂ ତଥା କରୋଥାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଭିଧାୱଥଚୂପଧାୱଥ ଚାତି ୱେଗେନ ଧାୱଥ ଚେୱ ଉପଧାୱଥ ଚ। ୱିୱିଧା ୱିନାଦିତା ୱଦନ୍ତିଭୀତି ୱରୱାରଣେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିୱିଧା ୱିନଦିତା ଭୱଥ, ସେଲିତଗଜ୍ଜିତୱାଦିତେହି ନାନାୱିରୱା ହୋଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱଉତଜ୍ଜ ତୁମୁଲୋ ଘୋସୋତି ୱଉତୁ ଅଜ୍ଜ ତୁମୁଲୋ ମହନ୍ତୋ ଅସନିସଦ୍ଦସଦିସୋ ଘୋସୋ। ଯଥା ୱିଜ୍ଜୁଲତା ଜଲଧରସ୍ସ ଗଜ୍ଜତୋତି ଯଥା ଗଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଜଲଧରସ୍ସ ମୁଖତୋ ନିଗ୍ଗତା ୱିଜ୍ଜୁଲତା ଚରନ୍ତି, ଏୱଂ ୱିଚରନ୍ତା ନଗରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହଥାତି ୱଦତି।

ଇତି ସୋ ରାଜା ଗଜ୍ଜିତ୍ୱା ସେନଂ ୱିଚାରେତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଟକଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ରଞ୍ଞୋ ୱସନଗେହ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ନଗରଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଟକୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନଗରଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଟକୋ ତାୱ ଏୱରୂପୋ, ରଞ୍ଞୋ ନିୱେସନଂ କୀଦିସଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ୱେଜଯନ୍ତପାସାଦସଦିସ’’ନ୍ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ଏୱଂ ଯସସମ୍ପନ୍ନେନ ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ଯୁଜ୍ଝିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମା’’ତି ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଟକଂ ଦିସ୍ୱାୱ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପଲାଯିତ୍ୱା ବାରାଣସିମେୱ ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ବାରାଣସିରାଜା ପଲାଯିତପରିବ୍ବାଜକୋ ଅହୋସି, ତକ୍କସିଲରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ପଲାଯିତଜାତକୱଣ୍ଣନା ନୱମା।

[୨୩୦] ୧୦। ଦୁତିଯପଲାଯିତଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଧଜମପରିମିତନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ପଲାଯିତପରିବ୍ବାଜକମେୱ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଜେତୱନଂ ପାୱିସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସତ୍ଥା ମହାଜନପରିୱୁତୋ ଅଲଙ୍କତଧମ୍ମାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ମନୋସିଲାତଲେ ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତୋ ସୀହପୋତକୋ ୱିଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ପରିବ୍ବାଜକୋ ଦସବଲସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମସରୀରପଟିଭାଗଂ ରୂପଂ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦସସ୍ସିରିକଂ ମୁଖଂ ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟସଦିସଂ ନଲାଟଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ‘‘କୋ ଏୱରୂପଂ ପୁରିସୁତ୍ତମଂ ଜିନିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ’’ତି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପରିସନ୍ତରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପଲାଯି। ମହାଜନୋ ତଂ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁସ୍ସ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ନ ସୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ମମ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ମୁଖଂ ଦିସ୍ୱା ପଲାତୋଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବାରାଣସିଯଂ ରଜ୍ଜଂ କାରେସି, ତକ୍କସିଲାଯଂ ଏକୋ ଗନ୍ଧାରରାଜା। ସୋ ‘‘ବାରାଣସିଂ ଗହେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚତୁରଙ୍ଗିନିଯା ସେନାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନଗରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରେ ଠିତୋ ଅତ୍ତନୋ ବଲୱାହନଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘କୋ ଏତ୍ତକଂ ବଲୱାହନଂ ଜିନିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ସେନଂ ସଂୱଣ୍ଣେତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୫୯।

‘‘ଧଜମପରିମିତଂ ଅନନ୍ତପାରଂ, ଦୁପ୍ପସହଂ ଧଙ୍କେହି ସାଗରଂୱ;

ଗିରିମିୱ ଅନିଲେନ ଦୁପ୍ପସୟ୍ହୋ, ଦୁପ୍ପସହୋ ଅହମଜ୍ଜ ତାଦିସେନା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଧଜମପରିମିତନ୍ତି ଇଦଂ ତାୱ ମେ ରଥେସୁ ମୋରଚ୍ଛଦେ ଠପେତ୍ୱା ଉସ୍ସାପିତଧଜମେୱ ଅପରିମିତଂ ବହୁଂ ଅନେକସତସଙ୍ଖ୍ୟଂ। ଅନନ୍ତପାରନ୍ତି ବଲୱାହନମ୍ପି ମେ ‘‘ଏତ୍ତକା ହତ୍ଥୀ ଏତ୍ତକା ଅସ୍ସା ଏତ୍ତକା ରଥା ଏତ୍ତକା ପତ୍ତୀ’’ତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦରହିତଂ ଅନନ୍ତପାରଂ। ଦୁପ୍ପସହନ୍ତି ନ ସକ୍କା ପଟିସତ୍ତୂହି ସହିତୁଂ ଅଭିଭୱିତୁଂ । ଯଥା କିଂ? ଧଙ୍କେହି ସାଗରଂୱ, ଯଥା ସାଗରୋ ବହୂହି କାକେହି ୱେଗୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ୱା ଅତିକ୍କମନୱସେନ ୱା ଦୁପ୍ପସହୋ, ଏୱଂ ଦୁପ୍ପସହଂ। ଗିରିମିୱ ଅନିଲେନ ଦୁପ୍ପସୟ୍ହୋତି ଅପିଚ ମେ ଅୟଂ ବଲକାୟୋ ଯଥା ପବ୍ବତୋ ୱାତେନ ଅକମ୍ପନୀୟତୋ ଦୁପ୍ପସହୋ, ତଥା ଅଞ୍ଞେନ ବଲକାୟେନ ଦୁପ୍ପସହୋ। ଦୁପ୍ପସହୋ ଅହମଜ୍ଜ ତାଦିସେନାତି ସ୍ୱାହଂ ଇମିନା ବଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଜ୍ଜ ତାଦିସେନ ଦୁପ୍ପସହୋତି ଅଟ୍ଟାଲକେ ଠିତଂ ବୋଧିସତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି।

ଅଥସ୍ସ ସୋ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦସସ୍ସିରିକଂ ଅତ୍ତନୋ ମୁଖଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ବାଲ, ମା ୱିପ୍ପଲପସି, ଇଦାନି ତେ ବଲୱାହନଂ ମତ୍ତୱାରଣୋ ୱିୟ ନଳଅୱନଂ ୱିଦ୍ଧଂସେସ୍ସାମୀ’’ତି ସନ୍ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୬୦।

‘‘ମା ବାଲିୟଂ ୱିଲପି ନ ହିସ୍ସ ତାଦିସଂ, ୱିଡୟ୍ହସେ ନ ହି ଲଭସେ ନିସେଧକଂ;

ଆସଜ୍ଜସି ଗଜମିୱ ଏକଚାରିନଂ, ଯୋ ତଂ ପଦା ନଳଅମିୱ ପୋଥୟିସ୍ସତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ମା ବାଲିୟଂ ୱିଲପୀତି ମା ଅତ୍ତନୋ ବାଲଭାୱଂ ୱିପ୍ପଲପସି। ନ ହିସ୍ସ ତାଦିସନ୍ତି ନ ହି ଅସ୍ସ ତାଦିସୋ, ଅୟମେୱ ୱା ପାଠୋ। ତାଦିସୋ ‘‘ଅନନ୍ତପାରଂ ମେ ବଲୱାହନ’’ନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ତକ୍କେନ୍ତୋ ରଜ୍ଜଞ୍ଚ ଗହେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନ ହି ଅସ୍ସ, ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିଡୟ୍ହସେତି ତ୍ୱଂ ବାଲ, କେୱଲଂ ରାଗଦୋସମୋହମାନପରିଳାହେନ ୱିଡୟ୍ହସିୟେୱ। ନ ହି ଲଭସେ ନିସେଧକନ୍ତି ମାଦିସଂ ପନ ପସୟ୍ହ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ନିସେଧକଂ ନ ତାୱ ଲଭସି, ଅଜ୍ଜ ତଂ ଆଗତମଗ୍ଗେନେୱ ପଲାପେସ୍ସାମି। ଆସଜ୍ଜସୀତି ଉପଗଚ୍ଛସି। ଗଜମିୱ ଏକଚାରିନନ୍ତି ଏକଚାରିନଂ ମତ୍ତୱରୱାରଣଂ ୱିୟ। ଯୋ ତଂ ପଦା ନଳଅମିୱ ପୋଥୟିସ୍ସତୀତି ଯୋ ତଂ ଯଥା ନାମ ମତ୍ତୱରୱାରଣୋ ପାଦା ନଳଅଂ ପୋଥେତି ସଂଚୁଣ୍ଣେତି, ଏୱଂ ପୋଥୟିସ୍ସତି, ତଂ ତ୍ୱଂ ଆସଜ୍ଜସୀତି ଅତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାୟାହ।

ଏୱଂ ତଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ ପନସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଗନ୍ଧାରରାଜା ଉଲ୍ଲୋକେନ୍ତୋ କଞ୍ଚନପଟ୍ଟସଦିସଂ ମହାନଲାଟଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗହଣଭୀତୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପଲାୟନ୍ତୋ ସକନଗରମେୱ ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଗନ୍ଧାରରାଜା ପଲାୟିତପରିବ୍ବାଜକୋ ଅହୋସି, ବାରାଣସିରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଦୁତିୟପଲାୟିତଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦସମା।

କାସାୱୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

କାସାୱଂ ଚୂଳଅନନ୍ଦିୟଂ, ପୁଟଭତ୍ତଞ୍ଚ କୁମ୍ଭିଲଂ;

ଖନ୍ତିୱଣ୍ଣଂ କୋସିୟଞ୍ଚ, ଗୂଥପାଣଂ କାମନୀତଂ;

ପଲାୟିତଦ୍ୱୟମ୍ପି ଚ।

୯। ଉପାହନୱଗ୍ଗୋ

[୨୩୧] ୧। ଉପାହନଜାତକଵଣ୍ଣନା

ଯଥାପିକୀତାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଦେଵଦତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଧମ୍ମସଭାଯଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆଵୁସୋ, ଦେଵଦତ୍ତୋ ଆଚରିଯଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ତଥାଗତସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୋ ପଟିସତ୍ତୁ ହୁତ୍ଵା ମହାଵିନାସଂ ପାପୁଣୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ଵା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେଵଦତ୍ତୋ ଇଦାନେଵ ଆଚରିଯଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ମମ ପଟିପକ୍ଖୋ ହୁତ୍ଵା ମହାଵିନାସଂ ପତ୍ତୋ, ପୁବ୍ବେପି ପତ୍ତୋଯେଵା’’ତି ଵତ୍ଵା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ହତ୍ଥାଚରିଯକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ଵା ଵଯପ୍ପତ୍ତୋ ହତ୍ଥିସିପ୍ପେ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ପାପୁଣି। ଅଥେକୋ କାସିଗାମକୋ ମାଣଵକୋ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହି। ବୋଧିସତ୍ତା ନାମ ସିପ୍ପଂ ଵାଚେନ୍ତା ଆଚରିଯମୁଟ୍ଠିଂ ନ କରୋନ୍ତି, ଅତ୍ତନୋ ଜାନନନିଯାମେନ ନିରଵସେସଂ ସିକ୍ଖାପେନ୍ତି। ତସ୍ମା ସୋ ମାଣଵୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଜାନନସିପ୍ପଂ ନିରଵସେସମୁଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ଵା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆହ – ‘‘ଆଚରିଯ , ଅହଂ ରାଜାନଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ସାଧୁ, ତାତା’’ତି ଗନ୍ତ୍ଵା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି – ‘‘ମହାରାଜ, ମମ ଅନ୍ତେଵାସିକୋ ତୁମ୍ହେ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଉପଟ୍ଠାତୂ’’ତି। ‘‘ତେନ ହିସ୍ସ ପରିବ୍ବଯଂ ଜାନାଥା’’ତି? ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଅନ୍ତେଵାସିକୋ ତୁମ୍ହେହି ସମକଂ ନ ଲଚ୍ଛତି, ତୁମ୍ହେସୁ ସତଂ ଲଭନ୍ତେସୁ ପଣ୍ଣାସଂ ଲଚ୍ଛତି, ଦ୍ଵେ ଲଭନ୍ତେସୁ ଏକଂ ଲଚ୍ଛତୀ’’ତି। ସୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ଅନ୍ତେଵାସିକସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ଅନ୍ତେଵାସିକୋ ‘‘ଅହଂ, ଆଚରିଯ, ତୁମ୍ହେହି ସମଂ ସିପ୍ପଂ ଜାନାମି। ସଚେ ସମକଞ୍ଞେଵ ପରିବ୍ବଯଂ ଲଭିସ୍ସାମି, ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମି। ନୋ ଚେ, ନ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ‘‘ସଚେ ସୋ ତୁମ୍ହେହି ସମପ୍ପକାରୋ, ତୁମ୍ହେହି ସମକଞ୍ଞେଵ ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତୋ ସମକଂ ଲଭିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ତସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ଵା ତେନ ‘‘ସାଧୁ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ‘‘ତେନ ହି ସ୍ଵେ ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେଥା’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଦସ୍ସେସ୍ସାମ, ନଗରେ ଭେରିଂ ଚରାପେଥା’’ତି। ରାଜା ‘‘ସ୍ଵେ କିର ଆଚରିଯୋ ଚ ଅନ୍ତେଵାସିକୋ ଚ ଉଭୋ ହତ୍ଥିସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେସ୍ସନ୍ତି, ରାଜଙ୍ଗଣେ ସନ୍ନିପତିତ୍ଵା ଦଟ୍ଠୁକାମା ପସ୍ସନ୍ତୂ’’ତି ଭେରିଂ ଚରାପେସି।

ଆଚରିଯୋ ‘‘ନ ମେ ଅନ୍ତେଵାସିକୋ ଉପାଯକୋସଲ୍ଲଂ ଜାନାତୀ’’ତି ଏକଂ ହତ୍ଥିଂ ଗହେତ୍ଵା ଏକରତ୍ତେନେଵ ଵିଲୋମଂ ସିକ୍ଖାପେସି। ସୋ ତଂ ‘‘ଗଚ୍ଛା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ଓସକ୍କିତୁଂ, ‘‘ଓସକ୍କା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ଗନ୍ତୁଂ, ‘‘ତିଟ୍ଠା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ନିପଜ୍ଜିତୁଂ, ‘‘ନିପଜ୍ଜା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ଠାତୁଂ, ‘‘ଗଣ୍ହା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ଠପେତୁଂ, ‘‘ଠପେହୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ଗଣ୍ହିତୁଂ ସିକ୍ଖାପେତ୍ଵା ପୁନଦିଵସେ ତଂ ହତ୍ଥିଂ ଅଭିରୁହିତ୍ଵା ରାଜଙ୍ଗଣଂ ଅଗମାସି। ଅନ୍ତେଵାସିକୋପି ଏକଂ ମନାପଂ ହତ୍ଥିଂ ଅଭିରୁହି। ମହାଜନୋ ସନ୍ନିପତି। ଉଭୋପି ସମକଂ ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେସୁଂ। ପୁନ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥିଂ ଵିଲୋମଂ କାରେସି, ସୋ ‘‘ଗଚ୍ଛା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ଓସକ୍କି, ‘‘ଓସକ୍କା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ପୁରତୋ ଧାଵି, ‘‘ତିଟ୍ଠା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ନିପଜ୍ଜି, ‘‘ନିପଜ୍ଜା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ଅଟ୍ଠାସି, ‘‘ଗଣ୍ହା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ନିକ୍ଖିପି, ‘‘ନିକ୍ଖିପା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ଗଣ୍ହି। ମହାଜନୋ ‘‘ଅରେ ଦୁଟ୍ଠଅନ୍ତେଵାସିକ, ତ୍ଵଂ ଆଚରିଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ସାରମ୍ଭଂ କରୋସି, ଅତ୍ତନୋ ପମାଣଂ ନ ଜାନାସି, ‘ଆଚରିଯେନ ସମକଂ ଜାନାମୀ’ତି ଏଵଂସଞ୍ଞୀ ହୋସୀ’’ତି ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀହି ପହରିତ୍ଵା ତତ୍ଥେଵ ଜୀଵିତକ୍ଖଯଂ ପାପେସି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ହତ୍ଥିମ୍ହା ଓରୁଯ୍ହ ରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ‘‘ମହାରାଜ, ସିପ୍ପଂ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ସୁଖତ୍ଥାଯ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ପନ ଗହିତସିପ୍ପଂ ଦୁକ୍କଟୋପାହନା ଵିଯ ଵିନାସମେଵ ଆଵହତୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ଇଦଂ ଗାଥାଦ୍ଵଯମାହ –

୧୬୧।

‘‘ଯଥାପି କୀତା ପୁରିସସ୍ସୁପାହନା, ସୁଖସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ଦୁଖଂ ଉଦବ୍ବହେ;

ଘମ୍ମାଭିତତ୍ତା ତଲସା ପପୀଳିତା, ତସ୍ସେଵ ପାଦେ ପୁରିସସ୍ସ ଖାଦରେ।

୧୬୨।

‘‘ଏଵମେଵ ଯୋ ଦୁକ୍କୁଲୀନୋ ଅନରିଯୋ, ତମ୍ହାକ ଵିଜ୍ଜଞ୍ଚ ସୁତଞ୍ଚ ଆଦିଯ;

ତମେଵ ସୋ ତତ୍ଥ ସୁତେନ ଖାଦତି, ଅନରିଯୋ ଵୁଚ୍ଚତି ପାନଦୂପମୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଉଦବ୍ବହେତି ଉଦବ୍ବହେଯ୍ୟ। ଘମ୍ମାଭିତତ୍ତା ତଲସା ପପୀଳିତାତି ଘମ୍ମେନ ଅଭିତତ୍ତା ପାଦତଲେନ ଚ ପୀଳିତା। ତସ୍ସେଵାତି ଯେନ ତା ସୁଖତ୍ଥାଯ

କିଣିତ୍ୱା ପାଦେସୁ ପଟିମୁକ୍କା ଦୁକ୍କଟୂପାହନା, ତସ୍ସେୱ ଖାଦରେତି ୱଣଂ କରୋନ୍ତା ପାଦେ ଖାଦନ୍ତି।

ଦୁକ୍କୁଲୀନୋତି ଦୁଜ୍ଜାତିକୋ ଅକୁଲପୁତ୍ତୋ। ଅନରିୟୋତି ହିରୋତ୍ତପ୍ପୱଜ୍ଜିତୋ ଅସପ୍ପୁରିସୋ। ତମ୍ମାକ ୱିଜ୍ଜଞ୍ଚ ସୁତଞ୍ଚ ଆଦିୟାତି ଏତ୍ଥ ତଂ ତଂ ମନତୀତି ''ତମ୍ମୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ତମ୍ମାକୋ, ତଂ ତଂ ସିପ୍ପଂ ଆସେୱତି ପରିୱତ୍ତେତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ଆଚରିୟସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ତସ୍ମା ତମ୍ମାକା, ଗାଥାବନ୍ଧସୁଖତ୍ଥଂ ପନସ୍ସ ରସ୍ସଭାୱୋ କତୋ। ୱିଜ୍ଜନ୍ତି ଅଟ୍ଠାରସସୁ ୱିଜ୍ଜାଟ୍ଠାନେସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି। ସୁତନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ସୁତପରିୟତ୍ତି। ଆଦିୟାତିଆଦିୟିତ୍ୱା। ତମେୱ ସୋ ତତ୍ଥ ସୁତେନ ଖାଦତୀତି ତମେୱାତି ଅତ୍ତାନମେୱ। ସୋତି ଯୋ ଦୁକ୍କୁଲୀନୋ ଅନରିୟୋ ଆଚରିୟମ୍ହା ୱିଜ୍ଜଞ୍ଚ ସୁତଞ୍ଚ ଆଦିୟତି, ସୋ। ତତ୍ଥ ସୁତେନ ଖାଦତୀତି ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସୁତେନ ସୋ ଅତ୍ତାନମେୱ ଖାଦତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ''ତେନେୱ ସୋ ତତ୍ଥ ସୁତେନ ଖାଦତୀ''ତିପି ପାଠୋ। ତସ୍ସାପି ସୋ ତେନ ତତ୍ଥ ସୁତେନ ଅତ୍ତାନମେୱ ଖାଦତୀତି ଅୟମେୱ ଅତ୍ଥୋ। ଅନରିୟୋ ୱୁଚ୍ଚତି ପାନଦୂପମୋତି ଇତି ଅନରିୟୋ ଦୁପାହନୂପମୋ ଦୁକ୍କଟୂପାହନୂପମୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥା ହି ଦୁକ୍କଟୂପାହନା ପୁରିସଂ ଖାଦନ୍ତି, ଏୱମେସ ସୁତେନ ଖାଦନ୍ତୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ଖାଦତି। ଅଥ ୱା ପାନାୟ ଦୁତୋତି ପାନଦୁ, ଉପାହନୂପତାପିତସ୍ସ ଉପାହନାୟ ଖାଦିତପାଦସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ତସ୍ମା ଯୋ ସୋ ଅତ୍ତାନଂ ସୁତେନ ଖାଦତି, ସୋ ତେନ ସୁତେନ ଖାଦିତତ୍ତା ''ଅନରିୟୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି ପାନଦୂପମୋ, ଉପାହନୂପତାପିତପାଦସଦିସୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ରାଜା ତୁଟ୍ଠୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମହନ୍ତଂ ଯସଂ ଅଦାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ଅନ୍ତେୱାସିକୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ଆଚରିୟୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ଉପାହନଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଠମା।

[୨୩୨] ୨। ୱୀଣାଥୂଣଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଏକଚିନ୍ତିତୋୟମତ୍ଥୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ କୁମାରିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସା କିରେକା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଅତ୍ତନୋ ଗେହେ ଉସଭରାଜସ୍ସ ସକ୍କାରଂ କୟିରମାନଂ ଦିସ୍ୱା ଧାତିଂ ପୁଚ୍ଛି – ''ଅମ୍ମ, କୋ ନାମେସ ଏୱଂ ସକ୍କାରଂ ଲଭତୀ''ତି। ''ଉସଭରାଜା ନାମ, ଅମ୍ମା''ତି। ପୁନ ସା ଏକଦିୱସଂ ପାସାଦେ ଠତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱୀଥିଂ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ଏକଂ ଖୁଜ୍ଜଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ଗୁନ୍ନଂ ଅନ୍ତରେ ଜେଟ୍ଠକସ୍ସ ପିଟ୍ଠିୟଂ କକୁଧଂ ହୋତି, ମନୁସ୍ସଜେଟ୍ଠକସ୍ସପି ତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଅୟଂ ମନୁସ୍ସେସୁ ପୁରିସୂସଭୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଏତସ୍ସ ମୟା ପାଦପରିଚାରିକାୟ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ସା ଦାସିଂ ପେସେତ୍ୱା ''ସେଟ୍ଠିଧୀତା ତୟା ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତୁକାମା, ଅସୁକଟ୍ଠାନଂ କିର ଗନ୍ତ୍ୱା ତିଟ୍ଠା''ତି ତସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ସାରଭଣ୍ଡକଂ ଆଦାୟ ଅଞ୍ଞାତକୱେସେନ ପାସାଦା ଓତରିତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଲାୟି। ଅପରଭାଗେ ତଂ କମ୍ମଂ ନଗରେ ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଚ ପାକଟଂ ଜାତଂ। ଧମ୍ମସଭାୟଂ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଆୱୁସୋ, ଅସୁକା କିର ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଖୁଜ୍ଜେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଲାତା''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାୟ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ସତ୍ଥା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱେସା ଖୁଜ୍ଜଂ କାମେତି, ପୁବ୍ବେପି କାମେସିୟେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ନିଗମଗାମେ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ଘରାୱାସଂ ୱସନ୍ତୋ ପୁତ୍ତଧୀତାହି ୱଡ୍ଢମାନୋ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ବାରାଣସୀସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଧୀତରଂ ୱାରେତ୍ୱା ଦିୱସଂ ଠପେସି। ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଅତ୍ତନୋ ଗେହେ ଉସଭସ୍ସ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ଦିସ୍ୱା ''କୋ ନାମେସୋ''ତି ଧାତିଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଉସଭୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱୀଥିୟା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଏକଂ ଖୁଜ୍ଜଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅୟଂ ପୁରିସୂସଭୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ସାରଭଣ୍ଡକଂ ଗହେତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଲାୟି। ବୋଧିସତ୍ତୋପି ଖୋ ''ସେଟ୍ଠିଧୀତରଂ ଗେହଂ ଆନେସ୍ସାମୀ''ତି ମହନ୍ତେନ ପରିୱାରେନ ବାରାଣସିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତମେୱ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ତେ ଉଭୋପି ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ମଗ୍ଗଂ ଅଗମଂସୁ। ଅଥ ଖୁଜ୍ଜସ୍ସ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ସୀତାଭିହତସ୍ସ ଅରୁଣୋଦୟେ ସରୀରେ ୱାତୋ କୁପ୍ପି, ମହନ୍ତା ୱେଦନା ୱତ୍ତନ୍ତି। ସୋ ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ୱେଦନାପ୍ପତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ୱୀଣାଦଣ୍ଡକୋ ୱିୟ ସଂକୁଟିତୋ ନିପଜ୍ଜି, ସେଟ୍ଠିଧୀତାପିସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିସୀଦି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ସେଟ୍ଠିଧୀତରଂ ଖୁଜ୍ଜସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଧୀତାୟ ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୬୩।

''ଏକଚିନ୍ତିତୋୟମତ୍ଥୋ , ବାଲୋ ଅପରିଣାୟକୋ;

ନ ହି ଖୁଜ୍ଜେନ ୱାମେନ, ଭୋତି ସଙ୍ଗନ୍ତୁମରହସୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ଏକଚିନ୍ତିତୋଯମହୋତି ଅମ୍ମ, ଯଂ ତ୍ୱଂ ଅହଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଇମିନା ଖୁଜ୍ଜେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଲାତା, ଅଯଂ ତଯା ଏକିକାଯ ଏୱ ଚିନ୍ତିତୋ ଭୱିସ୍ସତି। ବାଲୋ ଅପରିଣାଯକୋତି ଅଯଂ ଖୁଜ୍ଜୋ ବାଲୋ, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞଭାୱେନ ମହଲ୍ଲକୋପି ବାଲୋୱ, ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଅସତି ଗନ୍ତୁଂ ଅସମତ୍ଥତାଯ ଅପରିଣାଯକୋ। ନ ହି ଖୁଜ୍ଜେନ ୱାମେନ, ଭୋତି ସଙ୍ଗନ୍ତୁମରହସୀତି ଇମିନା ହି ଖୁଜ୍ଜେନ ୱାମନତ୍ତା ୱାମେନ ଭୋତି ତ୍ୱଂ ମହାକୁଲେ ଜାତା ଅଭିରୂପା ଦସ୍ସନୀଯା ସଙ୍ଗନ୍ତୁଂ ସହ ଗନ୍ତୁଂ ନାରହସୀତି।

ଅଥସ୍ସ ତଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୬୪।

''ପୁରିସୂସଭଂ ମଞ୍ଞମାନା, ଅହଂ ଖୁଜ୍ଜମକାମଯିଂ;

ସୋଯଂ ସଂକୁଟିତୋ ସେତି, ଛିନ୍ନତନ୍ତି ଯଥା ଥୁଣା''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅହଂ, ଅଯ୍ୟ, ଏକଂ ଉସଭଂ ଦିସ୍ୱା ''ଗୁନ୍ନଂ ଜେଟ୍ଠକସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଯଂ କକୁଧଂ ହୋତି, ଇମସ୍ସପି ତଂ ଅତ୍ଥି, ଇମିନାପି ପୁରିସୂସଭେନ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଏୱମହଂ ଖୁଜ୍ଜଂ ପୁରିସୂସଭଂ ମଞ୍ଞମାନା ଅକାମଯିଂ। ସୋଯଂ ଯଥା ନାମ ଛିନ୍ନତନ୍ତି ସଦୋଣିକୋ ୱୀଣାଦଣ୍ଡକୋ, ଏୱଂ ସଂକୁଟିତୋ ସେତୀତି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସା ଅଞ୍ଞାତକୱେସେନ ନିକ୍ଖନ୍ତଭାୱମେୱ ଞତ୍ୱା ତଂ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ରଥଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଗେହମେୱ ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ଅଯମେୱ ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଅହୋସି, ବାରାଣସୀସେଟ୍ଠି ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ୱୀଣାଥୂଣଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦୁତିଯା।

[୨୩୩] ୩। ୱିକଣ୍ଣକଜାତକୱଣ୍ଣନା

କାମଂଯହିଂ ଇଚ୍ଛସି ତେନ ଗଚ୍ଛାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ ହି ଧମ୍ମସଭଂ ଆନୀତୋ ''ସଚ୍ଚଂ କିର, ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ''ତି ସତ୍ଥାରା ପୁଟ୍ଠୋ ''ସଚ୍ଚ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''କସ୍ମା ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''କାମଗୁଣକାରଣା''ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''କାମଗୁଣା ନାମେତେ ଭିକ୍ଖୁ ୱିକଣ୍ଣକସଲ୍ଲସଦିସା, ସକିଂ ହଦଯେ ପତିଟ୍ଠଂ ଲଭମାନା ୱିକଣ୍ଣକଂ ୱିଯ ୱିଦ୍ଧଂ ସୁଂସୁମାରଂ ମରଣମେୱ ପାପେନ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବାରାଣସିଯଂ ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଉଯ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୋକ୍ଖରଣୀତୀରଂ ସମ୍ପାପୁଣି। ନଚ୍ଚଗୀତାସୁ କୁସଲା ନଚ୍ଚଗୀତାନି ପଯୋଜେସୁଂ, ପୋକ୍ଖରଣିଯଂ ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପା ଗୀତସଦ୍ଦଲୋଲତାଯ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ରଞ୍ଞାୱ ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ରାଜା ତାଲକ୍ଖନ୍ଧପ୍ପମାଣଂ ମଚ୍ଛଘଟଂ ଦିସ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମେ ମଚ୍ଛା ମଯା ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଚରନ୍ତୀ''ତି ଅମଚ୍ଚେ ପୁଚ୍ଛି। ଅମଚ୍ଚା ''ଏତେ, ଦେୱ, ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୀ''ତି ଆହଂସୁ। ରାଜା ''ଏତେ କିର ମଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୀ''ତି ତୁସ୍ସିତ୍ୱା ତେସଂ ନିଚ୍ଚଭତ୍ତଂ ପଟ୍ଠପେସି। ଦେୱସିକଂ ତଣ୍ଡୁଲମ୍ବଣଂ ପାଚେସି। ମଚ୍ଛା ଭତ୍ତୱେଲାଯ ଏକଚ୍ଚେ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ନାଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଭତ୍ତଂ ନସ୍ସତି। ରଞ୍ଞୋ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ରାଜା ''ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭତ୍ତୱେଲାଯ ଭେରିଂ ପହରିତ୍ୱା ଭେରିସଞ୍ଞାଯ ମଚ୍ଛେସୁ ସନ୍ନିପତିତେସୁ ଭତ୍ତଂ ଦେଥା''ତି ଆହ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭତ୍ତକମ୍ମିକୋ ଭେରିଂ ପହରାପେତ୍ୱା ସନ୍ନିପତିତାନଂ ମଚ୍ଛାନଂ ଭତ୍ତଂ ଦେତି। ତେପି ଭେରିସଞ୍ଞାଯ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି।

ତେସୁ ଏୱଂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତେସୁ ଏକୋ ସୁଂସୁମାରୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଚ୍ଛେ ଖାଦି। ଭତ୍ତକମ୍ମିକୋ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ତଂ ସୁତ୍ୱା ''ସୁଂସୁମାରଂ ମଚ୍ଛାନଂ ଖାଦନକାଲେ ୱିକଣ୍ଣକେନ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗଣ୍ହା''ତି ଆହ । ସୋ ''ସାଧୂ''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ନାୱାଯ ଠତ୍ୱା ମଚ୍ଛେ ଖାଦିତୁଂ ଆଗତଂ ସୁଂସୁମାରଂ ୱିକଣ୍ଣକେନ ପହରି, ତଂ ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋପିଟ୍ଠିଂ ପାୱିସି। ସୋ ୱେଦନାପ୍ପତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ତଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ପଲାଯି। ଭତ୍ତକମ୍ମିକୋ ତସ୍ସ ୱିଦ୍ଧଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତଂ ଆଲପନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୬୫।

''କାମଂ ଯହିଂ ଇଚ୍ଛସି ତେନ ଗଚ୍ଛ, ୱିଦ୍ଧୋସି ମମ୍ମମ୍ହି ୱିକଣ୍ଣକେନ;

ହତୋସି ଭତ୍ତେନ ସୁୱାଦିତେନ, ଲୋଲୋ ଚ ମଚ୍ଛେ ଅନୁବନ୍ଧମାନୋ''ତି।

ତତ୍ଥ କାମନ୍ତି ଏକଂସେନ। ଯହିଂ ଇଚ୍ଛସି ତେନ ଗଚ୍ଛାତି ଯସ୍ମିଂ ଇଚ୍ଛସି, ତସ୍ମିଂ ଗଚ୍ଛ। ମମ୍ମମ୍ହୀତି ମମ୍ମଟ୍ଠାନେ। ୱିକଣ୍ଣକେନାତି ୱିକଣ୍ଣକସଲ୍ଲେନ। ହତୋସି ଭତ୍ତେନ ସୁୱାଦିତେନ, ଲୋଲୋ ଚ ମଚ୍ଛେ ଅନୁବନ୍ଧମାନୋତି ତ୍ୱଂ ଭେରିୱାଦିତସଞ୍ଞାୟ ଭତ୍ତେ ଦୀୟମାନେ ଲୋଲୋ ହୁତ୍ୱା ଖାଦନତ୍ଥାୟ ମଚ୍ଛେ ଅନୁବନ୍ଧମାନୋ ତେନ ସୱାଦିତେନ ଭତ୍ତେନ ହତୋ, ଗତଟ୍ଠାନେପି ତେ ଜୀୱିତଂ ନତ୍ଥୀତି ଅହୋ। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପତ୍ତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ କାରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୬୬।

''ଏୱମ୍ପି ଲୋକାମିସଂ ଓପତନ୍ତୋ, ୱିହଞ୍ଞତୀ ଚିତ୍ତୱସାନୁୱତ୍ତୀ;

ସୋ ହଞ୍ଞତୀ ଞାତିସଖାନ ମଜ୍ଝେ, ମଚ୍ଛାନୁଗୋ ସୋରିୱ ସୁଂସୁମାରୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ଲୋକାମିସନ୍ତି ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା। ତେ ହି ଲୋକୋ ଇଟ୍ଠତୋ କନ୍ତତୋ ମନାପତୋ ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ମା ''ଲୋକାମିସ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଓପତନ୍ତୋତି ତଂ ଲୋକାମିସଂ ଅନୁପତନ୍ତୋ କିଲେସୱସେନ ଚିତ୍ତୱସାନୁୱତ୍ତୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିହଞ୍ଞତି କିଲମତି, ସୋ ହଞ୍ଞତୀତି ସୋ ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଞାତୀନଞ୍ଚ ସଖାନଞ୍ଚ ମଜ୍ଝେ ସୋ ୱିକଣ୍ଣକେନ ୱିଦ୍ଧୋ ମଚ୍ଛାନୁଗୋ ସୁଂସୁମାରୋ ୱିୟ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ମନାପାତି ଗହେତ୍ୱା ହଞ୍ଞତି କିଲମତି ମହାୱିନାସଂ ପାପୁଣାତିଯେୱାତି।

ଏୱଂ ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ''ତଦା ସୁଂସୁମାରୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ, ମଚ୍ଛା ବୁଦ୍ଧପରିସା, ବାରାଣସିରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ୱିକଣ୍ଣକଜାତକୱଣ୍ଣନା ତତିୟା।

[୨୩୪] ୪। ଅସିତାଭୂଜାତକୱଣ୍ଣନା

ତ୍ୱମେୱଦାନିମକରାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ କୁମାରିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାୱତ୍ଥିୟଂ କିରେକସ୍ମିଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଗ୍ଗସାୱକାନଂ ଉପଟ୍ଠାକକୁଲେ ଏକା କୁମାରିକା ଅଭିରୂପା ସୋଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତା, ସା ୱୟପ୍ପତ୍ତା ସମାନଜାତିକଂ କୁଲଂ ଅଗମାସି। ସାମିକୋ ତଂ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ଅମଞ୍ଞମାନୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଚିତ୍ତୱସେନ ଚରତି। ସା ତସ୍ସ ତଂ ଅତ୍ତନି ଅନାଦରତଂ ଅଗଣେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକେ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ସା ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମଗ୍ଗଫଲସୁଖେନ ୱୀତିନାମୟମାନା ''ସାମିକୋପି ମଂ ନ ଇଚ୍ଛତି, ଘରାୱାସେନ ମେ କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି, ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ମାତାପିତୂନଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତସ୍ସା ସା କିରିୟା ଭିକ୍ଖୂସୁ ପାକଟା ଜାତା। ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଆୱୁସୋ, ଅସୁକକୁଲସ୍ସ ଧୀତା ଅତ୍ଥଗୱେସିକା ସାମିକସ୍ସ ଅନିଚ୍ଛଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅଗ୍ଗସାୱକାନଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ପୁନ ମାତାପିତରୋ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା, ଏୱଂ ଅତ୍ଥଗୱେସିକା, ଆୱୁସୋ ସା କୁମାରିକା''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାୟ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱେସା କୁଲଧୀତା ଅତ୍ଥଗୱେସିକା, ପୁବ୍ବେପି ଅତ୍ଥଗୱେସିକାୟେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିୟୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ତଦା ବାରାଣସିରାଜା ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତକୁମାରସ୍ସ ପରିୱାରସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନାସଙ୍କୋ ପୁତ୍ତଂ ରଟ୍ଠା ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ଅସିତାଭୁଂ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ଦେୱିଂ ଆଦାୟ ହିମୱନ୍ତଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମଚ୍ଛମଂସଫଲାଫଲାନି ଖାଦନ୍ତୋ ପଣ୍ଣସାଲାୟ ନିୱାସଂ କପ୍ପେସି।

ସୋ ଏକଂ କିନ୍ନରିଂ ଦିସ୍ୱା ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ''ଇମଂ ପଜାପତିଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଅସିତାଭୁଂ ଅଗଣେତ୍ୱା ତସ୍ସା ଅନୁପଦଂ ଅଗମାସି। ସା ତଂ କିନ୍ନରିଂ ଅନୁବନ୍ଧମାନଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅଯଂ ମଂ ଅଗଣେତ୍ୱା କିନ୍ନରିଂ ଅନୁବନ୍ଧତି, କିଂ ମେ ଇମିନା''ତି ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କସିଣପରିକମ୍ମଂ କଥାପେତ୍ୱା କସିଣଂ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଣ୍ଣସାଲାଯ ଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି। ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋପି କିନ୍ନରିଂ ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋ ୱିଚରିତ୍ୱା ତସ୍ସା ଗତମଗ୍ଗମ୍ପି ଅଦିସ୍ୱା ଛିନ୍ନାସୋ ହୁତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲାଭିମୁଖୋୱ ଆଗତୋ। ଅସିତାଭୂ ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ମଣିୱଣ୍ଣେ ଗଗନତଲେ ଠିତା ''ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତ, ତଂ ନିସ୍ସାଯ ମଯା ଇଦଂ ଝାନସୁଖଂ ଲଦ୍ଧ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୬୭।

''ତ୍ୱମେୱ ଦାନିମକର, ଯଂ କାମୋ ବ୍ୟଗମା ତଯି;

ସୋଯଂ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକୋ, ଖରଛିନ୍ନଂୱ ରେନୁକ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ତ୍ୱମେୱ ଦାନିମକରାତି, ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତ, ମଂ ପହାଯ କିନ୍ନରିଂ ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋ ତ୍ୱଞ୍ଞେୱ ଇଦାନି ଇଦଂ ଅକର। ଯଂ କାମୋ ବ୍ୟଗମା ତଯୀତି ଯଂ ମମ ତଯି କାମୋ ୱିଗତୋ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନେନ ପହୀନୋ, ଯସ୍ସ ପହୀନତ୍ତା ଅହଂ ଇମଂ ୱିସେସଂ ପତ୍ତାତି ଦୀପେତି। ସୋଯଂ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକୋତି ସୋ ପନ କାମୋ ଇଦାନି ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକୋ ଜାତୋ, ନ ସକ୍କା ପଟିସନ୍ଧିତୁଂ। ଖରଛିନ୍ନଂୱ ରେନୁକନ୍ତି ଖରୋ ୱୁଚ୍ଚତି କକଚୋ, ରେନୁକଂ ୱୁଚ୍ଚତି ହତ୍ଥିଦନ୍ତୋ। ଯଥା କକଚେନ ଛିନ୍ନୋ ହତ୍ଥିଦନ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକୋ ହୋତି, ନ ପୁନ ପୁରିମନଯେନ ଅଲ୍ଲୀଯତି, ଏୱଂ ପୁନ ମଯ୍ହଂ ତଯା ସଦ୍ଧିଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଘଟନଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗମାସି।

ସୋ ତସ୍ସା ଗତକାଲେ ପରିଦେୱମାନୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୬୮।

''ଅତ୍ରିଚ୍ଛଂ ଅତିଲୋଭେନ , ଅତିଲୋଭମଦେନ ଚ;

ଏୱଂ ହାଯତି ଅତ୍ଥମ୍ହା, ଅହଂୱ ଅସିତାଭୁଯା''ତି।

ତତ୍ଥ ଅତ୍ରିଚ୍ଛଂ ଅତିଲୋଭେନାତି ଅତ୍ରିଚ୍ଛା ୱୁଚ୍ଚତି ଅତ୍ର ଅତ୍ର ଇଚ୍ଛାସଙ୍ଖାତା ଅପରିଯନ୍ତତଣ୍ହା, ଅତିଲୋଭୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପୱତ୍ତଲୋଭୋ। ଅତିଲୋଭମଦେନ ଚାତି ପୁରିସମଦଂ ଉପ୍ପାଦନତୋ ଅତିଲୋଭମଦୋ ନାମ ଜାଯତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଅତ୍ରିଚ୍ଛାୱସେନ ଅତ୍ରିଚ୍ଛମାନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତିଲୋଭେନ ଚ ଅତିଲୋଭମଦେନ ଚ ଯଥା ଅହଂ ଅସିତାଭୁଯା ରାଜଧୀତାଯ ପରିହୀନୋ, ଏୱଂ ଅତ୍ଥା ହାଯତୀତି।

ଇତି ସୋ ଇମାଯ ଗାଥାଯ ପରିଦେୱିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ଏକକୋୱ ୱସିତ୍ୱା ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ରାଜପୁତ୍ତୋ ଚ ରାଜଧୀତା ଚ ଇମେ ଦ୍ୱେ ଜନା ଅହେସୁଂ, ତାପସୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ଅସିତାଭୂଜାତକୱଣ୍ଣନା ଚତୁତ୍ଥା।

[୨୩୫] ୫। ୱଚ୍ଛନଖଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସୁଖାଘରା ୱଚ୍ଛନଖାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ରୋଜମଲ୍ଲଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ କିରାଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ଗିହିସହାଯୋ। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଆଗମନତ୍ଥାଯ ଥେରସ୍ସ ସାସନଂ ପାହେସି, ଥେରୋ ସତ୍ଥାରଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅଗମାସି। ସୋ ଥେରଂ ନାନଗ୍ଗରସଭୋଜନଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଥେରଂ ଗିହିଭୋଗେହି ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ନିମନ୍ତେନ୍ତୋ ''ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, ମମ ଗେହେ ପହୂତଂ ସୱିଞ୍ଞାଣକଅୱିଞ୍ଞାଣକରତନଂ, ଇଦଂ ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ତୁଯ୍ହଂ ଦମ୍ମି, ଏହି ଉଭୋ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସାମା''ତି। ଥେରୋ ତସ୍ସ କାମଗୁଣେସୁ

ଆଦୀନଵଂ କଥେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଦିଟ୍ଠୋ ତେ, ଆନନ୍ଦ, ରୋଜୋ’’ତି ସତ୍ଥାରା ପୁଚ୍ଛିତୋ ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କିମସ୍ସ କଥେସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଭନ୍ତେ, ମଂ ରୋଜୋ ଘରାୱାସେନ ନିମନ୍ତେସି, ଅଥସ୍ସାହଂ ଘରାୱାସେ ଚେୱ କାମଗୁଣେସୁ ଚ ଆଦୀନଵଂ କଥେସି’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ନ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ରୋଜୋ ମଲ୍ଲୋ ଇଦାନେୱ ପବ୍ବଜିତେ ଘରାୱାସେନ ନିମନ୍ତେସି, ପୁବ୍ବେପି ନିମନ୍ତେସିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ନିଗମଗାମେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଚିରଂ ୱସିତ୍ୱା ଲୋଣମ୍ବିଲସେୱନତ୍ଥାଯ ବାରାଣସିଂ ପତ୍ୱା ରାଜୁଯ୍ୟାନେ ୱସିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ବାରାଣସିଂ ପାୱିସି। ଅଥସ୍ସ ବାରାଣସିସେଟ୍ଠି ଆଚାରୱିହାରେ ପସୀଦିତ୍ୱା ଗେହଂ ନେତ୍ୱା ଭୋଜେତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନେ ୱସନତ୍ଥାଯ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତୋ ଉଯ୍ୟାନେ ୱସାପେସି। ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପନ୍ନସିନେହା ଅହେସୁଂ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ବାରାଣସିସେଟ୍ଠି ବୋଧିସତ୍ତେ ପେମୱିସ୍ସାସୱସେନ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ପବ୍ବଜ୍ଜା ନାମ ଦୁକ୍ଖା, ମମ ସହାଯଂ ୱଚ୍ଛନଖପରିବ୍ବାଜକଂ ଉପ୍ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ୱିଭୱଂ ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଦତ୍ୱା ଦ୍ୱେପି ସମଗ୍ଗୱାସଂ ୱସିସ୍ସାମା’’ତି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ମଧୁରପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ ୱଚ୍ଛନଖ, ପବ୍ବଜ୍ଜା ନାମ ଦୁକ୍ଖା, ସୁଖୋ ଘରାୱାସୋ, ଏହି ଉଭୋ ସମଗ୍ଗା କାମେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ୱସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୬୯।

‘‘ସୁଖା ଘରା ୱଚ୍ଛନଖ, ସହିରଞ୍ଞା ସଭୋଜନା;

ଯତ୍ଥ ଭୁତ୍ୱା ପିୱିତ୍ୱା ଚ, ସଯେଯ୍ୟାଥ ଅନୁସ୍ସୁକୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସହିରଞ୍ଞାତି ସତ୍ତରତନସମ୍ପନ୍ନା। ସଭୋଜନାତି ବହୁଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯା। ଯତ୍ଥ ଭୁତ୍ୱା ପିୱିତ୍ୱା ଚାତି ଯେସୁ ସହିରଞ୍ଞଭୋଜନେସୁ ଘରେସୁ ନାନଗ୍ଗରସାନି ଭୋଜନାନି ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ନାନାପାନାନି ଚ ପିୱିତ୍ୱା। ସଯେଯ୍ୟାଥ ଅନୁସ୍ସୁକୋତି ଯେସୁ ଅଲଙ୍କତସିରିସଯନପିଟ୍ଠେ ଅନୁସ୍ସୁକୋ ହୁତ୍ୱା ସଯେଯ୍ୟାସି, ତେ ଘରା ନାମ ଅତିୱିଯ ସୁଖାତି।

ଅଥସ୍ସ ତଂ ସୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ମହାସେଟ୍ଠି, ତ୍ୱଂ ଅଞ୍ଞାଣତାଯ କାମଗିଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଘରାୱାସସ୍ସ ଗୁଣଂ, ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଚ ଅଗୁଣଂ କଥେସି, ଘରାୱାସସ୍ସ ତେ ଅଗୁଣଂ କଥେସ୍ସାମି, ସୁଣାହି ଦାନୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୦।

‘‘ଘରା ନାନୀହମାନସ୍ସ, ଘରା ନାଭଣତୋ ମୁସା;

ଘରା ନାଦିନ୍ନଦଣ୍ଡସ୍ସ, ପରେସଂ ଅନିକୁବ୍ବତୋ;

ଏୱଂ ଛିଦ୍ଦଂ ଦୁରଭିସମ୍ଭୱଂ, କୋ ଘରଂ ପଟିପଜ୍ଜତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଘରା ନାନୀହମାନସ୍ସାତି ନିଚ୍ଚକାଲଂ କସିଗୋରକ୍ଖାଦିକରଣେନ ଅନୀହମାନସ୍ସ ଅୱାଯମନ୍ତସ୍ସ ଘରା ନାମ ନତ୍ଥି, ଘରାୱାସୋ ନ ପତିଟ୍ଠାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଘରା ନାଭଣତୋ ମୁସାତି ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଅମୁସାଭଣତୋପି ଘରା ନାମ ନତ୍ଥି। ଘରା ନାଦିନ୍ନଦଣ୍ଡସ୍ସ, ପରେସଂ ଅନିକୁବ୍ବତୋତି ନାଦିନ୍ନଦଣ୍ଡସ୍ସାତି ଅଗ୍ଗହିତଦଣ୍ଡସ୍ସ, ନିକ୍ଖିତ୍ତଦଣ୍ଡସ୍ସ ପରେସଂ ଅନିକୁବ୍ବତୋ ଘରା ନାମ ନତ୍ଥି। ଯୋ ପନ ଆଦିନ୍ନଦଣ୍ଡୋ ହୁତ୍ୱା ପରେସଂ ଦାସକମ୍ମକରାଦୀନଂ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଅପରାଧେ ଅପରାଧାନୁରୂପଂ ୱଧବନ୍ଧନଛେଦନତାଳନାଦିୱସେନ କରୋତି, ତସ୍ସେୱ ଘରାୱାସୋ ସଣ୍ଠହତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଛିଦ୍ଦଂ ଦୁରଭିସମ୍ଭୱଂ, କୋ ଘରଂ ପଟିପଜ୍ଜତୀତି ତଂ ଦାନି ଏୱଂ ଏତେସଂ ଈହନାଦୀନଂ ଅକରଣେ ସତି ତାଯ ତାଯ ପରିହାନିଯା ଛିଦ୍ଦଂ କରଣେପି ସତି ନିଚ୍ଚମେୱ କାତବ୍ବତୋ ଦୁରଭିସମ୍ଭୱଂ ଦୁରାରାଧନୀଯଂ, ନିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତସ୍ସପି ୱା ଦୁରଭିସମ୍ଭୱମେୱ ଦୁପ୍ପୂରଂ ଘରାୱାସଂ ‘‘ଅହଂ ନିପ୍ପରିତସ୍ସୋ ହୁତ୍ୱା ଅଜ୍ଝାୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି କୋ ପଟିପଜ୍ଜତୀତି।

ଏୱଂ ମହାସତ୍ତୋ ଘରାୱାସସ୍ସ ଦୋସଂ କଥେତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାନମେୱ ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ବାରାଣସିସେଟ୍ଠି ରୋଜୋ ମଲ୍ଲୋ ଅହୋସି, ୱଚ୍ଛନଖପରିବ୍ବାଜକୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ୱଚ୍ଛନଖଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଞ୍ଚମା।

[୨୩୬] ୬। ବକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଭଦ୍ଦକୋ୍ୱତଯଂ ପକ୍ଖୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ କୁହକଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଞ୍ହି ସତ୍ଥା ଆନେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପେସ କୁହକୋଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଏକସ୍ମିଂ ସରେ ମଚ୍ଛୋ ହୁତ୍ୱା ମହାପରିୱାରୋ ୱସି। ଅଥେକୋ ବକୋ ‘‘ମଚ୍ଛେ ଖାଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ସରସ୍ସ ଆସନ୍ନଟ୍ଠାନେ ସୀସଂ ପାତେତ୍ୱା ପକ୍ଖେ ପସାରେତ୍ୱା ମନ୍ଦମନ୍ଦୋ ମଚ୍ଛେ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି ତେସଂ ପମାଦଂ ଆଗମଯମାନୋ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ମଚ୍ଛଗଣପରିୱୁତୋ ଗୋଚରଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତଂ ଠାନଂ ପାପୁଣି। ମଚ୍ଛଗଣୋ ତଂ ବକଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୧।

‘‘ଭଦ୍ଦକୋ ୱତଯଂ ପକ୍ଖୀ, ଦିଜୋ କୁମୁଦସନ୍ନିଭୋ;

ୱୂପସନ୍ତେହି ପକ୍ଖେହି, ମନ୍ଦମନ୍ଦୋୱ ଝାଯତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ମନ୍ଦମନ୍ଦୋୱ ଝାଯତୀତି ଅବଲବଲୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ଅଜାନନ୍ତୋ ୱିଯ ଏକକୋୱ ଝାଯତୀତି।

ଅଥ ନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୨।

‘‘ନାସ୍ସ ସୀଲଂ ୱିଜାନାଥ, ଅନଞ୍ଞାଯ ପସଂସଥ;

ଅମ୍ହେ ଦିଜୋ ନ ପାଲେତି, ତେନ ପକ୍ଖୀ ନ ଫନ୍ଦତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅନଞ୍ଞାଯାତି ଅଜାନିତ୍ୱା। ଅମ୍ହେ ଦିଜୋ ନ ପାଲେତୀତି ଏସ ଦିଜୋ ଅମ୍ହେ ନ ରକ୍ଖତି ନ ଗୋପାଯତି, ‘‘କତରଂ ନୁ ଖୋ ଏତେସୁ କବଳଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉପଧାରେତି। ତେନ ପକ୍ଖୀ ନ ଫନ୍ଦତୀତି ତେନାଯଂ ସକୁଣୋ ନ ଫନ୍ଦତି ନ ଚଲତୀତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ମଚ୍ଛଗଣୋ ଉଦକଂ ଖୋଭେତ୍ୱା ବକଂ ପଲାପେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ବକୋ କୁହକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅହୋସି, ମଚ୍ଛରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ବକଜାତକୱଣ୍ଣନା ଛଟ୍ଠା।

[୨୩୭] ୭। ସାକେତଜାତକୱଣ୍ଣନା

କୋନୁ ଖୋ ଭଗୱା ହେତୂତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ସାକେତଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରନ୍ତୋ ସାକେତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ପନେତ୍ଥ ଅତୀତମ୍ପି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମ୍ପି ହେଟ୍ଠା ଏକକନିପାତେ (ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।ସାକେତଜାତକୱଣ୍ଣନା) କଥିତମେୱ। ତଥାଗତସ୍ସ ପନ ୱିହାରଂ ଗତକାଲେ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ସିନେହୋ ନାମେସ,

ଭନ୍ତେ, କଥଂ ପତିଟ୍ଠାତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତା ପଠମଂ ଗାଥମାହଂସୁ –

୧୭୩।

‘‘କୋ ନୁ ଖୋ ଭଗଵା ହେତୁ, ଏକଚ୍ଚେ ଇଧ ପୁଗ୍ଗଲେ;

ଅତୀଵ ହଦଯଂ ନିବ୍ବାତି, ଚିତ୍ତଞ୍ଚାପି ପସୀଦତୀ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – କୋ ନୁ ଖୋ ହେତୁ, ଯେନ ଇଧେକଚ୍ଚେ ପୁଗ୍ଗଲେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତେଯେଵ ହଦଯଂ ଅତିଵିଯ ନିବ୍ବାତି, ସୁଵାସିତସ୍ସ ସୀତସ୍ସ ଉଦକସ୍ସ ଘଟସହସ୍ସେନ ପରିସିତ୍ତଂ ଵିଯ ସୀତଲଂ ହୋତି, ଏକଚ୍ଚେ ନ ନିବ୍ବାତି। ଏକଚ୍ଚେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତେଯେଵ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ମୁଦୁ ହୋତି, ପେମଵସେନ ଅଲ୍ଲୀଯତି, ଏକଚ୍ଚେ ନ ଅଲ୍ଲୀଯତୀତି।

ଅଥ ନେସଂ ସତ୍ଥା ପେମକାରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୪।

‘‘ପୁବ୍ବେଵ ସନ୍ନିଵାସେନ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନହିତେନ ଵା;

ଏଵଂ ତଂ ଜାଯତେ ପେମଂ, ଉପ୍ପଲଂଵ ଯଥୋଦକେ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଭିକ୍ଖଵେ, ପେମଂ ନାମେତଂ ଦ୍ଵୀହି କାରଣେହି ଜାଯତି, ପୁରିମଭଵେ ମାତା ଵା ପିତା ଵା ପୁତ୍ତୋ ଵା ଧୀତା ଵା ଭାତା ଵା ଭଗିନୀ ଵା ପତି ଵା ଭରିଯା ଵା ସହାଯୋ ଵା ମିତ୍ତୋ ଵା ହୁତ୍ଵା ଯୋ ଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ଵୁତ୍ଥପୁବ୍ବୋ, ତସ୍ସ ଇମିନା ପୁବ୍ବେଵ ସନ୍ନିଵାସେନ ଭଵନ୍ତରେପି ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋ ସୋ ସିନେହୋ ନ ଵିଜହତି। ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାଵେ କତେନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନହିତେନ ଵା ଏଵଂ ତଂ ଜାଯତେ ପେମଂ, ଇମେହି ଦ୍ଵୀହି କାରଣେହି ପେମଂ ନାମ ଜାଯତି। ଯଥା କିଂ? ଉପ୍ପଲଂଵ ଯଥୋଦକେତି। ଵା-କାରସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତଂ କତଂ। ସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥେ ଚେସ ଵୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଉପ୍ପଲଞ୍ଚ ସେସଂ ଜଲଜପୁପ୍ଫଞ୍ଚ ଯଥା ଉଦକେ ଜାଯମାନଂ ଦ୍ଵେ କାରଣାନି ନିସ୍ସାଯ ଜାଯତି ଉଦକଞ୍ଚେଵ କଲଲଞ୍ଚ, ତଥା ଏତେହି ଦ୍ଵୀହି କାରଣେହି ପେମଂ ଜାଯତୀତି ଏଵମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ଵା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଚ ଇମେ ଦ୍ଵେ ଜନା ଅହେସୁଂ, ପୁତ୍ତୋ ପନ ଅହମେଵ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସାକେତଜାତକଵଣ୍ଣନା ସତ୍ତମା।

[୨୩୮] ୮। ଏକପଦଜାତକଵଣ୍ଣନା

ଇଙ୍ଘଏକପଦଂ, ତାତାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଏକଂ କୁଟୁମ୍ବିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାଵତ୍ଥିଵାସୀ କିରେସ କୁଟୁମ୍ବିକୋ, ଅଥସ୍ସ ଏକଦିଵସଂ ଅଙ୍କେ ନିସିନ୍ନୋ ପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଦ୍ଵାରଂ ନାମ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ‘‘ବୁଦ୍ଧଵିସଯୋ ଏସ ପଞ୍ହୋ, ନ ତଂ ଅଞ୍ଞୋ କଥେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ’’ତି ପୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ଵା ଜେତଵନଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ସତ୍ଥାରଂ ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଯଂ ମେ ଦାରକୋ ଊରୁମ୍ହି ନିସିନ୍ନୋ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଦ୍ଵାରଂ ନାମ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି, ଅହଂ ତଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ଇଧାଗତୋ, କଥେଥ, ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ପଞ୍ହ’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ନ ଖୋ, ଉପାସକ, ଅଯଂ ଦାରକୋ ଇଦାନେଵ ଅତ୍ଥଗଵେସକୋ, ପୁବ୍ବେପି ଅତ୍ଥଗଵେସକୋଵ ହୁତ୍ଵା ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ପଣ୍ଡିତେ ପୁଚ୍ଛି, ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାପିସ୍ସ କଥେସୁଂ, ଭଵସଙ୍ଖେପଗତତ୍ତା ପନ ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ଵା ଵଯପ୍ପତ୍ତୋ ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଲଭି। ଅଥସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଦହରୋ କୁମାରୋ ଊରୁମ୍ହି ନିସୀଦିତ୍ଵା ‘‘ତାତ, ମଯ୍ହଂ ଏକପଦଂ ଅନେକତ୍ଥନିସ୍ସିତଂ ଏକଂ କାରଣଂ କଥେଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୫।

‘‘ଇଙ୍ଘ ଏକପଦଂ ତାତ, ଅନେକତ୍ଥପଦସ୍ସିତଂ;

କିଞ୍ଚି ସଙ୍ଗାହିକଂ ବ୍ରୂସି, ଯେନତ୍ଥେ ସାଧଯେମସେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଇଙ୍ଘାତି ଯାଚନତ୍ଥେ ଚୋଦନତ୍ଥେ ୱା ନିପାତୋ। ଏକପଦନ୍ତି ଏକଂ କାରଣପଦଂ, ଏକଂ କାରଣୂପସଞ୍ହିତଂ ୱା ବ୍ଯଞ୍ଜନପଦଂ। ଅନେକତ୍ଥପଦସ୍ସିତନ୍ତି ଅନେକାନି ଅତ୍ଥପଦାନି କାରଣପଦାନି ନିସ୍ସିତଂ। କିଞ୍ଚି ସଙ୍ଗାହିକଂ ବ୍ରୂସୀତି କିଞ୍ଚି ଏକପଦଂ ବହୂନଂ ପଦାନଂ ସଙ୍ଗାହିକଂ ବ୍ରୂହି, ଅଯମେୱ ୱା ପାଠୋ। ଯେନତ୍ଥେ ସାଧଯେମସେତି ଯେନ ଏକେନ ପଦେନ ଅନେକତ୍ଥନିସ୍ସିତେନ ମଯଂ ଅତ୍ତନୋ ୱୁଡ୍ଢିଂ ସାଧେଯ୍ଯାମ, ତଂ ମେ କଥେହୀତି ପୁଚ୍ଛି।

ଅଥସ୍ସ ପିତା କଥେନ୍ତୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୬।

‘‘ଦକ୍ଖେଯ୍ଯେକପଦଂ ତାତ, ଅନେକତ୍ଥପଦସ୍ସିତଂ;

ତଞ୍ଚ ସୀଲେନ ସଞ୍ଞୁତ୍ତଂ, ଖନ୍ତିଯା ଉପପାଦିତଂ;

ଅଲଂ ମିତ୍ତେ ସୁଖାପେତୁଂ, ଅମିତ୍ତାନଂ ଦୁଖାଯ ଚା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦକ୍ଖେଯ୍ଯେକପଦନ୍ତି ଦକ୍ଖେଯ୍ଯଂ ଏକପଦଂ। ଦକ୍ଖେଯ୍ଯଂ ନାମ ଲାଭୁପ୍ପାଦକସ୍ସ ଛେକସ୍ସ କୁସଲସ୍ସ ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ୱୀରିଯଂ। ଅନେକତ୍ଥପଦସ୍ସିତନ୍ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ୱୀରିଯଂ ଅନେକେହି ଅତ୍ଥପଦେହି ନିସ୍ସିତଂ। କତରେହୀତି? ସୀଲାଦୀହି। ତେନେୱ ‘‘ତଞ୍ଚ ସୀଲେନ ସଞ୍ଞୁତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ତଞ୍ଚ ପନେତଂ ୱୀରିଯଂ ଆଚାରସୀଲସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଅଧିୱାସନଖନ୍ତିଯା ଉପେତଂ ମିତ୍ତେ ସୁଖାପେତୁଂ ଅମିତ୍ତାନଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖାଯ ଅଲଂ ସମତ୍ଥଂ। କୋ ହି ନାମ ଲାଭୁପ୍ପାଦକଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତକୁସଲୱୀରିଯସମନ୍ନାଗତୋ ଆଚାରଖନ୍ତିସମ୍ପନ୍ନୋ ମିତ୍ତେ ସୁଖାପେତୁଂ, ଅମିତ୍ତେ ୱା ଦୁକ୍ଖାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ହଂ କଥେସି। ସୋପି ପିତୁ କଥିତନଯେନେୱ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥଂ ସାଧେତ୍ୱା ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ପିତାପୁତ୍ତା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତା। ‘‘ତଦା ପୁତ୍ତୋ ଅଯମେୱ ପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି, ବାରାଣସିସେଟ୍ଠି ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଏକପଦଜାତକୱଣ୍ଣନା ଅଟ୍ଠମା।

[୨୩୯] ୯। ହରିତମଣ୍ଡୂକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଆସୀୱିସମ୍ପିମଂ ସନ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଜାତସତ୍ତୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। କୋସଲରାଜସ୍ସ ହି ପିତା ମହାକୋସଲୋ ବିମ୍ବିସାରରଞ୍ଞୋ ଧୀତରଂ ଦଦମାନୋ ଧୀତୁ ନ୍ହାନମୂଲଂ କାସିଗାମକଂ ନାମ ଅଦାସି। ସା ଅଜାତସତ୍ତୁନା ପିତୁଘାତକକମ୍ମେ କତେ ରଞ୍ଞୋ ସିନେହେନ ନଚିରସ୍ସେୱ କାଲମକାସି। ଅଜାତସତ୍ତୁ ମାତରି କାଲକତାଯପି ତଂ ଗାମଂ ଭୁଞ୍ଜତେୱ। କୋସଲରାଜା ‘‘ପିତୁଘାତକସ୍ସ ଚୋରସ୍ସ ମମ କୁଲସନ୍ତକଂ ଗାମଂ ନ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୁଜ୍ଝତି। କଦାଚି ମାତୁଲସ୍ସ ଜଯୋ ହୋତି, କଦାଚି ଭାଗିନେଯ୍ଯସ୍ସ। ଯଦା ପନ ଅଜାତସତ୍ତୁ ଜିନାତି, ତଦା ସୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ ରଥେ ଧଜଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ମହନ୍ତେନ ଯସେନ ନଗରଂ ପୱିସତି। ଯଦା ପନ ପରାଜଯତି, ତଦା ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ କଞ୍ଚି ଅଜାନାପେତ୍ୱାୱ ପୱିସତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅଜାତସତ୍ତୁ ମାତୁଲଂ ଜିନିତ୍ୱା ତୁସ୍ସତି, ପରାଜିତୋ ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପେସ ଜିନିତ୍ୱା ତୁସ୍ସତି, ପରାଜିତୋ ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ନୀଲମଣ୍ଡୂକଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତଦା ମନୁସ୍ସା ନଦୀକନ୍ଦରାଦୀସୁ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ମଚ୍ଛେ ଗହଣତ୍ଥାଯ କୁମୀନାନି ଓଡ୍ଡେସୁଂ। ଏକସ୍ମିଂ କୁମୀନେ ବହୂ ମଚ୍ଛା ପୱିସିଂସୁ। ଅଥେକୋ ଉଦକାସୀୱିସୋ ମଚ୍ଛେ ଖାଦନ୍ତୋ ତଂ କୁମୀନଂ ପାୱିସି, ବହୂ ମଚ୍ଛା ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ତଂ ଖାଦନ୍ତା ଏକଲୋହିତଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ପଟିସରଣଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ମରଣଭଯତଜ୍ଜିତୋ କୁମୀନମୁଖେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା

ୱେଦନାପ୍ପତ୍ତୋ ଉଦକପରିଯନ୍ତେ ନିପଜ୍ଜି। ନୀଲମଣ୍ଡୂକୋପି ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା କୁମୀନସୂଲମତ୍ଥକେ ନିପନ୍ନୋ ହୋତି। ଆସୀୱିସୋ ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ନିପନ୍ନଂ ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ସମ୍ମ ନୀଲମଣ୍ଡୂକ, ଇମେସଂ ମଚ୍ଛାନଂ କିରିଯା ରୁଚ୍ଚତି ତୁଯ୍ହ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୭।

''ଆସୀୱିସମ୍ପି ମଂ ସନ୍ତଂ, ପୱିଟ୍ଠଂ କୁମିନାମୁଖଂ;

ରୁଚ୍ଚତେ ହରିତାମାତା, ଯଂ ମଂ ଖାଦନ୍ତି ମଚ୍ଛକା''ତି।

ତତ୍ଥ ଆସୀୱିସମ୍ପି ମଂ ସନ୍ତନ୍ତି ମଂ ଆଗତୱିସଂ ସମାନଂ। ରୁଚ୍ଚତେ ହରିତାମାତା, ଯଂ ମଂ ଖାଦନ୍ତି ମଚ୍ଛକାତି ଏତଂ ତୱ ରୁଚ୍ଚତି ହରିତମଣ୍ଡୂକପୁତ୍ତାତି ୱଦତି।

ଅଥ ନଂ ହରିତମଣ୍ଡୂକୋ ''ଆମ, ସମ୍ମ, ରୁଚ୍ଚତୀ''ତି। ''କିଂକାରଣା''ତି? ''ସଚେ ତ୍ୱମ୍ପି ତୱ ପଦେସଂ ଆଗତେ ମଚ୍ଛେ ଖାଦସି, ମଚ୍ଛାପି ଅତ୍ତନୋ ପଦେସଂ ଆଗତଂ ତଂ ଖାଦନ୍ତି, ଅତ୍ତନୋ ୱିସଯେ ପଦେସେ ଗୋଚରଭୂମିଯଂ ଅବଲୱା ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୮।

''ୱିଲୁମ୍ପତେୱ ପୁରିସୋ, ଯାୱସ୍ସ ଉପକପ୍ପତି;

ଯଦା ଚଞ୍ଞେ ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତି, ସୋ ୱିଲୁତ୍ତୋ ୱିଲୁମ୍ପତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ୱିଲୁମ୍ପତେୱ ପୁରିସୋ, ଯାୱସ୍ସ ଉପକପ୍ପତୀତି ଯାୱ ଅସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଇସ୍ସରିଯଂ ଉପକପ୍ପତି ଇଜ୍ଝତି ପୱତ୍ତତି, ତାୱ ସୋ ଅଞ୍ଞଂ ୱିଲୁମ୍ପତିଯେୱ। ''ଯାୱ ସୋ ଉପକପ୍ପତୀ''ତିପି ପାଠୋ , ଯତ୍ତକଂ କାଲଂ ସୋ ପୁରିସୋ ସକ୍କୋତି ୱିଲୁମ୍ପିତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଦା ଚଞ୍ଞେ ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତୀତି ଯଦା ଚ ଅଞ୍ଞେ ଇସ୍ସରା ହୁତ୍ୱା ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତି। ସୋ ୱିଲୁତ୍ତୋ ୱିଲୁମ୍ପତୀତି ଅଥ ସୋ ୱିଲୁମ୍ପକୋ ଅଞ୍ଞେହି ୱିଲୁମ୍ପତି। ''ୱିଲୁମ୍ପତେ''ତିପି ପାଠୋ, ଅଯମେୱତ୍ଥୋ। ''ୱିଲୁମ୍ପନ''ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି, ତସ୍ସତ୍ଥୋ ନ ସମେତି। ଏୱଂ ''ୱିଲୁମ୍ପକୋ ପୁନ ୱିଲୁମ୍ପଂ ପାପୁଣାତୀ''ତି ବୋଧିସତ୍ତେନ ଅଡ୍ଡେ ୱିନିଚ୍ଛିତେ ଉଦକାସୀୱିସସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ପଚ୍ଚାମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା''ତି ମଚ୍ଛଗଣା କୁମୀନମୁଖା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନଂ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେତ୍ୱା ପକ୍କମୁଂ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ଉଦକାସୀୱିସୋ ଅଜାତସତ୍ତୁ ଅହୋସି, ନୀଲମଣ୍ଡୂକୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ହରିତମଣ୍ଡୂକଜାତକୱଣ୍ଣନା ନୱମା।

[୨୪୦] ୧୦। ମହାପିଙ୍ଗଲଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସବ୍ବୋ ଜନୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଦେୱଦତ୍ତେ ସତ୍ଥରି ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନୱମାସଚ୍ଚଯେନ ଜେତୱନଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ପଥୱିଯଂ ନିମୁଗ୍ଗେ ଜେତୱନୱାସିନୋ ଚ ସକଲରଟ୍ଠୱାସିନୋ ଚ ''ବୁଦ୍ଧପଟିକଣ୍ଟକୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ପଥୱିଯା ଗିଲିତୋ, ନିହତପଚ୍ଚାମିତ୍ତୋ ଦାନି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଜାତୋ''ତି ତୁଟ୍ଠହଟ୍ଠା ଅହେସୁଂ। ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ପରମ୍ପରଘୋସେନ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପୱାସିନୋ ଯକ୍ଖଭୂତଦେୱଗଣା ଚ ତୁଟ୍ଠହଟ୍ଠା ଏୱ ଅହେସୁଂ। ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଆୱୁସୋ, ଦେୱଦତ୍ତେ ପଥୱିଯଂ ନିମୁଗ୍ଗେ 'ବୁଦ୍ଧପଟିକଣ୍ଟକୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ପଥୱିଯା ଗିଲିତୋ'ତି ମହାଜନୋ ଅତ୍ତମନୋ ଜାତୋ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ଦେୱଦତ୍ତେ ମତେ ମହାଜନୋ ତୁସ୍ସତି ଚେୱ ହସତି ଚ, ପୁବ୍ବେପି ତୁସ୍ସି ଚେୱ ହସି ଚା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ମହାପିଙ୍ଗଲୋ ନାମ ରାଜା ଅଧମ୍ମେନ ୱିସମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେସି, ଛନ୍ଦାଦିୱସେନ ପାପକମ୍ମାନି କରୋନ୍ତୋ ଦଣ୍ଡବଲିଜଙ୍ଘକହାପଣାଦିଗ୍ଗହଣେନ ଉଚ୍ଛୁଯନ୍ତେ ଉଚ୍ଛୁଂ ୱିଯ ମହାଜନଂ ପୀଳେସି କକ୍ଖଳୋ ଫରୁସୋ ସାହସିକୋ, ପରେସୁ ଅନୁଦ୍ଦଯାମତ୍ତମ୍ପି ନାମସ୍ସ

ନତ୍ଥି, ଗେହେ ଇତ୍ଥୀନମ୍ପି ପୁତ୍ତଧୀତାନମ୍ପି ଅମଚ୍ଚବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକାଦୀନମ୍ପି ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ, ଅକ୍ଖିମ୍ହି ପତିତରଜଂ ୱିୟ, ଭତ୍ତପିଣ୍ଡେ ସକ୍ଖରା ୱିୟ, ପଣ୍ହିଂ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପୱିଟ୍ଠକଣ୍ଟକୋ ୱିୟ ଚ ଅହୋସି । ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ମହାପିଙ୍ଗଲସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ମହାପିଙ୍ଗଲୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱା କାଲମକାସି। ତସ୍ମିଂ କାଲକତେ ସକଲବାରାଣସିୱାସିନୋ ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠା ମହାହସିତଂ ହସିତ୍ୱା ଦାରୂନଂ ସକଟସହସ୍ସେନ ମହାପିଙ୍ଗଲଂ ଝାପେତ୍ୱା ଅନେକେହି ଘଟସହସ୍ସେହି ଆଳାହନଂ ନିବ୍ବାପେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ରଜ୍ଜେ ଅଭିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ‘‘ଧମ୍ମିକୋ ନୋ ରାଜା ଲଦ୍ଧୋ’’ତି ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠା ନଗରେ ଉସ୍ସୱଭେରିଂ ଚରାପେତ୍ୱା ସମୁସ୍ସିତଧଜପଟାକଂ ନଗରଂ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣଲାଜକୁସୁମମଣ୍ଡିତତଲେସୁ ଅଲଙ୍କତମଣ୍ଡପେସୁ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ ଚେୱ ପିୱିଂସୁ ଚ।

ବୋଧିସତ୍ତୋପି ଅଲଙ୍କତେ ମହାତଲେ ସମୁସ୍ସିତସେତଚ୍ଛତ୍ତସ୍ସ ପଲ୍ଲଙ୍କୱରସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ମହାୟସଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ଅମଚ୍ଚା ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିରଟ୍ଠିକଦୋୱାରିକାଦୟୋ ଚ ରାଜାନଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଅଥେକୋ ଦୋୱାରିକୋ ନାତିଦୂରେ ଠତ୍ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ପସ୍ସସନ୍ତୋ ପରୋଦି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସମ୍ମ ଦୋୱାରିକ, ମମ ପିତରି କାଲକତେ ସବ୍ବେ ତୁଟ୍ଠପହଟ୍ଠା ଉସ୍ସୱଂ କୀଳନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ପନ ରୋଦମାନୋ ଠିତୋ , କିଂ ନୁ ଖୋ ମମ ପିତା ତୱେୱ ପିୟୋ ଅହୋସି ମନାପୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୯।

‘‘ସବ୍ବୋ ଜନୋ ହିଂସିତୋ ପିଙ୍ଗଲେନ, ତସ୍ମିଂ ମତେ ପଚ୍ଚୟା ୱେଦୟନ୍ତି;

ପିୟୋ ନୁ ତେ ଆସି ଅକଣ୍ହନେତ୍ତୋ, କସ୍ମା ନୁ ତ୍ୱଂ ରୋଦସି ଦ୍ୱାରପାଲା’’ତି।

ତତ୍ଥ ହିଂସିତୋତି ନାନପ୍ପକାରେହି ଦଣ୍ଡବଲିଆଦୀହି ପୀଳିତୋ। ପିଙ୍ଗଲେନାତି ପିଙ୍ଗଲକ୍ଖେନ। ତସ୍ସ କିର ଦ୍ୱେପି ଅକ୍ଖୀନି ନିବ୍ବିଦ୍ଧପିଙ୍ଗଲାନି ବିଳାରକ୍ଖିୱଣ୍ଣାନି ଅହେସୁଂ, ତେନେୱସ୍ସ ‘‘ପିଙ୍ଗଲୋ’’ତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ପଚ୍ଚୟା ୱେଦୟନ୍ତୀତି ପୀତିୟୋ ପୱେଦୟନ୍ତି। ଅକଣ୍ହନେତ୍ତୋତି ପିଙ୍ଗଲନେତ୍ତୋ। କସ୍ମା ନୁ ତ୍ୱନ୍ତି କେନ ନୁ କାରଣେନ ତ୍ୱଂ ରୋଦସି। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ‘‘କସ୍ମା ତୁୱ’’ନ୍ତି ପାଠୋ।

ସୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନାହଂ, ମହାରାଜ, ‘ମହାପିଙ୍ଗଲୋ ମତୋ’ତି ସୋକେନ ରୋଦାମି, ସୀସସ୍ସ ମେ ସୁଖଂ ଜାତଂ। ପିଙ୍ଗଲରାଜା ହି ପାସାଦା ଓତରନ୍ତୋ ଚ ଆରୋହନ୍ତୋ ଚ କମ୍ମାରମୁଟ୍ଠିକାୟ ପହରନ୍ତୋ ୱିୟ ମୟ୍ହଂ ସୀସେ ଅଟ୍ଠଟ୍ଠ ଖଟକେ ଦେତି, ସୋ ପରଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି ମମ ସୀସେ ଦଦମାନୋ ୱିୟ ନିରୟପାଲାନମ୍ପି ୟମସ୍ସପି ସୀଲେ ଖଟକେ ଦସ୍ସତି, ଅଥ ନଂ ତେ ‘ଅତିୱିୟ ଅୟଂ ଅମ୍ହେ ବାଧତୀ’ତି ପୁନ ଇଧେୱ ଆନେତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସୁଂ, ଅଥ ମେ ସୋ ପୁନପି ସୀସେ ଖଟକେ ଦଦେୟ୍ୟାତି ଭୟେନାହଂ ରୋଦାମୀ’’ତି ଇମମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୮୦।

‘‘ନ ମେ ପିୟୋ ଆସି ଅକଣ୍ହନେତ୍ତୋ, ଭାୟାମି ପଚ୍ଚାଗମନାୟ ତସ୍ସ;

ଇତୋ ଗତୋ ହିଂସେୟ୍ୟ ମଚ୍ଚୁରାଜଂ, ସୋ ହିଂସିତୋ ଆନେୟ୍ୟ ପୁନ ଇଧା’’ତି।

ଅଥ ନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ସୋ ରାଜା ଦାରୂନଂ ୱାହସହସ୍ସେନ ଦଡ୍ଢୋ ଉଦକଘଟସତେହି ସିତ୍ତୋ, ସାପିସ୍ସ ଆଳାହନଭୂମି ସମନ୍ତତୋ ଖତା, ପକତିୟାପି ଚ ପରଲୋକଂ ଗତା ନାମ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଗତିୱସା ପୁନ ତେନେୱ ସରୀରେନ ନାଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମା ତ୍ୱଂ ଭାୟୀ’’ତି ତଂ ସମସ୍ସାସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୮୧।

‘‘ଦଡ୍ଢୋ ୱାହସହସ୍ସେହି, ସିତ୍ତୋ ଘଟସତେହି ସୋ;

ପରିକ୍ଖତା ଚ ସା ଭୂମି, ମା ଭାୟି ନାଗମିସ୍ସତୀ’’ତି।

ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦୋୱାରିକୋ ଅସ୍ସାସଂ ପଟିଲଭି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ୟଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ମହାପିଙ୍ଗଲୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ପୁତ୍ତୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ମହାପିଙ୍ଗଲଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦସମା।

ଉପାହନୱଗ୍ଗୋ ନୱମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଉପାହନଂ ୱୀଣାଥୂଣଂ, ୱିକଣ୍ଣକଂ ଅସିତାଭୁ;

ୱଚ୍ଛନଖଂ ବକଞ୍ଚେୱ, ସାକେତଞ୍ଚ ଏକପଦଂ;

ହରିତମାତୁ ପିଙ୍ଗଲଂ।

୧୦। ସିଙ୍ଗାଲୱଗ୍ଗୋ

[୨୪୧] ୧। ସଦ୍ଦାଠଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସିଙ୍ଗାଲୋମାନତ୍ଥଦ୍ଧୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅଜାତସତ୍ତୁଂ ପସାଦେତ୍ୱା ଉପ୍ପାଦିତଂ ଲାଭସକ୍କାରଂ ଚିରଟ୍ଠିତିକଂ କାତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ନାଳାଗିରିପଯୋଜନେ ପାଟିହାରିଯସ୍ସ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତସ୍ସ ସୋ ଲାଭସକ୍କାରୋ ଅନ୍ତରଧାଯି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ଲାଭସକ୍କାରଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଚିରଟ୍ଠିତିକଂ କାତୁଂ ନାସକ୍ଖୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ଇଦାନେୱ ଅତ୍ତନୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଲାଭସକ୍କାରଂ ଅନ୍ତରଧାପେତି, ପୁବ୍ବେପି ଅନ୍ତରଧାପେସିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ପୁରୋହିତୋ ଅହୋସି ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଞ୍ଚ ସିପ୍ପାନଂ ପାରଂ ଗତୋ। ସୋ ପଥୱୀଜଯମନ୍ତଂ ନାମ ଜାନାତି। ପଥୱୀଜଯମନ୍ତୋତି ଆୱଟ୍ଟନମନ୍ତୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ତଂ ମନ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏକସ୍ମିଂ ଅଙ୍ଗଣଟ୍ଠାନେ ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସଜ୍ଝାଯମକାସି। ତଂ କିର ମନ୍ତଂ ଅଞ୍ଞୱିହିତଂ ଧିତିୱିରହିତଂ ସାୱେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ନଂ ସୋ ତଥାରୂପେ ଠାନେ ସଜ୍ଝାଯତି। ଅଥସ୍ସ ସଜ୍ଝାଯନକାଲେ ଏକୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ ଏକସ୍ମିଂ ବିଲେ ନିପନ୍ନୋ ତଂ ମନ୍ତଂ ସୁତ୍ୱାୱ ପଗୁଣମକାସି। ସୋ କିର ଅନନ୍ତରାତୀତେ ଅତ୍ତଭାୱେ ପଗୁଣପଥୱୀଜଯମନ୍ତୋ ଏକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ସଜ୍ଝାଯଂ କତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ‘‘ପଗୁଣୋ ୱତ ମେ ଅଯଂ ମନ୍ତୋ’’ତି ଆହ। ସିଙ୍ଗାଲୋ ବିଲା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ଭୋ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅଯଂ ମନ୍ତୋ ତଯାପି ମମେୱ ପଗୁଣତରୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ପଲାଯି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଅଯଂ ସିଙ୍ଗାଲୋ ମହନ୍ତଂ ଅକୁସଲଂ କରିସ୍ସତୀ’’ତି ‘‘ଗଣ୍ହଥ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଥୋକଂ ଅନୁବନ୍ଧି। ସିଙ୍ଗାଲୋ ପଲାଯିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପାୱିସି।

ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ସିଙ୍ଗାଲିଂ ଥୋକଂ ସରୀରେ ଡଂସି, ‘‘କିଂ, ସାମୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ମଯ୍ହଂ ଜାନାସି ନ ଜାନାସୀ’’ତି ଆହ। ସା ‘‘ଆମ, ଜାନାମୀ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ସୋ ପଥୱୀଜଯମନ୍ତଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅନେକାନି ସିଙ୍ଗାଲସତାନି ଆଣାପେତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ହତ୍ଥିଅସ୍ସସୀହବ୍ୟଗ୍ଘସୂକରମିଗାଦଯୋ ଚତୁପ୍ପଦେ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ଅକାସି। କତ୍ୱା ଚ ପନ ସଦ୍ଦାଠୋ ନାମ ରାଜା ହୁତ୍ୱା ଏକଂ ସିଙ୍ଗାଲିଂ ଅଗ୍ଗମହେସିଂ ଅକାସି। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ହତ୍ଥୀନଂ ପିଟ୍ଠେ ସୀହୋ ତିଟ୍ଠତି, ସୀହପିଟ୍ଠେ ସଦ୍ଦାଠୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ ରାଜା ସିଙ୍ଗାଲିଯା ଅଗ୍ଗମହେସିଯା ସଦ୍ଧିଂ ନିସୀଦତି, ମହନ୍ତୋ ଯସୋ ଅହୋସି। ସୋ ଯସମହନ୍ତେନ ପମଜ୍ଜିତ୍ୱା ମାନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ‘‘ବାରାଣସିରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ସବ୍ବଚତୁପ୍ପଦପରିୱୁତୋ ବାରାଣସିଯା ଅୱିଦୂରଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ପାପୁଣି, ପରିସା ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନା ଅହୋସି। ସୋ ଅୱିଦୂରେ ଠିତୋଯେୱ ‘‘ରଜ୍ଜଂ ୱା ଦେତୁ, ଯୁଦ୍ଧଂ ୱା’’ତି ରଞ୍ଞୋ ସାସନଂ ପେସେସି। ବାରାଣସିୱାସିନୋ ଭୀତତସିତା ନଗରଦ୍ୱାରାନି ପିଦହିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ମା ଭାଯି, ମହାରାଜ, ସଦ୍ଦାଠସିଙ୍ଗାଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୁଦ୍ଧଂ ମମ ଭାରୋ, ଠପେତ୍ୱା ମଂ ଅଞ୍ଞୋ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୁଜ୍ଝିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ରାଜାନଞ୍ଚ ନାଗରେ ଚ ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ‘‘କିନ୍ତି କତ୍ୱା ନୁ ଖୋ ସଦ୍ଦାଠୋ ରଜ୍ଜଂ ଗହେସ୍ସତି, ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି ତାୱ ନ’’ନ୍ତି ଦ୍ୱାରଟ୍ଟାଲକଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ‘‘ସମ୍ମ ସଦ୍ଦାଠ, କିନ୍ତି କତ୍ୱା ଇମଂ ରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ସୀହନାଦଂ ନଦାପେତ୍ୱା ମହାଜନଂ ସଦ୍ଦେନ ସନ୍ତାସେତ୍ୱା

ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଅହେତ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାଲକା ଓରୁୟ୍ହ ‘‘ସକଲଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକବାରାଣସିନଗରୱାସିନୋ କଣ୍ଣଚ୍ଛିଦ୍ଦାନି ମାସପିଟ୍ଠେନ ଲଞ୍ଜନ୍ତୂ’’ତି ଭେରିଂ ଚରାପେସି। ମହାଜନୋ ଭେରିଯା ଆଣଂ ସୁତ୍ୱା ଅନ୍ତମସୋ ବିଳାଲେ ଉପାଦାଯ ସଙ୍ଗଚତୁପ୍ପଦାନଞ୍ଚେୱ ଅତ୍ତନୋ ଚ କଣ୍ଣଚ୍ଛିଦ୍ଦାନି ଯଥା ପରସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୋତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଏୱଂ ମାସପିଟ୍ଠେନ ଲଞ୍ଜି।

ଅଥ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପୁନ ଅଟ୍ଟାଲକଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ‘‘ସଙ୍ଗଦାଠା’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି? ‘‘ଇମଂ ରଜ୍ଜଂ କିନ୍ତି କତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ସୀହନାଦଂ ନଦାପେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସେ ତାସେତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ସୀହନାଦଂ ନଦାପେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସସି। ଜାତିସମ୍ପନ୍ନା ହି ସୁରତ୍ତହତ୍ଥପାଦା କେସରସୀହରାଜାନୋ ତାଦିସସ୍ସ ଜରସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ଆଣଂ ନ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ସିଙ୍ଗାଲୋ ମାନତ୍ଥଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଅଞ୍ଞେ ତାୱ ସୀହା ତିଟ୍ଠନ୍ତୁ, ଯସ୍ସାହଂ ପିଟ୍ଠେ ନିସିନ୍ନୋ, ତଞ୍ଞେୱ ନଦାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ତେନ ହି ନଦାପେହି, ଯଦି ସକ୍କୋସୀ’’ତି। ସୋ ଯସ୍ମିଂ ସୀହେ ନିସିନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ‘‘ନଦାହୀ’’ତି ପାଦେନ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ସୀହୋ ହତ୍ଥିକୁମ୍ଭେ ମୁଖଂ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯଂ ସୀହନାଦଂ ନଦି। ହତ୍ଥୀ ସନ୍ତାସପ୍ପତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ସିଙ୍ଗାଲଂ ପାଦମୂଲେ ପାତେତ୍ୱା ପାଦେନସ୍ସ ସୀସଂ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଂ ଅକଂସୁ, ସଙ୍ଗଦାଠୋ ତତ୍ଥେୱ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତୋ। ତେପି ହତ୍ଥୀ ସୀହନାଦଂ ସୁତ୍ୱା ମରଣଭଯତଜ୍ଜିତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପୁଣିଂସୁ, ଠପେତ୍ୱା ସୀହେ ସେସାପି ମିଗସୂକରାଦଯୋ ସସବିଳାରପରିଯୋସାନା ସଙ୍ଗେ ଚତୁପ୍ପାଦା ତତ୍ଥେୱ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ସୀହା ପଲାଯିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିଂସୁ, ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକୋ ମଂସରାସି ଅହୋସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅଟ୍ଟାଲକା ଓତରିତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରାନି ୱିୱରାପେତ୍ୱା ‘‘ସଙ୍ଗେ ଅତ୍ତନୋ କଣ୍ଣେସୁ ମାସପିଟ୍ଠଂ ଅପନେତ୍ୱା ମଂସତ୍ଥିକା ମଂସଂ ଆହରନ୍ତୂ’’ତି ନଗରେ ଭେରିଂ ଚରାପେସି। ମନୁସ୍ସା ଅଲ୍ଲମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ସେସଂ ସୁକ୍ଖାପେତ୍ୱା ୱଲ୍ଲୂରମକଂସୁ। ତସ୍ମିଂ କିର କାଲେ ୱଲ୍ଲୂରକରଣଂ ଉଦପାଦୀତି ୱଦନ୍ତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଇମା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଗାଥା ୱତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି –

୧୮୨।

‘‘ସିଙ୍ଗାଲୋ ମାନତ୍ଥଦ୍ଧୋ ଚ, ପରିୱାରେନ ଅତ୍ଥିକୋ;

ପାପୁଣି ମହତିଂ ଭୂମିଂ, ରାଜାସି ସଙ୍ଗଦାଠିନଂ।

୧୮୩।

‘‘ଏୱମେୱ ମନୁସ୍ସେସୁ, ଯୋ ହୋତି ପରିୱାରୱା;

ସୋ ହି ତତ୍ଥ ମହା ହୋତି, ସିଙ୍ଗାଲୋ ୱିଯ ଦାଠିନ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ମାନତ୍ଥଦ୍ଧୋତି ପରିୱାରଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ମାନେନ ଥଦ୍ଧୋ। ପରିୱାରେନ ଅତ୍ଥିକୋତି ଉତ୍ତରିମ୍ପି ପରିୱାରେନ ଅତ୍ଥିକୋ ହୁତ୍ୱା। ମହତିଂ ଭୂମିନ୍ତି ମହନ୍ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ। ରାଜାସି ସଙ୍ଗଦାଠିନନ୍ତି ସଙ୍ଗେସଂ ଦାଠୀନଂ ରାଜା ଆସି। ସୋ ହି ତତ୍ଥ ମହା ହୋତୀତି ସୋ ପରିୱାରସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁରିସୋ ତେସୁ ପରିୱାରେସୁ ମହା ନାମ ହୋତି। ସିଙ୍ଗାଲୋ ୱିଯ ଦାଠିନନ୍ତି ଯଥା ସିଙ୍ଗାଲୋ ଦାଠୀନଂ ମହା ଅହୋସି, ଏୱଂ ମହା ହୋତି, ଅଥ ସୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ ୱିଯ ପମାଦଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତଂ ପରିୱାରଂ ନିସ୍ସାଯ ୱିନାସଂ ପାପୁଣାତୀତି।

‘‘ତଦା ସିଙ୍ଗାଲୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ରାଜା ସାରିପୁତ୍ତୋ, ପୁରୋହିତୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସଙ୍ଗଦାଠଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଠମା।

[୨୪୨] ୨। ସୁନଖଜାତକୱଣ୍ଣନା

ବାଲୋ ୱତାଯଂ ସୁନଖୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅମ୍ବଣକୋଟ୍ଟକେ ଆସନସାଲାଯ ଭତ୍ତଭୁଞ୍ଜନସୁନଖଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଂ କିର ଜାତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପାନୀଯହାରକା ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପୋସେସୁଂ। ସୋ ଅପରଭାଗେ ତତ୍ଥ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଥୂଲସରୀରୋ ଅହୋସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଏକୋ ଗାମୱାସୀ ପୁରିସୋ ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ତୋ ସୁନଖଂ ଦିସ୍ୱା ପାନୀଯହାରକାନଂ ଉତ୍ତରିସାଟକଞ୍ଚ କହାପଣଞ୍ଚ ଦତ୍ୱା ଗଦ୍ଦୂଲେନ

ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତଂ ଆଦାଯ ପକ୍କାମି। ସୋ ଗହେତ୍ୱା ନୀଯମାନୋ ନ ୱସ୍ସି, ଦିନ୍ନଂ ଦିନ୍ନଂ ଖାଦନ୍ତୋ ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଅଗମାସି। ଅଥ ସୋ ପୁରିସୋ ''ଅଯଂ ଇଦାନି ମଂ ପିଯାଯତୀ''ତି ଗଦ୍ଦୂଲଂ ମୋଚେସି, ସୋ ୱିସ୍ସଟ୍ଠମତ୍ତୋ ଏକୱେଗେନ ଆସନସାଲମେୱ ଗତୋ। ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ଦିସ୍ୱା ତେନ ଗତକାରଣଂ ଜାନିତ୍ୱା ସାଯନ୍ହସମଯେ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଆୱୁସୋ, ଆସନସାଲାଯ ସୁନଖୋ ବନ୍ଧନମୋକ୍ଖକୁସଲୋ ୱିସ୍ସଟ୍ଠମତ୍ତୋୱ ପୁନ ଆଗତୋ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ ସୁନଖୋ ଇଦାନେୱ ବନ୍ଧନମୋକ୍ଖକୁସଲୋ, ପୁବ୍ବେପି କୁସଲୋଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାସିରଟ୍ଠେ ଏକସ୍ମିଂ ମହାଭୋଗକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଘରାୱାସଂ ଅଜ୍ଝାୱସି। ତଦା ବାରାଣସିଯଂ ଏକସ୍ସ ମନୁସ୍ସସ୍ସ ସୁନଖୋ ଅହୋସି, ସୋ ପିଣ୍ଡିଭତ୍ତଂ ଲଭନ୍ତୋ ଥୂଲସରୀରୋ ଜାତୋ। ଅଥେକୋ ଗାମୱାସୀ ବାରାଣସିଂ ଆଗତୋ ତଂ ସୁନଖଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ମନୁସ୍ସସ୍ସ ଉତ୍ତରିସାଟକଞ୍ଚ କହାପଣଞ୍ଚ ଦତ୍ୱା ସୁନଖଂ ଗହେତ୍ୱା ଚମ୍ମଯୋତ୍ତେନ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଯୋତ୍ତକୋଟିଯଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଟୱିମୁଖେ ଏକଂ ସାଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସୁନଖଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଫଲକେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନ ଅଟୱିଂ ପଟିପନ୍ନୋ ତଂ ସୁନଖଂ ଯୋତ୍ତେନ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଠପିତଂ ଦିସ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୮୪।

''ବାଲୋ ୱତାଯଂ ସୁନଖୋ, ଯୋ ୱରତ୍ତଂ ନ ଖାଦତି;

ବନ୍ଧନା ଚ ପମୁଞ୍ଚେଯ୍ଯ, ଅସିତୋ ଚ ଘରଂ ୱଜେ''ତି।

ତତ୍ଥ ପମୁଞ୍ଚେଯ୍ଯାତି ପମୋଚେଯ୍ଯ, ଅଯମେୱ ୱା ପାଠୋ। ଅସିତୋ ଚ ଘରଂ ୱଜେତି ଅସିତୋ ସୁହିତୋ ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ସୁନଖୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୮୫।

''ଅଟ୍ଠିତଂ ମେ ମନସ୍ମିଂ ମେ, ଅଥୋ ମେ ହଦଯେ କତଂ;

କାଲଞ୍ଚ ପଟିକଙ୍ଖାମି, ଯାୱ ପସ୍ସୁପତୂ ଜନୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠିତଂ ମେ ମନସ୍ମିଂ ମେତି ଯଂ ତୁମ୍ହେ କଥେଥ, ତଂ ମଯା ଅଧିଟ୍ଠିତମେୱ, ମନସ୍ମିଂଯେୱ ମେ ଏତଂ। ଅଥୋ ମେ ହଦଯେ କତନ୍ତି ଅଥ ଚ ପନ ମେ ତୁମ୍ହାକଂ ୱଚନଂ ହଦଯେ କତମେୱ। କାଲଞ୍ଚ ପଟିକଙ୍ଖାମୀତି କାଲଂ ପଟିମାନେମି। ଯାୱ ପସ୍ସୁପତୂ ଜନୋତି ଯାୱାଯଂ ମହାଜନୋ ପସୁପତୁ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମତୁ, ତାୱାହଂ କାଲଂ ପଟିମାନେମି । ଇତରଥା ହି ''ଅଯଂ ସୁନଖୋ ପଲାଯତୀ''ତି ରୱୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ତସ୍ମା ରତ୍ତିଭାଗେ ସବ୍ବେସଂ ସୁତ୍ତକାଲେ ଚମ୍ମଯୋତ୍ତଂ ଖାଦିତ୍ୱା ପଲାଯିସ୍ସାମୀତି। ସୋ ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ମହାଜନେ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କନ୍ତେ ଯୋତ୍ତଂ ଖାଦିତ୍ୱା ସୁହିତୋ ହୁତ୍ୱା ପଲାଯିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସାମିକାନଂ ଘରମେୱ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ସୁନଖୋୱ ଏତରହି ସୁନଖୋ, ପଣ୍ଡିତପୁରିସୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ସୁନଖଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦୁତିଯା।

[୨୪୩] ୩। ଗୁତ୍ତିଲଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସତ୍ତତନ୍ତିଂ ସୁମଧୁରନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତସ୍ମିଞ୍ହି କାଲେ ଭିକ୍ଖୂ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଆହଂସୁ – ''ଆୱୁସୋ ଦେୱଦତ୍ତ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ତୁଯ୍ହଂ ଆଚରିଯୋ, ତ୍ୱଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ନିସ୍ସାଯ ତୀଣି ପିଟକାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହି, ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ଉପ୍ପାଦେସି, ଆଚରିଯସ୍ସ ନାମ ପଟିସତ୍ତୁନା ଭୱିତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ଦେୱଦତ୍ତୋ ''କିଂ ପନ ମେ, ଆୱୁସୋ, ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଆଚରିଯୋ, ନନୁ ମଯା ଅତ୍ତନୋ ବଲେନେୱ ତୀଣି

ପିଟକାନି ଉଗ୍ଗହିତାନି, ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ଉପ୍ପାଦିତାନୀ’’ତି ଆଚରିୟଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାସି। ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ‘‘ଆଵୁସୋ, ଦେଵଦତ୍ତୋ ଆଚରିୟଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପଟିସତ୍ତୁ ହୁତ୍ଵା ମହାଵିନାସଂ ପତ୍ତୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ଵା ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେଵଦତ୍ତୋ ଇଦାନେଵ ଆଚରିୟଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ମମ ପଟିସତ୍ତୁ ହୁତ୍ଵା ଵିନାସଂ ପାପୁଣାତି, ପୁବ୍ବେପି ପତ୍ତୋଯେଵା’’ତି ଵତ୍ଵା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଗନ୍ଧବ୍ବକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ‘‘ଗୁତ୍ତିଲକୁମାରୋ’’ତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ଵୟପ୍ପତ୍ତୋ ଗନ୍ଧବ୍ବସିପ୍ପେ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ପତ୍ଵା ଗୁତ୍ତିଲଗନ୍ଧବ୍ବୋ ନାମ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଅଗ୍ଗଗନ୍ଧବ୍ବୋ ଅହୋସି। ସୋ ଦାରାଭରଣଂ ଅକତ୍ଵା ଅନ୍ଧେ ମାତାପିତରୋ ପୋସେସି। ତଦା ବାରାଣସିଵାସିନୋ ଵାଣିଜା ଵଣିଜ୍ଜାୟ ଉଜ୍ଜେନିନଗରଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଉସ୍ସଵେ ଘୁଟ୍ଠେ ଛନ୍ଦକଂ ସଂହରିତ୍ଵା ବହୁଂ ମାଲାଗନ୍ଧଵିଲେପନଞ୍ଚ ଖଜ୍ଜଭୋଜ୍ଜାଦୀନି ଚ ଆଦାୟ କୀଳନଟ୍ଠାନେ ସନ୍ନିପତିତ୍ଵା ‘‘ଵେତନଂ ଦତ୍ଵା ଏକଂ ଗନ୍ଧବ୍ବଂ ଆନେଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ତେନ ଚ ସମଯେନ ଉଜ୍ଜେନିୟଂ ମୂସିଲୋ ନାମ ଜେଟ୍ଠଗନ୍ଧବ୍ବୋ ହୋତି, ତେ ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଗନ୍ଧବ୍ବଂ କାରେସୁଂ।

ମୂସିଲୋ ଵୀଣଂ ଵାଦେନ୍ତୋ ଵୀଣଂ ଉତ୍ତମମୁଚ୍ଛନାୟ ମୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ଵାଦେସି। ତେସଂ ଗୁତ୍ତିଲଗନ୍ଧବ୍ବସ୍ସ ଗନ୍ଧବ୍ବେ ଜାତପରିଚୟାନଂ ତସ୍ସ ଗନ୍ଧବ୍ବଂ କିଲଞ୍ଜକଣ୍ଡୂଵନଂ ଵିୟ ହୁତ୍ଵା ଉପଟ୍ଠାସି, ଏକୋପି ପହଟ୍ଠାକାରଂ ନ ଦସ୍ସେସି। ମୂସିଲୋ ତେସୁ ତୁଟ୍ଠାକାରଂ ଅଦସ୍ସେନ୍ତେସୁ ‘‘ଅତିଖରଂ କତ୍ଵା ଵାଦେମି ମଞ୍ଞେ’’ତି ମଜ୍ଝିମମୁଚ୍ଛନାୟ ମୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ମଜ୍ଝିମସରେନ ଵାଦେସି, ତେ ତତ୍ଥପି ମଜ୍ଝତ୍ତାଵ ଅହେସୁଂ। ଅଥ ସୋ ‘‘ଇମେ ନ କିଞ୍ଚି ଜାନନ୍ତି ମଞ୍ଞେ’’ତି ସୟମ୍ପି ଅଜାନନକୋ ଵିୟ ହୁତ୍ଵା ତନ୍ତିୟୋ ସିଥିଲେ ଵାଦେସି, ତେ ତତ୍ଥପି ନ କିଞ୍ଚି ଆହଂସୁ। ଅଥ ନେ ମୂସିଲୋ ‘‘ଅମ୍ଭୋ ଵାଣିଜା, କିଂ ନୁ ଖୋ ମୟି ଵୀଣଂ ଵାଦେନ୍ତେ ତୁମ୍ହେ ନ ତୁସ୍ସଥା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତ୍ଵଂ ଵୀଣଂ ଵାଦେସି, ମୟଞ୍ହି ‘ଅୟଂ ଵୀଣଂ ମୁଚ୍ଛେତୀ’ତି ସଞ୍ଞଂ ଅକରିମ୍ହା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେ ମୟା ଉତ୍ତରିତରଂ ଆଚରିୟଂ ଜାନାଥ, ଉଦାହୁ ଅତ୍ତନୋ ଅଜାନନଭାଵେନ ନ ତୁସ୍ସଥା’’ତି। ଵାଣିଜା ‘‘ବାରାଣସିୟଂ ଗୁତ୍ତିଲଗନ୍ଧବ୍ବସ୍ସ ଵୀଣାସଦ୍ଦଂ ସୁତପୁବ୍ବାନଂ ତଵ ଵୀଣାସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥୀନଂ ଦାରକେ ତୋସାପନସଦ୍ଦୋ ଵିୟ ହୋତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘ତେନ ହି, ହନ୍ଦ, ତୁମ୍ହେହି ଦିନ୍ନପରିବ୍ବୟଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହଥ, ନ ମୟ୍ହଂ ଏତେନତ୍ଥୋ, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ବାରାଣସିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ମଂ ଗଣ୍ହିତ୍ଵା ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥା’’ତି। ତେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ଵା ଗମନକାଲେ ତଂ ଆଦାୟ ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ତସ୍ସ ‘‘ଏତଂ ଗୁତ୍ତିଲସ୍ସ ଵସନଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ଆଚିକ୍ଖିତ୍ଵା ସକସକନିଵେସନଂ ଅଗମିଂସୁ।

ମୂସିଲୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଗେହଂ ପଵିସିତ୍ଵା ଲଙ୍ଘେତ୍ଵା ଠପିତଂ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଜାତିଵୀଣଂ ଦିସ୍ଵା ଗହେତ୍ଵା ଵାଦେସି, ଅଥ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ଅନ୍ଧଭାଵେନ ତଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ‘‘ମୂସିକା ମଞ୍ଞେ ଵୀଣଂ ଖାଦନ୍ତୀ’’ତି ସଞ୍ଞାୟ ‘‘ସୁସୂ’’ତି ଆହଂସୁ। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ମୂସିଲୋ ଵୀଣଂ ଠପେତ୍ଵା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ‘‘କୁତୋ ଆଗତୋସୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ଉଜ୍ଜେନିତୋ ଆଗତୋମ୍ହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘କହଂ ଆଚରିୟୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ‘‘ଵିପ୍ପଵୁତ୍ଥୋ, ତାତ, ଅଜ୍ଜ ଆଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ସୁତ୍ଵା ତତ୍ଥେଵ ନିସୀଦିତ୍ଵା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆଗତଂ ଦିସ୍ଵା ତେନ କତପଟିସନ୍ଥାରୋ ଅତ୍ତନୋ ଆଗତକାରଣଂ ଆରୋଚେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅଙ୍ଗଵିଜ୍ଜାପାଠକୋ, ସୋ ତସ୍ସ ଅସପ୍ପୁରିସଭାଵଂ ଞତ୍ଵା ‘‘ଗଚ୍ଛ ତାତ, ନତ୍ଥି ତଵ ସିପ୍ପ’’ନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପି। ସୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମାତାପିତୂନଂ ପାଦେ ଗହେତ୍ଵା ଉପକାରଂ କରୋନ୍ତୋ ତେ ଆରାଧେତ୍ଵା ‘‘ସିପ୍ପଂ ମେ ଦାପେଥା’’ତି ଯାଚି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ମାତାପିତୂହି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଵୁଚ୍ଚମାନୋ ତେ ଅତିକ୍କମିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସିପ୍ପଂ ଅଦାସି। ସୋ ବୋଧିସତ୍ତେନେଵ ସଦ୍ଧିଂ ରାଜନିଵେସନଂ ଗଚ୍ଛତି। ରାଜା ତଂ ଦିସ୍ଵା ‘‘କୋ ଏସ, ଆଚରିୟା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ମୟ୍ହଂ ଅନ୍ତେଵାସିକୋ, ମହାରାଜା’’ତି। ସୋ ଅନୁକ୍କମେନ ରଞ୍ଞୋ ଵିସ୍ସାସିକୋ ଅହୋସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଆଚରିୟମୁଟ୍ଠିଂ ଅକତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଜାନନନିୟାମେନ ସବ୍ବଂ ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖାପେତ୍ଵା ‘‘ନିଟ୍ଠିତଂ ତେ, ତାତ, ସିପ୍ପ’’ନ୍ତି ଆହ।

ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମୟ୍ହଂ ସିପ୍ପଂ ପଗୁଣଂ, ଇଦଞ୍ଚ ବାରାଣସିନଗରଂ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଅଗ୍ଗନଗରଂ, ଆଚରିୟୋପି ମହଲ୍ଲକୋ, ଇଧେଵ ମୟା ଵସିତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସୋ ଆଚରିୟଂ ଆହ – ‘‘ଆଚରିୟ ଅହଂ ରାଜାନଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଆଚରିୟୋ ‘‘ସାଧୁ, ତାତ, ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ଗନ୍ତ୍ଵା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଅନ୍ତେଵାସିକୋ ଦେଵଂ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ଇଚ୍ଛତି, ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମମସ୍ସ ଜାନାଥା’’ତି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେତ୍ଵା ରଞ୍ଞା ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମତୋ ଉପଡ୍ଢଂ ଲଭିସ୍ସତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ମୂସିଲସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ମୂସିଲୋ ‘‘ଅହଂ ତୁମ୍ହେହି ସମକଞ୍ଞେଵ ଲଭନ୍ତୋ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମି, ନ ଅଲଭନ୍ତୋ’’ତି ଆହ । ‘‘କିଂକାରଣା’’ତି? ‘‘ନନୁ ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଜାନନସିପ୍ପଂ ସବ୍ବଂ ଜାନାମୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଜାନାସୀ’’ତି। ‘‘ଏଵଂ ସନ୍ତେ କସ୍ମା ମୟ୍ହଂ ଉପଡ୍ଢଂ ଦେତୀ’’ତି? ବୋଧିସତ୍ତୋ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ‘‘ଯଦି ଏଵଂ ତୁମ୍ହେହି ସମକଂ ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତୋ ସମକଂ ଲଭିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ରଞ୍ଞୋ ଵଚନଂ ତସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ଵା ତେନ ‘‘ସାଧୁ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ରଞ୍ଞୋ ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ଆରୋଚେତ୍ଵା ‘‘ସାଧୁ ଦସ୍ସେତୁ, କତରଦିଵସଂ ସାକଚ୍ଛା ହୋତୂ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ଇତୋ ସତ୍ତମେ ଦିଵସେ ହୋତୁ, ମହାରାଜା’’ତି ଆହ।

ରାଜା ମୂସିଲଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ ଆଚରିୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ସାକଚ୍ଛଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଦେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଆଚରିୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିଗ୍ଗହୋ ନାମ ନ ୱଟ୍ଟତି, ମା କରୀ’’ତି ୱାରିୟମାନୋପି ‘‘ଅଲଂ, ମହାରାଜ, ହୋତୁ ଯେୱ ମେ ଆଚରିୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସାକଚ୍ଛା, କତରସ୍ସ ଜାନିଭାୱଂ ଜାନିସ୍ସାମା’’ତି ଆହ। ରାଜା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ କିର ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଆଚରିୟଗୁତ୍ତିଲୋ ଚ ଅନ୍ତେୱାସିକମୂସିଲୋ ଚ ରାଜଦ୍ୱାରେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସାକଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେସ୍ସନ୍ତି, ନାଗରା ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ସିପ୍ପଂ ପସ୍ସନ୍ତୂ’’ତି ଭେରିଂ ଚରାପେସି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅୟଂ ମୂସିଲୋ ଦହରୋ ତରୁଣୋ, ଅହଂ ମହଲ୍ଲକୋ ପରିହୀନଥାମୋ, ମହଲ୍ଲକସ୍ସ କିରିୟା ନାମ ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ଅନ୍ତେୱାସିକେ ନାମ ପରାଜିତେପି ୱିସେସୋ ନତ୍ଥି, ଅନ୍ତେୱାସିକସ୍ସ ପନ ଜୟେ ସତି ପତ୍ତଙ୍ଗଲଜ୍ଜତୋ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମରଣଂ ୱରତର’’ନ୍ତି। ସୋ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମରଣଭୟେନ ନିୱତ୍ତତି, ଲଜ୍ଜାଭୟେନ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱମସ୍ସ ଗମନାଗମନଂ କରୋନ୍ତସ୍ସେୱ ଛ ଦିୱସା ଅତିକ୍କନ୍ତା, ତିଣାନି ମତାନି, ଜଙ୍ଘମଗ୍ଗୋ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସକ୍କସ୍ସ ଭୱନଂ ଉଣ୍ହାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ସକ୍କୋ ଆୱଜ୍ଜମାନୋ ତଂ କାରଣଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଗୁତ୍ତିଲଗନ୍ଧବ୍ବୋ ଅନ୍ତେୱାସିକସ୍ସ ଭୟେନ ଅରଞ୍ଞେ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୋତି , ଏତସ୍ସ ମୟା ଅୱସ୍ସୟେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପୁରତୋ ଠତ୍ୱା ‘‘ଆଚରିୟ, କସ୍ମା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘କୋସି ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସକ୍କୋହମସ୍ମୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଅହଂ ଖୋ, ଦେୱରାଜ, ଅନ୍ତେୱାସିକତୋ ପରାଜୟଭୟେନ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୮୬।

‘‘ସତ୍ତତନ୍ତିଂ ସୁମଧୁରଂ, ରାମଣେୟ୍ୟଂ ଅୱାଚୟିଂ;

ସୋ ମଂ ରଙ୍ଗମ୍ହି ଅୱ୍ହେତି, ସରଣଂ ମେ ହୋତି କୋସିୟା’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅହଂ, ଦେୱରାଜ, ମୂସିଲଂ ନାମ ଅନ୍ତେୱାସିକଂ ସତ୍ତତନ୍ତିଂ ସୁମଧୁରଂ ରାମଣେୟ୍ୟଂ ୱୀଣଂ ଅତ୍ତନୋ ଜାନନନିୟାମେନ ସିକ୍ଖାପେସିଂ, ସୋ ମଂ ଇଦାନି ରଙ୍ଗମଣ୍ଡଲେ ପକ୍କୋସତି, ତସ୍ସ ମେ ତ୍ୱଂ, କୋସିୟଗୋତ୍ତ, ସରଣଂ ହୋହୀତି।

ସକ୍କୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ମା ଭାୟି, ଅହଂ ତେ ତାଣଞ୍ଚ ଲେଣଞ୍ଚା’’ତି ୱତ୍ୱା ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୮୭।

‘‘ଅହଂ ତଂ ସରଣଂ ସମ୍ମ, ଅହମାଚରିୟପୂଜକୋ;

ନ ତଂ ଜୟିସ୍ସତି ସିସ୍ସୋ, ସିସ୍ସମାଚରିୟ ଜେସ୍ସସୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅହଂ ତଂ ସରଣନ୍ତି ଅହଂ ସରଣଂ ଅୱସ୍ସୟୋ ପତିଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା ତଂ ତାୟିସ୍ସାମି। ସମ୍ମାତି ପିୟୱଚନମେତଂ। ସିସ୍ସମାଚରିୟ, ଜେସ୍ସସୀତି, ଆଚରିୟ, ତ୍ୱଂ ୱୀଣଂ ୱାଦୟମାନୋ ସିସ୍ସଂ ଜିନିସ୍ସସି। ଅପିଚ ତ୍ୱଂ ୱୀଣଂ ୱାଦେନ୍ତୋ ଏକଂ ତନ୍ତିଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଛ ୱାଦେୟ୍ୟାସି, ୱୀଣାୟ ତେ ପକତିସଦ୍ଦୋ ଭୱିସ୍ସତି। ମୂସିଲୋପି ତନ୍ତିଂ ଛିନ୍ଦିସ୍ସତି, ଅଥସ୍ସ ୱୀଣାୟ ସଦ୍ଦୋ ନ ଭୱିସ୍ସତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସୋ ପରାଜୟଂ ପାପୁଣିସ୍ସତି। ଅଥସ୍ସ ପରାଜୟଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଦୁତିୟମ୍ପି ତତିୟମ୍ପି ଚତୁତ୍ଥମ୍ପି ପଞ୍ଚମମ୍ପି ସତ୍ତମମ୍ପି ତନ୍ତିଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧଦଣ୍ଡକମେୱ ୱାଦେୟ୍ୟାସି, ଛିନ୍ନତନ୍ତିକୋଟୀହି ସରୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସକଲଂ ଦ୍ୱାଦସୟୋଜନିକଂ ବାରାଣସିନଗରଂ ଛାଦେତ୍ୱା ଠସ୍ସତୀତି।

ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ସକ୍କୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ତିସ୍ସୋ ପାସକଘଟିକା ଦତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ୱୀଣାସଦ୍ଦେନେୱ ପନ ସକଲନଗରେ ଛାଦିତେ ଇତୋ ଏକଂ ପାସକଘଟିକଂ ଆକାସେ ଖିପେୟ୍ୟାସି, ଅଥ ତେ ପୁରତୋ ଓତରିତ୍ୱା ତୀଣି ଅଚ୍ଛରାସତାନି ନଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତି। ତାସଂ ନଚ୍ଚନକାଲେ ଚ ଦୁତିୟଂ ଖିପେୟ୍ୟାସି, ଅଥାପରାନିପି ତୀଣି ସତାନି ଓତରିତ୍ୱା ତୱ ୱୀଣାଧୁରେ ନଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତି। ତତୋ ତତିୟଂ ଖିପେୟ୍ୟାସି, ଅଥାପରାନି ତୀଣି ସତାନି ଓତରିତ୍ୱା ରଙ୍ଗମଣ୍ଡଲେ ନଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତି। ଅହମ୍ପି ତେ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମିସ୍ସାମି, ଗଚ୍ଛ ମା ଭାୟୀ’’ତି ବୋଧିସତ୍ତଂ ଅସ୍ସାସେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟେ ଗେହଂ ଅଗମାସି। ନାଗରା ରାଜଦ୍ୱାରସମୀପେ ମଣ୍ଡପଂ କତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେସୁଂ। ରାଜା ପାସାଦା ଓତରିତ୍ୱା ଅଲଙ୍କତମଣ୍ଡପେ ପଲ୍ଲଙ୍କମଜ୍ଝେ ନିସୀଦି, ଦ୍ୱାଦସସହସ୍ସା ଅଲଙ୍କତିତ୍ଥିୟୋ ଅମଚ୍ଚବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକାଦୟୋ ଚ ରାଜାନଂ ପରିୱାରୟିଂସୁ, ସବ୍ବେ ନାଗରା ସନ୍ନିପତିଂସୁ, ରାଜଙ୍ଗଣେ ଚକ୍କାତିଚକ୍କେ ମଞ୍ଚାତିମଞ୍ଚେ ବନ୍ଧିଂସୁ।

ବୋଧିସତ୍ତୋପି ନ୍ହାତାନୁଲିତ୍ତୋ ନାନଗ୍ଗରସଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱୀଣଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦି। ସକ୍କୋ ଅଦିସ୍ସମାନକାୟେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆକାସେ ଅଟ୍ଠାସି, ବୋଧିସତ୍ତୋୟେୱ ନଂ ପସ୍ସତି। ମୂସିଲୋପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଆସନେ ନିସୀଦି। ମହାଜନୋ ପରିୱାରେସି, ଆଦିତୋୱ ଦ୍ୱେପି ସମସମଂ ୱାଦୟିଂସୁ। ମହାଜନୋ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ୱାଦିତେନ ତୁଟ୍ଠୋ ଉକ୍କୁଟ୍ଠିସହସ୍ସାନି ପୱତ୍ତେସି। ସକ୍କୋ ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଞ୍ଞେୱ ସାୱେନ୍ତୋ ''ଏକଂ ତନ୍ତିଂ ଛିନ୍ଦା''ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତନ୍ତିଂ ଛିନ୍ଦି, ସା ଛିନ୍ନାପି ଛିନ୍ନକୋଟିୟା ସରଂ ମୁଞ୍ଚତେୱ, ଦେୱଗନ୍ଧବ୍ବଂ ୱିୟ ୱତ୍ତତି। ମୂସିଲୋପି ତନ୍ତିଂ ଛିନ୍ଦି, ତତୋ ସଦ୍ଦୋ ନ ନିକ୍ଖମି। ଆଚରିୟୋ ଦୁତିୟମ୍ପି ଛିନ୍ଦି …ପେ… ସତ୍ତମମ୍ପି ଛିନ୍ଦି। ସୁଦ୍ଧଦଣ୍ଡକଂ ୱାଦେନ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଦୋ ନଗରଂ ଛାଦେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଚେଲୁକ୍ଖେପସହସ୍ସାନି ଚେୱ ଉକ୍କୁଟ୍ଠିସହସ୍ସାନି ଚ ପୱତ୍ତୟିଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକଂ ପାସକଂ ଆକାସେ ଖିପି, ତୀଣି ଅଚ୍ଛରାସତାନି ଓତରିତ୍ୱା ନଚ୍ଚିଂସୁ। ଏୱଂ ଦୁତିୟେ ଚ ତତିୟେ ଚ ଖିତ୍ତେ ତୀଣି ତୀଣି ଅଚ୍ଛରାସତାନି ଓତରିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ନଚ୍ଚିଂସୁ।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ରାଜା ମହାଜନସ୍ସ ଇଙ୍ଗିତସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି, ମହାଜନୋ ଉଟ୍ଠାୟ ''ତ୍ୱଂ ଆଚରିୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିରୁଜ୍ଝିତ୍ୱା 'ସମକାରଂ କରୋମୀ'ତି ୱାୟମସି, ଅତ୍ତନୋ ପମାଣଂ ନ ଜାନାସୀ''ତି ମୂସିଲଂ ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ଗହିତଗହିତେହେୱ ପାସାଣଦଣ୍ଡାଦୀହି ସଂଚୁଣ୍ଣେତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପାପେତ୍ୱା ପାଦେ ଗହେତ୍ୱା ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନେ ଛଡ୍ଡେସି। ରାଜା ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ଘନୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସାପେନ୍ତୋ ୱିୟ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ବହୁଂ ଧନଂ ଅଦାସି, ତଥା ନାଗରା। ସକ୍କୋ ବୋଧିସତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ''ଅହଂ ତେ, ପଣ୍ଡିତ, ସହସ୍ସୟୁତ୍ତଂ ଆଜଞ୍ଞରଥଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ମାତଲିଂ ପେସେସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ସହସ୍ସୟୁତ୍ତଂ ୱେଜୟନ୍ତରଥୱରଂ ଅଭିରୁୟ୍ହ ଦେୱଲୋକଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ଅଥ ନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାୟଂ ନିସିନ୍ନଂ ''କହଂ ଗତାତ୍ଥ, ମହାରାଜା''ତି ଦେୱଧୀତରୋ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସକ୍କୋ ତାସଂ ତଂ କାରଣଂ ୱିତ୍ଥାରେନ କଥେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସୀଲଞ୍ଚ ଗୁଣଞ୍ଚ ୱଣ୍ଣେସି। ଦେୱଧୀତରୋ ''ମହାରାଜ, ମୟମ୍ପି ଆଚରିୟଂ ଦଟ୍ଠୁକାମା, ଇଧ ନଂ ଆନେହୀ''ତି ଆହଂସୁ। ସକ୍କୋ ମାତଲିଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ତାତ, ଦେୱଚ୍ଛରା ଗୁତ୍ତିଲଗନ୍ଧବ୍ବଂ ଦଟ୍ଠୁକାମା, ଗଚ୍ଛ ନଂ ୱେଜୟନ୍ତରଥେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଆନେହୀ''ତି। ସୋ ''ସାଧୂ''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆନେସି। ସକ୍କୋ ବୋଧିସତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିତ୍ୱା ''ଦେୱକଞ୍ଞା କିର ତେ, ଆଚରିୟ, ଗନ୍ଧବ୍ବଂ ସୋତୁକାମା''ତି ଆହ। ''ମୟଂ ମହାରାଜ, ଗନ୍ଧବ୍ବା ନାମ ସିପ୍ପଂ ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱାମ, ମୂଲଂ ଲଭନ୍ତା ୱାଦେୟ୍ୟାମା''ତି। ''ୱାଦେହି, ଅହଂ ତେ ମୂଲଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି। ''ନ ମୟ୍ହଂ ଅଞ୍ଞେନ ମୂଲେନତ୍ଥୋ, ଇମା ପନ ଦେୱଧୀତରୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୁ, ଏୱାହଂ ୱାଦେସ୍ସାମୀ''ତି । ଅଥ ନଂ ଦେୱଧୀତରୋ ଆହଂସୁ – ''ଅମ୍ହେହି କତଂ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ ପଚ୍ଛା ତୁମ୍ହାକଂ କଥେସ୍ସାମ, ଗନ୍ଧବ୍ବଂ କରୋହି ଆଚରିୟା''ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ସତ୍ତାହଂ ଦେୱତାନଂ ଗନ୍ଧବ୍ବଂ ଅକାସି, ତଂ ଦିବ୍ବଗନ୍ଧବ୍ବଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ପୱତ୍ତି। ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦେୱଧୀତାନଂ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛି। ଏକଂ କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉତ୍ତମୱତ୍ଥଂ ଦତ୍ୱା ସକ୍କସ୍ସ ପରିଚାରିକା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଅଚ୍ଛରାସହସ୍ସପରିୱାରଂ ଉତ୍ତମୱତ୍ଥଦେୱକଞ୍ଞଂ ''ତ୍ୱଂ ପୁରିମଭୱେ କିଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ତସ୍ସ ପୁଚ୍ଛନାକାରୋ ଚ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନା ଚ ୱିମାନୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଆଗତମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ –

''ଅଭିକ୍କନ୍ତେନ ୱଣ୍ଣେନ, ୟା ତ୍ୱଂ ତିଟ୍ଠସି ଦେୱତେ;

ଓଭାସେନ୍ତୀ ଦିସା ସବ୍ବା, ଓସଧୀ ୱିୟ ତାରକା।

''କେନ ତେତାଦିସୋ ୱଣ୍ଣୋ, କେନ ତେ ଇଧ ମିଜ୍ଝତି;

ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଚ ତେ ଭୋଗା, ୟେ କେଚି ମନସୋ ପିୟା।

''ପୁଚ୍ଛାମି ତଂ ଦେୱି ମହାନୁଭାୱେ, ମନୁସ୍ସଭୂତା କିମକାସି ପୁଞ୍ଞଂ;

କେନାସି ଏୱଂ ଜଲିତାନୁଭାୱା, ୱଣ୍ଣୋ ଚ ତେ ସବ୍ବଦିସା ପଭାସତୀ''ତି।

''ୱତ୍ଥୁତ୍ତମଦାୟିକା ନାରୀ, ପୱରା ହୋତି ନରେସୁ ନାରୀସୁ;

ଏୱଂ ପିୟରୂପଦାୟିକା ମନାପଂ, ଦିବ୍ବଂ ସା ଲଭତେ ଉପେଚ୍ଚ ଠାନଂ।

''ତସ୍ସା ମେ ପସ୍ସ ୱିମାନଂ, ଅଚ୍ଛରା କାମୱଣ୍ଣିନୀହମସ୍ମି;

ଅଚ୍ଛରାସହସ୍ସସ୍ସାହଂ, ପଓ୍ୱରା ପସ୍ସ ପୁଞ୍ଞାନଂ ଓ୍ୱିପାକଂ।

‘‘ତେନ ମେତାଦିସୋ ଓ୍ୱଣ୍ଣୋ, ତେନ ମେ ଇଧ ମିଜ୍ଝତି;

ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଚ ମେ ଭୋଗା, ଯେ କେଚି ମନସୋ ପିଯା।

‘‘ତେନମ୍ହି ଏଓ୍ୱଂ ଜଲିତାନୁଭାଓ୍ୱା;

ଓ୍ୱଣ୍ଣୋ ଚ ମେ ସବ୍ବଦିସା ପଭାସତୀ’’ତି। (ଓ୍ୱି। ଓ୍ୱ। ୩୨୯-୩୩୧, ୩୩୩-୩୩୬);

ଅପରା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରମାନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୂଜନତ୍ଥାଯ ପୁପ୍ଫାନି ଅଦାସି, ଅପରା ‘‘ଚେତିଯେ ଗନ୍ଧପଞ୍ଚଙ୍ଗୁଲିକଂ ଦେଥା’’ତି ଗନ୍ଧେ ଅଦାସି, ଅପରା ମଧୁରାନି ଫଲାଫଲାନି ଅଦାସି, ଅପରା ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଅଦାସି, ଅପରା କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ଚେତିଯେ ଗନ୍ଧପଞ୍ଚଙ୍ଗୁଲିକଂ ଅଦାସି, ଅପରା ମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ କୁଲଗେହେ ଓ୍ୱାସଂ ଉପଗତାନଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ଅସ୍ସୋସି, ଅପରା ନାଓ୍ୱାଯ ଉପକଟ୍ଠାଯ ଓ୍ୱେଲାଯ ଭୁତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉଦକେ ଠତ୍ୱା ଉଦକଂ ଅଦାସି, ଅପରା ଅଗାରମଜ୍ଝେ ଓ୍ୱସମାନା ଅକ୍କୋଧନା ହୁତ୍ୱା ସସ୍ସୁସସୁରଓ୍ୱତ୍ତଂ ଅକାସି, ଅପରା ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧକୋଟ୍ଠାସତୋପି ସଂଓ୍ୱିଭାଗଂ କତ୍ୱାଓ୍ୱ ପରିଭୁଞ୍ଜି, ସୀଲଓ୍ୱତୀ ଚ ଅହୋସି, ଅପରା ପରଗେହେ ଦାସୀ ହୁତ୍ୱା ନିକ୍କୋଧନା ନିମ୍ମାନା ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧକୋଟ୍ଠାସତୋ ସଂଓ୍ୱିଭାଗଂ କତ୍ୱା ଦେଓ୍ୱରଞ୍ଞୋ ପରିଚାରିକା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତା (ଓ୍ୱି। ଓ୍ୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୮-୩୩୬)। ଏଓ୍ୱଂ ସବ୍ବାପି ଗୁତ୍ତିଲଓ୍ୱିମାନଓ୍ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଆଗତା ଛତ୍ତିଂସ ଦେଓ୍ୱଧୀତା ଯଂ ଯଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତା, ସବ୍ବଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପୁଚ୍ଛି। ତାପିସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ କତକମ୍ମଂ ଗାଥାହିଯେଓ୍ୱ କଥେସୁଂ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଲାଭା ଓ୍ୱତ ମେ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ଓ୍ୱତ ମେ, ସ୍ୱାହଂ ଇଧାଗନ୍ତ୍ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତକେନପି କମ୍ମେନ ପଟିଲଦ୍ଧଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ଅସ୍ସୋସିଂ। ଇତୋ ଦାନି ପଟ୍ଠାଯ ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି କୁସଲକମ୍ମାନେଓ୍ୱ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି –

‘‘ସ୍ୱାଗତଂ ଓ୍ୱତ ମେ ଅଜ୍ଜ, ସୁପ୍ପଭାତଂ ସୁହୁଟ୍ଠିତଂ;

ଯଂ ଅଦ୍ଦସାମି ଦେଓ୍ୱତାଯୋ, ଅଚ୍ଛରାକାମଓ୍ୱଣ୍ଣିଯୋ।

‘‘ଇମାସାହଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା, କାହାମି କୁସଲଂ ବହୁଂ;

ଦାନେନ ସମଚରିଯାଯ, ସଂଯମେନ ଦମେନ ଚ;

ସ୍ୱାହଂ ତତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମି, ଯତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ ସୋଚରେ’’ତି। (ଓ୍ୱି। ଓ୍ୱ। ୬୧୭-୬୧୮);

ଅଥ ନଂ ସତ୍ତାହଚ୍ଚଯେନ ଦେଓ୍ୱରାଜା ମାତଲିସଙ୍ଗାହକଂ ଆଣାପେତ୍ୱା ରଥେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ବାରାଣସିମେଓ୍ୱ ପେସେସି। ସୋ ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦେଓ୍ୱଲୋକେ ଅତ୍ତନା ଦିଟ୍ଠକାରଣଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଆଚିକ୍ଖି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମନୁସ୍ସା ସୌସ୍ସାହା ପୁଞ୍ଞାନି କାତୁଂ ମଞ୍ଞିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ମୂସିଲୋ ଦେଓ୍ୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ସକ୍କୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ, ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ, ଗୁତ୍ତିଲଗନ୍ଧବ୍ବୋ ପନ ଅହମେଓ୍ୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଗୁତ୍ତିଲଜାତକଓ୍ୱଣ୍ଣନା ତତିଯା।

[୨୪୪] ୪। ଓ୍ୱିଗତିଚ୍ଛଜାତକଓ୍ୱଣ୍ଣନା

ଯଂପସ୍ସତି ନ ତଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଓ୍ୱନେ ଓ୍ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ପଲାଯିକଂ ପରିବ୍ବାଜକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ କିର ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ପଟିଓ୍ୱାଦଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ସାଓ୍ୱତ୍ଥିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କୋ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଓ୍ୱାଦଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ମହାଜନପରିଓ୍ୱୁତୋ ଜେତଓ୍ୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗଓ୍ୱନ୍ତଂ ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ତଂ ଓ୍ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘‘ଏକଂ ନାମ କି’’ନ୍ତି ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି, ସୋ ତଂ କଥେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଉଟ୍ଠାଯ ପଲାଯି। ନିସିନ୍ନପରିସା ‘‘ଏକପଦେନେଓ୍ୱ ଓ୍ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ପରିବ୍ବାଜକୋ ନିଗ୍ଗହିତୋ’’ତି ଆହଂସୁ। ସତ୍ଥା ‘‘ନାହଂ,

ଉପାସକା, ଇଦାନେୱେତଂ ଏକପଦେନେୱ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାମି, ପୁବ୍ବେପି ନିଗ୍ଗଣ୍ହିଂୟେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାସିରଟ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ କାମେ ପହାୟ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିମୱନ୍ତେ ୱସି। ସୋ ପବ୍ବତା ଓରୁୟ୍ହ ଏକଂ ନିଗମଗାମଂ ନିସ୍ସାୟ ଗଙ୍ଗାନିୱତ୍ତନେ ପଣ୍ଣସାଲାୟଂ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ଅଥେକୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ପଟିୱାଦଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ତଂ ନିଗମଂ ପତ୍ୱା ''ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ କୋଚି ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ୱାଦଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଅତ୍ଥୀ''ତି ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଆନୁଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ମହାଜନପରିୱୁତୋ ତସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧପରିଭାୱିତଂ ଗଙ୍ଗାପାନୀୟଂ ପିୱିସ୍ସତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ପରିବ୍ବାଜକୋ ୱାଦେନ ଓତ୍ଥରନ୍ତୋ ''କା ଗଙ୍ଗା, ୱାଲୁକା ଗଙ୍ଗା, ଉଦକଂ ଗଙ୍ଗା, ଓରିମତୀରଂ ଗଙ୍ଗା, ପାରିମତୀରଂ ଗଙ୍ଗା''ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ତ୍ୱଂ ପନ, ପରିବ୍ବାଜକ, ଠପେତ୍ୱା ଉଦକଂ ୱାଲୁକଂ ଓରିମତୀରଂ ପାରିମତୀରଞ୍ଚ କହଂ ଗଙ୍ଗଂ ଲଭିସ୍ସସୀ''ତି ଆହ। ପରିବ୍ବାଜକୋ ଅପ୍ପଟିଭାନୋ ହୁତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟ ପଲାୟି। ତସ୍ମିଂ ପଲାତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ନିସିନ୍ନପରିସାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧୮୮।

''ୟଂ ପସ୍ସତି ନ ତଂ ଇଚ୍ଛତି, ୟଞ୍ଚ ନ ପସ୍ସତି ତଂ କିରିଚ୍ଛତି;

ମଞ୍ଞାମି ଚିରଂ ଚରିସ୍ସତି, ନ ହି ତଂ ଲଚ୍ଛତି ୟଂ ସ ଇଚ୍ଛତି।

୧୮୯।

''ୟଂ ଲଭତି ନ ତେନ ତୁସ୍ସତି, ୟଞ୍ଚ ପତ୍ଥେତି ଲଦ୍ଧଂ ହୀଳେତି;

ଇଚ୍ଛା ହି ଅନନ୍ତଗୋଚରା, ୱିଗତିଚ୍ଛାନ ନମୋ କରୋମସେ''ତି।

ତତ୍ଥ ୟଂ ପସ୍ସତୀତି ୟଂ ଉଦକାଦିଂ ପସ୍ସତି, ତଂ ଗଙ୍ଗାତି ନ ଇଚ୍ଛତି। ୟଞ୍ଚ ନ ପସ୍ସତୀତି ୟଞ୍ଚ ଉଦକାଦିୱିନିମୁତ୍ତଂ ଗଙ୍ଗଂ ନ ପସ୍ସତି, ତଂ କିରିଚ୍ଛତି। ମଞ୍ଞାମି ଚିରଂ ଚରିସ୍ସତୀତି ଅହଂ ଏୱଂ ମଞ୍ଞାମି – ଅୟଂ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଏୱରୂପଂ ଗଙ୍ଗଂ ପରିୟେସନ୍ତୋ ଚିରଂ ଚରିସ୍ସତି। ୟଥା ୱା ଉଦକାଦିୱିନିମୁତ୍ତଂ ଗଙ୍ଗଂ, ଏୱଂ ରୂପାଦିୱିନିମୁତ୍ତଂ ଅତ୍ତାନମ୍ପି ପରିୟେସନ୍ତୋ ସଂସାରେ ଚିରଂ ଚରିସ୍ସତି। ନ ହି ତଂ ଲଚ୍ଛତୀତି ଚିରଂ ଚରନ୍ତୋପି ୟଂ ତଂ ଏୱରୂପଂ ଗଙ୍ଗଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ୱା ଇଚ୍ଛତି, ତଂ ନ ଲଚ୍ଛତି। ୟଂ ଲଭତୀତି ୟଂ ଉଦକଂ ୱା ରୂପାଦିଂ ୱା ଲଭତି, ତେନ ନ ତୁସ୍ସତି। ୟଞ୍ଚ ପତ୍ଥେତି ଲଦ୍ଧଂ ହୀଳେତୀତି ଏୱଂ ଲଦ୍ଧେନ ଅତୁସ୍ସନ୍ତୋ ୟଂ ୟଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତ୍ଥେତି, ତଂ ତଂ ଲଭିତ୍ୱା ''କିଂ ଏତାୟା''ତି ହୀଳେତି ଅୱମଞ୍ଞତି। ଇଚ୍ଛା ହି ଅନନ୍ତଗୋଚରାତି ଲଦ୍ଧଂ ହୀଳେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଇଚ୍ଛନତୋ ଅୟଂ ଇଚ୍ଛା ନାମ ତଣ୍ହା ଅନନ୍ତଗୋଚରା। ୱିଗତିଚ୍ଛାନ ନମୋ କରୋମସେତି ତସ୍ମା ୟେ ୱିଗତିଚ୍ଛା ବୁଦ୍ଧାଦୟୋ, ତେସଂ ମୟଂ ନମକ୍କାରଂ କରୋମାତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ପରିବ୍ବାଜକୋ ଏତରହି ପରିବ୍ବାଜକୋ ଅହୋସି, ତାପସୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ୱିଗତିଚ୍ଛଜାତକୱଣ୍ଣନା ଚତୁତ୍ଥା।

[୨୪୫] ୫। ମୂଲପରିୟାୟଜାତକୱଣ୍ଣନା

କାଲୋ ଘସତି ଭୂତାନୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଉକ୍କଟ୍ଠଂ ନିସ୍ସାୟ ସୁଭଗୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମୂଲପରିୟାୟସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଦା କିର ପଞ୍ଚସତା ବ୍ରାହ୍ମଣା ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ପାରଗୂ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତୀଣି ପିଟକାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ମାନମଦମତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋପି ତୀଣେୱ ପିଟକାନି ଜାନାତି, ମୟମ୍ପି ତାନି ଜାନାମ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ କିଂ ତସ୍ସ ଅମ୍ହେହି ନାନାକରଣ''ନ୍ତି ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାନଂ ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପଟିପକ୍ଖା ହୁତ୍ୱା ଚରନ୍ତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ତେସୁ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ନିସିନ୍ନେସୁ ଅଟ୍ଠହି ଭୂମୀହି ପଟିମଣ୍ଡେତ୍ୱା ମୂଲପରିୟାୟସୁତ୍ତନ୍ତଂ କଥେସି, ତେ ନ କିଞ୍ଚି ସଲ୍ଲକ୍ଖେସୁଂ। ଅଥ ନେସଂ ଏତଦହୋସି – ''ମୟଂ ଅମ୍ହେହି ସଦିସା ପଣ୍ଡିତା ନତ୍ଥୀ'ତି ମାନଂ କରୋମ, ଇଦାନି ପନ ନ କିଞ୍ଚି ଜାନାମ, ବୁଦ୍ଧେହି

ସଦିସୋ ପଣ୍ଡିତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅହୋ ବୁଦ୍ଧଗୁଣା ନାମା’’ତି। ତେ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନିହତମାନା ହୁତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଟଦାଠା ୱିୟ ସପ୍ପା ନିବ୍ବିସେୱନା ଜାତା। ସତ୍ଥା ଉକ୍କଟ୍ଠାୟଂ ଯଥାଭିରନ୍ତଂ ୱିହରିତ୍ୱା ୱେସାଲିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗୋତମକଚେତିୟେ ଗୋତମକସୁତ୍ତନ୍ତଂ ନାମ କଥେସି, ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁ କମ୍ପି, ତଂ ସୁତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ମୂଲପରିୟାୟସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟୋସାନେ ପନ ସତ୍ଥରି ଉକ୍କଟ୍ଠାୟଂ ୱିହରନ୍ତେୟେୱ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅହୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଆନୁଭାୱୋ, ତେ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣପବ୍ବଜିତା ତଥା ମାନମଦମତ୍ତା ଭଗୱତା ମୂଲପରିୟାୟଦେସନାୟ ନିହତମାନା କତା’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପାହଂ ଇମେ ଏୱଂ ମାନପଗ୍ଗହିତସିରେ ୱିଚରନ୍ତେ ନିହତମାନେ ଅକାସିଂୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ପାରଗୂ ଦିସାପାମୋକ୍ଖୋ ଆଚରିୟୋ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ମାଣୱକସତାନି ମନ୍ତେ ୱାଚେସି। ତେ ପଞ୍ଚସତାପି ନିଟ୍ଠିତସିପ୍ପା ସିପ୍ପେ ଅନୁୟୋଗଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ଯତ୍ତକଂ ମୟଂ ଜାନାମ, ଆଚରିୟୋପି ତତ୍ତକମେୱ, ୱିସେସୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ମାନତ୍ଥଦ୍ଧା ହୁତ୍ୱା ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ ନ କରୋନ୍ତି। ତେ ଏକଦିୱସଂ ଆଚରିୟେ ବଦରିରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସିନ୍ନେ ତଂ ୱମ୍ଭେତୁକାମା ବଦରିରୁକ୍ଖଂ ନଖେନ ଆକୋଟେତ୍ୱା ‘‘ନିସ୍ସାରୋୱାୟଂ ରୁକ୍ଖୋ’’ତି ଆହଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ୱମ୍ଭନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅନ୍ତେୱାସିକେ ‘‘ଏକଂ ୱୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ତେ ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠା ‘‘ୱଦେଥ, କଥେସ୍ସାମା’’ତି। ଆଚରିୟୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୯୦।

‘‘କାଲୋ ଘସତି ଭୂତାନି, ସବ୍ବାନେୱ ସହତ୍ତନା;

ଯୋ ଚ କାଲଘସୋ ଭୂତୋ, ସ ଭୂତପଚନିଂ ପଚୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ କାଲୋତି ପୁରେଭତ୍ତକାଲୋପି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତକାଲୋପୀତି ଏୱମାଦି। ଭୂତାନୀତି ସତ୍ତାଧିୱଚନମେତଂ, ନ କାଲୋ ଭୂତାନଂ ଚମ୍ମମଂସାଦୀନି ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଖାଦତି, ଅପିଚ ଖୋ ନେସଂ ଆୟୁୱଣ୍ଣବଲାନି ଖେପେନ୍ତୋ ଯୋବ୍ବଞ୍ଞଂ ମଦ୍ଦନ୍ତୋ ଆରୋଗ୍ୟଂ ୱିନାସେନ୍ତୋ ଘସତି ଖାଦତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ଘସନ୍ତୋ ଚ ନ କିଞ୍ଚି ୱଜ୍ଜେତି, ସବ୍ବାନେୱ ଘସତି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଭୂତାନେୱ, ଅପିଚ ଖୋ ସହତ୍ତନା ଅତ୍ତାନମ୍ପି ଘସତି, ପୁରେଭତ୍ତକାଲୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତକାଲଂ ନ ପାପୁଣାତି। ଏସ ନୟୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତକାଲାଦୀସୁ। ଯୋ ଚ କାଲଘସୋ ଭୂତୋତି ଖୀଣାସୱସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ । ସୋ ହି ଅରିୟମଗ୍ଗେନ ଆୟତିଂ ପଟିସନ୍ଧିକାଲଂ ଖେପେତ୍ୱା ଖାଦିତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା ‘‘କାଲଘସୋ ଭୂତୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି । ସ ଭୂତପଚନିଂ ପଚୀତି ସୋ ଯାୟଂ ତଣ୍ହା ଅପାୟେସୁ ଭୂତେ ପଚତି, ତଂ ଞାଣଗ୍ଗିନା ପଚି ଦହି ଭସ୍ମମକାସି, ତେନ ‘‘ଭୂତପଚନିଂ ପଚୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ପଜନି’’ନ୍ତିପି ପାଠୋ, ଜନିକଂ ନିବ୍ବତ୍ତିକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ସୁତ୍ୱା ମାଣୱେସୁ ଏକୋପି ଜାନିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନାହୋସି। ଅଥ ନେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ମା ଖୋ ତୁମ୍ହେ ‘ଅୟଂ ପଞ୍ହୋ ତୀସୁ ୱେଦେସୁ ଅତ୍ଥୀ’ତି ସଞ୍ଞଂ ଅକତ୍ଥ, ତୁମ୍ହେ ‘ଯମହଂ ଜାନାମି, ତଂ ସବ୍ବଂ ଜାନାମା’ତି ମଞ୍ଞମାନା ମଂ ବଦରିରୁକ୍ଖସଦିସଂ କରୋଥ, ମମ ତୁମ୍ହେହି ଅଞ୍ଞାତସ୍ସ ବହୁନୋ ଜାନନଭାୱଂ ନ ଜାନାଥ, ଗଚ୍ଛଥ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ କାଲଂ ଦମ୍ମି, ଏତ୍ତକେନ କାଲେନ ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ଚିନ୍ତେଥା’’ତି। ତେ ବୋଧିସତ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱାପି ପଞ୍ହସ୍ସ ନେୱ ଅନ୍ତଂ, ନ କୋଟିଂ ପସ୍ସିଂସୁ। ତେ ସତ୍ତମଦିୱସେ ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ଭଦ୍ରମୁଖା, ଜାନିତ୍ଥ ପଞ୍ହ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ ଜାନାମା’’ତି ୱଦିଂସୁ। ଅଥ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତେ ଗରହମାନୋ ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୯୧।

‘‘ବହୂନି ନରସୀସାନି, ଲୋମସାନି ବ୍ରହାନି ଚ;

ଗୀୱାସୁ ପଟିମୁକ୍କାନି, କୋଚିଦେୱେତ୍ଥ କଣ୍ଣୱା’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ବହୂନି ନରାନଂ ସୀସାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବାନି ଚ ତାନି ଲୋମସାନି, ସବ୍ବାନି ମହନ୍ତାନି ଗୀୱାସୁୟେୱ ଠପିତାନି, ନ ତାଲଫଲଂ ୱିୟ ହତ୍ଥେନ ଗହିତାନି, ନତ୍ଥି ତେସଂ ଇମେହି ଧମ୍ମେହି ନାନାକରଣଂ। ଏତ୍ଥ ପନ କୋଚିଦେୱ କଣ୍ଣୱାତି ଅତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାୟାହ। କଣ୍ଣୱାତି ପଞ୍ଞୱା, କଣ୍ଣଚ୍ଛିଦ୍ଦଂ ପନ ନ କସ୍ସଚି ନତ୍ଥି। ଇତି ତେ ମାଣୱକେ ‘‘କଣ୍ଣଚ୍ଛିଦ୍ଦମତ୍ତମେୱ ତୁମ୍ହାକଂ ବାଲାନଂ ଅତ୍ଥି, ନ ପଞ୍ଞା’’ତି ଗରହିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ତେ ସୁତ୍ୱା – ‘‘ଅହୋ ଆଚରିୟା ନାମ ମହନ୍ତା’’ତି ଖମାପେତ୍ୱା ନିହତମାନା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ପଞ୍ଚସତା ମାଣୱକା ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ଅହେସୁଂ, ଆଚରିଯୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ମୂଲପରିଯାଯଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଞ୍ଚମା।

[୨୪୬] ୬। ବାଲୋୱାଦଜାତକୱଣ୍ଣନା

ହନ୍ତ୍ୱାଛେତ୍ୱା ୱଧିତ୍ୱା ଚାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେସାଲିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ସୀହସେନାପତିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ ହି ଭଗୱନ୍ତଂ ସରଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ସମଂସକଭତ୍ତଂ ଅଦାସି। ନିଗଣ୍ଠା ତଂ ସୁତ୍ୱା କୁପିତା ଅନତ୍ତମନା ତଥାଗତଂ ୱିହେଠେତୁକାମା ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଜାନଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତଂ ମଂସଂ ଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି ଅକ୍କୋସିଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ ‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଜାନଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତଂ ମଂସଂ ଭୁଞ୍ଜତୀ’ତି ସଦ୍ଧିଂ ପରିସାଯ ଅକ୍କୋସନ୍ତୋ ଆହିଣ୍ଡତୀ’’ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ ଇଦାନେୱ ମଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତମଂସଖାଦନେନ ଗରହତି, ପୁବ୍ବେପି ଗରହିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲୋଣମ୍ବିଲସେୱନତ୍ଥାଯ ହିମୱନ୍ତତୋ ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ନଗରଂ ଭିକ୍ଖାଯ ପାୱିସି। ଅଥେକୋ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ‘‘ତାପସଂ ୱିହେଠେସ୍ସାମୀ’’ତି ଘରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ମଚ୍ଛମଂସେନ ପରିୱିସିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ମଂସଂ ତୁମ୍ହେଯେୱ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପାଣେ ମାରେତ୍ୱା କତଂ, ଇଦଂ ଅକୁସଲଂ ମା ଅମ୍ହାକମେୱ, ତୁମ୍ହାକମ୍ପି ହୋତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୯୨।

‘‘ହନ୍ତ୍ୱା ଛେତ୍ୱା ୱଧିତ୍ୱା ଚ, ଦେତି ଦାନଂ ଅସଞ୍ଞତୋ;

ଏଦିସଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜମାନୋ, ସ ପାପେନ ଉପଲିପ୍ପତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ହନ୍ତ୍ୱାତି ପହରିତ୍ୱା। ଛେତ୍ୱାତି କିଲମେତ୍ୱା। ୱଧିତ୍ୱାତି ମାରେତ୍ୱା। ଦେତି ଦାନଂ ଅସଞ୍ଞତୋତି ଅସଞ୍ଞତୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଏୱଂ କତ୍ୱା ଦାନଂ ଦେତି। ଏଦିସଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜମାନୋ, ସ ପାପେନ ଉପଲିପ୍ପତୀତି ଏଦିସଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜମାନୋ ସୋ ସମଣୋପି ପାପେନ ଉପଲିପ୍ପତି ସଂଯୁଜ୍ଜତିଯେୱାତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୯୩।

‘‘ପୁତ୍ତଦାରମ୍ପି ଚେ ହନ୍ତ୍ୱା, ଦେତି ଦାନଂ ଅସଞ୍ଞତୋ;

ଭୁଞ୍ଜମାନୋପି ସପ୍ପଞ୍ଞୋ, ନ ପାପେନ ଉପଲିପ୍ପତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଭୁଞ୍ଜମାନୋପି ସପ୍ପଞ୍ଞୋତି ତିଟ୍ଠତୁ ଅଞ୍ଞଂ ମଂସଂ, ପୁତ୍ତଦାରଂ ୱଧିତ୍ୱାପି ଦୁସ୍ସୀଲେନ ଦିନ୍ନଂ ସପ୍ପଞ୍ଞୋ ଖନ୍ତିମେତ୍ତାଦିଗୁଣସମ୍ପନ୍ନୋ ତଂ ଭୁଞ୍ଜମାନୋପି ପାପେନ ନ ଉପଲିପ୍ପତୀତି। ଏୱମସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କାମି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା କୁଟୁମ୍ବିକୋ ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି, ତାପସୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ବାଲୋୱାଦଜାତକୱଣ୍ଣନା ଛଟ୍ଠା।

[୨୪୭] ୭। ପାଦଞ୍ଜଲିଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅଦ୍ଧା ପାଦଞ୍ଜଲୀ ସଙ୍ଖେତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଲାଳୁଦାଯୀଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଦିୱସେ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ପଞ୍ହଂ ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୂ ପଞ୍ହଂ ସୁଣନ୍ତା ଥେରେ ପସଂସନ୍ତି। ଲାଳୁଦାଯୀଥେରୋ ପନ ପରିସନ୍ତରେ ନିସିନ୍ନୋ ‘‘ଏତେ ଅମ୍ହେହି ସମଂ କିଂ ଜାନନ୍ତୀ’’ତି ଓଟ୍ଠଂ ଭଞ୍ଜି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ଥେରା ଉଟ୍ଠାଯ ପକ୍କମିଂସୁ, ପରିସା ଭିଜ୍ଜି। ଧମ୍ମସଭାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ ଲାଳୁଦାଯୀ, ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକେ ଗରହିତ୍ୱା ଓଟ୍ଠଂ ଭଞ୍ଜୀ’’ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ଲାଳୁଦାଯୀ ଠପେତ୍ୱା ଓଟ୍ଠଭଞ୍ଜନଂ ତତୋ ଉତ୍ତରି ଅଞ୍ଞଂ ନ ଜାନାତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଧମ୍ମାନୁସାସକୋ ଅମଚ୍ଚୋ ଅହୋସି। ରଞ୍ଞୋ ପାଦଞ୍ଜଲୀ ନାମ ପୁତ୍ତୋ ଲାଲୋ ଦନ୍ଧପରିସକ୍କନୋ ଅହୋସି। ଅପରଭାଗେ ରାଜା କାଲମକାସି। ଅମଚ୍ଚା ରଞ୍ଞୋ ମତକିଚ୍ଚାନି କତ୍ୱା ‘‘ତଂ ରଜ୍ଜେ ଅଭିସିଞ୍ଚିସ୍ସାମା’’ତି ମନ୍ତଯମାନା ରାଜପୁତ୍ତଂ ପାଦଞ୍ଜଲିଂ ଆହଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ପନ ‘‘ଅଯଂ କୁମାରୋ ଲାଲୋ ଦନ୍ଧପରିସକ୍କନୋ, ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନଂ ଅଭିସିଞ୍ଚିସ୍ସାମା’’ତି ଆହ। ଅମଚ୍ଚା ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା କୁମାରଂ ସମୀପେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଅଡ୍ଡଂ ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତା ନ ସମ୍ମା ୱିନିଚ୍ଛିନିଂସୁ। ତେ ଅସ୍ସାମିକଂ ସାମିକଂ କତ୍ୱା କୁମାରଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘କୀଦିସଂ, କୁମାର, ସୁଟ୍ଠୁ ଅଡ୍ଡଂ ୱିନିଚ୍ଛିନିମ୍ହା’’ତି। ସୋ ଓଟ୍ଠଂ ଭଞ୍ଜି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ପଣ୍ଡିତୋ ୱତ ମଞ୍ଞେ କୁମାରୋ, ଅସମ୍ମାୱିନିଚ୍ଛିତଭାୱୋ ତେନ ଞାତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୯୪।

‘‘ଅଦ୍ଧା ପାଦଞ୍ଜଲୀ ସଙ୍ଖେ, ପଞ୍ଞାଯ ଅତିରୋଚତି;

ତଥା ହି ଓଟ୍ଠଂ ଭଞ୍ଜତି, ଉତ୍ତରିଂ ନୂନ ପସ୍ସତୀ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଏକଂସେନ ପାଦଞ୍ଜଲିକୁମାରୋ ସଙ୍ଖେ ଅମ୍ହେ ପଞ୍ଞାଯ ଅତିରୋଚତି। ତଥା ହି ଓଟ୍ଠଂ ଭଞ୍ଜତି, ନୂନ ଉତ୍ତରିଂ ଅଞ୍ଞଂ କାରଣଂ ପସ୍ସତୀତି।

ତେ ଅପରସ୍ମିମ୍ପି ଦିୱସେ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଅଡ୍ଡଂ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିନିଚ୍ଛିନିତ୍ୱା ‘‘କୀଦିସଂ, ଦେୱ, ସୁଟ୍ଠୁ ୱିନିଚ୍ଛିନିତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋ ପୁନପି ଓଟ୍ଠମେୱ ଭଞ୍ଜି। ଅଥସ୍ସ ଅନ୍ଧବାଲଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୯୫।

‘‘ନାଯଂ ଧମ୍ମଂ ଅଧମ୍ମଂ ୱା, ଅତ୍ଥାନତ୍ଥଞ୍ଚ ବୁଜ୍ଝତି;

ଅଞ୍ଞତ୍ର ଓଟ୍ଠନିବ୍ଭୋଗା, ନାଯଂ ଜାନାତି କିଞ୍ଚନ’’ନ୍ତି।

ଅମଚ୍ଚା ପାଦଞ୍ଜଲିକୁମାରସ୍ସ ଲାଲଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ରଜ୍ଜେ ଅଭିସିଞ୍ଚିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ପାଦଞ୍ଜଲୀ ଲାଳୁଦାଯୀ ଅହୋସି, ପଣ୍ଡିତାମଚ୍ଚୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ପାଦଞ୍ଜଲିଜାତକୱଣ୍ଣନା ସତ୍ତମା।

[୨୪୮] ୮। କିଂସୁକୋପମଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସବ୍ବେହିକିଂସୁକୋ ଦିଟ୍ଠୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କିଂସୁକୋପମସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଚତ୍ତାରୋ ହି ଭିକ୍ଖୂ ତଥାଗତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଯାଚିଂସୁ, ସତ୍ଥା ତେସଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେସି। ତେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନାନି ଅଗମିଂସୁ। ତେସୁ ଏକୋ ଛ ଫସ୍ସାଯତନାନି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି, ଏକୋ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ, ଏକୋ ଚତ୍ତାରୋ ମହାଭୂତେ, ଏକୋ ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ। ତେ ଅତ୍ତନୋ

ଅତ୍ତନୋ ଅଧିଗତଓିସେସଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ଅଥେକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପରିଓିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ‘‘ଇମେସଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ନାନା, ନିବ୍ବାନଂ ଏକଂ, କଥଂ ସବ୍ବେହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତ’’ନ୍ତି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ‘‘କିଂ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, କିଂସୁକଦିଟ୍ଠଭାତିକେହି ନାନତ୍ତ’’ନ୍ତି ଓତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, କାରଣଂ କଥେଥା’’ତି ଭିକ୍ଖୂହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ପୁତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ତେ ଏକଦିଓସଂ ସାରଥିଂ ପକ୍କୋସେତ୍ୱା ‘‘ମଯଂ, ସମ୍ମ, କିଂସୁକଂ ଦଟ୍ଠୁକାମା, କିଂସୁକରୁକ୍ଖଂ ନୋ ଦସ୍ସେହୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ସାରଥି ‘‘ସାଧୁ, ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ’’ତି ଓତ୍ୱା ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଏକତୋ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠରାଜପୁତ୍ତଂ ତାଓ ରଥେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ନେତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ କିଂସୁକୋ’’ତି ଖାଣୁକକାଲେ କିଂସୁକଂ ଦସ୍ସେସି। ଅପରସ୍ସ ବହଲପଲାସକାଲେ, ଅପରସ୍ସ ପୁପ୍ଫିତକାଲେ, ଅପରସ୍ସ ଫଲିତକାଲେ। ଅପରଭାଗେ ଚତ୍ତାରୋପି ଭାତରୋ ଏକତୋ ନିସିନ୍ନା ‘‘କିଂସୁକୋ ନାମ କୀଦିସୋ’’ତି କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ। ତତୋ ଏକୋ ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି ଝାମଥୂଣୋ’’ତି ଆହ। ଦୁତିଯୋ ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖୋ’’ତି, ତତିଯୋ ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି ମଂସପେସୀ’’ତି, ଚତୁତ୍ଥୋ ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି ସିରୀସୋ’’ତି। ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ କଥାଯ ଅପରିତୁଟ୍ଠା ପିତୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଦେଓ, କିଂସୁକୋ ନାମ କୀଦିସୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହେହି କିଂ କଥିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଅତ୍ତନା କଥିତନୀହାରଂ ରଞ୍ଞୋ କଥେସୁଂ। ରାଜା ‘‘ଚତୂହିପି ତୁମ୍ହେହି କିଂସୁକୋ ଦିଟ୍ଠୋ, କେଓଲଂ ଓୋ କିଂସୁକସ୍ସ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସାରଥି ‘ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ କିଂସୁକୋ କୀଦିସୋ , ଇମସ୍ମିଂ କୀଦିସୋ’ତି ଓିଭଜିତ୍ୱା ନ ପୁଚ୍ଛିତୋ, ତେନ ଓୋ କଙ୍ଖା ଉପ୍ପନ୍ନା’’ତି ଓତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୯୬।

‘‘ସବ୍ବେହି କିଂସୁକୋ ଦିଟ୍ଠୋ, କିଂ ନ୍ୱେତ୍ଥ ଓିଚିକିଚ୍ଛଥ;

ନ ହି ସବ୍ବେସୁ ଠାନେସୁ, ସାରଥୀ ପରିପୁଚ୍ଛିତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନ ହି ସବ୍ବେସୁ ଠାନେସୁ, ସାରଥୀ ପରିପୁଚ୍ଛିତୋତି ସବ୍ବେହି ଓୋ କିଂସୁକୋ ଦିଟ୍ଠୋ, କିଂ ନୁ ତୁମ୍ହେ ଏତ୍ଥ ଓିଚିକିଚ୍ଛଥ, ସବ୍ବେସୁ ଠାନେସୁ କିଂସୁକୋଓେସୋ, ତୁମ୍ହେହି ପନ ନ ହି ସବ୍ବେସୁ ଠାନେସୁ ସାରଥି ପରିପୁଚ୍ଛିତୋ, ତେନ ଓୋ କଙ୍ଖା ଉପ୍ପନ୍ନାତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ କାରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ଯଥା, ଭିକ୍ଖୁ, ତେ ଚତ୍ତାରୋ ଭାତିକା ଓିଭାଗଂ କତ୍ୱା ଅପୁଚ୍ଛିତତ୍ତା କିଂସୁକେ କଙ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦେସୁଂ, ଏଓଂ ତ୍ୱମ୍ପି ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମେ କଙ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦେସୀ’’ତି ଓତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୯୭।

‘‘ଏଓଂ ସବ୍ବେହି ଞାଣେହି, ଯେସଂ ଧମ୍ମା ଅଜାନିତା;

ତେ ଓେ ଧମ୍ମେସୁ କଙ୍ଖନ୍ତି, କିଂସୁକସ୍ମିଂଓ ଭାତରୋ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯଥା ତେ ଭାତରୋ ସବ୍ବେସୁ ଠାନେସୁ କିଂସୁକସ୍ସ ଅଦିଟ୍ଠତ୍ତା କଙ୍ଖିଂସୁ, ଏଓଂ ସବ୍ବେହି ଓିପସ୍ସନାଞାଣେହି ଯେସଂ ସବ୍ବେ ଛଫସ୍ସାଯତନଖନ୍ଧଭୂତଧାତୁଭେଦା ଧମ୍ମା ଅଜାନିତା, ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନଧିଗତତ୍ତା ଅପ୍ପଟିଓିଦ୍ଧା, ତେ ଓେ ତେସୁ ଫସ୍ସାଯତନାଦିଧମ୍ମେସୁ କଙ୍ଖନ୍ତି ଯଥା ଏକସ୍ମିଂଯେଓ କିଂସୁକସ୍ମିଂ ଚତ୍ତାରୋ ଭାତରୋତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ବାରାଣସିରାଜା ଅହମେଓ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

କିଂସୁକୋପମଜାତକଓଣ୍ଣନା ଅଟ୍ଠମା।

[୨୪୯] ୯। ସାଲକଜାତକଓଣ୍ଣନା

ଏକପୁତ୍ତକୋ ଭଓିସ୍ସସୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଓନେ ଓିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ମହାଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ କିରେକଂ କୁମାରକଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ପୀଳେନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ଓିହରତି। ସାମଣେରୋ ପୀଳଂ ସହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଉପ୍ପବ୍ବଜି। ଥେରୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଉପଲାପେତି ‘‘କୁମାର, ତଓ ଚୀଓରଂ ତଓେଓ

ଭୱିସ୍ସତି ପଣ୍ଡୋପି, ମମ ସନ୍ତକଂ ପଉଚୀୱରମ୍ପି ତୱେୱ ଭୱିସ୍ସତି, ଏହି ପଟ୍ଟଜାହୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ନାହଂ ପଟ୍ଟଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱାପି ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ପଟ୍ଟଜି । ଅଥ ନଂ ପଟ୍ଟଜିତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁନ ଥେରୋ ୱିହେଠେସି। ସୋ ପୀଠଅଂ ଅସହନ୍ତୋ ପୁନ ଉପ୍ପଟ୍ଟଜିତ୍ୱା ଅନେକୱାରଂ ଯାଚନ୍ତେପି ତସ୍ମିଂ ‘‘ତ୍ୱଂ ନେୱ ମଂ ସହସି, ନ ୱିନା ୱତ୍ତିତୁଂ ସକ୍କୋସି, ଗଚ୍ଛ ନ ପଟ୍ଟଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ନ ପଟ୍ଟଜି। ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ସୁହଦଯୋ ୱତ ସୋ ଦାରକୋ ମହାଥେରସ୍ସ ଆସଯଂ ଞତ୍ୱା ନ ପଟ୍ଟଜୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱେସ ସୁହଦଯୋ, ପୁବ୍ବେପି ସୁହଦଯୋୱ, ଏକୱାରଂ ଏତସ୍ସ ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା ନ ପୁନ ଉପଗଚ୍ଛୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କୁଟୁମ୍ବିକକୁଲେ ନିଟ୍ଟତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଧଞ୍ଞୱିକ୍କଯେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି। ଅଞ୍ଞତରୋପି ଅହିତୁଣ୍ଡିକୋ ଏକଂ ମକ୍କଟଂ ସିକ୍ଖାପେତ୍ୱା ଓସଧଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ତେନ ସପ୍ପଂ କୀଳାପେନ୍ତୋ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି। ସୋ ବାରାଣସିଯଂ ଉସ୍ସୱେ ଘୁଟ୍ଠେ ଉସ୍ସୱଂ କୀଳିତୁକାମୋ ‘‘ଇମଂ ମା ପମଜ୍ଜୀ’’ତି ତଂ ମକ୍କଟଂ ତସ୍ସ ଧଞ୍ଞୱାଣିଜସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ଉସ୍ସୱଂ କୀଳିତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କହଂ ମକ୍କଟୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ମକ୍କଟୋ ସାମିକସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱାୱ ଧଞ୍ଞାପଣତୋ ୱେଗେନ ନିକ୍ଖମି। ଅଥ ନଂ ସୋ ୱେଳୁପେସିକାଯ ପିଟ୍ଠିଯଂ ପୋଥେତ୍ୱା ଆଦାଯ ଉଯ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମି। ମକ୍କଟୋ ତସ୍ସ ନିଦ୍ଦାଯନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ବନ୍ଧନଂ ମୋଚେତ୍ୱା ପଲାଯିତ୍ୱା ଅମ୍ବରୁକ୍ଖଂ ଆରୁଯ୍ହ ଅମ୍ବପକ୍କଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିଂ ଅହିତୁଣ୍ଡିକସ୍ସ ସରୀରେ ପାତେସି। ସୋ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଉଲ୍ଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମଧୁରୱଚନେନ ନଂ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ରୁକ୍ଖା ଓତାରେତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂ ଉପଲାପେନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୯୮।

‘‘ଏକପୁତ୍ତକୋ ଭୱିସ୍ସସି, ତ୍ୱଞ୍ଚ ନୋ ହେସ୍ସସି ଇସ୍ସରୋ କୁଲେ;

ଓରୋହ ଦୁମସ୍ମା ସାଲକ, ଏହି ଦାନି ଘରକଂ ୱଜେମସେ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ତ୍ୱଂ ମଯ୍ହଂ ଏକପୁତ୍ତକୋ ଭୱିସ୍ସସି, କୁଲେ ଚ ମେ ଭୋଗାନଂ ଇସ୍ସରୋ, ଏତମ୍ହା ରୁକ୍ଖା ଓତର, ଏହି ଅମ୍ହାକଂ ଘରଂ ଗମିସ୍ସାମ। ସାଲକାତି ନାମେନ ଆଲପନ୍ତୋ ଆହ।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ମକ୍କଟୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୯୯।

‘‘ନନୁ ମଂ ସୁହଦଯୋତି ମଞ୍ଞସି, ଯଞ୍ଚ ମଂ ହନସି ୱେଳୁଯଟ୍ଠିଯା;

ପକ୍କମ୍ବୱନେ ରମାମସେ, ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଂ ଘରକଂ ଯଥାସୁଖ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ନନୁ ମଂ ସୁହଦଯୋତି ମଞ୍ଞସୀତି ନନୁ ତ୍ୱଂ ମଂ ‘‘ସୁହଦଯୋ’’ତି ମଞ୍ଞସି, ‘‘ସୁହଦଯୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ମଞ୍ଞସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଞ୍ଚ ମଂ ହନସି ୱେଳୁଯଟ୍ଠିଯାତି ଯଂ ମଂ ଏୱଂ ଅତିମଞ୍ଞସି, ଯଞ୍ଚ ୱେଳୁପେସିକାଯ ହନସି, ତେନାହଂ ନାଗଚ୍ଛାମୀତି ଦୀପେତି। ଅଥ ନଂ ‘‘ମଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ପକ୍କମ୍ବୱନେ ରମାମସେ, ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଂ ଘରକଂ ଯଥାସୁଖ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ୱନଂ ପାୱିସି। ଅହିତୁଣ୍ଡିକୋପି ଅନତ୍ତମନୋ ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ମକ୍କଟୋ ସାମଣେରୋ ଅହୋସି, ଅହିତୁଣ୍ଡିକୋ ମହାଥେରୋ, ଧଞ୍ଞୱାଣିଜୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସାଲକଜାତକୱଣ୍ଣନା ନୱମା।

[୨୫୦] ୧୦। କପିଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅଯଂ ଇସୀ ଉପସମସଂଯମେ ରତୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ କୁହକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତସ୍ସ ହି କୁହକଭାୱୋ ଭିକ୍ଖୂସୁ

ପାକଟୋ ଜାତୋ। ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆଵୁସୋ, ଅସୁକୋ ଭିକ୍ଖୁ ନିଯ୍ୟାନିକେ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ଵା କୁହକଵତ୍ତଂ ପୂରେତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ଵା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଵେ , ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏସ ଭିକ୍ଖୁ ଇଦାନେଵ, ପୁବ୍ବେପି କୁହକୋଯେଵ, ଅଗ୍ଗିମତ୍ତସ୍ସ କାରଣା ମକ୍କଟୋ ହୁତ୍ଵା କୋହଞ୍ଞମକାସୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାସିରଟ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ଵା ଵଯପ୍ପତ୍ତୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଆଧାଵିତ୍ଵା ପରିଧାଵିତ୍ଵା ଵିଚରଣକାଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ମତାଯ ପୁତ୍ତଂ ଅଙ୍କେନାଦାଯ ହିମଵନ୍ତଂ ପଵିସିତ୍ଵା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ଵା ତମ୍ପି ପୁତ୍ତଂ ତାପସକୁମାରକଂ କତ୍ଵା ପଣ୍ଣସାଲାଯ ଵାସଂ କପ୍ପେସି। ଵସ୍ସାରତ୍ତସମଯେ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଧାରେ ଦେଵେ ଵସ୍ସନ୍ତେ ଏକୋ ମକ୍କଟୋ ସୀତପୀଳିତୋ ଦନ୍ତେ ଖାଦନ୍ତୋ କମ୍ପନ୍ତୋ ଵିଚରତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ମହନ୍ତେ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧେ ଆହରିତ୍ଵା ଅଗ୍ଗିଂ କତ୍ଵା ମଞ୍ଚକେ ନିପଜ୍ଜି, ପୁତ୍ତକୋପିସ୍ସ ପାଦେ ପରିମଜ୍ଜମାନୋ ନିସୀଦି। ସୋ ମକ୍କଟୋ ଏକସ୍ସ ମତତାପସସ୍ସ ସନ୍ତକାନି ଵକ୍କଲାନି ନିଵାସେତ୍ଵା ଚ ପାରୁପିତ୍ଵା ଚ ଅଜିନଚମ୍ମଂ ଅଂସେ କତ୍ଵା କାଜକମଣ୍ଡଲୁଂ ଆଦାଯ ଇସିଵେସେନାଗନ୍ତ୍ଵା ପଣ୍ଣସାଲଦ୍ଵାରେ ଅଗ୍ଗିସ୍ସ କାରଣା କୁହକକମ୍ମଂ କତ୍ଵା ଅଟ୍ଠାସି। ତାପସକୁମାରକୋ ତଂ ଦିସ୍ଵା ‘‘ତାତ, ତାପସୋ ଏକୋ ସୀତପୀଳିତୋ କମ୍ପମାନୋ ତିଟ୍ଠତି, ଇଧ ନଂ ପକ୍କୋସଥ, ଵିସିବ୍ବେସ୍ସତୀ’’ତି ପିତରଂ ଆଯାଚନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୨୦୦।

‘‘ଅଯଂ ଇସୀ ଉପସମସଂଯମେ ରତୋ, ସ ତିଟ୍ଠତି ସିସିରଭଯେନ ଅଟ୍ଟିତୋ;

ହନ୍ଦ ଅଯଂ ପଵିସତୁମଂ ଅଗାରକଂ, ଵିନେତୁ ସୀତଂ ଦରଥଞ୍ଚ କେଵଲ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଉପସମସଂଯମେ ରତୋତି ରାଗାଦିକିଲେସୂପସମେ ଚ ସୀଲସଂଯମେ ଚ ରତୋ। ସ ତିଟ୍ଠତୀତି ସୋ ତିଟ୍ଠତି। ସିସିରଭଯେନାତି ଵାତଵୁଟ୍ଠିଜନିତସ୍ସ ସିସିରସ୍ସ ଭଯେନ। ଅଟ୍ଟିତୋତି ପୀଳିତୋ। ପଵିସତୁମନ୍ତି ପଵିସତୁ ଇମଂ। କେଵଲନ୍ତି ସକଲଂ ଅନଵସେସଂ।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଵଚନଂ ସୁତ୍ଵା ଉଟ୍ଠାଯ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ମକ୍କଟଭାଵଂ ଞତ୍ଵା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୨୦୧।

‘‘ନାଯଂ ଇସୀ ଉପସମସଂଯମେ ରତୋ, କପୀ ଅଯଂ ଦୁମଵରସାଖଗୋଚରୋ;

ସୋ ଦୂସକୋ ରୋସକୋ ଚାପି ଜମ୍ମୋ, ସଚେ ଵଜେମମ୍ପି ଦୂସେଯ୍ୟଗାର’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଦୁମଵରସାଖଗୋଚରୋତି ଦୁମଵରାନଂ ସାଖଗୋଚରୋ। ସୋ ଦୂସକୋ ରୋସକୋ ଚାପି ଜମ୍ମୋତି ସୋ ଏଵଂ ଗତଗତଟ୍ଠାନସ୍ସ ଦୂସନତୋ ଦୂସକୋ, ଘଟ୍ଟନତାଯ ରୋସକୋ, ଲାମକଭାଵେନ ଜମ୍ମୋ। ସଚେ ଵଜେତି ଯଦି ଇମଂ ପଣ୍ଣସାଲଂ ଵଜେ ପଵିସେଯ୍ୟ, ସବ୍ବଂ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାଵକରଣେନ ଚ ଅଗ୍ଗିଦାନେନ ଚ ଦୂସେଯ୍ୟାତି।

ଏଵଞ୍ଚ ପନ ଵତ୍ଵା ବୋଧିସତ୍ତୋ ଉମ୍ମୁକଂ ଗହେତ୍ଵା ତଂ ସନ୍ତାସେତ୍ଵା ପଲାପେସି। ସୋ ଉପ୍ପତିତ୍ଵା ଵନଂ ପକ୍ଖନ୍ତୋ ତଥା ପକ୍ଖନ୍ତୋଵ ଅହୋସି, ନ ପୁନ ତଂ ଠାନଂ ଅଗମାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ଵା ତାପସକୁମାରସ୍ସ କସିଣପରିକମ୍ମଂ ଆଚିକ୍ଖି, ସୋପି ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ଉପ୍ପାଦେସି। ତେ ଉଭୋପି ଅପରିହୀନଜ୍ଝାନା ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାଯଣା ଅହେସୁଂ।

ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦାନେଵ, ପୋରାଣତୋ ପଟ୍ଠାଯପେସ କୁହକୋଯେଵା’’ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ଵା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ଵା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି। ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ କେଚି ସୋତାପନ୍ନା, କେଚି ସକଦାଗାମିନୋ, କେଚି ଅନାଗାମିନୋ କେଚି ଅରହନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ। ‘‘ତଦା ମକ୍କଟୋ କୁହକଭିକ୍ଖୁ ଅହୋସି, ପୁତ୍ତୋ ରାହୁଲୋ, ପିତା ପନ ଅହମେଵ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

କପିଜାତକଵଣ୍ଣନା ଦସମା।

ସିଙ୍ଗାଲଵଗ୍ଗୋ ଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସଙ୍ଘାଟୀ ଚ ସୁନଖୋ, ଗୁତ୍ତିଲୋ ୱିଗତିଚ୍ଛା ଚ;

ମୂଲପରିଯାଯଂ ବାଲୋୱାଦଂ, ପାଦଞ୍ଜଲି କିଂ ସୁକୋପମଂ;

ସାଲକଂ କପି ତେ ଦସ।

ଅଥ ୱଗ୍ଗୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦଳ୍ହୱଗ୍ଗୋ ଚ ସନ୍ଥୱୋ, କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମାସଦିସୋ;

ରୂହକୋ ଦଳ୍ହୱଗ୍ଗୋ ଚ, ବୀରଣଥମ୍ଭକାସାୱୋ;

ଉପାହନୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ ଚ, ଦସୱଗ୍ଗା ଦୁକେ ସିଯୁଂ।

ଦୁକନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ତିକନିପାତୋ

୧। ସଙ୍କପ୍ପୱଗ୍ଗୋ

[୨୫୧] ୧। ସଙ୍କପ୍ପରାଗଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସଙ୍କପ୍ପରାଗଧୋତେନାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାୱତ୍ଥିନଗରୱାସୀ କିରେକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ସାସନେ ଉରଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ଏକଂ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନକାମରାଗୋ ଅନଭିରତୋ ୱିଚରି। ତମେନଂ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାଦଯୋ ଦିସ୍ୱା ଅନଭିରତିକାରଣଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିବ୍ଭମିତୁକାମଭାୱମସ୍ସ ଞତ୍ୱା ‘‘ଆୱୁସୋ, ସତ୍ଥା ନାମ କାମରାଗାଦିକିଲେସପୀଳିତାନଂ କିଲେସେ ହାରେତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ଦେତି, ଏହି ତଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନେସ୍ସାମା’’ତି ଆଦାଯ ଅଗମଂସୁ। ସତ୍ଥାରା ଚ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଛମାନକଞ୍ଞେୱ ଭିକ୍ଖୁଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତତ୍ଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କିଂକାରଣା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଇତ୍ଥିଯୋ ନାମେତା, ଭିକ୍ଖୁ, ପୁବ୍ବେ ଝାନବଲେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତକିଲେସାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧସତ୍ତାନମ୍ପି ସଂକିଲେସଂ ଉପ୍ପାଦେସୁଂ, ତାଦିସଂ ତୁଚ୍ଛପୁଗ୍ଗଲଂ କିଂକାରଣା ନ ସଂକିଲେସିସ୍ସନ୍ତି, ୱିସୁଦ୍ଧାପି ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି, ଉତ୍ତମଯସସମଙ୍ଗିନୋପି ଆଯସକ୍କଂ ପାପୁଣନ୍ତି, ପଗେୱ ଅପରିସୁଦ୍ଧା। ସିନେରୁକମ୍ପନକୱାତୋ ପୁରାଣପଣ୍ଣକସଟଂ କିଂ ନ କମ୍ପେସ୍ସତି, ବୋଧିତଲେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝନକସତ୍ତଂ ଅଯଂ କିଲେସୋ ଆଲୋଳେସି, ତାଦିସଂ କିଂ ନ ଆଲୋଳେସ୍ସତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅସୀତିକୋଟିୱିଭୱେ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାଯଂ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ବାରାଣସିଂ ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା କତଦାରପରିଗ୍ଗହୋ ମାତାପିତୂନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ତେସଂ ମତକିଚ୍ଚାନି କତ୍ୱା ହିରଞ୍ଞୱିଲୋକନକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ଇଦଂ ଧନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ଯେହି ପନେତଂ ସମ୍ଭତଂ, ତେ ନ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତୀ’’ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ସଂୱେଗପ୍ପତ୍ତୋ ଅହୋସି, ସରୀରା ସେଦା ମୁଚ୍ଚିଂସୁ। ସୋ ଘରାୱାସେ ଚିରଂ ୱସନ୍ତୋ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା କାମେ ପହାଯ ଅସ୍ସୁମୁଖଂ ଞାତିସଙ୍ଘଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ରମଣୀଯେ ପଦେସେ ପଣ୍ଣସାଲଂ ମାପେତ୍ୱା ଉଞ୍ଛାଚରିଯାଯ ୱନମୂଲଫଲାଦୀହି ଯାପେନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଝାନକୀଳଂ କୀଳନ୍ତୋ ଚିରଂ ୱସିତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମନୁସ୍ସପଥଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଲୋଣମ୍ବିଲଂ ଉପସେୱିସ୍ସାମି, ଏୱଂ ମେ ସରୀରଞ୍ଚେୱ ଥିରଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଜଙ୍ଘୱିହାରୋ ଚ କତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଯେ ଚ ମାଦିସସ୍ସ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖଂ ୱା ଦସ୍ସନ୍ତି, ଅଭିୱାଦନାଦୀନି ୱା କରିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ସଗ୍ଗପୁରଂ ପୂରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି।

ସୋ ହିମୱନ୍ତା ଓତରିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ବାରାଣସିଂ ପତ୍ୱା ସୂରିଯତ୍ଥଙ୍ଗମନୱେଲାଯ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ରାଜୁଯ୍ୟାନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ପଟିସଲ୍ଲାନସାରୁପ୍ପଂ, ଏତ୍ଥ ୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉଯ୍ୟାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସିନ୍ନୋ ଝାନସୁଖେନ ରତ୍ତିଂ ଖେପେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ କତସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯେ ଜଟାଜିନୱକ୍କଲାନି ସଣ୍ଠପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଭାଜନଂ ଆଦାଯ ସନ୍ତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ ସନ୍ତମାନସୋ ଇରିଯାପଥସମ୍ପନ୍ନୋ ଯୁଗମତ୍ତଦସ୍ସନୋ ହୁତ୍ୱା ସବ୍ବାକାରସମ୍ପନ୍ନାଯ ଅତ୍ତନୋ ରୂପସିରିଯା ଲୋକସ୍ସ ଲୋଚନାନି ଆକଡ୍ଢେନ୍ତୋ ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଯ ଚରନ୍ତୋ ରଞ୍ଞୋ ନିୱେସନଦ୍ୱାରଂ ପାପୁଣି। ରାଜା ମହାତଲେ ଚଙ୍କମନ୍ତୋ ୱାତପାନନ୍ତରେନ ବୋଧିସତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଇରିଯାପଥସ୍ମିଞ୍ଞେୱ ପସୀଦିତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ସନ୍ତଧମ୍ମୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଇମସ୍ସ ତେନ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛ, ତଂ ତାପସଂ ଆନେହୀ’’ତି ଏକଂ ଅମଚ୍ଚଂ ଆଣାପେସି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଭାଜନଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ରାଜା, ଭନ୍ତେ, ତଂ ପକ୍କୋସତୀ’’ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ମହାପୁଞ୍ଞ, ଅମ୍ହେ ରାଜା ନ ଜାନାତୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଯାୱାହଂ ଆଗଚ୍ଛାମି, ତାୱ ଇଧେୱ ହୋଥା’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ କୁଲୂପକତାପସୋ ନତ୍ଥି, ଗଚ୍ଛ, ନଂ ଆନେହୀ’’ତି ସଯମ୍ପି ୱାତପାନେନ ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ୱନ୍ଦନ୍ତୋ ‘‘ଇତୋ ଏଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅମଚ୍ଚସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଭିକ୍ଖାଭାଜନଂ ଦତ୍ୱା ମହାତଲଂ ଅଭିରୁହି।

ଅଥ ନଂ ରାଜା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ରାଜପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପାଦିତେହି ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଭତ୍ତେହି ପରିୱିସିତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ପଞ୍ହୱେଯ୍ୟାକରଣେନ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ପସୀଦିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ କହଂୱାସିକା , କୁତୋ ଆଗତତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ହିମୱନ୍ତୱାସିକା ମଯଂ, ମହାରାଜ, ହିମୱନ୍ତତୋ ଆଗତା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପୁନ ‘‘କିଂକାରଣା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ୱସ୍ସାରତ୍ତକାଲେ, ମହାରାଜ, ନିବଦ୍ଧୱାସୋ ନାମ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି

ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ରାଜୁୟ୍ୟାନେ ୱସଥ, ତୁମ୍ହେ ଚ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ନ କିଲମିସ୍ସଥ, ଅହଞ୍ଚ ସଗ୍ଗସଂୱତ୍ତନିକଂ ପୁଞ୍ଞଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମୀ’’ତି ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ବୋଧିସତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉୟ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲଂ କାରେତ୍ୱା ଚଙ୍କମଂ ମାପେତ୍ୱା ସେସାନିପି ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନାଦୀନି ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତପରିକ୍ଖାରେ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ‘‘ସୁଖେନ ୱସଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଉୟ୍ୟାନପାଲଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦ୍ୱାଦସ ସଂୱଚ୍ଛରାନି ତତ୍ଥେୱ ୱସି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚନ୍ତୋ କୁପିତୋ। ସୋ ତସ୍ସ ୱୂପସମନତ୍ଥାଯ ଗନ୍ତୁକାମୋ ଦେୱିଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ତଯା ନଗରେ ଓହୀଯିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ ନିସ୍ସାଯ କଥେଥ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ସୀଲୱନ୍ତଂ ତାପସଂ, ଭଦ୍ଦେ’’ତି। ‘‘ଦେୱ, ନାହଂ ତସ୍ମିଂ ପମଜ୍ଜିସ୍ସାମି, ଅମ୍ହାକଂ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ପଟିଜଗ୍ଗନଂ ମମ ଭାରୋ, ତୁମ୍ହେ ନିରାସଙ୍କା ଗଚ୍ଛଥା’’ତି। ରାଜା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗତୋ, ଦେୱୀପି ବୋଧିସତ୍ତଂ ତଥେୱ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉପଟ୍ଠାତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ପନ ରଞ୍ଞୋ ଗତକାଲେ ନିବଦ୍ଧୱେଲାଯଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିତାଯ ୱେଲାଯ ରାଜନିୱେସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କରୋତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ବୋଧିସତ୍ତେ ଅତିଚିରାଯନ୍ତେ ଦେୱୀ ସବ୍ବଂ ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯଂ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ନୀଚମଞ୍ଚକଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଆଗମନଂ ଓଲୋକଯମାନା ମଟ୍ଟସାଟକଂ ସିଥିଲଂ କତ୍ୱା ନିପ୍ପଜ୍ଜି। ବୋଧିସତ୍ତୋପି ୱେଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଭାଜନଂ ଆଦାଯ ଆକାସେନାଗନ୍ତ୍ୱା ମହାୱାତପାନଦ୍ୱାରଂ ପାପୁଣି। ତସ୍ସ ୱକ୍କଲସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ସହସା ଉଟ୍ଠହମାନାଯ ଦେୱିଯା ସରୀରା ମଟ୍ଟସାଟକୋ ଭସ୍ସିତ୍ଥ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ୱିସଭାଗାରମ୍ମଣଂ ଦିସ୍ୱା ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ସୁଭୱସେନ ଓଲୋକେସି। ଅଥସ୍ସ ଝାନବଲେନ ସନ୍ନିସିନ୍ନୋପି କିଲେସୋ କରଣ୍ଡକେ ପକ୍ଖିତ୍ତଆସୀୱିସୋ ୱିଯ ଫଣଂ କତ୍ୱା ଉଟ୍ଠହି, ଖୀରରୁକ୍ଖସ୍ସ ୱାସିଯା ଆକୋଟିତକାଲୋ ୱିଯ ଅହୋସି। କିଲେସୁପ୍ପାଦନେନ ସହେୱ ଝାନଙ୍ଗାନି ପରିହାଯିଂସୁ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଅପରିପୁଣ୍ଣାନି ଅହେସୁଂ, ସଯଂ ପକ୍ଖଚ୍ଛିନ୍ନକାକୋ ୱିଯ ଅହୋସି। ସୋ ପୁବ୍ବେ ୱିଯ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ନାସକ୍ଖି , ନିସୀଦାପିଯମାନୋପି ନ ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସ ଦେୱୀ ସବ୍ବଂ ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯଂ ଭିକ୍ଖାଭାଜନେଯେୱ ପକ୍ଖିପି। ଯଥା ଚ ପୁବ୍ବେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ସୀହପଞ୍ଜରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଆକାସେନେୱ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱଂ ତଂ ଦିୱସଂ ଗନ୍ତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଭତ୍ତଂ ପନ ଗହେତ୍ୱା ମହାନିସ୍ସେଣିଯା ଓତରିତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାନଂ ଅଗମାସି। ଦେୱୀପି ଅସ୍ସ ଅତ୍ତନି ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତତଂ ଅଞ୍ଞାସି। ସୋ ଉୟ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱାୱ ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚକେ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ଦେୱିଯା ଏୱରୂପା ହତ୍ଥସୋଭା ପାଦସୋଭା, ଏୱରୂପଂ କଟିପରିଯୋସାନଂ, ଏୱରୂପଂ ଊରୁଲକ୍ଖଣ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱିପ୍ପଲପନ୍ତୋ ସତ୍ତାହଂ ନିପଜ୍ଜି, ଭତ୍ତଂ ପୂତିକଂ ଅହୋସି ନୀଲମକ୍ଖିକାପରିପୁଣ୍ଣଂ।

ଅଥ ରାଜା ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗତୋ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତଂ ନଗରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ରାଜନିୱେସନଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱାୱ ‘‘ବୋଧିସତ୍ତଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉୟ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉକ୍ଲାପଂ ଅସ୍ସମପଦଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ପକ୍କନ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ପଣ୍ଣସାଲାଯ ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠୋ ତଂ ନିପନ୍ନକଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କେନଚି ଅଫାସୁକେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପୂତିଭତ୍ତଂ ଛଡ୍ଡାପେତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲଂ ପଟିଜଗ୍ଗାପେତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, କିଂ ତେ ଅଫାସୁକ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ୱିଦ୍ଧୋସ୍ମି, ମହାରାଜା’’ତି। ରାଜା ‘‘ମମ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତେହି ମଯି ଓକାସଂ ଅଲଭନ୍ତେହି ‘ମମାଯନଟ୍ଠାନମସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲଂ କରିସ୍ସାମା’ତି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଏସ ୱିଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତି ମଞ୍ଞେ’’ତି ସରୀରଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ୱିଦ୍ଧଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ୱିଦ୍ଧଟ୍ଠାନଂ ଅଦିସ୍ୱା ‘‘କତ୍ଥ ୱିଦ୍ଧୋସି, ଭନ୍ତେ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ନାହଂ, ମହାରାଜ, ଅଞ୍ଞେନ ୱିଦ୍ଧୋ, ଅହଂ ପନ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ହଦଯେ ୱିଜ୍ଝି’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧।

‘‘ସଙ୍କପ୍ପରାଗଧୋତେନ, ୱିତକ୍କନିସିତେନ ଚ;

ନାଲଙ୍କତେନ ଭଦ୍ରେନ, ଉସୁକାରାକତେନ ଚ।

୨।

‘‘ନ କଣ୍ଣାଯତମୁତ୍ତେନ, ନାପି ମୋରୂପସେୱିନା;

ତେନମ୍ହି ହଦଯେ ୱିଦ୍ଧୋ, ସବ୍ବଙ୍ଗପରିଦାହିନା।

୩।

‘‘ଆୱେଧଞ୍ଚ ନ ପସ୍ସାମି, ଯତୋ ରୁହିରମସ୍ସୱେ;

ଯାୱ ଅଯୋନିସୋ ଚିତ୍ତଂ, ସଯଂ ମେ ଦୁକ୍ଖମାଭତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସଙ୍କପ୍ପରାଗଧୋତେନାତି କାମୱିତକ୍କସମ୍ପଯୁତ୍ତରାଗଧୋତେନ। ୱିତକ୍କନିସିତେନ ଚାତି ତେନେୱ ରାଗୋଦକେନ ୱିତକ୍କପାସାଣେ ନିସିତେନ। ନାଲଙ୍କତେନ ଭଦ୍ରେନାତି ନେୱ ଅଲଙ୍କତେନ ଭଦ୍ରେନ, ଅନଲଙ୍କତେନ ବୀଭଚ୍ଛେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉସୁକାରାକତେନ ଚାତି ଉସୁକାରେହିପି ଅକତେନ। ନ କଣ୍ଣାଯତମୁତ୍ତେନାତି ଯାୱ ଦକ୍ଖିଣକଣ୍ଣଚୂଳଅକଂ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଅମୁତ୍ତକେନ। ନାପି ମୋରୂପସେୱିନାତି ମୋରପତ୍ତଗିଜ୍ଝପତ୍ତାଦୀହି ଅକତୂପସେୱନେନ। ତେନମ୍ହି ହଦଯେ ୱିଦ୍ଧୋତି ତେନ କିଲେସକଣ୍ଡେନାହଂ ହଦଯେ ୱିଦ୍ଧୋ ଅମ୍ହି। ସବ୍ବଙ୍ଗପରିଦାହିନାତି ସବ୍ବାନି ଅଙ୍ଗାନି ପରିଦହନସମତ୍ଥେନ। ମହାରାଜ, ତେନ ହି କିଲେସକଣ୍ଡେନ ହଦଯେ ୱିଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମମ ଅଗ୍ଗି ପଦିତ୍ତାନିୱ ସବ୍ବାନି ଅଙ୍ଗାନି ଡଯ୍ହନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଆୱେଧଞ୍ଚ ନ ପସ୍ସାମୀତି ୱିଦ୍ଧଟ୍ଠାନେ ୱଣଞ୍ଚ ନ ପସ୍ସାମି। ଯତୋ ରୁହିରମସ୍ସୱେତି ଯତୋ ମେ ଆୱେଧତୋ ଲୋହିତଂ ପଗ୍ଘରେଯ୍ଯ, ତଂ ନ ପସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯାୱ ଅଯୋନିସୋ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯାୱାତି ଦଳ୍ହତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ଅତିୱିଯ ଦଳ୍ହଂ କତ୍ୱା ଅଯୋନିସୋ ଚିତ୍ତଂ ୱଡ୍ଢିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସଯଂ ମେ ଦୁକ୍ଖମାଭତନ୍ତି ଅତ୍ତନାୱ ମଯା ଅତ୍ତନୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଆନୀତନ୍ତି।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଇମାହି ତୀହି ଗାଥାହି ରଞ୍ଞୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ରାଜାନଂ ପଣ୍ଣସାଲତୋ ବହି କତ୍ୱା କସିଣପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ନଟ୍ଠଂ ଝାନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲାଯ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଆକାସେ ନିସିନ୍ନୋ ରାଜାନଂ ଓୱଦିତ୍ୱା ‘‘ମହାରାଜ, ଅହଂ ହିମୱନ୍ତମେୱ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ନ ସକ୍କା, ଭନ୍ତେ, ଗନ୍ତୁ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ‘‘ମହାରାଜ, ମଯା ଇଧ ୱସନ୍ତେନ ଏୱରୂପୋ ୱିପ୍ପକାରୋ ପତ୍ତୋ, ଇଦାନି ନ ସକ୍କା ଇଧ ୱସିତୁ’’ନ୍ତି ରଞ୍ଞୋ ଯାଚନ୍ତସ୍ସେୱ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପଗୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହି। କେଚି ସୋତାପନ୍ନା, କେଚି ସକଦାଗାମିନୋ, କେଚି ଅନାଗାମିନୋ, କେଚି ଅରହନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ। ‘‘ତଦା ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ତାପସୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସଙ୍କପ୍ପରାଗଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଠମା।

[୨୫୨] ୨। ତିଲମୁଟ୍ଠିଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅଜ୍ଜାପିମେ ତଂ ମନସୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ କୋଧନଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଅଞ୍ଞତରୋ କିର, ଭିକ୍ଖୁ, କୋଧନୋ ଅହୋସି ଉପାଯାସବହୁଲୋ, ଅପ୍ପମ୍ପି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ କୁପ୍ପି ଅଭିସଜ୍ଜି, କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତ୍ୱାକାସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅସୁକୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୁ କୋଧନୋ ଉପାଯାସବହୁଲୋ ଉଦ୍ଧନେ ପକ୍ଖିତ୍ତଲୋଣଂ ୱିଯ ତଟତଟାଯନ୍ତୋ ୱିଚରତି, ଏୱରୂପେ ନିକ୍କୋଧନେ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ପବ୍ବଜିତୋ ସମାନୋ କୋଧମତ୍ତମ୍ପି ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପେସେତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, କୋଧନୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ଅଯଂ କୋଧନୋ ଅହୋସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତକୁମାରୋ ନାମ ଅହୋସି। ପୋରାଣକରାଜାନୋ ଚ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତେ ‘‘ଏୱଂ ଏତେ ନିହତମାନଦପ୍ପା ସୀତୁଣ୍ହକ୍ଖମା ଲୋକଚାରିତ୍ତଞ୍ଞୂ ଚ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ନଗରେ ଦିସାପାମୋକ୍ଖଆଚରିଯେ ୱିଜ୍ଜମାନେପି ସିପ୍ପୁଗ୍ଗହଣତ୍ଥାଯ ଦୂରେ ତିରୋରଟ୍ଠଂ ପେସେନ୍ତି, ତସ୍ମା ସୋପି ରାଜା ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକଂ ପୁତ୍ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଏକପଟଲିକୌପାହନା ଚ ପଣ୍ଣଚ୍ଛତ୍ତଞ୍ଚ କହାପଣସହସ୍ସଞ୍ଚ ଦତ୍ୱା ‘‘ତାତ, ତକ୍କସିଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହା’’ତି ପେସେସି। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ମାତାପିତରୋ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ତକ୍କସିଲଂ ପତ୍ୱା ଆଚରିଯସ୍ସ ଗେହଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଆଚରିଯେ ମାଣୱକାନଂ ସିପ୍ପଂ ୱାଚେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ଘରଦ୍ୱାରେ ଚଙ୍କମନ୍ତେ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠିତୋ ଆଚରିଯଂ ଅଦ୍ଦସ, ତତ୍ଥେୱ ଉପାହନା ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଛତ୍ତଞ୍ଚ ଅପନେତ୍ୱା ଆଚରିଯଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ତସ୍ସ କିଲନ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକସଙ୍ଗହଂ କାରେସି। କୁମାରୋ ଭୁତ୍ତଭୋଜନୋ ଥୋକଂ ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ଆଚରିଯଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି, ‘‘କୁତୋ ଆଗତୋସି, ତାତା’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ବାରାଣସିତୋ’’ତି ଆହ। ‘‘କସ୍ସ ପୁତ୍ତୋସୀ’’ତି? ‘‘ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ’’ତି। ‘‘କେନତ୍ଥେନାଗତୋସୀ’’ତି? ‘‘ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହତ୍ଥାଯା’’ତି। ‘‘କିଂ ତେ

ଆଚରିଯଭାଗୋ ଆଭତୋ, ଉଦାହୁ ଧମ୍ମନ୍ତେୱାସିକୋ ହୋତୁକାମୋସୀ’’ତି? ସୋ ‘‘ଆଚରିଯଭାଗୋ ମେ ଆଭତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଆଚରିଯସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ସହସ୍ସତ୍ଥୱିକଂ ଠପେତ୍ୱା ୱନ୍ଦି।

ଧମ୍ମନ୍ତେୱାସିକା ଦିୱା ଆଚରିଯସ୍ସ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ରତ୍ତିଂ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଆଚରିଯଭାଗଦାଯକା ଗେହେ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତା ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ସିପ୍ପମେୱ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି। ତସ୍ମା ସୋପି ଆଚରିଯୋ ସଲ୍ଲହୁକେନ ସୁଭନକ୍ଖତ୍ତେନ କୁମାରସ୍ସ ସିପ୍ପଂ ପଟ୍ଠପେସି। କୁମାରୋପି ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଆଚରିଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ନ୍ହାଯିତୁଂ ଅଗମାସି। ଅଥେକା ମହଲ୍ଲିକା ଇତ୍ଥୀ ତିଲାନି ସେତେ କତ୍ୱା ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ରକ୍ଖମାନା ନିସୀଦି। କୁମାରୋ ସେତତିଲେ ଦିସ୍ୱା ଖାଦିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ଏକଂ ତିଲମୁଟ୍ଠିଂ ଗହେତ୍ୱା ଖାଦି, ମହଲ୍ଲିକା ‘‘ତଣ୍ହାଲୁକୋ ଏସୋ’’ତି କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ସୋ ପୁନଦିୱସେପି ତାଯ ୱେଲାଯ ତଥେୱ ଅକାସି, ସାପି ନଂ ନ କିଞ୍ଚି ଆହ। ଇତରୋ ତତିଯଦିୱସେପି ତଥେୱାକାସି, ତଦା ମହଲ୍ଲିକା ‘‘ଦିସାପାମୋକ୍ଖୋ ଆଚରିଯୋ ଅତ୍ତନୋ ଅନ୍ତେୱାସିକେହି ମଂ ୱିଲୁମ୍ପାପେତୀ’’ତି ବାହା ପଗ୍ଗଯ୍ହ କନ୍ଦି। ଆଚରିଯୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଏତଂ , ଅମ୍ମା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ସାମି, ଅନ୍ତେୱାସିକୋ ତେ ମଯା କତାନଂ ସେତତିଲାନଂ ଅଜ୍ଜେକଂ ମୁଟ୍ଠିଂ ଖାଦି, ହିଯ୍ୟୋ ଏକଂ, ପରେ ଏକଂ, ନନୁ ଏୱଂ ଖାଦନ୍ତୋ ମମ ସନ୍ତକଂ ସବ୍ବଂ ନାସେସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘ଅମ୍ମ, ମା ରୋଦି, ମୂଲଂ ତେ ଦାପେସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ନ ମେ, ସାମି, ମୂଲେନତ୍ଥୋ, ଯଥା ପନେସ କୁମାରୋ ପୁନ ଏୱଂ ନ କରୋତି, ତଥା ତଂ ସିକ୍ଖାପେହୀ’’ତି। ଆଚରିଯୋ ‘‘ତେନ ହି ପସ୍ସ, ଅମ୍ମା’’ତି ଦ୍ୱୀହି ମାଣୱେହି ତଂ କୁମାରଂ ଦ୍ୱୀସୁ ହତ୍ଥେସୁ ଗାହାପେତ୍ୱା ୱେଳୁପେସିକଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ପୁନ ଏୱରୂପଂ ମା ଅକାସୀ’’ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପିଟ୍ଠିଯଂ ପହରି। କୁମାରୋ ଆଚରିଯସ୍ସ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ରତ୍ତାନି ଅକ୍ଖୀନି କତ୍ୱା ପାଦପିଟ୍ଠିତୋ ଯାୱ କେସମତ୍ଥକା ଓଲୋକେସି। ସୋପିସ୍ସ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଓଲୋକିତଭାୱଂ ଅଞ୍ଞାସି। କୁମାରୋ ସିପ୍ପଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ‘‘ଅନୁଯୋଗଂ ଦତ୍ୱା ମାରାପେତବ୍ବୋ ଏସ ମଯା’’ତି ତେନ କତଦୋସଂ ହଦଯେ ଠପେତ୍ୱା ଗମନକାଲେ ଆଚରିଯଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଯଦାହଂ, ଆଚରିଯ, ବାରାଣସିରଜ୍ଜଂ ପତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ପେସେସ୍ସାମି, ତଦା ତୁମ୍ହେ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥା’’ତି ସସିନେହୋ ୱିଯ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସୋ ବାରାଣସିଂ ପତ୍ୱା ମାତାପିତରୋ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେସି। ରାଜା ‘‘ଜୀୱମାନେନ ମେ ପୁତ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ଜୀୱମାନୋୱସ୍ସ ରଜ୍ଜସିରିଂ ପସ୍ସାମୀ’’ତି ପୁତ୍ତଂ ରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ସୋ ରଜ୍ଜସିରିଂ ଅନୁଭୱମାନୋ ଆଚରିଯେନ କତଦୋସଂ ସରିତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନକୋଧୋ ‘‘ମାରାପେସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ପକ୍କୋସନତ୍ଥାଯ ଆଚରିଯସ୍ସ ଦୂତଂ ପାହେସି। ଆଚରିଯୋ ‘‘ତରୁଣକାଲେ ନଂ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ମଜ୍ଝିମୱଯକାଲେ ‘‘ଇଦାନି ନଂ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ‘‘ତକ୍କସିଲାଚରିଯୋ ଆଗତୋ’’ତି ଆରୋଚାପେସି। ରାଜା ତୁଟ୍ଠୋ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ତଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତଂ ଦିସ୍ୱାୱ କୋଧଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ରତ୍ତାନି ଅକ୍ଖୀନି କତ୍ୱା ଅମଚ୍ଚେ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଭୋ, ଅଜ୍ଜାପି ମେ ଆଚରିଯେନ ପହଟଟ୍ଠାନଂ ରୁଜ୍ଜତି, ଆଚରିଯୋ ନଲାଟେନ ମଚ୍ଚୁଂ ଆଦାଯ ‘ମରିସ୍ସାମୀ’ତି ଆଗତୋ, ଅଜ୍ଜସ୍ସ ଜୀୱିତଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁରିମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୪।

‘‘ଅଜ୍ଜାପି ମେ ତଂ ମନସି, ଯଂ ମଂ ତ୍ୱଂ ତିଲମୁଟ୍ଠିଯା;

ବାହାଯ ମଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ଲଟ୍ଠିଯା ଅନୁତାଳଯି।

୫।

‘‘ନନୁ ଜୀୱିତେ ନ ରମସି, ଯେନାସି ବ୍ରାହ୍ମଣାଗତୋ;

ଯଂ ମଂ ବାହା ଗହେତ୍ୱାନ, ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅନୁତାଳଯୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯଂ ମଂ ବାହାଯ ମନ୍ତି ଦ୍ୱୀସୁ ପଦେସୁ ଉପଯୋଗୱଚନଂ ଅନୁତାଳନଗହଣାପେକ୍ଖଂ। ଯଂ ମଂ ତ୍ୱଂ ତିଲମୁଟ୍ଠିଯା କାରଣା ଅନୁତାଳଯି, ଅନୁତାଳେନ୍ତୋ ଚ ମଂ ବାହାଯ ଗହେତ୍ୱା ଅନୁତାଳଯି, ତଂ ଅନୁତାଳନଂ ଅଜ୍ଜାପି ମେ ମନସୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ନନୁ ଜୀୱିତେ ନ ରମସୀତି ମଞ୍ଞେ ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତମ୍ହି ନାଭିରମସି। ଯେନାସି ବ୍ରାହ୍ମଣାଗତୋତି ଯସ୍ମା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଇଧ ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତୋସି। ଯଂ ମଂ ବାହା ଗହେତ୍ୱାନାତି ଯଂ ମମ ବାହା ଗହେତ୍ୱା, ଯଂ ମଂ ବାହାଯ ଗହେତ୍ୱାତିପି ଅତ୍ଥୋ। ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅନୁତାଳଯୀତି ତଯୋ ୱାରେ ୱେଳୁଲଟ୍ଠିଯା ତାଳେସି, ଅଜ୍ଜ ଦାନି ତସ୍ସ ଫଲଂ ୱିନ୍ଦାହୀତି ନଂ ମରଣେନ ସନ୍ତଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଆଚରିୟୋ ତତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୬।

‘‘ଅରିୟୋ ଅନରିୟଂ କୁବ୍ବନ୍ତଂ, ୟୋ ଦଣ୍ଡେନ ନିସେଧତି;

ସାସନଂ ତଂ ନ ତଂ ୱେରଂ, ଇତି ନଂ ପଣ୍ଡିତା ୱିଦୂ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅରିୟୋତି ସୁନ୍ଦରାଧିୱଚନମେତଂ। ସୋ ପନ ଅରିୟୋ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ହୋତି ଆଚାରଅରିୟୋ ଦସ୍ସନଅରିୟୋ ଲିଙ୍ଗଅରିୟୋ ପଟିୱେଧଅରିୟୋତି। ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସୋ ୱା ହୋତୁ ତିରଚ୍ଛାନୋ ୱା, ଅରିୟାଚାରେ ଠିତୋ ଆଚାରଅରିୟୋ ନାମ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ଅରିୟୱତ୍ତସି ୱକ୍କଙ୍ଗ, ୟୋ ପିଣ୍ଡମପଚାୟତି;

ଚଜାମି ତେ ତଂ ଭତ୍ତାରଂ, ଗଚ୍ଛଥୂଭୋ ୟଥାସୁଖ’’ନ୍ତି। (ଜା। ୨।୨୧।୧୦୬);

ରୂପେନ ପନ ଇରିୟାପଥେନ ଚ ପାସାଦିକେନ ଦସ୍ସନୀୟେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଦସ୍ସନଅରିୟୋ ନାମ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ଅରିୟାୱକାସୋସି ପସନ୍ନନେତ୍ତୋ, ମଞ୍ଞେ ଭୱଂ ପବ୍ବଜିତୋ କୁଲମ୍ହା;

କଥଂ ନୁ ଚିତ୍ତାନି ପହାୟ ଭୋଗେ, ପବ୍ବଜି ନିକ୍ଖମ୍ମ ଘରା ସପଞ୍ଞା’’ତି। (ଜା। ୨।୧୭।୧୪୩);

ନିୱାସନପାରୁପନଲିଙ୍ଗଗ୍ଗହଣେନ ପନ ସମଣସଦିସୋ ହୁତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋପି ଲିଙ୍ଗଅରିୟୋ ନାମ। ୟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଛଦନଂ କତ୍ୱାନ ସୁବ୍ବତାନଂ, ପକ୍ଖନ୍ଦୀ କୁଲଦୂସକୋ ପଗବ୍ଭୋ;

ମାୟାୱୀ ଅସଞ୍ଞତୋ ପଲାପୋ, ପତିରୂପେନ ଚରଂ ସ ମଗ୍ଗଦୂସୀ’’ତି।

ବୁଦ୍ଧାଦୟୋ ପନ ପଟିୱେଧଅରିୟା ନାମ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅରିୟା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ବୁଦ୍ଧା ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଚ ବୁଦ୍ଧସାୱକା ଚା’’ତି। ତେସୁ ଇଧ ଆଚାରଅରିୟୋୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ।

ଅନରିୟନ୍ତି ଦୁସ୍ସୀଲଂ ପାପଧମ୍ମଂ। କୁବ୍ବନ୍ତନ୍ତି ପାଣାତିପାତାଦିକଂ ପଞ୍ଚୱିଧଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତଂ, ଏକମେୱ ୱା ଏତଂ ଅତ୍ଥପଦଂ, ଅନରିୟଂ ହୀନଂ ଲାମକଂ ପଞ୍ଚୱେରଭୟକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ। ୟୋତି ଖତ୍ତିୟାଦୀସୁ ୟୋ କୋଚି। ଦଣ୍ଡେନାତି ୟେନ କେନଚି ପହରଣକେନ। ନିସେଧତୀତି ‘‘ମା ପୁନ ଏୱରୂପଂ କରୀ’’ତି ପହରନ୍ତୋ ନିୱାରେତି। ସାସନଂ ତଂ ନ ତଂ ୱେରନ୍ତି ତଂ, ମହାରାଜ, ଅକତ୍ତଙ୍କଂ କରୋନ୍ତେ ପୁତ୍ତଧୀତରୋ ୱା ଅନ୍ତେୱାସିକେ ୱା ଏୱଂ ପହରିତ୍ୱା ନିସେଧନଂ ନାମ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ସାସନଂ ଅନୁସିଟ୍ଠି ଓୱାଦୋ, ନ ୱେରଂ। ଇତି ନଂ ପଣ୍ଡିତାୱିଦୂତି ଏୱମେତଂ ପଣ୍ଡିତା ଜାନନ୍ତି। ତସ୍ମା, ମହାରାଜ, ତ୍ୱମ୍ପି ଏୱଂ ଜାନ, ନ ଏୱରୂପେ ଠାନେ ୱେରଂ କାତୁଂ ଅରହସି। ସଚେ ହି ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ମୟା ଏୱଂ ସିକ୍ଖାପିତୋ ନାଭୱିସ୍ସ, ଅଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ପୂୱସକ୍ଖଲିଆଦୀନି ଚେୱ ଫଲାଫଲାଦୀନି ଚ ହରନ୍ତୋ ଚୋରକମ୍ମେସୁ ପଲୁଦ୍ଧୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦନପନ୍ଥଦୂହନଗାମଘାତକାଦୀନି କତ୍ୱା ‘‘ରାଜାପରାଧିକୋ ଚୋରୋ’’ତି ସହୋଡ୍ଢଂ ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସିତୋ ‘‘ଗଚ୍ଛଥସ୍ସ ଦୋସାନୁରୂପଂ ଦଣ୍ଡଂ ଉପନେଥା’’ତି ଦଣ୍ଡଭୟଂ ପାପୁଣିସ୍ସ, କୁତୋ ତେ ଏୱରୂପା ସମ୍ପତ୍ତି ଅଭୱିସ୍ସ, ନନୁ ମଂ ନିସ୍ସାୟ ଇଦଂ ଇସ୍ସରିୟଂ ତୟା ଲଦ୍ଧନ୍ତି ଏୱଂ ଆଚରିୟୋ ରାଜାନଂ ସଞ୍ଞାପେସି । ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତା ଅମଚ୍ଚାପିସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଦେୱ, ଇଦଂ ଇସ୍ସରିୟଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଆଚରିୟସ୍ସେୱ ସନ୍ତକ’’ନ୍ତି ଆହଂସୁ।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ରାଜା ଆଚରିୟସ୍ସ ଗୁଣଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ‘‘ସବ୍ବିସ୍ସରିୟଂ ତେ, ଆଚରିୟ, ଦମ୍ମି, ରଜ୍ଜଂ ପଟିଚ୍ଛା’’ତି ଆହ। ଆଚରିୟୋ ‘‘ନ ମେ, ମହାରାଜ, ରଜ୍ଜେନତ୍ଥୋ’’ତି ପଟିକ୍ଖିପି। ରାଜା ତକ୍କସିଲଂ ପେସେତ୍ୱା ଆଚରିୟସ୍ସ ପୁତ୍ତଦାରଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ଇସ୍ସରିୟଂ ଦତ୍ୱା ତମେୱ ପୁରୋହିତଂ କତ୍ୱା ପିତୁଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ତସ୍ସୋୱାଦେ ଠିତୋ ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ସଗ୍ଗପରାୟଣୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ କୋଧନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି,

ବହୂ ଜନା ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିଅନାଗାମିନୋ ଅହେସୁଂ। ‘‘ତଦା ରାଜା କୋଧନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅହୋସି, ଆଚରିୟୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ତିଲମୁଟ୍ଠିଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦୁତିୟା।

[୨୫୩] ୩। ମଣିକଣ୍ଠଜାତକୱଣ୍ଣନା

ମମନ୍ନପାନନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଆଳୱିଂ ନିସ୍ସାୟ ଅଗ୍ଗାଳୱେ ଚେତିୟେ ୱିହରନ୍ତୋ କୁଟିକାରସିକ୍ଖାପଦଂ (ପାରା। ୩୪୨) ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଆଳୱକା ହି ଭିକ୍ଖୂ ସଞ୍ଞାଚିକାୟ କୁଟିୟୋ କାରୟମାନା ୟାଚନବହୁଲା ୱିଞ୍ଞତ୍ତିବହୁଲା ୱିହରିଂସୁ ‘‘ପୁରିସଂ ଦେଥ, ପୁରିସତ୍ଥକରଂ ଦେଥା’’ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତା। ମନୁସ୍ସା ଉପଦ୍ଦୁତା ୟାଚନାୟ ଉପଦ୍ଦୁତା ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ଉବ୍ବିଜ୍ଜିଂସୁପି ଉତ୍ତସିଂସୁପି ପଲାୟିଂସୁପି। ଅଥାୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଆଳୱିଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସି, ମନୁସ୍ସା ଥେରମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ତଥେୱ ପଟିପଜ୍ଜିଂସୁ। ସୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ପୁବ୍ବାୟଂ, ଆୱୁସୋ, ଆଳୱୀ ସୁଲଭପିଣ୍ଡା, ଇଦାନି କସ୍ମା ଦୁଲ୍ଲଭପିଣ୍ଡା ଜାତା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଂ କାରଣଂ ସୁତ୍ୱା ଭଗୱତି ଆଳୱିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଗ୍ଗାଳୱଚେତିୟେ ୱିହରନ୍ତେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ଏତସ୍ମିଂ କାରଣେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ଆଳୱକେ ଭିକ୍ଖୂ ପଟିପୁଚ୍ଛି – ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଞ୍ଞାଚିକାୟ କୁଟିୟୋ କାରେଥା’’ତି। ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଗରହିତ୍ୱା ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ୟାଚନା ନାମେସା ସତ୍ତରତନପରିପୁଣ୍ଣେ ନାଗଭୱନେ ୱସନ୍ତାନଂ ନାଗାନମ୍ପି ଅମନାପା, ପଗେୱ ମନୁସ୍ସାନଂ, ୟେସଂ ଏକଂ କହାପଣକଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତାନଂ ପାସାଣତୋ ମଂସଂ ଉପ୍ପାଟନକାଲୋ ୱିୟ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ମହାୱିଭୱେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ଆଧାୱିତ୍ୱା ପରିଧାୱିତ୍ୱା ୱିଚରଣକାଲେ ଅଞ୍ଞୋପି ପୁଞ୍ଞୱା ସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ମାତୁ କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତେ ଉଭୋପି ଭାତରୋ ୱୟପ୍ପତ୍ତା ମାତାପିତୂନଂ କାଲକିରିୟାୟ ସଂୱିଗ୍ଗହଦୟା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାତୀରେ ପଣ୍ଣସାଲଂ ମାପେତ୍ୱା ୱସିଂସୁ। ତେସୁ ଜେଟ୍ଠସ୍ସ ଉପରିଗଙ୍ଗାୟ ପଣ୍ଣସାଲା ଅହୋସି, କନିଟ୍ଠସ୍ସ ଅଧୋଗଙ୍ଗାୟ। ଅଥେକଦିୱସଂ ମଣିକଣ୍ଠୋ ନାମ ନାଗରାଜା ନାଗଭୱନା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାତୀରେ ମାଣୱକୱେସେନ ୱିଚରନ୍ତୋ କନିଟ୍ଠସ୍ସ ଅସ୍ସମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି, ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମ୍ମୋଦନୀୟକଥଂ କଥେତ୍ୱା ୱିସ୍ସାସିକା ଅହେସୁଂ, ୱିନା ୱତ୍ତିତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ମଣିକଣ୍ଠୋ ଅଭିଣ୍ହଂ କନିଟ୍ଠତାପସସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା କଥାସଲ୍ଲାପେନ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଗମନକାଲେ ତାପସେ ସିନେହେନ ଅତ୍ତଭାୱଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଭୋଗେହି ତାପସଂ ପରିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ପରିସ୍ସଜିତ୍ୱା ଉପରିମୁଦ୍ଧନି ମହନ୍ତଂ ଫଣଂ ଧାରେତ୍ୱା ଥୋକଂ ୱସିତ୍ୱା ତଂ ସିନେହଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ସରୀରଂ ୱିନିୱେଠେତ୍ୱା ତାପସଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସକଟ୍ଠାନମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ତାପସୋ ତସ୍ସ ଭୟେନ କିସୋ ଅହୋସି ଲୂଖୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଉପ୍ପଣ୍ଡୁପ୍ପଣ୍ଡୁକଜାତୋ ଧମନିସନ୍ଥତଗତ୍ତୋ।

ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଭାତୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ସୋ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କିସ୍ସ, ତ୍ୱଂ ଭୋ, କିସୋ ଲୂଖୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଉପ୍ପଣ୍ଡୁପ୍ପଣ୍ଡୁକଜାତୋ ଧମନିସନ୍ଥତଗତ୍ତୋ’’ତି। ସୋ ତସ୍ସ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘କିଂ ପନ, ତ୍ୱଂ ଭୋ, ତସ୍ସ ନାଗରାଜସ୍ସ ଆଗମନଂ ଇଚ୍ଛସି, ନ ଇଚ୍ଛସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ନ ଇଚ୍ଛାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ସୋ ପନ ନାଗରାଜା ତୱ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ କିଂ ପିଳନ୍ଧନଂ ପିଳନ୍ଧିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ମଣିରତନ’’ନ୍ତି ଆହ। ତେନ ହି ତ୍ୱଂ ତସ୍ମିଂ ନାଗରାଜେ ତୱ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅନିସିନ୍ନେୟେୱ ‘‘ମଣିଂ ମେ ଦେହୀ’’ତି ୟାଚ, ଏୱଂ ସୋ ନାଗୋ ତଂ ଭୋଗେହି ଅପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱାୱ ଗମିସ୍ସତି। ପୁନଦିୱସେ ଅସ୍ସମପଦଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତମେୱ ନଂ ୟାଚେୟ୍ୟାସି, ତତିୟଦିୱସେ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ଠତ୍ୱା ଉଦକା ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନ୍ତମେୱ ନଂ ୟାଚେୟ୍ୟାସି, ଏୱଂ ସୋ ତୱ ସନ୍ତିକଂ ପୁନ ନ ଆଗମିସ୍ସତୀତି।

ତାପସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଣ୍ଣସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ନାଗରାଜାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତମତ୍ତମେୱ ‘‘ଏତଂ ଅତ୍ତନୋ ପିଳନ୍ଧନମଣିଂ ମେ ଦେହୀ’’ତି ୟାଚି, ସୋ ଅନିସୀଦିତ୍ୱାୱ ପଲାୟି। ଅଥ ନଂ ଦୁତିୟଦିୱସେ ଅସ୍ସମପଦଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତମେୱ ‘‘ହିୟ୍ୟୋ ମେ ମଣିରତନଂ ନାଦାସି, ଅଜ୍ଜ ଦାନଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହ। ନାଗୋ ଅସ୍ସମପଦଂ ଅପୱିସିତ୍ୱାୱ ପଲାୟି। ତତିୟଦିୱସେ ଉଦକତୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନ୍ତମେୱ ନଂ ‘‘ଅଜ୍ଜ ମେ ତତିୟୋ ଦିୱସୋ ୟାଚନ୍ତସ୍ସ, ଦେହି ଦାନି ମେ ଏତଂ ମଣିରତନ’’ନ୍ତି ଆହ। ନାଗରାଜା ଉଦକେ ଠତ୍ୱାୱ ତାପସଂ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଆହ –

୭।

‘‘ମମନ୍ନପାନଂ ୱିପୁଲଂ ଉଳାରଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀମସ୍ସ ମଣିସ୍ସ ହେତୁ;

ତଂ ତେ ନ ଦସ୍ସଂ ଅତିୟାଚକୋସି, ନ ଚାପି ତେ ଅସ୍ସମମାଗମିସ୍ସଂ।

୮।

‘‘ସୁସୂ ଯଥା ସକ୍ଖରଧୋତପାଣୀ, ତାସେସିମଂ ସେଲଂ ଯାଚମାନୋ;

ତଂ ତେ ନ ଦସ୍ସଂ ଅତିଯାଚକୋସି, ନ ଚାପି ତେ ଅସ୍ସମମାଗମିସ୍ସ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ମମନ୍ନପାନନ୍ତି ମମ ଯାଗୁଭତ୍ତାଦିଦିବ୍ବଭୋଜନଂ ଅଟ୍ଠପାନକଭେଦଞ୍ଚ ଦିବ୍ବପାନଂ। ୱିପୁଲନ୍ତି ବହୁଂ। ଉଳାରନ୍ତି ସେଟ୍ଠଂ ପଣୀତଂ। ତଂ ତେତି ତଂ ମଣିଂ ତୁୟ୍ହଂ। ଅତିଯାଚକୋସୀତି କାଲଞ୍ଚ ପମାଣଞ୍ଚ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅଜ୍ଜ ତୀଣି ଦିୱସାନି ମୟ୍ହଂ ପିଯଂ ମନାପଂ ମଣିରତନଂ ଯାଚମାନୋ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଯାଚକୋସି। ନ ଚାପି ତେତି ନ କେୱଲଂ ନ ଦସ୍ସଂ, ଅସ୍ସମମ୍ପି ତେ ନାଗମିସ୍ସଂ। ସୁସୂ ଯଥାତି ଯଥା ନାମ ଯୁୱା ତରୁଣମନୁସ୍ସୋ। ସକ୍ଖରଧୋତପାଣୀତି ସକ୍ଖରାଯ ଧୋତପାଣି, ତେଲେନ ପାସାଣେ ଧୋତଅସିହତ୍ଥୋ। ତାସେସିମଂ ସେଲଂ ଯାଚମାନୋତି ଇମଂ ମଣିଂ ଯାଚନ୍ତୋ ତ୍ୱଂ କଞ୍ଚନଥରୁଖଗ୍ଗଂ ଅବ୍ବାହିତ୍ୱା ‘‘ସୀସଂ ତେ ଛିନ୍ଦାମୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୋ ତରୁଣପୁରିସୋ ୱିଯ ମଂ ତାସେସି।

ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ସୋ ନାଗରାଜା ଉଦକେ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନାଗଭୱନମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ ପଚ୍ଚାଗଞ୍ଛି। ଅଥ ସୋ ତାପସୋ ତସ୍ସ ଦସ୍ସନୀଯସ୍ସ ନାଗରାଜସ୍ସ ଅଦସ୍ସନେନ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ କିସୋ ଅହୋସି ଲୂଖୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଉପ୍ପଣ୍ଡୁପ୍ପଣ୍ଡୁକଜାତୋ ଧମନିସନ୍ଥତଗତ୍ତୋ। ଅଥ ଜେଟ୍ଠତାପସୋ ‘‘କନିଟ୍ଠସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ପଣ୍ଡୁରୋଗିନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ, ତ୍ୱଂ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ପଣ୍ଡୁରୋଗୀ ଜାତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ତସ୍ସ ଦସ୍ସନୀଯସ୍ସ ନାଗରାଜସ୍ସ ଅଦସ୍ସନେନା’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ତାପସୋ ନାଗରାଜାନଂ ୱିନା ୱତ୍ତିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୯।

‘‘ନ ତଂ ଯାଚେ ଯସ୍ସ ପିଯଂ ଜିଗୀସେ, ଦେସ୍ସୋ ହୋତି ଅତିଯାଚନାଯ;

ନାଗୋ ମଣିଂ ଯାଚିତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ, ଅଦସ୍ସନଂଯେୱ ତଦଜ୍ଝଗମା’’ତି।

ତତ୍ଥ ନ ତଂ ଯାଚେତି ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ନ ଯାଚେଯ୍ୟ। ଯସ୍ସ ପିଯଂ ଜିଗୀସେତି ଯଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପିଯନ୍ତି ଜାନେଯ୍ୟ। ଦେସ୍ସୋ ହୋତୀତି ଅପ୍ପିଯୋ ହୋତି। ଅତିଯାଚନାଯାତି ପମାଣଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱରଭଣ୍ଡଂ ଯାଚନ୍ତୋ ତାଯ ଅତିଯାଚନାଯ। ଅଦସ୍ସନଂଯେୱ ତଦଜ୍ଝଗମାତି ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଦସ୍ସନମେୱ ଗତୋତି।

ଏୱଂ ପନ ତଂ ୱତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ ଦାନି ପଟ୍ଠାଯ ମା ସୋଚୀ’’ତି ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠଭାତା ଅତ୍ତନୋ ଅସ୍ସମମେୱ ଗତୋ। ଅଥାପରଭାଗେ ତେ ଦ୍ୱେପି ଭାତରୋ ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାଯଣା ଅହେସୁଂ।

ସତ୍ଥା ‘‘ଏୱଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତରତନପରିପୁଣ୍ଣେ ନାଗଭୱନେ ୱସନ୍ତାନଂ ନାଗାନମ୍ପି ଯାଚନା ନାମ ଅମନାପା, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ମନୁସ୍ସାନ’’ନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା କନିଟ୍ଠୋ ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ଜେଟ୍ଠୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ମଣିକଣ୍ଠଜାତକୱଣ୍ଣନା ତତିଯା।

[୨୫୪] ୪। କୁଣ୍ଡକକୁଚ୍ଛିସିନ୍ଧୱଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଭୁତ୍ୱା ତିଣପରିଘାସନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱସ୍ସଂ ୱସିତ୍ୱା ଚାରିକଂ ଚରିତ୍ୱା ପୁନ ପଚ୍ଚାଗତେ ମନୁସ୍ସା ‘‘ଆଗନ୍ତୁକସକ୍କାରଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦଦନ୍ତି। ୱିହାରେ ଏକଂ ଧମ୍ମଘୋସକଭିକ୍ଖୁଂ ଠପେସୁଂ, ସୋ ଯେ ଯେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଯତ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂ ୱିଚାରେତ୍ୱା ଦେତି।

ଅଥେକା ଦୁଗ୍ଗତମହଲ୍ଲିକା ଇତ୍ଥୀ ଏକମେୱ ପଟିୱୀସଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତେସଂ ତେସଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଭିକ୍ଖୂସୁ ୱିଚାରେତ୍ୱା ଦିନ୍ନେସୁ ଉସ୍ସୂରେ ଧମ୍ମଘୋସକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ମୟ୍ହଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦେଥା’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ମଯା ସବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂ ୱିଚାରେତ୍ୱା ଦିନ୍ନା, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ପନ ୱିହାରେଯେୱ, ତ୍ୱଂ ତସ୍ସ

ଭିକ୍ଖଂ ଦେହୀ''ତି ଆହ। ସା ''ସାଧୂ''ତି ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା ଜେତଵନଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଠତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଆଗତକାଲେ ଵନ୍ଦିତ୍ୱା ହତ୍ଥତୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଘରଂ ନେତ୍ୱା ନିସୀଦାପେସି। ''ଏକାଯ କିର ମହଲ୍ଲିକାଯ ଧମ୍ମସେନାପତି ଅତ୍ତନୋ ଘରେ ନିସୀଦାପିତୋ''ତି ବହୂନି ସଦ୍ଧାନି କୁଲାନି ଅସ୍ସୋସୁଂ। ତେସୁ ରାଜା ପସେନଦୀ କୋସଲୋ ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ତସ୍ସା ସାଟକେନ ଚେଵ ସହସ୍ସତ୍ଥଵିକାଯ ଚ ସଦ୍ଧିଂ ଭତ୍ତଭାଜନାନି ପହିଣି ''ମୟ୍ହଂ ଅୟ୍ୟଂ ପରିଵିସମାନା ଇମଂ ସାଟକଂ ନିଵାସେତ୍ୱା ଇମେ କହାପଣେ ଵଳଞ୍ଜେତ୍ୱା ଥେରଂ ପରିଵିସତୂ''ତି। ଯଥା ଚ ରାଜା, ଏଵଂ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଚୂଳଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଵିସାଖା ଚ ମହାଉପାସିକା ପହିଣି। ଅଞ୍ଞାନିପି ପନ କୁଲାନି ଏକସତଦ୍ୱିସତାଦିଵସେନ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ବଲାନୁରୂପେନ କହାପଣେ ପହିଣିଂସୁ। ଏଵଂ ଏକାହେନେଵ ସା ମହଲ୍ଲିକା ସତସହସ୍ସମତ୍ତଂ ଲଭି। ଥେରୋ ପନ ତାଯ ଦିନ୍ନଯାଗୁମେଵ ପିଵିତ୍ୱା ତାଯ କତଖଜ୍ଜକମେଵ ପକ୍କଭତ୍ତମେଵ ଚ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ତଂ ମହଲ୍ଲିକଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଵିହାରମେଵ ଅଗମାସି।

ଧମ୍ମସଭାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ ଥେରସ୍ସ ଗୁଣକଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଆଵୁସୋ, ଧମ୍ମସେନାପତି ମହଲ୍ଲିକଗହପତାନିଂ ଦୁଗ୍ଗତଭାଵତୋ ମୋଚେସି, ପତିଟ୍ଠା ଅହୋସି। ତାଯ ଦିନ୍ନମାହାରଂ ଅଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପରିଭୁଞ୍ଜୀ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ଵୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ଇଦାନେଵ ଏତିସ୍ସା ମହଲ୍ଲିକାଯ ଅଵସ୍ସଯୋ ଜାତୋ, ନ ଚ ଇଦାନେଵ ତାଯ ଦିନ୍ନଂ ଆହାରଂ ଅଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ପୁବ୍ବେପି ପରିଭୁଞ୍ଜିଯେଵା''ତି ଵତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଉତ୍ତରାପଥେ ଅସ୍ସଵାଣିଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଉତ୍ତରାପଥଜନପଦତୋ ପଞ୍ଚସତା ଅସ୍ସଵାଣିଜା ଅସ୍ସେ ବାରାଣସିଂ ଆନେତ୍ୱା ଵିକ୍କିଣନ୍ତି। ଅଞ୍ଞତରୋପି ଅସ୍ସଵାଣିଜୋ ପଞ୍ଚଅସ୍ସସତାନି ଆଦାଯ ବାରାଣସିମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଚ ବାରାଣସିତୋ ଅଵିଦୂରେ ଏକୋ ନିଗମଗାମୋ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବେ ମହାଵିଭଵୋ ସେଟ୍ଠି ଅହୋସି। ତସ୍ସ ମହନ୍ତଂ ନିଵେସନଂ, ତଂ ପନ କୁଲଂ ଅନୁକ୍କମେନ ପରିକ୍ଖଯଂ ଗତଂ, ଏକାଵ ମହଲ୍ଲିକା ଅଵସିଟ୍ଠା, ସା ତସ୍ମିଂ ନିଵେସନେ ଵସତି। ଅଥ ସୋ ଅସ୍ସଵାଣିଜୋ ତଂ ନିଗମଗାମଂ ପତ୍ୱା ''ଵେତନଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ତସ୍ସା ନିଵେସନେ ନିଵାସଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅସ୍ସେ ଏକମନ୍ତେ ଠପେସି। ତଂଦିଵସମେଵସ୍ସ ଏକିସ୍ସା ଆଜାନୀଯଵଳଵାଯ ଗବ୍ଭଵୁଟ୍ଠାନଂ ଅହୋସି। ସୋ ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଦିଵସେ ଵସିତ୍ୱା ଅସ୍ସେ ବଲଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ''ରାଜାନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ''ତି ଅସ୍ସେ ଆଦାଯ ପାଯାସି। ଅଥ ନଂ ମହଲ୍ଲିକା ''ଗେହଵେତନଂ ଦେହୀ''ତି ଵତ୍ୱା ''ସାଧୁ, ଅମ୍ମ, ଦେମୀ''ତି ଵୁତ୍ତେ ''ତାତ, ଵେତନଂ ମେ ଦଦମାନୋ ଇମମ୍ପି ଅସ୍ସପୋତକଂ ଵେତନତୋ ଖଣ୍ଡେତ୍ୱା ଦେହୀ''ତି ଆହ। ଵାଣିଜୋ ତଥା କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ସା ତସ୍ମିଂ ଅସ୍ସପୋତକେ ପୁତ୍ତସିନେହଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅଵସ୍ସାଵନଝାମକଭତ୍ତଵିଘାସତିଣାନି ଦତ୍ୱା ତଂ ପଟିଜଗ୍ଗି।

ଅଥାପରଭାଗେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପଞ୍ଚ ଅସ୍ସସତାନି ଆଦାଯ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଗେହେ ନିଵାସଂ ଗଣ୍ହି। କୁଣ୍ଡକଖାଦକସ୍ସ ସିନ୍ଧଵପୋତକସ୍ସ ଠିତଟ୍ଠାନତୋ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା ଏକଅସ୍ସୋପି ଗେହଂ ପଵିସିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ମହଲ୍ଲିକଂ ପୁଚ୍ଛି – ''ଅମ୍ମ, କଚ୍ଚି ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ଅସ୍ସୋ ଅତ୍ଥୀ''ତି । ''ତାତ, ଅଞ୍ଞୋ ଅସ୍ସୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅହଂ ପନ ପୁତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଏକଂ ଅସ୍ସପୋତକଂ ପଟିଜଗ୍ଗାମି, ସୋ ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀ''ତି। ''କହଂ ସୋ, ଅମ୍ମା''ତି? ''ଚରିତୁଂ ଗତୋ, ତାତା''ତି। ''କାଯ ଵେଲାଯ ଆଗମିସ୍ସତି, ଅମ୍ମା''ତି? ''ସାଯନ୍ହେ, ତାତା''ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଆଗମନଂ ପଟିମାନେନ୍ତୋ ଅସ୍ସେ ବହି ଠପେତ୍ୱାଵ ନିସୀଦି। ସିନ୍ଧଵପୋତକୋପି ଵିଚରିତ୍ୱା କାଲେଯେଵ ଆଗମି। ବୋଧିସତ୍ତୋ କୁଣ୍ଡକକୁଚ୍ଛିସିନ୍ଧଵପୋତକଂ ଦିସ୍ୱା ଲକ୍ଖଣାନି ସମାନେତ୍ୱା ''ଅଯଂ ସିନ୍ଧଵୋ ଅନଗ୍ଘୋ, ମହଲ୍ଲିକାଯ ମୂଲଂ ଦତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ''ତି ଚିନ୍ତେସି। ସିନ୍ଧଵପୋତକୋପି ଗେହଂ ପଵିସିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଵସନଟ୍ଠାନେଯେଵ ଠିତୋ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ତେ ଅସ୍ସା ଗେହଂ ପଵିସିତୁଂ ସକ୍ଖିଂସୁ।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦ୍ୱୀହତୀହଂ ଵସିତ୍ୱା ଅସ୍ସେ ସନ୍ତପ୍ପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ''ଅମ୍ମ, ଇମଂ ଅସ୍ସପୋତକଂ ମୂଲଂ ଗହେତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ ଦେହୀ''ତି ଆହ। ''କିଂ ଵଦେସି, ତାତ, ପୁତ୍ତଂ ଵିକ୍କିଣନ୍ତା ନାମ ଅତ୍ଥୀ''ତି। ''ଅମ୍ମ, ତ୍ୱଂ ଏତଂ କିଂ ଖାଦାପେତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗସୀ''ତି? ''ଓଦନକଞ୍ଜିକଞ୍ଚ ଝାମକଭତ୍ତଞ୍ଚ ଵିଘାସତିଣଞ୍ଚ ଖାଦାପେତ୍ୱା କୁଣ୍ଡକଯାଗୁଞ୍ଚ ପାଯେତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗାମି, ତାତା''ତି। ''ଅମ୍ମ, ଅହଂ ଏତଂ ଲଭିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡରସଭୋଜନଂ ଭୋଜେସ୍ସାମି, ଠିତଟ୍ଠାନେ ଚେଲଵିତାନଂ ପସାରେତ୍ୱା ଅତ୍ଥରଣପିଟ୍ଠେ ଠପେସ୍ସାମୀ''ତି। ''ତାତ, ଏଵଂ ସନ୍ତେ ମମ ପୁତ୍ତୋ ଚ ସୁଖଂ ଅନୁଭଵତୁ, ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛା''ତି। ଅଥ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଚତୁନ୍ନଂ ପାଦାନଂ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠସ୍ସ ମୁଖସ୍ସ ଚ ମୂଲଂ ଏକେକଂ କତ୍ୱା ଛ ସହସ୍ସତ୍ଥଵିକାଯୋ ଠପେତ୍ୱା ମହଲ୍ଲିକଂ ନଵଵତ୍ଥଂ ନିଵାସାପେତ୍ୱା ସିନ୍ଧଵପୋତକସ୍ସ ପୁରତୋ ଠପେସି। ସୋ ଅକ୍ଖୀନି ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ମାତରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅସ୍ସୂନି ପଵତ୍ତେସି। ସାପି ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଂ ପରିମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆହ – ''ମଯା ପୁତ୍ତପୋସାଵନିକଂ ଲଦ୍ଧଂ, ତ୍ୱଂ, ତାତ, ଗଚ୍ଛାହୀ''ତି, ତଦା ସୋ ଅଗମାସି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ପୁନଦିଵସେ ଅସ୍ସପୋତକସ୍ସ ପିଣ୍ଡରସଭୋଜନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ''ଵୀମଂସିସ୍ସାମି ତାଵ ନଂ, ଜାନାତି ନୁ ଖୋ ଅତ୍ତନୋ ବଲଂ, ଉଦାହୁ ନ ଜାନାତୀ''ତି ଦୋଣିଯଂ କୁଣ୍ଡକଯାଗୁଂ ଆକିରାପେତ୍ୱା ଦାପେସି। ସୋ ''ନାହଂ ଇମଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ''ତି ତଂ ଯାଗୁଂ ପାଯିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଵୀମଂସନଵସେନ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୦।

‘‘ଭୁତ୍ୱା ତିଣପରିଘାସଂ, ଭୁତ୍ୱା ଆଚାମକୁଣ୍ଡକଂ;

ଏତଂ ତେ ଭୋଜନଂ ଆସି, କସ୍ମା ଦାନି ନ ଭୁଞ୍ଜସୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଭୁତ୍ୱା ତିଣପରିଘାସନ୍ତି ତ୍ୱଂ ପୁବ୍ବେ ମହଲ୍ଲିକାଯ ଦିନ୍ନଂ ତେସଂ ତେସଂ ଖାଦିତାୱସେସଂ ୱିଘାସତିଣସଙ୍ଖାତଂ ପରିଘାସଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱଡ୍ଢିତୋ। ଭୁତ୍ୱା ଆଚାମକୁଣ୍ଡକନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଆଚାମୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଓଦନାୱସେସଂ। କୁଣ୍ଡକନ୍ତି କୁଣ୍ଡକମେୱ। ଏତଞ୍ଚ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱଡ୍ଢିତୋସୀତି ଦୀପେତି। ଏତଂ ତେତି ଏତଂ ତୱ ପୁବ୍ବେ ଭୋଜନଂ ଆସି। କସ୍ମା ଦାନି ନ ଭୁଞ୍ଜସୀତି ମଯାପି ତେ ତମେୱ ଦିନ୍ନଂ, ତ୍ୱଂ ତଂ କସ୍ମା ଇଦାନି ନ ଭୁଞ୍ଜସୀତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ସିନ୍ଧୱପୋତକୋ ଇତରା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧୧।

‘‘ଯତ୍ଥ ପୋସଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ଜାତିଯା ୱିନଯେନ ୱା;

ବହୁ ତତ୍ଥ ମହାବ୍ରହ୍ମେ, ଅପି ଆଚାମକୁଣ୍ଡକଂ।

୧୨।

‘‘ତ୍ୱଞ୍ଚ ଖୋମଂ ପଜାନାସି, ଯାଦିସାଯଂ ହଯୁତ୍ତମୋ;

ଜାନନ୍ତୋ ଜାନମାଗମ୍ମ, ନ ତେ ଭକ୍ଖାମି କୁଣ୍ଡକ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯତ୍ଥାତି ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ। ପୋସନ୍ତି ସତ୍ତଂ। ଜାତିଯା ୱିନଯେନ ୱାତି ‘‘ଜାତିସମ୍ପନ୍ନୋ ୱା ଏସୋ, ନ ୱା, ଆଚାରଯୁତ୍ତୋ ୱା, ନ ୱା’’ତି ଏୱଂ ନ ଜାନନ୍ତି। ମହାବ୍ରହ୍ମେତି ଗରୁକାଲପନେନ ଆଲପନ୍ତୋ ଆହ। ଯାଦିସାଯନ୍ତି ଯାଦିସୋ ଅଯଂ, ଅତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଜାନନ୍ତୋ ଜାନମାଗମ୍ମାତି ଅହଂ ଅତ୍ତନୋ ବଲଂ ଜାନନ୍ତୋ ଜାନନ୍ତମେୱ ତଂ ଆଗମ୍ମ ପଟିଚ୍ଚ ତୱ ସନ୍ତିକେ କୁଣ୍ଡକଂ କିଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମି। ନ ହି ତ୍ୱଂ କୁଣ୍ଡକଂ ଭୋଜାପେତୁକାମତାଯ ଛ ସହସ୍ସାନି ଦତ୍ୱା ମଂ ଗଣ୍ହୀତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ତଂ ୱୀମଂସନତ୍ଥାଯ ତଂ ମଯା କତଂ, ମା କୁଜ୍ଝୀ’’ତି ତଂ ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ସୁଭୋଜନଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ଆଦାଯ ରାଜଙ୍ଗଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ପସ୍ସେ ପଞ୍ଚ ଅସ୍ସସତାନି ଠପେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ପସ୍ସେ ୱିଚିତ୍ତସାଣିଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ଅତ୍ଥରଣଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ଉପରି ଚେଲୱିତାନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସିନ୍ଧୱପୋତକଂ ଠପେସି।

ରାଜା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅସ୍ସେ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ଅଯଂ ଅସ୍ସୋ କସ୍ମା ୱିସୁଂ ଠପିତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ମହାରାଜ , ଅଯଂ ସିନ୍ଧୱୋ ଇମେ ଅସ୍ସେ ୱିସୁଂ ଅକତୋ ମୋଚେସ୍ସତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ସୋଭନୋ, ଭୋ, ସିନ୍ଧୱୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଆମ, ମହାରାଜା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ତେନ ହିସ୍ସ ଜୱଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତଂ ଅସ୍ସଂ କପ୍ପେତ୍ୱା ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ‘‘ପସ୍ସ, ମହାରାଜା’’ତି ମନୁସ୍ସେ ଉସ୍ସାରେତ୍ୱା ରାଜଙ୍ଗଣେ ଅସ୍ସଂ ପାହେସି। ସକଂ ରାଜଙ୍ଗଣଂ ନିରନ୍ତରଂ ଅସ୍ସପନ୍ତୀହି ପରିକ୍ଖିତ୍ତମିୱାହୋସି। ପୁନ ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ପସ୍ସ, ମହାରାଜ, ସିନ୍ଧୱପୋତକସ୍ସ ୱେଗ’’ନ୍ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ଏକପୁରିସୋପି ନଂ ନ ଅଦ୍ଦସ। ପୁନ ରତ୍ତପଟଂ ଉଦରେ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ରତ୍ତପଟମେୱ ପସ୍ସିଂସୁ। ଅଥ ନଂ ଅନ୍ତୋନଗରେ ଏକିସ୍ସା ଉଯ୍ୟାନପୋକ୍ଖରଣିଯା ଉଦକପିଟ୍ଠେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ତତ୍ଥସ୍ସ ଉଦକପିଟ୍ଠେ ଧାୱତୋ ଖୁରଗ୍ଗାନିପି ନ ତେମିଂସୁ। ପୁନୱାରଂ ପଦୁମିନିପତ୍ତାନଂ ଉପରି ଧାୱନ୍ତୋ ଏକପଣ୍ଣମ୍ପି ନ ଉଦକେ ଓସୀଦାପେସି। ଏୱମସ୍ସ ଜୱସମ୍ପନ୍ନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଓରୁଯ୍ହ ପାଣିଂ ପହରିତ୍ୱା ହତ୍ଥତଲଂ ଉପନାମେସି, ଅସ୍ସୋ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ପାଦେ ଏକତୋ କତ୍ୱା ହତ୍ଥତଲେ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ମହାସତ୍ତୋ ରାଜାନଂ ଆହ – ‘‘ମହାରାଜ, ଇମସ୍ସ ଅସ୍ସପୋତକସ୍ସ ସବ୍ବାକାରେନ ୱେଗେ ଦସ୍ସିଯମାନେ ସମୁଦ୍ଦପରିଯନ୍ତୋ ନପ୍ପହୋତୀ’’ତି। ରାଜା ତୁସ୍ସିତ୍ୱା ମହାସତ୍ତସ୍ସ ଉପଡ୍ଢରଜ୍ଜଂ ଅଦାସି। ସିନ୍ଧୱପୋତକମ୍ପି ଅଭିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲଅସ୍ସଂ ଅକାସି।

ସୋ ରଞ୍ଞୋ ପିଯୋ ଅହୋସି ମନାପୋ, ସକ୍କାରୋପିସ୍ସ ମହା ଅହୋସି। ତସ୍ସ ହି ୱସନଟ୍ଠାନଂ ରଞ୍ଞୋ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତୋ ୱାସଘରଗବ୍ଭୋ ୱିଯ

ଅହୋସି, ଚତୁଜାତିଗନ୍ଧେହି ଭୂମିଲେପନଂ ଅକଂସୁ, ଗନ୍ଧଦାମମାଲାଦାମାନି ଓସାରୟିଂସୁ, ଉପରି ସୁୱଣ୍ଣତାରକଖଚିତଂ ଚେଲୱିତାନଂ ଅହୋସି, ସମନ୍ତତୋ ଚିତ୍ରସାଣି ପରିକ୍ଖିତ୍ତା ଅହୋସି, ନିଚ୍ଚଂ ଗନ୍ଧତେଲପଦୀପା ଝାୟିଂସୁ, ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱଟ୍ଠାନେପିସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣକଟାହଂ ଠପୟିଂସୁ, ନିଚ୍ଚଂ ରାଜାରହଭୋଜନମେୱ ଭୁଞ୍ଜି। ତସ୍ସ ପନ ଆଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ରଞ୍ଞୋ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ରଜ୍ଜଂ ହତ୍ଥଗତମେୱ ଅହୋସି। ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ସଗ୍ଗପରାୟଣୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନା ସକଦାଗାମିନୋ ଅନାଗାମିନୋ ଅରହନ୍ତୋ ଚ ଅହେସୁଂ। ‘‘ତଦା ମହଲ୍ଲିକା ଅୟମେୱ ମହଲ୍ଲିକା ଅହୋସି, ସିନ୍ଧୱୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ, ଅସ୍ସୱାଣିଜୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

କୁଣ୍ଡକକୁଚ୍ଛିସିନ୍ଧୱଜାତକୱଣ୍ଣନା ଚତୁତ୍ଥା।

[୨୫୫] ୫। ସୁକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଯାୱସୋ ମତ୍ତମଞ୍ଞାସୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଅତିବହୁଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅଜୀରଣେନ କାଲକତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତସ୍ମିଂ କିର ଏୱଂ କାଲକତେ ଧମ୍ମସଭାୟଂ ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ଅଗୁଣକଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅସୁକୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନୋ କୁଚ୍ଛିପ୍ପମାଣଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଅତିବହୁଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଜୀରାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ କାଲକତୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପେସ ଅତିଭୋଜନପଚ୍ଚୟେନେୱ ମତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ସୁକୟୋନିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଅନେକାନଂ ସୁକସହସ୍ସାନଂ ସମୁଦ୍ଦାନୁଗତେ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ୱସନ୍ତାନଂ ରାଜା ଅହୋସି। ତସ୍ସେକୋ ପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି, ତସ୍ମିଂ ବଲପ୍ପତ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦୁବ୍ବଲଚକ୍ଖୁକୋ ଅହୋସି। ସୁକାନଂ କିର ସୀଘୋ ୱେଗୋ ହୋତି, ତେନ ତେସଂ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପଠମଂ ଚକ୍ଖୁମେୱ ଦୁବ୍ବଲଂ ହୋତି। ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ମାତାପିତରୋ କୁଲାୱକେ ଠପେତ୍ୱା ଗୋଚରଂ ଆହରିତ୍ୱା ପୋସେସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଗୋଚରଭୂମିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ଠିତୋ ସମୁଦ୍ଦଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଏକଂ ଦୀପକଂ ପସ୍ସି। ତସ୍ମିଂ ପନ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ମଧୁରଫଲଂ ଅମ୍ବୱନଂ ଅତ୍ଥି। ସୋ ପୁନଦିୱସେ ଗୋଚରୱେଲାୟ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଅମ୍ବୱନେ ଓତରିତ୍ୱା ଅମ୍ବରସଂ ପିୱିତ୍ୱା ଅମ୍ବପକ୍କଂ ଆଦାୟ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମାତାପିତୂନଂ ଅଦାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଖାଦନ୍ତୋ ରସଂ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ‘‘ତାତ, ନନୁ ଇମଂ ଅସୁକଦୀପକେ ଅମ୍ବପକ୍କ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଆମ, ତାତା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତାତ, ଏତଂ ଦୀପକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ନାମ ସୁକା ଦୀଘମାୟୁଂ ପାଲେନ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥି, ମା ଖୋ ତ୍ୱଂ ପୁନ ତଂ ଦୀପକଂ ଅଗମାସୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅଗମାସିୟେୱ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ବହୁଂ ଅମ୍ବରସଂ ପିୱିତ୍ୱା ମାତାପିତୂନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଅମ୍ବପକ୍କଂ ଆଦାୟ ସମୁଦ୍ଦମତ୍ଥକେନାଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅତିଧାତତାୟ କିଲନ୍ତକାୟୋ ନିଦ୍ଦାୟାଭିଭୂତୋ, ସୋ ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତୋପି ଆଗଚ୍ଛତେୱ, ତୁଣ୍ଡେନ ପନସ୍ସ ଗହିତଂ ଅମ୍ବପକ୍କଂ ପତି। ସୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଆଗମନୱୀଥିଂ ଜହିତ୍ୱା ଓସୀଦନ୍ତୋ ଉଦକପିଟ୍ଠେନେୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଉଦକେ ପତି। ଅଥ ନଂ ଏକୋ ମଚ୍ଛୋ ଗହେତ୍ୱା ଖାଦି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଆଗମନୱେଲାୟ ଅନାଗଚ୍ଛନ୍ତେୟେୱ ‘‘ସମୁଦ୍ଦେ ପତିତ୍ୱା ମତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଅଞ୍ଞାସି। ଅଥସ୍ସ ମାତାପିତରୋପି ଆହାରଂ ଅଲଭମାନା ସୁସ୍ସିତ୍ୱା ମରିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧୩।

‘‘ଯାୱ ସୋ ମତ୍ତମଞ୍ଞାସି, ଭୋଜନସ୍ମିଂ ୱିହଙ୍ଗମୋ;

ତାୱ ଅଦ୍ଧାନମାପାଦି, ମାତରଞ୍ଚ ଅପୋସୟି।

୧୪।

‘‘ଯତୋ ଚ ଖୋ ବହୁତରଂ, ଭୋଜନଂ ଅଜ୍ଝୱାହରି;

ତତୋ ତତ୍ଥେଵ ସଂସୀଦି, ଅମତ୍ତଞ୍ଞୂ ହି ସୋ ଅହୁ।

୧୫।

‘‘ତସ୍ମା ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ସାଧୁ, ଭୋଜନସ୍ମିଂ ଅଗିଦ୍ଧତା;

ଅମତ୍ତଞ୍ଞୂ ହି ସୀଦନ୍ତି, ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ଚ ନ ସୀଦରେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯାଵ ସୋତି ଯାଵ ସୋ ଵିହଙ୍ଗମୋ ଭୋଜନେ ମତ୍ତମଞ୍ଞାସି। ତାଵ ଅଦ୍ଧାନମାପାଦୀତି ତତ୍ତକଂ କାଲଂ ଜୀଵିତଅଦ୍ଧାନଂ ଆପାଦି, ଆୟୁଂ ଵିନ୍ଦି। ମାତରଞ୍ଚାତି ଦେସନାସୀସମେତଂ, ମାତାପିତରୋ ଚ ଅପୋସୟୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯତୋ ଚ ଖୋତି ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ଖୋ କାଲେ। ଭୋଜନଂ ଅଜ୍ଝଵାହରୀତି ଅମ୍ବରସଂ ଅଜ୍ଝୋହରି। ତତୋତି ତସ୍ମିଂ କାଲେ। ତତ୍ଥେଵ ସଂସୀଦୀତି ତସ୍ମିଂ ସମୁଦ୍ଦେୟେଵ ଓସୀଦି ନିମୁଜ୍ଜି, ମଚ୍ଛଭୋଜନତଂ ଆପଜ୍ଜି।

ତସ୍ମା ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ସାଧୂତି ଯସ୍ମା ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୂ ସୁଵୋ ସମୁଦ୍ଦେ ଓସୀଦିତ୍ଵା ମତୋ, ତସ୍ମା ଭୋଜନସ୍ମିଂ ଅଗିଦ୍ଧିତାସଙ୍ଖାତୋ ମତ୍ତଞ୍ଞୁଭାଵୋ ସାଧୁ, ପମାଣଜାନନଂ ସୁନ୍ଦରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ଵା ‘‘ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ଆହାରଂ ଆହାରେତି, ନେଵ ଦଵାଯ ନ ମଦାଯ…ପେ… ଫାସୁଵିହାରୋ ଚା’’ତି।

‘‘ଅଲ୍ଲଂ ସୁକ୍ଖଞ୍ଚ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ, ନ ବାଳ୍ହଂ ସୁହିତୋ ସିଯା;

ଊନୂଦରୋ ମିତାହାରୋ, ସତୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିବ୍ବଜେ।

‘‘ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ଚ ଆଲୋପେ, ଅଭୁତ୍ଵା ଉଦକଂ ପିଵେ;

ଅଲଂ ଫାସୁଵିହାରାଯ, ପହିତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ। (ଥେରଗା। ୯୮୨-୯୮୩);

‘‘ମନୁଜସ୍ସ ସଦା ସତୀମତୋ, ମତ୍ତଂ ଜାନତୋ ଲଦ୍ଧଭୋଜନେ;

ତନୂ ତସ୍ସ ଭଵନ୍ତି ଵେଦନା, ସଣିକଂ ଜୀରତି ଆୟୁଂ ପାଲଯ’’ନ୍ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୪) –

ଏଵଂ ଵଣ୍ଣିତା ମତ୍ତଞ୍ଞୁତାପି ସାଧୁ।

‘‘କନ୍ତାରେ ପୁତ୍ତମଂସଂଵ, ଅକ୍ଖସ୍ସବ୍ଭଞ୍ଜନଂ ଯଥା;

ଏଵଂ ଆହରି ଆହରଂ, ଯାପନତ୍ଥମମୁଚ୍ଛିତୋ’’ତି। (ଵିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୯) –

ଏଵଂ ଵଣ୍ଣିତା ଅଗିଦ୍ଧିତାପି ସାଧୁ। ପାଠଇଯଂ ପନ ‘‘ଅଗିଦ୍ଧିମା’’ତି ଲିଖିତଂ, ତତୋ ଅଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାପାଠୋଵ ସୁନ୍ଦରତରୋ। ଅମତ୍ତଞ୍ଞୂ ହି ସୀଦନ୍ତୀତି ଭୋଜନେ ପମାଣଂ ଅଜାନନ୍ତା ହି ରସତଣ୍ହାଵସେନ ପାପକମ୍ମଂ କତ୍ଵା ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ସୀଦନ୍ତି। ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ଚ ନ ସୀଦରେତି ଯେ ପନ ଭୋଜନେ ପମାଣଂ ଜାନନ୍ତି, ତେ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେପି ସମ୍ପରାଯେପି ନ ସୀଦନ୍ତୀତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ଵା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ଵା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାପି ସକଦାଗାମିନୋପି ଅନାଗାମିନୋପି ଅରହନ୍ତୋପି ଅହେସୁଂ। ‘‘ତଦା ସୁଵରାଜପୁତ୍ତୋ ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୂ ଭିକ୍ଖୁ ଅହୋସି, ସୁଵରାଜା ପନ ଅହମେଵ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସୁଵଜାତକଵଣ୍ଣନା ପଞ୍ଚମା।

[୨୫୬] ୬। ଜରୂଦପାନଜାତକଵଣ୍ଣନା

ଜରୂଦପାନଂ ଖଣମାନାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ସାଵତ୍ଥିଵାସିନୋ ଵାଣିଜେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତେ କିର ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଭଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ଵା

ସକଟାନି ପୂରେତ୍ୱା ୱୋହାରତ୍ଥାଯ ଗମନକାଲେ ତଥାଗତଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସରଣାନି ଗହେତ୍ୱା ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାଯ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ୱୋହାରତ୍ଥାଯ ଦୀଘମଗ୍ଗଂ ଗମିସ୍ସାମ, ଭଣ୍ଡଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସିଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତା ସୋତ୍ଥିନା ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ପନ ତୁମ୍ହେ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜିଂସୁ। ତେ କନ୍ତାରମଗ୍ଗେ ପୁରାଣୌଦପାନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଉଦପାନେ ପାନୀଯଂ ନତ୍ଥି, ମଯଞ୍ଚ ପିପାସିତା, ଖଣିସ୍ସାମ ନ’’ନ୍ତି ଖଣନ୍ତା ପଟିପାଟିଯା ବହୁଂ ଅଯଂ… ପେ… ୱେଳୁରିଯଂ ଲଭିଂସୁ। ତେ ତେନେୱ ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା ତେସଂ ରତନାନଂ ସକଟାନି ପୂରେତ୍ୱା ସୋତ୍ଥିନା ସାୱତ୍ଥିଂ ପଚ୍ଚାଗମିଂସୁ। ତେ ଆଭତଂ ଧନଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ମଯଂ ‘‘ସିଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତା ଭତ୍ତଂ ଦସ୍ସାମା’’ତି ତଥାଗତଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଅତ୍ତନୋ ଧନସ୍ସ ଲଦ୍ଧାକାରଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ତୁମ୍ହେ ଖୋ ଉପାସକା ତେନ ଧନେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା ପମାଣଞ୍ଞୁତାଯ ଧନଞ୍ଚ ଜୀୱିତଞ୍ଚ ଅଲଭିତ୍ଥ, ପୋରାଣକା ପନ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠା ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁନୋ ପଣ୍ଡିତାନଂ ୱଚନଂ ଅକତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବାରାଣସିଯଂ ୱାଣିଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୱାହଜେଟ୍ଠକୋ ଅହୋସି। ସୋ ବାରାଣସିଯଂ ଭଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ସକଟାନି ପୂରେତ୍ୱା ବହୂ ୱାଣିଜେ ଆଦାଯ ତମେୱ କନ୍ତାରଂ ପଟିପନ୍ନୋ ତମେୱ ଉଦପାନଂ ଅଦ୍ଦସ। ତତ୍ଥ ତେ ୱାଣିଜା ‘‘ପାନୀଯଂ ପିୱିସ୍ସାମା’’ତି ତଂ ଉଦପାନଂ ଖଣନ୍ତା ପଟିପାଟିଯା ବହୂନି ଅଯାଦୀନି ଲଭିଂସୁ। ତେ ବହୁମ୍ପି ରତନଂ ଲଭିତ୍ୱା ତେନ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠା ‘‘ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଏତ୍ଥ ଇତୋ ସୁନ୍ଦରତରଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ତଂ ଖଣିଂସୁଯେୱ। ଅଥ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତେ ଆହ – ‘‘ଭୋ ୱାଣିଜା, ଲୋଭୋ ନାମେସ ୱିନାସମୂଲଂ, ଅମ୍ହେହି ବହୁ ଧନଂ ଲଦ୍ଧଂ, ଏତ୍ତକେନେୱ ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ହୋଥ, ମା ଅତିଖଣଥା’’ତି। ତେ ତେନ ନିୱାରିଯମାନାପି ଖଣିଂସୁଯେୱ। ସୋ ଚ ଉଦପାନୋ ନାଗପରିଗ୍ଗହିତୋ, ଅଥସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ୱସନକନାଗରାଜା ଅତ୍ତନୋ ୱିମାନେ ଭିଜ୍ଜନ୍ତେ ଲେଡ୍ଡୂସୁ ଚ ପଂସୂସୁ ଚ ପତମାନେସୁ କୁଦ୍ଧୋ ଠପେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଅୱସେସେ ସବ୍ବେପି ନାସିକୱାତେନ ପହରିତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେତ୍ୱା ନାଗଭୱନା ନିକ୍ଖମ୍ମ ସକଟାନି ଯୋଜେତ୍ୱା ସବ୍ବରତନାନଂ ପୂରେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ସୁଖଯାନକେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ନାଗମାଣୱକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସକଟାନି ଯୋଜାପେନ୍ତୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ବାରାଣସିଂ ନେତ୍ୱା ଘରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ତଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନାଗଭୱନମେୱ ଗତୋ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଧନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ଉନ୍ନଙ୍ଗଲଂ କତ୍ୱା ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସୀଲଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଜୀୱିତପରିଯୋସାନେ ସଗ୍ଗପୁରଂ ପୂରେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧୬।

‘‘ଜରୂଦପାନଂ ଖଣମାନା, ୱାଣିଜା ଉଦକତ୍ଥିକା;

ଅଜ୍ଝଗମୁଂ ଅଯସଂ ଲୋହଂ, ତିପୁସୀସଞ୍ଚ ୱାଣିଜା;

ରଜତଂ ଜାତରୂପଞ୍ଚ, ମୁତ୍ତା ୱେଳୁରିଯା ବହୂ।

୧୭।

‘‘ତେ ଚ ତେନ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠା, ଭିଯ୍ୟୋ ଭିଯ୍ୟୋ ଅଖାଣିସୁଂ;

ତେ ତତ୍ଥାସୀୱିସୋ ଘୋରୋ, ତେଜସ୍ସୀ ତେଜସା ହନି।

୧୮।

‘‘ତସ୍ମା ଖଣେ ନାତିଖଣେ, ଅତିଖାତଞ୍ହି ପାପକଂ;

ଖାତେନ ଚ ଧନଂ ଲଦ୍ଧଂ, ଅତିଖାତେନ ନାସିତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅଯସନ୍ତି କାଳଅଲୋହଂ। ଲୋହନ୍ତି ତମ୍ବଲୋହଂ। ମୁତ୍ତାତି ମୁତ୍ତାଯୋ। ତେ ଚ ତେନ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠାତି ତେ ଚ ୱାଣିଜା ତେନ ଧନେନ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠା। ତେ ତତ୍ଥାତି ତେ ୱାଣିଜା ତସ୍ମିଂ ଉଦପାନେ। ତେଜସ୍ସୀତି ୱିସତେଜେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ତେଜସା ହନୀତି ୱିସତେଜେନ ଘାତେସି। ଅତିଖାତେନ ନାସିତନ୍ତି ଅତିଖଣେନ ତଞ୍ଚ ଧନଂ ଜୀୱିତଞ୍ଚ ନାସିତଂ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ନାଗରାଜା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି, ସଞ୍ଜୀୱାହଜେଟ୍ଠକୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଜରୂଦପାନଜାତକୱଣ୍ଣନା ଛଟ୍ଠା।

[୨୫୭] ୭। ଗାମଣିଚନ୍ଦଜାତକୱଣ୍ଣନା

ନାଯଂଘରାନଂ କୁସଲୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଞ୍ଞାପସଂସନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଧମ୍ମସଭାଯଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୂ ଦସବଲସ୍ସ ପଞ୍ଞଂ ପସଂସନ୍ତା ନିସୀଦିଂସୁ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ତଥାଗତୋ ମହାପଞ୍ଞୋ ପୁଥୁପଞ୍ଞୋ ହାସପଞ୍ଞୋ ଜୱନପଞ୍ଞୋ ତିକ୍ଖପଞ୍ଞୋ ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞୋ ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ପଞ୍ଞାଯ ଅତିକ୍କମତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ତଥାଗତୋ ପଞ୍ଞୱାଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ଜନସନ୍ଧୋ ନାମ ରାଜା ରଜ୍ଜଂ କାରେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ମୁଖଂ ସୁପରିମଜ୍ଜିତକଞ୍ଚନାଦାସତଲଂ ୱିଯ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଅହୋସି ଅତିସୋଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତଂ, ତେନସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ‘‘ଆଦାସମୁଖମାରୋ’’ତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ତଂ ସତ୍ତୱସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେଯେୱ ପନ ପିତା ତଯୋ ୱେଦେ ଚ ସବ୍ବଞ୍ଚ ଲୋକେ କତ୍ତବ୍ବାକତ୍ତବ୍ବଂ ସିକ୍ଖାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ସତ୍ତୱସ୍ସିକକାଲେ କାଲମକାସି। ଅମଚ୍ଚା ମହନ୍ତେନ ସକ୍କାରେନ ରଞ୍ଞୋ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ମତକଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ରାଜଙ୍ଗଣେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ‘‘କୁମାରୋ ଅତିଦହରୋ, ନ ସକ୍କା ରଜ୍ଜେ ଅଭିସିଞ୍ଚିତୁଂ, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ନଂ ଅଭିସିଞ୍ଚିସ୍ସାମା’’ତି ଏକଦିୱସଂ ନଗରଂ ଅଲଙ୍କାରାପେତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା କୁମାରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନଂ, ଦେୱ, ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। କୁମାରୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ମହନ୍ତେନ ପରିୱାରେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦି।

ତସ୍ସ ନିସିନ୍ନକାଲେ ଅମଚ୍ଚା ଏକଂ ଦ୍ୱୀହି ପାଦେହି ୱିଚରଣମକ୍କଟଂ ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜାଚରିଯୱେସଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନଂ ନେତ୍ୱା ‘‘ଦେୱ, ଅଯଂ ପୁରିସୋ ପିତୁ ମହାରାଜସ୍ସ କାଲେ ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜାଚରିଯୋ ପଗୁଣୱିଜ୍ଜୋ ଅନ୍ତୋଭୂମିଯଂ ସତ୍ତରତନଟ୍ଠାନେ ଗୁଣଦୋସଂ ପସ୍ସତି, ଏତେନେୱ ଗହିତଂ ରାଜକୁଲାନଂ ଗେହଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ଇମଂ ଦେୱୋ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଠାନନ୍ତରେ ଠପେତୂ’’ତି ଆହଂସୁ। କୁମାରୋ ତଂ ହେଟ୍ଠା ଚ ଉପରିଚ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ନାଯଂ ମନୁସ୍ସୋ, ମକ୍କଟୋ ଏସୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ମକ୍କଟା ନାମ କତଂ କତଂ ୱିଦ୍ଧଂସେତୁଂ ଜାନନ୍ତି, ଅକତଂ ପନ କାତୁଂ ୱା ୱିଚାରେତୁଂ ୱା ନ ଜାନନ୍ତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅମଚ୍ଚାନଂ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୯।

‘‘ନାଯଂ ଘରାନଂ କୁସଲୋ, ଲୋଲୋ ଅଯଂ ୱଲୀମୁଖୋ;

କତଂ କତଂ ଖୋ ଦୂସେଯ୍ୟ, ଏୱଂ ଧମ୍ମମିଦଂ କୁଲ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ନାଯଂ ଘରାନଂ କୁସଲୋତି ଅଯଂ ସତ୍ତୋ ନ ଘରାନଂ କୁସଲୋ, ଘରାନି ୱିଚାରେତୁଂ ୱା କାତୁଂ ୱା ଛେକୋ ନ ହୋତି। ଲୋଲୋତି ଲୋଲଜାତିକୋ। ୱଲୀମୁଖୋତି ୱଲିଯୋ ମୁଖେ ଅସ୍ସାତି ୱଲୀମୁଖୋ। ଏୱଂ ଧମ୍ମମିଦଂକୁଲନ୍ତି ଇଦଂ ମକ୍କଟକୁଲଂ ନାମ କତଂ କତଂ ଦୂସେତବ୍ବଂ ୱିନାସେତବ୍ବନ୍ତି ଏୱଂ ସଭାୱନ୍ତି।

ଅଥାମଚ୍ଚା ‘‘ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଦେୱା’’ତି ତଂ ଅପନେତ୍ୱା ଏକାହଦ୍ୱୀହଚ୍ଚଯେନ ପୁନ ତମେୱ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନଂ ଆନେତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ, ଦେୱ, ପିତୁ ମହାରାଜସ୍ସ କାଲେ ୱିନିଚ୍ଛଯାମଚ୍ଚୋ, ୱିନିଚ୍ଛଯସୁତ୍ତମସ୍ସ ସୁପୱତ୍ତିତଂ, ଇମଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯକମ୍ମଂ କାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। କୁମାରୋ ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଚିତ୍ତୱତୋ ମନୁସ୍ସସ୍ସ ଲୋମଂ ନାମ ଏୱରୂପଂ ନ ହୋତି, ଅଯଂ ନିଚିତ୍ତକୋ ୱାନରୋ ୱିନିଚ୍ଛଯକମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୨୦।

‘‘ନଯିଦଂ ଚିତ୍ତୱତୋ ଲୋମଂ, ନାଯଂ ଅସ୍ସାସିକୋ ମିଗୋ;

ସିଟ୍ଠଂ ମେ ଜନସନ୍ଧେନ, ନାଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଜାନତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନଯିଦଂ ଚିତ୍ତୱତୋ ଲୋମନ୍ତି ଯଂ ଇଦଂ ଏତସ୍ସ ସରୀରେ ଫରୁସଲୋମଂ, ଇଦଂ ୱିଚାରଣପଞ୍ଞାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତୱତୋ ନ ହୋତି। ପାକତିକଚିତ୍ତେନ ପନ ଅଚିତ୍ତକୋ ନାମ ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ ନତ୍ଥି। ନାଯଂଅସ୍ସାସିକୋତି ଅଯଂ ଅୱସ୍ସଯୋ ୱା ହୁତ୍ୱା ଅନୁସାସନିଂ ୱା ଦତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଅସ୍ସାସେତୁଂ ଅସମତ୍ଥତାଯ ନ ଅସ୍ସାସିକୋ। ମିଗୋତି ମକ୍କଟଂ ଆହ। ସିଟ୍ଠଂ ମେ ଜନସନ୍ଧେନାତି ମଯ୍ହଂ ପିତରା ଜନସନ୍ଧେନ ଏତଂ ସିଟ୍ଠଂ କଥିତଂ, ‘‘ମକ୍କଟୋ ନାମ କାରଣାକାରଣଂ ନ ଜାନାତୀ’’ତି ଏୱଂ ଅନୁସାସନୀ ଦିନ୍ନାତି ଦୀପେତି। ନାଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଜାନତୀତି ତସ୍ମା ଅଯଂ ୱାନରୋ ନ କିଞ୍ଚି ଜାନାତୀତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ପାଠଇଯଂ ପନ ‘‘ନାଯଂ କିଞ୍ଚି ନ ଦୂସଯେ’’ତି ଲିଖିତଂ, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ନତ୍ଥି।

ଅମଚ୍ଚା ଇମମ୍ପି ଗାଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଦେୱା’’ତି ତଂ ଅପନେତ୍ୱା ପୁନପି ଏକଦିୱସଂ ତମେୱ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନଂ ଆନେତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ, ଦେୱ, ପୁରିସୋ ପିତୁ ମହାରାଜସ୍ସ କାଲେ ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାନକାରକୋ, କୁଲେଜେଟ୍ଠାପଚାଯିକକମ୍ମକାରକୋ, ଇମଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। କୁମାରୋ ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ମକ୍କଟା ନାମ ଚଲଚିତ୍ତା, ଏୱରୂପଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ସମତ୍ଥା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୨୧।

‘‘ନ ମାତରଂ ପିତରଂ ୱା, ଭାତରଂ ଭଗିନିଂ ସକଂ;

ଭରେଯ୍ଯ ତାଦିସୋ ପୋସୋ, ସିଟ୍ଠଂ ଦସରଥେନ ମେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଭାତରଂ ଭଗିନିଂ ସକନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଭାତରଂ ୱା ଭଗିନିଂ ୱା। ପାଠଇଯଂ ପନ ‘‘ସଖ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ, ତଂ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ସକନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସକଭାତିକଭଗିନିଯୋ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ସଖନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସହାଯକୋ ଲବ୍ଭତୀ’’ତି ୱିଚାରିତମେୱ। ଭରେଯ୍ଯାତି ପୋସେଯ୍ଯ। ତାଦିସୋ ପୋସୋତି ଯାଦିସୋ ଏସ ଦିସ୍ସତି, ତାଦିସୋ ମକ୍କଟଜାତିକୋ ସତ୍ତୋ ନ ଭରେଯ୍ଯ। ସିଟ୍ଠଂ ଦସରଥେନ ମେତି ଏୱଂ ମେ ପିତରା ଅନୁସିଟ୍ଠଂ। ପିତା ହିସ୍ସ ଜନଂ ଚତୂହି ସଙ୍ଗହୱତ୍ଥୂହି ସନ୍ଦହନତୋ ‘‘ଜନସନ୍ଧୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଦସହି ରଥେହି କତ୍ତବ୍ବକତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ତନୋ ଏକେନେୱ ରଥେନ କରଣତୋ ‘‘ଦସରଥୋ’’ତି। ତସ୍ସ ସନ୍ତିକା ଏୱରୂପସ୍ସ ଓୱାଦସ୍ସ ସୁତତ୍ତା ଏୱମାହ।

ଅମଚ୍ଚା ‘‘ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଦେୱା’’ତି ମକ୍କଟଂ ଅପନେତ୍ୱା ‘‘ପଣ୍ଡିତୋ କୁମାରୋ, ସକ୍କିସ୍ସତି ରଜ୍ଜଂ କାରେତୁ’’ନ୍ତି ବୋଧିସତ୍ତଂ ରଜ୍ଜେ ଅଭିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ‘‘ଆଦାସମୁଖରଞ୍ଞୋ ଆଣା’’ତି ନଗରେ ଭେରିଂ ଚରାପେସୁଂ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେସି, ପଣ୍ଡିତଭାୱୋପିସ୍ସ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ଗତୋ।

ପଣ୍ଡିତଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ ପନସ୍ସ ଇମାନି ଚୁଦ୍ଦସ ୱତ୍ଥୂନି ଆଭତାନି –

‘‘ଗୋଣୋ ପୁତ୍ତୋ ହଯୋ ଚେୱ, ନଳକାରୋ ଗାମଭୋଜକୋ;

ଗଣିକା ତରୁଣୀ ସପ୍ପୋ, ମିଗୋ ତିତ୍ତିରଦେୱତା;

ନାଗୋ ତପସ୍ସିନୋ ଚେୱ, ଅଥୋ ବ୍ରାହ୍ମଣମାଣୱୋ’’ତି।

ତତ୍ରାଯଂ ଅନୁପୁବ୍ବୀକଥା – ବୋଧିସତ୍ତସ୍ମିଞ୍ହି ରଜ୍ଜେ ଅଭିସିଞ୍ଚିତେ ଏକୋ ଜନସନ୍ଧରଞ୍ଞୋ ପାଦମୂଲିକୋ ନାମେନ ଗାମଣିଚଣ୍ଡୋ ନାମ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇଦଂ ରଜ୍ଜଂ ନାମ ସମାନୱଯେହି ସଦ୍ଧିଂ ସୋଭତି, ଅହଞ୍ଚ ମହଲ୍ଲକୋ, ଦହରଂ କୁମାରଂ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଜନପଦେ କସିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଜୀୱିସ୍ସାମୀ’’ତି, ସୋ ନଗରତୋ ତିଯୋଜନମତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଗାମକେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। କସିକମ୍ମତ୍ଥାଯ ପନସ୍ସ ଗୋଣାପି ନତ୍ଥି, ସୋ ଦେୱେ ୱୁଟ୍ଠେ ଏକଂ ସହାଯକଂ ଦ୍ୱେ ଗୋଣେ ଯାଚିତ୍ୱା ସକଦିୱସଂ କସିତ୍ୱା ତିଣଂ ଖାଦାପେତ୍ୱା ଗୋଣେ ସାମିକସ୍ସ ନିଯ୍ୟାଦେତୁଂ ଗେହଂ ଅଗମାସି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଭରିଯାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଗେହମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜତି। ଗୋଣାପି ପରିଚଯେନ ଗେହଂ ପୱିସିଂସୁ, ତେସୁ ପୱିସନ୍ତେସୁ ସାମିକୋ ଥାଲକଂ ଉକ୍ଖିପି, ଭରିଯା ଥାଲକଂ ଅପନେସି। ଗାମଣିଚଣ୍ଡୋ ‘‘ଭତ୍ତେନ ମଂ ନିମନ୍ତେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଗୋଣେ ଅନିଯ୍ୟାଦେତ୍ୱାୱ ଗତୋ। ଚୋରା ରତ୍ତିଂ ୱଜଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ତେଯେୱ ଗୋଣେ ହରିଂସୁ। ଗୋଣସାମିକୋ ପାତୋୱ ୱଜଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ତେ ଗୋଣେ ଅଦିସ୍ୱା ଚୋରେହି ହଟଭାୱଂ ଜାନନ୍ତୋପି

‘‘ଗାମଣିଚନ୍ଦସ୍ସ ଗୀୱଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଭୋ ଗୋଣେ, ମେ ଦେହୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ନନୁ ଗୋଣା ଗେହଂ ପୱିଟ୍ଠା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତେ ମୟ୍ହଂ ନିୟ୍ୟାଦିତା’’ତି? ‘‘ନ ନିୟ୍ୟାଦିତା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଅୟଂ ତେ ରାଜଦୂତୋ, ଏହୀ’’ତି ଆହ। ତେସୁ ହି ଜନପଦେସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି ସକ୍ଖରଂ ୱା କପାଲଖଣ୍ଡଂ ୱା ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ତେ ରାଜଦୂତୋ, ଏହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଯୋ ନ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ରାଜାଣଂ କରୋତି, ତସ୍ମା ସୋ ‘‘ରାଜଦୂତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱାୱ ନିକ୍ଖମି।

ସୋ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ରାଜକୁଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏକଂ ସହାୟକସ୍ସ ୱସନଗାମଂ ପତ୍ୱା ‘‘ଭୋ, ଅତିଛାତୋମ୍ହି, ୟାୱ ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଆହାରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛାମି, ତାୱ ଇଧେୱ ହୋହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସହାୟଗେହଂ ପାୱିସି। ସହାୟୋ ପନସ୍ସ ଗେହେ ନତ୍ଥି, ସହାୟିକା ଦିସ୍ୱା ‘‘ସାମି, ପକ୍କାହାରୋ ନତ୍ଥି, ମୁହୁତ୍ତଂ ଅଧିୱାସେହି, ଇଦାନେୱ ପଚିତ୍ୱା ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ନିସ୍ସେଣିୟା ୱେଗେନ ତଣ୍ଡୁଲକୋଟ୍ଠକଂ ଅଭିରୁହନ୍ତୀ ଭୂମିୟଂ ପତି, ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ତସ୍ସା ସତ୍ତମାସିକୋ ଗବ୍ଭୋ ପତିତୋ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ତସ୍ସା ସାମିକୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ମେ ଭରିୟଂ ପହରିତ୍ୱା ଗବ୍ଭଂ ପାତେସି, ଅୟଂ ତେ ରାଜଦୂତୋ, ଏହୀ’’ତି ତଂ ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦ୍ୱେ ଜନା ଗାମଣିଂ ମଜ୍ଝେ କତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ଅଥେକସ୍ମିଂ ଗାମଦ୍ୱାରେ ଏକୋ ଅସ୍ସଗୋପକୋ ଅସ୍ସଂ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅସ୍ସୋପି ତେସଂ ସନ୍ତିକେନ ଗଚ୍ଛତି। ଅସ୍ସଗୋପକୋ ଗାମଣିଚନ୍ଦଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମାତୁଲ ଗାମଣିଚନ୍ଦ, ଏତଂ ତାୱ ଅସ୍ସଂ କେନଚିଦେୱ ପହରିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତେହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ଏକଂ ପାସାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଖିପି, ପାସାଣୋ ଅସ୍ସସ୍ସ ପାଦେ ପହରିତ୍ୱା ଏରଣ୍ଡଦଣ୍ଡକଂ ୱିୟ ଭିନ୍ଦି। ଅଥ ନଂ ଅସ୍ସଗୋପକୋ ‘‘ତୟା ମେ ଅସ୍ସସ୍ସ ପାଦୋ ଭିନ୍ନୋ, ଅୟଂ ତେ ରାଜଦୂତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଗଣ୍ହି।

ସୋ ତୀହି ଜନେହି ନୀୟମାନୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମେ ମଂ ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେସ୍ସନ୍ତି, ଅହଂ ଗୋଣମୂଲମ୍ପି ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ପଗେୱ ଗବ୍ଭପାତନଦଣ୍ଡଂ, ଅସ୍ସମୂଲଂ ପନ କୁତୋ ଲଭିସ୍ସାମି, ମତଂ ମେ ସେୟ୍ୟୋ’’ତି। ସୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଅଟୱିୟଂ ମଗ୍ଗସମୀପେୟେୱ ଏକଂ ଏକତୋ ପପାତଂ ପବ୍ବତଂ ଅଦ୍ଦସ, ତସ୍ସ ଛାୟାୟ ଦ୍ୱେ ପିତାପୁତ୍ତା ନଳକାରା ଏକତୋ କିଲଞ୍ଜଂ ଚିନନ୍ତି। ଗାମଣିଚନ୍ଦୋ ‘‘ଭୋ, ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କାତୁକାମୋମ୍ହି, ଥୋକଂ ଇଧେୱ ହୋଥ, ୟାୱ ଆଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପବ୍ବତଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ପପାତପସ୍ସେ ପତମାନୋ ପିତୁନଳକାରସ୍ସ ପିଟ୍ଠିୟଂ ପତି, ନଳକାରୋ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପାପୁଣି। ଗାମଣି ଉଟ୍ଠାୟ ଅଟ୍ଠାସି। ନଳକାରପୁତ୍ତୋ ‘‘ତ୍ୱଂ ମେ ପିତୁଘାତକଚୋରୋ, ଅୟଂ ତେ ରାଜଦୂତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ଗୁମ୍ବତୋ ନିକ୍ଖମି , ‘‘କିଂ ଏତ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ପିତୁଘାତକଚୋରୋ ମେ’’ତି ଆହ। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଗାମଣିଂ ମଜ୍ଝେ କତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ଜନା ପରିୱାରେତ୍ୱା ନୟିଂସୁ।

ଅଥାପରସ୍ମିଂ ଗାମଦ୍ୱାରେ ଏକୋ ଗାମଭୋଜକୋ ଗାମଣିଚନ୍ଦଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମାତୁଲ ଗାମଣିଚନ୍ଦ, କହଂ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ରାଜାନଂ ପସ୍ସିତୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅଦ୍ଧା ତ୍ୱଂ ରାଜାନଂ ପସ୍ସିସ୍ସସି, ଅହଂ ରଞ୍ଞୋ ସାସନଂ ଦାତୁକାମୋ, ହରିସ୍ସସୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ଆମ, ହରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅହଂ ପକତିୟା ଅଭିରୂପୋ ଧନୱା ୟସସମ୍ପନ୍ନୋ ଅରୋଗୋ, ଇଦାନି ପନମ୍ହି ଦୁଗ୍ଗତୋ ଚେୱ ପଣ୍ଡୁରୋଗୀ ଚ, ତତ୍ଥ କିଂ କାରଣନ୍ତି ରାଜାନଂ ପୁଚ୍ଛ, ରାଜା କିର ପଣ୍ଡିତୋ, ସୋ ତେ କଥେସ୍ସତି, ତସ୍ସ ସାସନଂ ପୁନ ମୟ୍ହଂ କଥେୟ୍ୟାସୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି।

ଅଥ ନଂ ପୁରତୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗାମଦ୍ୱାରେ ଏକା ଗଣିକା ଦିସ୍ୱା ‘‘ମାତୁଲ ଗାମଣିଚନ୍ଦ, କହଂ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ରାଜାନଂ ପସ୍ସିତୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ରାଜା କିର ପଣ୍ଡିତୋ, ମମ ସାସନଂ ହରା’’ତି ୱତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ପୁବ୍ବେ ଅହଂ ବହୁଂ ଭତିଂ ଲଭାମି, ଇଦାନି ପନ ତମ୍ବୁଲମତ୍ତମ୍ପି ନ ଲଭାମି, କୋଚି ମେ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତତ୍ଥ କିଂ କାରଣନ୍ତି ରାଜାନଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ କଥେୟ୍ୟାସୀ’’ତି।

ଅଥ ନଂ ପୁରତୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗାମଦ୍ୱାରେ ଏକା ତରୁଣିତ୍ଥୀ ଦିସ୍ୱା ତଥେୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ନେୱ ସାମିକସ୍ସ ଗେହେ ୱସିତୁଂ ସକ୍କୋମି, ନ କୁଲଗେହେ, ତତ୍ଥ କିଂ କାରଣନ୍ତି ରାଜାନଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ କଥେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ଆହ।

ଅଥ ନଂ ତତୋ ପରଭାଗେ ମହାମଗ୍ଗସମୀପେ ଏକସ୍ମିଂ ୱମ୍ମିକେ ୱସନ୍ତୋ ସପ୍ପୋ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଗାମଣିଚନ୍ଦ, କହଂ ୟାସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ରାଜାନଂ ପସ୍ସିତୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ରାଜା କିର ପଣ୍ଡିତୋ, ସାସନଂ ମେ ହରା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ଗୋଚରତ୍ଥାୟ ଗମନକାଲେ ଛାତଜ୍ଝତ୍ତୋ ମିଲାତସରୀରୋ ୱମ୍ମିକତୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ସରୀରେନ ବିଲଂ ପୂରେତ୍ୱା ସରୀରଂ କଡ୍ଢେନ୍ତୋ କିଚ୍ଛେନ ନିକ୍ଖମାମି, ଗୋଚରଂ ଚରିତ୍ୱା ଆଗତୋ ପନ ସୁହିତୋ ଥୂଲସରୀରୋ ହୁତ୍ୱା ପୱିସନ୍ତୋ ବିଲପସ୍ସାନି ଅଫୁସନ୍ତୋ ସହସାୱ ପୱିସାମି, ତତ୍ଥ କିଂ କାରଣନ୍ତି ରାଜାନଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ କଥେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ଆହ।

ଅଥ ନଂ ପୁରତୋ ଏକୋ ମିଗୋ ଦିସ୍ୱା ତଥେୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ତିଣଂ ଖାଦିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ଏକସ୍ମିଂୟେୱ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ସକ୍କୋମି, ତତ୍ଥ କିଂ କାରଣନ୍ତି ରାଜାନଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ଆହ।

ଅଥ ନଂ ତତୋ ପରଭାଗେ ଏକୋ ତିତ୍ତିରୋ ଦିସ୍ୱା ତଥେୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଅହଂ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ୱମ୍ମିକପାଦେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ୱସ୍ସନ୍ତୋ ମନାପଂ କରିତ୍ୱା ୱସ୍ସିତୁଂ ସକ୍କୋମି, ସେସଟ୍ଠାନେସୁ ନିସିନ୍ନୋ ନ ସକ୍କୋମି, ତତ୍ଥ କିଂ କାରଣନ୍ତି ରାଜାନଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ''ତି ଆହ।

ଅଥ ନଂ ପୁରତୋ ଏକା ରୁକ୍ଖଦେୱତା ଦିସ୍ୱା ''ଚନ୍ଦ, କହଂ ଯାସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ''ରାଜା କିର ପଣ୍ଡିତୋ, ଅହଂ ପୁବ୍ବେ ସକ୍କାରପ୍ପତ୍ତୋ ଅହୋସିଂ, ଇଦାନି ପନ ପଲ୍ଲୱମୁଟ୍ଠିମତ୍ତମ୍ପି ନ ଲଭାମି, ତତ୍ଥ କିଂ କାରଣନ୍ତି ରାଜାନଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ''ତି ଆହ।

ତତୋ ଅପରଭାଗେ ଏକୋ ନାଗରାଜା ତଂ ଦିସ୍ୱା ତଥେୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ରାଜା କିର ପଣ୍ଡିତୋ, ପୁବ୍ବେ ଇମସ୍ମିଂ ସରେ ଉଦକଂ ପସନ୍ନଂ ମଣିୱଣ୍ଣଂ, ଇଦାନି ଆୱିଲଂ ପଣ୍ଡୁକସେୱାଲପରିଯୋନଦ୍ଧଂ, ତତ୍ଥ କିଂ କାରଣନ୍ତି ରାଜାନଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ''ତି ଆହ।

ଅଥ ନଂ ପୁରତୋ ନଗରସ୍ସ ଆସନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଏକସ୍ମିଂ ଆରାମେ ୱସନ୍ତା ତାପସା ଦିସ୍ୱା ତଥେୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ରାଜା କିର ପଣ୍ଡିତୋ, ପୁବ୍ବେ ଇମସ୍ମିଂ ଆରାମେ ଫଲାଫଲାନି ମଧୁରାନି ଅହେସୁଂ, ଇଦାନି ନିରୋଜାନି କସଟାନି ଜାତାନି, ତତ୍ଥ କିଂ କାରଣନ୍ତି ରାଜାନଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ''ତି ଆହଂସୁ।

ତତୋ ନଂ ପୁରତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରସମୀପେ ଏକିସ୍ସଂ ସାଲାଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମାଣୱକା ଦିସ୍ୱା ''କହଂ, ଭୋ ଚନ୍ଦ, ଗଚ୍ଛସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ''ତେନ ହି ନୋ ସାସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛ, ଅମ୍ହାକଞ୍ହି ପୁବ୍ବେ ଗହିତଗହିତଟ୍ଠାନଂ ପାକଟଂ ଅହୋସି, ଇଦାନି ପନ ଛିଦ୍ଦଘଟେ ଉଦକଂ ୱିଯ ନ ସଣ୍ଠାତି ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ଅନ୍ଧକାରୋ ୱିଯ ହୋତି, ତତ୍ଥ କିଂ କାରଣନ୍ତି ରାଜାନଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ''ତି ଆହଂସୁ।

ଗାମଣିଚନ୍ଦୋ ଇମାନି ଦସ ସାସନାନି ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ରାଜା ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନୋ ଅହୋସି। ଗୋଣସାମିକୋ ଗାମଣିଚନ୍ଦଂ ଗହେତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମି। ରାଜା ଗାମଣିଚନ୍ଦଂ ଦିସ୍ୱା ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ''ଅଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ପିତୁ ଉପଟ୍ଠାକୋ, ଅମ୍ହେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିହରି, କହଂ ନୁ ଖୋ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ୱସୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ଅମ୍ଭୋ ଗାମଣିଚନ୍ଦ, କହଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ୱସସି, ଚିରକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନ ପଞ୍ଞାଯସି, କେନତ୍ଥେନ ଆଗତୋସୀ''ତି ଆହ। ''ଆମ, ଦେୱ, ଅମ୍ହାକଂ ଦେୱସ୍ସ ସଗ୍ଗଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କସିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଜୀୱାମି, ତତୋ ମଂ ଅଯଂ ପୁରିସୋ ଗୋଣଅଟ୍ଟକାରଣା ରାଜଦୂତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ଆକଡ୍ଢୀ''ତି। ''ଅନାକଡ୍ଢିଯମାନୋ ନାଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାସି'', ''ଆକଡ୍ଢିତଭାୱୋଯେୱ ସୋଭନୋ, ଇଦାନି ତଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଭାମି, କହଂ ସୋ ପୁରିସୋ''ତି? ''ଅଯଂ, ଦେୱା''ତି। ''ସଚ୍ଚଂ କିର, ଭୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଚନ୍ଦସ୍ସ ଦୂତଂ ଦସ୍ସେସୀ''ତି? ''ସଚ୍ଚଂ, ଦେୱା''ତି। ''କିଂ କାରଣା''ତି? ''ଅଯଂ ମେ ଦେୱ ଦ୍ୱେ ଗୋଣେ ନ ଦେତୀ''ତି। ''ସଚ୍ଚଂ କିର, ଚନ୍ଦା''ତି। ''ତେନ ହି, ଦେୱ, ମଯ୍ହମ୍ପି ୱଚନଂ ସୁଣାଥା''ତି ସବ୍ବଂ ପୱତ୍ତିଂ କଥେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ଗୋଣସାମିକଂ ପୁଚ୍ଛି – ''କିଂ, ଭୋ, ତୱ ଗେହଂ ପୱିସନ୍ତେ ଗୋଣେ ଅଦ୍ଦସା''ତି। ''ନାଦ୍ଦସଂ, ଦେୱା''ତି। ''କିଂ, ଭୋ, ମଂ 'ଆଦାସମୁଖରାଜା ନାମା'ତି କଥେନ୍ତାନଂ ନ ସୁତପୁବ୍ବଂ ତଯା, ୱିସ୍ସଟ୍ଠୋ କଥେହୀ''ତି? ''ଅଦ୍ଦସଂ, ଦେୱା''ତି। ''ଭୋ ଚନ୍ଦ, ଗୋଣାନଂ ଅନିୟ୍ୟାଦିତତ୍ତା ଗୋଣା ତୱ ଗୀୱା, ଅଯଂ ପନ ପୁରିସୋ ଦିସ୍ୱାୱ 'ନ ପସ୍ସାମୀ'ତି ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦଂ ଭଣି, ତସ୍ମା ତ୍ୱଞ୍ଞେୱ କମ୍ମିକୋ ହୁତ୍ୱା ଇମସ୍ସ ଚ ପୁରିସସ୍ସ ପଜାପତିଯାଯ ଚସ୍ସ ଅକ୍ଖୀନି ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ସଯଂ ଗୋଣମୂଲଂ ଚତୁୱୀସତି କହାପଣେ ଦେହୀ''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଗୋଣସାମିକଂ ବହି କରିଂସୁ। ସୋ ''ଅକ୍ଖୀସୁ ଉପ୍ପାଟିତେସୁ ଚତୁୱୀସତିକହାପଣେହି କିଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଗାମଣିଚନ୍ଦସ୍ସ ପାଦେସୁ ପତିତ୍ୱା ''ସାମି ଚନ୍ଦ, ଗୋଣମୂଲକହାପଣା ତୁୟ୍ହେୱ ହୋନ୍ତୁ, ଇମେ ଚ ଗଣ୍ହାହୀ''ତି ଅଞ୍ଞେପି କହାପଣେ ଦତ୍ୱା ପଲାଯି।

ତତୋ ଦୁତିଯୋ ଆହ – ''ଅଯଂ, ଦେୱ, ମମ ପଜାପତିଂ ପହରିତ୍ୱା ଗବ୍ଭଂ ପାତେସୀ''ତି। ''ସଚ୍ଚଂ ଚନ୍ଦା''ତି? ''ସୁଣୋହି ମହାରାଜା''ତି ଚନ୍ଦୋ ସବ୍ବଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥେସି। ଅଥ ନଂ ରାଜା ''କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ ଏତସ୍ସ ପଜାପତିଂ ପହରିତ୍ୱା ଗବ୍ଭଂ ପାତେସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ନ ପାତେମି, ଦେୱା''ତି । ''ଅମ୍ଭୋ ସକ୍ଖିସ୍ସସି ତ୍ୱଂ ଇମିନା ଗବ୍ଭସ୍ସ ପାତିତଭାୱଂ ସାଧେତୁ''ନ୍ତି? ''ନ ସକ୍କୋମି, ଦେୱା''ତି। ''ଇଦାନି କିଂ କରୋସୀ''ତି? ''ଦେୱ, ପୁତ୍ତଂ ମେ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ''ତେନ ହି, ଅମ୍ଭୋ ଚନ୍ଦ, ତ୍ୱଂ ଏତସ୍ସ ପଜାପତିଂ ତୱ ଗେହେ କରିତ୍ୱା ଯଦା ପୁତ୍ତୱିଜାତା ହୋତି, ତଦା ନଂ ନେତ୍ୱା ଏତସ୍ସେୱ ଦେହୀ''ତି। ସୋପି ଗାମଣିଚନ୍ଦସ୍ସ ପାଦେସୁ ପତିତ୍ୱା ''ମା ମେ, ସାମି, ଗେହଂ, ଭିନ୍ଦୀ''ତି କହାପଣେ ଦତ୍ୱା ପଲାଯି।

ଅଥ ତତିଯୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''ଇମିନା ମେ, ଦେୱ, ପହରିତ୍ୱା ଅସ୍ସସ୍ସ ପାଦୋ ଭିନ୍ନୋ''ତି ଆହ। ''ସଚ୍ଚଂ ଚନ୍ଦା''ତି। ''ସୁଣୋହି, ମହାରାଜା''ତି ଚନ୍ଦୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ୱିତ୍ଥାରେନ କଥେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ଅସ୍ସଗୋପକଂ ଆହ – ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ 'ଅସ୍ସଂ ପହରିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତେହୀ'ତି କଥେସୀ''ତି। ''ନ କଥେମି, ଦେୱା''ତି। ସୋ ପୁନୱାରେ ପୁଚ୍ଛିତୋ ''ଆମ, କଥେମୀ''ତି ଆହ। ରାଜା ଚନ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ଅମ୍ଭୋ ଚନ୍ଦ, ଅଯଂ କଥେତ୍ୱାୱ 'ନ କଥେମୀ'ତି ମୁସାୱାଦଂ ୱଦତି, ତ୍ୱଂ ଏତସ୍ସ ଜିୱ୍ହଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅସ୍ସମୂଲଂ ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକା ଗହେତ୍ୱା ସହସ୍ସଂ ଦେହୀ''ତି ଆହ। ଅସ୍ସଗୋପକୋ ଅପରେପି କହାପଣେ ଦତ୍ୱା ପଲାଯି।

ତତୋ ନଳକାରପୁତ୍ତୋ ‘‘ଅଯଂ ମେ, ଦେୱ, ପିତୁଘାତକଚୋରୋ’’ତି ଆହ। ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର, ଚନ୍ଦା’’ତି। ‘‘ସୁଣୋହି, ଦେୱା’’ତି ଚନ୍ଦୋ ତମ୍ପି କାରଣଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥେସି। ଅଥ ରାଜା ନଳକାରଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି କିଂ କରୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଦେୱ ମେ ପିତରଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ‘‘ଅମ୍ଭୋ ଚନ୍ଦ, ଇମସ୍ସ କିର ପିତରଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ମତକଂ ପନ ନ ସକ୍କା ପୁନ ଆନେତୁଂ, ତ୍ୱଂ ଇମସ୍ସ ମାତରଂ ଆନେତ୍ୱା ତୱ ଗେହେ କତ୍ୱା ଏତସ୍ସ ପିତା ହୋହୀ’’ତି। ନଳକାରପୁତ୍ତୋ ‘‘ମା ମେ, ସାମି, ମତସ୍ସ ପିତୁ ଗେହଂ ଭିନ୍ଦୀ’’ତି ଗାମଣିଚନ୍ଦସ୍ସ କହାପଣେ ଦତ୍ୱା ପଲାଯି।

ଗାମଣିଚନ୍ଦୋ ଅଡ୍ଡେ ଜଯଂ ପତ୍ୱା ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ରାଜାନଂ ଆହ – ‘‘ଅତ୍ଥି, ଦେୱ, ତୁମ୍ହାକଂ କେହିଚି ସାସନଂ ପହିତଂ, ତଂ ୱୋ କଥେମୀ’’ତି। ‘‘କଥେହି, ଚନ୍ଦା’’ତି। ଚନ୍ଦୋ ବ୍ରାହ୍ମଣମାଣୱକାନଂ ସାସନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ପଟିଲୋମକ୍କମେନ ଏକେକଂ କଥଂ କଥେସି। ରାଜା ପଟିପାଟିଯା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି।

କଥଂ? ପଠମଂ ତାୱ ସାସନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ପୁବ୍ବେ ତେସଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ୱେଲଂ ଜାନିତ୍ୱା ୱସ୍ସନକୁକ୍କୁଟୋ ଅହୋସି, ତେସଂ ତେନ ସଦ୍ଦେନ ଉଟ୍ଠାଯ ମନ୍ତେ ଗହେତ୍ୱା ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତାନଞ୍ଞେୱ ଅରୁଣୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ତେନ ତେସଂ ଗହିତଗହିତଂ ନ ନସ୍ସତି। ଇଦାନି ପନ ନେସଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଅୱେଲାଯ ୱସ୍ସନକକୁକ୍କୁଟୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ ଅତିରତ୍ତିଂ ୱା ୱସ୍ସତି ଅତିପଭାତେ ୱା, ଅତିରତ୍ତିଂ ୱସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସଦ୍ଦେନ ଉଟ୍ଠାଯ ମନ୍ତେ ଗହେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଭିଭୂତା ସଜ୍ଝାଯଂ ଅକତ୍ୱାୱ ପୁନ ସଯନ୍ତି , ଅତିପଭାତେ ୱସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଦେନ ଉଟ୍ଠାଯ ସଜ୍ଝାଯିତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତି, ତେନ ତେସଂ ଗହିତଗହିତଂ ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି ଆହ।

ଦୁତିଯଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ତେ ପୁବ୍ବେ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତା କସିଣପରିକମ୍ମେ ଯୁତ୍ତପଯୁତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ଇଦାନି ପନ ସମଣଧମ୍ମଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅକତ୍ତବ୍ବେସୁ ଯୁତ୍ତପଯୁତ୍ତା ଆରାମେ ଉପ୍ପନ୍ନାନି ଫଲାଫଲାନି ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ଦତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପଟିପିଣ୍ଡକେନ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ତେନ ନେସଂ ଫଲାଫଲାନି ନ ମଧୁରାନି ଜାତାନି। ସଚେ ପନ ତେ ପୁବ୍ବେ ୱିଯ ପୁନ ସମଣଧମ୍ମେ ଯୁତ୍ତପଯୁତ୍ତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ପୁନ ତେସଂ ଫଲାଫଲାନି ମଧୁରାନି ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ତେ ତାପସା ରାଜକୁଲାନଂ ପଣ୍ଡିତଭାୱଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ସମଣଧମ୍ମଂ ତେସଂ କାତୁଂ ୱଦେହୀ’’ତି ଆହ।

ତତିଯଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ତେ ନାଗରାଜାନୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କଲହଂ କରୋନ୍ତି, ତେନ ତଂ ଉଦକଂ ଆୱିଲଂ ଜାତଂ। ସଚେ ତେ ପୁବ୍ବେ ୱିଯ ସମଗ୍ଗା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ପୁନ ପସନ୍ନଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ।

ଚତୁତ୍ଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ସା ରୁକ୍ଖଦେୱତା ପୁବ୍ବେ ଅଟୱିଯଂ ପଟିପନ୍ନେ ମନୁସ୍ସେ ରକ୍ଖତି, ତସ୍ମା ନାନପ୍ପକାରଂ ବଲିକମ୍ମଂ ଲଭତି। ଇଦାନି ପନ ଆରକ୍ଖଂ ନ କରୋତି, ତସ୍ମା ବଲିକମ୍ମଂ ନ ଲଭତି। ସଚେ ପୁବ୍ବେ ୱିଯ ଆରକ୍ଖଂ କରିସ୍ସତି, ପୁନ ଲାଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି। ସା ରାଜୂନଂ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ନ ଜାନାତି, ତସ୍ମା ଅଟୱିଆରୁଳ୍ହମନୁସ୍ସାନଂ ଆରକ୍ଖଂ କାତୁଂ ୱଦେହୀ’’ତି ଆହ।

ପଞ୍ଚମଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଯସ୍ମିଂ ୱମ୍ମିକପାଦେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୋ ତିତ୍ତିରୋ ମନାପଂ ୱସ୍ସତି, ତସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ମହନ୍ତୀ ନିଧିକୁମ୍ଭି ଅତ୍ଥି, ତଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତ୍ୱଂ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ଆହ।

ଛଟ୍ଠଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଯସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲେ ସୋ ମିଗୋ ତିଣାନି ଖାଦିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଉପରି ମହନ୍ତଂ ଭମରମଧୁ ଅତ୍ଥି, ସୋ ମଧୁମକ୍ଖିତେସୁ ତିଣେସୁ ପଲୁଦ୍ଧୋ ଅଞ୍ଞାନି ଖାଦିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତ୍ୱଂ ତଂ ମଧୁପଟଲଂ ହରିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗମଧୁଂ ଅମ୍ହାକଂ ପହିଣ, ସେସଂ ଅତ୍ତନା ପରିଭୁଞ୍ଜା’’ତି ଆହ।

ସତ୍ତମଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଯସ୍ମିଂ ୱମ୍ମିକେ ସୋ ସପ୍ପୋ ୱସତି, ତସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ମହନ୍ତୀ ନିଧିକୁମ୍ଭି ଅତ୍ଥି, ସୋ ତଂ ରକ୍ଖମାନୋ ୱସନ୍ତୋ ନିକ୍ଖମନକାଲେ ଧନଲୋଭେନ ସରୀରଂ ସିଥିଲଂ କତ୍ୱା ଲଗ୍ଗନ୍ତୋ ନିକ୍ଖମତି, ଗୋଚରଂ ଗହେତ୍ୱା ଧନସିନେହେନ ଅଲଗ୍ଗନ୍ତୋ ୱେଗେନ ସହସା ପୱିସତି। ତଂ ନିଧିକୁମ୍ଭିଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତ୍ୱଂ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ଆହ।

ଅଟ୍ଠମଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ତସ୍ସା ତରୁଣିତ୍ଥିଯା ସାମିକସ୍ସ ଚ ମାତାପିତୂନଞ୍ଚ ୱସନଗାମାନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମକେ ଜାରୋ ଅତ୍ଥି। ସା ତଂ ସରିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ସିନେହେନ ସାମିକସ୍ସ ଗେହେ ୱସିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ‘ମାତାପିତରୋ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’ତି ଜାରସ୍ସ ଗେହେ କତିପାହଂ ୱସିତ୍ୱା ମାତାପିତୂନଂ ଗେହଂ ଗଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ କତିପାହଂ ୱସିତ୍ୱା ପୁନ ଜାରଂ ସରିତ୍ୱା ‘ସାମିକସ୍ସ ଗେହଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’ତି ପୁନ ଜାରସ୍ସେୱ ଗେହଂ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ରାଜୂନଂ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ‘ସାମିକସ୍ସେୱ କିର ଗେହେ ୱସତୁ। ସଚେ ତଂ ରାଜା ଗଣ୍ହାପେତି, ଜୀୱିତଂ ତେ ନତ୍ଥି, ଅପ୍ପମାଦଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ତସ୍ସା କଥେହୀ’’ତି ଆହ।

ନୱମଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ସା ଗଣିକା ପୁବ୍ବେ ଏକସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ଭତିଂ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ଅଜୀରାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ନ ଗଣ୍ହାତି, ତେନସ୍ସା ପୁବ୍ବେ ବହୁଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଇଦାନି ପନ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଏକସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ଗହିତଂ ଅଜୀରାପେତ୍ୱାୱ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ଗଣ୍ହାତି, ପୁରିମସ୍ସ ଓକାସଂ ଅକତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମସ୍ସ

କରୋତି, ତେନସ୍ସା ଭତି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ କେଚି ନଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତି। ସଚେ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମେ ଠସ୍ସତି, ପୁବ୍ବସଦିସୋୱ ଭୱିସ୍ସତି। ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମେ ଠାତୁମସ୍ସା କଥେହୀ''ତି ଆହ।

ଦସମଂ ସୁତ୍ୱା ''ସୋ ଗାମଭୋଜକୋ ପୁବ୍ବେ ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଅଡ୍ଡଂ ୱିନିଚ୍ଛିନି, ତେନ ମନୁସ୍ସାନଂ ପିୟୋ ଅହୋସି ମନାପୋ, ସମ୍ପିୟାୟମାନା ଚସ୍ସ ମନୁସ୍ସା ବହୁପଣ୍ଣାକାରଂ ଆହରିଂସୁ, ତେନ ଅଭିରୂପୋ ଧନୱା ୟସସମ୍ପନ୍ନୋ ଅହୋସି। ଇଦାନି ପନ ଲଞ୍ଜୱିତ୍ତକୋ ହୁତ୍ୱା ଅଧମ୍ମେନ ଅଡ୍ଡଂ ୱିନିଚ୍ଛିନତି, ତେନ ଦୁଗ୍ଗତୋ କପଣୋ ହୁତ୍ୱା ପଣ୍ଡୁରୋଗେନ ଅଭିଭୂତୋ। ସଚେ ପୁବ୍ବେ ୱିୟ ଧମ୍ମେନ ଅଡ୍ଡଂ ୱିନିଚ୍ଛିନିସ୍ସତି, ପୁନ ପୁବ୍ବସଦିସୋ ଭୱିସ୍ସତି। ସୋ ରଞ୍ଞୋ ଅହିଭାୱଂ ନ ଜାନାତି, ଧମ୍ମେନ ଅଡ୍ଡଂ ୱିନିଚ୍ଛିନିତୁମସ୍ସ କଥେହୀ''ତି ଆହ।

ଇତି ସୋ ଗାମଣିଚନ୍ଦୋ ଇମାନି ଏତ୍ତକାନି ସାସନାନି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି, ରାଜା ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞାୟ ସବ୍ବାନିପି ତାନି ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧୋ ୱିୟ ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ଗାମଣିଚନ୍ଦସ୍ସ ବହୁଂ ଧନଂ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱସନଗାମଂ ବ୍ରହ୍ମଦେୟ୍ୟଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ଦତ୍ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ସୋ ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତେନ ଦିନ୍ନସାସନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମାଣୱକାନଞ୍ଚ ତାପସାନଞ୍ଚ ନାଗରାଜସ୍ସ ଚ ରୁକ୍ଖଦେୱତାୟ ଚ ଆରୋଚେତ୍ୱା ତିତ୍ତିରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନତୋ ନିଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ମିଗସ୍ସ ତିଣଖାଦନଟ୍ଠାନେ ରୁକ୍ଖତୋ ଭମରମଧୁଂ ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ମଧୁଂ ପେସେତ୍ୱା ସପ୍ପସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନେ ୱମ୍ମିକଂ ଖଣିତ୍ୱା ନିଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ତରୁଣିତ୍ଥିୟା ଚ ଗଣିକାୟ ଚ ଗାମଭୋଜକସ୍ସ ଚ ରଞ୍ଞୋ କଥିତନିୟାମେନେୱ ସାସନଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ମହନ୍ତେନ ୟସେନ ଅତ୍ତନୋ ଗାମକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୟାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ୟଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ। ଆଦାସମୁଖରାଜାପି ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ଜୀୱିତପରିୟୋସାନେ ସଗ୍ଗପୁରଂ ପୂରେନ୍ତୋ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଇଦାନେୱ ମହାପଞ୍ଞୋ, ପୁବ୍ବେପି ମହାପଞ୍ଞୋୟେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିଅନାଗାମିଅରହନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ। ''ତଦା ଗାମଣିଚନ୍ଦୋ ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ଆଦାସମୁଖରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ଗାମଣିଚନ୍ଦଜାତକୱଣ୍ଣନା ସତ୍ତମା।

[୨୫୮] ୮। ମନ୍ଧାତୁଜାତକୱଣ୍ଣନା

ୟାୱତା ଚନ୍ଦିମସୂରିୟାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ କିର ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରମାନୋ ଏକଂ ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା ଉକ୍କଣ୍ଠି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭଂ ଆନେତ୍ୱା ''ଅୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ''ତି ସତ୍ଥୁ ଦସ୍ସେସୁଂ। ସତ୍ଥା ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''କଦା ତ୍ୱଂ , ଭିକ୍ଖୁ, ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସମାନୋ ତଣ୍ହଂ ପୂରେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି, କାମତଣ୍ହା ହି ନାମେସା ସମୁଦ୍ଦୋ ୱିୟ ଦୁପ୍ପୂରା, ପୋରାଣକରାଜାନୋ ଦ୍ୱିସହସ୍ସପରିତ୍ତଦୀପପରିୱାରେସୁ ଚତୂସୁ ମହାଦୀପେସୁ ଚକ୍କୱତ୍ତିରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସପରିହାରେନେୱ ଚାତୁମହାରାଜିକଦେୱଲୋକେ ରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱା ତାୱତିଂସଦେୱଲୋକେ ଛତ୍ତିଂସାୟ ସକ୍କାନଞ୍ଚ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଦେୱରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱାପି ଅତ୍ତନୋ କାମତଣ୍ହଂ ପୂରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତାୱ କାଲମକଂସୁ, ତ୍ୱଂ ପନେତଂ ତଣ୍ହଂ କଦା ପୂରେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ପଠମକପ୍ପିକେସୁ ମହାସମ୍ମତୋ ନାମ ରାଜା ଅହୋସି। ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ରୋଜୋ ନାମ, ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ୱରରୋଜୋ ନାମ, ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ କଲ୍ୟାଣୋ ନାମ, ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ୱରକଲ୍ୟାଣୋ ନାମ, ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଉପୋସଥୋ ନାମ, ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ମନ୍ଧାତୁ ନାମ ଅହୋସି। ସୋ ସତ୍ତହି ରତନେହି ଚତୂହି ଚ ଇଦ୍ଧୀହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିରଜ୍ଜଂ କାରେସି। ତସ୍ସ ୱାମହତ୍ଥଂ ସମିଞ୍ଜିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥେନ ଅପ୍ପୋଟିତକାଲେ ଆକାସା ଦିବ୍ବମେଘୋ ୱିୟ ଜାଣୁପ୍ପମାଣଂ ସତ୍ତରତନୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସତି, ଏୱରୂପୋ ଅଚ୍ଛରିୟମନୁସ୍ସୋ ଅହୋସି। ସୋ ଚତୁରାସୀତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି କୁମାରକୀଳଂ କୀଳି। ଚତୁରାସୀତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଓପରଜ୍ଜଂ କାରେସି, ଚତୁରାସୀତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଚକ୍କୱତ୍ତିରଜ୍ଜଂ କାରେସି, ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟଂ ଅହୋସି।

ସୋ ଏକଦିୱସଂ କାମତଣ୍ହଂ ପୂରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଉକ୍କଣ୍ଠିତାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ଅଥାମଚ୍ଚା ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଦେୱ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ''ମୟ୍ହଂ ପୁଞ୍ଞବଲେ ଓଲୋକିୟମାନେ ଇଦଂ ରଜ୍ଜଂ କିଂ କରିସ୍ସତି, କତରଂ ନୁ ଖୋ ଠାନଂ ରମଣୀୟ''ନ୍ତି? ''ଦେୱଲୋକୋ, ମହାରାଜା''ତି। ସୋ ଚକ୍କରତନଂ ଅବ୍ଭୁକ୍କିରିତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ପରିସାୟ ଚାତୁମହାରାଜିକଦେୱଲୋକଂ ଅଗମାସି। ଅଥସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ଦିବ୍ବମାଲାଗନ୍ଧହତ୍ଥା ଦେୱଗଣପରିୱୁତା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ତଂ ଆଦାୟ ଚାତୁମହାରାଜିକଦେୱଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦେୱରଜ୍ଜଂ ଅଦଂସୁ। ତସ୍ସ ସକପରିସାୟ ପରିୱାରିତସ୍ସେୱ ତସ୍ମିଂ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତସ୍ସ ଦୀଘୋ ଅଦ୍ଧା ୱୀତିୱତ୍ତୋ।

ସୋ ତତ୍ଥାପି ତଣ୍ହଂ ପୂରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଉକ୍କଣ୍ଠିତାକାରଂ ଦସ୍ସେସି, ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଦେୱ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ।

''ଇମମ୍ହା ଦେୱଲୋକା କତରଂ ଠାନଂ ରମଣୀଯ''ନ୍ତି। ''ମଯ୍ହଂ, ଦେୱ, ପରେସଂ ଉପଟ୍ଠାକପରିସା, ତାୱତିଂସଦେୱଲୋକୋ ରମଣୀଯୋ''ତି। ମନ୍ଧାତା ଚକ୍କରତନଂ ଅବ୍ଭୁକ୍କିରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପରିସାଯ ପରିୱୁତୋ ତାୱତିଂସାଭିମୁଖୋ ପାଯାସି। ଅଥସ୍ସ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଦିବ୍ବମାଲାଗନ୍ଧହତ୍ଥୋ ଦେୱଗଣପରିୱୁତୋ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ତଂ ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ''ଇତୋ ଏହି, ମହାରାଜା''ତି ଆହ। ରଞ୍ଞୋ ଦେୱଗଣପରିୱୁତସ୍ସ ଗମନକାଲେ ପରିଣାଯକରତନଂ ଚକ୍କରତନଂ ଆଦାଯ ସଦ୍ଧିଂ ପରିସାଯ ମନୁସ୍ସପଥଂ ଓତରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନଗରମେୱ ପାୱିସି। ସକ୍କୋ ମନ୍ଧାତୁଂ ତାୱତିଂସଭୱନଂ ନେତ୍ୱା ଦେୱତା ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଦେୱରଜ୍ଜଂ ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଦାସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦ୍ୱେ ରାଜାନୋ ରଜ୍ଜଂ କାରେସୁଂ। ଏୱଂ କାଲେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ସକ୍କୋ ସଟ୍ଠି ଚ ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ତିସ୍ସୋ ଚ ୱସ୍ସକୋଟିଯୋ ଆଯୁଂ ଖେପେତ୍ୱା ଚୱି, ଅଞ୍ଞୋ ସକ୍କୋ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସୋପି ଦେୱରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱା ଆଯୁକ୍ଖଯେନ ଚୱି। ଏତେନୂପାଯେନ ଛତ୍ତିଂସ ସକ୍କା ଚୱିଂସୁ, ମନ୍ଧାତା ପନ ମନୁସ୍ସପରିହାରେନ ଦେୱରଜ୍ଜଂ କାରେସିଯେୱ।

ତସ୍ସ ଏୱଂ କାଲେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ କାମତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ସୋ ''କିଂ ମେ ଉପଡ୍ଢରଜ୍ଜେନ, ସକ୍କଂ ମାରେତ୍ୱା ଏକରଜ୍ଜମେୱ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେସି। ସକ୍କଂ ମାରେତୁଂ ନାମ ନ ସକ୍କା, ତଣ୍ହା ନାମେସା ୱିପତ୍ତିମୂଲା, ତେନସ୍ସ ଆଯୁସଙ୍ଖାରୋ ପରିହାଯି, ଜରା ସରୀରଂ ପହରି। ମନୁସ୍ସସରୀରଞ୍ଚ ନାମ ଦେୱଲୋକେ ନ ଭିଜ୍ଜତି, ଅଥ ସୋ ଦେୱଲୋକା ଭସ୍ସିତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନେ ଓତରି। ଉଯ୍ୟାନପାଲୋ ତସ୍ସ ଆଗତଭାୱଂ ରାଜକୁଲେ ନିୱେଦେସି। ରାଜକୁଲଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନେଯେୱ ସଯନଂ ପଞ୍ଞପେସି। ରାଜା ଅନୁଟ୍ଠାନସେଯ୍ୟାଯ ନିପଜ୍ଜି। ଅମଚ୍ଚା ''ଦେୱ, ତୁମ୍ହାକଂ ପରତୋ କିନ୍ତି କଥେମା''ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ''ମମ ପରତୋ ତୁମ୍ହେ ଇମଂ ସାସନଂ ମହାଜନସ୍ସ କଥେଯ୍ୟାଥ – 'ମନ୍ଧାତୁମହାରାଜା ଦ୍ୱିସହସ୍ସପରିତ୍ତଦୀପପରିୱାରେସୁ ଚତୂସୁ ମହାଦୀପେସୁ ଚକ୍କୱତ୍ତିରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱା ଦୀଘରତ୍ତଂ ଚାତୁମହାରାଜିକେସୁ ରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱା ଛତ୍ତିଂସାଯ ସକ୍କାନଂ ଆଯୁପ୍ପମାଣେନ ଦେୱଲୋକେ ରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱା ତଣ୍ହଂ ଅପୂରେତ୍ୱା କାଲମକାସୀ'''ତି। ସୋ ଏୱଂ ୱତ୍ୱା କାଲଂ କତ୍ୱା ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୨୨।

''ଯାୱତା ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା, ପରିହରନ୍ତି ଦିସା ଭନ୍ତି ୱିରୋଚନା;

ସବ୍ବେୱ ଦାସା ମନ୍ଧାତୁ, ଯେ ପାଣା ପଥୱିସ୍ସିତା।

୨୩।

''ନ କହାପଣୱସ୍ସେନ, ତିତ୍ତି କାମେସୁ ୱିଜ୍ଜତି;

ଅପ୍ପସ୍ସାଦା ଦୁଖା କାମା, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଯ ପଣ୍ଡିତୋ।

୨୪।

''ଅପି ଦିବ୍ବେସୁ କାମେସୁ, ରତିଂ ସୋ ନାଧିଗଚ୍ଛତି;

ତଣ୍ହକ୍ଖଯରତୋ ହୋତି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାୱକୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ଯାୱତାତି ପରିଚ୍ଛେଦୱଚନଂ। ପରିହରନ୍ତୀତି ଯତ୍ତକେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ସିନେରୁଂ ପରିହରନ୍ତି। ଦିସା ଭନ୍ତୀତି ଦସସୁ ଦିସାସୁ ଭାସନ୍ତି ପଭାସନ୍ତି। ୱିରୋଚନାତି ଆଲୋକକରଣତାଯ ୱିରୋଚନସଭାୱା। ସବ୍ବେୱ ଦାସା ମନ୍ଧାତୁ, ଯେ ପାଣା ପଥୱିସ୍ସିତାତି ଏତ୍ତକେ ପଦେସେ ଯେ ପଥୱିନିସ୍ସିତା ପାଣା ଜନପଦୱାସିନୋ ମନୁସ୍ସା, ସବ୍ବେୱ ତେ ''ଦାସା ମଯଂ ରଞ୍ଞୋ ମନ୍ଧାତୁସ୍ସ, ଅଯ୍ୟକୋ ନୋ ରାଜା ମନ୍ଧାତା''ତି ଏୱଂ ଉପଗତତ୍ତା ଭୁଜିସ୍ସାପି ସମାନା ଦାସାଯେୱ।

ନ କହାପଣୱସ୍ସେନାତି ତେସଂ ଦାସଭୂତାନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଅନୁଗ୍ଗହାଯ ଯଂ ମନ୍ଧାତା ଅପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ସତ୍ତରତନୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସାପେତି, ତଂ ଇଧ ''କହାପଣୱସ୍ସ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତିତ୍ତି କାମେସୂତି ତେନାପି କହାପଣୱସ୍ସେନ ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମେସୁ ତିତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ଦୁପ୍ପୂରା ଏସା ତଣ୍ହା। ଅପ୍ପସ୍ସାଦା ଦୁଖା କାମାତି ସୁପିନକୂପମତ୍ତା କାମା ନାମ ଅପ୍ପସ୍ସାଦା ପରିତ୍ତସୁଖା, ଦୁକ୍ଖମେୱ ପନେତ୍ଥ ବହୁତରଂ। ତଂ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସୁତ୍ତପରିଯାଯେନ

ଦୀପେତବ୍ବଂ। ଇତି ୱିଞ୍ଞାୟାତି ଏୱଂ ଜାନିତ୍ୱା।

ଦିବ୍ବେସୂତି ଦେୱତାନଂ ପରିଭୋଗେସୁ ରୂପାଦୀସୁ। ରତିଂ ସୋତି ସୋ ୱିପସ୍ସକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିବ୍ବେହି କାମେହି ନିମନ୍ତିୟମାନୋପି ତେସୁ ରତିଂ ନାଧିଗଚ୍ଛତି ଆୟସ୍ମା ସମିଦ୍ଧି ୱିୟ। ତଣ୍ହକ୍ଖୟରତୋତି ନିବ୍ବାନରତୋ। ନିବ୍ବାନଞ୍ହି ଆଗମ୍ମ ତଣ୍ହା ଖୀୟତି, ତସ୍ମା ତଂ ''ତଣ୍ହକ୍ଖୟୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ ରତୋ ହୋତି ଅଭିରତୋ। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାୱକୋତି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସୱନନ୍ତେ ଜାତୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଯୋଗାୱଚରପୁଗ୍ଗଲୋ।

ଏୱଂ ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ଅଞ୍ଞେ ପନ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ। ''ତଦା ମନ୍ଧାତୁରାଜା ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ମନ୍ଧାତୁଜାତକୱଣ୍ଣନା ଅଟ୍ଠମା।

[୨୫୯] ୯। ତିରୀଟୱଚ୍ଛଜାତକୱଣ୍ଣନା

ନୟିମସ୍ସ ୱିଜ୍ଜାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଆୟସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ମାତୁଗାମାନଂ ହତ୍ଥତୋ ପଞ୍ଚସତାନି, ରଞ୍ଞୋ ହତ୍ଥତୋ ପଞ୍ଚସତାନୀତି ଦୁସ୍ସସହସ୍ସପଟିଲାଭୱତ୍ଥୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା ଦୁକନିପାତେ ଗୁଣଜାତକେ (ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨।ଗୁଣଜାତକୱଣ୍ଣନା) ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାସିରଟ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ତିରୀଟୱଚ୍ଛକୁମାରୋତି କତନାମୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାୟଂ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସନ୍ତୋ ମାତାପିତୂନଂ କାଲକିରିୟାୟ ସଂୱିଗ୍ଗହଦୟୋ ହୁତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞାୟତନେ ୱନମୂଲଫଲାହାରୋ ହୁତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ତସ୍ମିଂ ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତେ ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚନ୍ତୋ କୁପି, ସୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯୁଦ୍ଧେ ପରାଜିତୋ ମରଣଭୟଭୀତୋ ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧଗତୋ ଏକେନ ପସ୍ସେନ ପଲାୟିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱିଚରନ୍ତୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟେ ତିରୀଟୱଚ୍ଛସ୍ସ ଫଲାଫଲତ୍ଥାୟ ଗତକାଲେ ତସ୍ସ ଅସ୍ସମପଦଂ ପାୱିସି। ସୋ ''ତାପସାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି ହତ୍ଥିତୋ ଓତରିତ୍ୱା ୱାତାତପେନ କିଲନ୍ତୋ ପିପାସିତୋ ପାନୀୟଘଟଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ କତ୍ଥଚି ଅଦିସ୍ୱା ଚଙ୍କମନକୋଟିୟଂ ଉଦପାନଂ ଅଦ୍ଦସ। ଉଦକୌସ୍ସିଞ୍ଚନତ୍ଥାୟ ପନ ରଜ୍ଜୁଘଟଂ ଅଦିସ୍ୱା ପିପାସଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ହତ୍ଥିସ୍ସ କୁଚ୍ଛିୟଂ ବଦ୍ଧୟୋତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ହତ୍ଥିଂ ଉଦପାନତଟେ ଠପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପାଦେ ଯୋତ୍ତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଯୋତ୍ତେନ ଉଦପାନଂ ଓତରିତ୍ୱା ଯୋତ୍ତେ ଅପାପୁଣନ୍ତେ ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ଉତ୍ତରସାଟକଂ ଯୋତ୍ତକୋଟିୟା ସଙ୍ଘାଟେତ୍ୱା ପୁନ ଓତରି, ତଥାପି ନପ୍ପହୋସିୟେୱ। ସୋ ଅଗ୍ଗପାଦେହି ଉଦକଂ ଫୁସିତ୍ୱା ଅତିପିପାସିତୋ ''ପିପାସଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ମରଣମ୍ପି ସୁମରଣ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଉଦପାନେ ପତିତ୍ୱା ଯାୱଦତ୍ଥଂ ପିୱିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁତ୍ତରିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱ ଅଟ୍ଠାସି। ହତ୍ଥୀପି ସୁସିକ୍ଖିତତ୍ତା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱ ଅଟ୍ଠାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ସାୟନ୍ହସମୟେ ଫଲାଫଲଂ ଆହରିତ୍ୱା ହତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା ''ରାଜା ଆଗତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ୱମ୍ମିତହତ୍ଥୀୟେୱ ପନ ପଞ୍ଞାୟତି, କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ''ନ୍ତି ସୋ ହତ୍ଥିସମୀପଂ ଉପସଙ୍କମି। ହତ୍ଥୀପି ତସ୍ସ ଉପସଙ୍କମନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଉଦପାନତଟଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଦିସ୍ୱା ''ମା ଭାୟି, ମହାରାଜା''ତି ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ନିସ୍ସେଣିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଉତ୍ତାରେତ୍ୱା କାୟମସ୍ସ ସମ୍ବାହିତ୍ୱା ତେଲେନ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ନ୍ହାପେତ୍ୱା ଫଲାଫଲାନି ଖାଦାପେତ୍ୱା ହତ୍ଥିସ୍ସ ସନ୍ନାହଂ ମୋଚେସି। ରାଜା ଦ୍ୱୀହତୀହଂ ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମନତ୍ଥାୟ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ରାଜବଲକାୟୋ ନଗରସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଖନ୍ଧାୱାରଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଠିତୋ। ରାଜାନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପରିୱାରେସି, ରାଜା ନଗରଂ ପାୱିସି।

ବୋଧିସତ୍ତୋପି ଅଡ୍ଢମାସଚ୍ଚୟେନ ବାରାଣସିଂ ପତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାନେ ୱସିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଭିକ୍ଖଂ ଚରମାନୋ ରାଜଦ୍ୱାରଂ ଗତୋ। ରାଜା ମହାୱାତପାନଂ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା ରାଜଙ୍ଗଣଂ ଓଲୋକୟମାନୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ପାସାଦା ଓରୁୟ୍ହ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ମହାତଲଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ସମୁସ୍ସିତସେତଚ୍ଛତ୍ତେ ରାଜପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିୟାଦିତଂ ଆହାରଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ସୟମ୍ପି ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାନଂ ନେତ୍ୱା ତତ୍ଥସ୍ସ ଚଙ୍କମନାଦିପରିୱାରଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ କାରେତ୍ୱା ସବ୍ବେ ପବ୍ବଜିତପରିକ୍ଖାରେ ଦତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାନପାଲଂ ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ବୋଧିସତ୍ତୋ ରାଜନିୱେସନେୟେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜି, ମହାସକ୍କାରସମ୍ମାନୋ ଅହୋସି।

ତଂ ଅସହମାନା ଅମଚ୍ଚା ''ଏୱରୂପଂ ସକ୍କାରଂ ଏକୋପି ଯୋଧୋ ଲଭମାନୋ କିଂ ନାମ ନ କରେୟ୍ୟା''ତି ୱତ୍ୱା ଉପରାଜାନଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ''ଦେୱ, ଅମ୍ହାକଂ ରାଜା ଏକଂ ତାପସଂ ଅତିୱିୟ ମମାୟତି, କିଂ ନାମ ତେନ ତସ୍ମିଂ ଦିଟ୍ଠଂ, ତୁମ୍ହେପି ତାୱ ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେଥା''ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ''ସାଧୂ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅମଚ୍ଚେହି ସଦ୍ଧିଂ ରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୨୫।

‘‘ନୟିମସ୍ସ ୱିଜ୍ଜାମୟମତ୍ଥି କିଞ୍ଚି, ନ ବନ୍ଧୱୋ ନୋ ପନ ତେ ସହାୟୋ;

ଅଥ କେନ ୱଣ୍ଣେନ ତିରୀଟୱଚ୍ଛୋ, ତେଦଣ୍ଡିକୋ ଭୁଞ୍ଜତି ଅଗ୍ଗପିଣ୍ଡ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ନୟିମସ୍ସ ୱିଜ୍ଜାମୟମତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀତି ଇମସ୍ସ ତାପସସ୍ସ ୱିଜ୍ଜାମୟଂ କିଞ୍ଚି କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି। ନ ବନ୍ଧୱୋତି ପୁତ୍ତବନ୍ଧୱସିପ୍ପବନ୍ଧୱଗୋତ୍ତବନ୍ଧୱଞାତିବନ୍ଧୱେସୁ ଅଞ୍ଞତରୋପି ନ ହୋତି । ନୋ ପନ ତେ ସହାୟୋତି ସହପଂସୁକୀଳିକୋ ସହାୟକୋପି ତେ ନ ହୋତି। କେନ ୱଣ୍ଣେନାତି କେନ କାରଣେନ। ତିରୀଟୱଚ୍ଛୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ତେଦଣ୍ଡିକୋତି କୁଣ୍ଡିକଠପନତ୍ଥାୟ ତିଦଣ୍ଡକଂ ଗହେତ୍ୱା ଚରନ୍ତୋ। ଅଗ୍ଗପିଣ୍ଡନ୍ତି ରସସମ୍ପନ୍ନଂ ରାଜାରହଂ ଅଗ୍ଗଭୋଜନଂ।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ତାତ, ମମ ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯୁଦ୍ଧପରାଜିତସ୍ସ ଦ୍ୱୀହତୀହଂ ଅନାଗତଭାୱଂ ସରସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ସରାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତଦା ମୟା ଇମଂ ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱିତଂ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ସବ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ତାତ , ମୟ୍ହଂ ଜୀୱିତଦାୟକେ ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତେ ରଜ୍ଜଂ ଦଦନ୍ତୋପି ଅହଂ ନେୱ ଏତେନ କତଗୁଣାନୁରୂପଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇତରା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୨୬।

‘‘ଆପାସୁ ମେ ଯୁଦ୍ଧପରାଜିତସ୍ସ, ଏକସ୍ସ କତ୍ୱା ୱିୱନସ୍ମି ଘୋରେ;

ପସାରୟୀ କିଚ୍ଛଗତସ୍ସ ପାଣିଂ, ତେନୂଦତାରିଂ ଦୁଖସମ୍ପରେତୋ।

୨୭।

‘‘ଏତସ୍ସ କିଚ୍ଚେନ ଇଧାନୁପତ୍ତୋ, ୱେସାୟିନୋ ୱିସୟା ଜୀୱଲୋକେ;

ଲାଭାରହୋ ତାତ ତିରୀଟୱଚ୍ଛୋ, ଦେଥସ୍ସ ଭୋଗଂ ୟଜଥଞ୍ଚ ୟଞ୍ଞ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଆପାସୂତି ଆପଦାସୁ। ଏକସ୍ସାତି ଅଦୁତିୟସ୍ସ। କତ୍ୱାତି ଅନୁକମ୍ପଂ କରିତ୍ୱା ପେମଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା। ୱିୱନସ୍ମିନ୍ତି ପାନୀୟରହିତେ ଅରଞ୍ଞେ। ଘୋରେତି ଦାରୁଣେ। ପସାରୟୀ କିଚ୍ଛଗତସ୍ସ ପାଣିନ୍ତି ନିସ୍ସେଣିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା କୂପଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖଗତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ ଉତ୍ତାରଣତ୍ଥାୟ ୱୀରିୟପଟିସଂୟୁତ୍ତଂ ହତ୍ଥଂ ପସାରେସି। ତେନୂଦତାରିଂ ଦୁଖସମ୍ପରେତୋତି ତେନ କାରଣେନମ୍ହି ଦୁକ୍ଖପରିୱାରିତୋପି ତମ୍ହା କୂପା ଉତ୍ତିଣ୍ଣୋ।

ଏତସ୍ସ କିଚ୍ଚେନ ଇଧାନୁପତ୍ତୋତି ଅହଂ ଏତସ୍ସ ତାପସସ୍ସ କିଚ୍ଚେନ, ଏତେନ କତସ୍ସ କିଚ୍ଚସ୍ସାନୁଭାୱେନ ଇଧାନୁପ୍ପତ୍ତୋ । ୱେସାୟିନୋ ୱିସୟାତି ୱେସାୟୀ ୱୁଚ୍ଚତି ୟମୋ, ତସ୍ସ ୱିସୟା। ଜୀୱଲୋକେତି ମନୁସ୍ସଲୋକେ। ଅହଞ୍ହି ଇମସ୍ମିଂ ଜୀୱଲୋକେ ଠିତୋ ୟମୱିସୟଂ ମଚ୍ଚୁୱିସୟଂ ପରଲୋକଂ ଗତୋ ନାମ ଅହୋସିଂ, ସୋମ୍ହି ଏତସ୍ସ କାରଣା ତତୋ ପୁନ ଇଧାଗତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଲାଭାରହୋତି ଲାଭଂ ଅରହୋ ଚତୁପଚ୍ଚୟଲାଭସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ। ଦେଥସ୍ସ ଭୋଗନ୍ତି ଏତେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ ଚତୁପଚ୍ଚୟସମଣପରିକ୍ଖାରସଙ୍ଖାତଂ ଭୋଗଂ ଏତସ୍ସ ଦେଥ। ୟଜଥଞ୍ଚ ୟଞ୍ଞନ୍ତି ତ୍ୱଞ୍ଚ ଅମଚ୍ଚା ଚ ନାଗରା ଚାତି ସବ୍ବେପି ତୁମ୍ହେ ଏତସ୍ସ ଭୋଗଞ୍ଚ ଦେଥ, ୟଞ୍ଞଞ୍ଚ ୟଜଥ। ତସ୍ସ ହି ଦୀୟମାନୋ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ତେନ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତ୍ତା ଭୋଗୋ ହୋତି, ଇତରେସଂ ଦାନୟଞ୍ଞତ୍ତା ୟଞ୍ଞୋ। ତେନାହ ‘‘ଦେଥସ୍ସ ଭୋଗଂ ୟଜଥଞ୍ଚ ୟଞ୍ଞ’’ନ୍ତି।

ଏୱଂ ରଞ୍ଞା ଗଗନତଲେ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦଂ ଉଟ୍ଠାପେନ୍ତେନ ୱିୟ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଗୁଣେ ପକାସିତେ ତସ୍ସ ଗୁଣୋ ସବ୍ବତ୍ଥମେୱ ପାକଟୋ ଜାତୋ, ଅତିରେକତରୋ ତସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରୋ ଉଦପାଦି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଉପରାଜା ୱା ଅମଚ୍ଚା ୱା ଅଞ୍ଞୋ ୱା କୋଚି କିଞ୍ଚି ରାଜାନଂ ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱିସହି। ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ସଗ୍ଗପୁରଂ ପୂରେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋପି ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିୟୋ ଚ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାୟଣୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ‘‘ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାପି ଉପକାରୱସେନ କରିଂସୂ’’ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ତାପସୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ତିରୀଟୱଚ୍ଛଜାତକୱଣ୍ଣନା ନୱମା।

[୨୬୦] ୧୦। ଦୂତଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଯସ୍ସତ୍ଥା ଦୂରମାୟନ୍ତୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଲୋଲଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ନୱକନିପାତେ ଚକ୍କୱାକଜାତକେ (ଜା। ୧।୯। ୬୯ ଆଦୟୋ) ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ସତ୍ଥା ପନ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ନ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ତ୍ୱଂ ଲୋଲୋ, ଲୋଲ୍ୟକାରଣେନେୱ ପନ ଅସିନା ସୀସଚ୍ଛେଦନଂ ଲଭୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାୟଂ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପିତୁ ଅଚ୍ଚୟେନ ରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଭୋଜନସୁଦ୍ଧିକୋ ଅହୋସି, ତେନସ୍ସ ଭୋଜନସୁଦ୍ଧିକରାଜାତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଜାତଂ। ସୋ କିର ତଥାରୂପେନ ୱିଧାନେନ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଯଥାସ୍ସ ଏକିସ୍ସା ଭତ୍ତପାତିୟା ସତସହସ୍ସଂ ୱୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ପନ ଅନ୍ତୋଗେହେ ନ ଭୁଞ୍ଜତି, ଅତ୍ତନୋ ଭୋଜନୱିଧାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତଂ ମହାଜନଂ ପୁଞ୍ଞଂ କାରେତୁକାମତାୟ ରାଜଦ୍ୱାରେ ରତନମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ଭୋଜନୱେଲାୟ ତଂ ଅଲଙ୍କରାପେତ୍ୱା କଞ୍ଚନମୟେ ସମୁସ୍ସିତସେତଚ୍ଛତ୍ତେ ରାଜପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଖତ୍ତିୟକଞ୍ଞାହି ପରିୱୁତୋ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକାୟ ସୁୱଣ୍ଣପାତିୟା ସବ୍ବରସଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜତି। ଅଥେକୋ ଲୋଲପୁରିସୋ ତସ୍ସ ଭୋଜନୱିଧାନଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ପିପାସଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ''ଅତ୍ଥେକୋ ଉପାୟୋ''ତି ଗାଳ୍ହଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ହତ୍ଥେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ''ଭୋ, ଅହଂ ଦୂତୋ, ଦୂତୋ''ତି ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତୋ ରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମି। ତେନ ଚ ସମୟେନ ତସ୍ମିଂ ଜନପଦେ ''ଦୂତୋମ୍ହୀ''ତି ୱଦନ୍ତଂ ନ ୱାରେନ୍ତି, ତସ୍ମା ମହାଜନୋ ଦ୍ୱିଧା ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଓକାସଂ ଅଦାସି। ସୋ ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ପାତିୟା ଏକଂ ଭତ୍ତପିଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ମୁଖେ ପକ୍ଖିପି, ଅଥସ୍ସ ''ସୀସଂ ଛିନ୍ଦିସ୍ସାମୀ''ତି ଅସିଗାହୋ ଅସିଂ ଅବ୍ବାହେସି, ରାଜା ''ମା ପହରୀ''ତି ନିୱାରେସି, ''ମା ଭାୟି, ଭୁଞ୍ଜସ୍ସୂ''ତି ହତ୍ଥଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଭୋଜନପରିୟୋସାନେ ଚସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ପିୱନପାନୀୟଞ୍ଚେୱ ତମ୍ବୂଲଞ୍ଚ ଦାପେତ୍ୱା ''ଭୋ ପୁରିସ, ତ୍ୱଂ 'ଦୂତୋମ୍ହୀ'ତି ୱଦସି, କସ୍ସ ଦୂତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ମହାରାଜ ଅହଂ ତଣ୍ହାଦୂତୋ, ଉଦରଦୂତୋ, ତଣ୍ହା ମଂ ଆଣାପେତ୍ୱା 'ତ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛାହୀ'ତି ଦୂତଂ କତ୍ୱା ପେସେସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ପୁରିମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୨୮।

''ଯସ୍ସତ୍ଥା ଦୂରମାୟନ୍ତି, ଅମିତ୍ତମପି ଯାଚିତୁଂ;

ତସ୍ସୂଦରସ୍ସହଂ ଦୂତୋ, ମା ମେ କୁଜ୍ଝ ରଥେସଭ।

୨୯।

''ଯସ୍ସ ଦିୱା ଚ ରତ୍ତୋ ଚ, ୱସମାୟନ୍ତି ମାଣୱା;

ତସ୍ସୂଦରସ୍ସହଂ ଦୂତୋ, ମା ମେ କୁଜ୍ଝ ରଥେସଭା''ତି।

ତତ୍ଥ ଯସ୍ସତ୍ଥା ଦୂରମାୟନ୍ତୀତି ଯସ୍ସ ଅତ୍ଥାୟ ଇମେ ସତ୍ତା ତଣ୍ହାୱସିକା ହୁତ୍ୱା ଦୂରମ୍ପି ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ରଥେସଭାତି ରଥଯୋଧଜେଟ୍ଠକ।

ରାଜା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ''ସଚ୍ଚମେତଂ, ଇମେ ସତ୍ତା ଉଦରଦୂତା ତଣ୍ହାୱସେନ ୱିଚରନ୍ତି, ତଣ୍ହାୱ ଇମେ ସତ୍ତେ ୱିଚାରେତି, ଯାୱ ମନାପଂ ୱତ ଇମିନା କଥିତ''ନ୍ତି ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ତୁସ୍ସିତ୍ୱା ତତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୩୦।

''ଦଦାମି ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୋହିଣୀନଂ, ଗୱଂ ସହସ୍ସଂ ସହ ପୁଙ୍ଗୱେନ;

ଦୂତୋ ହି ଦୂତସ୍ସ କଥଂ ନ ଦଜ୍ଜଂ, ମୟମ୍ପି ତସ୍ସେୱ ଭୱାମ ଦୂତା''ତି।

ତତ୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ଆଲପନମତ୍ତମେତଂ। ରୋହିଣୀନନ୍ତି ରତ୍ତୱଣ୍ଣାନଂ। ସହ ପୁଙ୍ଗୱେନାତି ଯୂଥପରିଣାୟକେନ ଉପଦ୍ଦୱରକ୍ଖକେନ ଉସଭେନ ସଦ୍ଧିଂ। ମୟମ୍ପୀତି ଅହଞ୍ଚ ଅୱସେସା ଚ ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ତସ୍ସେୱ ଉଦରସ୍ସ ଦୂତା ଭୱାମ, ତସ୍ମା ଅହଂ ଉଦରଦୂତୋ ସମାନୋ ଉଦରଦୂତସ୍ସ ତୁୟ୍ହଂ କସ୍ମା ନ ଦଜ୍ଜନ୍ତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା "ଇମିନା ୱତ ପୁରିସେନ ଅସ୍ସୁତପୁବ୍ବଂ କାରଣଂ କଥିତ"ନ୍ତି ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ତସ୍ସ ମହନ୍ତଂ ଯସଂ ଅଦାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ସୋ ଲୋଲଭିକ୍ଖୁ ସକଦାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦୟୋ ଅହେସୁଂ। "ତଦା ଲୋଲପୁରିସୋ ଏତରହି ଲୋଲଭିକ୍ଖୁ ଅହୋସି, ଭୋଜନସୁଦ୍ଧିକରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି"ନ୍ତି।

ଦୂତଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦସମା।

ସଙ୍କପ୍ପୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସଙ୍କପ୍ପ ତିଲମୁଟ୍ଠି ଚ, ମଣି ଚ ସିନ୍ଧୱାସୁକଂ;

ଜରୂଦପାନଂ ଗାମଣି, ମନ୍ଧାତା ତିରୀଟଦୂତନ୍ତି।

୨। ପଦୁମୱଗ୍ଗୋ

[୨୬୧] ୧। ପଦୁମଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଯଥାକେସା ଚ ମସ୍ସୂ ଚାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଆନନ୍ଦବୋଧିମ୍ହି ମାଲାପୂଜକାରକେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ କାଲିଙ୍ଗବୋଧିଜାତକେ ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ସୋ ପନ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ରୋପିତତ୍ତା "ଆନନ୍ଦବୋଧୀ"ତି ଜାତୋ। ଥେରେନ ହି ଜେତୱନଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ବୋଧିସ୍ସ ରୋପିତଭାୱୋ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ପତ୍ଥରି। ଅଥେକଚ୍ଚେ ଜନପଦୱାସିନୋ ଭିକ୍ଖୂ "ଆନନ୍ଦବୋଧିମ୍ହି ମାଲାପୂଜଂ କରିସ୍ସାମା"ତି ଜେତୱନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ସାୱତ୍ଥିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଉପ୍ପଲୱୀଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମାଲଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ – "ଆୱୁସୋ, ମୟଂ 'ବୋଧିମ୍ହି ମାଲାପୂଜଂ କରିସ୍ସାମା'ତି ଉପ୍ପଲୱୀଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକମାଲମ୍ପି ନ ଲଭିମ୍ହା"ତି। ଥେରୋ "ଅହଂ ୱୋ, ଆୱୁସୋ, ଆହରିସ୍ସାମୀ"ତି ଉପ୍ପଲୱୀଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବହୂ ନୀଲୁପ୍ପଲକଲାପେ ଉକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ଆଗମ୍ମ ତେସଂ ଦାପେସି, ତେ ତାନି ଗହେତ୍ୱା ବୋଧିସ୍ସ ପୂଜଂ କରିଂସୁ। ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ଧମ୍ମସଭାୟଂ ଭିକ୍ଖୂ ଥେରସ୍ସ ଗୁଣକଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – "ଆୱୁସୋ, ଜାନପଦା ଭିକ୍ଖୂ ଅପ୍ପପୁଞ୍ଞା ଉପ୍ପଲୱୀଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମାଲଂ ନ ଲଭିଂସୁ, ଥେରୋ ପନ ଗନ୍ତ୍ୱାୱ ଆହରାପେସୀ"ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା "କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା"ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା "ଇମାୟ ନାମା"ତି ୱୁତ୍ତେ "ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ୱତ୍ତୁଚ୍ଛେକା କଥାକୁସଲା ମାଲଂ ଲଭନ୍ତି, ପୁବ୍ବେପି ଲଭିଂସୁୟେୱା"ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି। ଅନ୍ତୋନଗରେ ଚ ଏକସ୍ମିଂ ସରେ ପଦୁମାନି ପୁପ୍ଫନ୍ତି। ଏକୋ ଛିନ୍ନନାସୋ ପୁରିସୋ ତଂ ସରଂ ରକ୍ଖତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ବାରାଣସିୟଂ ଉସ୍ସୱେ ଘୁଟ୍ଠେ ମାଲଂ ପିଳନ୍ଧିତ୍ୱା ଉସ୍ସୱଂ କୀଳଇତୁକାମା ତୟୋ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତା "ନାସଚ୍ଛିନ୍ନସ୍ସ ଅଭୂତେନ ୱଣ୍ଣଂ ୱତ୍ୱା ମାଲଂ ଯାଚିସ୍ସାମା"ତି ତସ୍ସ ପଦୁମାନି ଭଞ୍ଜନକାଲେ ସରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ତେସୁ ଏକୋ ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୩୧।

"ଯଥା କେସା ଚ ମସ୍ସୂ ଚ, ଛିନ୍ନଂ ଛିନ୍ନଂ ୱିରୂହତି;

ଏୱଂ ରୁହତୁ ତେ ନାସା, ପଦୁମଂ ଦେହି ଯାଚିତୋ"ତି।

ସୋ ତସ୍ସ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ପଦୁମଂ ନ ଅଦାସି।

ଅଥସ୍ସ ଦୁତିୟୋ ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୩୨।

‘‘ୟଥା ସାରଦିକଂ ବୀଜଂ, ଖେତ୍ତେ ୱୁତ୍ତଂ ୱିରୂହତି;

ଏୱଂ ରୁହତୁ ତେ ନାସା, ପଦୁମଂ ଦେହି ୟାଚିତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସାରଦିକନ୍ତି ସରଦସମୟେ ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସାରସମ୍ପନ୍ନଂ ବୀଜଂ। ସୋ ତସ୍ସପି କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ପଦୁମଂ ନ ଅଦାସି।

ଅଥସ୍ସ ତତିୟୋ ତତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୩୩।

‘‘ଉଭୋପି ପଲପନ୍ତେତେ, ଅପି ପଦ୍ମାନି ଦସ୍ସତି;

ୱଜ୍ଜୁଂ ୱା ତେ ନ ୱା ୱଜ୍ଜୁଂ, ନତ୍ଥି ନାସାୟ ରୂହନା;

ଦେହି ସମ୍ମ ପଦୁମାନି, ଅହଂ ୟାଚାମି ୟାଚିତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଉଭୋପି ପଲପନ୍ତେତେତି ଏତେ ଦ୍ୱେପି ମୁସା ୱଦନ୍ତି। ଅପି ପଦ୍ମାନୀତି ‘‘ଅପି ନାମ ନୋ ପଦୁମାନି ଦସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି। ୱଜ୍ଜୁଂ ୱାତେ ନ ୱା ୱଜ୍ଜୁନ୍ତି ‘‘ତୱ ନାସା ରୁହତୂ’’ତି ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟୁଂ ୱା ନ ୱା ୱଦେୟ୍ୟୁଂ, ଏତେସଂ ୱଚନଂ ଅପ୍ପମାଣଂ, ସବ୍ବଥାପି ନତ୍ଥି ନାସାୟ ରୁହନା, ଅହଂ ପନ ତେ ନାସଂ ପଟିଚ୍ଚ ନ କିଞ୍ଚି ୱଦାମି, କେୱଲଂ ୟାଚାମି, ତସ୍ସ ମେ ଦେହି, ସମ୍ମ, ପଦୁମାନି ୟାଚିତୋତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ପଦୁମସରଗୋପକୋ ‘‘ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ମୁସାୱାଦୋ କଥିତୋ, ତୁମ୍ହେହି ସଭାୱୋ କଥିତୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକାନି ପଦୁମାନୀ’’ତି ମହନ୍ତଂ ପଦୁମକଲାପଂ ଆଦାୟ ତସ୍ସ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଦୁମସରମେୱ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ପଦୁମଲାଭୀ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ପଦୁମଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଠମା।

[୨୬୨] ୨। ମୁଦୁପାଣିଜାତକୱଣ୍ଣନା

ପାଣି ଚେ ମୁଦୁକୋ ଚସ୍ସାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଞ୍ହି ସତ୍ଥା ଧମ୍ମସଭଂ ଆନୀତଂ ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଭିକ୍ଖୁ, ଇତ୍ଥିୟୋ ନାମେତା କିଲେସୱସେନ ଗମନତୋ ଅରକ୍ଖିୟା, ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାପି ଅତ୍ତନୋ ଧୀତରଂ ରକ୍ଖିତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ, ପିତରା ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ଠିତାୱ ପିତରଂ ଅଜାନାପେତ୍ୱା କିଲେସୱସେନ ପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଲାୟୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିୟା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାୟଂ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପିତୁ ଅଚ୍ଚୟେନ ରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେସି। ସୋ ଧୀତରଞ୍ଚ ଭାଗିନେୟ୍ୟଞ୍ଚ ଦ୍ୱେପି ଅନ୍ତୋନିୱେସନେ ପୋସେନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଅମଚ୍ଚେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିସିନ୍ନୋ ‘‘ମମଚ୍ଚୟେନ ମୟ୍ହଂ ଭାଗିନେୟ୍ୟୋ ରାଜା ଭୱିସ୍ସତି, ଧୀତାପି ମେ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସୀ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଭାଗିନେୟ୍ୟସ୍ସ ୱୟପ୍ପତ୍ତକାଲେ ପୁନ ଅମଚ୍ଚେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିସିନ୍ନୋ ‘‘ମୟ୍ହଂ ଭାଗିନେୟ୍ୟସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଧୀତରଂ ଆନେସ୍ସାମ, ମୟ୍ହଂ ଧୀତରମ୍ପି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ରାଜକୁଲେ ଦସ୍ସାମ, ଏୱଂ ନୋ ଞାତକା ବହୁତରା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। ଅମଚ୍ଚା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ।

ଅଥ ରାଜା ଭାଗିନେୟ୍ୟସ୍ସ ବହିଗେହଂ ଦାପେସି, ଅନ୍ତୋ ପଓ୍ୱେସନଂ ନିଓ୍ୱାରେସି। ତେ ପନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା ଅହେସୁଂ। କୁମାରୋ ''କେନ ନୁ ଖୋ ଉପାୟେନ ରାଜଧୀତରଂ ବହି ନୀହରାପେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ''ଅତ୍ଥି ଉପାୟୋ''ତି ଧାତିୟା ଲଞ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ''କିଂ, ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତ, କିଚ୍ଚ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଅମ୍ମ, କଥଂ ନୁ ଖୋ ରାଜଧୀତରଂ ବହି କାତୁଂ ଓକାସଂ ଲଭେୟ୍ୟାମା''ତି ଆହ। ''ରାଜଧୀତାୟ ସଦ୍ଧିଂ କଥେତ୍ୱା ଜାନିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ଅମ୍ମା''ତି। ସା ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଏହି, ଅମ୍ମ, ସୀସେ ତେ ଊକା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ତଂ ନୀଚପୀଠକେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ସୟଂ ଉଚ୍ଚେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତସ୍ସା ସୀସଂ ଅତ୍ତନୋ ଊରୂସୁ ଠପେତ୍ୱା ଊକା ଗଣ୍ହୟମାନା ରାଜଧୀତାୟ ସୀସଂ ନଖେହି ୱିଜ୍ଝି । ରାଜଧୀତା ''ନାୟଂ ଅତ୍ତନୋ ନଖେହି ୱିଜ୍ଝତି, ପିତୁଚ୍ଛାପୁତ୍ତସ୍ସ ମେ କୁମାରସ୍ସ ନଖେହି ୱିଜ୍ଝତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ''ଅମ୍ମ, ତ୍ୱଂ କୁମାରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଆମ, ଅମ୍ମା''ତି। ''କିଂ ତେନ ସାସନଂ କଥିତ''ନ୍ତି? ''ତଓ୍ୱ ବହିକରଣୂପାୟଂ ପୁଚ୍ଛତି, ଅମ୍ମା''ତି। ରାଜଧୀତା ''ପଣ୍ଡିତୋ ହୋନ୍ତୋ ଜାନିସ୍ସତୀ''ତି ପଠମଂ ଗାଥଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ''ଅମ୍ମ, ଇମଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା କୁମାରସ୍ସ କଥେହୀ''ତି ଆହ।

୩୪।

''ପାଣି ଚେ ମୁଦୁକୋ ଚସ୍ସ, ନାଗୋ ଚସ୍ସ ସୁକାରିତୋ;

ଅନ୍ଧକାରୋ ଚ ୱସ୍ସେୟ୍ୟ, ଅଥ ନୂନ ତଦା ସିୟା''ତି।

ସା ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା କୁମାରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଅମ୍ମ, ରାଜଧୀତା କିମାହା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତ, ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥଂ ପହିଣୀ''ତି ତଂ ଗାଥଂ ଉଦାହାସି। କୁମାରୋ ଚ ତସ୍ସତ୍ଥଂ ଞତ୍ୱା ''ଗଚ୍ଛ, ଅମ୍ମା''ତି ତଂ ଉୟ୍ୟୋଜେସି।

ଗାଥାୟତ୍ଥୋ – ସଚେ ତେ ଏକିସ୍ସା ଚୂଳଉପଟ୍ଠାକାୟ ମମ ହତ୍ଥୋ ୱିୟ ହତ୍ଥୋ ମୁଦୁ ଅସ୍ସ, ଯଦି ଚ ତେ ଆନେଞ୍ଜକାରଣଂ ସୁକାରିତୋ ଏକୋ ହତ୍ଥୀ ଅସ୍ସ, ଯଦି ଚ ତଂ ଦିୱସଂ ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ ଅତିୱିୟ ବହଲୋ ଅନ୍ଧକାରୋ ଅସ୍ସ, ଦେୱୋ ଚ ୱସ୍ସେୟ୍ୟ। ଅଥ ନୂନ ତଦା ସିୟାତି ତାଦିସେ କାଲେ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚୟେ ଆଗମ୍ମ ଏକଂସେନ ତେ ମନୋରଥସ୍ସ ମତ୍ଥକଗମନଂ ସିୟାତି।

କୁମାରୋ ଏତମତ୍ଥଂ ତଥତୋ ଞତ୍ୱା ଏକଂ ଅଭିରୂପଂ ମୁଦୁହତ୍ଥଂ ଚୂଳଉପଟ୍ଠାକଂ ସଜ୍ଜଂ କତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲହତ୍ଥିଗୋପକସ୍ସ ଲଞ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ହତ୍ଥିଂ ଆନେଞ୍ଜକାରଣଂ କାରେତ୍ୱା କାଲଂ ଆଗମେନ୍ତୋ ଅଚ୍ଛି।

ଅଥେକସ୍ମିଂ କାଳପକ୍ଖୁପୋସଥଦିୱସେ ମଜ୍ଝିମୟାମସମନନ୍ତରେ ଘନକାଳମେଘୋ ୱସ୍ସି। ସୋ ''ଅୟଂ ଦାନି ରାଜଧୀତାୟ ୱୁତ୍ତଦିୱସୋ''ତି ୱାରଣଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ମୁଦୁହତ୍ଥକଂ ଚୂଳଉପଟ୍ଠାକଂ ହତ୍ଥିପିଟ୍ଠେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜନିୱେସନସ୍ସ ଆକାସଙ୍ଗଣାଭିମୁଖେ ଠାନେ ହତ୍ଥିଂ ମହାଭିତ୍ତିୟଂ ଅଲ୍ଲୀୟାପେତ୍ୱା ୱାତପାନସମୀପେ ତେମେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ରାଜାପି ଧୀତରଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ସୟିତୁଂ ନ ଦେତି, ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ଚୂଳସୟନେ ସୟାପେତି। ସାପି ''ଅଜ୍ଜ କୁମାରୋ ଆଗମିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ନିଦ୍ଦଂ ଅନୋକ୍କମିତ୍ୱାୱ ନିପନ୍ନା ''ତାତ ନ୍ହାୟିତୁକାମାମ୍ହୀ''ତି ଆହ। ରାଜା ''ଏହି, ଅମ୍ମା''ତି ତଂ ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ୱାତପାନସମୀପଂ ନେତ୍ୱା ''ନ୍ହାୟାହି, ଅମ୍ମା''ତି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱାତପାନସ୍ସ ବହିପସ୍ସେ ପମୁଖେ ଠପେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ସା ନ୍ହାୟମାନାୱ କୁମାରସ୍ସ ହତ୍ଥଂ ପସାରେସି, ସୋ ତସ୍ସା ହତ୍ଥତୋ ଆଭରଣାନି ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାକାୟ ହତ୍ଥେ ପିଳନ୍ଧିତ୍ୱା ତଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ରାଜଧୀତରଂ ନିସ୍ସାୟ ପମୁଖେ ଠପେସି । ସା ତସ୍ସା ହତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ପିତୁ ହତ୍ଥେ ଠପେସି, ସୋ ତସ୍ସା ହତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ଧୀତୁ ହତ୍ଥଂ ମୁଞ୍ଚି, ସା ଇତରସ୍ସାପି ହତ୍ଥା ଆଭରଣାନି ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ତସ୍ସା ଦୁତିୟହତ୍ଥେ ପିଳନ୍ଧିତ୍ୱା ପିତୁ ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା କୁମାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଗମାସି। ରାଜା ''ଧୀତାୟେୱ ମେ''ତି ସଞ୍ଞାୟ ତଂ ଦାରିକଂ ନ୍ହାନପରିୟୋସାନେ ସିରିଗବ୍ଭେ ସୟାପେତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଧାୟ ଲଞ୍ଛେତ୍ୱା ଆରକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସୟନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି।

ସୋ ପଭାତାୟ ରତ୍ତିୟା ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ତଂ ଦାରିକଂ ଦିସ୍ୱା ''କିମେତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ସା ତସ୍ସା କୁମାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗତଭାୱଂ କଥେସି। ରାଜା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୁତ୍ୱା ''ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ଚରନ୍ତେନପି ମାତୁଗାମଂ ରକ୍ଖିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଏୱଂ ଅରକ୍ଖିୟା ନାମିତ୍ଥିୟୋ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଇତରା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୩୫।

''ଅନଲା ମୁଦୁସମ୍ଭାସା, ଦୁପ୍ପୂରା ତା ନଦୀସମା;

ସୀଦନ୍ତି ନଂ ୱିଦିତ୍ୱାନ, ଆରକା ପରିୱଜ୍ଜଯେ।

୩୬।

‘‘ଯଂ ଏତା ଉପସେୱନ୍ତି, ଛନ୍ଦସା ୱା ଧନେନ ୱା;

ଜାତୱେଦୋୱ ସଂ ଠାନଂ, ଖିପ୍ପଂ ଅନୁଦହନ୍ତି ନ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅନଲା ମୁଦୁସମ୍ଭାସାତି ମୁଦୁୱଚନେନପି ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟା, ନେୱ ସକ୍କା ସଣ୍ଠୱାଚାଯ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁରିସେହି ୱା ଏତାସଂ ନ ଅଲନ୍ତି ଅନଲା। ମୁଦୁସମ୍ଭାସାତି ହଦଯେ ଥଦ୍ଧେପି ସମ୍ଭାସାୱ ମୁଦୁ ଏତାସନ୍ତି ମୁଦୁସମ୍ଭାସା। ଦୁପ୍ପୂରା ତା ନଦୀସମାତି ଯଥା ନଦୀ ଆଗତାଗତସ୍ସ ଉଦକସ୍ସ ସନ୍ଦନତୋ ଉଦକେନ ଦୁପ୍ପୂରା, ଏୱଂ ଅନୁଭୂତାନୁଭୂତେହି ମେଥୁନାଦୀହି ଅପରିତୁସ୍ସନତୋ ଦୁପ୍ପୂରା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ତିଣ୍ଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମାନଂ ଅତିତ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିୱାନୋ ମାତୁଗାମୋ କାଲଂ କରୋତି। କତମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ? ମେଥୁନସମାପତ୍ତିଯା ଚ ୱିଜାଯନସ୍ସ ଚ ଅଲଙ୍କାରସ୍ସ ଚ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅତିତ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିୱାନୋ ମାତୁଗାମୋ କାଲଂ କରୋତୀ’’ତି।

ସୀଦନ୍ତୀତି ଅଟ୍ଠସୁ ମହାନିରଯେସୁ ସୋଳସସୁ ଉସ୍ସଦନିରଯେସୁ ନିମୁଜ୍ଜନ୍ତି। ନନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ । ୱିଦିତ୍ୱାନାତି ଏୱଂ ଜାନିତ୍ୱା। ଆରକା ପରିୱଜ୍ଜଯେତି ‘‘ଏତା ଇତ୍ଥିଯୋ ନାମ ମେଥୁନଧମ୍ମାଦୀହି ଅତିତ୍ତା କାଲଂ କତ୍ୱା ଏତେସୁ ନିରଯେସୁ ସୀଦନ୍ତି, ଏତା ଏୱଂ ଅତ୍ତନା ସୀଦମାନା କସ୍ସଞ୍ଞସ୍ସ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଏୱଂ ଞତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତୋ ପୁରିସୋ ଦୂରତୋୱ ତା ପରିୱଜ୍ଜଯେତି ଦୀପେତି। ଛନ୍ଦସା ୱା ଧନେନ ୱାତି ଅତ୍ତନୋ ୱା ଛନ୍ଦେନ ରୁଚିଯା ପେମେନ, ଭତିୱସେନ ଲଦ୍ଧଧନେନ ୱା ଯଂ ପୁରିସଂ ଏତା ଇତ୍ଥିଯୋ ଉପସେୱନ୍ତି ଭଜନ୍ତି। ଜାତୱେଦୋତି ଅଗ୍ଗି। ସୋ ହି ଜାତମତ୍ତୋୱ ୱେଦିଯତି, ୱିଦିତୋ ପାକଟୋ ହୋତୀତି ଜାତୱେଦୋ। ସୋ ଯଥା ଅତ୍ତନୋ ଠାନଂ କାରଣଂ ଓକାସଂ ଅନୁଦହତି, ଏୱମେତାପି ଯଂ ଉପସେୱନ୍ତି, ତଂ ପୁରିସଂ ଧନଯସସୀଲପଞ୍ଞାସମନ୍ନାଗତମ୍ପି ତେସଂ ସବ୍ବେସଂ ଧନାଦୀନଂ ୱିନାସନତୋ ପୁନ ତାଯ ସମ୍ପତ୍ତିଯା ଅଭବ୍ବୁପ୍ପତ୍ତିକଂ କୁରୁମାନା ଖିପ୍ପଂ ଅନୁଦହନ୍ତି ଝାପେନ୍ତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ବଲୱନ୍ତୋ ଦୁବ୍ବଲା ହୋନ୍ତି, ଥାମୱନ୍ତୋପି ହାଯରେ;

ଚକ୍ଖୁମା ଅନ୍ଧକା ହୋନ୍ତି, ମାତୁଗାମୱସଂ ଗତା।

‘‘ଗୁଣୱନ୍ତୋ ନିଗ୍ଗୁଣା ହୋନ୍ତି, ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋପି ହାଯରେ;

ପମତ୍ତା ବନ୍ଧନେ ସେନ୍ତି, ମାତୁଗାମୱସଂ ଗତା।

‘‘ଅଜ୍ଝେନଞ୍ଚ ତପଂ ସୀଲଂ, ସଚ୍ଚଂ ଚାଗଂ ସତିଂ ମତିଂ;

ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତି ପମତ୍ତସ୍ସ, ପନ୍ଥଦୂଭୀୱ ତକ୍କରା।

‘‘ଯସଂ କିତ୍ତିଂ ଧିତିଂ ସୂରଂ, ବାହୁସଚ୍ଚଂ ପଜାନନଂ;

ଖେପଯନ୍ତି ପମତ୍ତସ୍ସ, କଟ୍ଠପୁଞ୍ଜଂୱ ପାୱକୋ’’ତି।

ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ମହାସତ୍ତୋ ‘‘ଭାଗିନେୟ୍ୟୋପି ମଯାୱ ପୋସେତବ୍ବୋ’’ତି ମହନ୍ତେନ ସକ୍କାରେନ ଧୀତରଂ ତସ୍ସେୱ ଦତ୍ୱା ତଂ ଓପରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠପେସି। ସୋପି ମାତୁଲସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ ରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠହି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ରାଜା ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ମୁଦୁପାଣିଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦୁତିଯା।

[୨୬୩] ୩. ଚୂଳପଲୋଭନଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅଭିଜ୍ଜମାନେୱାରିସ୍ମିନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁମେୱ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଞ୍ହି ସତ୍ଥା ଧମ୍ମସଭଂ ଆନୀତଂ ''ସଚ୍ଚଂ କିର, ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଭିକ୍ଖୁ, ଇତ୍ଥିଯୋ ନାମେତା ପୋରାଣକେ ସୁଦ୍ଧସତ୍ତେପି ସଂକିଲେସେସୁ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ ରାଜା ଅପୁତ୍ତକୋ ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଇତ୍ଥିଯୋ ''ପୁତ୍ତପତ୍ଥନଂ କରୋଥା''ତି ଆହ। ତା ପୁତ୍ତେ ପତ୍ଥେନ୍ତି। ଏୱଂ ଅଦ୍ଧାନେ ଗତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଚୱିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ନିଵତ୍ତି। ତଂ ଜାତମତ୍ତଂ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ଥଞ୍ଞପାଯନତ୍ଥାଯ ଧାତିଯା ଅଦଂସୁ। ସୋ ପାଯମାନୋ ରୋଦତି, ଅଥ ନଂ ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ଅଦଂସୁ। ମାତୁଗାମହତ୍ଥଗତୋ ନେୱ ତୁଣ୍ହୀ ହୋତି। ଅଥ ନଂ ଏକସ୍ସ ପାଦମୂଲିକସ୍ସ ଅଦଂସୁ, ତେନ ଗହିତମତ୍ତୋୟେୱ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁରିସାୱ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଚରନ୍ତି। ଥଞ୍ଞଂ ପାଯେନ୍ତା ଦୁହିତ୍ୱା ୱା ପାଯେନ୍ତି, ସାଣିଅନ୍ତରେନ ୱା ଥନଂ ମୁଖେ ଠପେନ୍ତି। ତେନସ୍ସ ଅନିତ୍ଥିଗନ୍ଧକୁମାରୋତି ନାମଂ କରିଂସୁ। ତସ୍ସ ଅପରାପରଂ ୱଡ୍ଢମାନସ୍ସପି ମାତୁଗାମଂ ନାମ ଦସ୍ସେତୁଂ ନ ସକ୍କା। ତେନସ୍ସ ରାଜା ୱିସୁଂୟେୱ ନିସଜ୍ଜାଦିଟ୍ଠାନାନି ଝାନାଗାରଞ୍ଚ କାରେସି।

ସୋ ତସ୍ସ ସୋଳସୱସ୍ସିକକାଲେ ଚିନ୍ତେସି – ''ମଯ୍ହଂ ଅଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ ନତ୍ଥି, ଅଯଂ ପନ କୁମାରୋ କାମେ ନ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ରଜ୍ଜମ୍ପି ନ ଇଚ୍ଛିସ୍ସତି, ଦୁଲ୍ଲଦ୍ଧୋ ୱତ ମେ ପୁତ୍ତୋ''ତି। ଅଥ ନଂ ଏକା ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତକୁସଲା ପୁରିସେ ପରିଚରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସେ କାତୁଂ ପଟିବଲା ତରୁଣନାଟକିତ୍ଥୀ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ଦେୱ, କିଂ ନୁ ଚିନ୍ତେସୀ''ତି ଆହ, ରାଜା ତଂ କାରଣଂ ଆଚିକ୍ଖି। ''ହୋତୁ, ଦେୱ , ଅହଂ ତଂ ପଲୋଭେତ୍ୱା କାମରସଂ ଜାନାପେସ୍ସାମୀ''ତି। ''ସଚେ ମେ ପୁତ୍ତଂ ଅନିତ୍ଥିଗନ୍ଧକୁମାରଂ ପଲୋଭେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି, ସୋ ରାଜା ଭୱିସ୍ସତି, ତ୍ୱଂ ଅଗ୍ଗମହେସୀ''ତି। ସା ''ମମେସୋ ଭାରୋ, ତୁମ୍ହେ ମା ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଆରକ୍ଖମନୁସ୍ସେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ – ''ଅହଂ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତସ୍ସ ସଯନଟ୍ଠାନେ ବହିଝାନାଗାରେ ଠତ୍ୱା ଗାଯିସ୍ସାମି। ସଚେ ସୋ କୁଜ୍ଝତି, ମଯ୍ହଂ କଥେଯ୍ୟାଥ, ଅହଂ ଅପଗଚ୍ଛିସ୍ସାମି। ସଚେ ସୁଣାତି, ୱଣ୍ଣଂ ମେ କଥେଯ୍ୟାଥା''ତି। ତେ ''ସାଧୂ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ।

ସାପି ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ତସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଠତ୍ୱା ତନ୍ତିସ୍ସରେନ ଗୀତସ୍ସରଂ, ଗୀତସ୍ସରେନ ତନ୍ତିସ୍ସରଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ମଧୁରେନ ସଦ୍ଦେନ ଗାଯି, କୁମାରୋ ସୁଣନ୍ତୋୱ ନିପଜ୍ଜି, ପୁନଦିୱସେ ଚ ଆସନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଗାଯିତୁଂ ଆଣାପେସି, ପୁନଦିୱସେ ଝାନାଗାରେ ଠତ୍ୱା ଗାଯିତୁଂ ଆଣାପେସି, ପୁନଦିୱସେ ଅତ୍ତନୋ ସମୀପେ ଠତ୍ୱାତି ଏୱଂ ଅନୁକ୍କମେନେୱ ତଣ୍ହଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଲୋକଧମ୍ମଂ ସେୱିତ୍ୱା କାମରସଂ ଞତ୍ୱା ''ମାତୁଗାମଂ ନାମ ଅଞ୍ଞେସଂ ନ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଅସିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱୀଥିଂ ଓତରିତ୍ୱା ପୁରିସେ ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋ ୱିଚରି। ଅଥ ନଂ ରାଜା ଗାହାପେତ୍ୱା ତାଯ କୁମାରିକାଯ ସଦ୍ଧିଂ ନଗରା ନୀହରାପେସି। ଉଭୋପି ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅଧୋଗଙ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ପସ୍ସେ ଗଙ୍ଗଂ, ଏକସ୍ମିଂ ସମୁଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ଉଭିନ୍ନମନ୍ତରେ ଅସ୍ସମପଦଂ ମାପେତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପଯିଂସୁ। କୁମାରିକା ପଣ୍ଣସାଲାଯଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା କନ୍ଦମୂଲାଦୀନି ପଚତି, ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞତୋ ଫଲାଫଲଂ ଆହରତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ତସ୍ମିଂ ଫଲାଫଲତ୍ଥାଯ ଗତେ ସମୁଦ୍ଦଦୀପକା ଏକୋ ତାପସୋ ଭିକ୍ଖାଚାରତ୍ଥାଯ ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଧୂମଂ ଦିସ୍ୱା ଅସ୍ସମପଦେ ଓତରି। ଅଥ ନଂ ସା ''ନିସୀଦ, ଯାୱ ପଚ୍ଚତୀ''ତି ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଇତ୍ଥିକୁତ୍ତେନ ପଲୋଭେତ୍ୱା ଝାନା ଚାୱେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯମସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାପେସି। ସୋ ପକ୍ଖଚ୍ଛିନ୍ନକାକୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ତଂ ଜହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସଵ୍ଵଦିୱସଂ ତତ୍ଥେୱ ଠତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ୱେଗେନ ସମୁଦ୍ଦାଭିମୁଖୋ ପଲାଯି। ଅଥ ନଂ ସୋ ''ପଚ୍ଚାମିତ୍ତୋ ମେ ଅଯଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଅସିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନୁବନ୍ଧି। ତାପସୋ ଆକାସେ ଉପ୍ପତନାକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସମୁଦ୍ଦେ ପତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ଏସ ତାପସୋ ଆକାସେନାଗତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଝାନସ୍ସ ପରିହୀନତ୍ତା ସମୁଦ୍ଦେ ପତିତୋ, ମଯା ଦାନିସ୍ସ ଅୱସ୍ସଯେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ୱେଲନ୍ତେ ଠତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୩୭।

''ଅଭିଜ୍ଜମାନେ ୱାରିସ୍ମିଂ, ସଯଂ ଆଗମ୍ମ ଇଦ୍ଧିଯା;

ମିସ୍ସୀଭାୱିତ୍ଥିଯା ଗନ୍ତ୍ୱା, ସଂସୀଦସି ମହଣ୍ଣୱେ।

୩୮.

‘‘ଆଵଟ୍ଟନୀ ମହାମାଯା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଵିକୋପନା;

ସୀଦନ୍ତି ନଂ ଵିଦିତ୍ଵାନ, ଆରକା ପରିଵଜ୍ଜଯେ.

୩୯.

‘‘ଯଂ ଏତା ଉପସେଵନ୍ତି, ଛନ୍ଦସା ଵା ଧନେନ ଵା;

ଜାତଵେଦୋଵ ସଂ ଠାନଂ, ଖିପ୍ପଂ ଅନୁଦହନ୍ତି ନ’’ନ୍ତି.

ତତ୍ଥ ଅଭିଜ୍ଜମାନେ ଵାରିସ୍ମିନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ଉଦକେ ଅଚଲମାନେ ଅକମ୍ପମାନେ ଉଦକଂ ଅନାମସିତ୍ଵା ସଯଂ ଆକାସେନେଵ ଇଦ୍ଧିଯା ଆଗନ୍ତ୍ଵା. ମିସ୍ସୀଭାଵିତ୍ଥିଯାତି ଲୋକଧମ୍ମଵସେନ ଇତ୍ଥିଯା ସଦ୍ଧିଂ ମିସ୍ସୀଭାଵଂ. ଆଵଟ୍ଟନୀ ମହାମାଯାତି ଇତ୍ଥିଯୋ ନାମେତା କାମାଵଟ୍ଟେନ ଆଵଟ୍ଟନତୋ ଆଵଟ୍ଟନୀ, ଅନନ୍ତାହି ଇତ୍ଥିମାଯାହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ମହାମାଯା ନାମ. ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ମାଯା ଚେତା ମରୀଚୀ ଚ, ସୋକୋ ରୋଗୋ ଚୁପଦ୍ଦଵୋ;

ଖରା ଚ ବନ୍ଧନା ଚେତା, ମଚ୍ଚୁପାସୋ ଗୁହାସଯୋ;

ତାସୁ ଯୋ ଵିସ୍ସସେ ପୋସୋ, ସୋ ନରେସୁ ନରାଧମୋ’’ତି. (ଜା. ୨.୨୧.୧୧୮);

ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଵିକୋପନାତି ସେଟ୍ଠଚରିଯସ୍ସ ମେଥୁନଵିରତିବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଵିକୋପନା. ସୀଦନ୍ତୀତି ଇତ୍ଥିଯୋ ନାମେତା ଇସୀନଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଵିକୋପନେନ ଅପାଯେସୁ ସୀଦନ୍ତି. ସେସଂ ପୁରିମନଯେନେଵ ଯୋଜେତବ୍ବଂ.

ଏତଂ ପନ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଵଚନଂ ସୁତ୍ଵା ତାପସୋ ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେ ଠିତୋଯେଵ ନଟ୍ଠଜ୍ଝାନଂ ପୁନ ଉପ୍ପାଦେତ୍ଵା ଆକାସେନ ଅତ୍ତନୋ ଵସନଟ୍ଠାନମେଵ ଗତୋ. ବୋଧିସତ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ତାପସୋ ଏଵଂ ଭାରିକୋ ସମାନୋ ସିମ୍ବଲିତୂଲଂ ଵିଯ ଆକାସେନ ଗତୋ, ମଯାପି ଇମିନା ଵିଯ ଝାନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ଵା ଆକାସେନ ଚରିତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି. ସୋ ଅସ୍ସମଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ମନୁସ୍ସପଥଂ ନେତ୍ଵା ‘‘ଗଚ୍ଛ, ତ୍ଵ’’ନ୍ତି ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ଵା ଅରଞ୍ଞଂ ପଵିସିତ୍ଵା ମନୁଞ୍ଞେ ଭୂମିଭାଗେ ଅସ୍ସମଂ ମାପେତ୍ଵା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ଵା କସିଣପରିକମ୍ମଂ କତ୍ଵା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ଵା ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାଯଣୋ ଅହୋସି.

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ଵା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ଵା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି. ‘‘ତଦା ଅନିତ୍ଥିଗନ୍ଧକୁମାରୋ ଅହମେଵ ଅହୋସି’’ନ୍ତି.

ଚୂଳପଲୋଭନଜାତକଵଣ୍ଣନା ତତିଯା.

[୨୬୪] ୪. ମହାପନାଦଜାତକଵଣ୍ଣନା

ପନାଦୋ ନାମ ସୋ ରାଜାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଗଙ୍ଗାତୀରେ ନିସିନ୍ନୋ ଭଦ୍ଦଜିତ୍ଥେରସ୍ସାନୁଭାଵଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି. ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ସତ୍ଥା ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵସ୍ସଂ ଵସିତ୍ଵା ‘‘ଭଦ୍ଦଜିକୁମାରସ୍ସ ସଙ୍ଗହଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଵୁତୋ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଭଦ୍ଦିଯନଗରଂ ପତ୍ଵା ଜାତିଯାଵନେ ତଯୋ ମାସେ ଵସି କୁମାରସ୍ସ ଞାଣପରିପାକଂ ଆଗମଯମାନୋ. ଭଦ୍ଦଜିକୁମାରୋ ମହାଯସୋ ଅସୀତିକୋଟିଵିଭଵସ୍ସ ଭଦ୍ଦିଯସେଟ୍ଠିନୋ ଏକପୁତ୍ତକୋ. ତସ୍ସ ତିଣ୍ଣଂ ଉତୂନଂ ଅନୁଚ୍ଛଵିକା ତଯୋ ପାସାଦା ଅହେସୁଂ. ଏକେକସ୍ମିଂ ଚତ୍ତାରୋ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ଵସତି. ଏକସ୍ମିଂ ଵସିତ୍ଵା ନାଟକପରିଵୁତୋ ମହନ୍ତେନ ଯସେନ ଅଞ୍ଞଂ ପାସାଦଂ ଗଚ୍ଛତି. ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ‘‘କୁମାରସ୍ସ ଯସଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ସକଲନଗରଂ ସଙ୍ଖୁଭି, ପାସାଦନ୍ତରେ ଚକ୍କାତିଚକ୍କାନି ମଞ୍ଚାତିମଞ୍ଚାନି ବନ୍ଧନ୍ତି.

ସତ୍ଥା ତଯୋ ମାସେ ଵସିତ୍ଵା ‘‘ମଯଂ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ନଗରଵାସୀନଂ ଆରୋଚେସି. ନାଗରା ‘‘ଭନ୍ତେ, ସ୍ଵେ ଗମିସ୍ସଥା’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ଵା

ଦୁତିଯଦିୱସେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ନଗରମଜ୍ଝେ ମଣ୍ଡପଂ କତ୍ୱା ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଆସନାନି ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା କାଲଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦି, ମନୁସ୍ସା ମହାଦାନଂ ଅଦଂସୁ। ସତ୍ଥା ନିଟ୍ଠିତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ମଧୁରସ୍ସରେନ ଅନୁମୋଦନଂ ଆରଭି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଭଦ୍ଦଜିକୁମାରୋପି ପାସାଦତୋ ପାସାଦଂ ଗଚ୍ଛତି , ତସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ତଂ ଦିୱସଂ ନ କୋଚି ଅଗମାସି, ଅତ୍ତନୋ ମନୁସ୍ସାୱ ପରିୱାରେସୁଂ। ସୋ ମନୁସ୍ସେ ପୁଚ୍ଛି – ''ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ କାଲେ ମଯି ପାସାଦତୋ ପାସାଦଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ସକଲନଗରଂ ସଙ୍ଖୁଭତି, ଚକ୍କାତିଚକ୍କାନି ମଞ୍ଚାତିମଞ୍ଚାନି ବନ୍ଧନ୍ତି, ଅଜ୍ଜ ପନ ଠପେତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ ମନୁସ୍ସେ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ନତ୍ଥି, କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ''ନ୍ତି। ''ସାମି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇମଂ ଭଦ୍ଦିଯନଗରଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ତଯୋ ମାସେ ୱସିତ୍ୱା ଅଜ୍ଜେୱ ଗମିସ୍ସତି, ସୋ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ସକଲନଗରୱାସିନୋପି ତସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୀ''ତି। ସୋ ''ତେନ ହି ଏଥ, ମଯମ୍ପି ସୁଣିସ୍ସାମା''ତି ସବ୍ବାଭରଣପଟିମଣ୍ଡିତୋୱ ମହନ୍ତେନ ପରିୱାରେନ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଠିତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ଠିତୋୱ ସବ୍ବକିଲେସେ ଖେପେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ସତ୍ଥା ଭଦ୍ଦିଯସେଟ୍ଠିଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ମହାସେଟ୍ଠି, ପୁତ୍ତୋ ତେ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତୋୱ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠିତୋ, ତେନସ୍ସ ଅଜ୍ଜେୱ ପବ୍ବଜିତୁଂ ୱା ୱଟ୍ଟତି ପରିନିବ୍ବାଯିତୁଂ ୱା''ତି ଆହ। ''ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବାନେନ କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ପବ୍ବାଜେଥ ନଂ, ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଚ ପନ ନଂ ଗହେତ୍ୱା ସ୍ୱେ ଅମ୍ହାକଂ ଗେହଂ ଉପସଙ୍କମଥା''ତି। ଭଗୱା ନିମନ୍ତନଂ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା କୁଲପୁତ୍ତଂ ଆଦାଯ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦଂ ଦାପେସି। ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ସତ୍ତାହଂ ମହାସକ୍କାରଂ କରିଂସୁ। ସତ୍ଥା ସତ୍ତାହଂ ୱସିତ୍ୱା କୁଲପୁତ୍ତମାଦାଯ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ କୋଟିଗାମଂ ପାପୁଣି। କୋଟିଗାମୱାସିନୋ ମନୁସ୍ସା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଅଦଂସୁ। ସତ୍ଥା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ଅନୁମୋଦନଂ ଆରଭି। କୁଲପୁତ୍ତୋ ଅନୁମୋଦନକରଣକାଲେ ବହିଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ସତ୍ଥୁ ଆଗତକାଲେଯେୱ ଉଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ''ତି ଗଙ୍ଗାତିତ୍ଥସମୀପେ ଏକସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିସୀଦି । ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରେସୁ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁପି ଅନୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆଗତକାଲେଯେୱ ଉଟ୍ଠହି। ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଭିକ୍ଖୂ ''ଅଯଂ ପୁରେ ୱିଯ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ମହାଥେରେ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେପି ଦିସ୍ୱା ନ ଉଟ୍ଠହତୀ''ତି କୁଜ୍ଝିଂସୁ।

କୋଟିଗାମୱାସିନୋ ମନୁସ୍ସା ନାୱାସଙ୍ଘାଟେ ବନ୍ଧିଂସୁ। ସତ୍ଥା ନାୱାସଙ୍ଘାଟେ ଠତ୍ୱା ''କହଂ , ଭଦ୍ଦଜୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଏସ, ଭନ୍ତେ, ଇଧେୱା''ତି। ''ଏହି, ଭଦ୍ଦଜି, ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକନାୱଂ ଅଭିରୁହା''ତି। ଥେରୋପି ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଏକନାୱାଯ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ଗଙ୍ଗାଯ ମଜ୍ଝଂ ଗତକାଲେ ସତ୍ଥା ଆହ – ''ଭଦ୍ଦଜି, ତଯା ମହାପନାଦରାଜକାଲେ ଅଜ୍ଝାୱୁଟ୍ଠପାସାଦୋ କହ''ନ୍ତି। ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିମୁଗ୍ଗୋ, ଭନ୍ତେତି। ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଭିକ୍ଖୂ ''ଭଦ୍ଦଜିତ୍ଥେରୋ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତୀ''ତି ଆହଂସୁ। ସତ୍ଥା ''ତେନ ହି, ଭଦ୍ଦଜି, ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ କଙ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦା''ତି ଆହ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଥେରୋ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିବଲେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାସାଦଥୂପିକଂ ପାଦଙ୍ଗୁଲିଯା ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଚୱୀସତିଯୋଜନଂ ପାସାଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଆକାସେ ଉପ୍ପତି। ଉପ୍ପତିତୋ ଚ ପନ ହେଟ୍ଠାପାସାଦେ ଠିତାନଂ ପାସାଦଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଞ୍ଞାଯି। ସୋ ଏକଯୋଜନଂ ଦ୍ୱିଯୋଜନଂ ତିଯୋଜନନ୍ତି ଯାୱ ୱୀସତିଯୋଜନା ଉଦକତୋ ପାସାଦଂ ଉକ୍ଖିପି। ଅଥସ୍ସ ପୁରିମଭୱେ ଞାତକା ପାସାଦଲୋଭେନ ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପନାଗମଣ୍ଡୂକା ହୁତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ପାସାଦେ ନିବ୍ବତ୍ତା ପାସାଦେ ଉଟ୍ଠହନ୍ତେ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଉଦକେଯେୱ ପତିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେ ପତନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ''ଞାତକା ତେ, ଭଦ୍ଦଜି, କିଲମନ୍ତୀ''ତି ଆହ। ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ପାସାଦଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ପାସାଦୋ ଯଥାଠାନେଯେୱ ପତିଟ୍ଠହି, ସତ୍ଥା ପାରଗଙ୍ଗଂ ଗତୋ। ଅଥସ୍ସ ଗଙ୍ଗାତୀରେଯେୱ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପଯିଂସୁ, ସୋ ପଞ୍ଞତ୍ତେ ୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ତରୁଣସୂରିଯୋ ୱିଯ ରସ୍ମିଯୋ ମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ''କସ୍ମିଂ କାଲେ, ଭନ୍ତେ, ଅଯଂ ପାସାଦୋ ଭଦ୍ଦଜିତ୍ଥେରେନ ଅଜ୍ଝାୱୁତ୍ଥୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସତ୍ଥା ''ମହାପନାଦରାଜକାଲେ''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ୱିଦେହରଟ୍ଠେ ମିଥିଲାଯଂ ସୁରୁଚି ନାମ ରାଜା ଅହୋସି, ପୁତ୍ତୋପି ତସ୍ସ ସୁରୁଚିଯେୱ, ତସ୍ସ ପନ ପୁତ୍ତୋ ମହାପନାଦୋ ନାମ ଅହୋସି, ତେ ଇମଂ ପାସାଦଂ ପଟିଲଭିଂସୁ। ପଟିଲାଭତ୍ଥାଯ ପନସ୍ସ ଇଦଂ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ – ଦ୍ୱେ ପିତାପୁତ୍ତା ନଳେହି ଚ ଉଦୁମ୍ବରଦାରୂହି ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱସନପଣ୍ଣସାଲଂ କରିଂସୁ। ଇମସ୍ମିଂ ଜାତକେ ସବ୍ବଂ ଅତୀତୱତ୍ଥୁ ପକିଣ୍ଣକନିପାତେ ସୁରୁଚିଜାତକେ (ଜା। ୧।୧୪।୧୦୨ ଆଦଯୋ) ଆୱିଭୱିସ୍ସତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୪୦।

''ପନାଦୋ ନାମ ସୋ ରାଜା, ଯସ୍ସ ଯୂପୋ ସୁୱଣ୍ଣଯୋ;

ତିରିଯଂ ସୋଳସୁବ୍ବେଧୋ, ଉଦ୍ଧମାହୁ ସହସ୍ସଧା।

୪୧।

‘‘ସହସ୍ସକଣ୍ଡୋ ସତଗେଣ୍ଡୁ, ଧଜାଲୁ ହରିତାମଯୋ;

ଅନଚ୍ଚୁଂ ତତ୍ଥ ଗନ୍ଧଵ୍ବା, ଛ ସହସ୍ସାନି ସତ୍ତଧା।

୪୨।

‘‘ଏଵମେତଂ ତଦା ଆସି, ଯଥା ଭାସସି ଭଦ୍ଦଜି;

ସକ୍କୋ ଅହଂ ତଦା ଆସିଂ, ଵେଯ୍ୟାଵଚ୍ଚକରୋ ତଵା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯୂପୋତି ପାସାଦୋ। ତିରିଯଂ ସୋଳସୁବ୍ବେଧୋତି ଵିତ୍ଥାରତୋ ସୋଳସକଣ୍ଡପାତଵିତ୍ଥାରୋ ଅହୋସି। ଉଦ୍ଧମାହୁ ସହସ୍ସଧାତି ଉବ୍ବେଧେନ ସହସ୍ସକଣ୍ଡଗମନମତ୍ତଂ ଉଚ୍ଚୋ ଅହୁ, ସହସ୍ସକଣ୍ଡଗମନଗଣନାଯ ପଞ୍ଚଵୀସତିଯୋଜନପ୍ପମାଣଂ ହୋତି। ଵିତ୍ଥାରୋ ପନସ୍ସ ଅଟ୍ଠଯୋଜନମତ୍ତୋ।

ସହସ୍ସକଣ୍ଡୋ ସତଗେଣ୍ଡୂତି ସୋ ପନେସ ସହସ୍ସକଣ୍ଡୁବ୍ବେଧୋ ପାସାଦୋ ସତଭୂମିକୋ ଅହୋସି। ଧଜାଲୂତି ଧଜସମ୍ପନ୍ନୋ। ହରିତାମଯୋତି ହରିତମଣିପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ‘‘ସମାଲୁହରିତାମଯୋ’’ତି ପାଠୋ, ହରିତମଣିମଯେହି ଦ୍ଵାରକଵାଟଵାତପାନେହି ସମନ୍ନାଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସମାଲୂତି କିର ଦ୍ଵାରକଵାଟଵାତପାନାନଂ ନାମଂ। ଗନ୍ଧଵ୍ବାତି ନଟା, ଛ ସହସ୍ସାନି ସତ୍ତଧାତି ଛ ଗନ୍ଧଵ୍ବସହସ୍ସାନି ସତ୍ତଧା ହୁତ୍ଵା ତସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ରଞ୍ଞୋ ରତିଜନନତ୍ଥାଯ ନଚ୍ଚିଂସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ତେ ଏଵଂ ନଚ୍ଚନ୍ତାପି ରାଜାନଂ ହାସେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ, ଅଥ ସକ୍କୋ ଦେଵରାଜା ଦେଵନଟଂ ପେସେତ୍ଵା ସମଜ୍ଜଂ କାରେସି, ତଦା ମହାପନାଦୋ ହସି।

ଯଥା ଭାସସି, ଭଦ୍ଦଜୀତି ଭଦ୍ଦଜିତ୍ଥେରେନ ହି ‘‘ଭଦ୍ଦଜି, ତଯା ମହାପନାଦରାଜକାଲେ ଅନୁଭୂତପାସାଦୋ କହ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିମୁଗ୍ଗୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଵଦନ୍ତେନ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ତସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତଭାଵୋ ଚ ମହାପନାଦରାଜଭାଵୋ ଚ ଭାସିତୋ ହୋତି। ତଂ ଗହେତ୍ଵା ସତ୍ଥା ‘‘ଯଥା ତ୍ଵଂ, ଭଦ୍ଦଜି, ଭାସସି, ତଦା ଏତଂ ତଥେଵ ଅହୋସି, ଅହଂ ତଦା ତଵ କାଯଵେଯ୍ୟାଵଚ୍ଚକରୋ ସକ୍କୋ ଦେଵାନମିନ୍ଦୋ ଅହୋସି’’ନ୍ତି ଆହ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭିକ୍ଖୂ ନିକ୍କଙ୍ଖା ଅହେସୁଂ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ଵା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ମହାପନାଦୋ ରାଜା ଭଦ୍ଦଜି ଅହୋସି, ସକ୍କୋ ପନ ଅହମେଵ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ମହାପନାଦଜାତକଵଣ୍ଣନା ଚତୁତ୍ଥା।

[୨୬୫] ୫। ଖୁରପ୍ପଜାତକଵଣ୍ଣନା

ଦିସ୍ଵା ଖୁରପ୍ପେତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଓସ୍ସଟ୍ଠଵୀରିଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଞ୍ହି ସତ୍ଥା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଓସ୍ସଟ୍ଠଵୀରିଯୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ଭିକ୍ଖୁ, କସ୍ମା ଏଵଂ ତ୍ଵଂ ନିଯ୍ୟାନିକସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ଵା ଵୀରିଯଂ ଓସ୍ସଜି, ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତା ଅନିଯ୍ୟାନିକଟ୍ଠାନେପି ଵୀରିଯଂ କରିଂସୂ’’ତି ଵତ୍ଵା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଅଟଵିଆରକ୍ଖକକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ଵା ଵଯପ୍ପତ୍ତୋ ପଞ୍ଚପୁରିସସତପରିଵାରୋ ଅଟଵିଆରକ୍ଖକେସୁ ସବ୍ବଜେଟ୍ଠକୋ ହୁତ୍ଵା ଅଟଵିମୁଖେ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମେ ଵାସଂ କପ୍ପେସି। ସୋ ଭତିଂ ଗହେତ୍ଵା ମନୁସ୍ସେ ଅଟଵିଂ ଅତିକ୍କାମେତି। ଅଥେକସ୍ମିଂ ଦିଵସେ ବାରାଣସେଯ୍ୟକୋ ସତ୍ଥଵାହପୁତ୍ତୋ ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ତଂ ଗାମଂ ପତ୍ଵା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ଵା ‘‘ସମ୍ମ, ସହସ୍ସଂ ଗହେତ୍ଵା ମଂ ଅଟଵିଂ ଅତିକ୍କାମେହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ସହସ୍ସଂ ଗଣ୍ହି, ଭତିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋଯେଵ ତସ୍ସ ଜୀଵିତଂ ପରିଚ୍ଚଜି। ସୋ ତଂ ଆଦାଯ ଅଟଵିଂ ପାଵିସି, ଅଟଵିମଜ୍ଝେ ପଞ୍ଚସତା ଚୋରା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ, ଚୋରେ ଦିସ୍ଵାଵ ସେସପୁରିସା ଉରେନ ନିପଜ୍ଜିଂସୁ, ଆରକ୍ଖକଜେଟ୍ଠକୋ ଏକୋଵ ନଦନ୍ତୋ ଵଗ୍ଗନ୍ତୋ ପହରିତ୍ଵା ପଞ୍ଚସତେପି ଚୋରେ ପଲାପେତ୍ଵା ସତ୍ଥଵାହପୁତ୍ତଂ ସୋତ୍ଥିନା କନ୍ତାରଂ ତାରେସି।

ସତ୍ଥଵାହପୁତ୍ତୋ ପରକନ୍ତାରେ ସତ୍ଥଂ ନିଵେସେତ୍ଵା ଆରକ୍ଖକଜେଟ୍ଠକଂ ନାନଗ୍ଗରସଭୋଜନଂ ଭୋଜେତ୍ଵା ସଯମ୍ପି ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ସୁଖନିସିନ୍ନୋ ତେନ

ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତୋ ‘‘ସମ୍ମ, ତଥାଦାରୁଣାନଂ ଚୋରାନଂ ଆୱୁଧାନି ଗହେତ୍ୱା ଅୱତ୍ଥରଣକାଲେ କେନ ନୁ ଖୋ ତେ କାରଣେନ ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସମତ୍ତମ୍ପି ନ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୪୩।

‘‘ଦିସ୍ୱା ଖୁରପ୍ପେ ଧନୁୱେଗନୁନ୍ନେ, ଖଗ୍ଗେ ଗହୀତେ ତିଖିଣେ ତେଲଧୋତେ;

ତସ୍ମିଂ ଭୟସ୍ମିଂ ମରଣେ ୱିୟୂଳ୍ହେ, କସ୍ମା ନୁ ତେ ନାହୁ ଛମ୍ଭିତତ୍ତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଧନୁୱେଗନୁନ୍ନେତି ଧନୁୱେଗେନ ୱିସ୍ସଟ୍ଠେ। ଖଗ୍ଗେ ଗହୀତେତି ଥରୁଦଣ୍ଡେହି ସୁଗହିତେ ଖଗ୍ଗେ। ମରଣେ ୱିୟୂଳ୍ହେତି ମରଣେ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତେ। କସ୍ମା ନୁ ତେ ନାହୂତି କେନ ନୁ ଖୋ କାରଣେନ ନାହୋସି। ଛମ୍ଭିତତ୍ତନ୍ତି ସରୀରଚଲନଂ।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଆରକ୍ଖକଜେଟ୍ଠକୋ ଇତରା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି –

୪୪।

‘‘ଦିସ୍ୱା ଖୁରପ୍ପେ ଧନୁୱେଗନୁନ୍ନେ, ଖଗ୍ଗେ ଗହୀତେ ତିଖିଣେ ତେଲଧୋତେ;

ତସ୍ମିଂ ଭୟସ୍ମିଂ ମରଣେ ୱିୟୂଳ୍ହେ, ୱେଦଂ ଅଲତ୍ଥଂ ୱିପୁଲଂ ଉଳାରଂ।

୪୫।

‘‘ସୋ ୱେଦଜାତୋ ଅଜ୍ଝଭୱିଂ ଅମିତ୍ତେ, ପୁବ୍ବେୱ ମେ ଜୀୱିତମାସି ଚତ୍ତଂ;

ନ ହି ଜୀୱିତେ ଆଲୟଂ କୁବ୍ବମାନୋ, ସୂରୋ କୟିରା ସୂରକିଚ୍ଚଂ କଦାଚୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ୱେଦଂ ଅଲତ୍ଥନ୍ତି ତୁଟ୍ଠିଞ୍ଚେୱ ସୋମନସ୍ସଞ୍ଚ ପଟିଲଭିଂ। ୱିପୁଲନ୍ତି ବହୁଂ। ଉଳାରନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ। ଅଜ୍ଝଭୱିନ୍ତି ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଅଭିଭୱିଂ। ପୁବ୍ବେୱ ମେ ଜୀୱିତମାସି ଚତ୍ତନ୍ତି ମୟା ପୁବ୍ବେୱ ତୱ ହତ୍ଥତୋ ଭତିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେନେୱ ଜୀୱିତଂ ଚତ୍ତମାସି। ନ ହି ଜୀୱିତେ ଆଲୟଂ କୁବ୍ବମାନୋତି ଜୀୱିତସ୍ମିଞ୍ହି ନିକନ୍ତିଂ କୁରୁମାନୋ ପୁରିସକିଚ୍ଚଂ କଦାଚିପି ନ କରୋତି।

ଏୱଂ ସୋ ସରୱସ୍ସେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ଜୀୱିତନିକନ୍ତିୟା ୱିସ୍ସଟ୍ଠତ୍ତା ଅତ୍ତନା ସୂରକିଚ୍ଚସ୍ସ କତଭାୱଂ ଞାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥୱାହପୁତ୍ତଂ ଉୟ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ସକଗାମମେୱ ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ଓସ୍ସଟ୍ଠୱୀରିୟୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ଆରକ୍ଖକଜେଟ୍ଠକୋ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଖୁରପ୍ପଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଞ୍ଚମା।

[୨୬୬] ୬। ୱାତଗ୍ଗସିନ୍ଧୱଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଯେନାସିକିସିୟା ପଣ୍ଡୂତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ଅଞ୍ଞତରଂ କୁଟୁମ୍ବିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାୱତ୍ଥିୟଂ କିରେକା ଅଭିରୂପା ଇତ୍ଥୀ ଏକଂ ଅଭିରୂପଂ କୁଟୁମ୍ବିକଂ ଦିସ୍ୱା ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା ଅହୋସି, ସକଲସରୀରଂ ଝାୟମାନୋ ୱିୟସ୍ସା ଅବ୍ଭନ୍ତରେ କିଲେସଗ୍ଗି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସା ନେୱ କାୟସ୍ସାଦଂ ଲଭି, ନ ଚିତ୍ତସ୍ସାଦଂ, ଭତ୍ତମ୍ପିସ୍ସା ନ ରୁଚ୍ଚି, କେୱଲଂ ମଞ୍ଚକଅଟନିଂ ଗହେତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ଅଥ ନଂ ଉପଟ୍ଠାୟିକା ଚ ସହାୟିକା ଚ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ କମ୍ପମାନଚିତ୍ତା ଅଟନିଂ ଗହେତ୍ୱା ନିପନ୍ନା, କିଂ ତେ ଅଫାସୁକ’’ନ୍ତି। ସା ଏକଂ ଦ୍ୱେ ୱାରେ ଅକଥେତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱୁଚ୍ଚମାନା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ତା ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ମା ଚିନ୍ତୟି, ମୟଂ ତଂ ଆନେସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା କୁଟୁମ୍ବିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେସୁଂ, ସୋ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ

ୱିଚମାନୋ ଅଧିୱାସେସି। ତା ‘‘ଅସୁକଦିୱସେ ଅସୁକୱେଲାୟଂ ଆଗଚ୍ଛା’’ତି ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସା ଆରୋଚେସୁଂ। ସା ଅତ୍ତନୋ ସୟନଗବ୍ଭଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ସୟନପିଟ୍ଠେ ନିସିନ୍ନା ତସ୍ମିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସୟନେକଦେସେ ନିସିନ୍ନେ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚାହଂ ଇମସ୍ସ ଗରୁକଂ ଅକତ୍ୱା ଇଦାନେୱ ଓକାସଂ କରିସ୍ସାମି, ଇସ୍ସରିୟଂ ମେ ପରିହାୟିସ୍ସତି, ଆଗତଦିୱସେଯେୱ ଓକାସକରଣଂ ନାମ ଅକାରଣଂ, ଅଜ୍ଜ ନ ମଙ୍କୁଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଓକାସଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ହତ୍ଥଗହଣାଦିୱସେନ କେଳିଂ କାତୁଂ ଆରଦ୍ଧଂ ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଅପେହି ଅପେହି, ନ ମେ ତୟା ଅତ୍ଥୋ’’ତି ନିବ୍ଭୁଚ୍ଛେସି। ସୋ ଓସକ୍କିତ୍ୱା ଲଜ୍ଜିତୋ ଉଟ୍ଠାୟ ଅତ୍ତନୋ ଗେହମେୱ ଗତୋ।

ଇତରା ଇତ୍ଥିୟୋ ତାୟ ତଥା କତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା କୁଟୁମ୍ବିକେ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମାହଂସୁ – ‘‘ତ୍ୱଂ ଏତସ୍ମିଂ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା ଆହାରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି, ଅଥ ନଂ ମୟଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚିତ୍ୱା ଆନୟିମ୍ହା, ତସ୍ସ କସ୍ମା ଓକାସଂ ନ ଅକାସୀ’’ତି। ସା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଇତରା ‘‘ତେନ ହି ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। କୁଟୁମ୍ବିକୋ ପୁନ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱାପି ନ ଓଲୋକେସି। ସା ତଂ ଅଲଭମାନା ନିରାହାରା ତତ୍ଥେୱ ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପାପୁଣି। କୁଟୁମ୍ବିକୋ ତସ୍ସା ମତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ବହୁଂ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଂ ଆଦାୟ ଜେତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ଚ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଉପାସକ, ନ ପଞ୍ଞାୟସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତେ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘ସ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଲଜ୍ଜାୟ ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାନଂ ନାଗତୋ’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ‘‘ନ , ଉପାସକ, ଇଦାନେୱେସା କିଲେସୱସେନ ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆଗତକାଲେ ତଂ ଓକାସଂ ଅକତ୍ୱା ଲଜ୍ଜାପେସି, ପୁବ୍ବେପି ପନ ପଣ୍ଡିତେସୁ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆଗତକାଲେ ଓକାସଂ ଅକତ୍ୱା କିଲମେତ୍ୱାୱ ଉୟ୍ୟୋଜେସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସିନ୍ଧୱକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱାତଗ୍ଗସିନ୍ଧୱୋ ନାମ ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସ ମଙ୍ଗଲଅସ୍ସୋ ଅହୋସି। ଅସ୍ସଗୋପକା ତଂ ନେତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାୟଂ ନ୍ହାପେନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ଭଦ୍ଦଲୀ ନାମ ଗଦ୍ରଭୀ ଦିସ୍ୱା ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା କିଲେସୱସେନ କମ୍ପମାନା ନେୱ ତିଣଂ ଖାଦି , ନ ଉଦକଂ ପିୱି, ପରିସୁସ୍ସିତ୍ୱା କିସା ଅଟ୍ଠିଚମ୍ମମତ୍ତା ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ପୁତ୍ତୋ ଗଦ୍ରଭପୋତକୋ ମାତରଂ ପରିସୁସ୍ସମାନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ମ, ନେୱ ତିଣଂ ଖାଦସି, ନ ଉଦକଂ ପିୱସି, ପରିସୁସ୍ସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କମ୍ପମାନା ନିପଜ୍ଜସି, କିଂ ତେ ଅଫାସୁକ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ସା ଅକଥେତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱୁଚ୍ଚମାନା ତମତ୍ଥଂ କଥେସି। ଅଥ ନଂ ପୁତ୍ତୋ ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ମ, ମା ଚିନ୍ତୟି, ଅହଂ ତଂ ଆନେସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ୱାତଗ୍ଗସିନ୍ଧୱସ୍ସ ନ୍ହାୟିତୁଂ ଆଗତକାଲେ ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ତାତ, ମୟ୍ହଂ ମାତା ତୁମ୍ହେସୁ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା ନିରାହାରା ସୁସ୍ସିତ୍ୱା ମରିସ୍ସତି, ଜୀୱିତଦାନମସ୍ସା ଦେଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ସାଧୁ, ତାତ, ଦସ୍ସାମି, ଅସ୍ସଗୋପକା ମଂ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ଥୋକଂ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ୱିଚରଣତ୍ଥାୟ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ମାତରଂ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ପଦେସଂ ଏହୀ’’ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ମାତରଂ ଆନେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ପଦେସେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ ଅଟ୍ଠାସି।

ଅସ୍ସଗୋପକାପି ୱାତଗ୍ଗସିନ୍ଧୱଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୁଂ। ସୋ ତଂ ଗଦ୍ରଭିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମି। ଅଥ ସା ଗଦ୍ରଭୀ ତସ୍ମିଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସରୀରଂ ଉପସିଙ୍ଘମାନେ ‘‘ସଚାହଂ ଗରୁଂ ଅକତ୍ୱା ଆଗତକ୍ଖଣେଯେୱସ୍ସ ଓକାସଂ କରିସ୍ସାମି, ଏୱଂ ମେ ଯସୋ ଚ ଇସ୍ସରିୟଞ୍ଚ ପରିହାୟିସ୍ସତି, ଅନିଚ୍ଛମାନା ୱିୟ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସିନ୍ଧୱସ୍ସ ହେଟ୍ଠାହନୁକେ ପାଦେନ ପହରିତ୍ୱା ପଲାୟି, ଦନ୍ତମୂଲମସ୍ସ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଗତକାଲୋ ୱିୟ ଅହୋସି। ୱାତଗ୍ଗସିନ୍ଧୱୋ ‘‘କୋ ମେ ଏତାୟ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଲଜ୍ଜିତୋ ତତୋୱ ପଲାୟି। ସା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୀ ହୁତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ପତିତ୍ୱା ସୋଚମାନା ନିପଜ୍ଜି।

ଅଥ ନଂ ପୁତ୍ତୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୪୬।

‘‘ଯେନାସି କିସିୟା ପଣ୍ଡୁ, ଯେନ ଭତ୍ତଂ ନ ରୁଚ୍ଚତି;

ଅୟଂ ସୋ ଆଗତୋ ଭତ୍ତା, କସ୍ମା ଦାନି ପଲାୟସୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯେନାତି ଯସ୍ମିଂ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତତାୟ ଯେନ କାରଣଭୂତେନ।

ପୁତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଗଦ୍ରଭୀ ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୪୭।

‘‘ସଚେ ପନାଦିକେନେୱ, ସନ୍ଥଓ୍ୱୋ ନାମ ଜାଯତି;

ଯସୋ ହାଯତି ଇତ୍ଥୀନଂ, ତସ୍ମା ତାତ ପଲାଯହ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଆଦିକେନେୱାତିଆଦିତୋୱ ପଠମମେୱ। ସନ୍ଥଓ୍ୱୋତି ମେଥୁନଧମ୍ମସଂଯୋଗଓ୍ୱସେନ ମିତ୍ତସନ୍ଥଓ୍ୱୋ। ଯସୋ ହାଯତି ଇତ୍ଥୀନନ୍ତି, ତାତ, ଇତ୍ଥୀନଞ୍ହି ଗରୁକଂ ଅକତ୍ୱା ଆଦିତୋୱ ସନ୍ଥୱଂ କୁରୁମାନାନଂ ଯସୋ ହାଯତି, ଇସ୍ସରିଯଗଚ୍ଚିତଭାଓ୍ୱୋ ପରିହାଯତୀତି। ଏୱଂ ସା ଇତ୍ଥୀନଂ ସଭାୱଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ କଥେସି।

ତତିଯଗାଥଂ ପନ ସତ୍ଥା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଆହ –

୪୮।

‘‘ଯସସ୍ସିନଂ କୁଲେ ଜାତଂ, ଆଗତଂ ଯା ନ ଇଚ୍ଛତି;

ସୋଚତି ଚିରରତ୍ତାଯ, ୱାତଗ୍ଗମିୱ ଭଦ୍ଦଲୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯସସ୍ସିନନ୍ତି ଯସସମ୍ପନ୍ନଂ। ଯା ନ ଇଚ୍ଛତୀତି ଯା ଇତ୍ଥୀ ତଥାରୂପଂ ପୁରିସଂ ନ ଇଚ୍ଛତି। ଚିରରତ୍ତାଯାତି ଚିରରତ୍ତଂ, ଦୀଘମଦ୍ଧାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ଗଦ୍ରଭୀ ସା ଇତ୍ଥୀ ଅହୋସି, ୱାତଗ୍ଗସିନ୍ଧଓ୍ୱୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ୱାତଗ୍ଗସିନ୍ଧୱଜାତକୱଣ୍ଣନା ଛଟ୍ଠା।

[୨୬୭] ୭। କକ୍କଟକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସିଙ୍ଗୀମିଗୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଇତ୍ଥିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିରେକୋ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଅତ୍ତନୋ ଭରିଯଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧାରସୋଧନତ୍ଥାଯ ଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉଦ୍ଧାରଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଚୋରେହି ଗହିତୋ। ଭରିଯା ପନସ୍ସ ଅଭିରୂପା ପାସାଦିକା ଦସ୍ସନୀଯା, ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ତସ୍ସା ସିନେହେନ କୁଟୁମ୍ବିକଂ ମାରେତୁଂ ଆରଭି। ସା ପନ ଇତ୍ଥୀ ସୀଲୱତୀ ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନା ପତିଦେୱତା, ସା ଚୋରଜେଟ୍ଠକସ୍ସ ପାଦେସୁ ନିପତିତ୍ୱା ‘‘ସାମି, ସଚେ ମଯି ସିନେହୋ ଅତ୍ଥି, ମା ମଯ୍ହଂ ସାମିକଂ ମାରେହି। ସଚେ ମାରେସି, ଅହମ୍ପି ୱିସଂ ୱା ଖାଦିତ୍ୱା ନାସୱାତଂ ୱା ସନ୍ନିରୁମ୍ଭିତ୍ୱା ମରିସ୍ସାମି, ତଯା ପନ ସଦ୍ଧିଂ ନ ଗମିସ୍ସାମି, ମା ମେ ଅକାରଣେନ ସାମିକଂ ମାରେହୀ’’ତି ଯାଚିତ୍ୱା ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସି। ତେ ଉଭୋପି ସୋତ୍ଥିନା ସାୱତ୍ଥିଂ ପତ୍ୱା ଜେତୱନପିଟ୍ଠିୱିହାରେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ‘‘ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମା’’ତି ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ତେ ସତ୍ଥାରା ‘‘କହଂ ଗତତ୍ଥ, ଉପାସକା’’ତି ପୁଟ୍ଠା ‘‘ଉଦ୍ଧାରସୋଧନତ୍ଥାଯା’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପନ ଆରୋଗ୍ୟେନ ଆଗତତ୍ଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଆହ – ‘‘ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଚୋରା ଗଣ୍ହିଂସୁ, ତତ୍ରେସା ମଂ ମାରିଯମାନଂ ଚୋରଜେଟ୍ଠକଂ ଯାଚିତ୍ୱା ମୋଚେସି, ଇମଂ ନିସ୍ସାଯ ମଯା ଜୀୱିତଂ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଉପାସକ, ଇଦାନେୱେତାଯ ଏୱଂ ତୁଯ୍ହଂ ଜୀୱିତଂ ଦିନ୍ନଂ, ପୁବ୍ବେପି ପଣ୍ଡିତାନମ୍ପି ଜୀୱିତଂ ଅଦାସିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ହିମୱନ୍ତେ ମହାଉଦକରହଦୋ, ତତ୍ଥ ମହାସୁୱଣ୍ଣକକ୍କଟକୋ ଅହୋସି। ସୋ ତସ୍ସ ନିୱାସଭାୱେନ ‘‘କୁଳୀରଦହୋ’’ତି ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ। କକ୍କଟକୋ ମହା ଅହୋସି ଖଲମଣ୍ଡଲପ୍ପମାଣୋ, ହତ୍ଥୀ ଗହେତ୍ୱା ୱଧିତ୍ୱା ଖାଦତି। ହତ୍ଥୀ ତସ୍ସ ଭଯେନ ତତ୍ଥ ଓତରିତ୍ୱା ଗୋଚରଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ କୁଳୀରଦହଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱସମାନଂ ହତ୍ଥିଯୂଥଜେଟ୍ଠକଂ ପଟିଚ୍ଚ କରେଣୁଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ଅଥସ୍ସ ମାତା ‘‘ଗବ୍ଭଂ ରକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅଞ୍ଞଂ ପବ୍ବତପ୍ପଦେସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗବ୍ଭଂ ରକ୍ଖିତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି। ସୋ ଅନୁକ୍କମେନ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ମହାସରୀରୋ ଥାମସମ୍ପନ୍ନୋ ସୋଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ଅଞ୍ଜନପବ୍ବତୋ ୱିଯ ଅହୋସି। ସୋ ଏକାଯ କରେଣୁଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱାସଂ କପ୍ପେତ୍ୱା ‘‘କକ୍କଟକଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଭରିଯଞ୍ଚ ମାତରଞ୍ଚ ଆଦାଯ ତଂ ହତ୍ଥିଯୂଥଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପିତରଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ‘‘ତାତ, ଅହଂ କକ୍କଟକଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ପିତା ‘‘ନ ସକ୍ଖିସ୍ସସି, ତାତା’’ତି ୱାରେତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱଦନ୍ତଂ ‘‘ତ୍ୱଞ୍ଞେୱ ଜାନିସ୍ସସୀ’’ତି ଆହ।

ସୋ କୁଠାରଦହଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ୱସନ୍ତେ ସବ୍ବୱାରଣେ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ସବ୍ବେହି ସଦ୍ଧିଂ ଦହସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''କିଂ ସୋ କକ୍କଟକୋ ଓତରଣକାଲେ ଗଣ୍ହାତି, ଉଦାହୁ ଗୋଚରଂ ଗଣ୍ହନକାଲେ, ଉଦାହୁ ଉତ୍ତରଣକାଲେ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଉତ୍ତରଣକାଲେ''ତି ସୁତ୍ୱା ''ତେନ ହି ତୁମ୍ହେ କୁଠାରଦହଂ ଓତରିତ୍ୱା ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଗୋଚରଂ ଗହେତ୍ୱା ପଠମଂ ଉତ୍ତରଥ, ଅହଂ ପଚ୍ଛତୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ୱାରଣା ତଥା କରିଂସୁ। କୁଠାରୋ ପଚ୍ଛତୋ ଉତ୍ତରନ୍ତଂ ବୋଧିସତ୍ତଂ ମହାସଣ୍ଡାସେନ କମ୍ମାରୋ ଲୋହସଲାକଂ ୱିୟ ଅଠଅଦ୍ୱୟେନ ପାଦେ ଦଠହଂ ଗଣ୍ହି, କରେଣୁକା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ସମୀପେଯେୱ ଅଟ୍ଠାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଆକଡ୍ଢନ୍ତୋ କୁଠାରଂ ଚାଲେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, କୁଠାରୋ ପନ ତଂ ଆକଡ୍ଢନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅଭିମୁଖଂ କରୋତି। ସୋ ମରଣଭୟତଜ୍ଜିତୋ ବଦ୍ଧରୱଂ ରୱି, ସବ୍ବେ ୱାରଣା ମରଣଭୟତଜ୍ଜିତା କୋଞ୍ଚନାଦଂ କତ୍ୱା ମୁତ୍ତକରୀସଂ ଚଜମାନା ପଲାୟିଂସୁ, କରେଣୁକାପିସ୍ସ ସଣ୍ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ପଲାୟିତୁଂ ଆରଭି।

ଅଥ ନଂ ସୋ ଅତ୍ତନୋ ବଦ୍ଧଭାୱଂ ସଞ୍ଜାପେତ୍ୱା ତସ୍ସା ଅପଲାୟନତ୍ଥଂ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୪୯। ତତ୍ଥ ସିଙ୍ଗୀ ମିଗୋତି ସିଙ୍ଗୀ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ମିଗୋ। ଦ୍ୱୀହି ଅଠଏହି ସିଙ୍ଗକିଚ୍ଚଂ ସାଧେନ୍ତେହି ଯୁତ୍ତତାୟ ସିଙ୍ଗୀତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ମିଗୋତି ପନ ସବ୍ବପାଣସଙ୍ଗାହକୱସେନ ଇଧ କୁଠାରୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଆୟତଚକ୍ଖୁନେତ୍ତୋତି ଏତ୍ଥ ଦସ୍ସନଟ୍ଠେନ ଚକ୍ଖୁ, ନୟନଟ୍ଠେନ ନେତ୍ତଂ, ଆୟତାନି ଚକ୍ଖୁସଙ୍ଖାତାନି ନେତ୍ତାନି ଅସ୍ସାତି ଆୟତଚକ୍ଖୁନେତ୍ତୋ, ଦୀଘଅକ୍ଖୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଟ୍ଠିମେୱସ୍ସ ତଚକିଚ୍ଚଂ ସାଧେତୀତି ଅଟ୍ଠିତ୍ତଚୋ। ତେନାଭିଭୂତୋତି ତେନ ମିଗେନ ଅଭିଭୂତୋ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥତୋ ନିଚ୍ଚଲଂ ଗହିତୋ ହୁତ୍ୱା। କପଣଂ ରୁଦାମୀତି କାରୁଞ୍ଞପ୍ପତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ରୁଦାମି ୱିରୱାମି। ମା ହେୱ ମନ୍ତି ମଂ ଏୱରୂପଂ ବ୍ୟସନପ୍ପତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ପାଣସମଂ ପିୟସାମିକଂ ତ୍ୱଂ ମା ହେୱ ଜହୀତି।

ଅଥ ସା କରେଣୁକା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ତଂ ଅସ୍ସାସୟମାନା ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୫୦।

''ଅୟ୍ୟ ନ ତଂ ଜହିସ୍ସାମି, କୁଞ୍ଜରଂ ସଟ୍ଠିହାୟନଂ;

ପଥବ୍ୟା ଚାତୁରନ୍ତାୟ, ସୁପ୍ପିୟୋ ହୋସି ମେ ତୁୱ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସଟ୍ଠିହାୟନନ୍ତି ଜାତିୟା ସଟ୍ଠିୱସ୍ସକାଲସ୍ମିଞ୍ହି କୁଞ୍ଜରା ଥାମେନ ପରିହାୟନ୍ତି, ସା ଅହଂ ଏୱଂ ଥାମହୀନଂ ଇମଂ ବ୍ୟସନଂ ପତ୍ତଂ ତଂ ନ ଜହିସ୍ସାମି, ମା ଭାୟି, ଇମିସ୍ସା ହି ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ସମୁଦ୍ଦଂ ପତ୍ୱା ଠିତାୟ ଚାତୁରନ୍ତାୟ ପଥୱିୟା ତ୍ୱଂ ମୟ୍ହଂ ସୁଟ୍ଠୁ ପିୟୋତି।

ଅଥ ନଂ ସନ୍ଥମ୍ଭେତ୍ୱା ''ଅୟ୍ୟ, ଇଦାନି ତଂ କୁଠାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଥୋକଂ କଥାସଲ୍ଲାପଂ ଲଭମାନା ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା କୁଠାରଂ ଯାଚମାନା ତତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୫୧।

''ଯେ କୁଠାରା ସମୁଦ୍ଦସ୍ମିଂ, ଗଙ୍ଗାୟ ଯମୁନାୟ ଚ;

ତେସଂ ତ୍ୱଂ ୱାରିଜୋ ସେଟ୍ଠୋ, ମୁଞ୍ଚ ରୋଦନ୍ତିୟା ପତି''ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯେ ସମୁଦ୍ଦେ ୱା ଗଙ୍ଗାୟ ୱା ଯମୁନାୟ ୱା କୁଠାରା, ସବ୍ବେସଂ ୱଣ୍ଣସମ୍ପତ୍ତିୟା ଚ ମହନ୍ତତ୍ତେନ ଚ ତ୍ୱମେୱ ସେଟ୍ଠୋ ଉତ୍ତମୋ। ତେନ ତଂ ଯାଚାମି, ମୟ୍ହଂ ରୋଦମାନାୟ ସାମିକଂ ମୁଞ୍ଚାତି।

କୁଠାରୋ ତସ୍ସା କଥୟମାନାୟ ଇତ୍ଥିସଦ୍ଦେ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଆକଡ୍ଢିୟମାନସୋ ହୁତ୍ୱା ୱାରଣସ୍ସ ପାଦତୋ ଅଠଏ ୱିନିୱେଠେନ୍ତୋ ''ଅୟଂ ୱିସ୍ସଟ୍ଠୋ ଇଦଂ ନାମ କରିସ୍ସତୀ''ତି ନ କିଞ୍ଚି ଅଞ୍ଜାସି। ଅଥ ନଂ ୱାରଣୋ ପାଦଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିୟଂ ଅକ୍କମି, ତାୱଦେୱ ଅଟ୍ଠୀନି ଭିଜ୍ଜିଂସୁ। ୱାରଣୋ ତୁଟ୍ଠରୱଂ ରୱି, ସବ୍ବେ ୱାରଣା ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା କୁଠାରଂ ନୀହରିତ୍ୱା ମହୀତଲେ ଠପେତ୍ୱା ମଦ୍ଦନ୍ତା ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣମକଂସୁ। ତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଠଆ ସରୀରତୋ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ପତିଂସୁ। ସୋ ଚ କୁଠାରଦହୋ ଗଙ୍ଗାୟ ଏକାବଦ୍ଧୋ , ଗଙ୍ଗାୟ ପୂରଣକାଲେ ଗଙ୍ଗୋଦକେନ ପୂରତି, ଉଦକେ ମନ୍ଦୀଭୂତେ ଦହତୋ

ଉଦକଂ ଗଙ୍ଗଂ ଓତରତି। ଅଥ ଦ୍ୱେପି ତେ ଅଠଆ ଉପ୍ପତ୍ତିଦ୍ୱା ଗଙ୍ଗାଯ ୱୁଯ୍ହିଂସୁ। ତେସୁ ଏକୋ ସମୁଦ୍ଦଂ ପାୱିସି, ଏକଂ ଦସଭାତିକରାଜାନୋ ଉଦକେ କୀଳମାନା ଲଭିତ୍ୱା ଆଳିଙ୍ଗଂ ନାମ ମୁଦିଙ୍ଗଂ ଅକଂସୁ। ସମୁଦ୍ଦଂ ପନ ପୱିଟ୍ଠଂ ଅସୁରା ଗହେତ୍ୱା ଆଲମ୍ବରଂ ନାମ ଭେରିଂ କାରେସୁଂ। ତେ ଅପରଭାଗେ ସକ୍କେନ ସଙ୍ଗାମେ ପରାଜିତା ତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଲାୟିଂସୁ, ଅଥ ନଂ ସକ୍କୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଗଣ୍ହାପେସି। ''ଆଲମ୍ବରମେଘୋ ୱିଯ ଥନତୀ''ତି ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦନ୍ତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉଭୋ ଜଯମ୍ପତିକା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ । ''ତଦା କରେଣୁକା ଅଯଂ ଉପାସିକା ଅହୋସି, ୱାରଣୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

କକ୍କଟକଜାତକୱଣ୍ଣନା ସତ୍ତମା।

[୨୬୮] ୮। ଆରାମଦୂସକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଯୋ ୱେ ସଢ଼ସମେତାନନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଦକ୍ଖିଣାଗିରିଜନପଦେ ଅଞ୍ଞତରଂ ଉଯ୍ୟାନପାଲପୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସତ୍ଥା କିର ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସୋ ଜେତୱନା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣାଗିରିଜନପଦେ ଚାରିକଂ ଚରି। ଅଥେକୋ ଉପାସକୋ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଯାଗୁଖଜ୍ଜକେହି ସନ୍ତପ୍ପେତ୍ୱା ''ଅଯ୍ୟା, ଉଯ୍ୟାନଚାରିକଂ ଚରିତୁକାମା ଇମିନା ଉଯ୍ୟାନପାଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚରନ୍ତୂ''ତି ୱତ୍ୱା ''ଅଯ୍ୟାନଂ ଫଲାଫଲାନି ଦଦେୟ୍ୟାସୀ''ତି ଉଯ୍ୟାନପାଲଂ ଆଣାପେସି। ଭିକ୍ଖୂ ଚରମାନା ଏକଂ ଛିଦ୍ଦଟ୍ଠାନଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇଦଂ ଠାନଂ ଛିଦ୍ଦଂ ୱିରଳରୁକ୍ଖଂ, କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ଉଯ୍ୟାନପାଲୋ ଆଚିକ୍ଖି – ''ଏକୋ କିର ଉଯ୍ୟାନପାଲପୁତ୍ତୋ ଉପରୋପକେସୁ ଉଦକଂ ଆସିଞ୍ଚନ୍ତୋ 'ମୂଲପ୍ପମାଣେନ ଆସିଞ୍ଚିସ୍ସାମୀ'ତି ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ମୂଲପ୍ପମାଣେନ ଉଦକଂ ଆସିଞ୍ଚି, ତେନ ତଂ ଠାନଂ ଛିଦ୍ଦଂ ଜାତ''ନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ପୁବ୍ବେପି ସୋ କୁମାରକୋ ଆରାମଦୂସକୋଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ୱିସ୍ସସେନେ ନାମ ରଞ୍ଞେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ଉସ୍ସୱେ ଘୁଟ୍ଠେ ଉଯ୍ୟାନପାଲୋ ''ଉସ୍ସୱଂ କୀଳିସ୍ସାମୀ''ତି ଉଯ୍ୟାନୱାସିନୋ ମକ୍କଟେ ଆହ – ''ଇଦଂ ଉଯ୍ୟାନଂ ତୁମ୍ହାକଂ ବହୂପକାରଂ , ଅହଂ ସତ୍ତାହଂ ଉସ୍ସୱଂ କୀଳିସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ସତ୍ତ ଦିୱସେ ଉପରୋପକେସୁ ଉଦକଂ ଆସିଞ୍ଚଥା''ତି। ତେ ''ସାଧୂ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋ ତେସଂ ଚମ୍ମଘଟକେ ଦତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ମକ୍କଟା ଉଦକଂ ଆସିଞ୍ଚନ୍ତା ଉପରୋପକେସୁ ଆସିଞ୍ଚିଂସୁ। ଅଥ ନେ ମକ୍କଟଜେଟ୍ଠକୋ ଆହ – ''ଆଗମେଥ ତାୱ, ଉଦକଂ ନାମ ସବ୍ବକାଲଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ, ତଂ ରକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ଉପରୋପକେ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ମୂଲପ୍ପମାଣଂ ଞତ୍ୱା ଦୀଘମୂଲକେସୁ ବହୁଂ, ରସ୍ସମୂଲକେସୁ ଅପ୍ପଂ ଉଦକଂ ସିଞ୍ଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ତେ ''ସାଧୂ''ତି ୱତ୍ୱା ଏକଚ୍ଚେ ଉପରୋପକେ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ତେ ରୋପେତ୍ୱା ଉଦକଂ ସିଞ୍ଚନ୍ତି।

ତସ୍ମିଂ କାଲେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବାରାଣସିଯଂ ଏକସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି, ସୋ କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନ ଉଯ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେ ମକ୍କଟେ ତଥା କରୋନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ''କୋ ତୁମ୍ହେ ଏୱଂ କାରେତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ୱାନରଜେଟ୍ଠକୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଜେଟ୍ଠକସ୍ସ ତାୱ ୱୋ ଅଯଂ ପଞ୍ଞା, ତୁମ୍ହାକଂ ପନ କୀଦିସୀ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ତମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଇମଂ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୫୨।

''ଯୋ ୱେ ସଢ଼ସମେତାନଂ, ଅହୁୱା ସେଟ୍ଠସମ୍ମତୋ;

ତସ୍ସାଯଂ ଏଦିସୀ ପଞ୍ଞା, କିମେୱ ଇତରା ପଜା''ତି।

ତତ୍ଥ ସଢ଼ସମେତାନନ୍ତି ଇମେସଂ ସବ୍ବେସଂ ସମାନଜାତୀନଂ। ଅହୁୱାତି ଅହୋସି। କିମେୱ ଇତରା ପଜାତି ଯା ଇତରା ଏତେସୁ ଲାମିକା ପଜା, କୀଦିସା ନୁ ଖୋ ତସ୍ସା ପଞ୍ଞାତି।

ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ୱାନରା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହଂସୁ –

୫୩।

‘‘ଏୱମେୱ ତୁୱଂ ବ୍ରହ୍ମେ, ଅନଞ୍ଞାଯ ୱିନିନ୍ଦସି;

କଥଂ ମୂଲଂ ଅଦିସ୍ୱାନ, ରୁକ୍ଖଂ ଜଞ୍ଞା ପତିଟ୍ଠିତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମେତି ଆଲପନମତ୍ତଂ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ତ୍ୱଂ, ଭୋ ପୁରିସ, କାରଣାକାରଣଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଏୱମେୱ ଅମ୍ହେ ୱିନିନ୍ଦସି, ରୁକ୍ଖଂ ନାମ ‘‘ଗମ୍ଭୀରେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ୱା ଏସ, ନ ୱା’’ତି ମୂଲଂ ଅନୁପ୍ପାଟେତ୍ୱା କଥଂ ଞାତୁଂ ସକ୍କା, ତେନ ମଯଂ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ମୂଲପ୍ପମାଣେନ ଉଦକଂ ଆସିଞ୍ଚାମାତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୫୪।

‘‘ନାହଂ ତୁମ୍ହେ ୱିନିନ୍ଦାମି, ଯେ ଚଞ୍ଞେ ୱାନରା ୱନେ;

ୱିସ୍ସସେନୋୱ ଗାରଯ୍ହୋ, ଯସ୍ସତ୍ଥା ରୁକ୍ଖରୋପକା’’ତି।

ତତ୍ଥ ୱିସ୍ସସେନୋୱ ଗାରଯ୍ହୋତି ବାରାଣସିରାଜା ୱିସ୍ସସେନୋଯେୱ ଏତ୍ଥ ଗରହିତବ୍ବୋ। ଯସ୍ସତ୍ଥା ରୁକ୍ଖରୋପକାତି ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ ତୁମ୍ହାଦିସା ରୁକ୍ଖରୋପକା ଜାତାତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ୱାନରଜେଟ୍ଠକୋ ଆରାମଦୂସକକୁମାରୋ ଅହୋସି, ପଣ୍ଡିତପୁରିସୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଆରାମଦୂସକଜାତକୱଣ୍ଣନା ଅଟ୍ଠମା।

[୨୬୯] ୯। ସୁଜାତଜାତକୱଣ୍ଣନା

ନ ହି ୱଣ୍ଣେନ ସମ୍ପନ୍ନାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ସୁଣିସଂ ଧନଞ୍ଚଯସେଟ୍ଠିଧୀତରଂ ୱିସାଖାଯ କନିଟ୍ଠଭଗିନିଂ ସୁଜାତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସା କିର ମହନ୍ତେନ ଯସେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଘରଂ ପୂରଯମାନା ପାୱିସି, ‘‘ମହାକୁଲସ୍ସ ଧୀତା ଅହ’’ନ୍ତି ମାନଥଦ୍ଧା ଅହୋସି କୋଧନା ଚଣ୍ଡୀ ଫରୁସା, ସସ୍ସୁସସୁରସାମିକୱତ୍ତାନି ନ କରୋତି, ଗେହଜନଂ ତଜ୍ଜେନ୍ତୀ ପହରନ୍ତୀ ଚରତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ପରିୱୁତୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦି। ମହାସେଟ୍ଠି ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋୱ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପନିସୀଦି, ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସୁଜାତା ଦାସକମ୍ମକରେହି ସଦ୍ଧିଂ କଲହଂ କରୋତି। ସତ୍ଥା ଧମ୍ମକଥଂ ଠପେତ୍ୱା ‘‘କିଂ ସଦ୍ଦୋ ଏସୋ’’ତି ଆହ। ଏସା, ଭନ୍ତେ, କୁଲସୁଣ୍ହା ଅଗାରୱା, ନେୱସ୍ସା ସସ୍ସୁସସୁରସାମିକୱତ୍ତଂ ଅତ୍ଥି, ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅପ୍ପସନ୍ନା ଅହୋରତ୍ତଂ କଲହଂ କୁରୁମାନା ୱିଚରତୀତି। ତେନ ହି ନଂ ପକ୍କୋସଥାତି। ସା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି।

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ସତ୍ତିମା, ସୁଜାତେ, ପୁରିସସ୍ସ ଭରିଯା, ତାସଂ ତ୍ୱଂ କତରା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ନାହଂ ସଂଖିତ୍ତେନ କଥିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି, ୱିତ୍ଥାରେନ ମେ କଥେଥା’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ତେନ ହି ଓହିତସୋତା ସୁଣୋହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

‘‘ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା ଅହିତାନୁକମ୍ପିନୀ, ଅଞ୍ଞେସୁ ରତ୍ତା ଅତିମଞ୍ଞତେ ପତିଂ,

ଧନେନ କୀତସ୍ସ ୱଧାଯ ଉସ୍ସୁକା; ଯା ଏୱରୂପା ପୁରିସସ୍ସ ଭରିଯା,

ୱଧକା ଚ ଭରିଯାତି ଚ ସା ପୱୁଚ୍ଚତି। [୧]

‘‘ଯଂ ଇତ୍ଥିଯା ୱିନ୍ଦତି ସାମିକୋ ଧନଂ, ସିପ୍ପଂ ୱଣିଜ୍ଜଞ୍ଚ କସିଂ ଅଧିଟ୍ଠହଂ,

ଅପ୍ପମ୍ପି ତସ୍ସ ଅପହାତୁମିଚ୍ଛତି; ଯା ଏୱରୂପା ପୁରିସସ୍ସ ଭରିଯା,

ଚୋରୀ ଚ ଭରିଯାତି ଚ ସା ପଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି। [୨]

‘‘ଅକମ୍ମକାମା ଅଲସା ମହଗ୍ଘସା, ଫରୁସା ଚ ଚଣ୍ଡୀ ଚ ଦୁରୁତ୍ତୱାଦିନୀ,

ଉଟ୍ଠାଯକାନଂ ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ୱତ୍ତତି; ଯା ଏୱରୂପା ପୁରିସସ୍ସ ଭରିଯା,

ଅଯ୍ୟା ଚ ଭରିଯାତି ଚ ସା ପଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି। [୩]

‘‘ଯା ସବ୍ବଦା ହୋତି ହିତାନୁକମ୍ପିନୀ, ମାତାୱ ପୁତ୍ତଂ ଅନୁରକ୍ଖତେ ପତିଂ,

ତତୋ ଧନଂ ସମ୍ଭତମସ୍ସ ରକ୍ଖତି; ଯା ଏୱରୂପା ପୁରିସସ୍ସ ଭରିଯା,

ମାତା ଚ ଭରିଯାତି ଚ ସା ପଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି। [୪]

‘‘ଯଥାପି ଜେଟ୍ଠା ଭଗିନୀ କନିଟ୍ଠକା, ସଗାରୱା ହୋତି ସକମ୍ହି ସାମିକେ,

ହିରୀମନା ଭତ୍ତୁ ୱସାନୁୱତ୍ତିନୀ; ଯା ଏୱରୂପା ପୁରିସସ୍ସ ଭରିଯା,

ଭଗିନୀ ଚ ଭରିଯାତି ଚ ସା ପଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି। [୫]

‘‘ଯାଚୀଧ ଦିସ୍ୱାନ ପତିଂ ପମୋଦତି, ସଖୀ ସଖାରଂୱ ଚିରସ୍ସମାଗତଂ,

କୋଲେଯ୍ୟକା ସୀଲୱତୀ ପତିବ୍ବତା; ଯା ଏୱରୂପା ପୁରିସସ୍ସ ଭରିଯା,

ସଖୀ ଚ ଭରିଯାତି ଚ ସା ପଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି। [୬]

‘‘ଅକ୍କୁଦ୍ଧସନ୍ତା ୱଧଦଣ୍ଡତଜ୍ଜିତା, ଅଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା ପତିନୋ ତିତିକ୍ଖତି,

ଅକ୍କୋଧନା ଭତ୍ତୁ ୱସାନୁୱତ୍ତିନୀ; ଯା ଏୱରୂପା ପୁରିସସ୍ସ ଭରିଯା,

ଦାସୀ ଚ ଭରିଯାତି ଚ ସା ପଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି’’। (ଅ। ନି। ୭।୬୩); [୭]

ଇମା ଖୋ, ସୁଜାତେ, ପୁରିସସ୍ସ ସତ୍ତ ଭରିଯା। ତାସୁ ୱଧକସମା ଚୋରୀସମା ଅଯ୍ୟସମାତି ଇମା ତିସ୍ସୋ ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ଇତରା ଚତସ୍ସୋ ନିମ୍ମାନରତିଦେୱଲୋକେ।

‘‘ଯାଚୀଧ ଭରିଯା ୱଧକାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଚୋରୀତି ଅଯ୍ୟାତି ଚ ଯା ପଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି;

ଦୁସ୍ସୀଲରୂପା ଫରୁସା ଅନାଦରା, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ନିରଯଂ ୱଜନ୍ତି ତା।

‘‘ଯାଚୀଧ ମାତା ଭଗିନୀ ସଖୀତି ଚ, ଦାସୀତି ଭରିଯାତି ଚ ଯା ପଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି;

ସୀଲେ ଠିତତ୍ତା ଚିରରତ୍ତସଂୱୁତା, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ସୁଗତିଂ ୱଜନ୍ତି ତା’’ତି। (ଅ। ନି। ୭।୬୩);

ଏୱଂ ସତ୍ଥରି ଇମା ସତ୍ତ ଭରିଯା ଦସ୍ସେନ୍ତେଯେୱ ସୁଜାତା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ସୁଜାତେ, ତ୍ୱଂ ଇମାସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଭରିଯାନଂ କତରା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଦାସିସମା ଅହଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଖମାପେସି। ଇତି ସତ୍ଥା ସୁଜାତଂ ଘରସୁଣ୍ହଂ ଏକୋୱାଦେନେୱ ଦମେତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ଜେତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ୱତ୍ତେ ଦସ୍ସିତେ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପାୱିସି। ଧମ୍ମସଭାଯମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୂ, ସତ୍ଥୁ ଗୁଣକଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ,

ଏକୋୱାଦେନେୱ ସତ୍ଥା ସୁଜାତଂ ଘରସୁଣ୍ହଂ ଦମେତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାପେସୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ମଯା ସୁଜାତା ଏକୋୱାଦେନେୱ ଦମିତା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାଯଂ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଧମ୍ମେନ ସମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେସି। ତସ୍ସ ମାତା କୋଧନା ଅହୋସି ଚଣ୍ଡା ଫରୁସା ଅକ୍କୋସିକା ପରିଭାସିକା। ସୋ ମାତୁ ଓୱାଦଂ ଦାତୁକାମୋପି ‘‘ଅୱତ୍ଥୁକଂ କଥେତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ତସ୍ସା ଅନୁସାସନତ୍ଥଂ ଏକଂ ଉପମଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଚରତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଉଯ୍ୟାନଂ ଅଗମାସି, ମାତାପି ପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଅଗମାସି । ଅଥ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ କିକୀ ସକୁଣୋ ୱିରୱି, ବୋଧିସତ୍ତପରିସା ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା କଣ୍ଣେ ପିଦହିତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ଭୋ, ଚଣ୍ଡୱାଚେ ଫରୁସୱାଚେ ମା ସଦ୍ଦମକାସୀ’’ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତେ ପନ ନାଟକପରିୱାରିତେ ମାତରା ସଦ୍ଧିଂ ଉଯ୍ୟାନେ ୱିଚରନ୍ତେ ଏକସ୍ମିଂ ସୁପୁପ୍ଫିତସାଲରୁକ୍ଖେ ନିଲୀନା ଏକା କୋକିଲା ମଧୁରେନ ସରେନ ୱସ୍ସି। ମହାଜନୋ ତସ୍ସା ସଦ୍ଦେନ ସମ୍ମତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ‘‘ସଣ୍ହୱାଚେ ସଖିଲୱାଚେ ମୁଦୁୱାଚେ ୱସ୍ସ ୱସ୍ସା’’ତି ଗୀୱଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଓହିତସୋତୋ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି।

ଅଥ ମହାସତ୍ତୋ ତାନି ଦ୍ୱେ କାରଣାନି ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ମାତରଂ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ମ, ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ କିକୀସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ମହାଜନୋ ‘ମା ସଦ୍ଦମକାସି , ମା ସଦ୍ଦମକାସୀ’ତି କଣ୍ଣେ ପିଦହି, ଫରୁସୱାଚା ନାମ ନ କସ୍ସଚି ପିଯା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୫୫।

‘‘ନ ହି ୱଣ୍ଣେନ ସମ୍ପନ୍ନା, ମଞ୍ଜୁକା ପିଯଦସ୍ସନା;

ଖରୱାଚା ପିଯା ହୋନ୍ତି, ଅସ୍ମିଂ ଲୋକେ ପରମ୍ହି ଚ।

୫୬।

‘‘ନନୁ ପସ୍ସସିମଂ କାଳିଂ, ଦୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ତିଲକାହତଂ;

କୋକିଲଂ ସଣ୍ହଭାଣେନ, ବହୂନଂ ପାଣିନଂ ପିଯଂ।

୫୭।

‘‘ତସ୍ମା ସଖିଲୱାଚସ୍ସ, ମନ୍ତଭାଣୀ ଅନୁଦ୍ଧତୋ;

ଅତ୍ଥଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଦୀପେତି, ମଧୁରଂ ତସ୍ସ ଭାସିତ’’ନ୍ତି।

ତାସଂ ଅଯମତ୍ଥୋ – ଅମ୍ମ, ଇମେ ସତ୍ତା ପିଯଙ୍ଗୁସାମାଦିନା ସରୀରୱଣ୍ଣେନ ସମନ୍ନାଗତା କଥାନିଗ୍ଘୋସସ୍ସ ମଧୁରତାଯ ମଞ୍ଜୁକା, ଅଭିରୂପତାଯ ପିଯଦସ୍ସନା ସମାନାପି ଅନ୍ତମସୋ ମାତାପିତରୋପି ଅକ୍କୋସପରିଭାସାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତାଯ ଖରୱାଚାଯ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଖରୱାଚା ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପରସ୍ମିଞ୍ଚ ଲୋକେ ପିଯା ନାମ ନ ହୋନ୍ତି ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଖରୱାଚା କିକୀ ୱିଯ, ସଣ୍ହଭାଣିନୋ ପନ ମଟ୍ଠାଯ ମଧୁରାଯ ୱାଚାଯ ସମନ୍ନାଗତା ୱିରୂପାପି ପିଯା ହୋନ୍ତି। ତେନ ତଂ ୱଦାମି – ନନୁ ପସ୍ସସି ତ୍ୱଂ ଇମଂ କାଳିଂ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ସରୀରୱଣ୍ଣତୋପି କାଳଅତରେହି ତିଲକେହି ଆହତଂ କୋକିଲଂ, ଯା ଏୱଂ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣା ସମାନାପି ସଣ୍ହଭାସନେନ ବହୂନଂ ପିଯା ଜାତା। ଇତି ଯସ୍ମା ଖରୱାଚୋ ସତ୍ତୋ ଲୋକେ ମାତାପିତୂନମ୍ପି ଅପ୍ପିଯୋ, ତସ୍ମା ବହୁଜନସ୍ସ ପିଯଭାୱଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୋସୋ ସଖିଲୱାଚୋ ସଣ୍ହମଟ୍ଠମୁଦୁୱାଚୋ ଅସ୍ସ। ପଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତାଯ ମନ୍ତାଯ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱଚନତୋ ମନ୍ତଭାଣୀ, ୱିନା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେନ ପମାଣଯୁତ୍ତସ୍ସେୱ କଥନତୋ ଅନୁଦ୍ଧତୋ। ଯୋ ହି ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାଳିଅଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଦୀପେତି, ତସ୍ସ ଭାସିତଂ କାରଣସନ୍ନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ପରଂ ଅନକ୍କୋସେତ୍ୱା କଥିତତାଯ ମଧୁରନ୍ତି।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଇମାହି ତୀହି ଗାଥାହି ମାତୁ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ମାତରଂ ସଞ୍ଞାପେସି, ସା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନା ଅହୋସି। ବୋଧିସତ୍ତୋପି ମାତରଂ ଏକୋୱାଦେନ ନିବ୍ବିସେୱନଂ କତ୍ୱା ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ମାତା ସୁଜାତା ଅହୋସି, ରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସୁଜାତଜାତକୱଣ୍ଣନା ନୱମା।

[୨୭୦] ୧୦। ଉଲୂକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସବ୍ବେହି କିର ଞାତୀହୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କାକୋଲୂକକଲହଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତସ୍ମିଞ୍ହି କାଲେ କାକା ଦିୱା ଉଲୂକେ ଖାଦନ୍ତି, ଉଲୂକା ସୂରିଯତ୍ଥଙ୍ଗମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସଯିତାନଂ କାକାନଂ ସୀସାନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତେ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେନ୍ତି। ଅଥେକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଜେତୱନପଚ୍ଚନ୍ତେ ଏକସ୍ମିଂ ପରିୱେଣେ ୱସନ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମଜ୍ଜନକାଲେ ରୁକ୍ଖତୋ ପତିତାନି ସତ୍ତଟ୍ଠନାଳିମତ୍ତାନିପି ବହୁତରାନିପି କାକସୀସାନି ଛଡ୍ଡେତବ୍ବାନି ହୋନ୍ତି। ସୋ ତମତ୍ଥଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେସି। ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅମୁକସ୍ସ କିର ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଏତ୍ତକାନି ନାମ କାକସୀସାନି ଛଡ୍ଡେତବ୍ବାନି ହୋନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛି, ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କଦା ପଟ୍ଠାଯ ପନ, ଭନ୍ତେ, କାକାନଞ୍ଚ ଉଲୂକାନଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱେରଂ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ, ସତ୍ଥା ‘‘ପଠମକପ୍ପିକକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ପଠମକପ୍ପିକା ମନୁସ୍ସା ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଏକଂ ଅଭିରୂପଂ ସୋଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତଂ ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନଂ ସବ୍ବାକାରପରିପୁଣ୍ଣଂ ପୁରିସଂ ଗହେତ୍ୱା ରାଜାନଂ କରିଂସୁ, ଚତୁପ୍ପଦାପି ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଏକଂ ସୀହଂ ରାଜାନଂ ଅକଂସୁ, ମହାସମୁଦ୍ଦେ ମଚ୍ଛା ଆନନ୍ଦଂ ନାମ ମଚ୍ଛଂ ରାଜାନଂ ଅକଂସୁ। ତତୋ ସକୁଣଗଣା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଏକସ୍ମିଂ ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ‘‘ମନୁସ୍ସେସୁ ରାଜା ପଞ୍ଞାଯତି, ତଥା ଚତୁପ୍ପଦେସୁ ଚେୱ ମଚ୍ଛେସୁ ଚ। ଅମ୍ହାକଂ ପନନ୍ତରେ ରାଜା ନାମ ନତ୍ଥି, ଅପ୍ପତିସ୍ସୱାସୋ ନାମ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ରାଜାନଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏକଂ ରାଜଟ୍ଠାନେ ଠପେତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ଜାନାଥା’’ତି। ତେ ତାଦିସଂ ସକୁଣଂ ଓଲୋକଯମାନା ଏକଂ ଉଲୂକଂ ରୋଚେତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ନୋ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ଅଥେକୋ ସକୁଣୋ ସବ୍ବେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସାୱେସି। ତସ୍ସ ସାୱେନ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ସାୱନା ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ତତିଯସାୱନାଯ ଏକୋ କାକୋ ଉଟ୍ଠାଯ ‘‘ତିଟ୍ଠ ତାୱେତସ୍ସ ଇମସ୍ମିଂ ରାଜାଭିସେକକାଲେ ଏୱରୂପଂ ମୁଖଂ ଭୱତି, କୁଦ୍ଧସ୍ସ କୀଦିସଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଇମିନା ହି କୁଦ୍ଧେନ ଓଲୋକିତା ମଯଂ ତତ୍ତକପାଲେ ପକ୍ଖିତ୍ତଲୋଣଂ ୱିଯ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଭିଜ୍ଜିସ୍ସାମ, ଇମଂ ରାଜାନଂ କାତୁଂ ମଯ୍ହଂ ନ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଇମମତ୍ଥଂ ପକାସେତୁଂ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୫୮।

‘‘ସବ୍ବେହି କିର ଞାତୀହି, କୋସିଯୋ ଇସ୍ସରୋ କତୋ;

ସଚେ ଞାତୀହନୁଞ୍ଞାତୋ, ଭଣେଯ୍ୟାହଂ ଏକୱାଚିକ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯା ଏସା ସାୱନା ୱତ୍ତତି, ତଂ ସୁତ୍ୱା ୱଦାମି। ସବ୍ବେହି କିର ଇମେହି ସମାଗତେହି ଞାତୀହି ଅଯଂ କୋସିଯୋ ରାଜା କତୋ। ସଚେ ପନାହଂ ଞାତୀହି ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ଭୱେଯ୍ୟଂ, ଏତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଏକୱାଚିକଂ କିଞ୍ଚି ଭଣେଯ୍ୟନ୍ତି।

ଅଥ ନଂ ଅନୁଜାନନ୍ତା ସକୁଣା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହଂସୁ –

୫୯।

‘‘ଭଣ ସମ୍ମ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ଅତ୍ଥଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ କେୱଲଂ;

ସନ୍ତି ହି ଦହରା ପକ୍ଖୀ, ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ଜୁତିନ୍ଧରା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଭଣ, ସମ୍ମ, ଅନୁଞ୍ଞାତୋତି, ସମ୍ମ, ୱାଯସ ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହେହି ସବ୍ବେହି ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ଯଂ ତେ ଭଣିତବ୍ବଂ, ତଂ ଭଣ। ଅତ୍ଥଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ କେୱଲନ୍ତି ଭଣନ୍ତୋ ଚ କାରଣଞ୍ଚେୱ ପୱେଣିଆଗତଞ୍ଚ ୱଚନଂ ଅମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଭଣ। ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ଜୁତିନ୍ଧରାତି ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନା ଚେୱ ଞାଣୋଭାସଧରା ଚ ଦହରାପି ପକ୍ଖିନୋ

ଅହିଯେଓ।

ସୋ ଏଓଂ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୬୦।

‘‘ନ ମେ ରୁଚ୍ଚତି ଭଦ୍ଦଂ ଓୋ, ଉଲୂକସ୍ସାଭିସେଚନଂ;

ଅକ୍କୁଦ୍ଧସ୍ସ ମୁଖଂ ପସ୍ସ, କଥଂ କୁଦ୍ଧୋ କରିସ୍ସତୀ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଭଦ୍ଦଂ ତୁମ୍ହାକଂ ହୋତୁ, ଯଂ ପନେତଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସାଓନଓାଚାଯ ଉଲୂକସ୍ସ ଅଭିସେଚନଂ କରୀଯତି, ଏତଂ ମୟ୍ହଂ ନ ରୁଚ୍ଚତି। ଏତସ୍ସ ହି ଇଦାନି ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତସ୍ସ ଅକ୍କୁଦ୍ଧସ୍ସ ମୁଖଂ ପସ୍ସଥ, କୁଦ୍ଧୋ ପନାଯଂ କଥଂ କରିସ୍ସତୀତି ନ ଜାନାମି, ସବ୍ବଥାପି ଏତଂ ମୟ୍ହଂ ନ ରୁଚ୍ଚତୀତି।

ସୋ ଏଓଂ ଓତ୍ୱା ‘‘ମୟ୍ହଂ ନ ରୁଚ୍ଚତି, ମୟ୍ହଂ ନ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଓିରଓନ୍ତୋ ଆକାସେ ଉପ୍ପତି, ଉଲୂକୋପି ନଂ ଉଟ୍ଠାଯ ଅନୁବନ୍ଧି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଓେରଂ ବନ୍ଧିଂସୁ। ସକୁଣା ସୁଓଣ୍ଣହଂସଂ ରାଜାନଂ କତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଅହେସୁଂ। ‘‘ତଦା ରଜ୍ଜେ ଅଭିସିତ୍ତହଂସପୋତୋ ଅହମେଓ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଉଲୂକଜାତକଓଣ୍ଣନା ଦସମା।

ପଦୁମଓଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପଦୁମଂ ମୁଦୁପାଣୀ ଚ, ପଲୋଭନଂ ପନାଦକଂ;

ଖୁରପ୍ପଂ ସିନ୍ଧଓଞ୍ଚେଓ, କକ୍କଟା, ରାମଦୂସକଂ;

ସୁଜାତଂ ଉଲୂକଂ ଦସ।

୩। ଉଦପାନଓଗ୍ଗୋ

[୨୭୧] ୧। ଉଦପାନଦୂସକଜାତକଓଣ୍ଣନା

ଆରଞ୍ଞିକସ୍ସେସିନୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଓନେ ଓିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଉଦପାନଦୂସକସିଙ୍ଗାଲଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଏକୋ କିର ସିଙ୍ଗାଲୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପାନୀଯୌଦପାନଂ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାଓକରଣେନ ଦୂସେତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଥ ନଂ ଏକଦିଓସଂ ଉଦପାନସମୀପଂ ଆଗତଂ ସାମଣେରା ଲେଡ୍ଡୂହି ପହରିତ୍ୱା କିଲମେସୁଂ, ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଂ ଠାନଂ ପୁନ ନିଓତ୍ତିତ୍ୱାପି ନ ଓଲୋକେସି। ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ପଓତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆଓୁସୋ, ଉଦପାନଦୂସକସିଙ୍ଗାଲୋ କିର ସାମଣେରେହି କିଲମିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁନ ନିଓତ୍ତିତ୍ୱାପି ନ ଓଲୋକେସୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ଓୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଇଦାନେଓ, ପୁବ୍ବେପେସ ସିଙ୍ଗାଲୋ ଉଦପାନଦୂସକୋଯେଓା’’ତି ଓତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ଇଦମେଓ ଇସିପତନଂ ଅଯମେଓ ଉଦପାନୋ ଅହୋସି। ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ବାରାଣସିଯଂ କୁଲଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଓଯପ୍ପତ୍ତୋ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଇସିଗଣପରିଓୁତୋ ଇସିପତନେ ଓାସଂ କପ୍ପେସି। ତଦା ଏକୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ ଇଦମେଓ ଉଦପାନଂ ଦୂସେତ୍ୱା ପକ୍କମତି। ଅଥ ନଂ ଏକଦିଓସଂ ତାପସା ପରିଓାରେତ୍ୱା ଠିତା ଏକେନୁପାଯେନ ଗହେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆନଯିଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ସିଙ୍ଗାଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତୋ

ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୬୧।

‘‘ଆରଞ୍ଞିକସ୍ସ ଇସିନୋ, ଚିରରତ୍ତତପସ୍ସିନୋ;

କିଚ୍ଛାକତଂ ଉଦପାନଂ, କଥଂ ସମ୍ମ ଅୱାହୟୀ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅରଞ୍ଞେ ୱସନତାୟ ଆରଞ୍ଞିକସ୍ସ, ଏସିତଗୁଣତ୍ତା ଇସିନୋ, ଚିରରତ୍ତଂ ତପଂ ନିସ୍ସାୟ ୱୁତ୍ଥତ୍ତା ଚିରରତ୍ତତପସ୍ସିନୋ କିଚ୍ଛାକତଂ କିଚ୍ଛେନ ଦୁକ୍ଖେନ ନିପ୍ଫାଦିତଂ ଉଦପାନଂ କଥଂ କିମତ୍ଥାୟ ସମ୍ମ ସିଙ୍ଗାଲ, ତ୍ୱଂ ଅୱାହୟି ମୁତ୍ତକରୀସେନ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରି ଦୂସେସି, ତଂ ୱା ମୁତ୍ତକରୀସଂ ଏତ୍ଥ ଅୱାହୟି ପାତେସୀତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ସିଙ୍ଗାଲୋ ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୬୨।

‘‘ଏସ ଧମ୍ମୋ ସିଙ୍ଗାଲାନଂ, ୟଂ ପିତ୍ୱା ଓହଦାମସେ;

ପିତୁପିତାମହଂ ଧମ୍ମୋ, ନ ତଂ ଉଜ୍ଝାତୁମରହସୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଏସ ଧମ୍ମୋତି ଏସ ସଭାୱୋ। ୟଂ ପିତ୍ୱା ଓହଦାମସେତି, ସମ୍ମ, ୟଂ ମୟଂ ୟତ୍ଥ ପାନୀୟଂ ପିୱାମ, ତମେୱ ଉହଦାମପି ଓମୁତ୍ତେମପି, ଏସ ଅମ୍ହାକଂ ସିଙ୍ଗାଲାନଂ ଧମ୍ମୋତି ଦସ୍ସେତି। ପିତୁପିତାମହନ୍ତି ପିତୂନଞ୍ଚ ପିତାମହାନଞ୍ଚ ନୋ ଏସ ଧମ୍ମୋ। ନ ତଂ ଉଜ୍ଝାତୁମରହସୀତି ତଂ ଅମ୍ହାକଂ ପୱେଣିଆଗତଂ ଧମ୍ମଂ ସଭାୱଂ ତ୍ୱଂ ଉଜ୍ଝାତୁଂ ନ ଅରହସି, ନ ୟୁତ୍ତଂ ତେ ଏତ୍ଥ କୁଜ୍ଝିତୁନ୍ତି।

ଅଥସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୬୩।

‘‘ୟେସଂ ୱୋ ଏଦିସୋ ଧମ୍ମୋ, ଅଧମ୍ମୋ ପନ କୀଦିସୋ;

ମା ୱୋ ଧମ୍ମଂ ଅଧମ୍ମଂ ୱା, ଅଦ୍ଦସାମ କୁଦାଚନ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ମା ୱୋତି ତୁମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମଂ ୱା ଅଧମ୍ମଂ ୱା ନ ମୟଂ କଦାଚି ଅଦ୍ଦସାମାତି।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଓୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ମା ପୁନ ଆଗଚ୍ଛା’’ତି ଆହ। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପୁନ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱାପି ନ ଓଲୋକେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଉଦପାନଦୂସକୋ ଅୟମେୱ ସିଙ୍ଗାଲୋ ଅହୋସି, ଗଣସତ୍ଥା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଉଦପାନଦୂସକଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଠମା।

[୨୭୨] ୨। ବ୍ୟଗ୍ଘଜାତକୱଣ୍ଣନା

ୟେନମିତ୍ତେନ ସଂସଗ୍ଗୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋକାଲିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। କୋକାଲିକୱତ୍ଥୁ ତେରସକନିପାତେ ତକ୍କାରିୟଜାତକେ (ଜା। ୧।୧୩।୧୦୪ ଆଦୟୋ) ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। କୋକାଲିକୋ ପନ ‘‘ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ ଗହେତ୍ୱା ଆଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି କୋକାଲିକରଟ୍ଠତୋ ଜେତୱନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଥେରେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଆୱୁସୋ, କୋକାଲିକରଟ୍ଠୱାସିନୋ ମନୁସ୍ସା ତୁମ୍ହେ ପକ୍କୋସନ୍ତି, ଏଥ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି

ଆହ। ‘‘ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଂ, ଆଵୁସୋ, ନ ମଯଂ ଆଗଚ୍ଛାମା’’ତି। ସୋ ଥେରେହି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ସଯମେଵ ଅଗମାସି। ଅଥ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆଵୁସୋ, କୋକାଲିକୋ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେହି ସହାପି ଵିନାପି ଵତ୍ତିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ସଂଯୋଗମ୍ପି ନ ସହତି, ଵିଯୋଗମ୍ପି ନ ସହତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦାନେଵ, ପୁବ୍ବେପି କୋକାଲିକୋ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେହି ନେଵ ସହ, ନ ଵିନା ଵତ୍ତିତୁଂ ସକ୍କୋତୀ’’ତି ଵତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଅରଞ୍ଞାଯତନେ ରୁକ୍ଖଦେଵତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ଵିମାନତୋ ଅଵିଦୂରେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଵନପ୍ପତିଜେଟ୍ଠକେ ଅଞ୍ଞା ରୁକ୍ଖଦେଵତା ଵସତି। ତସ୍ମିଂ ଵନସଣ୍ଡେ ସୀହୋ ଚ ବ୍ୟଗ୍ଘୋ ଚ ଵସନ୍ତି। ତେସଂ ଭଯେନ କୋଚି ତତ୍ଥ ନ ଖେତ୍ତଂ କରୋତି, ନ ରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦତି, ନିଵତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ତେ ପନ ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘା ନାନପ୍ପକାରେ ମିଗେ ଵଧିତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତି, ଖାଦିତାଵସେସଂ ତତ୍ଥେଵ ପହାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତେନ ସୋ ଵନସଣ୍ଡୋ ଅସୁଚିକୁଣପଗନ୍ଧୋ ହୋତି। ଅଥ ଇତରା ରୁକ୍ଖଦେଵତା ଅନ୍ଧବାଲା କାରଣାକାରଣଂ ଅଜାନମାନା ଏକଦିଵସଂ ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆହ – ‘‘ସମ୍ମ, ଏତେ ନୋ ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘେ ନିସ୍ସାଯ ଵନସଣ୍ଡୋ ଅସୁଚିକୁଣପଗନ୍ଧୋ ଜାତୋ, ଅହଂ ଏତେ ପଲାପେମୀ’’ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ସମ୍ମ, ଇମେ ଦ୍ୱେ ନିସ୍ସାଯ ଅମ୍ହାକଂ ଵିମାନାନି ରକ୍ଖିଯନ୍ତି, ଏତେସୁ ପଲାଯନ୍ତେସୁ ଵିମାନାନି ନୋ ଵିନସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି, ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାନଂ ପଦଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ମନୁସ୍ସା ସବ୍ବଂ ଵନଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକଙ୍ଗଣଂ କତ୍ୱା ଖେତ୍ତାନି କରିସ୍ସନ୍ତି, ମା ତେ ଏଵଂ ରୁଚ୍ଚୀ’’ତି ଵତ୍ୱା ପୁରିମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଵୋଚ –

୬୪।

‘‘ଯେନ ମିତ୍ତେନ ସଂସଗ୍ଗା, ଯୋଗକ୍ଖେମୋ ଵିହିଯ୍ୟତି;

ପୁବ୍ବେଵଜ୍ଝାଭଵଂ ତସ୍ସ, ରକ୍ଖେ ଅକ୍ଖୀଵ ପଣ୍ଡିତୋ।

୬୫।

‘‘ଯେନ ମିତ୍ତେନ ସଂସଗ୍ଗା, ଯୋଗକ୍ଖେମୋ ପଵଡ୍ଢତି;

କରେଯ୍ୟତ୍ତସମଂ ଵୁତ୍ତିଂ, ସବ୍ବକିଚ୍ଚେସୁ ପଣ୍ଡିତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯେନ ମିତ୍ତେନ ସଂସଗ୍ଗାତି ଯେନ ପାପମିତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସଗ୍ଗହେତୁ ସଂସଗ୍ଗକାରଣା, ଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସନସଂସଗ୍ଗୋ ସଵନସଂସଗ୍ଗୋ କାଯସଂସଗ୍ଗୋ ସମୁଲ୍ଲପନସଂସଗ୍ଗୋ ପରିଭୋଗସଂସଗ୍ଗୋତି ଇମସ୍ସ ପଞ୍ଚଵିଧସ୍ସ ସଂସଗ୍ଗସ୍ସ କତତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋଗକ୍ଖେମୋତି କାଯଚିତ୍ତସୁଖଂ। ତଞ୍ହି ଦୁକ୍ଖଯୋଗତୋ ଖେମତ୍ତା ଇଧ ଯୋଗକ୍ଖେମୋତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଵିହିଯ୍ୟତୀତି ପରିହାଯତି। ପୁବ୍ବେଵଜ୍ଝାଭଵଂ ତସ୍ସ, ରକ୍ଖେ ଅକ୍ଖୀଵ ପଣ୍ଡିତୋତି ତସ୍ସ ପାପମିତ୍ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାଭଵଂ ତେନ ଅଭିଭଵିତବ୍ବଂ ଅତ୍ତନୋ ଲାଭଯସଜୀଵିତଂ, ଯଥା ନଂ ସୋ ନ ଅଜ୍ଝାଭଵତି, ତଥା ପଠମତରମେଵ ଅତ୍ତନୋ ଅକ୍ଖି ଵିଯ ପଣ୍ଡିତୋ ପୁରିସୋ ରକ୍ଖେଯ୍ୟ।

ଦୁତିଯଗାଥାଯ ଯେନାତି ଯେନ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେନ ସହ ସଂସଗ୍ଗକାରଣା। ଯୋଗକ୍ଖେମୋ ପଵଡ୍ଢତୀତି କାଯଚିତ୍ତସୁଖଂ ଵଡ୍ଢତି। କରେଯ୍ୟତ୍ତସମଂ ଵୁତ୍ତିନ୍ତି ତସ୍ସ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବକିଚ୍ଚେସୁ ପଣ୍ଡିତୋ ପୁରିସୋ ଯଥା ଅତ୍ତନୋ ଜୀଵିତଵୁତ୍ତିଞ୍ଚ ଉପଭୋଗପରିଭୋଗଵୁତ୍ତିଞ୍ଚ କରୋତି, ଏଵମେତଂ ସବ୍ବଂ କରେଯ୍ୟ, ଅଧିକମ୍ପି କରେଯ୍ୟ, ହୀନଂ ପନ ନ କରେଯ୍ୟାତି।

ଏଵଂ ବୋଧିସତ୍ତେନ କାରଣେ କଥିତେପି ସା ବାଲଦେଵତା ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା ଏକଦିଵସଂ ଭେରଵରୂପାରମ୍ମଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତେ ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘେ ପଲାପେସି। ମନୁସ୍ସା ତେସଂ ପଦଵଲଞ୍ଜଂ ଅଦିସ୍ୱା ‘‘ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘା ଅଞ୍ଞଂ ଵନସଣ୍ଡଂ ଗତା’’ତି ଞତ୍ୱା ଵନସଣ୍ଡସ୍ସ ଏକପସ୍ସଂ ଛିନ୍ଦିଂସୁ। ଦେଵତା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ସମ୍ମ, ତଵ ଵଚନଂ ଅକତ୍ୱା ତେ ପଲାପେସିଂ, ଇଦାନି ତେସଂ ଗତଭାଵଂ ଞତ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ଵନସଣ୍ଡଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି, କିଂ ନୁ ଖୋ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଵତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ତେ ଅସୁକଵନସଣ୍ଡେ ନାମ ଵସନ୍ତି, ଗନ୍ତ୍ୱା ତେ ଆନେହୀ’’ତି ଵୁତ୍ତା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ପୁରତୋ ଠତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୬୬।

‘‘ଏଥ ବ୍ୟଗ୍ଘା ନିୱତ୍ତୱ୍ହୋ, ପଚ୍ଚୁପେଥ ମହାୱନଂ;

ମା ୱନଂ ଛିନ୍ଦି ନିବ୍ୟଗ୍ଘଂ, ବ୍ୟଗ୍ଘା ମାହେସୁ ନିବ୍ବନା’’ତି।

ତତ୍ଥ ବ୍ୟଗ୍ଘାତି ଉଭୋପି ତେ ବ୍ୟଗ୍ଘନାମେନେୱାଲପନ୍ତୀ ଆହ। ନିୱତ୍ତୱ୍ହୋତି ନିୱତ୍ତଥ। ପଚ୍ଚୁପେଥ ମହାୱନନ୍ତି ତଂ ମହାୱନଂ ପଚ୍ଚୁପେଥ ପୁନ ଉପଗଚ୍ଛଥ, ଅୟମେୱ ୱା ପାଠୋ। ମା ୱନଂ ଛିନ୍ଦି ନିବ୍ୟଗ୍ଘନ୍ତି ଅମ୍ହାକଂ ୱସନକୱନସଣ୍ଡଂ ଇଦାନି ତୁମ୍ହାକଂ ଅଭାୱେନ ନିବ୍ୟଗ୍ଘଂ ମନୁସ୍ସା ମା ଛିନ୍ଦିଂସୁ। ବ୍ୟଗ୍ଘା ମାହେସୁ ନିବ୍ବନାତି ତୁମ୍ହାଦିସା ଚ ବ୍ୟଗ୍ଘରାଜାନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନା ପଲାୟିତତ୍ତା ନିବ୍ବନା ୱସନଟ୍ଠାନଭୂତେନ ୱନେନ ୱିରହିତା ମା ଅହେସୁଂ। ତେ ଏୱଂ ତାୟ ଦେୱତାୟ ଯାଚିୟମାନାପି ‘‘ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଂ, ନ ମୟଂ ଆଗମିସ୍ସାମା’’ତି ପଟିକ୍ଖିପିଂସୁୟେୱ। ଦେୱତା ଏକିକାୱ ୱନସଣ୍ଡଂ ପଚ୍ଚାଗଞ୍ଛି। ମନୁସ୍ସାପି କତିପାହେନେୱ ସବ୍ବଂ ୱନଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଖେତ୍ତାନି କରିତ୍ୱା କସିକମ୍ମଂ କରିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଅପଣ୍ଡିତା ଦେୱତା କୋକାଲିକୋ ଅହୋସି, ସୀହୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ବ୍ୟଗ୍ଘୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ, ପଣ୍ଡିତଦେୱତା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ବ୍ୟଗ୍ଘଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦୁତିୟା।

[୨୭୩] ୩। କଚ୍ଛପଜାତକୱଣ୍ଣନା

କୋନୁ ଉଦ୍ଧିତଭତ୍ତୋୱାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋସଲରାଜସ୍ସ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମହାମତ୍ତାନଂ କଲହୱୂପସମନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱତ୍ଥୁ ଦୁକନିପାତେ କଥିତମେୱ।

ଅତୀତେ ପନ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାସିରଟ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାୟଂ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା କାମେ ପହାୟ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ଅସ୍ସମପଦଂ ମାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିୟୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଝାନକୀଳଂ କୀଳନ୍ତୋ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ଇମସ୍ମିଂ କିର ଜାତକେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପରମମଜ୍ଝତ୍ତୋ ଅହୋସି, ଉପେକ୍ଖାପାରମିଂ ପୂରେସି। ତସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲଦ୍ୱାରେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଏକୋ ପଗବ୍ଭୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ମକ୍କଟୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା କଣ୍ଣସୋତେସୁ ଅଙ୍ଗଜାତେନ ସଲାକପୱେସନକମ୍ମଂ କରୋତି, ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅୱାରେତ୍ୱା ମଜ୍ଝତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିସୀଦତିୟେୱ। ଅଥେକଦିୱସଂ ଏକୋ କଚ୍ଛପୋ ଉଦକା ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାତୀରେ ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଆତପଂ ତପ୍ପନ୍ତୋ ନିଦ୍ଦାୟତି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ସୋ ଲୋଲୱାନରୋ ତସ୍ସ ମୁଖେ ସଲାକପୱେସନକମ୍ମଂ ଅକାସି। ଅଥସ୍ସ କଚ୍ଛପୋ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗଜାତଂ ସମୁଗ୍ଗେ ପକ୍ଖିପନ୍ତୋ ୱିୟ ଡଂସି, ବଲୱୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ୱେଦନଂ ଅଧିୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ ମଂ ଇମମ୍ହା ଦୁକ୍ଖା ମୋଚେୟ୍ୟ, କସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଅଞ୍ଞୋ ମଂ ଇମମ୍ହା ଦୁକ୍ଖା ମୋଚେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି ଅଞ୍ଞତ୍ର ତାପସେନ, ତସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକଂ ମୟା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି କଚ୍ଛପଂ ଦ୍ୱୀହି ହତ୍ଥେହି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତେନ ଦୁସ୍ସୀଲମକ୍କଟେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦୱଂ କରୋନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୬୭।

‘‘କୋ ନୁ ଉଦ୍ଧିତଭତ୍ତୋୱ, ପୂରହତ୍ଥୋୱ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ;

କହଂ ନୁ ଭିକ୍ଖଂ ଅଚରି, କଂ ସଦ୍ଧଂ ଉପସଙ୍କମୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ କୋ ନୁ ଉଦ୍ଧିତଭତ୍ତୋୱାତି କୋ ନୁ ଏସ ୱଡ୍ଢିତଭତ୍ତୋ ୱିୟ, ଏକଂ ୱଡ୍ଢିତଭତ୍ତଂ ଭତ୍ତପୂରପାତିଂ ହତ୍ଥେହି ଗହେତ୍ୱା ୱିୟ କୋ ନୁ ଏସୋ ଆଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପୂରହତ୍ଥୋୱ ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି କତ୍ତିକମାସେ ୱାଚନକଂ ଲଭିତ୍ୱା ପୂରହତ୍ଥୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱିୟ ଚ କୋ ନୁ ଖୋ ଏସୋତି ୱାନରଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। କହଂ ନୁ ଭିକ୍ଖଂ ଅଚରୀତି, ଭୋ ୱାନର, କସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଅଜ୍ଜ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖଂ ଅଚରି। କଂ ସଦ୍ଧଂ ଉପସଙ୍କମୀତି କତରଂ ନାମ ପୁଞ୍ଞପେତେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତଂ ସଦ୍ଧଭତ୍ତଂ, କତରଂ ୱା ସଦ୍ଧଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ତ୍ୱଂ ଉପସଙ୍କମି, କୁତୋ ତେ ଅୟଂ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ଲଦ୍ଧୋତି ଦୀପେତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଦୁସ୍ସୀଲୱାନରୋ ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୬୮।

‘‘ଅହଂ କପିସ୍ମି ଦୁମ୍ମେଧୋ, ଅନାମାସାନି ଆମସିଂ;

ତ୍ୱଂ ମଂ ମୋଚଯ ଭଦ୍ଦଂ ତେ, ମୁତ୍ତୋ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ପବ୍ବତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅହଂ କପିସ୍ମି ଦୁମ୍ମେଧୋତି ଭଦ୍ଦଂ ତେ ଅହଂ ଅସ୍ମି ଦୁମ୍ମେଧୋ ଚପଲଚିତ୍ତୋ ମକ୍କଟୋ। ଅନାମାସାନି ଆମସିନ୍ତି ଅନାମସିତବ୍ବଟ୍ଠାନାନି ଆମସିଂ। ତ୍ୱଂ ମଂ ମୋଚଯ ଭଦ୍ଦଂ ତେତି ତ୍ୱଂ ଦଯାଲୁ ଅନୁକମ୍ପକୋ ମଂ ଇମମ୍ହା ଦୁକ୍ଖା ମୋଚେହି, ଭଦ୍ଦଂ ତେ ହୋତୁ। ମୁତ୍ତୋ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ପବ୍ବତନ୍ତି ସୋହଂ ତୱାନୁଭାୱେନ ଇମମ୍ହା ବ୍ୟସନା ମୁତ୍ତୋ ପବ୍ବତମେୱ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ନ ତେ ପୁନ ଚକ୍ଖୁପଥେ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେୟ୍ୟନ୍ତି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ କାରୁଞ୍ଞେନ କଚ୍ଛପେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତୋ ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୬୯।

‘‘କଚ୍ଛପା କସ୍ସପା ହୋନ୍ତି, କୋଣ୍ଡଞ୍ଞା ହୋନ୍ତି ମକ୍କଟା;

ମୁଞ୍ଚ କସ୍ସପ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞଂ, କତଂ ମେଥୁନକଂ ତଯା’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – କଚ୍ଛପା ନାମ କସ୍ସପଗୋତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ମକ୍କଟା କୋଣ୍ଡଞ୍ଞଗୋତ୍ତା, କସ୍ସପକୋଣ୍ଡଞ୍ଞାନଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆୱାହୱିୱାହସମ୍ବନ୍ଧୋ ଅତ୍ଥି। ଅଦ୍ଧା ତଯିଦଂ ଲୋଲେନ ଦୁସ୍ସୀଲମକ୍କଟେନ ତଯା ସଦ୍ଧିଂ, ତଯା ଚ ଦୁସ୍ସୀଲେନ ଇମିନା ମକ୍କଟେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗୋତ୍ତସଦିସତାସଙ୍ଖାତସ୍ସ ମେଥୁନଧମ୍ମସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟକମ୍ମସଙ୍ଖାତମ୍ପି ମେଥୁନକଂ କତଂ, ତସ୍ମା ମୁଞ୍ଚ, କସ୍ସପ, କୋଣ୍ଡଞ୍ଞନ୍ତି।

କଚ୍ଛପୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା କାରଣେନ ପସନ୍ନୋ ୱାନରସ୍ସ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ମୁଞ୍ଚି। ମକ୍କଟୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତୋୱ ବୋଧିସତ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଲାତୋ, ପୁନ ତଂ ଠାନଂ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱାପି ନ ଓଲୋକେସି। କଚ୍ଛପୋପି ବୋଧିସତ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସକଟ୍ଠାନମେୱ ଗତୋ। ବୋଧିସତ୍ତୋପି ଅପରିହୀନଜ୍ଝାନୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାଯଣୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା କଚ୍ଛପୱାନରା ଦ୍ୱେ ମହାମତ୍ତା ଅହେସୁଂ, ତାପସୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

କଚ୍ଛପଜାତକୱଣ୍ଣନା ତତିଯା।

[୨୭୪] ୪। ଲୋଲଜାତକୱଣ୍ଣନା

କାଯଂ ବଲାକା ସିଖିନୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଲୋଲଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଞ୍ହି ଧମ୍ମସଭଂ ଆନୀତଂ ସତ୍ଥା ‘‘ନ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ଇଦାନେୱ ଲୋଲୋ, ପୁବ୍ବେପି ଲୋଲୋଯେୱ, ଲୋଲତାଯେୱ ଚ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତୋ, ତଂ ନିସ୍ସାଯ ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାପି ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନା ପରିବାହିରା ଅହେସୁ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବାରାଣସିସେଟ୍ଠିନୋ ମହାନସେ ଭତ୍ତକାରକୋ ପୁଞ୍ଞତ୍ଥାଯ ନୀଳପଚ୍ଛିଂ ଠପେସି। ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ପାରାୱତଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ଅଥେକୋ ଲୋଲକାକୋ ମହାନସମତ୍ଥକେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନାନପ୍ପକାରଂ ମଚ୍ଛମଂସୱିକତିଂ ଦିସ୍ୱା ପିପାସାଭିଭୂତୋ ‘‘କଂ ନୁ ଖୋ ନିସ୍ସାଯ ସକ୍କା ଭୱେୟ୍ୟଂ ଓକାସଂ ଲଦ୍ଧୁ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ନିସ୍ସାଯ ସକ୍କା’’ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସ ଗୋଚରାଯ ଅରଞ୍ଞଗମନକାଲେ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧି। ଅଥ ନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ମଯଂ ଖୋ, କାକ, ଅଞ୍ଞଗୋଚରା, ତ୍ୱମ୍ପି ଅଞ୍ଞଗୋଚରୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ ମଂ ଅନୁବନ୍ଧସୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ, ସାମି, କିରିଯା ମଯ୍ହଂ ରୁଚ୍ଚତି, ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହେହି ସମାନଗୋଚରୋ ହୁତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ଇଚ୍ଛାମୀ’’ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ସୋ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗୋଚରଭୂମିଯଂ ଏକଗୋଚରଂ ଚରନ୍ତୋ ୱିଯ

ଓସକ୍କିତ୍ୱା ଗୋମଯରାସିଂ ୱିଦ୍ଧଂସେତ୍ୱା ପାଣକେ ଖାଦିତ୍ୱା କୁଚ୍ଛିପୂରଂ କତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହେ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଚରଥେୱ, ନନୁ ଭୋଜନେ ନାମ ପମାଣଂ ଞାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏଥ ନାତିସାଯମେୱ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଆଦାଯ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ଭତ୍ତକାରକୋ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ପାରାୱତୋ ସହାଯଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋ’’ତି କାକସ୍ସାପି ଏକଂ ଥୁସପଚ୍ଛିଂ ଠପେସି। କାକୋପି ଚତୂହପଞ୍ଚାହଂ ତେନେୱ ନୀହାରେନ ୱସି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ସେଟ୍ଠିନୋ ବହୁମଚ୍ଛମଂସଂ ଆହରିଯିଂସୁ, କାକୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଲୋଭାଭିଭୂତୋ ପଚ୍ଚୂସକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନିତ୍ଥୁନନ୍ତୋ ନିପଜ୍ଜି। ଅଥ ନଂ ପୁନଦିୱସେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଏହି, ସମ୍ମ, ଗୋଚରାଯ ପକ୍କମିସ୍ସାମା’’ତି ଆହ। ‘‘ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛଥ, ମଯ୍ହଂ ଅଜିଣ୍ଣାସଙ୍କା ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘ସମ୍ମ, କାକାନଂ ଅଜୀରକୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଦୀପୱଟ୍ଟିମତ୍ତମେୱ ହି ତୁମ୍ହାକଂ କୁଚ୍ଛିଯଂ ଥୋକଂ ତିଟ୍ଠତି, ସେସଂ ଅଜ୍ଝୋହଟମତ୍ତମେୱ ଜୀରତି, ମମ ୱଚନଂ କରୋହି, ମା ଏତଂ ମଚ୍ଛମଂସଂ ଦିସ୍ୱା ଏୱମକାସୀ’’ତି। ‘‘ସାମି, କିଂ ନାମେତଂ କଥେଥ, ଅଜିଣ୍ଣାସଙ୍କାୱ ମଯ୍ହ’’ନ୍ତି। ‘‘ତେନ ହି ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୋହୀ’’ତି ତଂ ୱତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ପକ୍କାମି।

ଭତ୍ତକାରକୋପି ନାନାମଚ୍ଛମଂସୱିକତିଯୋ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ସରୀରତୋ ସେଦଂ ଅପନେନ୍ତୋ ମହାନସଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି। କାକୋ ‘‘ଅଯଂ ଇଦାନି କାଲୋ ମଂସଂ ଖାଦିତୁ’’ନ୍ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ରସକରୋଟିମତ୍ଥକେ ନିସୀଦି। ଭତ୍ତକାରକୋ ‘‘କିରୀ’’ତି ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ କାକଂ ଦିସ୍ୱା ପୱିସିତ୍ୱା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସକଲସରୀରଲୋମଂ ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ମତ୍ଥକେ ଚୂଳଂ ଠପେତ୍ୱା ସିଙ୍ଗୀୱେରମରିଚାଦୀନି ପିସିତ୍ୱା ତକ୍କେନ ଆଲୋଳେତ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ସେଟ୍ଠିନୋ ମଚ୍ଛମଂସଂ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠକଂ କରୋସୀ’’ତି ସକଲସରୀରମସ୍ସ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ଖିପିତ୍ୱା ନୀଳଅପଚ୍ଛିଯଂ ପାତେସି, ବଲୱୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଗୋଚରଭୂମିତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ନିତ୍ଥୁନନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଦୱଂ କରୋନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୭୦।

‘‘କାଯଂ ବଲାକା ସିଖିନୀ, ଚୋରୀ ଲଙ୍ଘିପିତାମହା;

ଓରଂ ବଲାକେ ଆଗଚ୍ଛ, ଚଣ୍ଡୋ ମେ ୱାଯସୋ ସଖା’’ତି।

ତତ୍ଥ କାଯଂ ବଲାକା ସିଖିନୀତି ତଂ କାକଂ ତସ୍ସ ବହଲତକ୍କେନ ମକ୍ଖିତସରୀରସେତୱଣ୍ଣତ୍ତା ମତ୍ଥକେ ଚ ସିଖାଯ ଠପିତତ୍ତା ‘‘କା ଏସା ବଲାକା ସିଖିନୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଆଲପତି। ଚୋରୀତି କୁଲସ୍ସ ଅନନୁଞ୍ଞାଯ କୁଲଘରଂ, କାକସ୍ସ ୱା ଅରୁଚିଯା ପଚ୍ଛିଂ ପୱିଟ୍ଠତ୍ତା ‘‘ଚୋରୀ’’ତି ୱଦତି। ଲଙ୍ଘିପିତାମହାତି ଲଙ୍ଘୀ ୱୁଚ୍ଚତି ଆକାସେ ଲଙ୍ଘନତୋ ମେଘୋ, ବଲାକା ଚ ନାମ ମେଘସଦ୍ଦେନ ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ମେଘସଦ୍ଦୋ ବଲାକାନଂ ପିତା, ମେଘୋ ପିତାମହୋ ହୋତି। ତେନାହ ‘‘ଲଙ୍ଘିପିତାମହା’’ତି। ଓରଂ ବଲାକେ ଆଗଚ୍ଛାତି, ଅମ୍ଭୋ ବଲାକେ, ଇତୋ ଏହି। ଚଣ୍ଡୋ ମେ ୱା ଯସୋ ସଖାତି ମଯ୍ହଂ ସଖା ପଚ୍ଛିସାମିକୋ ୱାଯସୋ ଚଣ୍ଡୋ ଫରୁସୋ , ସୋ ଆଗତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା କଣଯସଦିସେନ ତୁଣ୍ଡେନ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେଯ୍ୟ, ତସ୍ମା ଯାୱ ୱାଯସୋ ନାଗଚ୍ଛତି, ତାୱ ପଚ୍ଛିତୋ ଓତରିତ୍ୱା ଇତୋ ଏହି, ସୀଘଂ ପଲାଯସ୍ସୂତି ୱଦତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା କାକୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୭୧।

‘‘ନାହଂ ବଲାକା ସିଖିନୀ, ଅହଂ ଲୋଲୋସ୍ମି ୱାଯସୋ;

ଅକତ୍ୱା ୱଚନଂ ତୁଯ୍ହଂ, ପସ୍ସ ଲୂନୋସ୍ମି ଆଗତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଆଗତୋତି ତ୍ୱଂ ଇଦାନି ଗୋଚରଭୂମିତୋ ଆଗତୋ, ମଂ ଲୂନଂ ପସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୭୨।

‘‘ପୁନପାପଜ୍ଜସୀ ସମ୍ମ, ସୀଲଞ୍ହି ତୱ ତାଦିସଂ;

ନ ହି ମାନୁସକା ଭୋଗା, ସୁଭୁଞ୍ଜା ହୋନ୍ତି ପକ୍ଖିନା’’ତି।

ତତ୍ଥ ପୁନପାପଜ୍ଜସୀ ସମ୍ମାତି ସମ୍ମ ୱାଯସ, ପୁନପି ତ୍ୱଂ ଏୱରୂପଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଟିଲଭିସ୍ସସେୱ, ନତ୍ଥି ତେ ଏତ୍ତକେନ ମୋକ୍ଖୋ। କିଂକାରଣା? ସୀଲଞ୍ହି ତୱ ତାଦିସଂ ପାପକଂ, ଯସ୍ମା ତୱ ଆଚାରସୀଲଂ ତାଦିସଂ ଦୁକ୍ଖାଧିଗମସ୍ସେୱ ଅନୁରୂପଂ। ନ ହି ମାନୁସକାତି ମନୁସ୍ସା ନାମ ମହାପୁଞ୍ଞା, ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ତଥାରୂପଂ ପୁଞ୍ଞଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ମାନୁସକା ଭୋଗା ତିରଚ୍ଛାନଗତେନ ପକ୍ଖିନା ନ ଭୁଞ୍ଜୀଯନ୍ତୀତି।

ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ଇତୋ ଦାନି ପଟ୍ଠାଯ ମଯା ଏତ୍ଥ ୱସିତୁଂ ନ ସକ୍କା’’ତି ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗମାସି। କାକୋପି ନିତ୍ଥୁନନ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱ କାଲମକାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଲୋଲଭିକ୍ଖୁ ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ଲୋଲକାକୋ ଲୋଲଭିକ୍ଖୁ ଅହୋସି, ପାରାୱତୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଲୋଲଜାତକୱଣ୍ଣନା ଚତୁତ୍ଥା।

[୨୭୫] ୫। ରୁଚିରଜାତକୱଣ୍ଣନା

କାଯଂବଲାକା ରୁଚିରାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଲୋଲଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଦ୍ୱେପି ୱତ୍ଥୂନି ପୁରିମସଦିସାନେୱ ଗାଥାପି।

୭୩।

‘‘କାଯଂ ବଲାକା ରୁଚିରା, କାକନୀଳସ୍ମିମଚ୍ଛତି;

ଚଣ୍ଡୋ କାକୋ ସଖା ମଯ୍ହଂ, ଯସ୍ସ ଚେତଂ କୁଲାୱକଂ।

୭୪।

‘‘ନନୁ ମଂ ସମ୍ମ ଜାନାସି, ଦିଜ ସାମାକଭୋଜନ;

ଅକତ୍ୱା ୱଚନଂ ତୁଯ୍ହଂ, ପସ୍ସ ଲୂନୋସ୍ମି ଆଗତୋ।

୭୫।

‘‘ପୁନପାପଜ୍ଜସୀ ସମ୍ମ, ସୀଲଞ୍ହି ତୱ ତାଦିସଂ;

ନ ହି ମାନୁସକା ଭୋଗା, ସୁଭୁଞ୍ଜା ହୋନ୍ତି ପକ୍ଖିନା’’ତି। –

ଗାଥା ହି ଏକନ୍ତରିକାଯେୱ।

ତତ୍ଥ ‘‘ରୁଚିରା’’ତି ତକ୍କମକ୍ଖିତସରୀରତାଯ ସେତୱଣ୍ଣତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ରୁଚିରା ପିଯଦସ୍ସନା, ପଣ୍ଡରାତି ଅତ୍ଥୋ। କାକନୀଳସ୍ମିନ୍ତି କାକକୁଲାୱକେ। ‘‘କାକନିଡ୍ଡସ୍ମି’’ନ୍ତିପି ପାଠୋ। ଦିଜାତି କାକୋ ପାରେୱତଂ ଆଲପତି। ସାମାକଭୋଜନାତି ତିଣବୀଜଭୋଜନ। ସାମାକଗ୍ଗହଣେନ ହେତ୍ଥ ସବ୍ବମ୍ପି ତିଣବୀଜଂ ଗହିତଂ। ଇଧାପି ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ନ ଇଦାନି ସକ୍କା ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମଯା ଏତ୍ଥ ୱସିତୁ’’ନ୍ତି ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗତୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଲୋଲଭିକ୍ଖୁ ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ଲୋଲକାକୋ ଲୋଲଭିକ୍ଖୁ ଅହୋସି, ପାରାୱତୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ରୁଚିରଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଞ୍ଚମା।

[୨୭୬] ୬। କୁରୁଧମ୍ମଜାତକୱଣ୍ଣନା

ତୱ ସଦ୍ଧଞ୍ଚ ସୀଲଞ୍ଚାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ହଂସଘାତକଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ ଦ୍ୱେ ସହାଯକା ଭିକ୍ଖୂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦା ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଏକତୋ ୱିଚରନ୍ତି। ତେ ଏକଦିୱସଂ ଅଚିରୱତିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ୱାଲୁକପୁଲିନେ ଆତପଂ ତପ୍ପମାନା ସାରଣୀଯକଥଂ କଥେନ୍ତା ଅଟ୍ଠଂସୁ, ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଦ୍ୱେ ହଂସା ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଥେକୋ ଦହରଭିକ୍ଖୁ ସକ୍ଖରଂ ଗହେତ୍ୱା ''ଏକସ୍ସ ହଂସପୋତକସ୍ସ ଅକ୍ଖିଂ ପହରିସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ, ଇତରୋ ''ନ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ''ତି ଆହ। ''ତିଟ୍ଠତୁ ଇମସ୍ମିଂ ପସ୍ସେ ଅକ୍ଖି, ପରପସ୍ସେ ଅକ୍ଖିଂ ପହରିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଇଦମ୍ପି ନ ସକ୍ଖିସ୍ସସିଯେୱା''ତି। ''ତେନ ହି ଉପଧାରେହୀ''ତି ତିଯଂସଂ ସକ୍ଖରଂ ଗହେତ୍ୱା ହଂସସ୍ସ ପଚ୍ଛାଭାଗେ ଖିପି। ହଂସୋ ସକ୍ଖରସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେସି, ଅଥ ନଂ ଇତରୋ ୱଟ୍ଟସକ୍ଖରଂ ଗହେତ୍ୱା ପରପସ୍ସେ ଅକ୍ଖିମ୍ହି ପହରିତ୍ୱା ଓରିମକ୍ଖିନା ନିକ୍ଖମାପେସି। ହଂସୋ ୱିରୱନ୍ତୋ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ତେସଂ ପାଦମୂଲେଯେୱ ପତି। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଠିତା ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''ଆୱୁସୋ, ଏୱରୂପେ ନିଯ୍ୟାନିକସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ ୱୋ କତଂ ପାଣାତିପାତଂ କରୋନ୍ତେହୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତେ ଆଦାଯ ତଥାଗତସ୍ସ ଦସ୍ସେସୁଂ। ସତ୍ଥା ''ସଚ୍ଚଂ, କିର ତଯା ଭିକ୍ଖୁ ପାଣାତିପାତୋ କତୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଭିକ୍ଖୁ, କସ୍ମା ଏୱରୂପେ ନିଯ୍ୟାନିକସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଏୱମକାସି, ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତା ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ଅଗାରମଜ୍ଝେ ସଂକିଲିଟ୍ଠୱାସଂ ୱସମାନା ଅପ୍ପମତ୍ତକେସୁପି ଠାନେସୁ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କରିଂସୁ, ତ୍ୱଂ ପନ ଏୱରୂପେ ନିଯ୍ୟାନିକସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କୁକ୍କୁଚ୍ଚମତ୍ତମ୍ପି ନ ଅକାସି, ନନୁ ନାମ ଭିକ୍ଖୁନା କାଯୱାଚାଚିତ୍ତେହି ସଞ୍ଞତେନ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ କୁରୁରଟ୍ଠେ ଇନ୍ଦପତ୍ଥନଗରେ ଧନଞ୍ଚଯେ କୋରବ୍ୟେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାଯଂ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପିତରା ଓପରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠାପିତୋ ଅପରଭାଗେ ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ୱା ଦସ ରାଜଧମ୍ମେ ଅକୋପେନ୍ତୋ କୁରୁଧମ୍ମେ ୱତ୍ତିତ୍ଥ। କୁରୁଧମ୍ମୋ ନାମ ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି, ତାନି ବୋଧିସତ୍ତୋ ପରିସୁଦ୍ଧାନି କତ୍ୱା ରକ୍ଖି। ଯଥା ଚ ବୋଧିସତ୍ତୋ, ଏୱମସ୍ସ ମାତା ଅଗ୍ଗମହେସୀ କନିଟ୍ଠଭାତା ଉପରାଜା ପୁରୋହିତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ରଜ୍ଜୁଗାହକୋ ଅମଚ୍ଚୋ ସାରଥି ସେଟ୍ଠି ଦୋଣମାପକୋ ମହାମତ୍ତୋ ଦୋୱାରିକୋ ନଗରସୋଭିନୀ ୱଣ୍ଣଦାସୀତି ଏୱମେତେ।

''ରାଜା ମାତା ମହେସୀ ଚ, ଉପରାଜା ପୁରୋହିତୋ;

ରଜ୍ଜୁକୋ ସାରଥି ସେଟ୍ଠି, ଦୋଣୋ ଦୋୱାରିକୋ ତଥା;

ଗଣିକେକାଦସ ଜନା, କୁରୁଧମ୍ମେ ପତିଟ୍ଠିତା''ତି।

ଇତି ଇମେ ସବ୍ବେପି ପରିସୁଦ୍ଧାନି କତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ରକ୍ଖିଂସୁ। ରାଜା ଚତୂସୁ ନଗରଦ୍ୱାରେସୁ ଚ ନଗରମଜ୍ଝେ ଚ ନିୱେସନଦ୍ୱାରେ ଚାତି ଛ ଦାନସାଲାଯୋ କାରେତ୍ୱା ଦେୱସିକଂ ଛସତସହସ୍ସଂ ଧନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ଉନ୍ନଙ୍ଗଲଂ କତ୍ୱା ଦାନଂ ଅଦାସି, ତସ୍ସ ପନ ଦାନଜ୍ଝାସଯତା ଦାନାଭିରତତା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ କାଲିଙ୍ଗରଟ୍ଠେ ଦନ୍ତପୁରନଗରେ କାଲିଙ୍ଗରାଜା ରଜ୍ଜଂ କାରେସି। ତସ୍ସ ରଟ୍ଠେ ଦେୱୋ ନ ୱସ୍ସି, ତସ୍ମିଂ ଅୱସ୍ସନ୍ତେ ସକଲରଟ୍ଠେ ଛାତକଂ ଜାତଂ, ଆହାରୱିପତ୍ତିଯା ଚ ମନୁସ୍ସାନଂ ରୋଗୋ ଉଦପାଦି, ଦୁବ୍ବୁଟ୍ଠିଭଯଂ ଛାତକଭଯଂ ରୋଗଭଯନ୍ତି ତୀଣି ଭଯାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜିଂସୁ। ମନୁସ୍ସା ନିଗ୍ଗହଣା ଦାରକେ ହତ୍ଥେସୁ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଚରନ୍ତି।

ସକଲରଟ୍ଠୱାସିନୋ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଦନ୍ତପୁରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜଦ୍ୱାରେ ଉକ୍କୁଟ୍ଠିମକଂସୁ। ରାଜା ୱାତପାନଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତୋ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ''କିଂ କାରଣା ଏତେ ୱିରୱନ୍ତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ମହାରାଜ , ସକଲରଟ୍ଠେ ତୀଣି ଭଯାନି ଉପ୍ପନ୍ନାନି, ଦେୱୋ ନ ୱସ୍ସତି, ସସ୍ସାନି ନ ୱିପନ୍ନାନି, ଛାତକଂ ଜାତଂ। ମନୁସ୍ସା ଦୁବ୍ଭୋଜନା ରୋଗାଭିଭୂତା ନିଗ୍ଗହଣା ପୁତ୍ତେ ହତ୍ଥେସୁ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତି, ଦେୱଂ ୱସ୍ସାପେହି ମହାରାଜା''ତି। ''ପୋରାଣକରାଜାନୋ ଦେୱେ ଅୱସ୍ସନ୍ତେ କିଂ କରୋନ୍ତୀ''ତି? ''ପୋରାଣକରାଜାନୋ, ମହାରାଜ, ଦେୱେ ଅୱସ୍ସନ୍ତେ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ସମାଦିନ୍ନସୀଲା ସିରିଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦବ୍ବସନ୍ଥରେ ସତ୍ତାହଂ ନିପଜ୍ଜନ୍ତି, ତଦା ଦେୱୋ ୱସ୍ସତୀ''ତି। ରାଜା ''ସାଧୂ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଥା ଅକାସି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଦେୱୋ ନ ୱସ୍ସି।

ରାଜା ଅମଚ୍ଚେ ପୁଚ୍ଛି – ''ଅହଂ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ଅକାସିଂ, ଦେୱୋ ନ ୱସ୍ସତି, କିନ୍ତି କରୋମା''ତି? ''ମହାରାଜ, ଇନ୍ଦପତ୍ଥନଗରେ ଧନଞ୍ଚଯସ୍ସ କୋରବ୍ୟରଞ୍ଞୋ ଅଞ୍ଜନୱଣ୍ଣୋ ନାମ ମଙ୍ଗଲହତ୍ଥୀ ଅତ୍ଥି, ତଂ ଆନେସ୍ସାମ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଦେୱୋ ୱସ୍ସତୀ''ତି। ''ସୋ ରାଜା ବଲୱାହନସମ୍ପନ୍ନୋ ଦୁପ୍ପସହୋ, କଥମସ୍ସ ହତ୍ଥିଂ ଆନେସ୍ସାମା''ତି? ''ମହାରାଜ, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୁଦ୍ଧକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଦାନଜ୍ଝାସଯୋ ରାଜା ଦାନାଭିରତୋ ଯାଚିତୋ ସମାନୋ

ଅଲଙ୍କତସୀସମ୍ପି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପସାଦସମ୍ପନ୍ନାନି ଅକ୍ଖୀନିପି ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ସକଲରଜ୍ଜମ୍ପି ନିୟ୍ୟାଦେତ୍ୱା ଦଦେୟ୍ୟ, ହତ୍ଥିମ୍ହି ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି, ଅୱସ୍ସଂ ଯାଚିତୋ ଦସ୍ସତୀ''ତି। ''କେ ପନ ତଂ ଯାଚିତୁଂ ସମତ୍ଥା''ତି? ''ବ୍ରାହ୍ମଣା, ମହାରାଜା''ତି। ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମତୋ ଅଟ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ କତ୍ୱା ହତ୍ଥିଂ ଯାଚନତ୍ଥାୟ ପେସେସି। ତେ ପରିବ୍ବୟଂ ଆଦାୟ ଅଦ୍ଧିକୱେସଂ ଗହେତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ଏକରତ୍ତିୱାସେନ ତୁରିତଗମନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କତିପାହଂ ନଗରଦ୍ୱାରେ ଦାନସାଲାସୁ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସରୀରଂ ସନ୍ତପ୍ପେତ୍ୱା ''କଦା ରାଜା ଦାନଗ୍ଗଂ ଆଗଚ୍ଛିସ୍ସତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ମନୁସ୍ସା ''ପକ୍ଖସ୍ସ ତୟୋ ଦିୱସେ ଚାତୁଦ୍ଦସେ ପନ୍ନରସେ ଅଟ୍ଠମିୟଞ୍ଚ ଆଗଚ୍ଛତି, ସ୍ୱେ ପନ ପୁଣ୍ଣମୀ, ତସ୍ମା ସ୍ୱେ ଆଗଚ୍ଛିସ୍ସତୀ''ତି ୱଦିଂସୁ।

ବ୍ରାହ୍ମଣା ପୁନଦିୱସେ ପାତୋୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାଚୀନଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ପାତୋୱ ନ୍ହତ୍ୱା ଗନ୍ଧାନୁଲିତ୍ତୋ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତୋ ଅଲଙ୍କତହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧୱରଗତୋ ମହନ୍ତେନ ପରିୱାରେନ ପାଚୀନଦ୍ୱାରେନ ଦାନସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓତରିତ୍ୱା ସତ୍ତଟ୍ଠଜନାନଂ ସହତ୍ଥା ଭତ୍ତଂ ଦତ୍ୱା ''ଇମିନାୱ ନୀହାରେନ ଦେଥା''ତି ୱତ୍ୱା ହତ୍ଥିଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। ବ୍ରାହ୍ମଣା ପାଚୀନଦ୍ୱାରେ ଆରକ୍ଖସ୍ସ ବଲୱତାୟ ଓକାସଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଓଲୋକୟମାନା ଦ୍ୱାରତୋ ନାତିଦୂରେ ଉନ୍ନତଟ୍ଠାନେ ଠିତା ସମ୍ପତ୍ତଂ ରାଜାନଂ ହତ୍ଥେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ''ଜୟତୁ ଭୱଂ, ମହାରାଜା''ତି ଜୟାପେସୁଂ। ରାଜା ୱଜିରଙ୍କୁସେନ ୱାରଣଂ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଭୋ ବ୍ରାହ୍ମଣା, କିଂ ଇଚ୍ଛଥା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ବ୍ରାହ୍ମଣା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଗୁଣଂ ୱଣ୍ଣେନ୍ତା ପଠମଂ ଗାଥମାହଂସୁ –

୭୬।

''ତୱ ସଦ୍ଧଞ୍ଚ ସୀଲଞ୍ଚ, ୱିଦିତ୍ୱାନ ଜନାଧିପ;

ୱଣ୍ଣଂ ଅଞ୍ଜନୱଣ୍ଣେନ, କାଲିଙ୍ଗସ୍ମିଂ ନିମିମ୍ହସେ''ତି।

ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧନ୍ତି କମ୍ମଫଲାନଂ ସଦ୍ଦହନୱସେନ ଓକପ୍ପନିୟସଦ୍ଧଂ। ସୀଲନ୍ତି ସଂୱରସୀଲଂ ଅୱୀତିକ୍କମସୀଲଂ। ୱଣ୍ଣନ୍ତି ତଦା ତସ୍ମିଂ ଦେସେ ସୁୱଣ୍ଣଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଦେସନାସୀସମେୱ ଚେତଂ। ଇମିନା ପନ ପଦେନ ସବ୍ବମ୍ପି ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣାଦିଧନଧଞ୍ଞଂ ସଙ୍ଗହିତଂ। ଅଞ୍ଜନୱଣ୍ଣେନାତି ଅଞ୍ଜନପୁଞ୍ଜସମାନୱଣ୍ଣେନ ଇମିନା ତୱ ନାଗେନ, କାଲିଙ୍ଗସ୍ମିନ୍ତି କାଲିଙ୍ଗରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ। ନିମିମ୍ହସେତି ୱିନିମୟୱସେନ ଗଣ୍ହିମ୍ହ, ପରିଭୋଗୱସେନ ୱା ଉଦରେ ପକ୍ଖିପିମ୍ହାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ମୟଞ୍ହି, ଜନାଧିପ, ତୱ ସଦ୍ଧଞ୍ଚ ସୀଲଞ୍ଚ ୱିଦିତ୍ୱାନ ''ଅଦ୍ଧା ନୋ ଏୱଂ ସଦ୍ଧାସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ରାଜା ଯାଚିତୋ ଅଞ୍ଜନୱଣ୍ଣଂ ନାଗଂ ଦସ୍ସତୀ''ତି ଇମିନା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକେନ ୱିୟ ଅଞ୍ଜନୱଣ୍ଣେନ କାଲିଙ୍ଗରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ନାଗଂ ୱୋ ଆହରିସ୍ସାମାତି ୱତ୍ୱା ବହୁଧନଧଞ୍ଞଂ ନିମିମ୍ହସେ ପରିୱତ୍ତୟିମ୍ହ ଚେୱ ଉଦରେ ଚ ପକ୍ଖିପିମ୍ହ। ଏୱଂ ତଂ ମୟଂ ଧାରୟମାନା ଇଧାଗତା। ତତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବଂ ଦେୱୋ ଜାନାତୂତି।

ଅପରୋ ନୟୋ – ତୱ ସଦ୍ଧଞ୍ଚ ସୀଲଗୁଣସଙ୍ଖାତଂ ୱଣ୍ଣଞ୍ଚ ସୁତ୍ୱା ''ଉଳାରଗୁଣୋ ରାଜା ଜୀୱିତମ୍ପି ଯାଚିତୋ ଦଦେୟ୍ୟ, ପଗେୱ ତିରଚ୍ଛାନଗତଂ ନାଗ''ନ୍ତି ଏୱଂ କାଲିଙ୍ଗସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଇମିନା ଅଞ୍ଜନୱଣ୍ଣେନ ତୱ ୱଣ୍ଣଂ ନିମିମ୍ହସେ ନିମିମ୍ହ ତୁଲୟିମ୍ହ, ତେନମ୍ହା ଇଧାଗତାତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ସଚେ, ୱୋ ବ୍ରାହ୍ମଣା, ଇମଂ ନାଗଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଧନଂ ଖାଦିତଂ ସୁଖାଦିତଂ ମା ଚିନ୍ତୟିତ୍ଥ, ଯଥାଲଙ୍କତମେୱ ୱୋ ନାଗଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ଇତରା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୭୭।

''ଅନ୍ନଭଚ୍ଚା ଚଭଚ୍ଚା ଚ, ଯୋଧ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଗଚ୍ଛତି;

ସବ୍ବେ ତେ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପ୍ପା, ପୁବ୍ବାଚରିୟୱଚୋ ଇଦଂ।

୭୮।

''ଦଦାମି ୱୋ ବ୍ରାହ୍ମଣା ନାଗମେତଂ, ରାଜାରହଂ ରାଜଭୋଗ୍ଗଂ ଯସସ୍ସିନଂ;

ଅଲଙ୍କତଂ ହେମଜାଲାଭିଚ୍ଛନ୍ନଂ, ସସାରଥିଂ ଗଚ୍ଛଥ ଯେନକାମ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅନଭଚ୍ଛା ଚଭଚ୍ଛା ଚାତି ପୁରିସଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ଜୀୱମାନା ଯାଗୁଭତ୍ତାଦିନା ଅନେନ ଭରିତଚ୍ଚାତି ଅନଭଚ୍ଛା, ଇତରେ ତଥା ଅଭରିତଚ୍ଚତ୍ତା ଅଭଚ୍ଛା। ସନ୍ଧିୱସେନ ପନେତ୍ଥ ଅକାରଲୋପୋ ୱେଦିତଚ୍ଚୋ। ଏତ୍ତାୱତା ଅତ୍ତାନଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଚ ଅନୁପନିସ୍ସାଯ ଚ ଜୀୱମାନୱସେନ ସଚ୍ଚେପି ସତ୍ତା ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ଦସ୍ସିତା ହୋନ୍ତି। ଯୋଧ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଗଚ୍ଛତୀତି ତେସୁ ସତ୍ତେସୁ ଇଧ ଜୀୱଲୋକେ ଯୋ ସତ୍ତୋ ଯଂ ପୁରିସଂ କାଯଚିଦେୱ ପଚ୍ଚାସୀସନାଯ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଗଚ୍ଛତି। ସଚ୍ଚେ ତେ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପ୍ପାତି ତଥା ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ସଚେପି ବହୂ ହୋନ୍ତି, ତଥାପି ତେନ ପୁରିସେନ ସଚ୍ଚେ ତେ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପ୍ପା, "ଅପେଥ, ନ ୱୋ ଦସ୍ସାମୀ"ତି ଏୱଂ ନ ପଟିକ୍ଖିପିତଚ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁଚ୍ଚାଚରିଯୱଚୋ ଇଦନ୍ତି ପୁଚ୍ଚାଚରିଯା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ମାତାପିତରୋ, ଇଦଂ ତେସଂ ୱଚନଂ। ଏୱମହଂ ମାତାପିତୂହି ସିକ୍ଖାପିତୋତି ଦୀପେତି।

ଦଦାମି ୱୋ ବ୍ରାହ୍ମଣା ନାଗମେତନ୍ତି ଯସ୍ମା ଇଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ପୁଚ୍ଚାଚରିଯୱଚୋ, ତସ୍ମାହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣା ତୁମ୍ହାକଂ ଇମଂ ନାଗଂ ଦଦାମି। ରାଜାରହନ୍ତି ରଞ୍ଞୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ। ରାଜଭୋଗ୍ଗନ୍ତି ରାଜପରିଭୋଗଂ। ଯସସ୍ସିନନ୍ତି ପରିୱାରସମ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ କିର ହତ୍ଥିଂ ନିସ୍ସାଯ ହତ୍ଥିଗୋପକହତ୍ଥିୱେଜ୍ଜାଦୀନି ପଞ୍ଚ କୁଲସତାନି ଜୀୱନ୍ତି, ତେହି ସଦ୍ଧିଞ୍ଞେୱ ୱୋ ଦଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଲଙ୍କତନ୍ତି ନାନାୱିଧେହି ହତ୍ଥିଅଲଙ୍କାରେହି ଅଲଙ୍କତଂ। ହେମଜାଲାଭିଛନ୍ନନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣଜାଲେନ ଅଭିଚ୍ଛନ୍ନଂ। ସସାରଥିନ୍ତି ଯୋ ପନସ୍ସ ସାରଥି ହତ୍ଥିଗୋପକୋ ଆଚରିଯୋ, ତେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଦଦାମି, ତସ୍ମା ସସାରଥି ହୁତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ସପରିୱାରଂ ଇମଂ ନାଗଂ ଗହେତ୍ୱା ଯେନକାମଂ ଗଚ୍ଛଥାତି।

ଏୱଂ ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧୱରଗତୋୱ ମହାସତ୍ତୋ ୱାଚାଯ ଦତ୍ୱା ପୁନ ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧା ଓରୁଯ୍ହ "ସଚେ ଅନଲଙ୍କତଟ୍ଠାନଂ ଅତ୍ଥି, ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଦସ୍ସାମୀ"ତି ୱତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କରୋନ୍ତୋ ଉପଧାରେତ୍ୱା ଅନଲଙ୍କତଟ୍ଠାନଂ ଅଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ସୋଣ୍ଡଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ହତ୍ଥେସୁ ଠପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣଭିଙ୍କାରେନ ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୱାସିତଂ ଉଦକଂ ପାତେତ୍ୱା ଅଦାସି। ବ୍ରାହ୍ମଣା ସପରିୱାରଂ ନାଗଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ହତ୍ଥିପିଟ୍ଠେ ନିସିନ୍ନା ଦନ୍ତପୁରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ହତ୍ଥିଂ ରଞ୍ଞୋ ଅଦଂସୁ, ହତ୍ଥିମ୍ହି ଆଗତେପି ଦେୱୋ ନ ୱସ୍ସତେୱ। ରାଜା "କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ"ନ୍ତି ଉତ୍ତରିଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ "ଧନଞ୍ଜଯକୋରବ୍ୟରାଜା କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖତି, ତେନସ୍ସ ରଟ୍ଠେ ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଂ ଅନୁଦସାହଂ ଦେୱୋ ୱସ୍ସତି, ରଞ୍ଞୋ ଗୁଣାନୁଭାୱୋ ଚେସ, ଇମସ୍ସ ପନ ତିରଚ୍ଛାନଗତସ୍ସ ଗୁଣା ହୋନ୍ତାପି କିତ୍ତକା ଭୱେଯ୍ୟୁ"ନ୍ତି ସୁତ୍ୱା "ତେନ ହି ଯଥାଲଙ୍କତମେୱ ସପରିୱାରଂ ହତ୍ଥିଂ ପଟିନେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦତ୍ୱା ଯଂ ସୋ କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖତି, ତଂ ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖିତ୍ୱା ଆନେଥା"ତି ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଚ ଅମଚ୍ଚେ ଚ ପେସେସି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ହତ୍ଥିଂ ନିଯ୍ୟାଦେତ୍ୱା "ଦେୱ, ଇମସ୍ମିଂ ହତ୍ଥିମ୍ହି ଗତେପି ଅମ୍ହାକଂ ରଟ୍ଠେ ଦେୱୋ ନ ୱସ୍ସତି, ତୁମ୍ହେ କିର କୁରୁଧମ୍ମଂ ନାମ ରକ୍ଖଥ, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ରାଜା ତଂ ରକ୍ଖିତୁକାମୋ ଇମସ୍ମିଂ ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖିତ୍ୱା ଆନେଥା"ତି ପେସେସି। "ଦେଥ ନୋ କୁରୁଧମ୍ମ"ନ୍ତି। "ତାତା, ସଚ୍ଚାହଂ ଏତଂ କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖାମି, ଇଦାନି ପନ ମେ ତତ୍ଥ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ନ ମେ ସୋ କୁରୁଧମ୍ମୋ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେତି, ତସ୍ମା ତୁମ୍ହାକଂ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କା"ତି।

କସ୍ମା ପନ ତଂ ସୀଲଂ ରାଜାନଂ ନ ଆରାଧେତୀତି? ତଦା କିର ରାଜୂନଂ ତତିଯେ ତତିଯେ ସଂୱଚ୍ଛରେ କତ୍ତିକମାସେ ପୱତ୍ତୋ ଛଣୋ ନାମ ହୋତି, ତଂ ଛଣଂ କୀଳନ୍ତା ରାଜାନୋ ସଚ୍ଚାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତା ଦେୱୱେସଂ ଗହେତ୍ୱା ଚିତ୍ତରାଜସ୍ସ ନାମ ଯକ୍ଖସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଠତ୍ୱା ଚତୁଦ୍ଦିସା ପୁପ୍ଫପଟିମଣ୍ଡିତେ ଚିତ୍ତସରେ ଖିପନ୍ତି। ଅଯମ୍ପି ରାଜା ତଂ ଖଣଂ କୀଳନ୍ତୋ ଏକିସ୍ସା ତଳାକପାଳିଯା ଚିତ୍ତରାଜସ୍ସ ଯକ୍ଖସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଠତ୍ୱା ଚତୁଦ୍ଦିସା ଚିତ୍ତସରେ ଖିପିତ୍ୱା ତେସୁ ସେସଦିସାଗତେ ତଯୋ ସରେ ଦିସ୍ୱା ଉଦକପିଟ୍ଠେ ଖିତ୍ତସରଂ ନ ଅଦ୍ଦସ। ରଞ୍ଞୋ "କଚ୍ଚି ନୁ ଖୋ ମଯା ଖିତ୍ତୋ ସରୋ ମଚ୍ଛସରୀରେ ପତିତୋ"ତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅହୋସି ପାଣାତିପାତକମ୍ମେନ ସୀଲଭେଦଂ ଆରବ୍ଭ, ତସ୍ମା ସୀଲଂ ନ ଆରାଧେତି। ସୋ ଏୱମାହ – "ତାତା, ମଯ୍ହଂ କୁରୁଧମ୍ମେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ମାତା ପନ ମେ ସୁରକ୍ଖିତଂ ରକ୍ଖତି, ତସ୍ସା ସନ୍ତିକେ ଗଣ୍ହଥା"ତି। "ମହାରାଜ, ତୁମ୍ହାକଂ 'ପାଣଂ ୱଧିସ୍ସାମୀ'ତି ଚେତନା ନତ୍ଥି, ତଂ ୱିନା ପାଣାତିପାତୋ ନାମ ନ ହୋତି, ଦେଥ ନୋ ଅତ୍ତନା ରକ୍ଖିତଂ କୁରୁଧମ୍ମ"ନ୍ତି। "ତେନ ହି ଲିଖଥା"ତି ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖାପେସି – "ପାଣୋ ନ ହନ୍ତଚ୍ଚୋ, ଅଦିନ୍ନଂ ନାଦାତଚ୍ଚଂ , କାମେସୁ ମିଚ୍ଛା ନ ଚରିତଚ୍ଚଂ, ମୁସା ନ ଭଣିତଚ୍ଚଂ , ମଜ୍ଜଂ ନ ପାତଚ୍ଚ"ନ୍ତି ଲିଖାପେତ୍ୱା ଚ ପନ "ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ନେୱ ମଂ ଆରାଧେତି, ମାତୁ ମେ ସନ୍ତିକେ ଗଣ୍ହଥା"ତି ଆହ।

ଦୂତା ରାଜାନଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତସ୍ସା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା "ଦେୱି, ତୁମ୍ହେ କିର କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖଥ, ତଂ ନୋ ଦେଥା"ତି ୱଦିଂସୁ। "ତାତା, ସଚ୍ଚାହଂ କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖାମି, ଇଦାନି ପନ ମେ ତତ୍ଥ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ନ ମେ ସୋ କୁରୁଧମ୍ମୋ ଆରାଧେତି ତେନ ୱୋ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କା"ତି। ତସ୍ସା କିର ଦ୍ୱେ ପୁତ୍ତା ଜେଟ୍ଠୋ ରାଜା, କନିଟ୍ଠୋ ଉପରାଜା। ଅଥେକୋ ରାଜା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକଂ ଚନ୍ଦନସାରଂ ସହସ୍ସଗ୍ଘନକଂ କଞ୍ଚନମାଲଂ ପେସେସି। ସୋ "ମାତରଂ ପୂଜେସ୍ସାମୀ"ତି ତଂ ସଚ୍ଚଂ ମାତୁ ପେସେସି। ସା ଚିନ୍ତେସି – "ଅହଂ ନେୱ ଚନ୍ଦନଂ ୱିଲିମ୍ପାମି, ନ ମାଲଂ ଧାରେମି, ସୁଣିସାନଂ ଦସ୍ସାମୀ"ତି। ଅଥସ୍ସା ଏତଦହୋସି – "ଜେଟ୍ଠସୁଣିସା ମେ ଇସ୍ସରା, ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନେ ଠିତା, ତସ୍ସା ସୁୱଣ୍ଣମାଲଂ ଦସ୍ସାମି। କନିଟ୍ଠସୁଣିସା ପନ ଦୁଗ୍ଗତା, ତସ୍ସା ଚନ୍ଦନସାରଂ ଦସ୍ସାମୀ"ତି। ସା ରଞ୍ଞୋ ଦେୱିଯା ସୁୱଣ୍ଣମାଲଂ ଦତ୍ୱା ଉପରାଜଭରିଯାଯ ଚନ୍ଦନସାରଂ ଅଦାସି, ଦତ୍ୱା ଚ ପନସ୍ସା "ଅହଂ କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖାମି,

ଏତାସଂ ଦୁଗ୍ଗତାଦୁଗ୍ଗତଭାଣ୍ଡୋ ମୟ୍ହଂ ଅପ୍ପମାଣଂ, ଜେଟ୍ଠାପଚାୟିକକମ୍ମମେଓ ପନ କାତୁଂ ମୟ୍ହଂ ଅନୁରୂପଂ, କଚ୍ଚି ନୁ ଖୋ ମେ ତସ୍ସ ଅକତତ୍ତା ସୀଲଂ ଭିନ୍ନ''ନ୍ତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ଏଓମାହ। ଅଥ ନଂ ଦୂତା ''ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ନାମ ଯଥାରୁଚିୟା ଦୀୟତି, ତୁମ୍ହେ ଏତ୍ତକେନପି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କୁରୁମାନା କିଂ ଅଞ୍ଞଂ ପାପଂ କରିସ୍ସଥ, ସୀଲଂ ନାମ ଏଓରୂପେନ ନ ଭିଜ୍ଜତି, ଦେଥ ନୋ କୁରୁଧମ୍ମ''ନ୍ତି ଓତ୍ୱା ତସ୍ସାପି ସନ୍ତିକେ ଗହେତ୍ୱା ସୁଓଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖିଂସୁ।

''ତାତା, ଏଓଂ ସନ୍ତେପି ନେଓ ମଂ ଆରାଧେତି, ସୁଣିସା ପନ ମେ ସୁଟ୍ଠୁ ରକ୍ଖତି, ତସ୍ସା ସନ୍ତିକେ ଗଣ୍ହଥା''ତି ୱୁତ୍ତା ଚ ପନ ଅଗ୍ଗମହେସିଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁରିମନୟେନେଓ କୁରୁଧମ୍ମଂ ଯାଚିଂସୁ। ସାପି ପୁରିମନୟେନେଓ ଓତ୍ୱା ''ଇଦାନି ମଂ ସୀଲଂ ନାରାଧେତି, ତେନ ୱୋ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କା''ତି ଆହ। ସା କିର ଏକଦିଓସଂ ସୀହପଞ୍ଜରେ ଠିତା ରଞ୍ଞୋ ନଗରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ହତ୍ଥିପିଟ୍ଠେ ନିସିନ୍ନଂ ଉପରାଜଂ ଦିସ୍ୱା ଲୋଭଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ''ସଚାହଂ ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥଓଂ କରେୟ୍ୟଂ, ଭାତୁ ଅଚ୍ଚୟେନ ରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ମଂ ଏସ ସଙ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟା''ତି ଚିନ୍ତେସି। ଅଥସ୍ସା ''ଅହଂ କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖମାନା ସସାମିକା ହୁତ୍ୱା କିଲେସଓସେନ ଅଞ୍ଞଂ ପୁରିସଂ ଓଲୋକେସିଂ, ସୀଲେନ ମେ ଭିନ୍ନେନ ଭଓିତବ୍ବ''ନ୍ତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ଏଓମାହ। ଅଥ ନଂ ଦୂତା ''ଅତିଚାରୋ ନାମ ଅୟ୍ୟେ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତେନ ନ ହୋତି, ତୁମ୍ହେ ଏତ୍ତକେନପି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କୁରୁମାନା ୱୀତିକ୍କମଂ କିଂ କରିସ୍ସଥ, ନ ଏତ୍ତକେନ ସୀଲଂ ଭିଜ୍ଜତି, ଦେଥ ନୋ କୁରୁଧମ୍ମ''ନ୍ତି ଓତ୍ୱା ତସ୍ସାପି ସନ୍ତିକେ ଗହେତ୍ୱା ସୁଓଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖିଂସୁ।

''ତାତା, ଏଓଂ ସନ୍ତେପି ନେଓ ମଂ ଆରାଧେତି, ଉପରାଜା ପନ ସୁଟ୍ଠୁ ରକ୍ଖତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଗଣ୍ହଥା''ତି ୱୁତ୍ତା ଚ ପନ ଉପରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁରିମନୟେନେଓ କୁରୁଧମ୍ମଂ ଯାଚିଂସୁ। ସୋ ପନ ସାୟଂ ରାଜୁପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ରଥେନେଓ ରାଜଙ୍ଗଣଂ ପତ୍ୱା ସଚେ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥେଓ ସୟିତୁକାମୋ ହୋତି, ରସ୍ମିୟୋ ଚ ପତୋଦଞ୍ଚ ଅନ୍ତୋଧୁରେ ଛଡ୍ଡେତି। ତାୟ ସଞ୍ଞାୟ ଜନୋ ପକ୍କମିତ୍ୱା ପୁନଦିଓସେ ପାତୋଓ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିକ୍ଖମନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋଓ ତିଟ୍ଠତି। ସାରଥିପି ରଥଂ ଗୋପୟିତ୍ୱା ପୁନଦିଓସେ ପାତୋଓ ତଂ ଆଦାୟ ରାଜଦ୍ୱାରେ ତିଟ୍ଠତି। ସଚେ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେଓ ନିକ୍ଖମିତୁକାମୋ ହୋତି, ରସ୍ମିୟୋ ଚ ପତୋଦଞ୍ଚ ଅନ୍ତୋରଥେୟେଓ ଠପେତ୍ୱା ରାଜୁପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ମହାଜନୋ ତାୟ ସଞ୍ଞାୟ ''ଇଦାନେଓ ନିକ୍ଖମିସ୍ସତୀ''ତି ରାଜଦ୍ୱାରେୟେଓ ତିଟ୍ଠତି। ସୋ ଏକଦିଓସଂ ଏଓଂ କତ୍ୱା ରାଜନିଓେସନଂ ପାୱିସି, ପୱିଟ୍ଠମତ୍ତସ୍ସେୟେଓସ୍ସ ଦେଓୋ ପାଓସ୍ସି। ରାଜା ''ଦେଓୋ ଓସ୍ସତୀ''ତି ତସ୍ସ ନିକ୍ଖମିତୁଂ ନାଦାସି, ସୋ ତତ୍ଥେଓ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସୟି। ମହାଜନୋ ''ଇଦାନି ନିକ୍ଖମିସ୍ସତୀ''ତି ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ତେମେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଉପରାଜା ଦୁତିୟଦିଓସେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତେମେତ୍ୱା ଠିତଂ ମହାଜନଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅହଂ କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଏତ୍ତକଂ ଜନଂ କିଲମେସିଂ, ସୀଲେନ ମେ ଭିନ୍ନେନ ଭଓିତବ୍ବ''ନ୍ତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅହୋସି, ତେନ ତେସଂ ଦୂତାନଂ ''ସଚାହଂ କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖାମି, ଇଦାନି ପନ ମେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ତେନ ୱୋ ନ ସକ୍କା ଦାତୁ''ନ୍ତି ଓତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ଦୂତା ''ତୁମ୍ହାକଂ, ଦେଓ, 'ଏତେ କିଲମନ୍ତୂ'ତି ଚିତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ଅଚେତନକଂ କମ୍ମଂ ନ ହୋତି, ଏତ୍ତକେନପି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତାନଂ କଥଂ ତୁମ୍ହାକଂ ୱୀତିକ୍କମୋ ଭଓିସ୍ସତୀ''ତି ଓତ୍ୱା ତସ୍ସପି ସନ୍ତିକେ ସୀଲଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁଓଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖିଂସୁ।

''ଏଓଂ ସନ୍ତେପି ନେଓ ମଂ ଆରାଧେତି, ପୁରୋହିତୋ ପନ ସୁଟ୍ଠୁ ରକ୍ଖତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଗଣ୍ହଥା''ତି ୱୁତ୍ତା ଚ ପନ ପୁରୋହିତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଯାଚିଂସୁ। ସୋପି ଏକଦିଓସଂ ରାଜୁପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏକେନ ରଞ୍ଞା ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ପେସିତଂ ତରୁଣରୱିଓଣ୍ଣଂ ରଥଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଦିସ୍ୱା ''କସ୍ସାୟଂ ରଥୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ରଞ୍ଞୋ ଆଭତୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ''ଅହଂ ମହଲ୍ଲକୋ, ସଚେ ମେ ରାଜା ଇମଂ ରଥଂ ଦଦେୟ୍ୟ, ସୁଖଂ ଇମଂ ଆରୁୟ୍ହ ୱିଚରେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ରାଜୁପଟ୍ଠାନଂ ଗତୋ। ତସ୍ସ ଜୟାପେତ୍ୱା ଠିତକାଲେ ରଞ୍ଞୋ ରଥଂ ଦସ୍ସେସୁଂ। ରାଜା ଦିସ୍ୱା ''ଅତି ୱିୟ ସୁନ୍ଦରୋ ଅୟଂ ରଥୋ, ଆଚରିୟସ୍ସ ନଂ ଦେଥା''ତି ଆହ। ପୁରୋହିତୋ ନ ଇଚ୍ଛି, ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ନ ଇଚ୍ଛିୟେଓ। କିଂକାରଣା? ଏଓଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ''ଅହଂ କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋଓ ପରସନ୍ତକେ ଲୋଭଂ ଅକାସିଂ, ଭିନ୍ନେନ ମେ ସୀଲେନ ଭଓିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ସୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ''ତାତା, କୁରୁଧମ୍ମେ ମେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ନ ମଂ ସୋ ଧମ୍ମୋ ଆରାଧେତି, ତସ୍ମା ନ ସକ୍କା ଦାତୁ''ନ୍ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଦୂତା ''ଅୟ୍ୟ, ଲୋଭୁପ୍ପାଦମତ୍ତେନ ନ ସୀଲଂ ଭିଜ୍ଜତି, ତୁମ୍ହେ ଏତ୍ତକେନପି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତା କିଂ ୱୀତିକ୍କମଂ କରିସ୍ସଥା''ତି ଓତ୍ୱା ତସ୍ସପି ସନ୍ତିକେ ସୀଲଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁଓଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖିଂସୁ।

''ଏଓଂ ସନ୍ତେପି ନେଓ ମଂ ଆରାଧେତି, ରଜ୍ଜୁଗାହକୋ ଅମଚ୍ଚୋ ପନ ସୁଟ୍ଠୁ ରକ୍ଖତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଗଣ୍ହଥା''ତି ୱୁତ୍ତା ଚ ପନ ତମ୍ପି ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଯାଚିଂସୁ। ସୋପି ଏକଦିଓସଂ ଜନପଦେ ଖେତ୍ତଂ ମିନନ୍ତୋ ରଜ୍ଜୁଂ ଦଣ୍ଡକେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଏକଂ କୋଟିଂ ଖେତ୍ତସାମିକେନ ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ଏକଂ ଅତ୍ତନା ଅଗ୍ଗହେସି, ତେନ ଗହିତରଜ୍ଜୁକୋଟିୟା ବଦ୍ଧଦଣ୍ଡକୋ ଏକସ୍ସ କକ୍କଟକସ୍ସ ବିଲମଜ୍ଝଂ ପାପୁଣି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ସଚେ ଦଣ୍ଡକଂ ବିଲେ ଓତାରେସ୍ସାମି, ଅନ୍ତୋବିଲେ କକ୍କଟକୋ ନସ୍ସିସ୍ସତି। ସଚେ ପନ ପରତୋ କରିସ୍ସାମି, ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତକଂ ନସ୍ସିସ୍ସତି। ସଚେ ଓରତୋ କରିସ୍ସାମି, କୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ନସ୍ସିସ୍ସତି, କିଂ ନୁ ଖୋ କାତବ୍ବ''ନ୍ତି? ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ବିଲେ କକ୍କଟକେନ ଭଓିତବ୍ବଂ, ସଚେ ଭଓେୟ୍ୟ, ପଞ୍ଞାୟେୟ୍ୟ, ଏତ୍ଥେଓ ନଂ ଓତାରେସ୍ସାମୀ''ତି ବିଲେ ଦଣ୍ଡକଂ ଓତାରେସି, କକ୍କଟକୋ ''କିରୀ''ତି ସଦ୍ଦମକାସି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ଦଣ୍ଡକୋ କକ୍କଟକପିଟ୍ଠେ ଓତିଣ୍ଣୋ ଭଓିସ୍ସତି, କକ୍କଟକୋ ମତୋ ଭଓିସ୍ସତି, ଅହଞ୍ଚ କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖାମି, ତେନ ମେ ସୀଲେନ ଭିନ୍ନେନ ଭଓିତବ୍ବ''ନ୍ତି । ସୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ''ଇମିନା ମେ କାରଣେନ କୁରୁଧମ୍ମେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ତେନ ୱୋ ନ ସକ୍କା ଦାତୁ''ନ୍ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଦୂତା ''ତୁମ୍ହାକଂ 'କକ୍କଟକୋ ମରତୂ'ତି ଚିତ୍ତଂ ନତ୍ଥି,

ଅଚେତନକଂ କମ୍ମଂ ନାମ ନ ହୋତି। ତୁମ୍ହେ ଏତ୍ତକେନପି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତା କିଂ ୱୀତିକ୍କମଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସପି ସନ୍ତିକେ ସୀଲଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖିଂସୁ।

‘‘ଏତ୍ତଂ ସନ୍ତେପି ନେୱ ମଂ ଆରାଧେତି, ସାରଥି ପନ ସୁଟ୍ଠୁ ରକ୍ଖତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତା ଚ ପନ ତମ୍ପି ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଯାଚିଂସୁ। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ରାଜାନଂ ରଥେନ ଉୟ୍ୟାନଂ ନେସି। ରାଜା ତତ୍ଥ ଦିୱା କୀଳିତ୍ୱା ସାୟଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ରଥଂ ଅଭିରୁହି, ତସ୍ସ ନଗରଂ ଅସମ୍ପତ୍ତସ୍ସେୱ ସୂରିୟତ୍ଥଙ୍ଗମନୱେଲାୟ ମେଘୋ ଉଟ୍ଠହି। ସାରଥି ରଞ୍ଞୋ ତେମନଭୟେନ ସିନ୍ଧୱାନଂ ପତୋଦସଞ୍ଞମଦାସି। ସିନ୍ଧୱା ଜୱେନ ପକ୍ଖନ୍ଦିଂସୁ। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଚ ପନ ତେ ଉୟ୍ୟାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାପି ତତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତାପି ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ୱା ଜୱେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। କିଂ କାରଣା? ତେସଂ କିର ଏତଦହୋସି – ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ପରିସ୍ସୟେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ତେନ ନୋ ସାରଥି ତଦା ପତୋଦସଞ୍ଞଂ ଅଦାସୀ’’ତି। ସାରଥିସ୍ସପି ଏତଦହୋସି – ‘‘ରଞ୍ଞୋ ତେମନେ ୱା ଅତେମନେ ୱା ମୟ୍ହଂ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଅହଂ ପନ ଅଟ୍ଠାନେ ସୁସିକ୍ଖିତସିନ୍ଧୱାନଂ ପତୋଦସଞ୍ଞଂ ଅଦାସିଂ, ତେନ ଇମେ ଇଦାନି ଅପରାପରଂ ଜୱନ୍ତା କିଲମନ୍ତି, ଅହଞ୍ଚ କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖାମି, ତେନ ମେ ଭିନ୍ନେନ ସୀଲେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ସୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ଇମିନା କାରଣେନ କୁରୁଧମ୍ମେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ତେନ ୱୋ ନ ସକ୍କା ଦାତୁ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଦୂତା ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ‘ସିନ୍ଧୱା କିଲମନ୍ତୂ’ତି ଚିତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ଅଚେତନକଂ କମ୍ମଂ ନାମ ନ ହୋତି, ଏତ୍ତକେନପି ଚ ତୁମ୍ହେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତା କିଂ ୱୀତିକ୍କମଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସୀଲଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖିଂସୁ।

‘‘ଏତ୍ତଂ ସନ୍ତେପି ନେୱ ମଂ ଆରାଧେତି, ସେଟ୍ଠି ପନ ସୁଟ୍ଠୁ ରକ୍ଖତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତା ଚ ପନ ତମ୍ପି ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଯାଚିଂସୁ। ସୋପି ଏକଦିୱସଂ ଗବ୍ଭତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତସାଲିସୀସଂ ଅତ୍ତନୋ ସାଲିଖେତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତମାନୋ ‘‘ୱୀହିମାଲଂ ବନ୍ଧାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ଏକଂ ସାଲିସୀସମୁଟ୍ଠିଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଥୂଣାୟ ବନ୍ଧାପେସି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଇମମ୍ହା କେଦାରା ମୟା ରଞ୍ଞୋ ଭାଗୋ ଦାତବ୍ବୋ, ଅଦିନ୍ନଭାଗତୋୟେୱ ମେ କେଦାରତୋ ସାଲିସୀସମୁଟ୍ଠି ଗାହାପିତୋ, ଅହଞ୍ଚ କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖାମି, ତେନ ମେ ଭିନ୍ନେନ ସୀଲେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ସୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ଇମିନା ମେ କାରଣେନ କୁରୁଧମ୍ମେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ତେନ ୱୋ ନ ସକ୍କା ଦାତୁ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଦୂତା ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ତେନ ୱିନା ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ନାମ ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଏତ୍ତକେନପି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତା ତୁମ୍ହେ ପରସନ୍ତକଂ ନାମ କିଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସପି ସନ୍ତିକେ ସୀଲଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖିଂସୁ।

‘‘ଏତ୍ତଂ ସନ୍ତେପି ନେୱ ମଂ ଆରାଧେତି, ଦୋଣମାପକୋ ପନ ମହାମତ୍ତୋ ସୁଟ୍ଠୁ ରକ୍ଖତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତା ଚ ପନ ତମ୍ପି ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଯାଚିଂସୁ। ସୋ କିର ଏକଦିୱସଂ କୋଟ୍ଠାଗାରଦ୍ୱାରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ରାଜଭାଗେ ୱୀହିଂ ମିନାପେନ୍ତୋ ଅମିତୱୀହିରାସିତୋ ୱୀହିଂ ଗହେତ୍ୱା ଲକ୍ଖଂ ଠପେସି, ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଦେୱୋ ପାୱସ୍ସି। ମହାମତ୍ତୋ ଲକ୍ଖାନି ଗଣେତ୍ୱା ‘‘ମିତୱୀହୀ ଏତ୍ତକା ନାମ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଲକ୍ଖୱୀହିଂ ସଂକଡ୍ଢିତ୍ୱା ମିତରାସିମ୍ହି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଠତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ମୟା ଲକ୍ଖୱୀହୀ ମିତୱୀହିରାସିମ୍ହି ପକ୍ଖିତ୍ତା, ଉଦାହୁ ଅମିତରାସିମ୍ହୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ସଚେ ମେ ମିତୱୀହିରାସିମ୍ହି ପକ୍ଖିତ୍ତା ଅକାରଣେନେୱ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତକଂ ୱଡ୍ଢିତଂ, ଗହପତିକାନଂ ସନ୍ତକଂ ନାସିତଂ, ଅହଞ୍ଚ କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖାମି, ତେନ ମେ ଭିନ୍ନେନ ସୀଲେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ସୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ଇମିନା ମେ କାରଣେନ କୁରୁଧମ୍ମେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ତେନ ୱୋ ନ ସକ୍କା ଦାତୁ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଦୂତା ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ତେନ ୱିନା ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ନାମ ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଏତ୍ତକେନପି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତା କିଂ ତୁମ୍ହେ ପରସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସପି ସନ୍ତିକେ ସୀଲଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖିଂସୁ।

‘‘ଏତ୍ତଂ ସନ୍ତେପି ନେୱ ମଂ ଆରାଧେତି, ଦୋୱାରିକୋ ପନ ସୁଟ୍ଠୁ ରକ୍ଖତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତା ଚ ପନ ତମ୍ପି ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଯାଚିଂସୁ। ସୋପି ଏକଦିୱସଂ ନଗରଦ୍ୱାରଂ ପିଧାନୱେଲାୟ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସଦ୍ଦମନୁସ୍ସାୱେସି। ଅଥେକୋ ଦଲିଦ୍ଦମନୁସ୍ସୋ ଅତ୍ତନୋ କନିଟ୍ଠଭଗିନିୟା ସଦ୍ଧିଂ ଦାରୁପଣ୍ଣତ୍ଥାୟ ଅରଞ୍ଞଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତନ୍ତୋ ତସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଭଗିନିଂ ଆଦାୟ ୱେଗେନ ଦ୍ୱାରଂ ସମ୍ପାପୁଣି। ଅଥ ନଂ ଦୋୱାରିକୋ ‘‘ତ୍ୱଂ ନଗରେ ରଞ୍ଞୋ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ କିଂ ନ ଜାନାସି, ‘ସକାଲସ୍ସେୱ ଇମସ୍ସ ନଗରସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ ପିଧୀୟତୀ’ତି ନ ଜାନାସି, ଅତ୍ତନୋ ମାତୁଗାମଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ କାମରତିକୀଳଂ କୀଳନ୍ତୋ ଦିୱସଂ ୱୀତରସୀ’’ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ଇତରେନ ‘‘ନ ମେ, ସାମି, ଭରିୟା, ଭଗିନୀ ମେ ଏସା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅକାରଣଂ ୱତ ମେ କତଂ ଭଗିନିଂ ଭରିୟାତି କଥେନ୍ତେନ, ଅହଞ୍ଚ କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖାମି, ତେନ ମେ ଭିନ୍ନେନ ସୀଲେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ସୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ଇମିନା ମେ କାରଣେନ କୁରୁଧମ୍ମେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ତେନ ୱୋ ନ ସକ୍କା ଦାତୁ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଦୂତା ‘‘ଏତଂ ତୁମ୍ହେହି ତଥାସଞ୍ଞାୟ କଥିତଂ, ଏତ୍ଥ ୱୋ ସୀଲଭେଦୋ ନତ୍ଥି, ଏତ୍ତକେନପି ଚ ତୁମ୍ହେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟନ୍ତା କୁରୁଧମ୍ମେ ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦଂ ନାମ କିଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସପି ସନ୍ତିକେ ସୀଲଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖିଂସୁ।

‘‘ଏତ୍ତଂ ସନ୍ତେପି ନେୱ ମଂ ଆରାଧେତି, ୱଣ୍ଣଦାସୀ ପନ ସୁଟ୍ଠୁ ରକ୍ଖତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତା ଚ ପନ ତମ୍ପି ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଯାଚିଂସୁ। ସା

ପୁରିମନଯେନେୱ ପଟିକ୍ଖିପି। କିଂକାରଣା ? ସଙ୍ଖୋ କିର ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ‘‘ତସ୍ସା ସୀଲଂ ୱୀମଂସିସ୍ସାମୀ’’ତି ମାଣୱକୱଣ୍ଣେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ଆଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଦେୱଲୋକମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ତୀଣି ସଂୱଚ୍ଛରାନି ନାଗଚ୍ଛି। ସା ଅତ୍ତନୋ ସୀଲଭେଦଭଯେନ ତୀଣି ସଂୱଚ୍ଛରାନି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ତମ୍ବୂଲମତ୍ତମ୍ପି ନ ଗଣ୍ହି, ସା ଅନୁକ୍କମେନ ଦୁଗ୍ଗତା ହୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯ୍ହଂ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଗତପୁରିସସ୍ସ ତୀଣି ସଂୱଚ୍ଛରାନି ଅନାଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଦୁଗ୍ଗତା ଜାତା, ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିଂ ଘଟେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ଇତୋ ଦାନି ପଟ୍ଠାଯ ମଯା ୱିନିଚ୍ଛଯମହାମତ୍ତାନଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ପରିବ୍ବଯଂ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସା ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ସାମି, ପରିବ୍ବଯଂ ଦତ୍ୱା ଗତପୁରିସସ୍ସ ମେ ତୀଣି ସଂୱଚ୍ଛରାନି, ମତଭାୱମ୍ପିସ୍ସ ନ ଜାନାମି, ଜୀୱିତଂ ଘଟେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, କିଂ କରୋମି, ସାମୀ’’ତି ଆହ। ତୀଣି ସଂୱଚ୍ଛରାନି ଅନାଗଚ୍ଛନ୍ତେ କିଂ କରିସ୍ସସି, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପରିବ୍ବଯଂ ଗଣ୍ହାତି। ତସ୍ସା ଲଦ୍ଧୱିନିଚ୍ଛଯାଯ ୱିନିଚ୍ଛଯତୋ ନିକ୍ଖମମାନାଯ ଏୱ ଏକୋ ପୁରିସୋ ସହସ୍ସଭଣ୍ଡିକଂ ଉପନାମେସି।

ତସ୍ସ ଗହଣତ୍ଥାଯ ହତ୍ଥଂ ପସାରଣକାଲେ ସଙ୍ଖୋ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି। ସା ଦିସ୍ୱାୱ ‘‘ମଯ୍ହଂ ସଂୱଚ୍ଛରତ୍ତଯମତ୍ଥକେ ସହସ୍ସଦାଯକୋ ପୁରିସୋ ଆଗତୋ, ତାତ, ନତ୍ଥି ମେ ତୱ କହାପଣେହି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ହତ୍ଥଂ ସମିଞ୍ଜେସି। ସଙ୍ଖୋ ଅତ୍ତନୋ ସରୀରଞ୍ଞେୱ ଅଭିନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ତରୁଣସୂରିଯୋ ୱିଯ ଜଲନ୍ତୋ ଆକାସେ ଅଟ୍ଠାସି, ସକଲନଗରଂ ସନ୍ନିପତି। ସଙ୍ଖୋ ମହାଜନମଜ୍ଝେ ‘‘ଅହଂ ଏତିସ୍ସା ୱୀମଂସନତ୍ଥାଯେନ ସଂୱଚ୍ଛରତ୍ତଯମତ୍ଥକେ ସହସ୍ସଂ ଅଦାସିଂ, ସୀଲଂ ରକ୍ଖନ୍ତା ନାମ ଏୱରୂପା ହୁତ୍ୱା ରକ୍ଖଥା’’ତି ଓୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସା ନିୱେସନଂ ସତ୍ତରତନେହି ପୂରେତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋହୀ’’ତି ତଂ ଅନୁସାସିତ୍ୱା ଦେୱଲୋକମେୱ ଅଗମାସି। ଇମିନା କାରଣେନ ସା ‘‘ଅହଂ ଗହିତଭତିଂ ଅଜୀରାପେତ୍ୱାୱ ଅଞ୍ଞେନ ଦୀଯମାନାଯ ଭତିଯା ହତ୍ଥଂ ପସାରେସିଂ, ଇମିନା କାରଣେନ ମଂ ସୀଲଂ ନାରାଧେତି, ତେନ ୱୋ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କା’’ତି ପଟିକ୍ଖିପି। ଅଥ ନଂ ଦୂତା ‘‘ହତ୍ଥପ୍ପସାରଣମତ୍ତେନ ସୀଲଭେଦୋ ନତ୍ଥି, ସୀଲଂ ନାମ ଏତଂ ପରମୱିସୁଦ୍ଧି ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସାପି ସନ୍ତିକେ ସୀଲଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖିଂସୁ।

ଇତି ଇମେସଂ ଏକାଦସନ୍ନଂ ଜନାନଂ ରକ୍ଖଣସୀଲଂ ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖିତ୍ୱା ଦନ୍ତପୁରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କାଲିଙ୍ଗରଞ୍ଞୋ ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟଂ ଦତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ରାଜା ତସ୍ମିଂ କୁରୁଧମ୍ମେ ୱତ୍ତମାନୋ ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ପୂରେସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସକଲକାଲିଙ୍ଗରଟ୍ଠେ ଦେୱୋ ୱସ୍ସି, ତୀଣି ଭଯାନି ୱୂପସନ୍ତାନି, ରଟ୍ଠଂ ଖେମଂ ସୁଭିକ୍ଖଂ ଅହୋସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଯାୱଜୀୱଂ ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ସପରିୱାରୋ ସଗ୍ଗପୁରଂ ପୂରେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି। ‘‘ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ କେଚି ସୋତାପନ୍ନା ଅହେସୁଂ, କେଚି ସକଦାଗାମିନୋ, କେଚି ଅନାଗାମିନୋ, କେଚି ଅରହନ୍ତୋ’’ତି। ଜାତକସମୋଧାନେ ପନ –

‘‘ଗଣିକା ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣା, ପୁଣ୍ଣୋ ଦୋୱାରିକୋ ତଦା;

ରଜ୍ଜୁଗାହୋ କଚ୍ଚାଯନୋ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଦୋଣମାପକୋ।

‘‘ସାରିପୁତ୍ତୋ ତଦା ସେଟ୍ଠି, ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଚ ସାରଥି;

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ କସ୍ସପୋ ଥେରୋ, ଉପରାଜା ନନ୍ଦପଣ୍ଡିତୋ।

‘‘ମହେସୀ ରାହୁଲମାତା, ମାଯାଦେୱୀ ଜନେତ୍ତିଯା;

କୁରୁରାଜା ବୋଧିସତ୍ତୋ, ଏୱଂ ଧାରେଥ ଜାତକ’’ନ୍ତି।

କୁରୁଧମ୍ମଜାତକୱଣ୍ଣନା ଛଟ୍ଠା।

[୨୭୭] ୭। ରୋମକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ୱସ୍ସାନିପଞ୍ଞାସ ସମାଧିକାନୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ୱଧାଯ ପରିସକ୍କନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱତ୍ଥୁ ଉତ୍ତାନମେୱ।

ଅତୀତେ ପନ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପାରାୱତୋ ହୁତ୍ୱା ବହୁପାରାୱତପରିୱୁତୋ ଅରଞ୍ଞେ ପବ୍ବତଗୁହାଯଂ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ଅଞ୍ଞତରୋପି ଖୋ ତାପସୋ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ତେସଂ ପାରାୱତାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନତୋ ଅୱିଦୂରେ ଏକଂ ପଚ୍ଚନ୍ତଗାମଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଅସ୍ସମପଦଂ ମାପେତ୍ୱା ପବ୍ବତଗୁହାଯଂ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସୋତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ସୁଣାତି। ତାପସୋ ତତ୍ଥ

ଚିରଂ ୱସିତ୍ୱା ପକ୍କାମି, ଅଥଞ୍ଞୋ କୂଟଜଟିଲୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ପାରାୱତପରିୱୁତୋ ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଅସ୍ସମପଦେ ୱିଚରିତ୍ୱା ଗିରିକନ୍ଦରସମୀପେ ଗୋଚରଂ ଗହେତ୍ୱା ସାଯଂ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତି। କୂଟତାପସୋ ତତ୍ଥ ଅତିରେକପଣ୍ଣାସୱସ୍ସାନି ୱସି।

ଅଥସ୍ସ ଏକଦିୱସଂ ପଚ୍ଚନ୍ତଗାମୱାସିନୋ ମନୁସ୍ସା ପାରାୱତମଂସଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଅଦଂସୁ। ସୋ ତତ୍ଥ ରସତଣ୍ହାଯ ବଜ୍ଝିତ୍ୱା ''କିଂ ମଂସଂ ନାମେତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ପାରାୱତମଂସ''ନ୍ତି ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ମଯ୍ହଂ ଅସ୍ସମପଦଂ ବହୂ ପାରାୱତା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେ ମାରେତ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ସୋ ତଣ୍ଡୁଲସପ୍ପିଦଧିଖୀରମରିଚାଦୀନି ଆହରିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା ମୁଗ୍ଗରଂ ଚୀୱରକଣ୍ଣେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ପାରାୱତାନଂ ଆଗମନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପଣ୍ଣସାଲଦ୍ୱାରେ ନିସୀଦି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ପାରାୱତପରିୱୁତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ କୂଟଜଟିଲସ୍ସ ଦୁଟ୍ଠକିରିଯଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ''ଅଯଂ ଦୁଟ୍ଠତାପସୋ ଅଞ୍ଞେନାକାରେନ ନିସିନ୍ନୋ, କଚ୍ଚି ନୁ ଖୋ ଅମ୍ହାକଂ ସମାନଜାତୀନଂ ମଂସଂ ଖାଦି, ପରିଗଣ୍ହିସ୍ସାମି ନ''ନ୍ତି ଅନୁୱାତେ ଠତ୍ୱା ତସ୍ସ ସରୀରଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା ''ଅଯଂ ଅମ୍ହେ ମାରେତ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦିତୁକାମୋ, ନ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ପାରାୱତେ ଆଦାଯ ପଟିକ୍କମିତ୍ୱା ଚରି। ତାପସୋ ତଂ ଅନାଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ମଧୁରକଥଂ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥେତ୍ୱା ୱିସ୍ସାସେନ ଉପଗତେ ମାରେତ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପୁରିମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୭୯।

''ୱସ୍ସାନି ପଞ୍ଞାସ ସମାଧିକାନି, ୱସିମ୍ହ ସେଲସ୍ସ ଗୁହାଯ ରୋମକ;

ଅସଙ୍କମାନା ଅଭିନିବ୍ବୁତତ୍ତା, ହତ୍ଥତ୍ତମାଯନ୍ତି ମମଣ୍ଡଜା ପୁରେ।

୮୦।

''ତେଦାନି ୱଙ୍କଙ୍ଗ କିମତ୍ଥମୁସ୍ସୁକା, ଭଜନ୍ତି ଅଞ୍ଞଂ ଗିରିକନ୍ଦରଂ ଦିଜା;

ନ ନୂନ ମଞ୍ଞନ୍ତି ମମଂ ଯଥା ପୁରେ, ଚିରପ୍ପୱୁଟ୍ଠା ଅଥ ୱା ନ ତେ ଇମେ''ତି।

ତତ୍ଥ ସମାଧିକାନୀତି ସମଅଧିକାନି। ରୋମକାତି ରୁମାଯ ଉପ୍ପନ୍ନ, ସୁଧୋତପୱାଳଏନ ସମାନୱଣ୍ଣନେତ୍ତପାଦତାଯ ବୋଧିସତ୍ତଂ ପାରାୱତଂ ଆଲପତି। ଅସଙ୍କମାନାତି ଏୱଂ ଅତିରେକପଞ୍ଞାସୱସ୍ସାନି ଇମିସ୍ସା ପବ୍ବତଗୁହାଯ ୱସନ୍ତେସୁ ଅମ୍ହେସୁ ଏତେ ଅଣ୍ଡଜା ଏକଦିୱସମ୍ପି ମଯି ଆସଙ୍କଂ ଅକତ୍ୱା ଅଭିନିବ୍ବୁତଚିତ୍ତାୱ ହୁତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ମମ ହତ୍ଥତ୍ତଂ ହତ୍ଥପ୍ପସାରଣୋକାସଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତେଦାନୀତି ତେ ଇଦାନି। ୱଙ୍କଙ୍ଗାତି ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆଲପତି, ସବ୍ବେପି ପନ ପକ୍ଖିନୋ ଉପ୍ପତନକାଲେ ଗୀୱଂ ୱଙ୍କଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପତନତୋ ''ୱଙ୍କଙ୍ଗା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। କିମତ୍ଥନ୍ତି କିଂକାରଣଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନା? ଉସ୍ସୁକାତି ଉକ୍କଣ୍ଠିତରୂପା ହୁତ୍ୱା। ଗିରିକନ୍ଦରନ୍ତି ଗିରିତୋ ଅଞ୍ଞଂ ପବ୍ବତକନ୍ଦରଂ। ଯଥା ପୁରେତି ଯଥା ପୁବ୍ବେ ଏତେ ପକ୍ଖିନୋ ମଂ ଗରୁଂ କତ୍ୱା ପିଯଂ କତ୍ୱା ମଞ୍ଞନ୍ତି, ତଥା ଇଦାନି ନ ନୂନ ମଞ୍ଞନ୍ତି, ପୁବ୍ବେ ଇଧ ନିୱୁତ୍ଥତାପସୋ ଅଞ୍ଞୋ, ଅଯଂ ଅଞ୍ଞୋ, ଏୱଂ ମଞ୍ଞେ ଏତେ ମଂ ମଞ୍ଞନ୍ତୀତି ଦୀପେତି। ଚିରପ୍ପୱୁଟ୍ଠା ଅଥ ୱା ନ ତେ ଇମେତି କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମେ ଚିରଂ ୱିପ୍ପୱସିତ୍ୱା ଦୀଘସ୍ସ ଅଦ୍ଧୁନୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ଆଗତତ୍ତା ମଂ ''ସୋଯେୱ ଅଯ''ନ୍ତି ନ ସଞ୍ଜାନନ୍ତି, ଉଦାହୁ ଯେ ଅମ୍ହେସୁ ଅଭିନିବ୍ବୁତଚିତ୍ତା, ନ ତେ ଇମେ, ଅଞ୍ଞେୱ ଆଗନ୍ତୁକପକ୍ଖିନୋ, ଇମେ କେନ ମଂ ନ ଉପସଙ୍କମନ୍ତୀତି ପୁଚ୍ଛତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ପକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋୱ ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୮୧।

''ଜାନାମ ତଂ ନ ମଯଂ ସମ୍ପମୂଳ୍ହା, ସୋଯେୱ ତ୍ୱଂ ତେ ମଯମସ୍ମ ନାଞ୍ଞେ;

ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ତେ ଅସ୍ମିଂ ଜନେ ପଦୁଟ୍ଠଂ, ଆଜୀୱିକା ତେନ ତମୁତ୍ତସାମା''ତି।

ତତ୍ଥ ନ ମଯଂ ସମ୍ପମୂଳ୍ହାତି ମଯଂ ମୂଳ୍ହା ପମତ୍ତା ନ ହୋମ। ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ତେ ଅସ୍ମିଂ ଜନେ ପଦୁଟ୍ଠନ୍ତି ତ୍ୱଂ, ସୋଯେଵ ମଯମ୍ପି ତେଯେଵ, ନ ତଂ ସଞ୍ଜାନାମ, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ତଵ ଚିତ୍ତଂ ଅସ୍ମିଂ ଜନେ ପଦୁଟ୍ଠଂ ଅମ୍ହେ ମାରେତୁଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଆଜୀଵିକାତି ଆଜୀଵହେତୁ ପବ୍ବଜିତ ପଦୁଟ୍ଠତାପସ। ତେନ ତମୁତ୍ତସାମାତି ତେନ କାରଣେନ ତଂ ଉତ୍ତସାମ ଭାଯାମ ନ ଉପସଙ୍କମାମ।

କୂଟତାପସୋ ''ଞାତୋ ଅହଂ ଇମେହୀ''ତି ମୁଗ୍ଗରଂ ଖିପିତ୍ୱା ଵିରଜ୍ଝିତ୍ୱା ''ଗଚ୍ଛ ତାଵ ତ୍ୱଂ ଵିରଦ୍ଧୋମ୍ହୀ''ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ମଂ ତାଵ ଵିରଦ୍ଧୋସି, ଚତ୍ତାରୋ ପନ ଅପାଯେ ନ ଵିରଜ୍ଝସି। ସଚେ ଇଧ ଵସିସ୍ସସି, ଗାମଵାସୀନଂ 'ଚୋରୋ ଅଯ'ନ୍ତି ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ତଂ ଗାହାପେସ୍ସାମି ସୀଘଂ ପଲାଯସ୍ସୂ''ତି ତଂ ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ପକ୍କାମି। କୂଟଜଟିଲୋ ତତ୍ଥ ଵସିତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା କୂଟତାପସୋ ଦେଵଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ପୁରିମୋ ସୀଲଵନ୍ତତାପସୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ପାରାଵତଜେଟ୍ଠକୋ ପନ ଅହମେଵ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ରୋମକଜାତକଵଣ୍ଣନା ସତ୍ତମା।

[୨୭୮] ୮। ମହିଂସରାଜଜାତକଵଣ୍ଣନା

କିମତ୍ଥମଭିସନ୍ଧାଯାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଲୋଲମକ୍କଟଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାଵତ୍ଥିଯଂ କିର ଏକସ୍ମିଂ କୁଲେ ଏକୋ ପୋସାଵନିଯଲୋଲମକ୍କଟୋ ହତ୍ଥିସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକସ୍ସ ସୀଲଵନ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥିସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଯଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାଵଂ କରୋତି, ପିଟ୍ଠିଯଂ ଚଙ୍କମତି। ହତ୍ଥୀ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲଵନ୍ତତାଯ ଖନ୍ତିସମ୍ପଦାଯ ନ କିଞ୍ଚି କରୋତି। ଅଥେକଦିଵସଂ ତସ୍ସ ହତ୍ଥିସ୍ସ ଠାନେ ଅଞ୍ଞୋ ଦୁଟ୍ଠହତ୍ଥିପୋତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ମକ୍କଟୋ ''ସୋଯେଵ ଅଯ''ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ ଦୁଟ୍ଠହତ୍ଥିସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଂ ଅଭିରୁହି। ଅଥ ନଂ ସୋ ସୋଣ୍ଡାଯ ଗହେତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ଠପେତ୍ୱା ପାଦେନ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ସଞ୍ଚୁଣ୍ଣେସି। ସା ପଵତ୍ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ପାକଟା ଜାତା। ଅଥେକଦିଵସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଆଵୁସୋ, ଲୋଲମକ୍କଟୋ କିର ସୀଲଵନ୍ତହତ୍ଥିସଞ୍ଞାଯ ଦୁଟ୍ଠହତ୍ଥିପିଟ୍ଠିଂ ଅଭିରୁହି, ଅଥ ନଂ ସୋ ଜୀଵିତକ୍ଖଯଂ ପାପେସୀ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ଵୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦାନେଵେସ, ଲୋଲମକ୍କଟୋ ଏଵଂସୀଲୋ, ପୋରାଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏଵଂସୀଲୋଯେଵା''ତି ଵତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ହିମଵନ୍ତପଦେସେ ମହିଂସଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଵଯପ୍ପତ୍ତୋ ଥାମସମ୍ପନ୍ନୋ ମହାସରୀରୋ ପବ୍ବତପାଦପବ୍ଭାରଗିରିଦୁଗ୍ଗଵନଘଟେସୁ ଵିଚରନ୍ତୋ ଏକଂ ଫାସୁକଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ଦିସ୍ୱା ଗୋଚରଂ ଗହେତ୍ୱା ଦିଵା ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥେକୋ ଲୋଲମକ୍କଟୋ ରୁକ୍ଖା ଓତରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାଵଂ କତ୍ୱା ସିଙ୍ଗେ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଓଲମ୍ବନ୍ତୋ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠେ ଗହେତ୍ୱା ଦୋଲାଯନ୍ତୋଵ କୀଳି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଖନ୍ତିମେତ୍ତାନୁଦ୍ଦଯସମ୍ପଦାଯ ତଂ ତସ୍ସ ଅନାଚାରଂ ନ ମନସାକାସି, ମକ୍କଟୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ତଥେଵ କରି। ଅଥେକଦିଵସଂ ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵତା ରୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧେ ଠତ୍ୱା ନଂ ''ମହିଂସରାଜ କସ୍ମା ଇମସ୍ସ ଦୁଟ୍ଠମକ୍କଟସ୍ସ ଅଵମାନଂ ସହସି, ନିସେଧେହି ନ''ନ୍ତି ଵତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୀ ପୁରିମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଵୋଚ –

୮୨।

''କିମତ୍ଥମଭିସନ୍ଧାଯ, ଲହୁଚିତ୍ତସ୍ସ ଦୁବ୍ଭିନୋ;

ସବ୍ବକାମଦଦସ୍ସେଵ, ଇମଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତିତିକ୍ଖସି।

୮୩।

''ସିଙ୍ଗେନ ନିହନାହେତଂ, ପଦସା ଚ ଅଧିଟ୍ଠହ;

ଭିଯ୍ୟୋ ବାଲା ପକୁଜ୍ଝେଯ୍ୟୁଂ, ନୋ ଚସ୍ସ ପଟିସେଧକୋ''ତି।

ତତ୍ଥ କିମତ୍ଥମଭିସନ୍ଧାଯାତି କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ କିଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ। ଦୁବ୍ଭିନୋତି ମିତ୍ତଦୁବ୍ଭିସ୍ସ। ସବ୍ବକାମଦଦସ୍ସେଵାତି ସବ୍ବକାମଦଦସ୍ସ ସାମିକସ୍ସ

ଇଓ। ତିତିକ୍ଖସୀତି ଅଧିୱାସେସି। ପଦସା ଚ ଅଧିଟ୍ଠହାତି ପାଦେନ ଚ ନଂ ତିଣ୍ହଖୁରଗ୍ଗେନ ଯଥା ଏତ୍ଥେୱ ମରତି, ଏୱଂ ଅକ୍କମ। ଭିକ୍ଖୋ ବାଲାତି ସଚେ ହି ପଟିସେଧକୋ ନ ଭୱେୟ୍ୟ, ବାଲା ଅଞ୍ଞାଣସତ୍ତା ପୁନପ୍ପୁନଂ କୁଜ୍ଝେୟ୍ୟୁଂ ଘଟ୍ଟେୟ୍ୟୁଂ ୱିହେଠେୟ୍ୟୁଂ ଏୱାତି ଦୀପେତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ରୁକ୍ଖଦେୱତେ, ସଚାହଂ ଇମିନା ଜାତିଗୋତ୍ତବଲାଦୀହି ଅଧିକୋ ସମାନୋ ଇମସ୍ସ ଦୋସଂ ନ ସହିସ୍ସାମି, କଥଂ ମେ ମନୋରଥୋ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଗମିସ୍ସତି। ଅଯଂ ପନ ମଂ ୱିଯ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ମଞ୍ଞମାନୋ ଏୱଂ ଅନାଚାରଂ କରିସ୍ସତି, ତତୋ ଯେସଂ ଚଣ୍ଡମହିଂସାନଂ ଏସ ଏୱଂ କରିସ୍ସତି , ଏତେୟେୱ ଏତଂ ୱଧିସ୍ସନ୍ତି। ସା ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞେହି ମାରଣା ମୟ୍ହଂ ଦୁକ୍ଖତୋ ଚ ପାଣାତିପାତତୋ ଚ ୱିମୁତ୍ତି ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୮୪।

''ମମେୱାଯଂ ମଞ୍ଞମାନୋ, ଅଞ୍ଞେପେୱଂ କରିସ୍ସତି;

ତେ ନଂ ତତ୍ଥ ୱଧିସ୍ସନ୍ତି, ସା ମେ ମୁତ୍ତି ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି।

କତିପାହଚ୍ଚଯେନ ପନ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗତୋ। ଅଞ୍ଞୋ ଚଣ୍ଡମହିଂସୋ ତତ୍ଥ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଦୁଟ୍ଠମକ୍କଟୋ ''ସୋଯେୱ ଅଯ''ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ତଥେୱ ଅନାଚାରଂ ଚରି। ଅଥ ନଂ ସୋ ୱିଧୁନନ୍ତୋ ଭୂମିଯଂ ପାତେତ୍ୱା ସିଙ୍ଗେନ ହଦଯେ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପାଦେହି ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ସଞ୍ଚୁଣ୍ଣେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ଦୁଟ୍ଠମହିଂସୋ ଅଯଂ ଦୁଟ୍ଠହତ୍ଥୀ ଅହୋସି, ଦୁଟ୍ଠମକ୍କଟୋ ଏତରହି ଅଯଂ ମକ୍କଟୋ, ସୀଲୱା ମହିଂସରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ମହିଂସରାଜଜାତକୱଣ୍ଣନା ଅଟ୍ଠମା।

[୨୭୯] ୯। ସତପତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଯଥା ମାଣୱକୋ ପନ୍ଥେତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଣ୍ଡୁକଲୋହିତକେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯାନଞ୍ହି ଦ୍ୱେ ଜନା ମେତ୍ତିଯଭୂମଜକା ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରିଂସୁ, ଦ୍ୱେ ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକା କୀଟାଗିରିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରିଂସୁ, ପଣ୍ଡୁକଲୋହିତକା ଇମେ ପନ ଦ୍ୱେ ସାୱତ୍ଥିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଜେତୱନେ ୱିହରିଂସୁ। ତେ ଧମ୍ମେନ ନୀହଟଂ ଅଧିକରଣଂ ଉକ୍କୋଟେନ୍ତି। ଯେପି ତେସଂ ସନ୍ଦିଟ୍ଠସମ୍ଭତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭା ହୁତ୍ୱା ''ନ, ଆୱୁସୋ, ତୁମ୍ହେ ଏତେହି ଜାତିଯା ୱା ଗୋତ୍ତେନ ୱା ସୀଲେନ ୱା ନିହୀନତରା। ସଚେ ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ ଗାହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଥ, ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ୱୋ ଏତେ ଅଧିଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଗାହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ନ ଦେନ୍ତି। ତେନ ଭଣ୍ଡନାନି ଚେୱ କଲହୱିଗ୍ଗହୱିୱାଦା ଚ ପୱତ୍ତନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ଅଥ ଭଗୱା ଏତସ୍ମିଂ ନିଦାନେ ଏତସ୍ମିଂ ପକରଣେ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ପଣ୍ଡୁକଲୋହିତକେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତନାପି ଅଧିକରଣଂ ଉକ୍କୋଟେଥ, ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଗାହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ନ ଦେଥା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଏୱଂ ସନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହାକଂ କିରିଯା ସତପତ୍ତମାଣୱସ୍ସ କିରିଯା ୱିଯ ହୋତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ କାସିଗାମକେ ଏକସ୍ମିଂ କୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ କସିୱଣିଜ୍ଜାଦୀହି ଜୀୱିକଂ ଅକପ୍ପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତମତ୍ତେ ଚୋରେ ଗହେତ୍ୱା ତେସଂ ଜେଟ୍ଠକୋ ହୁତ୍ୱା ପନ୍ଥଦୂହନସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦାଦୀନି କରୋନ୍ତୋ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି। ତଦା ବାରାଣସିଯଂ ଏକୋ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଏକସ୍ସ ଜାନପଦସ୍ସ କହାପଣସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ପୁନ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାୱ କାଲମକାସି। ଅଥସ୍ସ ଭରିଯା ଅପରଭାଗେ ଗିଲାନା ମରଣମଞ୍ଚେ ନିପନ୍ନା ପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ତାତ, ପିତା ତେ ଏକସ୍ସ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଅନାହରାପେତ୍ୱାୱ ମତୋ, ସଚେ ଅହମ୍ପି ମରିସ୍ସାମି, ନ ସୋ ତୁଯ୍ହଂ ଦସ୍ସତି, ଗଚ୍ଛ ନଂ ମଯି ଜୀୱନ୍ତିଯା ଆହରାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହା''ତି ଆହ। ସୋ ''ସାଧୂ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା କହାପଣେ ଲଭି। ଅଥସ୍ସ ମାତା କାଲକିରିଯଂ କତ୍ୱା ପୁତ୍ତସିନେହେନ ତସ୍ସ ଆଗମନମଗ୍ଗେ ଓପପାତିକସିଙ୍ଗାଲୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି।

ତଦା ସୋ ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନେ ୱିଲୁମ୍ପମାନୋ ସପରିସୋ ତସ୍ମିଂ ମଗ୍ଗେ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ସା ସିଙ୍ଗାଲୀ ପୁତ୍ତେ ଅଟୱୀମୁଖଂ ସମ୍ପତ୍ତେ ''ତାତ, ମା ଅଟୱିଂ ଅଭିରୁହି, ଚୋରା ଏତ୍ଥ ଠିତା, ତେ ତଂ ମାରେତ୍ୱା କହାପଣେ ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ମଗ୍ଗଂ ଓଚ୍ଛିନ୍ଦମାନା ନିୱାରେତି। ସୋ ତଂ କାରଣଂ

ଅଜାନନ୍ତୋ ‘‘ଅଯଂ କାଝଅକଣ୍ଣୀ ସିଙ୍ଗାଲୀ ମଯ୍ହଂ ମଗ୍ଗଂ ଓଚ୍ଛିନ୍ଦତୀ’’ତି ଲେଣ୍ଡୁଦଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ମାତରଂ ପଲାପେତ୍ୱା ଅଟୱିଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ଅଥେକୋ ସତପତ୍ତସକୁଣୋ ‘‘ଇମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ହତ୍ଥେ କହାପଣସହସ୍ସଂ ଅତ୍ଥି, ଇମଂ ମାରେତ୍ୱା ତଂ କହାପଣଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱିରୱନ୍ତୋ ଚୋରାଭିମୁଖୋ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ମାଣୱୋ ତେନ କତକାରଣଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ‘‘ଅଯଂ ମଙ୍ଗଲସକୁଣୋ, ଇଦାନି ମେ ସୋତ୍ଥି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ୱସ୍ସ, ସାମି, ୱସ୍ସ, ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ସବ୍ବରୁତଞ୍ଞୂ ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କିରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ଇମାଯ ସିଙ୍ଗାଲିଯା ଏତସ୍ସ ମାତରା ଭୱିତବ୍ବଂ, ତେନ ସା ‘‘ଇମଂ ମାରେତ୍ୱା କହାପଣେ ଗଣ୍ହନ୍ତୀ’’ତି ଭଯେନ ୱାରେତି। ଇମିନା ପନ ସତପତ୍ତେନ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ତେନ ସୋ ‘‘ଇମଂ ମାରେତ୍ୱା କହାପଣେ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଅମ୍ହାକଂ ଆରୋଚେସି। ଅଯଂ ପନ ଏତମତ୍ଥଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ଅତ୍ଥକାମଂ ମାତରଂ ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଲାପେସି, ଅନତ୍ଥକାମସ୍ସ ସତପତ୍ତସ୍ସ ‘‘ଅତ୍ଥକାମୋ ମେ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଅହୋ ୱତାଯଂ ବାଲୋତି । ବୋଧିସତ୍ତାନମ୍ପି ଏୱଂ ମହାପୁରିସାନମ୍ପି ସତଂ ପରସନ୍ତକଗ୍ଗହଣଂ ୱିସମପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣୱସେନ ହୋତି, ‘‘ନକ୍ଖତ୍ତଦୋସେନା’’ତିପି ୱଦନ୍ତି।

ମାଣୱୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଚୋରାନଂ ସୀମନ୍ତରଂ ପାପୁଣି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ‘‘କତ୍ଥ ୱାସିକୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ବାରାଣସିୱାସିକୋମ୍ହୀ’’ତି। ‘‘କହଂ ଅଗମାସୀ’’ତି? ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ଗାମକେ ସହସ୍ସଂ ଲଦ୍ଧବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ଅଗମାସି’’ନ୍ତି। ‘‘ଲଦ୍ଧଂ ପନ ତେ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି । ‘‘କେନ ତ୍ୱଂ ପେସିତୋସୀ’’ତି? ‘‘ସାମି, ପିତା ମେ ମତୋ, ମାତାପି ମେ ଗିଲାନା, ସା ‘ମଯି ମତାଯ ଏସ ନ ଲଭିସ୍ସତୀ’ତି ମଞ୍ଞମାନା ମଂ ପେସେସୀ’’ତି। ‘‘ଇଦାନି ତୱ ମାତୁ ପୱତ୍ତିଂ ଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ନ ଜାନାମି, ସାମୀ’’ତି। ‘‘ମାତା ତେ ତଯି ନିକ୍ଖନ୍ତେ କାଲଂ କତ୍ୱା ପୁତ୍ତସିନେହେନ ସିଙ୍ଗାଲୀ ହୁତ୍ୱା ତୱ ମରଣଭଯଭୀତା ମଗ୍ଗଂ ତେ ଓଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଂ ୱାରେସି, ତଂ ତ୍ୱଂ ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଲାପେସି, ସତପତ୍ତସକୁଣୋ ପନ ତେ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତୋ। ସୋ ‘ଇମଂ ମାରେତ୍ୱା କହାପଣେ ଗଣ୍ହଥା’ତି ଅମ୍ହାକଂ ଆଚିକ୍ଖି, ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ ବାଲତାଯ ଅତ୍ଥକାମଂ ମାତରଂ ‘ଅନତ୍ଥକାମା ମେ’ତି ମଞ୍ଞସି, ଅନତ୍ଥକାମଂ ସତପତ୍ତଂ ‘ଅତ୍ଥକାମୋ ମେ’ତି। ତସ୍ସ ତୁମ୍ହାକଂ କତଗୁଣୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ମାତା ପନ ତେ ମହାଗୁଣା, କହାପଣେ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛା’’ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୮୫।

‘‘ଯଥା ମାଣୱକୋ ପନ୍ଥେ, ସିଙ୍ଗାଲିଂ ୱନଗୋଚରିଂ;

ଅତ୍ଥକାମଂ ପୱେଦେନ୍ତିଂ, ଅନତ୍ଥକାମାତି ମଞ୍ଞତି;

ଅନତ୍ଥକାମଂ ସତପତ୍ତଂ, ଅତ୍ଥକାମୋତି ମଞ୍ଞତି।

୮୬।

‘‘ଏୱମେୱ ଇଧେକଚ୍ଚୋ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ହୋତି ତାଦିସୋ;

ହିତେହି ୱଚନଂ ୱୁତ୍ତୋ, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ୱାମତୋ।

୮୭।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ ନଂ ପସଂସନ୍ତି, ଭଯା ଉକ୍କଂସଯନ୍ତି ୱା;

ତଞ୍ହି ସୋ ମଞ୍ଞତେ ମିତ୍ତଂ, ସତପତ୍ତଂୱ ମାଣୱୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ହିତେହୀତି ହିତଂ ୱୁଦ୍ଧିଂ ଇଚ୍ଛମାନେହି। ୱଚନଂ ୱୁତ୍ତୋତି ହିତସୁଖାୱହଂ ଓୱାଦାନୁସାସନଂ ୱୁତ୍ତୋ। ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ୱାମତୋତି ଓୱାଦଂ ଅଗଣ୍ହନ୍ତୋ ‘‘ଅଯଂ ମେ ନ ଅତ୍ଥାୱହୋ ହୋତି, ଅନତ୍ଥାୱହୋ ମେ ଅଯ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱାମତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ନାମ।

ଯେଚ ଖୋ ନନ୍ତି ଯେ ଚ ଖୋ ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଗାହଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତପୁଗ୍ଗଲଂ ‘‘ଅଧିକରଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତେହି ନାମ ତୁମ୍ହାଦିସେହି ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଣ୍ଣେନ୍ତି। ଭଯା ଉକ୍କଂସଯନ୍ତି ୱାତି ଇମସ୍ସ ଗାହସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନପଚ୍ଚଯା ତୁମ୍ହାକଂ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଭଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ମା ୱିସ୍ସଜ୍ଜଯିତ୍ଥ, ନ ଏତେ ବାହୁସଚ୍ଚକୁଲପରିୱାରାଦୀହି ତୁମ୍ହେ ସମ୍ପାପୁଣନ୍ତୀତି ଏୱଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନପଚ୍ଚଯା ଭଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଉକ୍ଖିପନ୍ତି। ତଞ୍ହି ସୋ ମଞ୍ଞତେ ମିତ୍ତନ୍ତି ଯେ ଏୱରୂପା ହୋନ୍ତି, ତେସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି ସୋ ଏକଚ୍ଚୋ ବାଲପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନୋ ବାଲତାଯ ମିତ୍ତଂ ମଞ୍ଞତି, ‘‘ଅଯଂ ମେ ଅତ୍ଥକାମୋ ମିତ୍ତୋ’’ତି ମଞ୍ଞତି। ସତପତ୍ତଂୱ ମାଣୱୋତି ଯଥା ଅନତ୍ଥକାମଞ୍ଞେୱ ସତପତ୍ତଂ ସୋ ମାଣୱୋ ଅତ୍ତନୋ ବାଲତାଯ ‘‘ଅତ୍ଥକାମୋ ମେ’’ତି ମଞ୍ଞତି, ପଣ୍ଡିତୋ ପନ ଏୱରୂପଂ ‘‘ଅନୁପ୍ପିଯଭାଣୀ ମିତ୍ତୋ’’ତି ଅଗହେତ୍ୱା ଦୂରତୋୱ ନଂ ୱିୱଜ୍ଜେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁହରୋ ମିତ୍ତୋ, ଯୋ ଚ ମିତ୍ତୋ ୱଚୀପରୋ;

ଅନୁପ୍ପିଯଞ୍ଚ ଯୋ ଆହ, ଅପାଯେସୁ ଚ ଯୋ ସଖା।

‘‘ଏତେ ଅମିତ୍ତେ ଚତ୍ତାରୋ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଯ ପଣ୍ଡିତୋ;

ଆରକା ପରିୱଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ମଗ୍ଗଂ ପଟିଭଯଂ ଯଥା’’ତି। (ଦୀ। ନି। ୩।୨୫୯);

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସତପତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା ନୱମା।

[୨୮୦] ୧୦। ପୁଟଦୂସକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅଦ୍ଧା ହି ନୂନ ମିଗରାଜାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ପୁଟଦୂସକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିରେକୋ ଅମଚ୍ଚୋ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଉଯ୍ଯାନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଦାନଂ ଦଦମାନୋ ‘‘ଅନ୍ତରାଭତ୍ତେ ଉଯ୍ଯାନେ ଚରିତୁକାମା ଚରନ୍ତୂ’’ତି ଆହ। ଭିକ୍ଖୂ ଉଯ୍ଯାନଚାରିକଂ ଚରିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଉଯ୍ଯାନପାଲୋ ପତ୍ତସମ୍ପନ୍ନଂ ରୁକ୍ଖଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ମହନ୍ତମହନ୍ତାନି ପଣ୍ଣାନି ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ପୁପ୍ଫାନଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଅଯଂ ଫଲାନ’’ନ୍ତି ପୁଟେ କତ୍ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲେ ପାତେତି। ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଦାରକୋ ପାତିତପାତିତଂ ପୁଟଂ ୱିଦ୍ଧଂସେତି। ଭିକ୍ଖୂ ତମତ୍ଥଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପେସ ପୁଟଦୂସକୋଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବାରାଣସିଯଂ ଏକସ୍ମିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସମାନୋ ଏକଦିୱସଂ କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନ ଉଯ୍ଯାନଂ ଅଗମାସି। ତତ୍ଥ ବହୂ ୱାନରା ୱସନ୍ତି। ଉଯ୍ଯାନପାଲୋ ଇମିନାୱ ନିଯାମେନ ପତ୍ତପୁଟେ ପାତେତି, ଜେଟ୍ଠୱାନରୋ ପାତିତପାତିତେ ୱିଦ୍ଧଂସେତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଉଯ୍ଯାନପାଲେନ ପାତିତପାତିତଂ ପୁଟଂ ୱିଦ୍ଧଂସେତ୍ୱା ମନାପତରଂ କାତୁକାମୋ ମଞ୍ଞେ’’ତି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୮୮।

‘‘ଅଦ୍ଧା ହି ନୂନ ମିଗରାଜା, ପୁଟକମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ;

ତଥା ହି ପୁଟଂ ଦୂସେତି, ଅଞ୍ଞଂ ନୂନ କରିସ୍ସତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ମିଗରାଜାତି ମକ୍କଟଂ ୱଣ୍ଣେନ୍ତୋ ୱଦତି। ପୁଟକମ୍ମସ୍ସାତି ମାଲାପୁଟକରଣସ୍ସ। କୋୱିଦୋତି ଛେକୋ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଅଯଂ ମିଗରାଜା ଏକଂସେନ ପୁଟକମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ମଞ୍ଞେ, ତଥା ହି ପାତିତପାତିତଂ ପୁଟଂ ଦୂସେତି, ଅଞ୍ଞଂ ନୂନ ତତୋ ମନାପତରଂ କରିସ୍ସତୀତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ମକ୍କଟୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୮୯।

‘‘ନ ମେ ମାତା ୱା ପିତା ୱା, ପୁଟକମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ;

କତଂ କତଂ ଖୋ ଦୂସେମ, ଏୱଂ ଧମ୍ମମିଦଂ କୁଲ’’ନ୍ତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୯୦।

‘‘ଯେସଂ ୱୋ ଏଦିସୋ ଧମ୍ମୋ, ଅଧମ୍ମୋ ପନ କୀଦିସୋ;

ମା ୱୋ ଧମ୍ମଂ ଅଧମ୍ମଂ ୱା, ଅଦ୍ଦସାମ କୁଦାଚନ’’ନ୍ତି।

ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଚ ପନ ୱାନରଗଣଂ ଗରହିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ୱାନରୋ ପୁଟଦୂସକଦାରକୋ ଅହୋସି, ପଣ୍ଡିତପୁରିସୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ପୁଟଦୂସକଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦସମା।

ଉଦପାନୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଉଦପାନୱରଂ ୱନବ୍ଭଗ୍ଗ କପି, ସିଖିନୀ ଚ ବଲାକ ରୁଚିରୱରୋ;

ସୁଜନାଧିପ ରୋମକ ଦୂସ ପୁନ, ସତପତ୍ତୱରୋ ପୁଟକମ୍ମ ଦସାତି।

୪। ଅବ୍ଭନ୍ତରୱଗ୍ଗୋ

[୨୮୧] ୧। ଅବ୍ଭନ୍ତରଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅବ୍ଭନ୍ତରୋନାମ ଦୁମୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ବିମ୍ବାଦେୱୀଥେରିଯା ଅମ୍ବରସଦାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ହି ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କେ ୱେସାଲିଯଂ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ ୱିହରନ୍ତେ ମହାପଜାପତୀ ଗୋତମୀ ପଞ୍ଚ ସାକିଯସତାନି ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚେୱ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଲଭି। ଅପରଭାଗେ ତା ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ନନ୍ଦକୋୱାଦଂ (ମ। ନି। ୩।୩୯୮ ଆଦଯୋ) ସୁତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ସତ୍ଥରି ପନ ସାୱତ୍ଥିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରନ୍ତେ ରାହୁଲମାତା ବିମ୍ବାଦେୱୀ ‘‘ସାମିକୋ ମେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ, ପୁତ୍ତୋପି ମେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ ୱସତି, ଅହଂ ଅଗାରମଜ୍ଝେ କିଂକରିସ୍ସାମି, ଅହମ୍ପି ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ପୁତ୍ତଞ୍ଚ ନିବଦ୍ଧଂ ପସ୍ସମାନା ୱିହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାହି ସଦ୍ଧିଂ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଞ୍ଚ ପିଯପୁତ୍ତଞ୍ଚ ପସ୍ସମାନା ଏକସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ରାହୁଲସାମଣେରୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମାତରଂ ପସ୍ସତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଥେରିଯା ଉଦରୱାତୋ କୁପ୍ପି। ସା ପୁତ୍ତେ ଦଟ୍ଠୁଂ ଆଗତେ ତସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ନିକ୍ଖମିତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ଅଞ୍ଞାୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଫାସୁକଭାୱଂ କଥଯିଂସୁ। ସୋ ମାତୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ ତେ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ତାତ, ଅଗାରମଜ୍ଝେ ମେ ସକ୍ଖରଯୋଜିତେ ଅମ୍ବରସେ ପୀତେ ଉଦରୱାତୋ ୱୂପସମ୍ମତି, ଇଦାନି ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେମ, କୁତୋ ତଂ ଲଭିସ୍ସାମା’’ତି। ସାମଣେରୋ ‘‘ଲଭନ୍ତୋ ଆହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ନିକ୍ଖମି। ତସ୍ସ ପନାଯସ୍ମତୋ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଧମ୍ମସେନାପତି, ଆଚରିଯୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ, ଚୂଳପିତା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ, ପିତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ମହାସମ୍ପତ୍ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଦୁମ୍ମୁଖାକାରୋ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ରାହୁଲ, ଦୁମ୍ମୁଖୋ ୱିଯାସୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ମାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଥେରିଯା ଉଦରୱାତୋ କୁପିତୋ’’ତି। ‘‘କିଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି?

''ସକ୍ଖରଯୋଜିତେନ କିର ଅମ୍ବରସେନ ଫାସୁ ହୋତୀ''ତି। ''ହୋତୁ ଲଭିସ୍ସାମି, ମା ଚିନ୍ତଯୀ''ତି।

ସୋ ପୁନଦିୱସେ ତଂ ଆଦାଯ ସାୱତ୍ଥିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସାମଣେରଂ ଆସନସାଲାଯଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ରାଜଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। କୋସଲରାଜା ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ନିସୀଦାପେସି, ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ଉଯ୍ୟାନପାଲୋ ପିଣ୍ଡିପକ୍କାନଂ ମଧୁରଅମ୍ବାନଂ ଏକଂ ପୁଟଂ ଆହରି। ରାଜା ଅମ୍ବାନଂ ତଚଂ ଅପନେତ୍ୱା ସକ୍ଖରଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସଯମେୱ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଥେରୋ ରାଜନିୱେସନା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଆସନସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାମଣେରସ୍ସ ଅଦାସି ''ହରିତ୍ୱା ମାତୁ ତେ ଦେହୀ''ତି। ସୋ ହରିତ୍ୱା ଅଦାସି, ଥେରିଯା ପରିଭୁତ୍ତମତ୍ତେୱ ଉଦରୱାତୋ ୱୂପସମି। ରାଜାପି ମନୁସ୍ସଂ ପେସେସି – ''ଥେରୋ ଇଧ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅମ୍ବରସଂ ନ ପରିଭୁଞ୍ଜି, ଗଚ୍ଛ କସ୍ସଚି ଦିନ୍ନଭାୱଂ ଜାନାହୀ''ତି। ସୋ ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ କଥେସି। ରାଜା ଚିନ୍ତେସି – ''ସଚେ ସତ୍ଥା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସିସ୍ସ, ଚକ୍କୱତ୍ତିରାଜା ଅଭୱିସ୍ସ, ରାହୁଲସାମଣେରୋ ପରିଣାଯକରତନଂ, ଥେରୀ ଇତ୍ଥିରତନଂ, ସକଲଚକ୍କୱାଳଅରଜ୍ଜଂ ଏତେସଞ୍ଞେୱ ଅଭୱିସ୍ସ। ଅମ୍ହେହି ଏତେ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତେହି ଚରିତବ୍ବଂ ଅସ୍ସ, ଇଦାନି ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱସନ୍ତେସୁ ଏତେସୁ ନ ଯୁତ୍ତଂ ଅମ୍ହାକଂ ପମଜ୍ଜିତୁ''ନ୍ତି। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଥେରିଯା ନିବଦ୍ଧଂ ଅମ୍ବରସଂ ଦାପେସି। ଥେରେନ ବିମ୍ବାଦେୱୀଥେରିଯା ଅମ୍ବରସସ୍ସ ଦିନ୍ନଭାୱୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ପାକଟୋ ଜାତୋ। ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଆୱୁସୋ, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ କିର ବିମ୍ବାଦେୱୀଥେରିଂ ଅମ୍ବରସେନ ସନ୍ତପ୍ପେସୀ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ରାହୁଲମାତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ଅମ୍ବରସେନ ସନ୍ତପ୍ପିତା, ପୁବ୍ବେପେସ ଏତଂ ସନ୍ତପ୍ପେସିଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାସିଗାମକେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାଯଂ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସଣ୍ଠପିତଘରାୱାସୋ ମାତାପିତୂନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଇସିଗଣପରିୱୁତୋ ଗଣସତ୍ଥା ହୁତ୍ୱା ଦୀଘସ୍ସ ଅଦ୍ଧୁନୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ଲୋଣମ୍ବିଲସେୱନତ୍ଥାଯ ପବ୍ବତପାଦା ଓତରିତ୍ୱା ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ବାରାଣସିଂ ପତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ଅଥସ୍ସ ଇସିଗଣସ୍ସ ସୀଲତେଜେନ ସକ୍କସ୍ସ ଭୱନଂ କମ୍ପି। ସକ୍କୋ ଆୱଜ୍ଜମାନୋ ତଂ କାରଣଂ ଞତ୍ୱା ''ଇମେସଂ ତାପସାନଂ ଅୱାସାଯ ପରିସକ୍କିସ୍ସାମି, ଅଥ ତେ ଭିନ୍ନାୱାସା ଉପଦ୍ଦୁତା ଚରମାନା ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତଂ ନ ଲଭିସ୍ସନ୍ତି, ଏୱଂ ମେ ଫାସୁକଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''କୋ ନୁ ଖୋ ଉପାଯୋ''ତି ୱୀମଂସନ୍ତୋ ଇମଂ ଉପାଯଂ ଅଦ୍ଦସ – ମଜ୍ଝିମଯାମସମନନ୍ତରେ ରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା ସିରିଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ''ଭଦ୍ଦେ, ସଚେ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଧୁନ୍ତରଅମ୍ବପକ୍କଂ ଖାଦେଯ୍ୟାସି, ପୁତ୍ତଂ ଲଭିସ୍ସସି, ସୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିରାଜା ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସାମି। ରାଜା ଦେୱିଯା କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଅମ୍ବପକ୍କତ୍ଥାଯ ଉଯ୍ୟାନଂ ପେସେସ୍ସତି, ଅଥାହଂ ଅମ୍ବାନି ଅନ୍ତରଧାପେସ୍ସାମି, ରଞ୍ଞୋ ଉଯ୍ୟାନେ ଅମ୍ବାନଂ ଅଭାୱଂ ଆରୋଚେସ୍ସନ୍ତି , ''କେ ତେ ଖାଦନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ତାପସା ଖାଦନ୍ତୀ''ତି ୱକ୍ଖନ୍ତି, ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ତାପସେ ପୋଥେତ୍ୱା ନୀହରାପେସ୍ସତି, ଏୱଂ ତେ ଉପଦ୍ଦୁତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି।

ସୋ ମଜ୍ଝିମଯାମସମନନ୍ତରେ ସିରିଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଆକାସେ ଠିତୋ ଅତ୍ତନୋ ଦେୱରାଜଭାୱଂ ଜାନାପେତ୍ୱା ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତୋ ପୁରିମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୯୧।

''ଅଦ୍ଧୁନ୍ତରୋ ନାମ ଦୁମୋ, ଯସ୍ସ ଦିବ୍ବମିଦଂ ଫଲଂ;

ଭୁତ୍ୱା ଦୋହଳିନୀ ନାରୀ, ଚକ୍କୱତ୍ତିଂ ୱିଜାଯତି।

୯୨।

''ତ୍ୱମ୍ପି ଭଦ୍ଦେ ମହେସୀସି, ସା ଚାପି ପତିନୋ ପିଯା;

ଆହରିସ୍ସତି ତେ ରାଜା, ଇଦଂ ଅଦ୍ଧୁନ୍ତରଂ ଫଲ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅଦ୍ଧୁନ୍ତରୋ ନାମ ଦୁମୋତି ଇମିନା ତାୱ ଗାମନିଗମଜନପଦପବ୍ବତାଦୀନଂ ଅସୁକସ୍ସ ଅଦ୍ଧୁନ୍ତରୋତି ଅୱତ୍ୱା କେୱଲଂ ଏକଂ ଅଦ୍ଧୁନ୍ତରଂ ଅମ୍ବରୁକ୍ଖଂ କଥେସି। ଯସ୍ସ ଦିବ୍ବମିଦଂ ଫଲନ୍ତି ଯସ୍ସ ଅମ୍ବରୁକ୍ଖସ୍ସ ଦେୱତାନଂ ପରିଭୋଗାରହଂ ଦିବ୍ବଂ ଫଲଂ। ଇଦନ୍ତି ପନ ନିପାତମତ୍ତମେୱ। ଦୋହଳିନୀତି ସଞ୍ଜାତଦୋହଳା। ତ୍ୱମ୍ପି, ଭଦ୍ଦେ, ମହେସୀସୀତି ତ୍ୱଂ, ସୋଭନେ ମହେସୀ, ଅସି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ''ମହେସୀ ଚା''ତିପି ପାଠୋ। ସା ଚାପି

ପତିନୋ ପିଯାତି ସୋଳଅସନଂ ଦେୱୀସହସ୍ସାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅଗ୍ଗମହେସୀ ଚାପି ପତିନୋ ଚାପି ପିଯାତି ଅହୋ। ଆହରିସ୍ସତି ତେ ରାଜା, ଇଦଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ଫଲନ୍ତି ତସ୍ସା ତେ ପିଯାଯ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା ଇଦଂ ମଯା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ଫଲଂ ରାଜା ଆହରାପେସ୍ସତି, ସା ତ୍ୱଂ ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଚକ୍କୱତ୍ତିଗବ୍ଭଂ ଲଭିସ୍ସସୀତି।

ଏୱଂ ସକ୍କୋ ଦେୱିଯା ଇମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ୱତ୍ୱା ''ତ୍ୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋହି, ମା ପପଞ୍ଚଂ ଅକାସି, ସ୍ୱେ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେଯ୍ୟାସୀ''ତି ତଂ ଅନୁସାସିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଗତୋ। ସା ପୁନଦିୱସେ ଗିଲାନାଲଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପରିଚାରିକାନଂ ସଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ରାଜା ସମୁସ୍ସିତସେତଚ୍ଛତ୍ତେ ସୀହାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ନାଟକାନି ପସ୍ସନ୍ତୋ ଦେୱିଂ ଅଦିସ୍ୱା ''କହଂ, ଦେୱୀ''ତି ପରିଚାରିକେ ପୁଚ୍ଛି। ''ଗିଲାନା, ଦେୱା''ତି। ସୋ ତସ୍ସା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଯନପସ୍ସେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିଂ ପରିମଜ୍ଜନ୍ତୋ ''କିଂ ତେ, ଭଦ୍ଦେ, ଅଫାସୁକ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ମହାରାଜ ଅଞ୍ଞଂ ଅଫାସୁକଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଦୋହଳୋ ମେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ''ତି। ''କିଂ ଇଚ୍ଛସି, ଭଦ୍ଦେ''ତି? ''ଅବ୍ଭନ୍ତରଅମ୍ବଫଲଂ ଦେୱା''ତି। ''ଅବ୍ଭନ୍ତରଅମ୍ବୋ ନାମ କହଂ ଅତ୍ଥୀ''ତି? ''ନାହଂ, ଦେୱ, ଅବ୍ଭନ୍ତରଅମ୍ବଂ ଜାନାମି, ତସ୍ସ ପନ ମେ ଫଲଂ ଲଭମାନାଯ ଜୀୱିତଂ ଅତ୍ଥି, ଅଲଭମାନାଯ ନତ୍ଥୀ''ତି। ''ତେନ ହି ଆହରାପେସ୍ସାମି , ମା ଚିନ୍ତଯୀ''ତି ରାଜା ଦେୱିଂ ଅସ୍ସାସେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନୋ ଅମଚ୍ଚେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ''ଦେୱିଯା ଅବ୍ଭନ୍ତରଅମ୍ବେ ନାମ ଦୋହଳୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, କିଂ କାତବ୍ବ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଦେୱ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅମ୍ବାନଂ ଅନ୍ତରେ ଠିତୋ ଅମ୍ବୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରଅମ୍ବୋ ନାମ, ଉଯ୍ୟାନଂ ପେସେତ୍ୱା ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଠିତଅମ୍ବତୋ ଫଲଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ଦେୱିଯା ଦାପେଥା''ତି।

ରାଜା ''ସାଧୁ, ଏୱରୂପଂ ଅମ୍ବଂ ଆହରଥା''ତି ଉଯ୍ୟାନଂ ପେସେସି। ସକ୍କୋ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ଉଯ୍ୟାନେ ଅମ୍ବାନି ଖାଦିତସଦିସାନି କତ୍ୱା ଅନ୍ତରଧାପେସି। ଅମ୍ବତ୍ଥାଯ ଗତା ମନୁସ୍ସା ସକଲୌଯ୍ୟାନଂ ୱିଚରନ୍ତା ଏକଂ ଅମ୍ବମ୍ପି ଅଲଭିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନେ ଅମ୍ବାନଂ ଅଭାୱଂ ରଞ୍ଞୋ କଥଯିଂସୁ। ''କେ ଅମ୍ବାନି ଖାଦନ୍ତୀ''ତି? ''ତାପସା, ଦେୱା''ତି। ''ତାପସେ ଉଯ୍ୟାନତୋ ପୋଥେତ୍ୱା ନୀହରଥା''ତି। ମନୁସ୍ସା ''ସାଧୂ''ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ନୀହରିଂସୁ। ସକ୍କସ୍ସ ମନୋରଥୋ ମତ୍ଥକଂ ପାପୁଣି। ଦେୱୀ ଅମ୍ବଫଲତ୍ଥାଯ ନିବନ୍ଧଂ କତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିଯେୱ। ରାଜା କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଅମଚ୍ଚେ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଚ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ''ଅବ୍ଭନ୍ତରଅମ୍ବସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ଜାନାଥା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ବ୍ରାହ୍ମଣା ଆହଂସୁ – ''ଦେୱ, ଅବ୍ଭନ୍ତରଅମ୍ବୋ ନାମ ଦେୱତାନଂ ପରିଭୋଗୋ, 'ହିମୱନ୍ତେ କଞ୍ଚନଗୁହାଯ ଅନ୍ତୋ ଅତ୍ଥୀ'ତି ଅଯଂ ନୋ ପରମ୍ପରାଗତୋ ଅନୁସ୍ସୱୋ''ତି। ''କୋ ପନ ତତୋ ଅମ୍ବଂ ଆହରିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ''ତି? ''ନ ସକ୍କା ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସଭୂତେନ ଗନ୍ତୁଂ, ଏକଂ ସୁୱପୋତକଂ ପେସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି।

ତେନ ଚ ସମଯେନ ରାଜକୁଲେ ଏକୋ ସୁୱପୋତକୋ ମହାସରୀରୋ କୁମାରକାନଂ ଯାନକଚକ୍କନାଭିମତ୍ତୋ ଥାମସମ୍ପନ୍ନୋ ପଞ୍ଞୱା ଉପାଯକୁସଲୋ। ରାଜା ତଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ''ତାତ ସୁୱପୋତକ, ଅହଂ ତୱ ବହୂପକାରୋ, କଞ୍ଚନପଞ୍ଜରେ ୱସସି, ସୁୱଣ୍ଣତଟ୍ଟକେ ମଧୁଲାଜେ ଖାଦସି, ସକ୍ଖରପାନକଂ ପିୱସି, ତଯାପି ଅମ୍ହାକଂ ଏକଂ କିଚ୍ଚଂ ନିତ୍ଥରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଆହ। ''କିଂ, ଦେୱା''ତି। ''ତାତ ଦେୱିଯା ଅବ୍ଭନ୍ତରଅମ୍ବେ ଦୋହଳୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ସୋ ଚ ଅମ୍ବୋ ହିମୱନ୍ତେ କଞ୍ଚନପବ୍ବତନ୍ତରେ ଅତ୍ଥି ଦେୱତାନଂ ପରିଭୋଗୋ, ନ ସକ୍କା ମନୁସ୍ସଭୂତେନ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ, ତଯା ତତୋ ଅମ୍ବଫଲଂ ଆହରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ଦେୱ, ଆହରିସ୍ସାମୀ''ତି। ଅଥ ନଂ ରାଜା ସୁୱଣ୍ଣତଟ୍ଟକେ ମଧୁଲାଜେ ଖାଦାପେତ୍ୱା ସକ୍ଖରପାନକଂ ପାଯେତ୍ୱା ସତପାକତେଲେନ ତସ୍ସ ପକ୍ଖନ୍ତରାନି ମକ୍ଖେତ୍ୱା ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି ଗହେତ୍ୱା ସୀହପଞ୍ଜରେ ଠତ୍ୱା ଆକାସେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ସୋପି ରଞ୍ଞୋ ନିପଚ୍ଚକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଆକାସେ ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତୋ ମନୁସ୍ସପଥଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ହିମୱନ୍ତେ ପଠମେ ପବ୍ବତନ୍ତରେ ୱସନ୍ତାନଂ ସୁକାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅବ୍ଭନ୍ତରଅମ୍ବୋ ନାମ କତ୍ଥ ଅତ୍ଥି, କଥେଥ ମେ ତଂ ଠାନ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ମଯଂ ନ ଜାନାମ, ଦୁତିଯେ ପବ୍ବତନ୍ତରେ ସୁକା ଜାନିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି।

ସୋ ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ତତୋ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ପବ୍ବତନ୍ତରଂ ଅଗମାସି, ତଥା ତତିଯଂ, ଚତୁତ୍ଥଂ , ପଞ୍ଚମଂ, ଛଟ୍ଠଂ ଅଗମାସି। ତତ୍ଥପି ନଂ ସୁକା ''ନ ମଯଂ ଜାନାମ, ସତ୍ତମପବ୍ବତନ୍ତରେ ସୁକା ଜାନିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ତତ୍ଥପି ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଅବ୍ଭନ୍ତରଅମ୍ବୋ ନାମ କତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ନାମ କଞ୍ଚନପବ୍ବତନ୍ତରେ''ତି ଆହଂସୁ। ''ଅହଂ ତସ୍ସ ଫଲତ୍ଥାଯ ଆଗତୋ, ମଂ ତତ୍ଥ ନେତ୍ୱା ତତୋ ମେ ଫଲଂ ଦାପେଥା''ତି। ସୁକଗଣା ଆହଂସୁ – ''ସମ୍ମ, ସୋ ୱେସ୍ସୱଣମହାରାଜସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ, ନ ସକ୍କା ଉପସଙ୍କମିତୁଂ, ସକଲରୁକ୍ଖୋ ମୂଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସତ୍ତହି ଲୋହଜାଲେହି ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ସହସ୍ସକୁମ୍ଭଣ୍ଡରକ୍ଖସା ରକ୍ଖନ୍ତି, ତେହି ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ଜୀୱିତଂ ନାମ ନତ୍ଥି, କପ୍ପୁଟ୍ଠାନଗ୍ଗିଅୱୀଚିମହାନିରଯସଦିସଟ୍ଠାନଂ, ମା ତତ୍ଥ ପତ୍ଥନଂ କରୀ''ତି। ''ସଚେ ତୁମ୍ହେ ନ ଗଚ୍ଛଥ, ମଯ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖଥା''ତି। ''ତେନ ହି ଅସୁକେନ ଚ ଅସୁକେନ ଚ ଠାନେନ ଯାହୀ''ତି। ସୋ ତେହି ଆଚିକ୍ଖିତୱସେନେୱ ସୁଟ୍ଠୁ ମଗ୍ଗଂ ଉପଧାରେତ୍ୱା ତଂ ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦିୱା ଅତ୍ତାନଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମଯାମସମନନ୍ତରେ ରକ୍ଖସାନଂ ନିଦ୍ଦୋକ୍କମନସମଯେ ଅବ୍ଭନ୍ତରଅମ୍ବସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକେନ ମୂଲନ୍ତରେନ ସଣିକଂ ଅଭିରୁହିତୁଂ ଆରଭି। ଲୋହଜାଲଂ ''କିରୀ''ତି ସଦ୍ଦମକାସି ।

ରକ୍ଖସା ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ସୁକପୋତକଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅମ୍ବଚୋରୋଯ''ନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା କମ୍ମକରଣଂ ସଂୱିଦହିଂସୁ। ଏକୋ ''ମୁଖେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗିଲିସ୍ସାମି ନ''ନ୍ତି ଆହ,

ଅପରୋ ‘‘ହତ୍ଥେହି ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱିପ୍ପକିରିସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି, ଅପରୋ ‘‘ଦ୍ୱେଧା ଫାଲେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରେସୁ ପଚିତ୍ୱା ଖାଦିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ତେସଂ କମ୍ମକରଣସଂୱିଧାନଂ ସୁତ୍ୱାପି ଅସନ୍ତସିତ୍ୱାୱ ତେ ରକ୍ଖସେ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ଭୋ ରକ୍ଖସା, ତୁମ୍ହେ କସ୍ସ ମନୁସ୍ସା’’ତି ଆହ। ‘‘ୱେସ୍ସୱଣମହାରାଜସ୍ସା’’ତି। ‘‘ଅମ୍ଭୋ, ତୁମ୍ହେପି ଏକସ୍ସ ରଞ୍ଞୋୱ ମନୁସ୍ସା, ଅହମ୍ପି ରଞ୍ଞୋୱ ମନୁସ୍ସୋ, ବାରାଣସିରାଜା ମଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରଅମ୍ବଫଲତ୍ଥାଯ ପେସେସି, ସ୍ୱାହଂ ତତ୍ଥେୱ ଅତ୍ତନୋ ରଞ୍ଞୋ ଜୀୱିତଂ ଦତ୍ୱା ଆଗତୋ। ଯୋ ହି ଅତ୍ତନୋ ମାତାପିତୂନଞ୍ଚେୱ ସାମିକସ୍ସ ଚ ଅତ୍ଥାଯ ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜତି, ସୋ ଦେୱଲୋକେଯେୱ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତସ୍ମା ଅହମ୍ପି ଇମମ୍ହା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯା ଚୱିତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୯୩।

‘‘ଭତ୍ତୁରତ୍ଥେ ପରକ୍କନ୍ତୋ, ଯଂ ଠାନମଧିଗଚ୍ଛତି;

ସୂରୋ ଅତ୍ତପରିଚ୍ଚାଗୀ, ଲଭମାନୋ ଭୱାମହ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଭତ୍ତୁରତ୍ଥେତି ଭତ୍ତା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଭତ୍ତାଦୀହି ଭରଣପୋସକା ପିତା ମାତା ସାମିକୋ ଚ, ଇତି ତିୱିଧସ୍ସପେତସ୍ସ ଭତ୍ତୁ ଅତ୍ଥାଯ। ପରକ୍କନ୍ତୋତି ପରକ୍କମଂ କରୋନ୍ତୋ ୱାଯମନ୍ତୋ। ଯଂ ଠାନମଧିଗଚ୍ଛତୀତି ଯଂ ସୁଖକାରଣଂ ଯସଂ ୱା ଲାଭଂ ୱା ସଗ୍ଗଂ ୱା ଅଧିଗଚ୍ଛତି। ସୂରୋତି ଅଭୀରୁ ୱିକ୍କମସମ୍ପନ୍ନୋ। ଅତ୍ତପରିଚ୍ଚାଗୀତି କାଯେ ଚ ଜୀୱିତେ ଚ ନିରପେକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସ ତିୱିଧସ୍ସପି ଭତ୍ତୁ ଅତ୍ଥାଯ ଅତ୍ତାନଂ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତୋ। ଲଭମାନୋ ଭୱାମହନ୍ତି ଯଂ ସୋ ଏୱରୂପୋ ସୂରୋ ଦେୱସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱା ମନୁସ୍ସସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱା ଲଭତି, ଅହମ୍ପି ତଂ ଲଭମାନୋ ଭୱାମି, ତସ୍ମା ହାସୋୱ ମେ ଏତ୍ଥ, ନ ତାସୋ, କିଂ ମଂ ତୁମ୍ହେ ତାସେଥାତି।

ଏୱଂ ସୋ ଇମାଯ ଗାଥାଯ ତେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ତେ ତସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ‘‘ଧମ୍ମିକୋ ଏସ, ନ ସକ୍କା ମାରେତୁଂ, ୱିସ୍ସଜ୍ଜେମ ନ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ସୁକପୋତକଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘ଅମ୍ଭୋ ସୁକପୋତକ, ମୁତ୍ତୋସି, ଅମ୍ହାକଂ ହତ୍ଥତୋ ସୋତ୍ଥିନା ଗଚ୍ଛା’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘ମଯ୍ହଂ ଆଗମନଂ ମା ତୁଚ୍ଛଂ କରୋଥ, ଦେଥ ମେ ଏକଂ ଅମ୍ବଫଲ’’ନ୍ତି। ‘‘ସୁକପୋତକ, ତୁଯ୍ହଂ ଏକଂ ଅମ୍ବଫଲଂ ଦାତୁଂ ନାମ ନ ଭାରୋ, ଇମସ୍ମିଂ ପନ ରୁକ୍ଖେ ଅମ୍ବାନି ଅଙ୍କେତ୍ୱା ଗହିତାନି, ଏକସ୍ମିଂ ଫଲେ ଅସମେନ୍ତେ ଅମ୍ହାକଂ ଜୀୱିତଂ ନତ୍ଥି। ୱେସ୍ସୱଣେନ ହି କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ସକିଂ ଓଲୋକିତେ ତତ୍ତକପାଲେ ପକ୍ଖିତ୍ତତିଲା ୱିଯ କୁମ୍ଭଣ୍ଡସହସ୍ସଂ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱିପ୍ପକିରୀଯତି, ତେନ ତେ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋମ, ଲଭନଟ୍ଠାନଂ ପନ ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ଯୋ କୋଚି ଦେତୁ, ଫଲେନେୱ ମେ ଅତ୍ଥୋ, ଲଭନଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖଥା’’ତି। ‘‘ଏତସ୍ସ କଞ୍ଚନପବ୍ବତସ୍ସ ଅନ୍ତରେ ଜୋତିରସୋ ନାମ ତାପସୋ ଅଗ୍ଗିଂ ଜୁହମାନୋ କଞ୍ଚନପତ୍ତିଯା ନାମ ପଣ୍ଣସାଲାଯଂ ୱସତି ୱେସ୍ସୱଣସ୍ସ କୁଲୂପକୋ, ୱେସ୍ସୱଣୋ ତସ୍ସ ନିବଦ୍ଧଂ ଚତ୍ତାରି ଅମ୍ବଫଲାନି ପେସେତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛା’’ତି।

ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତାପସସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ତାପସୋ ‘‘କୁତୋ ଆଗତୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକା’’ତି। ‘‘କିମତ୍ଥାଯ ଆଗତୋସୀ’’ତି? ‘‘ସାମି, ଅମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞୋ ଦେୱିଯା ଅବ୍ଭନ୍ତରଅମ୍ବପକ୍କେ ଦୋହଳୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତଦତ୍ଥଂ ଆଗତୋମ୍ହି, ରକ୍ଖସା ପନ ମେ ସଯଂ ଅମ୍ବପକ୍କଂ ଅଦତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ପେସେସୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ତେନ ହି ନିସୀଦ, ଲଭିସ୍ସସୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ୱେସ୍ସୱଣୋ ଚତ୍ତାରି ଫଲାନି ପେସେସି। ତାପସୋ ତତୋ ଦ୍ୱେ ପରିଭୁଞ୍ଜି, ଏକଂ ସୁୱପୋତକସ୍ସ ଖାଦନତ୍ଥାଯ ଅଦାସି। ତେନ ତସ୍ମିଂ ଖାଦିତେ ଏକଂ ଫଲଂ ସିକ୍କାଯ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସୁୱପୋତକସ୍ସ ଗୀୱାଯ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ଗଚ୍ଛା’’ତି ସୁକପୋତକଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି । ସୋ ତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଦେୱିଯା ଅଦାସି। ସା ତଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଦୋହଳଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେସି, ତତୋନିଦାନଂ ପନସ୍ସା ପୁତ୍ତୋ ନାହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଦେୱୀ ରାହୁଲମାତା ଅହୋସି, ସୁକୋ ଆନନ୍ଦୋ, ଅମ୍ବପକ୍କଦାଯକୋ ତାପସୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଉଯ୍ୟାନେ ନିୱୁତ୍ଥତାପସୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଅବ୍ଭନ୍ତରଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଠମା।

[୨୮୨] ୨। ସେଯ୍ୟଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସେଯ୍ୟଂସୋସେଯ୍ୟସୋ ହୋତୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ଅମଚ୍ଚଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ କିର ରଞ୍ଞୋ ବହୂପକାରୋ ସବ୍ବକିଚ୍ଚନିପ୍ଫାଦକୋ ଅହୋସି। ରାଜା ‘‘ବହୂପକାରୋ ମେ ଅଯ’’ନ୍ତି ତସ୍ସ ମହନ୍ତଂ ଯସଂ ଅଦାସି। ତଂ ଅସହମାନା ଅଞ୍ଞେ ରଞ୍ଞୋ

ପେସୁଞ୍ଞଂ ଉପସଂହରିତ୍ୱା ତଂ ପରିଭିନ୍ଦିଂସୁ। ରାଜା ତେସଂ ୱଚନଂ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ଦୋସଂ ଅନୁପପରିକ୍ଖିତ୍ୱାୱ ତଂ ସୀଲୱନ୍ତଂ ନିଦ୍ଦୋସଂ ସଙ୍ଖଲିକବନ୍ଧନେନ ବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ବନ୍ଧନାଗାରେ ପକ୍ଖିପାପେସି। ସୋ ତତ୍ଥ ଏକକୋ ୱସନ୍ତୋ ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତଂ ଲଭିତ୍ୱା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣି। ଅଥସ୍ସ ରାଜା ଅପରଭାଗେ ନିଦ୍ଦୋସଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସଙ୍ଖଲିକବନ୍ଧନଂ ଭିନ୍ଦାପେତ୍ୱା ପୁରିମଯସତୋ ମହନ୍ତତରଂ ଯସଂ ଅଦାସି। ସୋ ''ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀ''ତି ବହୂନି ମାଲାଗନ୍ଧାଦୀନି ଆଦାଯ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ପୂଜେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କରୋନ୍ତୋ ''ଅନତ୍ଥୋ କିର ତେ ଉପ୍ପନ୍ନୋତି ଅସ୍ସୁମ୍ହା''ତି ଆହ। ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଅହଂ ପନ ତେନ ଅନତ୍ଥେନ ଅତ୍ଥଂ ଅକାସିଂ, ବନ୍ଧନାଗାରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସି''ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ''ନ ଖୋ, ଉପାସକ, ତ୍ୱଞ୍ଞେୱ ଅନତ୍ଥେନ ଅତ୍ଥଂ ଆହରି, ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାପି ଅତ୍ତନୋ ଅନତ୍ଥେନ ଅତ୍ଥଂ ଆହରିଂ ସୁଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାଯଂ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଦସ ରାଜଧମ୍ମେ ଅକୋପେତ୍ୱା ଦାନଂ ଦେତି, ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ରକ୍ଖତି , ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରୋତି। ଅଥସ୍ସେକୋ ଅମଚ୍ଚୋ ଅନ୍ତେପୁରେ ପଦୁସ୍ସି। ପାଦମୂଲିକାଦଯୋ ଞତ୍ୱା ''ଅସୁକଅମଚ୍ଚୋ ଅନ୍ତେପୁରେ ପଦୁଟ୍ଠୋ''ତି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ରାଜା ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଯଥାସଭାୱତୋ ଞତ୍ୱା ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ''ମା ମଂ ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପଟ୍ଠାହୀ''ତି ନିବ୍ବିସଯଂ ଅକାସି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ସାମନ୍ତରାଜାନଂ ଉପଟ୍ଠହୀତି ସବ୍ବଂ ୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା ମହାସୀଲୱଜାତକେ (ଜା। ୧।୧।୫୧) କଥିତସଦିସମେୱ। ଇଧାପି ସୋ ରାଜା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅମଚ୍ଚସ୍ସ ୱଚନଂ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ''ବାରାଣସିରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ମହନ୍ତେନ ପରିୱାରେନ ରଜ୍ଜସୀମଂ ପାପୁଣି। ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ସତ୍ତସତମତ୍ତା ମହାଯୋଧା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ''ଦେୱ, ଅସୁକୋ ନାମ କିର ରାଜା ବାରାଣସିରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ'ତି ଜନପଦଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ଏତ୍ଥେୱ ନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା''ତି ଆହଂସୁ। ''ମଯ୍ହଂ ପରୱିହିଂସାଯ ଲଦ୍ଧେନ ରଜ୍ଜେନ କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ମା କିଞ୍ଚି କରିତ୍ଥା''ତି?

ଚୋରରାଜା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନଗରଂ ପରିକ୍ଖିପି, ପୁନ ଅମଚ୍ଚା ରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ଦେୱ, ମା ଏୱଂ କରିତ୍ଥ, ଗଣ୍ହିସ୍ସାମ ନ''ନ୍ତି ଆହଂସୁ। ରାଜା ''ନ ଲବ୍ଭା କିଞ୍ଚି କାତୁଂ, ନଗରଦ୍ୱାରାନି ୱିୱରଥା''ତି ୱତ୍ୱା ସଯଂ ଅମଚ୍ଚଗଣପରିୱୁତୋ ମହାତଲେ ରାଜପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦି। ଚୋରରାଜା ଚତୂସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ମନୁସ୍ସେ ପୋଥେନ୍ତୋ ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପାସାଦଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ ଅମଚ୍ଚପରିୱୁତଂ ରାଜାନଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ସଙ୍ଖଲିକାହି ବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ବନ୍ଧନାଗାରେ ପକ୍ଖିପାପେସି। ରାଜା ବନ୍ଧନାଗାରେ ନିସିନ୍ନୋୱ ଚୋରରାଜାନଂ ମେତ୍ତାଯନ୍ତୋ ମେତ୍ତଜ୍ଝାନଂ ଉପ୍ପାଦେସି। ତସ୍ସ ମେତ୍ତାନୁଭାୱେନ ଚୋରରଞ୍ଞୋ କାଯେ ଡାହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ସକଲସରୀରଂ ଯମକୌକ୍କାହି ଝାପିଯମାନଂ ୱିଯ ଜାତଂ। ସୋ ମହାଦୁକ୍ଖାଭିତୁନ୍ନୋ ''କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ତୁମ୍ହେ ସୀଲୱନ୍ତଂ ରାଜାନଂ ବନ୍ଧନାଗାରେ ପକ୍ଖିପେଥ, ତେନ ୱୋ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଖମାପେତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହାକଂ ରଜ୍ଜଂ ତୁମ୍ହାକମେୱ ହୋତୂ''ତି ରଜ୍ଜଂ ତସ୍ସେୱ ନିୟ୍ୟାଦେତ୍ୱା ''ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତୁମ୍ହାକଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ ମେ ଭାରୋ ହୋତୂ''ତି ୱତ୍ୱା ପଦୁଟ୍ଠାମଚ୍ଚସ୍ସ ରାଜାଣଂ କାରେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନଗରମେୱ ଗତୋ।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅଲଙ୍କତମହାତଲେ ସମୁସ୍ସିତସେତଚ୍ଛତ୍ତେ ରାଜପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନୋ ଅମଚ୍ଚେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତୋ ପୁରିମା ଦ୍ୱେଗାଥା ଅୱୋଚ –

୯୪।

''ସେଯ୍ୟଂସୋ ସେଯ୍ୟସୋ ହୋତି, ଯୋ ସେଯ୍ୟମୁପସେୱତି;

ଏକେନ ସନ୍ଧିଂ କତ୍ୱାନ, ସତଂ ୱଜ୍ଝେ ଅମୋଚଯିଂ।

୯୫।

''ତସ୍ମା ସବ୍ବେନ ଲୋକେନ, ସନ୍ଧିଂ କତ୍ୱାନ ଏକତୋ;

ପେଚ୍ଚ ସଗ୍ଗଂ ନିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଇଦଂ ସୁଣାଥ କାସିଯା''ତି।

ତତ୍ଥ ସେଯ୍ୟଂସୋ ସେଯ୍ୟସୋ ହୋତି, ଯୋ ସେଯ୍ୟମୁପସେୱତୀତି ଅନୱଜ୍ଜୌତ୍ତମଧମ୍ମସଙ୍ଖାତୋ ସେଯ୍ୟୋ ଅଂସୋ କୋଟ୍ଠାସୋ ଅସ୍ସାତି ସେଯ୍ୟଂସୋ, କୁସଲଧମ୍ମନିସ୍ସିତପୁଗ୍ଗଲୋ। ଯୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ତଂ ସେଯ୍ୟଂ କୁସଲଧମ୍ମଭାୱନଂ କୁସଲାଭିରତଂ ୱା ଉତ୍ତମପୁଗ୍ଗଲମୁପସେୱତି, ସୋ ସେଯ୍ୟସୋ ହୋତି ପାସଂସତରୋ ଚେୱ ଉତ୍ତରିତରୋ ଚ ହୋତି। ଏକେନ ସନ୍ଧିଂ କତ୍ୱାନ, ସତଂ ୱଜ୍ଝେ ଅମୋଚଯିନ୍ତି ତଦମିନାପି ଚେତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ଅହଞ୍ହି ସେଯ୍ୟଂ

ମେତ୍ତାଭାୱନଂ ଉପସେୱନ୍ତୋ ତାଯ ମେତ୍ତାଭାୱନାଯ ଏକେନ ଚୋରରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥୱଂ କତ୍ୱା ମେତ୍ତାଭାୱନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ସତଜନେ ୱଚ୍ଛେ ଅମୋଚଯିଂ।

ଦୁତିଯଗାଥାଯ ଅତ୍ଥୋ – ଯସ୍ମା ଅହଂ ଏକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ମେତ୍ତାଭାୱନାଯ ସନ୍ଧିଂ କତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ୱଚ୍ଛସ୍ମତେ ସତଜନେ ମୋଚଯିଂ, ତସ୍ମା ୱେଦିତବ୍ବମେତଂ, ତସ୍ମା ସବ୍ବେନ ଲୋକେନ ସଦ୍ଧିଂ ମେତ୍ତାଭାୱନାଯ ସନ୍ଧିଂ କତ୍ୱା ଏକତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପେଚ୍ଚ ପରଲୋକେ ସଗ୍ଗଂ ନିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ। ମେତ୍ତାଯ ହି ଉପଚାରଂ କାମାୱଚରେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଦେତି, ଅପ୍ପନା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ। ଇଦଂ ମମ ୱଚନଂ ସବ୍ବେପି ତୁମ୍ହେ କାସିରଟ୍ଠୱାସିନୋ ସୁଣାଥାତି।

ଏୱଂ ମହାସତ୍ତୋ ମହାଜନସ୍ସ ମେତ୍ତାଭାୱନାଯ ଗୁଣଂ ୱଣ୍ଣେତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକେ ବାରାଣସିନଗରେ ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ ପହାଯ ହିମୱନ୍ତଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜି। ସତ୍ଥା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୯୬।

''ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ମହାରାଜା, କଂସୋ ବାରାଣସିଗ୍ଗହୋ;

ଧନୁଂ କଣ୍ଡଞ୍ଚ ନିକ୍ଖିପ୍ପ, ସଂଯମଂ ଅଜ୍ଝୁପାଗମୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ମହନ୍ତୋ ରାଜାତି ମହାରାଜା। କଂସୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ବାରାଣସିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଜ୍ଝାୱସନତୋ ବାରାଣସିଗ୍ଗହୋ। ସୋ ରାଜା ଇଦଂ ୱଚନଂ ୱତ୍ୱା ଧନୁଞ୍ଚ ସରସଙ୍ଖାତଂ କଣ୍ଡଞ୍ଚ ନିକ୍ଖିପ୍ପ ୱହାଯ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ସୀଲସଂଯମଂ ଉପଗତୋ ପବ୍ବଜିତୋ, ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଚ ପନ ଝାନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅପରିହୀନଜ୍ଝାନୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ଚୋରରାଜା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ବାରାଣସିରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ସେଯ୍ୟଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦୁତିଯା।

[୨୮୩] ୩। ୱଡ୍ଢକୀସୂକରଜାତକୱଣ୍ଣନା

ୱରଂ ୱରଂ ତ୍ୱନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଧନୁଗ୍ଗହତିସ୍ସତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ପସେନଦିରଞ୍ଞୋ ପିତା ମହାକୋସଲୋ ବିମ୍ବିସାରରଞ୍ଞୋ ଧୀତରଂ ୱେଦେହିଂ ନାମ କୋସଲଦେୱିଂ ଦଦମାନୋ ତସ୍ସା ନ୍ହାନଚୁଣ୍ଣମୂଲଂ ସତସହସ୍ସୁଟ୍ଠାନଂ କାସିଗାମଂ ଅଦାସି। ଅଜାତସତ୍ତୁନା ପନ ପିତରି ମାରିତେ କୋସଲଦେୱୀପି ସୋକାଭିଭୂତା କାଲମକାସି। ତତୋ ପସେନଦି କୋସଲରାଜା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଜାତସତ୍ତୁନା ପିତା ମାରିତୋ, ଭଗିନୀପି ମେ ସାମିକେ କାଲକତେ ତେନ ସୋକେନ କାଲକତା, ପିତୁଘାତକସ୍ସ ଚୋରସ୍ସ କାସିଗାମଂ ନ ଦସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ତଂ ଅଜାତସତ୍ତୁସ୍ସ ନ ଅଦାସି। ତଂ ଗାମଂ ନିସ୍ସାଯ ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି କାଲେନ କାଲଂ ଯୁଦ୍ଧଂ ହୋତି, ଅଜାତସତ୍ତୁ ତରୁଣୋ ସମତ୍ଥୋ, ପସେନଦି ମହଲ୍ଲକୋଯେୱ। ସୋ ଅଭିକ୍ଖଣଂ ପରଜ୍ଜତି, ମହାକୋସଲସ୍ସାପି ମନୁସ୍ସା ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପରାଜିତା। ଅଥ ରାଜା ''ମଯଂ ଅଭିଣ୍ହଂ ପରଜ୍ଜାମ, କିଂ ନୁ ଖୋ କାତବ୍ବ''ନ୍ତି ଅମଚ୍ଚେ ପୁଚ୍ଛି। ''ଦେୱ, ଅଯ୍ୟା ନାମ ମନ୍ତଚ୍ଛେକା ହୋନ୍ତି, ଜେତୱନୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂନଂ କଥଂ ସୋତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ରାଜା ''ତେନ ହି ତାଯଂ ୱେଲାଯଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କଥାସଲ୍ଲାପଂ ସୁଣାଥା''ତି ଚରପୁରିସେ ଆଣାପେସି। ତେ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଥା ଅକଂସୁ।

ତସ୍ମିଂ ପନ କାଲେ ଦ୍ୱେ ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରା ୱିହାରପଚ୍ଚନ୍ତେ ପଣ୍ଣସାଲାଯଂ ୱସନ୍ତି ଦତ୍ତତ୍ଥେରୋ ଚ ଧନୁଗ୍ଗହତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ଚ। ତେସୁ ଧନୁଗ୍ଗହତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ପଠମଯାମେପି ମଜ୍ଝିମଯାମେପି ନିଦ୍ଦାଯିତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଯାମେ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଉମ୍ମୁକ୍କାନି ସୋଧେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନକୋ ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ଦତ୍ତତ୍ଥେରା''ତି। ''କିଂ, ଭନ୍ତେ, ତିସ୍ସତ୍ଥେରା''ତି? ''କିଂ ନିଦ୍ଦାଯସି ନୋ ତ୍ୱ''ନ୍ତି। ''ଅନିଦ୍ଦାଯନ୍ତା କିଂ କରିସ୍ସାମା''ତି? ''ଉଟ୍ଠାଯ ତାୱ ନିସୀଦଥା''ତି। ସୋ ଉଟ୍ଠାଯ ନିସିନ୍ନୋ ତଂ ଦତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଆହ – ''ଭନ୍ତେ ଦତ୍ତତ୍ଥେର, ଅଯଂ ତେ ଲୋଲୋ ମହୋଦରକୋସଲୋ ଚାଟିମତ୍ତଂ ଭତ୍ତମେୱ ପୂତିଂ କରୋତି, ଯୁଦ୍ଧୱିଚାରଣଂ ପନ କିଞ୍ଚି ନ ଜାନାତି, ପରାଜିତୋ ପରାଜିତୋତ୍ୱେୱ ୱଦାପେତୀ''ତି। ''କିଂ ପନ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି? ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ତେ ଚରପୁରିସା ତେସଂ କଥଂ ସୁଣନ୍ତା ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ଧନୁଗ୍ଗହତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ଯୁଦ୍ଧଂ ୱିଚାରେସି – ''ଭନ୍ତେ, ଯୁଦ୍ଧୋ ନାମ ତିୱିଧୋ – ପଦୁମବ୍ୟୂହୋ, ଚକ୍କବ୍ୟୂହୋ, ସକଟବ୍ୟୂହୋତି। ଅଜାତସତ୍ତୁଂ ଗଣ୍ହିତୁକାମେନ ଅସୁକେ ନାମ ପବ୍ବତକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ଦ୍ୱୀସୁ ପବ୍ବତଭିତ୍ତୀସୁ ମନୁସ୍ସେ ଠପେତ୍ୱା ପୁରତୋ ଦୁବ୍ବଲବଲଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପବ୍ବତନ୍ତରଂ ପୱିଟ୍ଠଭାୱଂ ଜାନିତ୍ୱା ପୱିଟ୍ଠମଗ୍ଗଂ ଓଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁରତୋ ଚ ପଚ୍ଛତୋ ଚ ଉଭୋସୁ ପବ୍ବତଭିତ୍ତୀସୁ ୱଗ୍ଗିତ୍ୱା ଉନ୍ନଦିତ୍ୱା ଖିପେ ପତିତମଚ୍ଛଂ ୱିଯ ଅନ୍ତୋମୁଟ୍ଠିଯଂ ୱଟ୍ଟପୋତକଂ ୱିଯ ଚ କତ୍ୱା ସକ୍କା ଅସ୍ସ ତଂ ଗହେତୁ''ନ୍ତି। ଚରପୁରିସା ତଂ ସାସନଂ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ସଙ୍ଗାମଭେରିଂ ଚରାପେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ସକଟବ୍ୟୂହଂ କତ୍ୱା ଅଜାତସତ୍ତୁଂ ଜୀୱଗ୍ଗାହଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଧୀତରଂ ୱଜିରକୁମାରିଂ ଭାଗିନେଯ୍ୟସ୍ସ ଦତ୍ୱା କାସିଗାମଂ ତସ୍ସା ନ୍ହାନମୂଲଂ କତ୍ୱା ଦତ୍ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ସା ପୱତ୍ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ପାକଟା ଜାତା। ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଆୱୁସୋ, କୋସଲରାଜା କିର ଧନୁଗ୍ଗହତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିଚାରଣାଯ ଅଜାତସତ୍ତୁଂ ଜିନୀ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ଧନୁଗ୍ଗହତିସ୍ସୋ ଯୁଦ୍ଧୱିଚାରଣାଯ ଛେକୋଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞେ ରୁକ୍ଖଦେୱତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି । ତଦା ବାରାଣସିଂ ନିସ୍ସାଯ ନିୱୁତ୍ଥୱଡ୍ଢକିଗାମକା ଏକୋ ୱଡ୍ଢକୀ ଥମ୍ଭତ୍ଥାଯ ଅରଞ୍ଞଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆୱାଟେ ପତିତଂ ସୂକରପୋତକଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ଘରଂ ନେତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗି। ସୋ ୱୁଡ୍ଢିପ୍ପତ୍ତୋ ମହାସରୀରୋ ୱଙ୍କଦାଠୋ ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅହୋସି, ୱଡ୍ଢକିନା ପୋସିତତ୍ତା ପନ ''ୱଡ୍ଢକୀସୂକରୋ''ତ୍ୱେୱ ପଞ୍ଞାଯି। ୱଡ୍ଢକିସ୍ସ ରୁକ୍ଖତଚ୍ଛନକାଲେ ତୁଣ୍ଡେନ ରୁକ୍ଖଂ ପରିୱତ୍ତେତି, ମୁଖେନ ଡଂସିତ୍ୱା ୱାସିଫରସୁନିଖାଦନମୁଗ୍ଗରେ ଆହରତି, କାଲସୁତ୍ତକୋଟିଯଂ ଗଣ୍ହାତି। ଅଥ ସୋ ୱଡ୍ଢକୀ ''କୋଚିଦେୱ, ନଂ ଖାଦେଯ୍ୟା''ତି ଭଯେନ ନେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ସୋପି ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଖେମଂ ଫାସୁକଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଏକଂ ପବ୍ବତନ୍ତରେ ମହନ୍ତଂ ଗିରିକନ୍ଦରଂ ଅଦ୍ଦସ ସମ୍ପନ୍ନକନ୍ଦମୂଲଫଲଂ ଫାସୁକଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଅନେକସତସୂକରସମାକିଣ୍ଣଂ। ତେ ସୂକରା ତଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମଂସୁ। ସୋପି ତେ ଆହ – ''ଅହଂ ତୁମ୍ହେୱ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ୱିଚରାମି, ଅପିଚ ୱୋ ମଯା ଦିଟ୍ଠା, ଇଦଞ୍ଚ ଠାନଂ ରମଣୀଯଂ, ଅହମ୍ପି ଇଦାନି ଇଧେୱ ୱସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ସଚ୍ଚଂ ଇଦଂ ଠାନଂ ରମଣୀଯଂ, ପରିସ୍ସଯୋ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀ''ତି। ''ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହେ ଦିସ୍ୱା ଏତଂ ଅଞ୍ଞାସିଂ, ଏୱଂ ଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନେ ଠାନେ ୱସନ୍ତାନଂ ୱୋ ସରୀରେସୁ ମଂସଲୋହିତଂ ନତ୍ଥି, କିଂ ପନ ୱୋ ଏତ୍ଥ ଭଯ''ନ୍ତି? ''ଏକୋ ବ୍ୟଗ୍ଘୋ ପାତୋୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠଦିଟ୍ଠଂଯେୱ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତୀ''ତି। ''କିଂ ପନ ସୋ ନିବଦ୍ଧଂ ଗଣ୍ହାତି, ଉଦାହୁ ଅନ୍ତରନ୍ତରା''ତି? ''ନିବଦ୍ଧଂ ଗଣ୍ହାତୀ''ତି। ''କତି ପନ ତେ ବ୍ୟଗ୍ଘା''ତି? ''ଏକୋଯେୱା''ତି। ''ଏତ୍ତକା ତୁମ୍ହେ ଏକସ୍ସ ଯୁଜ୍ଝିତୁଂ ନ ସକ୍କୋଥା''ତି? ''ଆମ, ନ ସକ୍କୋମା''ତି। ''ଅହଂ ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି, କେୱଲଂ ତୁମ୍ହେ ମମ ୱଚନଂ କରୋଥ, ସୋ ବ୍ୟଗ୍ଘୋ କହଂ ୱସତୀ''ତି? ''ଏତସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ''ତି।

ସୋ ରତ୍ତିଞ୍ଞେୱ ସୂକରେ ଚରାପେତ୍ୱା ଯୁଦ୍ଧଂ ୱିଚାରେନ୍ତୋ ''ଯୁଦ୍ଧଂ ନାମ ପଦୁମବ୍ୟୂହଚକ୍କବ୍ୟୂହସକଟବ୍ୟୂହୱସେନ ତିୱିଧଂ ହୋତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ପଦୁମବ୍ୟୂହୱସେନ ୱିଚାରେସି। ସୋ ହି ଭୂମିସୀସଂ ଜାନାତି। ତସ୍ମା ''ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଯୁଦ୍ଧଂ ୱିଚାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ସୂକରପିଲ୍ଲକେ ମାତରୋ ଚ ତେସଂ ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସୋ ତା ଆୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମସୂକରିଯୋ, ତା ଆୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପୋତକସୂକରେ, ତେ ଆୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଜରସୂକରେ, ତେ ଆୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଦୀଘଦାଠସୂକରେ, ତେ ଆୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଯୁଦ୍ଧସମତ୍ଥେ ବଲୱତରସୂକରେ ଦସ ୱୀସ ତିଂସ ଜନେ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ବଲଗୁମ୍ବଂ କତ୍ୱା ଠପେସି। ଅତ୍ତନୋ ଠିତଟ୍ଠାନସ୍ସ ପୁରତୋ ଏକଂ ପରିମଣ୍ଡଲଂ ଆୱାଟଂ ଖଣାପେସି, ପଚ୍ଛତୋ ଏକଂ ସୁପ୍ପସଣ୍ଠାନଂ ଅନୁପୁବ୍ବନିନ୍ନଂ ପବ୍ଭାରସଦିସଂ। ତସ୍ସ ସଟ୍ଠିସତ୍ତତିମତ୍ତେ ଯୋଧସୂକରେ ଆଦାଯ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ''ମା ଭାଯିତ୍ଥା''ତି କମ୍ମଂ ୱିଚାରତୋ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠହି।

ବ୍ୟଗ୍ଘୋ ଉଟ୍ଠାଯ ''କାଲୋ''ତି ଞତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ସମ୍ମୁଖା ଠିତେ ପବ୍ବତତଲେ ଠତ୍ୱା ଅକ୍ଖୀନି ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ସୂକରେ ଓଲୋକେସି। ୱଡ୍ଢକୀସୂକରୋ ''ପଟିଓଲୋକେଥ ନ''ନ୍ତି ସୂକରାନଂ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି, ତେ ପଟିଓଲୋକେସୁଂ। ବ୍ୟଗ୍ଘୋ ମୁଖଂ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା ଅସ୍ସାସି, ସୂକରାପି ତଥା କରିଂସୁ। ବ୍ୟଗ୍ଘୋ ମୁତ୍ତଂ ଛଡ୍ଡେସି, ସୂକରାପି ଛଡ୍ଡଯିଂସୁ। ଇତି ଯଂ ଯଂ ସୋ କରୋତି, ତଂ ତଂ ତେ ପଟିକରିଂସୁ। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ପୁବ୍ବେ ସୂକରା ମଯା ଓଲୋକିତକାଲେ ପଲାଯନ୍ତା ପଲାଯିତୁମ୍ପି ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅଜ୍ଜ ଅପଲାଯିତ୍ୱା ମମ ପଟିସତ୍ତୁ ହୁତ୍ୱା ମଯା କତମେୱ ପଟିକରୋନ୍ତି। ଏତସ୍ମିଂ ଭୂମିସୀସେ ଠିତୋ ଏକୋ ତେସଂ ସଂୱିଧାଯକୋପି ଅତ୍ଥି, ଅଜ୍ଜ ମୟ୍ହଂ ଗତସ୍ସ ଜଯୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ''ତି। ସୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଅଗମାସି। ତେନ ପନ ଗହିତମଂସଖାଦକୋ ଏକୋ କୂଟଜଟିଲୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ ତଂ ତୁଚ୍ଛହତ୍ଥମେୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତୋ ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୯୭।

''ୱରଂ ୱରଂ ତ୍ୱଂ ନିହନଂ ପୁରେ ଚରି,

ଅସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ସୂକରେ;

ସୋଦାନି ଏକୋ ବ୍ୟପଗମ୍ମ ଝାଯସି,

ବଲଂ ନୁ ତେ ବ୍ଯଗ୍ଘ ନ ଚଜ୍ଜ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ୱରଂ ୱରଂ ତ୍ୱଂ ନିହନଂ ପୁରେ ଚରି, ଅସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଅଭିଭୁଯ୍ଯ ସୂକରେତି ଅମ୍ଭୋ ବ୍ଯଗ୍ଘ, ତ୍ୱଂ ପୁବ୍ବେ ଇମସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସବ୍ବସୂକରେ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଇମେସୁ ସୂକରେସୁ ୱରଂ ୱରଂ ତ୍ୱଂ ଉତ୍ତମୁତ୍ତମଂ ସୂକରଂ ନିହନନ୍ତୋ ୱିଚରି। ସୋଦାନି ଏକୋ ବ୍ଯପଗମ୍ମ ଝାଯସୀତି ସୋ ତ୍ୱଂ ଇଦାନି ଅଞ୍ଞତରଂ ସୂକରଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଏକକୋୱ ଅପଗନ୍ତ୍ୱା ଝାଯସି ପଜ୍ଝାଯସି। ବଲଂ ନୁ ତେ ବ୍ଯଗ୍ଘ ନ ଚଜ୍ଜ ୱିଜ୍ଜତୀତି କିଂ ନୁ ତେ, ଅମ୍ଭୋ ବ୍ଯଗ୍ଘ, ଅଜ୍ଜ କାଯବଲଂ ନତ୍ଥୀତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବ୍ଯଗ୍ଘୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୯୮।

‘‘ଇମେ ସୁଦଂ ଯନ୍ତି ଦିସୋଦିସଂ ପୁରେ, ଭଯଟ୍ଟିତା ଲେଣଗୱେସିନୋ ପୁଥୁ;

ତେ ଦାନି ସଙ୍ଗମ୍ମ ୱସନ୍ତି ଏକତୋ, ଯତ୍ଥଟ୍ଠିତା ଦୁପ୍ପସହଜ୍ଜମେ ମଯା’’ତି।

ତତ୍ଥ ସୁଦନ୍ତି ନିପାତୋ। ଅଯଂ ପନ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଇମେ ସୂକରା ପୁବ୍ବେ ମଂ ଦିସ୍ୱା ଭଯେନ ଅଟ୍ଟିତା ପୀଳିତା ଅତ୍ତନୋ ଲେଣଗୱେସିନୋ ପୁଥୂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ହୁତ୍ୱା ଦିସୋଦିସଂ ଯନ୍ତି, ତଂ ତଂ ଦିସଂ ଅଭିମୁଖା ପଲାଯନ୍ତି, ତେ ଦାନି ସବ୍ବେପି ସମାଗନ୍ତ୍ୱା ଏକତୋ ୱସନ୍ତି ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ଭୂମିସୀସଂ ଉପଗତା, ଯତ୍ଥ ଠିତା ଦୁପ୍ପସହା ଦୁମ୍ମଦ୍ଦଯା ଅଜ୍ଜ ଇମେ ମଯାତି।

ଅଥସ୍ସ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେନ୍ତୋ କୂଟଜଟିଲୋ ‘‘ମା ଭାଯି, ଗଚ୍ଛ ତଯି ନଦିତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ଦନ୍ତେ ସବ୍ବେପି ଭୀତା ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଲାଯିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। ବ୍ଯଗ୍ଘୋ ତସ୍ମିଂ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେନ୍ତେ ସୂରୋ ହୁତ୍ୱା ପୁନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବତତଲେ ଅଟ୍ଠାସି। ୱଡ୍ଢକୀସୂକରୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆୱାଟାନଂ ଅନ୍ତରେ ଅଟ୍ଠାସି। ସୂକରା ‘‘ସାମି, ମହାଚୋରୋ ପୁନାଗତୋ’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘ମା ଭାଯିତ୍ଥ, ଇଦାନି ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ବ୍ଯଗ୍ଘୋ ନଦିତ୍ୱା ୱଡ୍ଢକୀସୂକରସ୍ସ ଉପରି ପତତି, ସୂକରୋ ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଉପରି ପତନକାଲେ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ୱେଗେନ ଉଜୁକଂ ଖତଆୱାଟେ ପତି। ବ୍ଯଗ୍ଘୋ ୱେଗଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଉପରିଭାଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୁପ୍ପମୁଖସ୍ସ ତିରିଯଂ ଖତଆୱାଟସ୍ସ ଅତିସମ୍ବାଧେ ମୁଖଟ୍ଠାନେ ପତିତ୍ୱା ପୁଞ୍ଜକତୋ ୱିଯ ଅହୋସି। ସୂକରୋ ଆୱାଟା ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ଅସନିୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ବ୍ଯଗ୍ଘଂ ଅନ୍ତରସତ୍ଥିମ୍ହି ଦାଠାଯ ପହରିତ୍ୱା ଯାୱ ୱକ୍କପଦେସା ଫାଲେତ୍ୱା ପଞ୍ଚମଧୁରମଂସଂ ଦାଠାଯ ପଲିୱେଠେତ୍ୱା ବ୍ଯଗ୍ଘସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ଆୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ‘‘ଗଣ୍ହଥ ତୁମ୍ହାକଂ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ବହିଆୱାଟେ ଛଡ୍ଡେସି। ପଠମଂ ଆଗତା ବ୍ଯଗ୍ଘମଂସଂ ଲଭିଂସୁ, ପଚ୍ଛା ଆଗତା ‘‘ବ୍ଯଗ୍ଘମଂସଂ କୀଦିସଂ ହୋତୀ’’ତି ତେସଂ ମୁଖଂ ଉପସିଙ୍ଘନ୍ତା ୱିଚରିଂସୁ।

ସୂକରା ନ ତାୱ ତୁସ୍ସନ୍ତି। ୱଡ୍ଢକୀସୂକରୋ ତେସଂ ଇଙ୍ଗିତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ତୁମ୍ହେ ନ ତୁସ୍ସଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ସାମି, କିଂ ଏତେନ ବ୍ଯଗ୍ଘେନ ଘାତିତେନ, ଅଞ୍ଞୋ ପନ ବ୍ଯଗ୍ଘଆଣାପନସମତ୍ଥୋ କୂଟଜଟିଲୋ ଅତ୍ଥିଯେୱା’’ତି। ‘‘କୋ ନାମେସୋ’’ତି? ‘‘ଏକୋ ଦୁସ୍ସୀଲତାପସୋ’’ତି। ‘‘ବ୍ଯଗ୍ଘୋପି ମଯା ଘାତିତୋ, ସୋ ମେ କିଂ ପହୋତି, ଏଥ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମ ନ’’ନ୍ତି ସୂକରଘଟାଯ ସଦ୍ଧିଂ ପାଯାସି। କୂଟତାପସୋପି ବ୍ଯଗ୍ଘେ ଚିରାଯନ୍ତେ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ସୂକରା ବ୍ଯଗ୍ଘଂ ଗଣ୍ହିଂସୂ’’ତି ପଟିପଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତେ ସୂକରେ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରଂ ଆଦାଯ ପଲାଯନ୍ତୋ ତେହି ଅନୁବନ୍ଧିତୋ ପରିକ୍ଖାରଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ୱେଗେନ ଉଦୁମ୍ବରରୁକ୍ଖଂ ଅଭିରୁହି। ସୂକରା ‘‘ଇଦାନିମ୍ହ, ସାମି, ନଟ୍ଠା, ତାପସୋ ପଲାଯିତ୍ୱା ରୁକ୍ଖଂ ଅଭିରୁହୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘କିଂ ରୁକ୍ଖଂ ନାମା’’ତି? ‘‘ଉଦୁମ୍ବରରୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି। ସୋ ‘‘ସୂକରିଯୋ ଉଦକଂ ଆହରନ୍ତୁ, ସୂକରପୋତକା ପଥୱିଂ ଖଣନ୍ତୁ, ଦୀଘଦାଠା ସୂକରା ମୂଲାନି ଛିନ୍ଦନ୍ତୁ, ସେସା ପରିୱାରେତ୍ୱା ଆରକ୍ଖନ୍ତୂ’’ତି ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ତେସୁ ତଥା କରୋନ୍ତେସୁ ସଯଂ ଉଦୁମ୍ବରସ୍ସ ଉଜୁକଂ ଥୂଲମୂଲଂ ଫରସୁନା ପହରନ୍ତୋ ୱିଯ ଏକପ୍ପହାରମେୱ କତ୍ୱା ଉଦୁମ୍ବରରୁକ୍ଖଂ ପାତେସି। ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତସୂକରା କୂଟଜଟିଲଂ ଭୂମିଯଂ ପାତେତ୍ୱା ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ଅଟ୍ଠିତୋ ଖାଦିତ୍ୱା ୱଡ୍ଢକୀସୂକରଂ ଉଦୁମ୍ବରଖନ୍ଧେଯେୱ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା କୂଟଜଟିଲସ୍ସ ପରିଭୋଗସଙ୍ଖେନ ଉଦକଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଭିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ରାଜାନଂ କରିଂସୁ, ଏକଞ୍ଚ ତରୁଣସୂକରିଂ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଂ ଅକଂସୁ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ କିର ଯାୱଜ୍ଜତନା ରାଜାନୋ ଉଦୁମ୍ବରଭଦ୍ଦପୀଠେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ତୀହି ସଙ୍ଖେହି ଅଭିସିଞ୍ଚନ୍ତି।

ତସ୍ମିଂ ୱନସଣ୍ଡେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ତଂ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ୱିଟପନ୍ତରେ ସୂକରାନଂ ଅଭିମୁଖା ହୁତ୍ୱା ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୯୯।

''ନମତ୍ଥୁ ସଙ୍ଘାନ ସମାଗତାନଂ, ଦିସ୍ୱା ସଯଂ ସଖ୍ୟ ୱଦାମି ଅବ୍ଭୁତଂ;

ବ୍ୟଗ୍ଘଂ ମିଗା ଯତ୍ଥ ଜିନିଂସୁ ଦାଠିନୋ, ସାମଗ୍ଗିଯା ଦାଠବଲେସୁ ମୁଚ୍ଚରେ''ତି।

ତତ୍ଥ ନମତ୍ଥୁ ସଙ୍ଘାନନ୍ତି ଅଯଂ ମମ ନମକ୍କାରୋ ସମାଗତାନଂ ସୂକରସଙ୍ଘାନଂ ଅତ୍ଥୁ। ଦିସ୍ୱା ସଯଂ ସଖ୍ୟ ୱଦାମି ଅବ୍ଭୁତନ୍ତି ଇଦଂ ପୁବ୍ବେ ଅଭୂତପୁବ୍ବଂ ଅବ୍ଭୁତଂ ସଖ୍ୟଂ ମିତ୍ତଭାୱଂ ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ୱଦାମି। ବ୍ୟଗ୍ଘଂ ମିଗା ଯତ୍ଥ ଜିନିଂସୁ ଦାଠିନୋତି ଯତ୍ର ହି ନାମ ଦାଠିନୋ ସୂକରମିଗା ବ୍ୟଗ୍ଘଂ ଜିନିଂସୁ, ଅଯମେୱ ୱା ପାଠୋ। ସାମଗ୍ଗିଯା ଦାଠବଲେସୁ ମୁଚ୍ଚରେତି ଯା ସା ଦାଠବଲେସୁ ସୂକରେସୁ ସାମଗ୍ଗୀ ଏକଜ୍ଝାସଯତା, ତାଯ ତେସୁ ସାମଗ୍ଗିଯା ତେ ଦାଠବଲା ପଚ୍ଚାମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଜ୍ଜ ମରଣଭଯା ମୁତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ଧନୁଗ୍ଗହତିସ୍ସୋ ୱଡ୍ଢକୀସୂକରୋ ଅହୋସି, ରୁକ୍ଖଦେୱତା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ୱଡ୍ଢକୀସୂକରଜାତକୱଣ୍ଣନା ତତିଯା।

[୨୮୪] ୪। ସିରିଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଯଂଉସ୍ସୁକା ସଙ୍ଘରନ୍ତୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ସିରିଚୋରବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଇମସ୍ମିଂ ଜାତକେ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା ଖଦିରଙ୍ଗାରଜାତକେ (ଜା। ୧।୧।୪୦) ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ଇଧାପି ପନ ସା ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଘରେ ଚତୁତ୍ଥେ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ୱସନକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଦେୱତା ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୀ ଚତୁପଞ୍ଞାସହିରଞ୍ଞକୋଟିଯୋ ଆହରିତ୍ୱା କୋଟ୍ଠେ ପୂରେତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିନା ସଦ୍ଧିଂ ସହାଯିକା ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ସୋ ଆଦାଯ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନେସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ସା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପନ୍ନା ଅହୋସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସେଟ୍ଠିନୋ ଯସୋ ଯଥାପୋରାଣୋୱ ଜାତୋ। ଅଥେକୋ ସାୱତ୍ଥିୱାସୀ ସିରିଲକ୍ଖଣଞ୍ଞୂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଦୁଗ୍ଗତୋ ହୁତ୍ୱା ପୁନ ଇସ୍ସରୋ ଜାତୋ, ଯଂନୂନାହଂ ତଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ୱିଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ଘରତୋ ସିରିଂ ଥେନେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ''ନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ସ ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେନ କତସକ୍କାରସମ୍ମାନୋ ସାରଣୀଯକଥାଯ ୱତ୍ତମାନାଯ ''କିମତ୍ଥଂ ଆଗତୋସୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''କତ୍ଥ ନୁ ଖୋ ସିରୀ ପତିଟ୍ଠିତା''ତି ଓଲୋକେସି। ସେଟ୍ଠିନୋ ଚ ସଙ୍ଖସେତୋ ଧୋତସଙ୍ଖପଟିଭାଗୋ କୁକ୍କୁଟୋ ସୁୱଣ୍ଣପଞ୍ଜରେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠପିତୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଚୂଳାଯ ସିରୀ ପତିଟ୍ଠାସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଓଲୋକଯମାନୋ ସିରିଯା ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଆହ – ''ଅହଂ, ମହାସେଟ୍ଠି, ପଞ୍ଚସତେ ମାଣୱେ ମନ୍ତେ ୱାଚେମି, ଅକାଲରୱିଂ ଏକଂ କୁକ୍କୁଟଂ ନିସ୍ସାଯ ତେ ଚ ମଯଞ୍ଚ କିଲମାମ, ଅଯଞ୍ଚ କିର କୁକ୍କୁଟୋ କାଲରୱୀ, ଇମସ୍ସତ୍ଥାଯ ଆଗତୋମ୍ହି, ଦେହି ମେ ଏତଂ କୁକ୍କୁଟ''ନ୍ତି। ''ଗଣ୍ହ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦେମି ତେ କୁକ୍କୁଟ''ନ୍ତି। ''ଦେମୀ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତକ୍ଖଣେଯେୱ ସିରୀ ତସ୍ସ ଚୂଳଅତୋ ଅପଗନ୍ତ୍ୱା ଉସ୍ସୀସକେ ଠପିତେ ମଣିକ୍ଖନ୍ଧେ ପତିଟ୍ଠାସି।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସିରିଯା ମଣିମ୍ହି ପତିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ମଣିମ୍ପି ଯାଚି। ''ମଣିମ୍ପି ଦେମୀ''ତି ୱୁତ୍ତକ୍ଖଣେଯେୱ ସିରୀ ମଣିତୋ ଅପଗନ୍ତ୍ୱା ଉସ୍ସୀସକେ ଠପିତଆରକ୍ଖଯଟ୍ଠିଯଂ ପତିଟ୍ଠାସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସିରିଯା ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତମ୍ପି ଯାଚି। ''ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛାହୀ''ତି ୱୁତ୍ତକ୍ଖଣେଯେୱ ସିରୀ ଯଟ୍ଠିତୋ ଅପଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଦେୱିଯା ନାମ ସେଟ୍ଠିନୋ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା ସୀସେ ପତିଟ୍ଠାସି। ସିରିଚୋରବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିଯଭଣ୍ଡଂ ଏତଂ, ଯାଚିତୁମ୍ପି ନ ସକ୍କା''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ମହାସେଟ୍ଠି, ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଗେହେ 'ସିରିଂ ଥେନେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ'ତି ଆଗଚ୍ଛିଂ, ସିରୀ ପନ ତେ କୁକ୍କୁଟସ୍ସ ଚୂଳାଯଂ ପତିଟ୍ଠିତା ଅହୋସି, ତସ୍ମିଂ ମମ ଦିନ୍ନେ ତତୋ ଅପଗନ୍ତ୍ୱା ମଣିମ୍ହି ପତିଟ୍ଠହି, ମଣିମ୍ହି ଦିନ୍ନେ ଆରକ୍ଖଯଟ୍ଠିଯଂ ପତିଟ୍ଠହି, ଆରକ୍ଖଯଟ୍ଠିଯା ଦିନ୍ନାଯ ତତୋ ଅପଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଦେୱିଯା ସୀସେ ପତିଟ୍ଠହି, 'ଇଦଂ ଖୋ ପନ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିଯଭଣ୍ଡ'ନ୍ତି ଇମମ୍ପି ମେ ନ ଗହିତଂ, ନ ସକ୍କା ତୱ ସିରିଂ ଥେନେତୁଂ, ତୱ ସନ୍ତକଂ ତୱେୱ ହୋତୂ''ତି ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କାମି। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ''ଇମଂ କାରଣଂ ସତ୍ଥୁ କଥେସ୍ସାମୀ''ତି ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ସଙ୍ଗଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ତଂ ସୁତ୍ୱା ''ନ ଖୋ, ଗହପତି, ଇଦାନେୱ ଅଞ୍ଞେସଂ ସିରୀ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛତି, ପୁବ୍ବେପି ଅପ୍ପପୁଞ୍ଞେହି ଉପ୍ପାଦିତସିରୀ ପନ ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତାନଂଯେୱ ପାଦମୂଲଂ ଗତା''ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାସିରଟ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାଯଂ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସନ୍ତୋ ମାତାପିତୂନଂ କାଲକିରିଯାଯ ସଂୱିଗ୍ଗୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଦୀଘସ୍ସ ଅଦ୍ଧୁନୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ଲୋଣମ୍ବିଲସେୱନତ୍ଥାଯ ଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ଉଯ୍ୟାନେ ୱସିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଭିକ୍ଖଂ

ଚରମାନୋ ହତ୍ଥାଚରିୟସ୍ସ ଘରଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। ସୋ ତସ୍ସ ଆଚାରୱିହାରେ ପସନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାନେ ୱସାପେତ୍ୱା ନିଚ୍ଚଂ ପଟିଜଗ୍ଗି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଏକୋ କଟ୍ଠହାରକୋ ଅରଞ୍ଞତୋ ଦାରୂନି ଆହରନ୍ତୋ ୱେଲାୟ ନଗରଦ୍ୱାରଂ ପାପୁଣିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ସାୟଂ ଏକସ୍ମିଂ ଦେୱକୁଲେ ଦାରୁକଲାପଂ ଉସ୍ସୀସକେ କତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି, ଦେୱକୁଲେ ୱିସ୍ସଟ୍ଠା ବହୂ କୁକ୍କୁଟା ତସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଏକସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ସୟିଂସୁ। ତେସୁ ଉପରିସୟିତକୁକ୍କୁଟୋ ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ୱଚ୍ଚଂ ପାତେନ୍ତୋ ହେଟ୍ଠାସୟିତକୁକ୍କୁଟସ୍ସ ସରୀରେ ପାତେସି। ‘‘କେନ ମେ ସରୀରେ ୱଚ୍ଚଂ ପାତିତ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ମୟା’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂକାରଣା’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନପି ପାତେସି। ତତୋ ଉଭୋପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କୁଦ୍ଧା ‘‘କିଂ ତେ ବଲଂ, କିଂ ତେ ବଲ’’ନ୍ତି କଲହଂ କରିଂସୁ। ଅଥ ହେଟ୍ଠାସୟିତକୁକ୍କୁଟୋ ଆହ – ‘‘ମଂ ମାରେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରେ ପକ୍କମଂସଂ ଖାଦନ୍ତୋ ପାତୋୱ କହାପଣସହସ୍ସଂ ଲଭତୀ’’ତି। ଉପରିସୟିତକୁକ୍କୁଟୋ ଆହ – ‘‘ଅମ୍ଭୋ, ମା ତ୍ୱଂ ଏତ୍ତକେନ ଗଜ୍ଜି, ମମ ଥୂଲମଂସଂ ଖାଦନ୍ତୋ ରାଜା ହୋତି, ବହିମଂସଂ ଖାଦନ୍ତୋ ପୁରିସୋ ଚେ, ସେନାପତିଟ୍ଠାନଂ, ଇତ୍ଥୀ ଚେ, ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନଂ ଲଭତି। ଅଟ୍ଠିମଂସଂ ପନ ମେ ଖାଦନ୍ତୋ ଗିହୀ ଚେ, ଭଣ୍ଡାଗାରିକଟ୍ଠାନଂ, ପବ୍ବଜିତୋ ଚେ, ରାଜକୁଲୂପକଭାୱଂ ଲଭତୀ’’ତି।

କଟ୍ଠହାରକୋ ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ରଜ୍ଜେ ପତ୍ତେ ସହସ୍ସେନ କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ସଣିକଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଉପରିସୟିତକୁକ୍କୁଟଂ ଗହେତ୍ୱା ମାରେତ୍ୱା ଉଚ୍ଛଙ୍ଗେ କତ୍ୱା ‘‘ରାଜା ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିୱଟଦ୍ୱାରେନେୱ ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା କୁକ୍କୁଟଂ ନିଓଚଂ କତ୍ୱା ଉଦରଂ ସୋଧେତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ କୁକ୍କୁଟମଂସଂ ସାଧୁକଂ ସମ୍ପାଦେହୀ’’ତି ପଜାପତିୟା ଅଦାସି। ସା କୁକ୍କୁଟମଂସଞ୍ଚ ଭତ୍ତଞ୍ଚ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ‘‘ଭୁଞ୍ଜ, ସାମୀ’’ତି ତସ୍ସ ଉପନାମେସି। ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ଏତଂ ମଂସଂ ମହାନୁଭାୱଂ, ଏତଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଅହଂ ରାଜା ଭୱିସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ଅଗ୍ଗମହେସୀ ଭୱିସ୍ସସି, ତଂ ଭତ୍ତଞ୍ଚ ମଂସଞ୍ଚ ଆଦାୟ ଗଙ୍ଗାତୀରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ୍ହାୟିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା’’ତି ଭତ୍ତଭାଜନଂ ତୀରେ ଠପେତ୍ୱା ନ୍ହାନତ୍ଥାୟ ଓତରିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ୱାତେନ ଖୁଭିତଂ ଉଦକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତଭାଜନଂ ଆଦାୟ ଅଗମାସି। ତଂ ନଦୀସୋତେନ ୱୁୟ୍ହମାନଂ ହେଟ୍ଠାନଦିୟଂ ହତ୍ଥିଂ ନ୍ହାପେନ୍ତୋ ଏକୋ ହତ୍ଥାଚରିୟୋ ମହାମତ୍ତୋ ଦିସ୍ୱା ଉକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ୱିୱରାପେତ୍ୱା ‘‘କିମେତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଭତ୍ତଞ୍ଚେୱ କୁକ୍କୁଟମଂସଞ୍ଚ ସାମୀ’’ତି। ସୋ ତଂ ପିଦହାପେତ୍ୱା ଲଞ୍ଛାପେତ୍ୱା ‘‘ୟାୱ ମୟଂ ଆଗଚ୍ଛାମ, ତାୱିମଂ ଭତ୍ତଂ ମା ୱିୱରା’’ତି ଭରିୟାୟ ପେସେସି। ସୋପି ଖୋ କଟ୍ଠହାରକୋ ମୁଖତୋ ପୱିଟ୍ଠେନ ୱାଲୁକୋଦକେନ ଉଦ୍ଧୁମାତୌଦରୋ ପଲାୟି।

ଅଥେକୋ ତସ୍ସ ହତ୍ଥାଚରିୟସ୍ସ କୁଲୂପକୋ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକତାପସୋ ‘‘ମୟ୍ହଂ ଉପଟ୍ଠାକୋ ହତ୍ଥିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତି, କଦା ନୁ ଖୋ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପାପୁଣିସ୍ସତୀ’’ତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ଉପଧାରେନ୍ତୋ ତଂ ପୁରିସଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ କାରଣଂ ଞତ୍ୱା ପୁରେତରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ହତ୍ଥାଚରିୟସ୍ସ ନିୱେସନେ ନିସୀଦି। ହତ୍ଥାଚରିୟୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ତଂ ଭତ୍ତଭାଜନଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ‘‘ତାପସଂ ମଂସୋଦନେନ ପରିୱିସଥା’’ତି ଆହ। ତାପସୋ ଭତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ମଂସେ ଦୀୟମାନେ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ମଂସଂ ଅହଂ ୱିଚାରେମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ୱିଚାରେଥ , ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଥୂଲମଂସାଦୀନି ଏକେକଂ କୋଟ୍ଠାସଂ କାରେତ୍ୱା ଥୂଲମଂସଂ ହତ୍ଥାଚରିୟସ୍ସ ଦାପେସି, ବହିମଂସଂ ତସ୍ସ ଭରିୟାୟ, ଅଟ୍ଠିମଂସଂ ଅତ୍ତନା ପରିଭୁଞ୍ଜି। ସୋ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ‘‘ତ୍ୱଂ ଇତୋ ତତିୟଦିୱସେ ରାଜା ଭୱିସ୍ସସି, ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୋହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ତତିୟଦିୱସେ ଏକୋ ସାମନ୍ତରାଜା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ବାରାଣସିଂ ପରିୱାରେସି। ବାରାଣସିରାଜା ହତ୍ଥାଚରିୟଂ ରାଜୱେସଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ‘‘ହତ୍ଥିଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ୟୁଜ୍ଝା’’ତି ଆଣାପେତ୍ୱା ସୟଂ ଅଞ୍ଞାତକୱେସେନ ସେନାୟ ୱିଚାରେନ୍ତୋ ଏକେନ ମହାୱେଗେନ ସରେନ ୱିଦ୍ଧୋ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ମରି। ତସ୍ସ ମତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ହତ୍ଥାଚରିୟୋ ବହୂ କହାପଣେ ନୀହରାପେତ୍ୱା ‘‘ଧନତ୍ଥିକା ପୁରତୋ ହୁତ୍ୱା ୟୁଜ୍ଝନ୍ତୂ’’ତି ଭେରିଂ ଚରାପେସି। ବଲକାୟୋ ମୁହୁତ୍ତେନେୱ ସାମନ୍ତରାଜାନଂ ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପାପେସି। ଅମଚ୍ଚା ରଞ୍ଞୋ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ‘‘କଂ ରାଜାନଂ କରୋମା’’ତି ମନ୍ତୟମାନା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ରାଜା ଜୀୱମାନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱେସଂ ହତ୍ଥାଚରିୟସ୍ସ ଅଦାସି, ଅୟମେୱ ୟୁଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହି, ଏତସ୍ସେୱ ରଜ୍ଜଂ ଦସ୍ସାମା’’ତି ତଂ ରଜ୍ଜେନ ଅଭିସିଞ୍ଚିଂସୁ, ଭରିୟମ୍ପିସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଂ ଅକଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ରାଜକୁଲୂପକୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଇମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୦୦।

‘‘ୟଂ ଉସ୍ସୁକା ସଙ୍ଘରନ୍ତି, ଅଲକ୍ଖିକା ବହୁଂ ଧନଂ;

ସିପ୍ପୱନ୍ତୋ ଅସିପ୍ପା ଚ, ଲକ୍ଖିୱା ତାନି ଭୁଞ୍ଜତି।

୧୦୧।

‘‘ସବ୍ବତ୍ଥ କତପୁଞ୍ଞସ୍ସ, ଅତିଚ୍ଚଞ୍ଞେୱ ପାଣିନୋ;

ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ବହୂ ଭୋଗା, ଅପ୍ପନାୟତନେସୁପୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯଂ ଉସ୍ସୁକାତି ଯଂ ଧନସଙ୍ଘରଣେ ଉସ୍ସୁକ୍କମାପନ୍ନା ଛନ୍ଦଜାତା କିଚ୍ଛେନ ବହୁଂ ଧନଂ ସଙ୍ଘରନ୍ତି।''ଯେ ଉସ୍ସୁକା''ତିପି ପାଠୋ, ଯେ ପୁରିସା ଧନସଂହରଣେ ଉସ୍ସୁକା ହତ୍ଥିସିପ୍ପାଦିୱସେନ ସିପ୍ପୱନ୍ତୋ ଅସିପ୍ପା ଚ ଅନ୍ତମସୋ ୱେତନେନ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ବହୁଂ ଧନଂ ସଙ୍ଘରନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଲକ୍ଖିତ୍ୱା ତାନି ଭୁଞ୍ଜତୀତି ତାନି ''ବହୁଂ ଧନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତାନି ଧନାନି ପୁଞ୍ଞୱା ପୁରିସୋ ଅତ୍ତନୋ ପୁଞ୍ଞଫଲଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ କିଞ୍ଚି କମ୍ମଂ ଅକତ୍ୱାପି ପରିଭୁଞ୍ଜତି।

ଅତିଚ୍ଚଞ୍ଞେୱ ପାଣିନୋତି ଅତିଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞେ ଏୱ ପାଣିନୋ। ଏୱ-କାରୋ ପୁରିମପଦେନ ଯୋଜେତବ୍ବୋ, ସବ୍ବେୱ କତପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଅଞ୍ଞେ ଅକତପୁଞ୍ଞେ ସତ୍ତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପ୍ପନାୟତନେସୁପୀତି ଅପି ଅନାୟତନେସୁପି ଅରତନାକରେସୁ ରତନାନି ଅସୁୱଣ୍ଣାୟତନାଦୀସୁ ସୁୱଣ୍ଣାଦୀନି ଅହତ୍ଥାୟତନାଦୀସୁ ହତ୍ଥିଆଦୟୋତି ସୱିଞ୍ଞାଣକଅୱିଞ୍ଞାଣକା ବହୂ ଭୋଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି । ତତ୍ଥ ମୁତ୍ତାମଣିଆଦୀନଂ ଅନାକରେ ଉପ୍ପତ୍ତିଯଂ ଦୁଟ୍ଠଗାମଣିଅଭୟମହାରାଜସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ କଥେତବ୍ବଂ।

ସତ୍ଥା ପନ ଇମା ଗାଥା ୱତ୍ୱା ''ଗହପତି, ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ପୁଞ୍ଞସଦିସଂ ଅଞ୍ଞଂ ଆୟତନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତାନଞ୍ହି ଅନାକରେସୁ ରତନାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତିଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି –

''ଏସ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ, ସବ୍ବକାମଦଦୋ ନିଧି;

ଯଂ ଯଦେୱାଭିପତ୍ଥେନ୍ତି, ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତି।

''ସୁୱଣ୍ଣତା ସୁସରତା, ସୁସଣ୍ଠାନା ସୁରୂପତା;

ଆଧିପଚ୍ଚପରିୱାରୋ, ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତି।

''ପଦେସରଜ୍ଜଂ ଇସ୍ସରିୟଂ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସୁଖଂ ପିୟଂ;

ଦେୱରଜ୍ଜମ୍ପି ଦିବ୍ବେସୁ, ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତି।

''ମାନୁସ୍ସିକା ଚ ସମ୍ପତ୍ତି, ଦେୱଲୋକେ ଚ ଯା ରତି;

ଯା ଚ ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତି, ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତି।

''ମିତ୍ତସମ୍ପଦମାଗମ୍ମ, ଯୋନିସୋୱ ପୟୁଞ୍ଜତୋ;

ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିୱସୀଭାୱୋ, ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତି।

''ପଟିସମ୍ଭିଦା ୱିମୋକ୍ଖା ଚ, ଯା ଚ ସାୱକପାରମୀ;

ପଚ୍ଚେକବୋଧି ବୁଦ୍ଧଭୂମି, ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତି।

''ଏୱଂ ମହତ୍ଥିକା ଏସା, ଯଦିଦଂ ପୁଞ୍ଞସମ୍ପଦା;

ତସ୍ମା ଧୀରା ପସଂସନ୍ତି, ପଣ୍ଡିତା କତପୁଞ୍ଞତ''ନ୍ତି। (ଖୁ। ପା। ୮।୧୦-୧୬);

ଇଦାନି ଯେସୁ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ସିରୀ ପତିଟ୍ଠିତା, ତାନି ରତନାନି ଦସ୍ସେତୁଂ ''କୁକ୍କୁଟୋ''ତିଆଦିମାହ।

୧୦୨।

''କୁକ୍କୁଟୋ ମଣୟୋ ଦଣ୍ଡୋ, ଥିୟୋ ଚ ପୁଞ୍ଞଲକ୍ଖଣା;

ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଅପାପସ୍ସ, କତପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଜନ୍ତୁନୋ’’ତି।

ତଞ୍ଚ ଦଣ୍ଡେତି ଆରକ୍ଖଯଟ୍ଠିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଥିଯୋତି ସେଟ୍ଠିଭରିଯଂ ପୁଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଦେୱିଂ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ। ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ଚ ପନ ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, କୁଲୂପକତାପସୋ ପନ ଅହମେୱ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସିରିଜାତକୱଣ୍ଣନା ଚତୁତ୍ଥା।

[୨୮୫] ୫। ମଣିସୂକରଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଦରିଯାସତ୍ତ ୱସ୍ସାନୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସୁନ୍ଦରୀମାରଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱା ସକ୍କତୋ ହୋତି ଗରୁକତୋତି ୱତ୍ଥୁ ଉଦାନେ (ଉଦା। ୩୮) ଆଗତମେୱ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ – ଭଗୱତୋ କିର ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ମହାନଦୀନଂ ମହୋଘସଦିସେ ଲାଭସକ୍କାରେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ହତଲାଭସକ୍କାରା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ସୂରିଯୁଗ୍ଗମନକାଲେ ଖଜ୍ଜୋପନକା ୱିଯ ନିପ୍ପଭା ହୁତ୍ୱା ଏକତୋ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ମନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘ମଯଂ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହତଲାଭସକ୍କାରା, ନ କୋଚି ଅମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥିଭାୱମ୍ପି ଜାନାତି, କେନ ନୁ ଖୋ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଲାଭସକ୍କାରମସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାପେଯ୍ୟାମା’’ତି। ଅଥ ନେସଂ ଏତଦହୋସି – ‘‘ସୁନ୍ଦରିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ସକ୍କୁଣିସ୍ସାମା’’ତି।

ତେ ଏକଦିୱସଂ ସୁନ୍ଦରିଂ ତିତ୍ଥିଯାରାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତଂ ନାଲପିଂସୁ। ସା ପୁନପ୍ପୁନଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତୀପି ପଟିୱଚନଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଅପି ନୁ, ଅୟ୍ୟା, ତୁମ୍ହେ କେନଚି ୱିହେଠିତାତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘କିଂ, ଭଗିନି, ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଅମ୍ହେ ୱିହେଠେନ୍ତଂ ହତଲାଭସକ୍କାରେ କତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତଂ ନ ପସ୍ସସୀ’’ତି। ସା ଏୱମାହ – ‘‘ମଯା ଏତ୍ଥ କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ତ୍ୱଂ ଖୋସି, ଭଗିନି, ଅଭିରୂପା ସୋଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତା, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଅଯସଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ମହାଜନଂ ତୱ କଥଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ହତଲାଭସକ୍କାରଂ କରୋହୀ’’ତି? ସା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତା। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନକପ୍ପୂରକଟୁକଫଲାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ସାଯଂ ମହାଜନସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱିସନକାଲେ ଜେତୱନାଭିମୁଖୀ ଗଚ୍ଛତି। ‘‘କହଂ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ଚ ପୁଟ୍ଠା ‘‘ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ, ଅହଞ୍ହି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ୱସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ତିତ୍ଥିଯାରାମେ ୱସିତ୍ୱା ପାତୋୱ ଜେତୱନମଗ୍ଗଂ ଓତରିତ୍ୱା ନଗରାଭିମୁଖୀ ଗଚ୍ଛତି। ‘‘କିଂ, ସୁନ୍ଦରି, କହଂ ଗତାସୀ’’ତି ଚ ପୁଟ୍ଠା ‘‘ସମଣେନ ଗୋତମେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ୱସିତ୍ୱା ତଂ କିଲେସରତିଯା ରମାପେତ୍ୱା ଆଗତାମ୍ହୀ’’ତି ୱଦତି।

ଅଥ ନଂ କତିପାହଚ୍ଚଯେନ ଧୁତ୍ତାନଂ କହାପଣେ ଦତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ ସୁନ୍ଦରିଂ ମାରେତ୍ୱା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଗନ୍ଧକୁଟିଯା ସମୀପେ ମାଲାକଚୱରନ୍ତରେ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏଥା’’ତି ୱଦିଂସୁ, ତେ ତଥା ଅକଂସୁ। ତତୋ ତିତ୍ଥିଯା ‘‘ସୁନ୍ଦରିଂ ନ ପସ୍ସାମା’’ତି କୋଲାହଲଂ କତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘କହଂ ୱୋ ଆସଙ୍କା’’ତି ୱୁତ୍ତା ‘‘ଇମେସୁ ଦିୱସେସୁ ଜେତୱନେ ୱସତି, ତତ୍ରସ୍ସା ପୱତ୍ତିଂ ନ ଜାନାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ତେନ ହି ଗଚ୍ଛଥ, ନଂ ୱିଚିନଥା’’ତି ରଞ୍ଞା ଅନୁଞ୍ଞାତା ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାକେ ଗହେତ୍ୱା ଜେତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିଚିନନ୍ତା ମାଲାକଚୱରନ୍ତରେ ଦିସ୍ୱା ମଞ୍ଚକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ‘‘ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକା ‘ସତ୍ଥାରା କତପାପକମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେସ୍ସାମା’ତି ସୁନ୍ଦରିଂ ମାରେତ୍ୱା ମାଲାକଚୱରନ୍ତରେ ନିକ୍ଖିପିଂସୂ’’ତି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ, ରାଜା ‘‘ତେନ ହି ଗଚ୍ଛଥ, ନଗରଂ ଆହିଣ୍ଡଥା’’ତି ଆହ। ତେ ନଗରୱୀଥୀସୁ ‘‘ପସ୍ସଥ ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯାନଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱିରୱିତ୍ୱା ପୁନ ରଞ୍ଞୋ ନିୱେସନଦ୍ୱାରଂ ଅଗମଂସୁ।

ରାଜା ସୁନ୍ଦରିଯା ସରୀରଂ ଆମକସୁସାନେ ଅଟ୍ଟକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ରକ୍ଖାପେସି। ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ ଠପେତ୍ୱା ଅରିଯସାୱକେ ସେସା ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ‘‘ପସ୍ସଥ ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯାନଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଅନ୍ତୋନଗରେ ଚ ବହିନଗରେ ଚ ଭିକ୍ଖୂ ଅକ୍କୋସନ୍ତା ପରିଭାସନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ତେନ ହି ତୁମ୍ହେପି ତେ ମନୁସ୍ସେ ଏୱଂ ପଟିଚୋଦେଥା’’ତି –

‘‘ଅଭୂତୱାଦୀ ନିରଯଂ ଉପେତି, ଯୋ ୱାପି କତ୍ୱା ନ କରୋମି ଚାହ;

ଉଭୋପି ତେ ପେଚ୍ଚ ସମା ଭୱନ୍ତି, ନିହୀନକମ୍ମା ମନୁଜା ପରତ୍ଥା’’ତି। (ଉଦା। ୩୮) –

ଇମଂ ଗାଥମାହ।

ରାଜା ‘‘ସୁନ୍ଦରିୟା ଅଞ୍ଞେହି ମାରିତଭାୱଂ ଜାନାଥା’’ତି ପୁରିସେ ପେସେସି। ତେପି ଖୋ ଧୁତ୍ତା ତେହି କହାପଣେହି ସୁରଂ ପିୱନ୍ତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କଲହଂ କରୋନ୍ତି। ତତ୍ଥେକୋ ଏୱମାହ – ‘‘ତ୍ୱଂ ସୁନ୍ଦରିଂ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ମାରେତ୍ୱା ମାଲାକଚୱରନ୍ତରେ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତତୋ ଲଦ୍ଧକହାପଣେହି ସୁରଂ ପିୱସି, ହୋତୁ ହୋତୂ’’ତି। ରାଜପୁରିସା ତେ ଧୁତ୍ତେ ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେସୁଂ। ଅଥ ତେ ରାଜା ‘‘ତୁମ୍ହେହି ମାରିତା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘କେହି ମାରାପିତା’’ତି? ‘‘ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟେହି, ଦେୱା’’ତି। ରାଜା ତିତ୍ଥିୟେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସୁନ୍ଦରିଂ ଉକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ, ଏୱଂ ୱଦନ୍ତା ନଗରଂ ଆହିଣ୍ଡଥ ‘ଅୟଂ ସୁନ୍ଦରୀ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଆରୋପେତୁକାମେହି ଅମ୍ହେହି ମାରାପିତା, ନେୱ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ, ନ ଗୋତମସାୱକାନଂ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥି, ଅମ୍ହାକଂୟେୱ ଦୋସୋ’’’ତି ଆଣାପେସି। ତେ ତଥା ଅକଂସୁ। ବାଲମହାଜନୋ ତଦା ସଦ୍ଦହି, ତିତ୍ଥିୟାପି ପୁରିସୱଧଦଣ୍ଡେନ ପଲିବୁଦ୍ଧା। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ବୁଦ୍ଧାନଂ ମହନ୍ତତରୋ ଲାଭସକ୍କାରୋ ଅହୋସି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ତିତ୍ଥିୟା ‘ବୁଦ୍ଧାନଂ କାଳକଣ୍ଣିଭାୱଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମା’ତି ସୟଂ କାଳକଣ୍ଣିକା ଜାତା, ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ମହନ୍ତତରୋ ଲାଭସକ୍କାରୋ ଉଦପାଦୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କା ବୁଦ୍ଧାନଂ ସଂକିଲେସଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠଭାୱକରଣଂ ନାମ ଜାତିମଣିନୋ କିଲିଟ୍ଠଭାୱକରଣସଦିସଂ, ପୁବ୍ବେ ଜାତିମଣିଂ ‘କିଲିଟ୍ଠଂ କରିସ୍ସାମା’ତି ୱାୟମନ୍ତାପି ନାସକ୍ଖିଂସୁ କିଲିଟ୍ଠଂ କାତୁ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ୟାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମକେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ କାମେସୁ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ତିସ୍ସୋ ପବ୍ବତରାଜିୟୋ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ତାପସୋ ହୁତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲାୟଂ ୱସି। ତସ୍ସା ଅୱିଦୂରେ ମଣିଗୁହା ଅହୋସି, ତତ୍ଥ ତିଂସମତ୍ତା ସୂକରା ୱସନ୍ତି, ଗୁହାୟ ଅୱିଦୂରେ ଏକୋ ସୀହୋ ଚରତି, ତସ୍ସ ମଣିମ୍ହି ଛାୟା ପଞ୍ଞାୟତି। ସୂକରା ସୀହଚ୍ଛାୟଂ ଦିସ୍ୱା ଭୀତା ଉତ୍ରସ୍ତା ଅପ୍ପମଂସଲୋହିତା ଅହେସୁଂ। ତେ ‘‘ଇମସ୍ସ ମଣିନୋ ୱିପ୍ପସନ୍ନତ୍ତା ଅୟଂ ଛାୟା ପଞ୍ଞାୟତି, ଇମଂ ମଣିଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ୱିୱଣ୍ଣଂ କରୋମା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅୱିଦୂରେ ଏକଂ ସରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କଲଲେ ପୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ମଣିଂ ଘଂସନ୍ତି। ସୋ ସୂକରଲୋମେହି ଘଂସିୟମାନୋ ୱିପ୍ପସନ୍ନତରୋ ଅହୋସି। ସୂକରା ଉପାୟଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ‘‘ଇମସ୍ସ ମଣିନୋ ୱିୱଣ୍ଣକରଣୂପାୟଂ ତାପସଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମା’’ତି ବୋଧିସତ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ପୁରିମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଉଦାହରିଂସୁ –

୧୦୩।

‘‘ଦରିୟା ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି, ତିଂସମତ୍ତା ୱସାମସେ;

ହଞ୍ଞାମ ମଣିନୋ ଆଭଂ, ଇତି ନୋ ମନ୍ତରଂ ଅହୁ।

୧୦୪।

‘‘ୟାୱତା ମଣିଂ ଘଂସାମ, ଭିୟ୍ୟୋ ୱୋଦାୟତେ ମଣି;

ଇଦଞ୍ଚଦାନି ପୁଚ୍ଛାମ, କିଂ କିଚ୍ଚଂ ଇଧ ମଞ୍ଞସୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦରିୟାତି ମଣିଗୁହାୟଂ। ୱସାମସେତି ୱସାମ। ହଞ୍ଞାମାତି ହନିସ୍ସାମ, ମୟଙ୍ଗି ୱିୱଣ୍ଣଂ କରିସ୍ସାମ। ଇଦଞ୍ଚଦାନି ପୁଚ୍ଛାମାତି ଇଦାନି ମୟଂ ‘‘କେନ କାରଣେନ ଅୟଂ ମଣି କିଲିସ୍ସମାନୋ ୱୋଦାୟତେ’’ତି ଇଦଂ ତଂ ପୁଚ୍ଛାମ। ‘‘କିଂ କିଚ୍ଚଂ ‘ଇଧ ମଞ୍ଞସୀ’ତି ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ତ୍ୱଂ ଇମଂ କିଚ୍ଚଂ କିନ୍ତି ମଞ୍ଞସୀ’’ତି।

ଅଥ ନେସଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୦୫।

‘‘ଅୟଂ ମଣି ୱେଳୁରିୟୋ, ଅକାଚୋ ୱିମଲୋ ସୁଭୋ;

ନାସ୍ସ ସକ୍କା ସିରିଂ ହନ୍ତୁଂ, ଅପକ୍କମଥ ସୂକରା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅକାଚୋତି ଅକକ୍କସୋ। ସୁଭୋତି ସୋଭନୋ। ସିରିନ୍ତି ପଭଂ। ଅପକ୍କମଥାତି ଇମସ୍ସ ମଣିସ୍ସ ପଭା ନାସେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତୁମ୍ହେ ପନ ଇମଂ ମଣିଗୁହଂ ପହାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛଥାତି।

ତେ ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ତଥା ଅକଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଝାନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାଯଣୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ତାପସୋ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ମଣିସୂକରଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଞ୍ଚମା।

[୨୮୬] ୬। ସାଲୂକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ମାସାଲୂକସ୍ସ ପିହଯୀତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଥୁଲ୍ଲକୁମାରିକାପଲୋଭନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଂ ଚୂଳନାରଦକସ୍ସପଜାତକେ (ଜା। ୧।୧୩।୪୦ ଆଦଯୋ) ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ତଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁଂ ସତ୍ଥା ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କୋ ତଂ ଉକ୍କଣ୍ଠାପେତୀ’’ତି? ‘‘ଥୁଲ୍ଲକୁମାରିକା, ଭନ୍ତେ’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ଏସା ତେ ଭିକ୍ଖୁ ଅନତ୍ଥକାରିକା, ପୁବ୍ବେପି ତ୍ୱଂ ଏତିସ୍ସା ୱିୱାହଦିୱସେ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ ଉତ୍ତରିଭଙ୍ଗୋ ଅହୋସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ମହାଲୋହିତଗୋଣୋ ନାମ ଅହୋସି, କନିଟ୍ଠଭାତା ପନସ୍ସ ଚୂଳଲୋହିତୋ ନାମ। ଉଭୋପି ଗୋଣା ଗାମକେ ଏକସ୍ମିଂ କୁଲେ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି। ତସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ଏକା ୱଯପ୍ପତ୍ତା କୁମାରିକା ଅତ୍ଥି, ତଂ ଅଞ୍ଞକୁଲଂ ୱାରେସି। ଅଥ ନଂ କୁଲଂ ‘‘ୱିୱାହକାଲେ ଉତ୍ତରିଭଙ୍ଗୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ସାଲୂକଂ ନାମ ସୂକରଂ ଯାଗୁଭତ୍ତେନ ପଟିଜଗ୍ଗି, ସୋ ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚେ ସଯତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଚୂଳଲୋହିତୋ ଭାତରଂ ଆହ – ‘‘ଭାତିକ, ମଯଂ ଇମସ୍ମିଂ କୁଲେ କମ୍ମଂ କରୋମ, ଅମ୍ହେ ନିସ୍ସାଯ ଇମଂ କୁଲଂ ଜୀୱତି, ଅଥ ଚ ପନିମେ ମନୁସ୍ସା ଅମ୍ହାକଂ ତିଣପଲାଲମତ୍ତଂ ଦେନ୍ତି, ଇମଂ ସୂକରଂ ଯାଗୁଭତ୍ତେନ ପୋସେନ୍ତି, ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚେ ସଯାପେନ୍ତି, କିଂ ନାମେସ ଏତେସଂ କରିସ୍ସତୀ’’ତି। ମହାଲୋହିତୋ ‘‘ତାତ, ମା ତ୍ୱଂ ଏତସ୍ସ ଯାଗୁଭତ୍ତଂ ପତ୍ଥଯ, ଏତିସ୍ସା କୁମାରିକାଯ ୱିୱାହଦିୱସେ ଏତଂ ଉତ୍ତରିଭଙ୍ଗଂ କାତୁକାମା ଏତେ ମଂସସ୍ସ ଥୂଲଭାୱକରଣତ୍ଥଂ ପୋସେନ୍ତି, କତିପାହଚ୍ଚଯେନ ତଂ ପସ୍ସିସ୍ସସି ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚତୋ ନିକ୍ଖାମେତ୍ୱା ୱଧିତ୍ୱା ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତଂ କରିଯମାନ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପୁରିମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ସମୁଟ୍ଠାପେସି –

୧୦୬।

‘‘ମା ସାଲୂକସ୍ସ ପିହଯି, ଆତୁରନ୍ନାନି ଭୁଞ୍ଜତି;

ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ଭୁସଂ ଖାଦ, ଏତଂ ଦୀଘାଯୁଲକ୍ଖଣଂ।

୧୦୭।

‘‘ଇଦାନି ସୋ ଇଧାଗନ୍ତ୍ୱା, ଅତିଥୀ ଯୁତ୍ତସେୱକୋ;

ଅଥ ଦକ୍ଖସି ସାଲୂକଂ, ସଯନ୍ତଂ ମୁସଲୁତ୍ତର’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥାଯଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ତାତ, ତ୍ୱଂ ମା ସାଲୂକସୂକରଭାୱଂ ପତ୍ଥଯି, ଅଯଞ୍ହି ଆତୁରନ୍ନାନି ମରଣଭୋଜନାନି ଭୁଞ୍ଜତି, ଯାନି ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ମରଣଂ ପାପୁଣିସ୍ସତି, ତ୍ୱଂ ପନ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ନିରାଲଯୋ ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧଂ ଇମଂ ପଲାଲମିସ୍ସକଂ ଭୁସଂ ଖାଦ, ଏତଂ ଦୀଘାଯୁଭାୱସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ ସଞ୍ଜାନନନିମିତ୍ତଂ। ଇଦାନି କତିପାହସ୍ସେୱ ସୋ ୱେୱାହିକପୁରିସୋ ମହତିଯା ପରିସାଯ ଯୁତ୍ତୋ ଯୁତ୍ତସେୱକୋ ଇଧ ଅତିଥି ହୁତ୍ୱା ଆଗତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଅଥେତଂ ସାଲୂକଂ ମୁସଲସଦିସେନ ଉତ୍ତରୋଟ୍ଠେନ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ମୁସଲୁତ୍ତରଂ ମାରିତଂ ସଯନ୍ତଂ ଦକ୍ଖସୀତି।

ତତୋ କତିପାହସ୍ସେୱ ୱେୱାହିକେସୁ ଆଗତେସୁ ସାଲୂକଂ ମାରେତ୍ୱା ଉତ୍ତରିଭଙ୍ଗମକଂସୁ। ଉଭୋ ଗୋଣା ତଂ ତସ୍ସ ୱିପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅମ୍ହାକଂ ଭୁସମେୱ ୱର''ନ୍ତି ଚିନ୍ତୟିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ତଦତ୍ଥଜୋତିକଂ ତତିୟଂ ଗାଥମାହ –

୧୦୮।

''ୱିକନ୍ତଂ ସୂକରଂ ଦିସ୍ୱା, ସୟନ୍ତଂ ମୁସଲୁତ୍ତରଂ;

ଜରଗ୍ଗୱା ୱିଚିନ୍ତେସୁଂ, ୱରମ୍ହାକଂ ଭୁସାମିୱା''ତି।

ତତ୍ଥ ଭୁସାମିୱାତି ଭୁସମେୱ ଅମ୍ହାକଂ ୱରଂ ଉତ୍ତମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ''ତଦା କୁମାରିକା ଏତରହି ଥୁଲ୍ଲକୁମାରିକା ଅହୋସି, ସାଲୂକୋ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ, ଚୂଳଅଲୋହିତୋ ଆନନ୍ଦୋ, ମହାଲୋହିତୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ସାଲୂକଜାତକୱଣ୍ଣନା ଛଟ୍ଠା।

[୨୮୭] ୭। ଲାଭଗରହଜାତକୱଣ୍ଣନା

ନାନୁମ୍ମତ୍ତୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଥେରସ୍ସ କିର ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ''ଲାଭୁପ୍ପତ୍ତିପଟିପଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, କଥେଥ, କିଂ କରୋନ୍ତୋ ଚୀୱରାଦୀନଂ ଲାଭୀ ହୋତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ଥେରୋ ''ଆୱୁସୋ, ଚତୂହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅତ୍ତନୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ସାମଞ୍ଞଂ ପହାୟ ଅନୁମ୍ମତ୍ତେନେୱ ଉମ୍ମତ୍ତେନ ୱିୟ ଭୱିତବ୍ବଂ, ପିସୁଣୱାଚା ୱତ୍ତବ୍ବା, ନଟସଦିସେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ୱିକିଣ୍ଣୱାଚେନ କୁତୂହଲେନ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଇମଂ ଲାଭୁପ୍ପତ୍ତିପଟିପଦଂ କଥେସି। ସୋ ତଂ ପଟିପଦଂ ଗରହିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟ ପକ୍କନ୍ତୋ। ଥେରୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖି। ସତ୍ଥା ''ନେସୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ଇଦାନେୱ ଲାଭଂ ଗରହତି, ପୁବ୍ବେପେସ ଗରହିୟେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଥେରେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ସୋଳସୱସ୍ସିକକାଲେଯେୱ ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଞ୍ଚ ସିପ୍ପାନଂ ପରିୟୋସାନଂ ପତ୍ୱା ଦିସାପାମୋକ୍ଖୋ ଆଚରିୟୋ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ମାଣୱକସତାନି ସିପ୍ପଂ ୱାଚେସି। ତତ୍ରେକୋ ମାଣୱୋ ସୀଲାଚାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଏକଦିୱସଂ ଆଚରିୟଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''କଥଂ ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଲାଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ଲାଭୁପ୍ପତ୍ତିପଟିପଦଂ ପୁଚ୍ଛି। ଆଚରିୟୋ ''ତାତ, ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଚତୂହି କାରଣେହି ଲାଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୦୯।

''ନାନୁମ୍ମତ୍ତୋ ନାପିସୁଣୋ, ନାନଟୋ ନାକୁତୂହଲୋ;

ମୂଳ୍ହେସୁ ଲଭତେ ଲାଭଂ, ଏସା ତେ ଅନୁସାସନୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ନାନୁମ୍ମତ୍ତୋତି ନ ଅନୁମ୍ମତ୍ତୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ନାମ ଇତ୍ଥିପୁରିସଦାରିକଦାରକେ ଦିସ୍ୱା ତେସଂ ୱତ୍ଥାଲଙ୍କାରାଦୀନି ୱିଲୁମ୍ପତି, ତତୋ ତତୋ ମଚ୍ଛମଂସପୂୱାଦୀନି ବଲକ୍କାରେନ ଗହେତ୍ୱା ଖାଦତି, ଏୱମେୱ ଯୋ ଗିହିଭୂତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧସମୁଟ୍ଠାନଂ ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ପହାୟ କୁସଲାକୁସଲଂ ଅଗଣେତ୍ୱା ନିରୟଭୟଂ ଅଭାୟନ୍ତୋ ଲୋଭାଭିଭୂତୋ ପରିୟାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତୋ କାମେସୁ ପମତ୍ତୋ ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦାଦୀନି ସାହସିକକମ୍ମାନି କରୋତି, ପବ୍ବଜିତୋପି ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ପହାୟ କୁସଲାକୁସଲଂ ଅଗଣେତ୍ୱା ନିରୟଭୟଂ ଅଭାୟନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ମଦ୍ଦନ୍ତୋ ଲୋଭେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିୟାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତୋ ଚୀୱରାଦିମତ୍ତଂ ନିସ୍ସାୟ ଅତ୍ତନୋ ସାମଞ୍ଞଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ପମତ୍ତୋ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଦୂତକମ୍ମାଦୀନି କରୋତି, ୱେଳୁଦାନାଦୀନି ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତି, ଅୟଂ ଅନୁମ୍ମତ୍ତୋପି ଉମ୍ମତ୍ତସଦିସତ୍ତା ଉମ୍ମତ୍ତୋ ନାମ , ଏୱରୂପସ୍ସ ଖିପ୍ପଂ ଲାଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯୋ ପନ ଏୱଂ ଅନୁମ୍ମତ୍ତୋ ଲଜ୍ଜୀ କୁକ୍କୁଚ୍ଚକୋ, ଏସ ମୂଳ୍ହେସୁ ଅପଣ୍ଡିତେସୁ ପୁରିସେସୁ ଲାଭଂ ନ ଲଭତି, ତସ୍ମା ଲାଭତ୍ଥିକେନ ଉମ୍ମତ୍ତକେନ ୱିୟ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି।

ନାପିସୁଣୋତି ଏତ୍ଥାପି ଯୋ ପିସୁଣୋ ହୋତି, ‘‘ଅସୁକେନ ଇଦଂ ନାମ କତ’’ନ୍ତି ରାଜକୁଲେ ପେସୁଞ୍ଞଂ ଉପସଂହରତି, ସୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ଯସଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗଣ୍ହାତି। ରାଜାନୋପି ନଂ ‘‘ଅଯଂ ଅମ୍ହେସୁ ସସ୍ନେହୋ’’ତି ଉଚ୍ଚେ ଠାନେ ଠପେନ୍ତି, ଅମଚ୍ଚାଦଯୋପିସ୍ସ ‘‘ଅଯଂ ନୋ ରାଜକୁଲେ ପରିଭିନ୍ଦେଯ୍ୟା’’ତି ଭଯେନ ଦାତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞନ୍ତି, ଏୱଂ ଏତରହି ପିସୁଣସ୍ସ ଲାଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯୋ ପନ ଅପିସୁଣୋ, ସୋ ମୂଳ୍ହେସୁ ଲାଭଂ ନ ଲଭତୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ନାନଟୋତି ଲାଭଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତେନ ନଟେନ ୱିଯ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଯଥା ନଟୋ ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ପହାଯ ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତେହି କୀଳଅଂ କତ୍ୱା ଧନଂ ସଂହରତି, ଏୱମେୱ ଲାଭତ୍ଥିକେନ ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଇତ୍ଥିପୁରିସଦାରିକଦାରକାନଂ ସୋଣ୍ଡସହାଯେନ ୱିଯ ନାନପ୍ପକାରଂ କେଳିଂ କରୋନ୍ତେନ ୱିଚରିତବ୍ବଂ। ଯୋ ଏୱଂ ଅନଟୋ, ସୋ ମୂଳ୍ହେସୁ ଲାଭଂ ନ ଲଭତି।

ନାକୁତୂହଲୋତି କୁତୂହଲୋ ନାମ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣୱାଚୋ। ରାଜାନୋ ହି ଅମଚ୍ଚେ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି – ‘‘ଅସୁକଟ୍ଠାନେ କିର ‘ମନୁସ୍ସୋ ମାରିତୋ, ଘରଂ ୱିଲୁତ୍ତଂ, ପରେସଂ ଦାରା ପଧଂସିତା’ତି ସୁଯ୍ୟତି, କେସଂ ନୁ ଖୋ ଇଦଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ସେସେସୁ ଅକଥେନ୍ତେସୁଯେୱ ଯୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ‘‘ଅସୁକୋ ଚ ଅସୁକୋ ଚ ନାମା’’ତି ୱଦତି, ଅଯଂ କୁତୂହଲୋ ନାମ। ରାଜାନୋ ତସ୍ସ ୱଚନେନ ତେ ପୁରିସେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ନିସେଧେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ନିସ୍ସାଯ ନୋ ନଗରଂ ନିଚ୍ଚୋରଂ ଜାତ’’ନ୍ତି ତସ୍ସ ମହନ୍ତଂ ଯସଂ ଦେନ୍ତି, ସେସାପି ଜନା ‘‘ଅଯଂ ନୋ ରାଜପୁରିସେହି ପୁଟ୍ଠୋ ସୁଯ୍ୟୁତ୍ତଦୁଯ୍ୟୁତ୍ତଂ କଥେଯ୍ୟା’’ତି ଭଯେନ ତସ୍ସେୱ ଧନଂ ଦେନ୍ତି, ଏୱଂ କୁତୂହଲସ୍ସ ଲାଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯୋ ପନ ଅକୁତୂହଲୋ, ଏସ ନ ମୂଳ୍ହେସୁ ଲଭତି ଲାଭଂ। ଏସା ତେ ଅନୁସାସନୀତି ଏସା ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକା ତୁଯ୍ହଂ ଲାଭାନୁସିଟ୍ଠୀତି।

ଅନ୍ତେୱାସିକୋ ଆଚରିଯସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଲାଭଂ ଗରହନ୍ତୋ –

୧୧୦।

‘‘ଧିରତ୍ଥୁ ତଂ ଯସଲାଭଂ, ଧନଲାଭଞ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣ;

ଯା ୱୁତ୍ତି ୱିନିପାତେନ, ଅଧମ୍ମଚରଣେନ ୱା।

୧୧୧।

‘‘ଅପି ଚେ ପତ୍ତମାଦାଯ, ଅନଗାରୋ ପରିବ୍ବଜେ;

ଏସାୱ ଜୀୱିକା ସେଯ୍ୟୋ, ଯା ଚାଧମ୍ମେନ ଏସନା’’ତି। – ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ;

ତତ୍ଥ ଯା ୱୁତ୍ତୀତି ଯା ଜୀୱିତୱୁତ୍ତି। ୱିନିପାତେନାତି ଅତ୍ତନୋ ୱିନିପାତେନ। ଅଧମ୍ମଚରଣେନାତି ଅଧମ୍ମକିରିଯାଯ ୱିସମକିରିଯାଯ ୱଧବନ୍ଧନଗରହାଦୀହି ଅତ୍ତାନଂ ୱିନିପାତେତ୍ୱା ଅଧମ୍ମଂ ଚରିତ୍ୱା ଯା ୱୁତ୍ତି, ତଞ୍ଚ ଯସଧନଲାଭଞ୍ଚ ସବ୍ବଂ ଧିରତ୍ଥୁ ନିନ୍ଦାମି ଗରହାମି, ନ ମେ ଏତେନତ୍ଥୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପତ୍ତମାଦାଯାତି ଭିକ୍ଖାଭାଜନଂ ଗହେତ୍ୱା। ଅନଗାରୋ ପରିବ୍ବଜେତି ଅଗେହୋ ପବ୍ବଜିତୋ ହୁତ୍ୱା ଚରେଯ୍ୟ, ନ ଚ ସପ୍ପୁରିସୋ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦିୱସେନ ଅଧମ୍ମଚରିଯଂ ଚରେଯ୍ୟ। କିଂକାରଣା? ଏସାୱ ଜୀୱିକା ସେଯ୍ୟୋ। ଯା ଚାଧମ୍ମେନ ଏସନାତି, ଯା ଏସା ଅଧମ୍ମେନ ଜୀୱିକପରିଯେସନା, ତତୋ ଏସା ପତ୍ତହତ୍ଥସ୍ସ ପରକୁଲେସୁ ଭିକ୍ଖାଚରିଯାୱ ସେଯ୍ୟୋ, ସତଗୁଣେନ ସହସ୍ସଗୁଣେନ ସୁନ୍ଦରତରୋତି ଦସ୍ସେତି।

ଏୱଂ ମାଣୱୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଗୁଣଂ ୱଣ୍ଣେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଧମ୍ମେନ ଭିକ୍ଖଂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାଯଣୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ମାଣୱୋ ଲାଭଗରହୀ ଭିକ୍ଖୁ ଅହୋସି, ଆଚରିଯୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଲାଭଗରହଜାତକୱଣ୍ଣନା ସତ୍ତମା।

[୨୮୮] ୮। ମଚ୍ଛୁଦ୍ଦାନଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଅଗ୍ଘନ୍ତି ମଚ୍ଛାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ କୂଟୱାଣିଜଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା କଥିତମେୱ।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କୁଟୁମ୍ବିକକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ କୁଟୁମ୍ବଂ ସଣ୍ଠପେସି। କନିଟ୍ଠଭାତାପିସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ତେସଂ ଅପରଭାଗେ ପିତା କାଲକତୋ। ତେ ଏକଦିୱସଂ ‘‘ପିତୁ ସନ୍ତକଂ ୱୋହାରଂ ସାଧେସ୍ସାମା’’ତି ଏକଂ ଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କହାପଣସହସ୍ସଂ ଲଭିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ନଦୀତିତ୍ଥେ ନାୱଂ ପଟିମାନେନ୍ତା ପୁଟଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅତିରେକଭତ୍ତଂ ଗଙ୍ଗାଯ ମଚ୍ଛାନଂ ଦତ୍ୱା ନଦୀଦେୱତାଯ ପତ୍ତିଂ ଅଦାସି। ଦେୱତା ପତ୍ତିଂ ଅନୁମୋଦିତ୍ୱାଯେୱ ଦିବ୍ବେନ ଯସେନ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଯସୱୁଡ୍ଢିଂ ଆୱଜ୍ଜମାନା ତଂ କାରଣଂ ଅଞ୍ଞାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋପି ୱାଲିକାଯଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ନିପନ୍ନୋ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମି, କନିଟ୍ଠଭାତା ପନସ୍ସ ଥୋକଂ ଚୋରପକତିକୋ। ସୋ ତେ କହାପଣେ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଅଦତ୍ୱା ସଯମେୱ ଗଣ୍ହିତୁକାମତାଯ କହାପଣଭଣ୍ଡିକସଦିସଂ ଏକଂ ସକ୍ଖରଭଣ୍ଡିକଂ କତ୍ୱା ଦ୍ୱେପି ଭଣ୍ଡିକା ଏକତୋୱ ଠପେସି। ତେସଂ ନାୱଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାମଜ୍ଝଗତାନଂ କନିଟ୍ଠୋ ନାୱଂ ଖୋଭେତ୍ୱା ‘‘ସକ୍ଖରଭଣ୍ଡିକଂ ଉଦକେ ଖିପିସ୍ସାମୀ’’ତି ସହସ୍ସଭଣ୍ଡିକଂ ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ଭାତିକ, ସହସ୍ସଭଣ୍ଡିକା ଉଦକେ ପତିତା, କିନ୍ତି କରୋମା’’ତି ଆହ। ‘‘ଉଦକେ ପତିତାଯ କିଂ କରିସ୍ସାମ, ମା ଚିନ୍ତଯୀ’’ତି। ନଦୀଦେୱତା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ଇମିନା ଦିନ୍ନପତ୍ତିଂ ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଦିବ୍ବଯସେନ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ଏତସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ରକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ତଂ ଭଣ୍ଡିକଂ ଏକଂ ମହାମଚ୍ଛଂ ଗିଲାପେତ୍ୱା ସଯଂ ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହି। ସୋପି ଚୋରୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଭାତା ମେ ୱଞ୍ଚିତୋ’’ତି ଭଣ୍ଡିକଂ ମୋଚେନ୍ତୋ ସକ୍ଖରା ପସ୍ସିତ୍ୱା ହଦଯେନ ସୁସ୍ସନ୍ତେନ ମଞ୍ଚସ୍ସ ଅଟନିଂ ଉପଗୂହିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି।

ତଦା କେୱଟ୍ଟା ମଚ୍ଛଗହଣତ୍ଥାଯ ଜାଲଂ ଖିପିଂସୁ। ସୋ ମଚ୍ଛୋ ଦେୱତାନୁଭାୱେନ ଜାଲଂ ପାୱିସି। କେୱଟ୍ଟା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିକ୍କିଣିତୁଂ ନଗରଂ ପୱିଟ୍ଠା। ମନୁସ୍ସା ମହାମଚ୍ଛଂ ଦିସ୍ୱା ମୂଲଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। କେୱଟ୍ଟା ‘‘କହାପଣସହସ୍ସଞ୍ଚ ସତ୍ତ ଚ ମାସକେ ଦତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ମନୁସ୍ସା ‘‘ସହସ୍ସଗ୍ଘନକମଚ୍ଛୋପି ନୋ ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି ପରିହାସଂ କରୋନ୍ତି। କେୱଟ୍ଟା ମଚ୍ଛଂ ଗହେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଘରଦ୍ୱାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ମଚ୍ଛଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘କିମସ୍ସ ମୂଲ’’ନ୍ତି? ‘‘ସତ୍ତ ମାସକେ ଦତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥା’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞେସଂ ଦଦମାନା କଥଂ ଦେଥା’’ତି? ‘‘ଅଞ୍ଞେସଂ ସହସ୍ସେନ ଚ ସତ୍ତହି ଚ ମାସକେହି ଦେମ, ତୁମ୍ହେ ପନ ସତ୍ତ ମାସକେ ଦତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥା’’ତି। ସୋ ତେସଂ ସତ୍ତ ମାସକେ ଦତ୍ୱା ମଚ୍ଛଂ ଭରିଯାଯ ପେସେସି। ସା ମଚ୍ଛସ୍ସ କୁଚ୍ଛିଂ ଫାଲଯମାନା ସହସ୍ସଭଣ୍ଡିକଂ ଦିସ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଲଞ୍ଛଂ ଦିସ୍ୱା ସକସନ୍ତକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ଇମେ କେୱଟ୍ଟା ଇମଂ ମଚ୍ଛଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ଦଦମାନା ସହସ୍ସେନ ଚେୱ ସତ୍ତହି ଚ ମାସକେହି ଦେନ୍ତି, ଅମ୍ହେ ପନ ପତ୍ୱା ସହସ୍ସସ୍ସ ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତକତ୍ତା ସତ୍ତେୱ ମାସକେ ଗହେତ୍ୱା ଅଦଂସୁ, ଇଦଂ ଅନ୍ତରଂ ଅଜାନନ୍ତଂ ନ ସକ୍କା କଞ୍ଚି ସଦ୍ଦହାପେତୁ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୨।

‘‘ଅଗ୍ଘନ୍ତି ମଚ୍ଛା ଅଧିକଂ ସହସ୍ସଂ, ନ ସୋ ଅତ୍ଥି ଯୋ ଇମଂ ସଦ୍ଦହେଯ୍ୟ;

ମଯ୍ହଞ୍ଚ ଅସ୍ସୁ ଇଧ ସତ୍ତ ମାସା, ଅହମ୍ପି ତଂ ମଚ୍ଛୁଦ୍ଦାନଂ କିଣେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅଧିକନ୍ତି ଅଞ୍ଞେହି ପୁଚ୍ଛିତା କେୱଟ୍ଟା ‘‘ସତ୍ତମାସାଧିକଂ ସହସ୍ସଂ ଅଗ୍ଘନ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ନ ସୋ ଅତ୍ଥି ଯୋ ଇମଂ ସଦ୍ଦହେଯ୍ୟାତି ସୋ ପୁରିସୋ ନ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ଇମଂ କାରଣଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଅଜାନନ୍ତୋ ମମ ୱଚନେନ ସଦ୍ଦହେଯ୍ୟ, ଏତ୍ତକଂ ୱା ମଚ୍ଛା ଅଗ୍ଘନ୍ତୀତି ଯୋ ଇମଂ ସଦ୍ଦହେଯ୍ୟ, ସୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମାଯେୱ ତେ ଅଞ୍ଞେହି ନ ଗହିତାତିପି ଅତ୍ଥୋ। ମଯ୍ହଞ୍ଚ ଅସ୍ସୂତି ମଯ୍ହଂ ପନ ସତ୍ତ ମାସକା ଅହେସୁଂ। ମଚ୍ଛୁଦ୍ଦାନନ୍ତି ମଚ୍ଛୱଗ୍ଗଂ। ତେନ ହି ମଚ୍ଛେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଞ୍ଞେପି ମଚ୍ଛା ଏକତୋ ବଦ୍ଧା ତଂ ସକଲମ୍ପି ମଚ୍ଛୁଦ୍ଦାନଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଣେଯ୍ୟନ୍ତି କିଣିଂ, ସତ୍ତେୱ ମାସକେ ଦତ୍ୱା ଏତ୍ତକଂ ମଚ୍ଛୱଗ୍ଗଂ ଗଣ୍ହିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ଇଦଂ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ନିସ୍ସାଯ ମଯା ଏତେ କହାପଣା ଲଦ୍ଧା’’ତି? ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ନଦୀଦେୱତା ଆକାସେ ଦିସ୍ସମାନରୂପେନ ଠତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ଗଙ୍ଗାଦେୱତା, ତଯା ମଚ୍ଛାନଂ ଅତିରେକଭତ୍ତଂ ଦତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ ପତ୍ତି ଦିନ୍ନା, ତେନାହଂ ତୱ ସନ୍ତକଂ ରକ୍ଖନ୍ତୀ ଆଗତା’’ତି ଦୀପଯମାନା ଗାଥମାହ –

୧୧୩।

‘‘ମଚ୍ଛାନଂ ଭୋଜନଂ ଦତ୍ୱା, ମମ ଦକ୍ଖିଣମାଦିସି;

ତଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ସରନ୍ତିଯା, କତଂ ଅପଚିତିଂ ତଯା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦକ୍ଖିଣନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ପତ୍ତିଦାନଂ ଦକ୍ଖିଣା ନାମ। ସରନ୍ତିଯା କତଂ ଅପଚିତିଂ ତଯାତି ତଂ ତଯା ମଯ୍ହଂ କତଂ ଅପଚିତିଂ ସରନ୍ତିଯା ମଯା ଇଦଂ ତୱ ଧନଂ ରକ୍ଖିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ଚ ପନ ସା ଦେୱତା ତସ୍ସ କନିଟ୍ଠେନ କତକୂଟକମ୍ମଂ ସବ୍ବଂ କଥେତ୍ୱା ‘‘ଏସୋ ଇଦାନି ହଦଯେନ ସୁସ୍ସନ୍ତେନ ନିପନ୍ନୋ, ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତସ୍ସ ୱୁଡ୍ଢି ନାମ ନତ୍ଥି, ଅହଂ ପନ ‘ତୱ ସନ୍ତକଂ ମା ନସ୍ସୀ’ତି ଧନଂ ତେ ଆହରିତ୍ୱା ଅଦାସିଂ, ଇଦଂ କନିଟ୍ଠଚୋରସ୍ସ ଅଦତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ତ୍ୱଞ୍ଞେୱ ଗଣ୍ହା’’ତି ୱତ୍ୱା ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୪।

‘‘ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତସ୍ସ ନ ଫାତି ହୋତି, ନ ଚାପି ତଂ ଦେୱତା ପୂଜଯନ୍ତି;

ଯୋ ଭାତରଂ ପେତ୍ତିକଂ ସାପତେଯ୍ୟଂ, ଅୱଞ୍ଚଯୀ ଦୁକ୍କଟକମ୍ମକାରୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନ ଫାତି ହୋତୀତି ଏୱରୂପସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଇଧଲୋକେ ୱା ପରଲୋକେ ୱା ୱୁଡ୍ଢି ନାମ ନ ହୋତି। ନ ଚାପି ତନ୍ତି ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ତସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ରକ୍ଖମାନା ଦେୱତା ନ ପୂଜଯନ୍ତି।

ଇତି ଦେୱତା ମିତ୍ତଦୁବ୍ଭିଚୋରସ୍ସ କହାପଣେ ଅଦାତୁକାମା ଏୱମାହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ପନ ‘‘ନ ସକ୍କା ଏୱଂ କାତୁ’’ନ୍ତି ତସ୍ସାପି ପଞ୍ଚ କହାପଣସତାନି ପେସେସିଯେୱ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ୱାଣିଜୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା କନିଟ୍ଠଭାତା ଇଦାନି କୂଟୱାଣିଜୋ, ଜେଟ୍ଠଭାତା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ମଚ୍ଛୁଦ୍ଦାନଜାତକୱଣ୍ଣନା ଅଟ୍ଠମା।

[୨୮୯] ୯। ନାନାଛନ୍ଦଜାତକୱଣ୍ଣନା

ନାନାଛନ୍ଦା, ମହାରାଜାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ଅଟ୍ଠୱରଲାଭଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ଏକାଦସକନିପାତେ ଜୁଣ୍ହଜାତକେ (ଜା। ୧।୧୧।୧୩ ଆଦଯୋ) ଆୱିଭୱିସ୍ସତି।

ଅତୀତେ ପନ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାଯଂ ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ରଜ୍ଜଂ ପାପୁଣି। ତସ୍ସ ଠାନତୋ ଅପନୀତୋ ପିତୁ ପୁରୋହିତୋ ଅତ୍ଥି। ସୋ ଦୁଗ୍ଗତୋ ହୁତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଜରଗେହେ ୱସତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞାତକୱେସେନ ରତ୍ତିଭାଗେ ନଗରଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ତମେନଂ କତକମ୍ମଚୋରା ଏକସ୍ମିଂ ସୁରାପାନେ ସୁରଂ ପିୱିତ୍ୱା ଅପରମ୍ପି ଘଟେନାଦାଯ ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଅନ୍ତରୱୀଥିଯଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅରେ କୋସି ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପହରିତ୍ୱା ଉତ୍ତରିସାଟକଂ ଗହେତ୍ୱା ଘଟଂ ଉକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ତାସେନ୍ତା ଗଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋପି ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱୀଥିଯଂ ଠିତୋ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ରଞ୍ଞୋ ଅମିତ୍ତାନଂ ହତ୍ଥଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଆମନ୍ତେସି। ସା ‘‘କିଂ, ଅଯ୍ୟା’’ତି ୱତ୍ୱା ୱେଗେନ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତା। ଅଥ ନଂ ସୋ ଆହ – ‘‘ଭୋତି ଅମ୍ହାକଂ ରାଜା ଅମିତ୍ତାନଂ ୱସଂ ଗତୋ’’ତି। ‘‘ଅଯ୍ୟ, କିଂ ତେ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ପୱତ୍ତିଯା, ବ୍ରାହ୍ମଣା ଜାନିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି।

ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧୁତ୍ତେ ଆହ – ‘‘ଦୁଗ୍ଗତୋମ୍ହି, ସାମି, ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଥ ମ’’ନ୍ତି। ତେ ପୁନପ୍ପୁନଂ କଥେନ୍ତଂ କାରୁଞ୍ଞେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୁଂ। ସୋ ତେସଂ ୱସନଗେହଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ନିୱତ୍ତି। ଅଥ ପୋରାଣକପୁରୋହିତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ‘‘ଭୋତି, ଅମ୍ହାକଂ ରାଜା

ଅମିତ୍ତହତ୍ଥତୋ ମୁତ୍ତୋ’’ତି ଆହ। ରାଜା ତମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ତମ୍ପି ଗେହଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ପାସାଦଂ ଅଭିରୁହି। ସୋ ୱିଭାତାଯ ରତ୍ତିଯା ବ୍ରାହ୍ମଣେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଆଚରିଯା ରତ୍ତିଂ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ଓଲୋକଯିତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘କିଂ ସୋଭନ’’ନ୍ତି? ‘‘ସୋଭନଂ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘କୋଚି ଗାହୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘ନତ୍ଥି, ଦେୱା’’ତି। ରାଜା ‘‘ଅସୁକଗେହତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପକ୍କୋସଥା’’ତି ପୋରାଣକପୁରୋହିତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ଆଚରିଯ, ରତ୍ତିଂ ତେ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି କୋଚି ଗାହୋ’’ତି। ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଅଜ୍ଜ ରତ୍ତିଂ ତୁମ୍ହେ ଅମିତ୍ତୱସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମୁହୁତ୍ତେନେୱ ମୁତ୍ତା’’ତି। ରାଜା ‘‘ନକ୍ଖତ୍ତଜାନନକେନ ନାମ ଏୱରୂପେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ସେସବ୍ରାହ୍ମଣେ ନିକ୍କଡ୍ଢାପେତ୍ୱା ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପସନ୍ନୋସ୍ମି ତେ, ୱରଂ ତ୍ୱଂ ଗଣ୍ହା’’ତି ଆହ। ‘‘ମହାରାଜ, ପୁତ୍ତଦାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଗଚ୍ଛ ମନ୍ତେତ୍ୱା ଏହୀ’’ତି।

ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣିଞ୍ଚ ପୁତ୍ତଞ୍ଚ ସୁଣିସଞ୍ଚ ଦାସିଞ୍ଚ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ‘‘ରାଜା ମେ ୱରଂ ଦଦାତି, କିଂ ଗଣ୍ହାମା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ‘‘ମଯ୍ହଂ ଧେନୁସତଂ ଆନେହୀ’’ତି ଆହ, ପୁତ୍ତୋ ଛତ୍ତମାଣୱୋ ନାମ ‘‘ମଯ୍ହଂ କୁମୁଦୱଣ୍ଣେହି ଚତୂହି ସିନ୍ଧୱେହି ଯୁତ୍ତଂ ଆଜଞ୍ଞରଥ’’ନ୍ତି, ସୁଣିସା ‘‘ମଯ୍ହଂ ମଣିକୁଣ୍ଡଲଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବାଲଙ୍କାର’’ନ୍ତି, ପୁଣ୍ଣା ନାମ ଦାସୀ ‘‘ମଯ୍ହଂ ଉଦୁକ୍ଖଲମୁସଲଞ୍ଚେୱ ସୁପ୍ପଞ୍ଚା’’ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପନ ଗାମୱରଂ ଗହେତୁକାମୋ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ , ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପୁଚ୍ଛିତୋ ତେ ପୁତ୍ତଦାରୋ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ଆମ, ଦେୱ, ପୁଚ୍ଛିତୋ, ଅନେକଚ୍ଛନ୍ଦୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ –

୧୧୫।

‘‘ନାନାଛନ୍ଦା ମହାରାଜ, ଏକାଗାରେ ୱସାମସେ;

ଅହଂ ଗାମୱରଂ ଇଚ୍ଛେ, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଚ ଗୱଂ ସତଂ।

୧୧୬।

‘‘ପୁତ୍ତୋ ଚ ଆଜଞ୍ଞରଥଂ, କଞ୍ଞା ଚ ମଣିକୁଣ୍ଡଲଂ;

ଯା ଚେସା ପୁଣ୍ଣିକା ଜମ୍ମୀ, ଉଦୁକ୍ଖଲଂଭିକଙ୍ଖତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଇଚ୍ଛେତି ଇଚ୍ଛାମି। ଗୱଂ ସତନ୍ତି ଧେନୂନଂ ଗୁନ୍ନଂ ସତଂ। କଞ୍ଞାତି ସୁଣିସା। ଯା ଚେସାତି ଯା ଏସା ଅମ୍ହାକଂ ଘରେ ପୁଣ୍ଣିକା ନାମ ଦାସୀ, ସା ଜମ୍ମୀ ଲାମିକା ସୁପ୍ପମୁସଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ଉଦୁକ୍ଖଲଂ ଅଭିକଙ୍ଖତି ଇଚ୍ଛତୀତି।

ରାଜା ‘‘ସବ୍ବେସଂ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଂ ଦେଥା’’ତି ଆଣାପେନ୍ତୋ –

୧୧୭।

‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଗାମୱରଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ଗୱଂ ସତଂ;

ପୁତ୍ତସ୍ସ ଆଜଞ୍ଞରଥଂ, କଞ୍ଞାଯ ମଣିକୁଣ୍ଡଲଂ;

ଯଞ୍ଚେତଂ ପୁଣ୍ଣିକଂ ଜମ୍ମିଂ, ପଟିପାଦେଥୁଦୁକ୍ଖଲ’’ନ୍ତି। – ଗାଥମାହ;

ତତ୍ଥ ଯଞ୍ଚେତନ୍ତି ଯଞ୍ଚ ଏତଂ ପୁଣ୍ଣିକନ୍ତି ୱଦତି, ତଂ ଜମ୍ମିଂ ଉଦୁକ୍ଖଲଂ ପଟିପାଦେଥ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେଥାତି।

ଇତି ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ପତ୍ଥିତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ମହନ୍ତଂ ଯସଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅମ୍ହାକଂ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚେସୁ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଆପଜ୍ଜା’’ତି ୱତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ଅକାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ରାଜା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ନାନାଛନ୍ଦଜାତକୱଣ୍ଣନା ନୱମା।

[୨୯୦] ୧୦। ସୀଲୱୀମଂସକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସୀଲଂକିରେୱ କଲ୍ୟାଣନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ସୀଲୱୀମଂସକବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ପନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମ୍ପି ଅତୀତମ୍ପି ହେଟ୍ଠା ଏକକନିପାତେ ସୀଲୱୀମଂସକଜାତକେ (ଜା। ୧।୧।୮୬) ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ଇଧ ପନ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ତସ୍ସ ପୁରୋହିତୋ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ''ଅତ୍ତନୋ ସୀଲଂ ୱୀମଂସିସ୍ସାମୀ''ତି ହେରଞ୍ଞିକଫଲକତୋ ଦ୍ୱେ ଦିୱସେ ଏକେକଂ କହାପଣଂ ଗଣ୍ହି। ଅଥ ନଂ ତତିୟଦିୱସେ ''ଚୋରୋ''ତି ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ନୟିଂସୁ। ସୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଅହିତୁଣ୍ଡିକେ ସପ୍ପଂ କୀଳାପେନ୍ତେ ଅଦ୍ଦସ। ଅଥ ନଂ ରାଜା ଦିସ୍ୱା ''କସ୍ମା ଏୱରୂପଂ ଅକାସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି । ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ''ଅତ୍ତନୋ ସୀଲଂ ୱୀମଂସିତୁକାମତାୟା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅୱୋଚ –

୧୧୮।

''ସୀଲଂ କିରେୱ କଲ୍ୟାଣଂ, ସୀଲଂ ଲୋକେ ଅନୁତ୍ତରଂ;

ପସ୍ସ ଘୋରୱିସୋ ନାଗୋ, ସୀଲୱାତି ନ ହଞ୍ଞତି।

୧୧୯।

''ସୋହଂ ସୀଲଂ ସମାଦିସ୍ସଂ, ଲୋକେ ଅନୁମତଂ ସିୱଂ;

ଅରିୟୱୁତ୍ତିସମାଚାରୋ, ୟେନ ୱୁଚ୍ଚତି ସୀଲୱା।

୧୨୦।

''ଞାତୀନଞ୍ଚ ପିୟୋ ହୋତି, ମିତ୍ତେସୁ ଚ ୱିରୋଚତି;

କାୟସ୍ସ ଭେଦା ସୁଗତିଂ, ଉପପଜ୍ଜତି ସୀଲୱା''ତି।

ତତ୍ଥ ସୀଲନ୍ତି ଆଚାରୋ। କିରାତି ଅନୁସ୍ସୱତ୍ଥେ ନିପାତୋ। କଲ୍ୟାଣନ୍ତି ସୋଭନଂ, ''ସୀଲଂ କିରେୱ କଲ୍ୟାଣ''ନ୍ତି ଏୱଂ ପଣ୍ଡିତା ୱଦନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପସ୍ସାତି ଅତ୍ତାନମେୱ ୱଦତି। ନ ହଞ୍ଞତୀତି ପରମ୍ପି ନ ୱିହେଠେତି, ପରେହିପି ନ ୱିହେଠୀୟତି। ସମାଦିସ୍ସନ୍ତି ସମାଦିୟିସ୍ସାମି। ଅନୁମତଂ ସିୱନ୍ତି ''ଖେମଂ ନିବ୍ଭୟ''ନ୍ତି ଏୱଂ ପଣ୍ଡିତେହି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତଂ। ୟେନ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ୟେନ ସୀଲେନ ସୀଲୱା ପୁରିସୋ ଅରିୟାନଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ପଟିପତ୍ତିଂ ସମାଚରନ୍ତୋ ''ଅରିୟୱୁତ୍ତିସମାଚାରୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତମହଂ ସମାଦିୟିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିରୋଚତୀତି ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱିୟ ୱିରୋଚତି।

ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତୀହି ଗାଥାହି ସୀଲସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ପକାସେନ୍ତୋ ରଞ୍ଞୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ''ମହାରାଜ, ମମ ଗେହେ ପିତୁ ସନ୍ତକଂ ମାତୁ ସନ୍ତକଂ ଅତ୍ତନା ଉପ୍ପାଦିତଂ ତୟା ଦିନ୍ନଞ୍ଚ ବହୁ ଧନଂ ଅତ୍ଥି , ପରିୟନ୍ତୋ ନାମ ନ ପଞ୍ଞାୟତି, ଅହଂ ପନ ସୀଲଂ ୱୀମଂସନ୍ତୋ ହେରଞ୍ଞିକଫଲକତୋ କହାପଣେ ଗଣ୍ହିଂ। ଇଦାନି ମୟା ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଜାତିଗୋତ୍ତକୁଲପଦେସାନଂ ଲାମକଭାୱୋ, ସୀଲସ୍ସେୱ ଚ ଜେଟ୍ଠକଭାୱୋ ଞାତୋ, ଅହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି, ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ମେ ଅନୁଜାନାହୀ''ତି ଅନୁଜାନାପେତ୍ୱା ରଞ୍ଞା ପୁନପ୍ପୁନଂ ୟାଚିୟମାନୋପି ନିକ୍ଖମ୍ମ ହିମୱନ୍ତଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିୟୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାୟଣୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ''ତଦା ସୀଲୱୀମଂସକୋ ପୁରୋହିତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହମେୱ ଅହୋସି''ନ୍ତି।

ସୀଲୱୀମଂସକଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦସମା।

ଅବ୍ଭନ୍ତରୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦୁମ କଂସଓରୁଡମଚ୍ଚଗ୍ଗମିଗା, ମଣୟୋ ମଣି ସାଲୁକମାୱ୍ହଯନୋ;

ଅନୁସାସନିଯୋପି ଚ ମଚ୍ଛୱରୋ, ମଣିକୁଣ୍ଡଲକେନ କିରେନ ଦସାତି।

୫। କୁମ୍ଭୱଗ୍ଗୋ

[୨୯୧] ୧। ସୁରାଘଟଜାତକୱଣ୍ଣନା

ସବ୍ବକାମଦଦଂକୁମ୍ଭନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଭାଗିନେୟ୍ୟଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ କିର ମାତାପିତୂନଂ ସନ୍ତକା ଚତ୍ତାଲୀସ ହିରଞ୍ଞକୋଟିଯୋ ପାନବ୍ଯସନେନ ନାସେତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିନୋ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ସୋପିସ୍ସ ''ୱୋହାରଂ କରୋହୀ''ତି ସହସ୍ସଂ ଅଦାସି, ତମ୍ପି ନାସେତ୍ୱା ପୁନ ଅଗମାସି। ପୁନସ୍ସ ପଞ୍ଚ ସତାନି ଦାପେସି, ତାନିପି ନାସେତ୍ୱା ପୁନ ଆଗତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଥୂଲସାଟକେ ଦାପେସି। ତେପି ନାସେତ୍ୱା ପୁନ ଆଗତଂ ଗୀୱାଯଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ନୀହରାପେସି। ସୋ ଅନାଥୋ ହୁତ୍ୱା ପରକୁଟ୍ଟଂ ନିସ୍ସାଯ କାଲମକାସି, ତମେନଂ କଡ୍ଢିତ୍ୱା ବହି ଛଡ୍ଡେସୁଂ। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ଭାଗିନେୟ୍ୟସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ''ତ୍ୱଂ ଏତଂ କଥଂ ସନ୍ତପ୍ପେସ୍ସସି, ଯମହଂ ପୁବ୍ବେ ସବ୍ବକାମଦଦଂ କୁମ୍ଭଂ ଦତ୍ୱାପି ସନ୍ତପ୍ପେତୁଂ ନାସକ୍ଖି''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଲଭି। ତସ୍ସ ଗେହେ ଭୂମିଗତମେୱ ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିଧନଂ ଅହୋସି, ପୁତ୍ତୋ ପନସ୍ସ ଏକୋୟେୱ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା କାଲକତୋ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ୱୀଥିଂ ଆୱରିତ୍ୱା ମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ମହାଜନପରିୱୁତୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୁରଂ ପାତୁଂ ଆରଭି। ସୋ ଲଙ୍ଘନଧାୱନନଚ୍ଚଗୀତାଦୀନି କରୋନ୍ତାନଂ ସହସ୍ସଂ ସହସ୍ସଂ ଦଦମାନୋ ଇତ୍ଥିସୋଣ୍ଡସୁରାସୋଣ୍ଡମଂସସୋଣ୍ଡାଦିଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ''କ୍ୱ ଗୀତଂ, କ୍ୱ ନଚ୍ଚଂ, କ୍ୱ ୱାଦିତ''ନ୍ତି ସମଜ୍ଜାଭିରତୋ ପମତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଆହିଣ୍ଡନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିଧନଂ ଉପଭୋଗପରିଭୋଗୂପକରଣାନି ଚ ୱିନାସେତ୍ୱା ଦୁଗ୍ଗତୋ କପଣୋ ପିଲୋତିକଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ୱିଚରି। ସକ୍କୋ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଦୁଗ୍ଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପୁତ୍ତପେମେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବକାମଦଦଂ କୁମ୍ଭଂ ଦତ୍ୱା ''ତାତ, ଯଥା ଅଯଂ କୁମ୍ଭୋ ନ ଭିଜ୍ଜତି, ତଥା ନଂ ରକ୍ଖ, ଇମସ୍ମିଂ ତେ ସତି ଧନସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନାମ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୋହୀ''ତି ଓୱଦିତ୍ୱା ଦେୱଲୋକମେୱ ଗତୋ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସୁରଂ ପିୱନ୍ତୋ ୱିଚରି। ଅଥେକଦିୱସଂ ମତ୍ତୋ ତଂ କୁମ୍ଭଂ ଆକାସେ ଖିପିତ୍ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏକୱାରଂ ୱିରଜ୍ଝି , କୁମ୍ଭୋ ଭୂମିଯଂ ପତିତ୍ୱା ଭିଜ୍ଜି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁନ ଦଲିଦ୍ଦୋ ହୁତ୍ୱା ପିଲୋତିକଂ ନିୱାସେତ୍ୱା କପାଲହତ୍ଥୋ ଭିକ୍ଖଂ ଚରନ୍ତୋ ପରକୁଟ୍ଟଂ ନିସ୍ସାଯ କାଲମକାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା –

୧୨୧।

''ସବ୍ବକାମଦଦଂ କୁମ୍ଭଂ, କୁଟଂ ଲଦ୍ଧାନ ଧୁତ୍ତକୋ;

ଯାୱ ନଂ ଅନୁପାଲେତି, ତାୱ ସୋ ସୁଖମେଧତି।

୧୨୨।

''ଯଦା ମତ୍ତୋ ଚ ଦିତ୍ତୋ ଚ, ପମାଦା କୁମ୍ଭମବ୍ଭିଦା;

ତଦା ନଗ୍ଗୋ ଚ ପୋତ୍ଥୋ ଚ, ପଚ୍ଛା ବାଲୋ ୱିହଞ୍ଞତି।

୧୨୩।

''ଏୱମେୱ ଯୋ ଧନଂ ଲଦ୍ଧା, ପମତ୍ତୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତି;

ପଚ୍ଛା ତପ୍ପତି ଦୁମ୍ମେଧୋ, କୁଟଂ ଭିତ୍ୱାୱ ଧୁତ୍ତକୋ’’ତି। –

ଇମା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଗାଥା ୱତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବକାମଦଦନ୍ତି ସବ୍ବେ ୱତ୍ଥୁକାମେ ଦାତୁଂ ସମତ୍ଥଂ କୁମ୍ଭଂ। କୁଟନ୍ତି କୁମ୍ଭୱେୱଚନଂ। ଯାୱାତି ଯତ୍ତକଂ କାଲଂ। ଅନୁପାଲେତୀତି ଯୋ କୋଚି ଏୱରୂପଂ ଲଭିତ୍ୱା ଯାୱ ରକ୍ଖତି, ତାୱ ସୋ ସୁଖମେଧତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମତ୍ତୋଚ ଦିତ୍ତୋ ଚାତି ସୁରାମଦେନ ମତ୍ତୋ ଦପ୍ପେନ ଦିତ୍ତୋ। ପମାଦା କୁମ୍ଭମବ୍ଭିଦାତି ପମାଦେନ କୁମ୍ଭଂ ଭିନ୍ଦି। ନଗ୍ଗୋ ଚ ପୋଟ୍ଠୋ ଚାତି କଦାଚି ନଗ୍ଗୋ, କଦାଚି ପୋଟ୍ଠକପିଲୋତିକାଯ ନିୱତ୍ଥତ୍ତା ପୋଟ୍ଠୋ। ଏୱମେୱାତି ଏୱଂ ଏୱ। ପମତ୍ତୋତି ପମାଦେନ। ତପ୍ପତୀତି ସୋଚତି।

‘‘ତଦା ସୁରାଘଟଭେଦକୋ ଧୁତ୍ତୋ ସେଟ୍ଠିଭାଗିନେଯ୍ୟୋ ଅହୋସି, ସେଟ୍ଠୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସୁରାଘଟଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଠମା।

[୨୯୨] ୨। ସୁପତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା

ବାରାଣସ୍ୟଂ, ମହାରାଜାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ବିମ୍ବାଦେୱିଯା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରେନ ଦିନ୍ନଂ ରୋହିତମଚ୍ଛରସଂ ନୱସପ୍ପିମିସ୍ସକଂ ସାଲିଭତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା କଥିତଅବ୍ଭନ୍ତରଜାତକେ (ଜା। ୧।୩।୯୧-୯୩) ୱତ୍ଥୁସଦିସମେୱ। ତଦାପି ହି ଥେରିଯା ଉଦରୱାତୋ କୁପ୍ପି, ରାହୁଲଭଦ୍ଦୋ ଥେରସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖି। ଥେରୋ ତଂ ଆସନସାଲାଯଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା କୋସଲରଞ୍ଞୋ ନିୱେସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରୋହିତମଚ୍ଛରସଂ ନୱସପ୍ପିମିସ୍ସକଂ ସାଲିଭତ୍ତଂ ଆହରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅଦାସି। ସୋ ଆହରିତ୍ୱା ମାତୁ ଥେରିଯା ଅଦାସି, ତସ୍ସା ଭୁତ୍ତମତ୍ତାଯ ଉଦରୱାତୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭି। ରାଜା ପୁରିସେ ପେସେତ୍ୱା ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଥେରିଯା ତଥାରୂପଂ ଭତ୍ତଂ ଅଦାସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ ଧମ୍ମସେନାପତି, ଥେରିଂ ଏୱରୂପେନ ନାମ ଭୋଜନେନ ସନ୍ତପ୍ପେସୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ସାରିପୁତ୍ତୋ ରାହୁଲମାତାଯ ପତ୍ଥିତଂ ଦେତି, ପୁବ୍ବେପି ଅଦାସିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ କାକଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଅସୀତିଯା କାକସହସ୍ସାନଂ ଜେଟ୍ଠକୋ ସୁପତ୍ତୋ ନାମ କାକରାଜା ଅହୋସି, ଅଗ୍ଗମହେସୀ ପନସ୍ସ ସୁଫସ୍ସା ନାମ କାକୀ ଅହୋସି, ସେନାପତି ସୁମୁଖୋ ନାମ। ସୋ ଅସୀତିଯା କାକସହସ୍ସେହି ପରିୱୁତୋ ବାରାଣସିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ସୁଫସ୍ସଂ ଆଦାଯ ଗୋଚରଂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ମହାନସମତ୍ଥକେନ ଅଗମାସି। ସୂଦୋ ରଞ୍ଞୋ ନାନାମଚ୍ଛମଂସୱିକତିପରିୱାରଂ ଭୋଜନଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଥୋକଂ ଭାଜନାନି ୱିୱରିତ୍ୱା ଉସୁମଂ ପଲାପେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ସୁଫସ୍ସା ମଚ୍ଛମଂସଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା ରାଜଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମା ହୁତ୍ୱା ତଂ ଦିୱସଂ ଅକଥେତ୍ୱା ଦୁତିଯଦିୱସେ ‘‘ଏହି, ଭଦ୍ଦେ, ଗୋଚରାଯ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ୱୁତ୍ତା ‘‘ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛଥ, ମଯ୍ହଂ ଏକୋ ଦୋହଳୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କୀଦିସୋ ଦୋହଳୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମାମ୍ହି, ନ ଖୋ ପନ ସକ୍କା ମଯା ତଂ ଲଦ୍ଧୁଂ, ତସ୍ମା ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜିସ୍ସାମି, ଦେୱା’’ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଚିନ୍ତଯମାନୋ ନିସୀଦି। ସୁମୁଖୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ମହାରାଜ, ଅନତ୍ତମନୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି, ରାଜା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ସେନାପତି ‘‘ମା ଚିନ୍ତଯି, ମହାରାଜା’’ତି ତେ ଉଭୋପି ଅସ୍ସାସେତ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ ତୁମ୍ହେ ଇଧେୱ ହୋଥ, ମଯଂ ଭତ୍ତଂ ଆହରିସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସୋ କାକେ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ତଂ କାରଣଂ କଥେତ୍ୱା ‘‘ଏଥ ଭତ୍ତଂ ଆହରିସ୍ସାମା’’ତି କାକେହି ସଦ୍ଧିଂ ବାରାଣସିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମହାନସସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ କାକେ ୱଗ୍ଗେ ୱଗ୍ଗେ କତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ଆରକ୍ଖତ୍ଥାଯ ଠପେତ୍ୱା ସଯଂ ଅଟ୍ଠହି କାକଯୋଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ମହାନସଛଦନେ ନିସୀଦି ରଞ୍ଞୋ ଭତ୍ତହରଣକାଲଂ ଓଲୋକଯମାନୋ। ତେ ଚ କାକେ ଆହ – ‘‘ଅହଂ ରଞ୍ଞୋ ଭତ୍ତେ ହରିଯମାନେ ଭାଜନାନି ପାତେସ୍ସାମି, ଭାଜନେସୁ ପତିତେସୁ ମଯ୍ହଂ ଜୀୱିତଂ ନତ୍ଥି, ତୁମ୍ହେସୁ ଚତ୍ତାରୋ ଜନା ମୁଖପୂରଂ ଭତ୍ତଂ, ଚତ୍ତାରୋ ମଚ୍ଛମଂସଂ ଗହେତ୍ୱା ନେତ୍ୱା ସୁପତ୍ତଂ ସପଜାପତିକଂ କାକରାଜାନଂ ଭୋଜେଥ, ‘କହଂ ସେନାପତୀ’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘ପଚ୍ଛତୋ ଏହିତୀ’ତି ୱଦେଯ୍ୟାଥା’’ତି। ଅଥ ସୂଦୋ ରଞ୍ଞୋ ଭୋଜନୱିକତିଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା କାଜେନ ଗହେତ୍ୱା ରାଜକୁଲଂ ପାଯାସି। ତସ୍ସ ରାଜଙ୍ଗଣଂ ଗତକାଲେ କାକସେନାପତି କାକାନଂ ସଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱା ସଯଂ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଭତ୍ତହାରକସ୍ସ ଉରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ନଖପଞ୍ଜରେନ ପହରିତ୍ୱା କଣଯଗ୍ଗସଦିସେନ ତୁଣ୍ଡେନ ନାସଗ୍ଗମସ୍ସ ଅଭିହନ୍ତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ଦ୍ୱୀହି ପକ୍ଖେହି ମୁଖମସ୍ସ ପିଦହି। ରାଜା ମହାତଲେ ଚଙ୍କମନ୍ତୋ ମହାୱାତପାନେନ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତଂ କାକସ୍ସ କିରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ଭତ୍ତହାରକସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ଭୋ ଭତ୍ତକାରକ, ଭାଜନାନି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା କାକମେୱ ଗଣ୍ହା’’ତି

ଆହ। ସୋ ଭାଜନାନି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା କାକଂ ଦଳ୍ହଂ ଗଣ୍ହି। ରାଜାପି ନଂ ‘‘ଇତୋ ଏହୀ’’ତି ଆହ।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ କାକା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପହୋନକଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସେସଂ ୱୁତ୍ତନିୟାମେନେୱ ଗହେତ୍ୱା ଅଗମିଂସୁ। ତତୋ ସେସା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସେସଂ ଭୁଞ୍ଜିଂସୁ। ତେପି ଅଟ୍ଠ ଜନା ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ସପଜାପତିକଂ ଭୋଜେସୁଂ, ସୁଫସ୍ସାୟ ଦୋହଳଓ ୱୂପସମି। ଭତ୍ତହାରକୋ କାକଂ ରଞ୍ଞୋ ଉପନେସି। ଅଥ ନଂ ରାଜା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭୋ କାକ, ତ୍ୱଂ ମମଞ୍ଚ ନ ଲଜ୍ଜି, ଭତ୍ତହାରକସ୍ସ ଚ ନାସଂ ଖଣ୍ଡେସି, ଭତ୍ତଭାଜନାନି ଚ ଭିନ୍ଦି, ଅତ୍ତନୋ ଚ ଜୀୱିତଂ ନ ରକ୍ଖି, କସ୍ମା ଏୱରୂପଂ କମ୍ମମକାସୀ’’ତି? କାକୋ ‘‘ମହାରାଜ, ଅମ୍ହାକଂ ରାଜା ବାରାଣସିଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ୱସତି, ଅହମସ୍ସ ସେନାପତି, ତସ୍ସ ସୁଫସ୍ସା ନାମ ଭରିୟା ଦୋହଳିନୀ ତୁମ୍ହାକଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମା, ରାଜା ତସ୍ସା ଦୋହଳଅଂ ମୟ୍ହଂ ଆଚିକ୍ଖି। ଅହଂ ତତ୍ଥେୱ ମମ ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଆଗତୋ, ଇଦାନି ମେ ତସ୍ସା ଭୋଜନଂ ପେସିତଂ, ମୟ୍ହଂ ମନୋରଥୋ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ, ଇମିନା କାରଣେନ ମୟା ଏୱରୂପଂ କମ୍ମଂ କତ’’ନ୍ତି ଦୀପେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଆହ।

୧୨୪।

‘‘ବାରାଣସ୍ସଂ ମହାରାଜ, କାକରାଜା ନିୱାସକୋ;

ଅସୀତିୟା ସହସ୍ସେହି, ସୁପତ୍ତୋ ପରିୱାରିତୋ।

୧୨୫।

‘‘ତସ୍ସ ଦୋହଳିନୀ ଭରିୟା, ସୁଫସ୍ସା ଭକ୍ଖିତୁମିଚ୍ଛତି;

ରଞ୍ଞୋ ମହାନସେ ପକ୍କଂ, ପଚ୍ଚଗ୍ଘଂ ରାଜଭୋଜନଂ।

୧୨୬।

‘‘ତେସାହଂ ପହିତୋ ଦୂତୋ, ରଞ୍ଞୋ ଚମ୍ହି ଇଧାଗତୋ;

ଭତ୍ତୁ ଅପଚିତିଂ କୁମ୍ମି, ନାସାୟମକରଂ ୱଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ବାରାଣସ୍ସନ୍ତି ବାରାଣସିୟଂ। ନିୱାସକୋତି ନିବଦ୍ଧୱସନକୋ। ପକ୍କନ୍ତି ନାନପ୍ପକାରେନ ସମ୍ପାଦିତଂ। କେଚି ‘‘ସିଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ସଜ୍ଝାୟନ୍ତି। ପଚ୍ଚଗ୍ଘନ୍ତି ଅବୁଣ୍ହଂ ଅପାରିୱାସିକଂ, ମଚ୍ଛମଂସୱିକତୀସୁ ୱା ପଚ୍ଚେକଂ ମହଗ୍ଘଂ ଏତ୍ଥାତି ପଚ୍ଚଗ୍ଘଂ। ତେସାହଂ ପହିତୋ ଦୂତୋ, ରଞ୍ଞୋ ଚମ୍ହି ଇଧାଗତୋତି ତେସଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଅହଂ ଦୂତୋ ଆଣତ୍ତିକରୋ ରଞ୍ଞୋ ଚ ଅମ୍ହି ପହିତୋ, ତସ୍ମା ଇଧ ଆଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଭତ୍ତୁ ଅପଚିତିଂ କୁମ୍ମୀତି ସ୍ୱାହଂ ଏୱଂ ଆଗତୋ ଅତ୍ତନୋ ଭତ୍ତୁ ଅପଚିତିଂ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ କରୋମି। ନାସାୟମକରଂ ୱଣନ୍ତି, ମହାରାଜ, ଇମିନା କାରଣେନ ତୁମ୍ହେ ଚ ଅତ୍ତନୋ ଚ ଜୀୱିତଂ ଅଗଣେତ୍ୱା ଭତ୍ତଭାଜନଂ ପାତାପେତୁଂ ଭତ୍ତହାରକସ୍ସ ନାସାୟ ମୁଖତୁଣ୍ଡକେନ ୱଣଂ ଅକାସିଂ, ମୟା ଅତ୍ତନୋ ରଞ୍ଞୋ ଅପଚିତି କତା, ଇଦାନି ତୁମ୍ହେ ୟଂ ଇଚ୍ଛଥ, ତଂ ଦଣ୍ଡଂ କରୋଥାତି।

ରାଜା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ମୟଂ ତାୱ ମନୁସ୍ସଭୂତାନଂ ମହନ୍ତଂ ୟସଂ ଦତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ସୁହଜ୍ଜେ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋମ, ଗାମାଦୀନି ଦଦମାନାପି ଅମ୍ହାକଂ ଜୀୱିତଦାୟକଂ ନ ଲଭାମ, ଅୟଂ କାକୋ ସମାନୋ ଅତ୍ତନୋ ରଞ୍ଞୋ ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜତି, ଅତିୱିୟ ସପ୍ପୁରିସୋ ମଧୁରସ୍ସରୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ’’ତି ଗୁଣେସୁ ପସୀଦିତ୍ୱା ତଂ ସେତଚ୍ଛତ୍ତେନ ପୂଜେସି। ସୋ ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧେନ ସେତଚ୍ଛତ୍ତେନ ରାଜାନମେୱ ପୂଜେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଗୁଣେ କଥେସି। ରାଜା ନଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ତେସଂ ଅତ୍ତନୋ ଭୋଜନନିୟାମେନ ଭତ୍ତଂ ପଟ୍ଠପେସି, ସେସକାକାନଂ ଦେୱସିକଂ ଏକଂ ତଣ୍ଡୁଲମ୍ବଣଂ ପଚାପେସି, ସୟଞ୍ଚ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଅଭୟଂ ଦତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ରକ୍ଖି। ସୁପତ୍ତକାକୋୱାଦୋ ପନ ସତ୍ତ ୱସ୍ସସତାନି ପୱତ୍ତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ସୁମୁଖୋ ସେନାପତି ସାରିପୁତ୍ତୋ, ସୁଫସ୍ସା ରାହୁଲମାତା, ସୁପତ୍ତୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସୁପତ୍ତଜାତକଵଣ୍ଣନା ଦୁତିୟା।

[୨୯୩] ୩। କାୟନିବ୍ବିନ୍ଦଜାତକଵଣ୍ଣନା

ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ମେତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ପୁରିସଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସାଵତ୍ଥିୟଂ କିରେକୋ ପୁରିସୋ ପଣ୍ଡୁରୋଗେନ ଅଚ୍ଛିତୋ ଵେଜ୍ଜେହି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ପୁତ୍ତଦାରୋପିସ୍ସ ''କୋ ଇମଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ସକ୍ଖୋତୀ''ତି ଚିନ୍ତେସି। ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ସଚାହଂ ଇମମ୍ହା ରୋଗା ଵୁଟ୍ଠହିସ୍ସାମି, ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ କତିପାହେନେଵ କିଞ୍ଚି ସପ୍ପାୟଂ ଲଭିତ୍ଵା ଅରୋଗୋ ହୁତ୍ଵା ଜେତଵନଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ସତ୍ଥାରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଲଭିତ୍ଵା ନଚିରସ୍ସେଵ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥେକଦିଵସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଆଵୁସୋ, ଅସୁକୋ ନାମ ପଣ୍ଡୁରୋଗୀ 'ଇମମ୍ହା ରୋଗା ଵୁଟ୍ଠିତୋ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ'ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା ପବ୍ବଜିତୋ ଚେଵ ଅରହତ୍ତଞ୍ଚ ପତ୍ତୋ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ଵା ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି । ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ''ଇମାୟ ନାମା''ତି ଵୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦାନି ଅୟମେଵ; ପୁବ୍ବେ ପଣ୍ଡିତାପି ଏଵଂ ଵତ୍ଵା ରୋଗା ଵୁଟ୍ଠାୟ ପବ୍ବଜିତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଵୁଡ୍ଢିମକଂସୂ''ତି ଵତ୍ଵା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ଵା ଵୟପ୍ପତ୍ତୋ କୁଟୁମ୍ବଂ ସଣ୍ଠପେତ୍ଵା ଵସନ୍ତୋ ପଣ୍ଡୁରୋଗୀ ଅହୋସି। ଵେଜ୍ଜାପି ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ, ପୁତ୍ତଦାରୋପିସ୍ସ ଵିପ୍ପଟିସାରୀ ଅହୋସି। ସୋ ''ଇମମ୍ହା ରୋଗା ଵୁଟ୍ଠିତୋ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା କିଞ୍ଚିଦେଵ ସପ୍ପାୟଂ ଲଭିତ୍ଵା ଅରୋଗୋ ହୁତ୍ଵା ହିମଵନ୍ତଂ ପଵିସିତ୍ଵା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ଵା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିୟୋ ଚ ଉପ୍ପାଦେତ୍ଵା ଝାନସୁଖେନ ଵିହରନ୍ତୋ ''ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଏଵରୂପଂ ସୁଖଂ ନାମ ନାଲତ୍ଥ''ନ୍ତି ଉଦାନଂ ଉଦାନେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଆହ –

୧୨୭।

''ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ମେ ଅଞ୍ଞତରେନ ବ୍ୟାଧିନା, ରୋଗେନ ବାଳ୍ହଂ ଦୁଖିତସ୍ସ ରୁପ୍ପତୋ;

ପରିସୁସ୍ସତି ଖିପ୍ପମିଦଂ କଳେଵରଂ, ପୁପ୍ଫଂ ଯଥା ପଂସୁନି ଆତପେ କତଂ।

୧୨୮।

''ଅଜଞ୍ଞଂ ଜଞ୍ଞସଙ୍ଖାତଂ, ଅସୁଚିଂ ସୁଚିସମ୍ମତଂ;

ନାନାକୁଣପପରିପୂରଂ, ଜଞ୍ଞରୂପଂ ଅପସ୍ସତୋ।

୧୨୯।

''ଧିରତ୍ଥୁମଂ ଆତୁରଂ ପୂତିକାୟଂ, ଜେଗୁଚ୍ଛିୟଂ ଅସ୍ସୁଚିଂ ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମଂ;

ଯତ୍ଥପ୍ପମତ୍ତା ଅଧିମୁଚ୍ଛିତା ପଜା, ହାପେନ୍ତି ମଗ୍ଗଂ ସୁଗତୂପପତ୍ତିୟା''ତି।

ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞତରେନାତି ଅଟ୍ଠନଵୁତିୟା ରୋଗେସୁ ଏକେନ ପଣ୍ଡୁରୋଗବ୍ୟାଧିନା। ରୋଗେନାତି ରୁଜ୍ଜନସଭାଵତ୍ତା ଏଵଂଲଦ୍ଧନାମେନ। ରୁପ୍ପତୋତି ଘଟ୍ଟିୟମାନସ୍ସ ପୀଳିୟମାନସ୍ସ। ପଂସୁନି ଆତପେ କତନ୍ତି ଯଥା ଆତପେ ତତ୍ତଵାଲିକାୟ ଠପିତଂ ସୁଖୁମପୁପ୍ଫଂ ପରିସୁସ୍ସେୟ୍ୟ, ଏଵଂ ପରିସୁସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଜଞ୍ଞଂ ଜଞ୍ଞସଙ୍ଖାତନ୍ତି ପଟିକୂଲଂ ଅମନାପମେଵ ବାଲାନଂ ମନାପନ୍ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତଂ। ନାନାକୁଣପପରିପୂରନ୍ତି କେସାଦୀହି ଦ୍ଵତ୍ତିଂସାୟ କୁଣପେହି ପରିପୁଣ୍ଣଂ । ଜଞ୍ଞରୂପଂ ଅପସ୍ସତୋତି ଅପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ଧବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ମନାପଂ ସାଧୁରୂପଂ ପରିଭୋଗସଭାଵଂ ହୁତ୍ଵା ଉପଟ୍ଠାତି, ''ଅକ୍ଖିମ୍ହା ଅକ୍ଖିଗୂଥକୋ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ପକାସିତୋ ଅସୁଭସଭାଵୋ ବାଲାନଂ ନ ଉପଟ୍ଠାତି।

ଆତୁରନ୍ତି ନିଚ୍ଚଗିଲାନଂ। ଅଧିମୁଚ୍ଛିତାତି କିଲେସମୁଚ୍ଛାୟ ଅତିଵିୟ ମୁଚ୍ଛିତା। ପଜାତି ଅନ୍ଧବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନା। ହାପେନ୍ତି ମଗ୍ଗଂ ସୁଗତୂପପତ୍ତିୟାତି ଇମସ୍ମିଂ

ପୂତିକାଯେ ଲଗ୍ଗା ଲଗ୍ଗିତା ହୁତ୍ୱା ଅପାଯମଗ୍ଗଂ ପୂରେନ୍ତା ଦେୱମନୁସ୍ସଭେଦାଯ ସୁଗତିଉପପତ୍ତିଯା ମଗ୍ଗଂ ପରିହାପେନ୍ତି।

ଇତି ମହାସତ୍ତୋ ନାନପ୍ପକାରେନ ଅସୁଚିଭାୱଞ୍ଚ ନିଚ୍ଚାତୁରଭାୱଞ୍ଚ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ କାଯେ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ ଭାୱେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାଯଣୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ବହୁଜନା ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ। ‘‘ତଦା ତାପସୋ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

କାଯନିବ୍ବିନ୍ଦଜାତକୱଣ୍ଣନା ତତିଯା।

[୨୯୪] ୪। ଜମ୍ବୁଖାଦକଜାତକୱଣ୍ଣନା

କୋଯଂ ବିନ୍ଦୁସ୍ସରୋ ୱଗ୍ଗୂତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତକୋକାଲିକେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଦା ହି ଦେୱଦତ୍ତେ ପରିହୀନଲାଭସକ୍କାରେ କୋକାଲିକୋ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଦେୱଦତ୍ତତ୍ଥେରୋ ନାମ ମହାସମ୍ମତପୱେଣିଯା ଓକ୍କାକରାଜୱଂସେ ଜାତୋ ଅସମ୍ଭିନ୍ନଖତ୍ତିଯୱଂସେ ୱଡ୍ଢିତୋ ତିପିଟକଧରୋ ଝାନଲାଭୀ ମଧୁରକଥୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ, ଦେଥ କରୋଥ ଥେରସ୍ସା’’ତି ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି। ଦେୱଦତ୍ତୋପି ‘‘କୋକାଲିକୋ ଉଦିଚ୍ଚବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ, ଦେଥ କରୋଥ କୋକାଲିକସ୍ସା’’ତି କୋକାଲିକସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି। ଇତି ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତ୍ୱା କୁଲଘରେସୁ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ ଦେୱଦତ୍ତକୋକାଲିକା, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଅଭୂତଗୁଣକଥଂ କଥେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଅଭୂତଗୁଣକଥଂ କଥେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ପୁବ୍ବେପେତେ ଭୁଞ୍ଜିଂସୁଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଜମ୍ବୁୱନସଣ୍ଡେ ରୁକ୍ଖଦେୱତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତତ୍ରେକୋ କାକୋ ଜମ୍ବୁସାଖାଯ ନିସିନ୍ନୋ ଜମ୍ବୁପକ୍କାନି ଖାଦତି। ଅଥେକୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ କାକଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଯଂନୂନାହଂ ଇମସ୍ସ ଅଭୂତଗୁଣକଥଂ କଥେତ୍ୱା ଜମ୍ବୂନି ଖାଦେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ କଥେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୩୦।

‘‘କୋଯଂ ବିନ୍ଦୁସ୍ସରୋ ୱଗ୍ଗୁ, ସରୱନ୍ତାନମୁତ୍ତମୋ;

ଅଚ୍ଚୁତୋ ଜମ୍ବୁସାଖାଯ, ମୋରଚ୍ଛାପୋୱ କୂଜତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ବିନ୍ଦୁସ୍ସରୋତି ବିନ୍ଦୁନା ଅୱିସାରେନ ପିଣ୍ଡିତେନ ସରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ୱଗ୍ଗୂତି ମଧୁରସଦ୍ଦୋ। ଅଚ୍ଚୁତୋତି ନ ଚୁତୋ ସନ୍ନିସିନ୍ନୋ। ମୋରଚ୍ଛାପୋୱ କୂଜତୀତି ତରୁଣମୋରୋୱ ମନାପେନ ସଦ୍ଦେନ ‘‘କୋ ନାମେସୋ କୂଜତୀ’’ତି ୱଦତି।

ଅଥ ନଂ କାକୋ ପଟିପସଂସନ୍ତୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୩୧।

‘‘କୁଲପୁତ୍ତୋୱ ଜାନାତି, କୁଲପୁତ୍ତଂ ପସଂସିତୁଂ;

ବ୍ୟଗ୍ଘଚ୍ଛାପସରୀୱଣ୍ଣ, ଭୁଞ୍ଜ ସମ୍ମ ଦଦାମି ତେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ବ୍ୟଗ୍ଘଚ୍ଛାପସରୀୱଣ୍ଣାତି ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ବ୍ୟଗ୍ଘପୋତକସମାନୱଣ୍ଣୋୱ ଖାଯସି, ତେନ ତଂ ୱଦାମି ଅମ୍ଭୋ ବ୍ୟଗ୍ଘଚ୍ଛାପସରୀୱଣ୍ଣ। ଭୁଞ୍ଜ, ସମ୍ମ, ଦଦାମି ତେତି ୱଯସ୍ସ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଜମ୍ବୁପକ୍କାନି ଖାଦ, ଅହଂ ତେ ଦଦାମୀତି।

ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ଜମ୍ବୁସାଖଂ ଚାଲେତ୍ୱା ଫଲାନି ପାତେସି। ଅଥ ତସ୍ମିଂ ଜମ୍ବୁରୁକ୍ଖେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ତେ ଉଭୋପି ଅଭୂତଗୁଣକଥଂ କଥେତ୍ୱା ଜମ୍ବୂନି ଖାଦନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୩୨।

‘‘ଚିରସ୍ସଂ ୱତ ପସ୍ସାମି, ମୁସାୱାଦୀ ସମାଗତେ;

ୱନ୍ତାଦଂ କୁଣପାଦଞ୍ଚ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପସଂସକେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ୱନ୍ତାଦନ୍ତି ପରେସଂ ୱନ୍ତଭତ୍ତଖାଦକଂ କାକଂ। କୁଣପାଦଞ୍ଚାତି କୁଣପଖାଦକଂ ସିଙ୍ଗାଲଞ୍ଚ।

ଇମଞ୍ଚ ପନ ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ସା ଦେୱତା ଭେରୱରୂପାରମ୍ମଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତେ ତତୋ ପଲାପେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ସିଙ୍ଗାଲୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, କାକୋ କୋକାଲିକୋ, ରୁକ୍ଖଦେୱତା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଜମ୍ବୁଖାଦକଜାତକୱଣ୍ଣନା ଚତୁତ୍ଥା।

[୨୯୫] ୫। ଅନ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଉସଭସ୍ସେୱ ତେ ଖନ୍ଧୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ତେଯେୱ ଦ୍ୱେ ଜନେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱତ୍ଥୁ ପୁରିମସଦିସମେୱ।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମୂପଚାରେ ଏରଣ୍ଡରୁକ୍ଖଦେୱତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତଦା ଏକସ୍ମିଂ ଗାମକେ ମତଂ ଜରଗ୍ଗୱଂ ନିକ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ଗାମଦ୍ୱାରେ ଏରଣ୍ଡୱନେ ଛଡ୍ଡେସୁଂ। ଏକୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ମଂସଂ ଖାଦି। ଏକୋ କାକୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଏରଣ୍ଡେ ନିଲୀନୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଯଂନୂନାହଂ ଏତସ୍ସ ଅଭୂତଗୁଣକଥଂ କଥେତ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୩୩।

‘‘ଉସଭସ୍ସେୱ ତେ ଖନ୍ଧୋ, ସୀହସ୍ସେୱ ୱିଜମ୍ଭିତଂ;

ମିଗରାଜ ନମୋ ତ୍ୟତ୍ଥୁ, ଅପି କିଞ୍ଚି ଲଭାମସେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନମୋ ତ୍ୟତ୍ଥୂତି ନମୋ ତେ ଅତ୍ଥୁ।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ସିଙ୍ଗାଲୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୩୪।

‘‘କୁଲପୁତ୍ତୋୱ ଜାନାତି, କୁଲପୁତ୍ତଂ ପସଂସିତୁଂ;

ମଯୂରଗୀୱସଙ୍କାସ, ଇତୋ ପରିଯାହି ୱାଯସା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଇତୋ ପରିଯାହୀତି ଏରଣ୍ଡତୋ ଓତରିତ୍ୱା ଇତୋ ଯେନାହଂ, ତେନାଗନ୍ତ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦାତି ୱଦତି।

ତଂ ତେସଂ କିରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ରୁକ୍ଖଦେୱତା ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୩୫।

‘‘ମିଗାନଂ ସିଙ୍ଗାଲୋ ଅନ୍ତୋ, ପକ୍ଖୀନଂ ପନ ୱାଯସୋ;

ଏରଣ୍ଡୋ ଅନ୍ତୋ ରୁକ୍ଖାନଂ, ତଯୋ ଅନ୍ତା ସମାଗତା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅନ୍ତୋତି ହୀନୋ ଲାମକୋ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ସିଙ୍ଗାଲୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, କାକୋ କୋକାଲିକୋ, ରୁକ୍ଖଦେୱତା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଅନ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା ପଞ୍ଚମା।

[୨୯୬] ୬। ସମୁଦ୍ଦଜାତକୱଣ୍ଣନା

କୋ ନାଯନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଉପନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ ହି ମହଗ୍ଘସୋ ମହାତଣ୍ହୋ ଅହୋସି, ସକଟପୂରେହି ପଚ୍ଚଯେହିପି ସନ୍ତପ୍ପେତୁଂ ନ ସକ୍କା। ୱସ୍ସୂପନାଯିକକାଲେ ଦ୍ୱୀସୁ ତୀସୁ ୱିହାରେସୁ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଉପାହନେ ଠପେତି, ଏକସ୍ମିଂ କତ୍ତରଯଟ୍ଠିଂ, ଏକସ୍ମିଂ ଉଦକତୁମ୍ବଂ। ଏକସ୍ମିଂ ସଯଂ ୱସତି, ଜନପଦୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଣୀତପରିକ୍ଖାରେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ଅରିଯୱଂସକଥଂ କଥେତ୍ୱା ତେସଂ ପଂସୁକୂଲାନି ଗାହାପେତ୍ୱା ତେସଂ ଚୀୱରାନି ଗଣ୍ହାତି, ମତ୍ତିକାପତ୍ତେ ଗାହାପେତ୍ୱା ମନାପମନାପେ ପତ୍ତେ ଥାଲକାନି ଚ ଗହେତ୍ୱା ଯାନକଂ ପୂରେତ୍ୱା ଜେତୱନଂ ଆଗଚ୍ଛତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଉପନନ୍ଦୋ ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ମହଗ୍ଘସୋ ମହିଚ୍ଛୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ପଟିପତ୍ତିଂ କଥେତ୍ୱା ସମଣପରିକ୍ଖାରେନ ଯାନକଂ ପୂରେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅଯୁତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପନନ୍ଦେନ କତଂ ପରେସଂ ଅରିଯୱଂସକଥଂ କଥେନ୍ତେନ, ପଠମତରଞ୍ହି ଅତ୍ତନା ଅପ୍ପିଚ୍ଛେନ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ପରେସଂ ଅରିଯୱଂସଂ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି।

‘‘ଅତ୍ତାନମେୱ ପଠମଂ, ପତିରୂପେ ନିୱେସଯେ;

ଅଥଞ୍ଞମନୁସାସେଯ୍ୟ, ନ କିଲିସ୍ସେଯ୍ୟ ପଣ୍ଡିତୋ’’ତି। (ଧ। ପ। ୧୫୮) –

ଇମଂ ଧମ୍ମପଦେ ଗାଥଂ ଦେସେତ୍ୱା ଉପନନ୍ଦଂ ଗରହିତ୍ୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ଉପନନ୍ଦୋ ମହିଚ୍ଛୋ, ପୁବ୍ବେ ମହାସମୁଦ୍ଦେପି ଉଦକଂ ରକ୍ଖିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସମୁଦ୍ଦଦେୱତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥେକୋ କାକୋ ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଉପରିଭାଗେ ୱିଚରନ୍ତୋ ‘‘ସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ପମାଣେନ ପିୱଥ, ରକ୍ଖନ୍ତା ପିୱଥା’’ତି ମଚ୍ଛସଙ୍ଘସକୁଣସଙ୍ଘେ ୱାରେନ୍ତୋ ୱାରେନ୍ତୋ ଚରତି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ସମୁଦ୍ଦଦେୱତା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୩୬।

‘‘କୋ ନାଯଂ ଲୋଣତୋଯସ୍ମିଂ, ସମନ୍ତା ପରିଧାୱତି;

ମଚ୍ଛେ ମକରେ ଚ ୱାରେତି, ଊମୀସୁ ଚ ୱିହଞ୍ଞତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ କୋ ନାଯନ୍ତି କୋ ନୁ ଅଯଂ।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ସମୁଦ୍ଦକାକୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୩୭।

‘‘ଅନନ୍ତପାଯୀ ସକୁଣୋ, ଅତିତ୍ତୋତି ଦିସାସୁତୋ;

ସମୁଦ୍ଦଂ ପାତୁମିଚ୍ଛାମି, ସାଗରଂ ସରିତଂପତି’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅହଂ ଅନନ୍ତସାଗରଂ ପାତୁମିଚ୍ଛାମି, ତେନମ୍ହି ଅନନ୍ତପାଯୀ ନାମ ସକୁଣୋ ମହତିଯାପି ଅପୂରଣିଯା ତଣ୍ହାଯ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଅତିତ୍ତୋତିପି ଅହଂ ଦିସାସୁ ସୁତୋ ୱିସ୍ସୁତୋ ପାକଟୋ, ସ୍ୱାହଂ ଇମଂ ସକଲସମୁଦ୍ଦଂ ସୁନ୍ଦରାନଂ ରତନାନଂ ଆକରତ୍ତା ସାଗରେନ ୱା ଖତତ୍ତା ସାଗରଂ ସରିତାନଂ ପତିଭାୱେନ ସରିତଂପତିଂ ପାତୁମିଚ୍ଛାମୀତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ସମୁଦ୍ଦଦେୱତା ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୩୮।

‘‘ସୋ ଅଯଂ ହାଯତି ଚେୱ, ପୂରତେ ଚ ମହୋଦଧି;

ନାସ୍ସ ନାଯତି ପୀତନ୍ତୋ, ଅପେଯ୍ୟୋ କିର ସାଗରୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସୋ ଅଯଂ ହାଯତି ଚେୱାତି ଉଦକସ୍ସ ଓସକ୍କନୱେଲାଯ ହାଯତି, ନିକ୍ଖମନୱେଲାଯ ପୂରତି। ନାସ୍ସ ନାଯତୀତି ଅସ୍ସ ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ସଚେପି ନଂ ସକଲଲୋକୋ ପିୱେଯ୍ୟ, ତଥାପି ‘‘ଇତୋ ଏତ୍ତକଂ ନାମ ଉଦକଂ ପୀତ’’ନ୍ତି ପରିଯନ୍ତୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି। ଅପେଯ୍ୟୋ କିରାତି ଏସୋ କିର ସାଗରୋ ନ ସକ୍କା କେନଚି ଉଦକଂ ଖେପେତ୍ୱା ପାତୁନ୍ତି।

ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ସା ଭେରୱରୂପାରମ୍ମଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସମୁଦ୍ଦକାକଂ ପଲାପେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ସମୁଦ୍ଦକାକୋ ଉପନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ଦେୱତା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ସମୁଦ୍ଦଜାତକୱଣ୍ଣନା ଛଟ୍ଠା।

[୨୯୭] ୭। କାମୱିଲାପଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଉଚ୍ଚେସକୁଣ ଡେମାନାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପୁରାଣଦୁତିଯିକାପଲୋଭନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱତ୍ଥୁ ପୁପ୍ଫରତ୍ତଜାତକେ (ଜା। ୧।୧।୧୪୭) କଥିତଂ, ଅତୀତୱତ୍ଥୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଜାତକେ (ଜା। ୧।୮।୬୦ ଆଦଯୋ) ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ତଂ ପନ ପୁରିସଂ ଜୀୱନ୍ତଂ ସୂଲେ ଉତ୍ତାସେସୁଂ। ସୋ ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନୋ ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଏକଂ କାକଂ ଦିସ୍ୱା ତାୱଖରମ୍ପି ତଂ ୱେଦନଂ ଅଗଣେତ୍ୱା ପିଯଭରିଯାଯ ସାସନଂ ପେସେତୁଂ କାକଂ ଆମନ୍ତେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଆହ –

୧୩୯।

‘‘ଉଚ୍ଚେ ସକୁଣ ଡେମାନ, ପତ୍ତଯାନ ୱିହଙ୍ଗମ;

ୱଜ୍ଜାସି ଖୋ ତ୍ୱଂ ୱାମୂରୁଂ, ଚିରଂ ଖୋ ସା କରିସ୍ସତି।

୧୪୦।

‘‘ଇଦଂ ଖୋ ସା ନ ଜାନାତି, ଅସିଂ ସତ୍ତିଞ୍ଚ ଓଡ୍ଡିତଂ;

ସା ଚଣ୍ଡୀ କାହତି କୋଧଂ, ତଂ ମେ ତପତି ନୋ ଇଦଂ।

୧୪୧।

‘‘ଏସ ଉପ୍ପଲସନ୍ନାହୋ, ନିକ୍ଖଞ୍ଚସ୍ସୀସକୋହିତଂ;

କାସିକଞ୍ଚ ମୁଦୁଂ ୱତ୍ଥଂ, ତପ୍ପେତୁ ଧନିକା ପିଯା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଡେମାନାତି ଗଚ୍ଛମାନ ଚରମାନ। ପତ୍ତଯାନାତି ତମେୱାଲପତି, ତଥା ୱିହଙ୍ଗମାତି। ସୋ ହି ପତ୍ତେହି ଯାନଂ କତ୍ୱା ଗମନତୋ ପତ୍ତଯାନୋ, ଆକାସେ ଗମନତୋ ୱିହଙ୍ଗମୋ। ୱଜ୍ଜାସୀତି ୱଦେୟ୍ୟାସି। ୱାମୂରୁନ୍ତି କଦଲିକ୍ଖନ୍ଧସମାନଊରୁଂ, ମମ ସୂଲେ ନିସିନ୍ନଭାୱଂ ୱଦେୟ୍ୟାସି। ଚିରଂ ଖୋ ସା କରିସ୍ସତୀତି ସା ଇମଂ ପୱତ୍ତିଂ ଅଜାନମାନା ମମ ଆଗମନଂ ଚିରଂ କରିସ୍ସତି, ‘‘ଚିରଂ ମେ ଗତସ୍ସ ପିଯସ୍ସ ନ ଚ ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅସିଂ ସତ୍ତିଞ୍ଚାତି ଅସିସମାନତାଯ ସତ୍ତିସମାନତାଯ ଚ ସୂଲମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ତଞ୍ଚ ତସ୍ସ ଉତ୍ତାସନଥାଯ ଓଡ୍ଡିତଂ ଠପିତଂ। ଚଣ୍ଡୀତି କୋଧନା। କାହତି କୋଧନ୍ତି ‘‘ଅତିଚିରାଯତୀ’’ତି ମଯି କୋଧଂ କରିସ୍ସତି। ତଂ ମେ ତପତୀତି ତଂ ତସ୍ସା କୁଜ୍ଝନଂ ମଂ ତପତି। ନୋ ଇଦନ୍ତି ଇଧ ପନ ଇଦଂ ସୂଲଂ ମଂ ନ ତପତୀତି ଦୀପେତି।

‘‘ଏସ ଉପ୍ପଲସନ୍ନାହୋ’’ତିଆଦୀହି ଘରେ ଉସ୍ସୀସକେ ଠପିତଂ ଅତ୍ତନୋ ଭଣ୍ଡଂ ଆଚିକ୍ଖତି। ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଲସନ୍ନାହୋତି ଉପ୍ପଲୋ ଚ ସନ୍ନାହୋ ଚ ଉପ୍ପଲସନ୍ନାହୋ, ଉପ୍ପଲସଦିସୋ କଣଯୋ ଚ ସନ୍ନାହକୋ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ନିକ୍ଖଞ୍ଚାତି ପଞ୍ଚହି ସୁୱଣ୍ଣେହି କତଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମୁଦ୍ଦିକଂ। କାସିକଞ୍ଚ ମୁଦୁ ୱତ୍ଥନ୍ତି ମୁଦୁଂ କାସିକସାଟକଯୁଗଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ଏତ୍ତକଂ କିର ତେନ ଉସ୍ସୀସକେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ତପ୍ପେତୁ ଧନିକା ପିଯାତି ଏତଂ ସଙ୍କଂ ଗହେତ୍ୱା ସା ମମ ପିଯା ଧନତ୍ଥିକା ଇମିନା ଧନେନ ତପ୍ପେତୁ ପୂରେତୁ, ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ହୋତୂତି।

ଏୱଂ ସୋ ପରିଦେୱମାନୋୱ କାଲଂ କତ୍ୱା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି, ସଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ, ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ‘‘ତଦା ଭରିଯା ଏତରହି ଭରିଯା ଅହୋସି, ଯେନ ପନ ଦେୱପୁତ୍ତେନ ତଂ କାରଣଂ ଦିଟ୍ଠଂ, ସୋ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

କାମୱିଲାପଜାତକୱଣ୍ଣନା ସତ୍ତମା।

[୨୯୮] ୮। ଉଦୁମ୍ବରଜାତକୱଣ୍ଣନା

ଉଦୁମ୍ବରାଚିମେ ପକ୍କାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୋ କିର ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚନ୍ତଗାମକେ ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ୱସତି। ରମଣୀଯୋ ୱିହାରୋ ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ନିୱିଟ୍ଠୋ, ମନ୍ଦଂ ସମ୍ମଜ୍ଜନଟ୍ଠାନଂ ଉଦକଫାସୁକଂ, ଗୋଚରଗାମୋ ନାତିଦୂରେ ନାଚ୍ଚାସନ୍ନେ, ସମ୍ପିଯାଯମାନା ମନୁସ୍ସା ଭିକ୍ଖଂ ଦେନ୍ତି। ଅଥେକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ତଂ ୱିହାରଂ ପାପୁଣି। ନେୱାସିକୋ ତସ୍ସ ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ତଂ ଆଦାଯ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ମନୁସ୍ସା ପଣୀତଂ ଭିକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ସ୍ୱାତନାଯ ନିମନ୍ତଯିଂସୁ। ଆଗନ୍ତୁକୋ କତିପାହଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଏକେନୁପାଯେନ ଇମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ନିକ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ଇମଂ ୱିହାରଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ଥେରୂପଟ୍ଠାନଂ ଆଗତଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କିଂ, ଆୱୁସୋ, ବୁଦ୍ଧୂପଟ୍ଠାନଂ ନାକାସୀ’’ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ୱିହାରଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତୋ ନତ୍ଥି, ତେନମ୍ହି ନ ଗତପୁବ୍ବୋ’’ତି। ‘‘ଯାୱ ତ୍ୱଂ ବୁଦ୍ଧୂପଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛସି, ତାୱାହଂ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ନେୱାସିକୋ ‘‘ଯାୱ ମମାଗମନା ଥେରେ ମା ପମଜ୍ଜିତ୍ଥା’’ତି ମନୁସ୍ସାନଂ ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆଗନ୍ତୁକୋ ‘‘ତସ୍ସ ନେୱାସିକସ୍ସ ଅଯଞ୍ଚ ଅଯଞ୍ଚ ଦୋସୋ’’ତି ତେ ମନୁସ୍ସେ ପରିଭିନ୍ଦି। ଇତରୋପି ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନାଗତୋ, ଅଥସ୍ସ ସୋ ସେନାସନଂ ନ ଅଦାସି। ସୋ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱସିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ପିଣ୍ଡାଯ ଗାମଂ ପାୱିସି, ମନୁସ୍ସା ସାମୀଚିମତ୍ତମ୍ପି ନ କରିଂସୁ। ସୋ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୁତ୍ୱା ପୁନ ଜେତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ କାରଣଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେସି। ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅସୁକୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ଅସୁକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ୱିହାରା ନିକ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ସଯଂ ତତ୍ଥ ୱସୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ସୋ ଇମଂ ୱସନଟ୍ଠାନା ନିକ୍କଡ୍ଢିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞେ ରୁକ୍ଖଦେୱତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତତ୍ଥ ୱସ୍ସାନେ ସତ୍ତସତ୍ତାହଂ ଦେୱୋ ୱସ୍ସି। ଅଥେକୋ ରତ୍ତମୁଖଖୁଦ୍ଦକମକ୍କଟୋ ଏକିସ୍ସା ଅନୋୱସ୍ସିକାଯ ପାସାଣଦରିଯା ୱସମାନୋ ଏକଦିୱସଂ ଦରିଦ୍ୱାରେ ଅତେମନଟ୍ଠାନେ ସୁଖେନ ନିସୀଦି। ତତ୍ଥ ଏକୋ କାଳଅମୁଖମହାମକ୍କଟୋ ତିନ୍ତୋ ସୀତେନ ପୀଳିଯମାନୋ ୱିଚରନ୍ତୋ ତଂ ତଥାନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଉପାଯେନ ନଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଏତ୍ଥ ୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା କୁଚ୍ଛିଂ ଓଲମ୍ବେତ୍ୱା ସୁହିତାକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପୁରତୋ ଠତ୍ୱା ପଠମଂ ଗାଥମାହ –

୧୪୨।

‘‘ଉଦୁମ୍ବରା ଚିମେ ପକ୍କା, ନିଗ୍ରୋଧା ଚ କପିତ୍ଥନା;

ଏହି ନିକ୍ଖମ ଭୁଞ୍ଜସ୍ସୁ, କିଂ ଜିଘଚ୍ଛାଯ ମିୟ୍ୟସୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ କପିତ୍ଥନାତି ପିଲକ୍ଖା। ଏହି ନିକ୍ଖମାତି ଏତେ ଉଦୁମ୍ବରାଦଯୋ ଫଲଭାରନମିତା, ଅହମ୍ପି ଖାଦିତ୍ୱା ସୁହିତୋ ଆଗତୋସ୍ମି, ତ୍ୱମ୍ପି ଗଚ୍ଛ ଭୁଞ୍ଜସ୍ସୂତି।

ସୋପି ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ଫଲାନି ଖାଦିତୁକାମୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଚରିତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ଅଲଭନ୍ତୋ ପୁନାଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଅନ୍ତୋପାସାଣଦରିଯଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ୱଞ୍ଚେସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ତସ୍ସ ପୁରତୋ ଠତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୪୩।

‘‘ଏୱଂ ସୋ ସୁହିତୋ ହୋତି, ଯୋ ୱୁଦ୍ଧମପଚାଯତି;

ଯଥାହମଜ୍ଜ ସୁହିତୋ, ଦୁମପକ୍କାନି ମାସିତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦୁମପକ୍କାନି ମାସିତୋତି ଉଦୁମ୍ବରାଦୀନି ରୁକ୍ଖଫଲାନି ଖାଦିତ୍ୱା ଅସିତୋ ଧାତୋ ସୁହିତୋ।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ମହାମକ୍କଟୋ ତତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୪୪।

‘‘ଯଂ ୱନେଜୋ ୱନେଜସ୍ସ, ୱଞ୍ଚେଯ୍ଯ କପିନୋ କପି;

ଦହରୋ କପି ସଦ୍ଧେଯ୍ଯ, ନ ହି ଜିଣ୍ଣୋ ଜରାକପୀ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯଂ ୱନେ ଜାତୋ କପି ୱନେ ଜାତସ୍ସ କପିନୋ ୱଞ୍ଚନଂ କରେଯ୍ଯ, ତଂ ତଯା ସଦିସୋ ଦହରୋ ୱାନରୋ ସଦ୍ଦହେଯ୍ଯ, ମାଦିସୋ ପନ ଜିଣ୍ଣୋ ଜରାକପି ମହଲ୍ଲକମକ୍କଟୋ ନ ହି ସଦ୍ଦହେଯ୍ଯ, ସତକ୍ଖତ୍ତୁମ୍ପି ଭଣନ୍ତସ୍ସ ତୁମ୍ହାଦିସସ୍ସ ନ ସଦ୍ଦହତି। ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ସବ୍ବଂ ଫଲାଫଲଂ ୱସ୍ସେନ କିଲିନ୍ନଂ ପତିତଂ, ପୁନ ତୱ ଇଦଂ ଠାନଂ ନତ୍ଥି, ଗଚ୍ଛାତି। ସୋ ତତୋୱ ପକ୍କାମି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ଖୁଦ୍ଦକମକ୍କଟୋ ନେୱାସିକୋ ଅହୋସି, କାଳଅମହାମକ୍କଟୋ ଆଗନ୍ତୁକୋ, ରୁକ୍ଖଦେୱତା ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ଉଦୁମ୍ବରଜାତକୱଣ୍ଣନା ଅଟ୍ଠମା।

[୨୯୯] ୯। କୋମାରପୁତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା

ପୁରେତ୍ୱୁୱନ୍ତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ପୁବ୍ବାରାମେ ୱିହରନ୍ତୋ କେଳିଇସୀଲେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତେ କିର ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥରି ଉପରିପାସାଦେ ୱିହରନ୍ତେ ହେଟ୍ଠାପାସାଦେ ଦିଟ୍ଠସୁତାଦୀନି କଥେନ୍ତା କଲହଞ୍ଚ ପରିଭାସଞ୍ଚ କରୋନ୍ତା ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଏତେ ଭିକ୍ଖୂ

ସଂୱେଜେହୀ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେନ ପାସାଦଥୁପିକଂ ପହରିତ୍ୱା ଯାୱ ଉଦକପରିଯନ୍ତା ପାସାଦଂ କମ୍ପେସି। ତେ ଭିକ୍ଖୂ ମରଣଭଯଭୀତା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଅଟ୍ଠଂସୁ। ତେସଂ ସୋ କେଠଇସୀଲଭାୱୋ ଭିକ୍ଖୂସୁ ପାକଟୋ ଜାତୋ। ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ଏୱରୂପେ ନିଯ୍ୟାନିକସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କେଠଇସୀଲା ହୁତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତି, ‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା’ତି ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ ନ କରୋନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପେତେ କେଠଇସୀଲକାଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମକେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ‘‘କୋମାରପୁତ୍ତୋ’’ତି ନଂ ସଞ୍ଜାନିଂସୁ। ସୋ ଅପରଭାଗେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ୱସି। ଅଥଞ୍ଞେ କେଠଇସୀଲା ତାପସା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଅସ୍ସମଂ ମାପେତ୍ୱା ୱସିଂସୁ, କସିଣପରିକମ୍ମମତ୍ତମ୍ପି ନେସଂ ନତ୍ଥି, ଅରଞ୍ଞତୋ ଫଲାଫଲାନି ଆହରିତ୍ୱା ଖାଦିତ୍ୱା ହସମାନା ନାନପ୍ପକାରାଯ କେଠଇଯା ୱୀତିନାମେନ୍ତି। ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ଏକୋ ମକ୍କଟୋ ଅତ୍ଥି, ସୋପି କେଠଇସୀଲକୋୱ ମୁଖୱିକାରାଦୀନି କରୋନ୍ତୋ ତାପସାନଂ ନାନାୱିଧଂ କେଠଇଂ ଦସ୍ସେତି। ତାପସା ତତ୍ଥ ଚିରଂ ୱସିତ୍ୱା ଲୋଣମ୍ବିଲସେୱନତ୍ଥାଯ ମନୁସ୍ସପଥଂ ଅଗମଂସୁ। ତେସଂ ଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେସି, ମକ୍କଟୋ ତେସଂ ୱିଯ ତସ୍ସପି କେଠଇଂ ଦସ୍ସେସି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅଚ୍ଛରଂ ପହରିତ୍ୱା ‘‘ସୁସିକ୍ଖିତପବ୍ବଜିତାନଂ ସନ୍ତିକେ ୱସନ୍ତେନ ନାମ ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନେନ କାଯାଦୀହି ସୁସଞ୍ଞତେନ ଝାନେସୁ ଯୁତ୍ତେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ତସ୍ସ ଓୱାଦଂ ଅଦାସି। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସୀଲୱା ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅହୋସି, ବୋଧିସତ୍ତୋପି ତତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗମାସି। ଅଥ ତେ ତାପସା ଲୋଣମ୍ବିଲଂ ସେୱିତ୍ୱା ତଂ ଠାନଂ ଅଗମଂସୁ। ମକ୍କଟୋ ପୁବ୍ବେ ୱିଯ ତେସଂ କେଠଇଂ ନ ଦସ୍ସେସି। ଅଥ ନଂ ତାପସା ‘‘ପୁବ୍ବେ, ତ୍ୱଂ ଆୱୁସୋ, ଅମ୍ହାକଂ ପୁରତୋ କେଠଇଂ ଅକାସି, ଇଦାନି ନ କରୋସି, କିଂକାରଣା’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତା ପଠମଂ ଗାଥମାହଂସୁ –

୧୪୫।

‘‘ପୁରେ ତୁୱଂ ସୀଲୱତଂ ସକାସେ, ଓକ୍କନ୍ତିକଂ କୀଠଅସି ଅସ୍ସମମ୍ହି;

କରୋହରେ ମକ୍କଟିଯାନି ମକ୍କଟ, ନ ତଂ ମଯଂ ସୀଲୱତଂ ରମାମା’’ତି।

ତତ୍ଥ ସୀଲୱତଂ ସକାସେତି କେଠଇସୀଲାନଂ ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ। ଓକ୍କନ୍ତିକନ୍ତି ମିଗୋ ୱିଯ ଓକ୍କନ୍ତିତ୍ୱା କୀଠଅସି। କରୋହରେତି ଏତ୍ଥ ଅରେତି ଆଲପନଂ। ମକ୍କଟିଯାନୀତି ମୁଖମକ୍କଟିକକୀଠଆସଙ୍ଖାତାନି ମୁଖୱିକାରାନି। ନ ତଂ ମଯଂ ସୀଲୱତଂ ରମାମାତି ଯଂ ପୁବ୍ବେ ତୱ କେଠଇସୀଲଂ କେଠଇୱତଂ, ତଂ ମଯଂ ଏତରହି ନ ରମାମ, ତ୍ୱମ୍ପି ନୋ ନ ରମାପେସି, କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣନ୍ତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ମକ୍କଟୋ ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ –

୧୪୬।

‘‘ସୁତା ହି ମଯ୍ହଂ ପରମା ୱିସୁଦ୍ଧି, କୋମାରପୁତ୍ତସ୍ସ ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ;

ମା ଦାନି ମଂ ମଞ୍ଞି ତୁୱଂ ଯଥା ପୁରେ, ଝାନାନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରାମି ଆୱୁସୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ମଯ୍ହନ୍ତି କରଣତ୍ଥେ ସମ୍ପଦାନଂ। ୱିସୁଦ୍ଧୀତି ଝାନୱିସୁଦ୍ଧି। ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସାତି ବହୂନଂ କସିଣପରିକମ୍ମାନଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଞ୍ଚ ସମାପତ୍ତୀନଂ ସୁତତ୍ତା ଚେୱ ପଟିୱିଦ୍ଧତ୍ତା ଚ ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ। ତୁୱନ୍ତି ତେସୁ ଏକଂ ତାପସଂ ଆଲପନ୍ତୋ ଇଦାନି ମା ମଂ ତ୍ୱଂ ପୁରେ ୱିଯ ସଞ୍ଜାନି, ନାହଂ ପୁରିମସଦିସୋ, ଆଚରିଯୋ ମେ ଲଦ୍ଧୋତି ଦୀପେତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ତାପସା ତତିଯଂ ଗାଥମାହଂସୁ –

୧୪୭।

‘‘ସଚେପି ସେଲସ୍ମି ୱପେୟ୍ୟ ବୀଜଂ, ଦେୱୋ ଚ ୱସ୍ସେ ନ ହି ତଂ ୱିରୂଳ୍ହେ;

ସୁତା ହି ତେ ସା ପରମା ୱିସୁଦ୍ଧି, ଆରା ତୁୱଂ ମକ୍କଟ ଝାନଭୂମିୟା’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସଚେପି ପାସାଣପିଟ୍ଠେ ପଞ୍ଚୱିଧଂ ବୀଜଂ ୱପେୟ୍ୟ, ଦେୱୋ ଚ ସମ୍ମା ୱସ୍ସେୟ୍ୟ, ଅଖେତ୍ତତାଯ ତଂ ନ ୱିରୂଳ୍ହେୟ୍ୟ, ଏୱମେୱ ତଯା ପରମା ଝାନୱିସୁଦ୍ଧି ସୁତା, ତ୍ୱଂ ପନ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିକତ୍ତା ଆରା ଝାନଭୂମିୟା ଦୂରେ ଠିତୋ, ନ ସକ୍କା ତଯା ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁନ୍ତି ମକ୍କଟଂ ଗରହିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା କେଳିସୀଲା ତାପସା ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ଅହେସୁଂ, କୋମାରପୁତ୍ତୋ ପନ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

କୋମାରପୁତ୍ତଜାତକୱଣ୍ଣନା ନୱମା।

[୩୦୦] ୧୦। ୱକଜାତକୱଣ୍ଣନା

ପରପାଣରୋଧା ଜୀୱନ୍ତୋତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପୁରାଣସନ୍ଥତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ୱିନଯେ (ପାରା। ୫୬୫ ଆଦଯୋ) ୱିତ୍ଥାରତୋ ଆଗତମେୱ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ – ଆଯସ୍ମା ଉପସେନୋ ଦୁୱସ୍ସିକୋ ଏକୱସ୍ସିକେନ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ଗରହିତୋ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତୋ ତେରସ ଧୁତଙ୍ଗାନି ସମାଦାଯ ପରିସମ୍ପି ତେରସଧୁତଙ୍ଗଧରଂ କତ୍ୱା ଭଗୱତି ତେମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲୀନେ ସପରିସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପରିସଂ ନିସ୍ସାଯ ପଠମଂ ଗରହଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅଧମ୍ମିକାଯ କତିକାଯ ଅନନୁୱତ୍ତନେ ଦୁତିଯଂ ସାଧୁକାରଂ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଧୁତଙ୍ଗଧରା ଭିକ୍ଖୂ ଯଥାସୁଖଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମଂ ପସ୍ସନ୍ତୂ’’ତି ସତ୍ଥାରା କତାନୁଗ୍ଗହୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ତତୋ ପଭୁତି ଭିକ୍ଖୂ ଧୁତଙ୍ଗଧରା ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଦସ୍ସନାଯ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସତ୍ଥରି ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଂସୁକୂଲାନି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରାନେୱ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ସତ୍ଥା ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ସେନାସନଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପତିତାନି ପଂସୁକୂଲାନି ଦିସ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ନାମ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧୁତଙ୍ଗସମାଦାନଂ ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକଂ ୱକସ୍ସ ଉପୋସଥକମ୍ମସଦିସଂ ଅହୋସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଅହୋସି। ଅଥେକୋ ୱକୋ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ପାସାଣପିଟ୍ଠେ ୱସତି, ଅଥ ଗଙ୍ଗାଯ ମହୋଦକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପାସାଣଂ ପରିକ୍ଖିପି। ୱକୋ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ପାସାଣପିଟ୍ଠେ ନିପଜ୍ଜି, ନେୱସ୍ସ ଗୋଚରୋ ଅତ୍ଥି, ନ ଗୋଚରାଯ ଗମନମଗ୍ଗୋ, ଉଦକମ୍ପି ୱଡ୍ଢତେୱ। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମୟ୍ହଂ ନେୱ ଗୋଚରୋ ଅତ୍ଥି, ନ ଗୋଚରାଯ ଗମନମଗ୍ଗୋ, ନିକ୍କମ୍ମସ୍ସ ପନ ନିପଜ୍ଜନତୋ ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ୱର’’ନ୍ତି ମନସାୱ ଉପୋସଥଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ସୀଲାନି ସମାଦିଯିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ତଦା ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଆୱଜ୍ଜମାନୋ ତସ୍ସ ତଂ ଦୁବ୍ବଲସମାଦାନଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଏତଂ ୱକଂ ୱିହେଠେସ୍ସାମୀ’’ତି ଏଳକରୂପେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଠତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି। ୱକୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉଟ୍ଠାଯ ତଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ଏଳକୋପି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଗହେତୁଂ ନାଦାସି। ୱକୋ ତଂ ଗହେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଆଗମ୍ମ ‘‘ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ତାୱ ମେ ନ ଭିଜ୍ଜତୀ’’ତି ତତ୍ଥେୱ ପୁନ ନିପଜ୍ଜି। ସକ୍କୋ ସକ୍କତ୍ତଭାୱେନେୱ ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ‘‘ତାଦିସସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲଜ୍ଝାସଯସ୍ସ କିଂ ଉପୋସଥକମ୍ମେନ, ତ୍ୱଂ ମମ ସକ୍କଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ଏଳକମଂସଂ ଖାଦିତୁକାମୋ ଅହୋସୀ’’ତି ତଂ ୱିହେଠେତ୍ୱା ଗରହିତ୍ୱା ଦେୱଲୋକମେୱ ଗତୋ।

୧୪୮।

‘‘ପରପାଣରୋଧା ଜୀୱନ୍ତୋ, ମଂସଲୋହିତଭୋଜନୋ;

ୱକୋ ୱତଂ ସମାଦାଯ, ଉପପଜ୍ଜି ଉପୋସଥଂ।

୧୪୯।

‘‘ତସ୍ସ ସକ୍କୋ ୱତଞ୍ଞାଯ, ଅଜରୂପେନୁପାଗମି;

ୱୀତତପୋ ଅଚ୍ଛସ୍ସଭୋ, ଭଞ୍ଜି ଲୋହିତପୋ ତପଂ।

୧୫୦।

‘‘ଏୱମେୱ ଇଧେକଚ୍ଚେ, ସମାଦାନମ୍ହି ଦୁବ୍ବଲା;

ଲହୁଂ କରୋନ୍ତି ଅତ୍ତାନଂ, ୱକୋୱ ଅଜକାରଣା’’ତି। –

ତିସ୍ସୋପି ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଗାଥାୱ।

ତତ୍ଥ ଉପପଜ୍ଜି ଉପୋସଥନ୍ତି ଉପୋସଥୱାସଂ ଉପଗତୋ। ୱତଞ୍ଞାୟାତି ତସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲୱତଂ ଅଞ୍ଞାୟ। ୱୀତତପୋ ଅଚ୍ଛସ୍ସଭୋତି ୱିଗତତପୋ ହୁତ୍ୱା ଉପଗତୋ, ତଂ ଖାଦିତୁଂ ପକ୍କନ୍ଦୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଲୋହିତପୋତି ଲୋହିତପାୟୀ। ତପନ୍ତି ତଂ ଅତ୍ତନୋ ସମାଦାନତପଂ ଭିନ୍ଦି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ସକ୍କୋ ଅହମେୱ ଅହୋସି’’ନ୍ତି।

ୱକଜାତକୱଣ୍ଣନା ଦସମା।

କୁମ୍ଭୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ୱରକୁମ୍ଭ ସୁପତ୍ତ ସିରିୱ୍ହୟନୋ, ସୁଚିସମ୍ମତ ବିନ୍ଦୁସରୋ ଚୁସଭୋ;

ସରିତଂପତି ଚଣ୍ଡି ଜରାକପିନା, ଅଥ ମକ୍କଟିୟା ୱକକେନ ଦସାତି।

ଅଥ ୱଗ୍ଗୁଦ୍ଦାନଂ –

ସଙ୍କପ୍ପୋ ପଦୁମୋ ଚେୱ, ଉଦପାନେନ ତତିୟଂ;

ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ଘଟଭେଦଂ, ତିକନିପାତମ୍ହିଲଙ୍କତନ୍ତି।

ତିକନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

(ଦୁତିୟୋ ଭାଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।)